D 20 S25 1886 v.4-6

Sa'īd Pāşā, Diyārbekirli
Mir'āt ül-'iber

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

364

Vols 4 – 6

De la Bibliothèque de
Davoud
N° 871.

Saʿīd Pāşā, Diyārbekirli

مرآت العبر

Mirʾāt ül-ʿiber

﴿ مفصل تاریخ عمومی ﴾

مؤلفی

دیاربکرلی سعید پاشا

صاحب و ناشری

عصر کتبخانه‌سی صاحبی کرقور

دردنجی جلد

معارف نظارت جلیله‌سنک رخصتیله

استانبول

(قره‌بت و قصباد) مطبعه‌سی - باب عالی جاده‌سنده نومرو ۲۵

١٣٠٤

D
20
S25
1886
v.4-6

LIBRARY
JUN 4 1971
UNIVERSITY OF TORONTO

دردنجی فصل

بیزانس قرون اولی وقایع تاریخیه‌سی

قبل الهجره

(۲۲۷ - ۱۳۰۰)

بیزانس شهرینه بیزانتیوم دخی دینلور . شهر مذکور ازمنهٔ قدیمه‌ده یونان بلادندن معدود و بوسفور (استانبول بوغازی) ساحلنده واقع اولوب شمدیکی استانبول شهر شهیرینك برقسمی ایدی . هجرتدن مقدمکی (۱۳۰۰) تاریخلرنده مجار مهاجرلرندن بر طائفه بنا ایلدیلر . بدایت بناسنده برکوچوك بلده‌دن عبارت ایدی . صکره‌لری کسب جسامت ایتمشدر .

کیانیان دولتی حکمدارلرندن برنجی دارا قبل الهجره (۱۱۱۰) تاریخلرنده اوتانس نام قوماندان رفاقتیله سوق ایلدیکی عسکر بلدهٔ مذکوریی خراب و بلاد فرسه رجعت ایتدکدنصکره اتحاد یونانی قوماندانی بوزانیاس دوری و یونانیلردن بر جماعتله کیدرك بلدهٔ مذکوره‌یی تعمیر ایتدردی .

بلدهٔ مرقومه‌نك موقعی احسن مواقع دنیاولیمانی تجارتجه موردفوائد لایحصی اولدیغندن اهالیسی ثروت عظیمه‌یه مظهر اولدیلر .

بلدهٔ مذکوره‌یی ایکنجی معموریتندن صکره لقدمونی طائفه‌سی بنا ایدرك امور سیاسیه‌سی شو طائفه‌نك اتحاد و انتخاب عمومیلری التنده برجمهوریتك ید اداره‌سنده بولنمشیدی .

بر ارالق اتنه قوماندانلرندن کیمونك ید استیلاسنه چکمش اولدیغی حالده از وقت صکره ینه اتحاد اصلیسنه رجعت ایلدی . اتحاد مذکوره مربوط اولدقچه اتنه‌لولرك حمایه‌سی التنده بولنه‌یور ایدی .

(۱۰۱۲) تاریخنده ردوس، ساقز، قاریا دائره‌لرنجه تأسس ایدن دیموقراتیه حکومت متحده‌سی رؤساسندن تراسیبوس نام ذات شهر مذکوری استیلا ایتمکله حکومت مذکوره دائره‌سنه دخول ایلدی . او تاریخدن صکره اتنه‌لولردن ایرلدیلر .

بیزانس شهری دیموقراتیه حکومت متحده‌سی دائره‌سنه داخل اولدقدن صکره صورت خصوصیه‌ده بر استقلاله‌ده نائل اولدیغندن بر خوش حالده بولنمش

وتجارت وثروتله آتنه‌لولری بکچه‌جك بر درجه‌یه وارمش ایدی .

ماكدونیا حكمداری فلیپ ممالك یونانیه‌یی طرف طرف استیلا افكارینی احساس ایتدیكی صره‌ده بیزانسی تحت محاصره‌یه الدی . اهالی فلیپه مقاومت ایده‌جك قوتی حائز اولمدیغندن آتنه‌لولردن استعانه‌یه مجبور اولدیلر . اول اثناده فلیپك اك بیوك دشمنی اولان آتنه‌لی خطیب مشهور دیموستین فلیپه رغماً بیزانسلولره معاونت ایچون مؤثر نطقلرله آتنه‌لولری تشویق ایتدیكندن آتنه‌لولر بر قوۀ عسكریه ایله بیزانسلولره معاونت فعلیه كوستردیلر . فلیپ ایش بیوییوب كندوسنی چوق وقتلر اشغال ایده‌جكنی اكلادیغی جهتله غلبۀ كلیه ایچون تدارك ایلدیكی قوتی بر غلبۀ جزئیه قازانمق ایچون تنقیص واوقاتنی بو یولده اضاعه ایتمكی تجویز ایده‌مدیكندن عسكرینی الوب رجعت ایلدی .

شهر فلیپك عسكریله محصور ایكن افق شمالیدن ـ هلال شكلنده ـ بر نور شعله‌سی بیزانسلولره نمایان اولوب متعاقباً آتنه‌لولرك معاونتلری ورود ایتمكه باشلادیغندن اهالی او شعله‌یی بر بشارت معنویه عد ایله حسن تفاؤل ایتمكله اندن صكره مسكوكاته هلال رسمنده بر علامت وضعنی تنسیب ایتدیلر .

استانبول دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ممالك محروسه‌لرینه منضم اولدقده عثمانلی بیراقلرینه‌ده علامت مذکوره وضع اولندی . استانبولك فتحندن مقدم او علامت مستعمل دکل ایدی .

بیوك اسکندرك غلبه‌سی هر طرفه دهشت افزا اولدیغی اثناده بیزانس اهالیسی اسکندره اطاعت کوستردیلر .

اسکندرك وفاتیله امراسی آرالرنده تقسیم ممالك منازعه‌سی ظهور ایلدکده بیزانس پولیسپرخونك معاونتیله انتیغونوسه و متعاقباً سلفکوسك مقاومتیله لیزماقه مدافعه کوستردی . او صره‌لرده تراقیالولرله اسکیث قبیله‌سی وسائر قبائل وحشیه بیزانس شهرینی سهام هجومه هدف ایلدکلرندن اهالی بومهاجماتی دفع ایده بیلدیلر ایسه‌ده مؤخراً بوسفوره کیرن کمیلرك هر بریسی ایچون بعض رسوم احداث ایلدیلری (٨٣٣) تاریخنده ردوس اهالیسیله آرالرنده بر محاربه تحدثنه سبب اولدی . بیزانسلولر بثینیا (خداوندکار) و برغاموس (برغمه) حکمدارلرندن بالاستعانه جلب ایلدکلری عسکرله اتحاد و ردوس عسکریله محاربه ایلدیلر . غلبه ردوس عسکرنده قالدیغندن رسم مذکورك الغاسیله عقد مصالحه ایلدی .

اسکی مورخلر بیزانس اهالیٔ قدیمه‌سنه صفات ذمیمه نسبت ایدرلر. اهالیٔ مرقومه ماکدونیا حکمداری فلیپك هجومنه قدر محافظهٔ وطن مزیتندن محروم ایدیلر. تازه‌لرك نغماتنی حربك نفیرینه وحظوظات نفسانیه ایله انهماکی غلبه و موفقیت شرفنی قازانمغه ترجیح ایدرلر ایدی. فلیب بیزانسی محاصره ایلدکده محافظه ایچون تدارکات عسکریه و تدابیر تدافعیه‌یه قیام ایدن بیزانس قوماندانی لئون جمله‌یی تشویق و حمیتلرینی اویاندره‌جق معامله‌لر استلزام ایلدی. انشا ایتدرمش اولدیغی استحکا. ماتك محافظه‌سنه غیرتلری حاصل اولمش وفتوره تصادف ایتماملریچون استحکاملر صره‌سنده اشجی دکانلری یاپدروب محافظلرك مأکولاتجه هر درلو محظوظیتلرنیده التزام ایتمشیدی. بونکله برابر روما حکومتی ایله ده بر اتحاد تأسیس ایلدیکندن شو اتحاد بروجه مطلوب حصول. پذیر اولوب سلفکیه حکمدارلرندن انتیوخس وپونتوس حکمداری مهرداد بیزانسی هدف تعرض ایلدکاری صره‌ده رومالولرك معاونتلریله بیزانسلولر وطنلرینی محافظه ایلدیلر. و رومالولر دخی پونتوس و ارشکیان حکمدارلرینك روما ممالکنی هدف تعرض ایلدکاری وقتلرده بیزانس اهالیسی انلره قارشو رومایه برسپر

اتحاد اولدیغندن روماللر شو فائده‌یه مکافاةً بیزانس اهالیسنك حریتنی قبول ایتدیلر .

بیزانس او صورتله حریته مظهر اولدقدنصکره اهالیسی بربرلریله منازعه‌لره باشلایوب شو منازعه‌لرك امتدادی هم کندولرینه همده روما بلادینه محذور عظیم ملاحظه‌سنه بادی اولدی . بناءً علیه روما حکومتی حریت مذکوره‌یی الغا و بیزانسه بر والی تعیین وارسال ایلدیلر .

امپراطور سوِر ایله نیجر ارالرنده حرب تحقق ایلدیکی وقت بیزانس اهالیسی امپراطور مشارالیهك خلافکیرلریله اتحاد ایتمکله سوِر بیزانسی محاصره ایلدی . اهالی اوچ سنه‌مدت شو محاصره‌ده مدافعه‌کوستردیلر . و بالاخره زاد وذخیره‌لری دوکنوب اجلقدن تلف اولمغه باشلادقلری جهتله شهری سوِره تسلیم ایتدیلر . سوِر بیزانسی بعد الاستیلا اعیان اهالی‌یی اعدام وشهرك سورینی اساسندن هدم وتخریب ایتدی . بوندنصکره امپراطور مشارالیه افعالندن ندامت کلمکله خراب ایتدیکی یرلری بالتعمیر شهری اوغلی انطونینك اسمنه نسبتله «اوغستاانطونیا» نامیله تسمیه ایلدی .

قاره‌قوللانك امپراطورلغی اثناسنده بیزانس اهالیسنك امتیازات قدیمه‌سندن بعضیلری اعاده اولندی .

قیصر غالیین اهالینك بعض مرتبه مخالفتی اوزرینه سوق ایلدیکی عسکر شهری یغما و راست کلانی قتل ایلدیلر .

ایکنجی قلود زماننده غوتلر بیزانسه هجوم ایتکله مشارالیه اسباب مدافعه یه تشبثله غوتلری دفع وشهری محافظه ایتدی .

بیوك قسطنطین کرسیء حکومتی رومادن بیزانسه نقل ایتدکدنصکره بیزانسی بر بیوك شهر جدید مقامنه قومق اوزره پك چوق اعتنا و عمرانی تزیید ایدرك اسمنه نسبتله قسطنتنوپل (قسطنطینیه) تسمیه و عاصمه اتخاذ ایلدی (۲۹۲). حین انشاسنده یونانجه « حکمت مقدسه » معناسنده اولان اجیاصوفیا وابوالفتح والمغازی جنتمکان سلطان محمدخان غازی حضرتلرینك قسطنطینیه یی فتحلرندن صکره جامع شریف اتخاذیله ایاصوفیه دیو کسب اشتهار ایدن معبدی جلد ثانیده کوسترلدیکی اوزره بیوك قسطنطین قبل الهجره (۲۹۲) سنه سنده یاپدردی. جامع شریف مذکورك طولی (۲۹٦)، عرضی (۱٤۳)، قبه سنك قطری (۱۱۵) و یردن قبه یه قدر یوکسلکی (۱۸۰) قدمدر. بناسنده اولان صنعت و لطافت مستغنیء توصیفدر .

مورخ دیونیسیوس ایله سائر بعض مورخلرك روایتلرینه نظراً قسطنطین زماننده قسطنطینیه نك محیطی قرق استاده (۷٤۰۰ مترو) ایدی.

قسطنطین کرسئ حکومتی رومادن اورایه قالدردقدن و ملکی اوغللرینه تقسیم ایله وفات ایتدکدنصکره اقطار شرقیه ممالکی اوغلی ایکنجی قسطنطینه حصه دوشدیکی جلد ثالثده بیان اولنمشیدی. ایکنجی قسطنطیندن بدأ ایله روم شرق امپراطورلغی تشکل ایلدی. قبل الهجره (۲۸۵).

بیوك قسطنطیندن بدأ ایله قبل الهجره (۲۲۷) سنه سنه یعنی امپراطورلغك انقسامنه قدر قسطنطینیه ده جریان ایدن وقایع سیاسیه و تاریخیه جلد ثانیده تفصیل اولنمشدر. بو مبحثده او تاریخدن صکره سنی بیان ایده جکز.

- ۳۱ -

روم شرق امپراطورلغی

قبل الهجره — بعد الهجره

(۲۲۷ — ۱۷)

امپراطور تیودوس وفات ایدرکن ملکنی اوغللرینه تقسیم ایدرك شرق امپراطورلغی دائره سی اوغلی ارقادیوسه

جمه اصابت ایلدیکی جلد ثالثده تفصیل اولنمشیدی ·

ارقادیوس ـ قبل الهجره (٢٢٧) تاریخنده قسطنطینیه (استانبول)ده مسند حکمداری یه جلوس ایلدی · شو ذات ضعف رأی اصحابندن اولدیغندن تاریخجه شایان بیان اوله حق اجراآت و معاملاته موفق اوله مامشدر · وفاتنده اوغلی ایکنجی ثیودوس کرسیٔ حکومته اوطوردی (٢١٤) ·

ایکنجی ثیودوس ـ جلوس ایدرکن طقوز یاشنده ایدی · بو ده بیودکده ضعیف الرأی و قلیل الادراك اولدیغی کورلدیکندن امور حکومت وزراسنك ایادیٔ اداره‌لرنده و همشیره‌سی پولیقریا (پولیشریا) نك النده قالوب کندوسی هیچ برایشه وضع ید مداخله ایده‌مدی · عجملر بونك زماننده بلاد رومدن دیاربکر و میافارقین شهرلری ایله جوارلرنده بولنان محلره هجوم و چوق یرلری تخریب ایله کلیتلو اموال اغتصاب ایلدیلر (١٩٣) ·

ایکنجی ثیودوسك اثنای حکومتنده هون قبائلی رئیسی اتیلا بانونیا (مجارستان) طرفلرنده‌کی هونلری بالاستصحاب دولت شرقیه‌یه تابع بلادی تسلط و یغما ایله برباد ایلدی · اتیلایه ویرکو اعطاسیله مصالحهً دفع مضرتنه مجبوریت کورینوب شو مصالحه اتیلانك

روم بلادینه تجاوزینی تسکین ایتمش ایسه‌ده رومللو بو صورتی حکومتك قورقاقلغنه حمل ایتدیلر . بوده حکومتك اعتبارینی تخفیفه بر سبب اولدی .

ایکنجی تیودوسك وفاتنده همشیره‌سی پولیقریا مسند حکمداری‌یه اوطوردی (۱۷۲) :

پولیقریا ـ فطانت وذکاوتله متصفه ومعارف وحکمته اشنا بر ملکه ایدی . اوتاریخه قدر حکومت رومانیه‌ده نسواندن امپراطوریجه انتخابی سبقت ایتمامش اولدیغی حالده حکومتك انظار عامه‌ده منکسر اولان شان وسطوتنه وتقویت اداره حقنده کورینان لزومه مبنی پولیقریانك حکمدارلغی قبول اولنمشیدی . پولیقریا ایسه رومللرجه نسوانك حکومتی عادات جاریه خلافنده اولدیغنی بیلدیکی کبی بوندن طولایی اهالیجه کفتکو دخی تحدث ایلدیکندن قیام عمومیدن احترازاً مشار الیها اکا بر مجلسدن مارسیین نام ذات ایله تزوج وزوجیله بالاتحاد امور حکومتی اداره ایتمشدر .

پولیقریانك اثنای حکومتنده مغلوبیت سابقه‌دن روم حکومتنه عارض اولان معیوبیتی ازاله مقصدیله هونلر اوزرلرینه عسکر سوق اولندی . طونه نهری قربنده بالمحاربه روم اردوسی بیوك هزیمته دوچار اولدقدن

صكره هونلرك رئيسي اتيلا ممالك شرقيه‌دن ماكدونيا طرفلرینه کیدرك اورالرجه‌ده نهب وغارت ویتمشدن زیاده بلادی احراق ایدی ویردی • ویوزیني ماكدونيادن قسطنطينيه‌يه چويروب شهر جوارنده‌کی کویلره قدر يد مضرتني اوزاتدی• سور اولمسه ایدی قسطنطينيه‌يه دخی کیره‌جك ایدی• سور مقصدينه مانع اولوب اوزون اوزادی محاصره ایله وقت ضایع ایتمکده ایشنه الویرمدیکندن غرب طرفلرينه طوغری چکیلوب کتدی•

پوليقريا حکومتك اوچنجی سنه‌سی وفات ایتمکله زوجی مارسيين امپراطورلق کرسیسنه اوطوردی (١٦٩)• وپوليقريانك وقانیله برنجی تئودوس سلاله‌سنك حکومتی منقرض اولدی•

مارسيين ـ بونك زماننده اتيلانك روم بلادينه بعض مرتبه تجاوزی وقوعبولمش ومارسيينك نظر تاریخده مقبوليتی موجب اوله‌جق هیچ برکونه موفقیتی نمايان اولميوب وفاتنده اناطولی حوالیسی رئيس محافظيني برنجی لئون مسند امپراطوری‌یه جلوس ایتمشدر (١٤٧)•

لئون ـ شوذاتك اثنای حکومتنده عجملر دیار بکره هجوم وبعض مرتبه تخريباته تصدی ایلدیلر• لئونك

تاریخچه شایان تذکیر اوله جق وقوعاته موفق اولمقسزین (١٤٥) تاریخنده وفاتی وقوعبولدی ۰

زنون - لئونه خلف حکومت اولمشدر ۰ شوذات ایتالیالیدر ۰ حکومتنده بیانه شایان اوله جق وقایع مهمه یوقدر ۰ وفاتی (١٢٨) ده‌در ۰

انستاس - زنوندن صکره سریر امپراطوری‌یه جلوس ایلدی ۰ بوده ایتالیا اهالیسندندر ۰ فی‌الاصل اکابردن معدود اولمیان برفاملیادن ایدی ۰ اقبالنك معاونتیله ارتقاوحکومت امپراطوریه‌یه مخصوص سرای خدمتنه دخول ایدرك خاندان امپراطوریدن اریانه نام قیصره ایله عقد ازدواج ایلدی ۰ مساعدهٔ تقدیر ایله ترقیسنه میدان واعتبارینه استعداد حاصل اولدیغندن زنونك وفاتنده بالانتخاب کرسیٔ حکومته اوطوردلدی ۰ حکومتنك اوائلنده هرکسه مکرمانه برصورت کوستردی ۰ بومعامله ایله خشنودیٔ عمومی قازانمشیکن مسلکنی صکره ظلم وعدوان جهتنه تحویل ایدرك رتب ومناصب دیوانیه‌یی مقاطعات امیریه کبی بیع من یزیده وضع ایده‌جك درجه‌یه قدر ارتکاب ایتمشدر ۰

ملوك ساسانیه‌دن قباد انستاس زماننده بربیوك اردو ایله بلاد رومدن امد (دیار بکر) شهرینی محاصره‌وتخریب

ایلدی. فرس وروملرك وقایع تاریخیه‌لرینی ورؤسای روحانیه‌نك تراجم احوالنی حاوی اولوب دیاربکر کلدانی کلیساسنده موجود بر کتاب - که هجرتك (٢٦٥) سنه‌سنده لسان عربی اوزره تألیف اولنمشدر - شو تاریخی قلمه آلورکن کتاب مذکوری جلب ایله مطالعه ایلدم. قبادك شهر آمدی ضبطنی وجه آتی اوزره حکایه ایدیور.

« قباد مدینهٔ آمدی محاصره ایدوب مدت محاصره خیلی وقت امتداد ایتمش وضبطندن عاجز قالدیغندن رجعت ایتمك اوزره بولنمشیدی. بر کیجه رؤیاده برذات - آمد اهالیسنك فناالقلری تکثر ایتمکله تکرار محاصره ایدر ایسه ضبطه موفق اوله‌جغنی - قباده سویلدیکندن قباد محاصره‌یی اعاده وشهری تضییق ایدرك میلادك (٥٠١) سنه‌سنده (هجرتدن یوز یکرمی برسنه مقدم) شهر مذکوری ضبط ایلدی. شهره دخول ایتدکدنصکره بر کلیسا دیوارنده رؤیاده کوردیکی ذاته مشابه برصورت کورمکله شو صورت کیمك اولدیغنی صوردقده حضرت عیسانك رسمی اولدیغنی قباده بیان ایلدیلر ».

قباد آمدی ضبط ایلدکده معموریتنی تماميله امحا ایده‌جك درجه‌یه قدر تخریبه دوام ایتدی. جزیرهٔ مابین النهرین قطعه‌سنده بولنان اقوام عربدن ره‌ملره

منسوب بنی تغلب قبیله‌سیله حیره‌ده حکومت ایدن وساسانیلره منسوب اولان آل منذر بیننده وقوعات عظیمه وعداوت قدیمه وار ایدی . قباد شهری آمدی محاصره ایچون عزیمت ایدرکن حیره حکمداری منذر بن ماء السماء عرب عسکریله قباده رفاقت وشهر مذکورك ضبط وتخریبنده معاونت ایتمشدر . شهرك اولوجهله فرسلر وعربلر طرفلرندن تخریب ایدلدیکی انستاسك مسموعی اولدقده عساکر کثیره سوقیله آمدی عجملردن بالاسترداد معموریتنی اعاده وشهرك هنوز ناتمام اولان سورینك بناسنی اکمال ایتمشدر . (١١٨) .

اوچنجی جلدده کوسترلدیکی اوزره مدینهٔ آمدك اطرافنده‌کی صورك انشاسنه بیوك قسطنطین زماننده باشلانوب (١١٨) سنه‌سنده امر بنا اکمال ایدلدیکنه نظراً سور مذکور یوز سکسان سنه‌دن زیاده مدتده وجوده کلمشدر .

انستاس فوت اولدقده یرینه عسکری قوماندانلردن ژوستینین امپراطور انتخاب اولندی (١٠٤) .

ژوستینین — فی‌الاصل روم ایلی بلادندن بربلده‌ده تولد ایتمشدر . اوائل حالنده برچوبان ایدی . صکره سلك عسکری‌یه دخول ایله ترقی وترفیع مراتب ایده ایده

برنجی لئون زماننده قوماندانلردن معدود وانستاسدن صکره دسیسه ایله امپراطور اولدی . امپراطور اولدقده صورت عادلانه ومنصفانه‌ده کورینه‌رك زماننده امور حکومت کسب انتظام واهالینك خشنودیسنی استحصال ایلدی . حین جلوسنده فرس حکمداری قبادك یدنده‌کی ممالك فرسدن بلاد رومه مناسبت موقعیه‌سی اولان یرلری نزع وضبط ایده‌جکنه دائر سناتویه عرض تعهد ایتمش وبوتعهد اوزرینه امپراطورلغه انتخاب اولنمش ایدی .

قبادك مقدما روملرله عقد ایتمش اولدیغی معاهدهٔ غلیظه‌نك تعدیلنه قیام ایدرك خیلیجه اوغراشدی ایسه‌ده فائده کوره‌مدیکندن محاربه‌یه قیام ایلدی . لکن محاربهٔ مذکوره‌جه مظفریت کورمکسزین وفات و یرینه یکنی ژوستینین جلوس ایلدی (٩٥) .

ژوستینین ـ شو ذات پك مقتدر واخلاق حسنه ایله متصف ایدی . بلیساریوس نام قوماندان رفاقتیله افریقایه سوق ایلدیکی عسکر بالمحاربه و وندال طائفه‌سی یدلرنده‌کی بلادك بعضیلرینی استیلا ایلدی . و قرتاجنه حوالیسنده تفرد ایتمش اولان جلیم نام ذاتی دردست و استانبوله جلب ایله بر بیوك محفل حضورنده اعدام

ایتدرزدی . بو وقعه‌دن صکره افریقا بلادی تماميله شرق امپراطورلغنه اطاعت ایتمشلردر .

مظفریت مذکوره‌دن صکره بلیساریوسی عسکرله ایتالیا حوالیسنه سوق ایدرك بلیساریوس استروغوت قبائلنه حرباً غلبه و حکمدارلرینی طوتدروب زنجیر بند اوله‌رق استانبوله جلب ایتدی . بو انتصارات ساسانیان حکمداری قبادك غیرتنی تحریك ایلدیکندن قباد عساکر کلیه‌ایله روم بلادینه هجوم ایتمکله ژوستینین بلیساریوسی قبادك تنکیلنه مأمور ایدوب بلیساریوس عزیمت و قباد ایله محاربه ایلدکده دوچار مغلوبیت وهزیمت اولدی . بو یوزدن روم وفرس دولتلری ارالرنده اچیلان باب اختلاف اللی سنه قدر امتداد ایتمشدر .

ایتالیاده بولنان استروغوت قبائلی ایکنجی دفعه اولمق اوزره عصیان‌ایله کلرندن‌ینه قوماندان بلیساریوس عسکرله قبائل مذکوره اوزرلرینه کوندرلدی . لکن بلیساریوسك انتصارات سابقه‌سی صره‌سنده اکتساب ایلدیکی وقع وحیثیت برطاقم حسده‌یه داغ‌درون اولمش ایدوکندن صکره‌کی فرس هزیمتی او مقوله‌لرك اللرنده سررشتهٔ سعایت اولمغله بونی و اسباب سائره‌یی تذکیر و تعداد ایله بلیساریوس حقنده امپراطور ژوستینینه

تبليغ ايلدكلرى مباحث غرضكارانه تأثير ايلدى . بناءً عليه بليساريوس قوماندانلقدن عزل ايديله‌رك يرينه نارسيس نام قوماندان ارسال اولندى . نارسيس كيدرك استر و غوتلرى تنكيل و دائرهٔ اطاعته ادخال ايتمكله بوندن صكره ايتاليا ممالكى رومنلرك واليلرى معرفتلريله اداره اولنمغه باشلامشدر .

بو اثناده بلغارلر دولت شرقيه‌يه عصيان و صرب بلادنده‌كى قبائلى دائرهٔ اتحادلرينه الوب ماكدونيا و تراقيا حواليسنى هدف هجوم و عدوان ايتديلر . و اياق باصدقلرى يرلرى يغما ايده ايده استانبوله تقرب ايلديلر . بليساريوس عسكرله بونلرك تنكيللرينه مأمور اولدى . عند المحاربه غلبه ايله جمعيتلرينى تشتيت و برباد ايلمش اولديغى حالده حاسدلرى بو خدمتنى دخى امحا ايچون بر طاقم تصنيعات ايله حقنده امپراطورك توجهنى ازاله ايلدكلرندن بليساريوس ارتق هر شيدن فراغت و عمرينك نهايتنه قدر ذل وهوان ايله اختيار عزلت ايلدى .

ژوستينيينك زمان حكومتنده ممالك خارجيه‌جه بونجه موفقيت و غلبه ميدانده ايكن امور داخليه‌جه مصائب عظيمه يوز كوستردى . حركت ارض اول قدر مشتد اولدى‌كه اقطار مملكتك چوق يرلرنده نيجه بنالر

خراب وانطاکیه شهرینک برقسم عظیمی یقلوب (۲۵۰) بیك نفوس قدر اهالی تلف اولمشدر. بو مصیبت عظمایی بر شدتلی وبا تعقیب ایلدی. مصائب مذکوره تعمیم وحکمنی اجرا ایلدیکی صره‌ده مرکز حکومت اولان استانبولده طاعوندن کونده بیکارله نفوس وفات ایده‌یور ایدی. بلیهٔ مذکوره اوچاه امتداد ایتمکله اهالینک مقدار نفوسی پك چوق تنزل ایتدی. وحوالیٔ شرقیه‌ده برطاقم شهرلرك اهالیلری منقرض اوله‌جق درجه‌یه کلدی.

ژوستینین زماننده نامنه نسبتله بر قانون مدنی وضع و تأسیس اولنمغله قانون مذکور مدنیت حاضره‌یه اساس اولمشدر.

ژوستینینك وفاتنده برادر زاده‌سی ایکنجی ژوستین مسند حکمداری‌یه جلوس ایلدی (۵۷).

ایکنجی ژوستین ــ شو ذات حکومتنك اوائلنده عدل و استقامت اختیار ایتمشیکن صکره رعایا حقنده مظالمك انواعنی ارتکاب ایتدی. اوقاتنی ولیمه‌لره و ملاهی‌یه حصر ایدرك تدبیر مملکت و احکام امور سیاسیه‌یی زوجه‌سی سوفیه‌نك ید اداره‌سنه براقشیدی. سوفیه ذکاوت ورأی صائب صاحبه‌سی ایدی، ژوستین بونك رأینه مراجعت ایتمکسزین هیچ بر ایش کورمز

ايدی ۰ مزبوره تیبر نامنده سوديكی بر كنج چوجغی اوغلغه قبول و بعد وفاته امپراطورلغی بوكا وصيت ايتمسنی ژوستيندن طلب ايدرك اوده سوفيه‌نك طلبنه موافقت كوسترمشدر ۰ سوفيه‌نك مقصدی ايسه ژوستيندن صكره تيبر ايله ازدواج ايتمك ايدی ۰

ژوستين تيبری ولی عهد تعيين ايتدكدنصكره حيننده حكومتنده تشريك ايلدی ۰

ژوستين زماننده لونغوردیا (لومبارديا) خلقنی ايتاليانك حوالیٔ شماليه‌سنه هجوم ايدرك اورالری ضبط و حوالیٔ مذكوره‌ده‌كی روم مأمورلرينی طرد ايله استقلاللرينی اعلان ايلديلر ۰

تاتار حكمدار هباره معاهده عقدی طلبيله استنبوله سفيرلر ارسال ايتمش اولديغی حالده ژوستين عدم موافقتله جواب رد اعطا ايتدی ۰ بونی متعاقب ژوستين ايله فرس حكمداری نوشروان اراولرنده محاربه اچيلوب شو محاربه ايكيسنكده وفاته قدر ممتد اولدی ۰

ژوستين وفات ايتدكده مذكور الاسم تيبر كرسیٔ حكومته جلوس ايتمشدر (٤٤) ۰

تيبر شو ذاتك اثنای حكومتنده فرس حكمداری هرمز بن نوشروان بلاد رومه عسكر سوق ايتديكندن

سفلری زماننده‌کی محاربه‌لری تجدید ایلدی . تیبر موریس
نام قوماندان رفاقتیله کوندردیکی قوهٔ عسکریه میسو .
پوتامیه یتشدکده رأس العین حوالیسنی طوتمش اولان
فرس عسکریله بالمحاربه غلبهٔ عظیمه‌یه نائل اولدیغندن
تیبر مکافاةً موریسی ولی عهد تعیین و قزینده موریسه
تزویج ایلدی . وحین وفاتنده وصیتی موجبنجه موریس
کرسیٔ قیصری‌یه اوطوردی (٤٠) .

موریس - شو ذاتک حکومتی اثناسنده بلاد فرسده
اختلال عظیم حدوث ایدرک فرس حکمداری هرمز خلع
اولنمغله اوغلی خسروپرویز استانبوله عزیمت وموریسدن
استعانه ایلدی . موریس طلبنه موافقتله بر قزینی ده
خسروه تزویج وعسکر کافیه ترفیق ایدوب خسروی
مدائنه بالارسال تخت حکومت ساسانیانه اوطورتدی .

موریس بوندنصکره لومباردیالولره یرلشوب اسلادن
پانونیا (مجار بلادی) نواحیسنه کلان تاتارلریله محاربه
ایتمک ایچون سوق ایلدیکی قوهٔ عسکریه بش دفعه
تاتارلره غلبه ایتشیکن مظفریتی سکته‌یه تصادفده التنجی
محاربه‌ده روم عسکری بر بیوک هزیمته دوچار و اون
ایکی بیک قدر عسکر تاتارلرک ایادیٔ اسارتنه کرفتار
اولدی . تاتارلر اسیرلرک هر نفری ایچون بر و صکره

نصف دینار فدیهٔ نجـات اسـتدکارنده موریس متصف اولدیغی بخل وخست ایجابنجه شو فدیه‌یی قبول ایتمدیکندن تاتارلر اسرانك جمله‌سنی اعدام ایتمشـدر . بو معامله‌نك شیوعی خلقك موریسدن نفرتنی وعسـکرك علی‌العموم عصیاننی موجب اوله‌رق موریس خلع ایله یرینه رؤسای عسکردن فوقاس اجلاس ایدلدی (٢٠) .

فوقاس ـ مسند امپراطوری‌یه اوطورمسیله برابر سلفی موریس فرار ایتدیکندن دردستنه مأمور ایتدیکی اشخاص قاضی‌کوینده موریسی بش نفر اوغلیله برلکده طوتوب فوقاسك حضورینه‌کوتوردیلر . فوقاس موریسك کوزینك اوکنده ابتدا اوغللرینی وصکره موریسی قتل ایلدی .

فوقاس بغایت شریر وبد اخـلاق ایدی . عقیب جلوسـنده مصر والیسـنه بر امرنامه تحریریله مصر اهالیسـندن او حوالیـده مستخدم مأمورلرك طردلرینی و معین اولان وظیفه‌لرینك قطعنی امر ایلدی . شو امر اوزرینه اسکندریه‌ده اتش فساد علو کیر اشتد اولدیغی استانبوله عکس ایتمکله فوقاس اهالئ اصلیه ایله حرب ایتمك اوزره اسکندریه‌ده بولنان یهودیلره امرکوندردی . یهودیلر قیام واهالئ مرقومه‌یی برباد ایلدیلر .

فرس حکمداری خسرو پرویز قائن پدری موریسك خلع و قتلنی ایشتدکده فوقاس علیهنه اعلان حرب ایدرك بلاد رومه کوستردیکی تجاوزات ساسانیان مبحثنده یازلدی ٠

فوقاسك معاملات قبیحه‌سندن روملر علی العموم تنفر ایتمکله خلعنی تصمیم ایتدیلر ٠ وزرا ورؤسا بالاتفاق افریقا والیسی هرقلیوس (هرقل) لك امپراطورلغه انتخابنی تنسیب ایلدکلرندن یازمش اولدقلری دعوتنامهٔ عمومی اوزرینه هرقل استانبولی فوقاسك الندن قورتارمق ایچون بریبوك اردو تجهیز و اوغلنی طلیعه مقامنده ایلرو سوق ایله کندوسیده عساکرباقیه‌یی بالاستصحاب استانبوله متوجهاً حرکت ایلدی ٠

هرقلك اوغلی استانبوله یناشدقده اکابر و اهالی درحال قیام و فوقاسی قبض ایله کندوسنی و قرنداشیله اعوانی اعدام ایدیویردیلر (١٢) ٠

هرقل ـ عسکرله استانبوله دخول و کرسیٔ قیصری‌یه جلوس ایلدی ٠

یوقاروده کوسترلدیکی اوزره موریسك قتلی وقعه‌سی اوزرینه فرس حکمداری خسرو پرویز بلاد رومه تجاوزات شدیده کوسترمش وپك چوق یرلری ضبط

ایتمشیدی . هرقل كرك فرسلر طرفلرندن استیلا اولنان وكرك اختلال اثناسنده دائرهٔ اطاعتدن چقان بلادك نزع واسترداد مقصدینی بالالتزام عساكر كلیه ایله انطاكیه، اسكندریه، مصر، مغرب حوالیسنی تمامیله دائرهٔ اطاعته الدقدنصكره اناطولی طرفلرینه كچەرك بروسه‌یی تحت استیلایه الدی . بروسه اهالیسی ایسه روملردن خشنود المدقلرندن هباره تاتارلرندن استعانه ایلدیلر . تاتارلرله بالاتحاد روم ایلی طرفلرینه كچەرك راست كلدكاری محللری پایمال وتجاوزات شدیده‌لرینی استانبولك سوری اوكنه ایصال ایتمكله حكومت امپراطوریه بربیوك مضایقه‌یه طوتلدی . واالنده استانبولدن بشقه بریر قالمیوب ممالكك جمله‌سی دشمنلرك اللرینه كچدی .

حال كتدكچه مشتد اولدی . هرقل عسكرك قلتی جهتیله نصرتدن محروم واقچەنك ندرتندن ناشی یكی عسكر تداركندن مأیوس اولمغله كرسیٔ حكومتی تونسه قالدیرمغی تصور ایده‌یورایدی . استانبول پطریقی هرقلك بوتصورینی حسن ایتدكده كلیساده‌كی خزینه‌یی اچوب میدانه قویدیغی اقچه ایله تسویهٔ مصالحه مباشرت واستانبول اطرافنده‌كی تاتارلری بالارضا دفع ایتدی . بوندن صكره هرقل كلیسانك نقود باقیه‌سیله عساكر كافیه تجهیز وشوعسكری رفاقتنه

الوب فرسلرله محاربه ایچون اسیایه متوجهاً استانبولدن حرکت ایلدی . وکلیکیایه وصولنده اسکندرك دارایه موقع غلبه‌سی اولان ایسی نام محلده رکز خیام ایدرك اورادن ضبط ممالکه باشلادی . مدافعه‌یه کلان فرسلری تارمار ایتدکدنصکره مظفراً استانبوله رجعت ایتمشدر .

فرسلر مغلوباً متفرق اولدقلرنده بلاد رومه طاغیلوب ایاق باصدقلری قصبات وقرایی یغمایه قویلدیلر . بو خبر استانبوله عکس ایتدکده هرقل ایکنجی دفعه اولمق اوزره فرسلرله محاربه ایچون قره دکزی کچوب میسوپوتامیایه وبعده نینوایه عزیمت ایتدی ایسه‌ده مدافعه‌یه کلان فرس اردوسنه قارشو بربیوك مغلوبیته تصادف ایلدی . وبو مغلوبیت اوزرینه ساسانیان حکمداری خسری پرویز بلاد رومك چوق یرلرینی استیلا ایتدی .

اوصره‌ده خسرو پرویزك اوغلی شیرویه باباسی علیهنه قیام وخسروی قتل ایله فرس حکومتنی ضبط ایتدیکندن هرقل از وقتده مغلوبیت سابقه‌نك ایجاب ایلدیکی نقصانی اکمال وبرقوت کافیه ایله میسوپوتامیا قطعه‌سنه کچه‌رك مداینه‌قدر بالهجوم فرسلری اقبح هزیمتله منهزم ایلدی . وشوغلبه اوزرینه جزیره‌نك نصیبیندن

تكريته قدر ممتد اولان بلاديني ضبط ايتدكدنصكره مظفراً استانبوله عودت ايتدی٠

هجرتك (١٧) نجی سنه‌سنده اسلام فاتحلری بلاد رومك فتحنه باشلامقله كرك هرقلك اواخر حكومتنده تصادف ايلديكی مغلوبيتك تفصيلاتی وكرك اندن صكره روم شرق امپراطورلغنك بقيهٔ وقوعاتی قرون وسطايه عائد اولديغندن شودولتك قرون اولی وقايع تاريخيه‌سنه بومحلده ختام ويردك٠

- ٣٢ -

روم دولت شرقيه‌سنك تأسسدن صكره دولت مشار اليها ممالكنك مدنيت ومعارف وامور دينيه‌سی

روما امپراطورلغنك انقسامندن صكره تأسس ايدن شرق امپراطولغنك دائرهٔ ممالكی شرق وايليركوم ناملريله ايكی ولايته وشرق ولايتی تراقيا، اسيا، پونتوس، سوريا، مصر ايالتلرينه‌وايليركوم ولايتی ماكدونيا، داچيا ايالتلرينه‌ ايالتلرك هربريسی الويهٔ عديده‌يه منقسم اولمشدركه ممالك مذكوره‌نك جمله‌سی ايكی ولايت ويدی ايالت والتمش سنجاغی حاوی ايدی٠

ولایتلرك هر بریسی پره فکتوس عنوانیله بروالینك وهر ایالت ویس پره فکت نامیله برمتصرفك وهرسنجاق پره زیدان نامیله برقائممقامك زیر ادارهسنده اولوب هر بریسنك معیتنده متعدد دوائر ملکیه ومأمورین مرکزیه دخی وار ایدی.

غرب وشرق امپراطورلقلرینك هر بریسی براصل عتیقك بر فرعی اولدیغندن ایکیسنك دخی امر ادارهسی اصلنه مطابق و نظامات موضوعهلری یکدیکرینه موافق ایدی.

فقط دولت شرقیهنك زیر دستنده بولنان ممالك وقتیله یونان ممالکندن معدود ایکن صکرهلری رومارك ابادئ استیلالرینه کچدیکندن یونانجه مؤسس اولان قواعد وعوائد عمومیه الغا اولنهمیوب ممالك مذکورهده کما فی السابق مرعی الاجرا ایدی. یونانك تمدن ومعارفی ایسه ممالك شرقیهنك هرطرفنده تعمم ایتمش اولدیغندن روما دولتنك اصول جاریهسندن ممالك شرقیهیه نقل اولنان صورت اداره یونان مدنیتیله امتزاج طبیعی‌یه تصادف ایلدی. بناءً علیه شرق دولتی خراب اولان بربنای عتیقك طرز اصلیسنه خلل کلمکسزین بشقه بربنادن

جلب اولنان انقاض ایله تعمیر ایدلمش بر معموره‌یه دونمشیدی.

رومانیلرك یونانیلردن التی عصر ظرفنده اکتساب وروما ممالك قدیمه‌سنده وضع بازار استشهار ایتدكلری کالای تمدن ومعارفدن ــ روما دولتنك سقوطیله قبائل وحشیه‌نك ایتالیا دائره‌سنی استیلالرینی متعاقب ــ رغبت عمومیه زائل وپك از وقت ایچنده او کالای گرانبها کاسد ومضمحل اولوب میلادك قرن خامسنده روما وملحقاتنك جمله‌سی هیچ بر وقت معارف ومدنیتله الفت ایتمامش بر دائره‌یه دوندی.

لكن بیوك قسطنطین کرسی حكومتی استانبوله قالدردقدن صكره روم دولت شرقیه‌سنی عوارض مضره‌دن محافظه‌یه وبونكله برابر قوای دولتك امراض وخیمهٔ ضعفدن وقایه‌سنه مدار اوله‌جق بیوك بیوك اسباب احتیاطیه احضار وتهیه ایتمش واوراده بولدیغی مدنیت یونانیه‌نك اصول جاریه‌سنی تمامیله بالقبول بر وقت رومانك ترتیبنه یاردم ایتمش اولان آثار مدنیه‌یه‌ده او اصوله علاوه ایلمش اولدیغندن افتاب مدنیت وعلومك ممالك غربیه‌ده غروبی وقتنده مهر منیر تمدن ممالك شرقیه‌ده جهت بجهت نشر انوار ایتمكده ایدی.

قسطنطینه خلف اولان شرق امپراطورلری ایسه اصحاب هنر وکمالاته مائدهٔ انعام واحسانلرینی بسط ایله رغبتلری هرطرفده کسب اشتهار ایلدیکندن استانبول شهرشهیری ارباب علومه پناه وصنایع ومعارفه رواجگاه اولمشیدی ۰

استانبولك انوار معارف وتمدنله منور اولدیغی اثناده ممالك شرقیه‌دن علما وحکما واصحاب صنعت خارل خارل استانبوله طولوب محصول بضاعه واقتدارلری اولان فوائد ونفایس مدنیه‌یی اوراده عرض انظار ایدرلر ایدی ۰

ممالك شرقیه‌ده وخصوصیله عاصمهٔ دولت اولان قسطنطینیه‌ده نصرانیت انتشار وتعمم ایلدکده شو دیانت دائره‌سنده یوز کوسترن فلاسفهٔ وثنیه مذهب اصلیلرینه عائد اولان آیینی دیانت مسیحیه ایله مزج ایدرك عقاید وثنیه‌یی بووسیله ایله تنقیح واغصان اشجار وثنیتی قواعد دین نصرانیتله تلقیح ایتمکه باشلاملرندن بریسی افلاطونیهٔ جدیده ودیکری سقولاستیقیهناملریله ایکی مذهب میدانه چقدی ۰ شو مذهبلر خرستیانلغك حقیقت اصلیه‌سنده انواع تبدلاتك ظهورینه بشقه بشقه سببیت کوستردیلر ۰

جلد ثالثده خلاصه وجهله بیان اولندیغی اوزره

حكمای وثنیه‌دن امونیوس ادیان بیننده‌کی اختلافاتی نزاع لفظی‌یه حمل ایدرك هر بر مذهبك حقیقتی مخاطبك ذهننی قاندره‌جق صورتله توضیح اولنسه هپسی برلشه‌جکی اعتقادنده ایدی. شو فیلسوف افلاطونیهٔ جدیده مذهبنك مؤسسی‌در. مذهب موضوعنه دائر اولان تعالیم دولت شرقیه ممالکندن مصرده شایع اولوب صکره استانبوله وروما‌یه‌ده منتشر اولدی.

مذهب مذکوره متعلق تعالیم فاسده‌نك خلاصه‌سی «اختلافات مذهبیه‌نك تفهیمات وتعبیرات ایله برطرف اولمسی ممکناتدن معدود ایدوکنی، دین عیسوی تعبیرات واضحه ایله تفهیم اولنه بیلدیکی حالده فلاسفه‌نك فلسفیات مشترکه‌لرندن ایریله‌میه‌جغنی، هر بر انسان اجلق وصوسزلق ویورغنلق کبی حاللر ایله حریت نفسنه مقاومت ایده‌جك اولسه الله اعظم ایله معاشرت استحصال وبعدالموت اب عموم ایله الی الابد اتحاد ایده بیله‌جکنی» بیاندن عبارت اولوب شو تعالیم فاسده ایله کتب دینیه مندرجاتی بیننده تطبیقاتی حاوی شیلر دخی عقاید مذهبیه‌یه قارشدرلمشیدی.

امونیوس بو اساس فاسد اوزرینه بنا ایلدیکی عقایدی تأسیس ایتمش اولدیغی مکتبده تدریس ایله مذهب

مذکورك ترویجنده فوق العاده اقدام ایدیوردی. امور دیانتده تعالیم مذکورەدن فضله برده استخدام جن وروحانیات بحثلرینی مزج ایدی ویردی . او عصرك اهالیسی ایسه شو مذهبه پك زیاده میل ایدرك استخدام روحانیات تعلیمندن اشوری محظوظ اولدقلرندن افلاطونیهٔ جدیده مذهبی منتسبلری خرستیانلق عالمندەجنجی جمعیتنه دونمشلر ایدی.

استخدام روحانیات عقایدندن تولد ایدن اصطلاح روحانی نجوم پرستلك عقیدەسنه تعلق ایدن براصل فاسدك فرعی اولوب جهلا بویله شیلره بالطبع میل واعتقاد ایدرك جهالتك علوم وفنوندن زیاده تعمه استعداد طبیعیسی ایسه میل مذکوری عمومیت درجەسنه تقریب ایلدی. بناءً علیه اهالینك اك بیوك قسمی اصول دینه مغایر اولان مسائله تبعیت دائرەسنده یشامغه وعقاید اصلیه‌یی تغلیط ایده‌جك ماده‌لر دخی مشیمهٔ فلسفیه‌دن متمادیاً تولد ایتمکه باشلامقله امونیوسك شاکردلری دین مباحثنه دینی بردن بره محو ایده‌جك برطاقم عقاید فاسده دها علاوه ایلدیلر.

رومادە واسکندریەدە کشاد ایدلمش اولان مکتبلر تغلیط اعتقاد ودیننی افساد ایچون برر مرجع عمومی

طرزینی کوستردیکندن هجرتدن مقدمکی (۲۹۹) سنه سنه مصادف میلادك (۳۲۳) سنه سنده بیوك قسطنطینك امریله شو مکتبلرك ایکیسیده سد ایدلدی ایسه ده امپراطور تیودوسك اثنای حکومتنده مذهب مذکور اصحابی ینه اسکندریه مکتبنی کشاد واوراده فلاسفه طرفلرندن تأسیس ایدلمش اولان کتبخانه ده کی کتابلرك تدریسنه ده دوام ایلدیلر ٠

اسکندریه پطریقی ثیوفیلوس ذکر اولنان مکتب وکتابلر عقاید نصرانیه یی کتدکجه امحا ایده جکنی بالادعا مکتبك تخریبت وکتابلرك احراقنی طلب ایتدیکندن امپراطور ثیودوسك امریله هجرتدن مقدکی (۲۳۲) سنه سنه مصادف (۳۹۰) تاریخ میلادیسنده اسکندریه ده کی هیاکل وثنیه مذکور مکتب وکتبخانه وکتابلرله برابر احراق اولندی [۱] ٠

لکن ذکر اولندیغی اوزره عقاید نصرانیه ایله

[۱] خرستیانلغك ــ دکل که اوائلنده ــ ظهورندن برقاچ یوز سنه صکره اسکندریه ده ینه خرستیان مذهبنه منسوب اولان افرادك تأسیس ایتمش اولدقلری مکتب وکتبخانه نك اسکی ویکی کتابلرله برابر امحاسنی اسکندریه پطریقی ادعا وامپراطورك امریله پطریقك ادعاسی بالترویج هپسی احراق ایدلمشکن غرب مورخلری بونلر ایچون نسان اعتراضه هیچ برشی المیوب ینه بوقبیلدن معدود

عقاید وثنیه‌یی توحید ایتمکی اساس تعالیم اتخاذ ایدن فلاسفه‌نك افلاطونیهٔ جدیده طاقلری شواسه برده ذکر اولندیغی اوزره جن وروحانیات استخدامی کبی جهله‌نك میللرینی جلب ایده‌جك شیلر قارشدرمش اولملرندن ناشی اذهان عمومیه‌یه یرلشمش اولان میل طبیعی ازاله اولنه‌میور واوبحثلری استعماله مقتدر اولان فلاسفهٔ عیسویه‌نك هر بریسی ینه مقصدلرینی ترویج ایتمکدن کیرو طورمیور ایدی.

فلاسفهٔ وثنیه روماجه عقاید وثنیه‌یی دیانته قارشدردقدن صکره اکرچه اقوام وحشیه‌نك هجوملری صره‌سنده تدریس وتألیفه وقت بوله‌مدقلری ایچون اختلالك امتداد وزمانلرك اشتدادی صره‌سنده شاکردلر

برطاقم فاسدالاعتقاد حکمانك اسکندریه‌ده تأسیس ایتمش اولدقلری کتبخانه‌ده‌که کتابلرك احراقنه حضرت عمر رضی‌الله عنه افندمزك ایام خلافتلرنده امر ویرلمسنی کویا عالم معارفك احراقنه امر ویرلمش کبی برطرزه تحویل ایله تاریخلرنده اعظام ایلدیلر. خلیفهٔ مشار الیه حضرتلرینك زمان خلافتلرنده اسکندریه‌ده کی کتابلرك احراقی ماده‌سی ایسه هیچ برصورتله لسان اعتراضه النه‌جق شی اولمدیغندن کرك بومبحثی کرك انك ایچون غرب مورخلرینك عقل قبول ایده‌میه‌جك درجه‌ده درج صحایف اعتراض ایلدکلری مبالغه‌لری ردیه‌سیله برابر کتاب ثانیده تفصیل ایده‌جکز ان‌شاالله تعالی.

یتشدیرمکه‌ده اقتدارلری قالمدیغی جهتله کندولرینك وفاتلرندن صکره روماجه باب فلسفه علوم سائره ابوابیله برابر قپاندی ایسه‌ده عقاید نصرانیه‌یه قارشدردقلری فسادات وثنیه امحا اولنه‌میوب وجدان عمومی مسئلهٔ توحیددن متباعد وفلاسفهٔ وثنیه‌نك نشریات سابقه‌لرندن تعمیم ایدن عقاید شرکیه‌یه معتقد اولمغله روحانیاته متعلق الفاظ تعبیرات دینیه‌یه بیله قارشدی.

بلاد غربده اولوجهله فلاسفه‌نك ابواب تدریس وتعلیملری سد اولندقدنصکره بلاد مشرقده شوقپولر قپانمدقدن بشقه کسب وسعت ایتمکده‌میدان ویرلدیکندن سوریه‌ده یمبلیخوس نامنده برفیلسوف افلاطونیهٔ جدیده مذهبنی شرح وتوسیع ایله تألیف ایلدیکی کتابلری اسکندریه‌ده یولنان فلاسفه‌دن هیپا نامنده برعورت ایله اولمبیدوروس وسینیسوس نامنده ایکی فلیسوف دخی بعض تعبیرات ایله نشره قیام ایلدیلر.

عقاید وثنیه‌یی عقاید نصرانیه ایله توحید افکارنده اولان فلیسوفلر ایله دیانت مسیحیه‌یی اوافکاردن تجرید وتحلیل ایتمکی التزام ایدن رهبان ارالرنده‌کی اختلاف امتداد ایدرك برنجی طاقدن وبلاد شرقیه اهالیسندن فلودیانوس ودولیقریوس ویمبلیخوس تأسیس ایدلمکه

سعی اولنمقده اولان نصرانیته قارشو اهالینك افکارینی تألیفات ایله طرفلرینه جلب ودیکر طاقمك تعالیم ونشریاتنی افکار عمومیه‌دن سلب ایده‌جك درجه‌یه قدر مقصدلرینی یورتدیلر ·

برنجی طاقدن وصور اهالیسندن بورفیر ایکنجی طاقك تأسیس ایتمکه چالشدقلری عقاید نصرانیه علیهنده اون بش قدر کتاب تألیف ایلدی که شوکتابلرك برطاقی عوامك میللرینی مقناطیس کبی جلبه مستعد خرافات ایله مملو ایدی · امپراطور ایکنجی ثیودوس ایله اوچنجی والنتین شوکتابلرك احراقنه امر ویردیلر ·

بورفیر ایله رفقاسی حضرت عیسانك حیات واعمالنی فلاسفهٔ قدمانك حیات واعمالنه تشبیه ایله خلقی بو اعتقاده قاندرمغه چوق چالشمشلردر ·

میلادك برنجی عصرنده ظهور ایدن ارخیدوس وابولونیوس تیانوس نام فیلسوفلرله رفیقلری هرطرفی سیاحتله عقاید نصرانیه علیهنده بعض ملاحظات فلسفیه اعلان ایتدیلر · بونلر خرستیانلره مخصوص البسه کیوب رؤسای مذهبیه‌دن معدودیتلرینی ادعا وفلسفیاتله راست کلانك ذهنلرینی تغلیطه اعتنا ایدرلر ایدی · شوطاقمك تعالیم موضوعه‌لرینه مخصوص مکتبلریده بولندیغندن

کرك بونلرك وکرك اسکندریه‌ده بومذهبی ترویج ایدنلرك مکتبلری حکومتجه سد ایدلدی ۰

میلادك (٢٥٤) سنه‌سنده ظهور ایدن افسوسلی مقسیموس ورفیقلری لیدیالی قریسنت ومندوسلی اوریب ماوراء طبیعیاته متعلق تعالیم سوفسطائیه نشریله دیانت مسیحیه‌یی ترك ایتدیلر ۰ وقیصر قستانت بونلری زیر حمایه‌سنه الدیغندن اسکندریه‌ده‌کی مکتبی کشاد واتنه‌ده دخی یکی برمکتب انشا ایدرك خرستیانلق علیهنده نشریاته دوام ایلدیلر ۰ قیصر ثیودوس زماننده یوقاروده کوستردیکی اوزره اسکندریه‌ده‌کی مکتبلر وکتابلر احراق اولندی ایسه‌ده اتنه‌ده‌کی مکتبه دوقنلمیوب شو مکتب یوز اللی سنه قدر دوام ایتمشدر ۰ اواثناده نسطورك اوغلی پلوتارقه نام فیلسوف ظهور ایدرك اتنه مکتبنده افلاطونیهٔ جدیده مذهبنی تعلیم وکندودن صکره شاکردلری تدریسه دوام ایتمکله میلادك (٤٥٠) سنه‌سنه قدرشومکتبده اولوجهله تدریس جریان ایلدی ۰ پلوتارقه‌نك شاکردلرندن سریانوس آثار منقولهٔ وثنیه ایله فیثاغورس وافلاطون فلسفه‌لرینی مزج ایدوب کتابلرده یازدی ۰ بونلرك خلفلری مذهب جدیدلریچون اصول وقواعد مخصوصه وضع ایلدیلر ۰

تریانوسك شاکردی پروقلس تألیفات مذهبیه‌دن ماعدا ریاضیات، طبیعیات، اخلاق، مافوق الطبیعیات، اداب، میثولوجیا، اسرار سحر وهمی فنلرینه دائر دخی کتابلر تألیف ایتمش وفلسفه ایله جاهلیت ارالرنده ضرورت زمانك اقتضا ایلدیکی مباحثیده کندی قوهٔ قریحه‌سندن بالاخراج اثارینه علاوه ایلمشدر . لکن بونلرك اتخاذ ایلدکاری مسلك خرستیان عقایدینك مسائل فلسفیاته تطبیق وخلق اویولده عقیده‌لره اقناع وتشویق اساسی اوزرینه مبنی اولدیغندن مسلك متخذلرینی تأسیس صره‌سنده میدانه قویدقلری تعالیم مذهبیه سراپا شرکدن عبارت ایدی .

تریانوس میلادك (٤٨٥) سنه‌سنده وفات ایدرك نابلسلی مارینوس وغزه‌لی اسیدروس ودمشقلی داماسیوس تعالیمجه اتنه مکتبنده تریانوسك اصولنی التزام ایلدیلر .

میلادك التنجی قرننده ورمپاس، اولیذدور، سلینوس هیبر، قلز، سمبلیسیوس نام فیلسوفلر ظهور ایدوب بونلردن سمبلیسیوس طبیعیات وعلم اخلاقده ماهر وافلاطونك، اسطوانیلرك، ارسطونك مذهبلرینه تماميله واقف ایدی . طرق باطنیه نامیله مستعمل اولان عبادتك علیهنده بولندی .

میلادك (٥٢٩) سنه‌سنده امپراطور ژوستینین اتنه‌ده‌کی مکتبك سدینه امر ویرمکله مکتب مذکورده حقوق ونحو علملرندن بشقه فنونك تدریسی منع اولندی. بوندن صکره فلاسفه وثنیه‌دن داماسیوس اسکندریه‌یه واورادن ایرانه کیدرك قیاصره حکومتنك علیهنده بولنان فرس پادشاهی نوشروانك معاونتیله دیانت مسیحیه علیهنده پك چوق شیلر نشر ایتدیکندن بوماده ایکی حکمدارك ارالرنده بیوك نزاع حدوثنه سبب اولدی.

(٥٣٣) تاریخ میلادیسنده شرق دولتی فلاسفه‌نك دیانت مسیحیه‌یه وقوعبولان تعرض وتغلیطاتنك ارقه‌سنی الغی التزام وعبادت وثنیه‌نك تمامیله امحاسنی وضع موقع مرام ایتمکله یالکز ارسطو مذهبی ابقا ایدیله‌رك فلسفیات سائره‌ابطال وتدریس اولنمسی قویا منع ایدلدی. ارسطو فلسفیاتی ایسه اوتاریخده مکتبلرده، کلیسالرده تدریس اولنوب یوحنا فیلو نونس شوفلسفیاتی شرحلرله توسیع دخی ایتمش اولدیغندن فلسفیات مذکوره اکثر لسانلرده ترجمه اولندی.

سقولاستیقیه مذهبنه‌کلنجه بیوك قسطنطین استانبول شهرینی عاصمهٔ حکومت اتخاذ ایتدکدن صکره اوراده برمکتب عمومی بنا ایدرك بومکتبه اوقتوغونه تسمیه

ایتمشیدی که مکتب مذکورده اقامه اولنان معلملر افلاطونیهٔ جدیده مذهبی علیهنده تعالیم استلزام ایتمشلر ایدی . شو مذهب امپراطور ایکنجی ثیودوسك زماننده دها زیاده شرفلندی . لکن مذهب مذکور اصحابیده تعالیم جاریه‌لرینی٬ رأیلرینی فلسفیاتك تعمیق یولنده استعمال ایده ایده مسائل وعقاید دینیه‌یی تغلیط ایلدکاری جهتله صکره بوده نظر اعتباردن براغلدی .

او تاریخلرده استانبولده٬ رومادهٔ اتنه‌ده٬ مارسلیاده ایدساده وسائر ممالك رومده فنون وعلوم سائره دخی تدرس اولنورکن ـ یوقاروده کوستردیکی اوزره ـ قبائل وحشیه‌نك تهاجیله تحدث ایدن اضطرابات عمومیه ایتالیا حوالیسنده علوم وفنونی محو ایلدیکی کبی دولت شرقیه بلادنده دخی اساقفه ورهبان طائفه‌سی انتخاب اولنان اناجیل اربعه واعمال رسل ایله عهد عتیق کتابلرندن بشقه کتابلر مندرجاتی علیهنده بولنه‌رق بومعامله‌لرله برطرفدن اختلالات داخلیه٬ دیکر طرفدن تجاوزات خارجیه طریق تدریس و تدرسی مطلوب اوزره اصلاح ومحافظه‌یه میدان ویرمدیکندن میلادك یدنجی قرننده علوم دینیه‌دن بشقه فنون ومعارف ممالك رومده بالکلیه منقرض واکابر واعیانك بیله ایچلرنده

امضاسنی وضع ایده‌جك اوقور یازار همان از قاله‌جق درجه‌یه کلوب اوقور یازارلق پاپاسلره کشیشلره منحصر اولدی ․

بوندن صکره علوم وفنون وسائره‌نك درجهٔ تدنی وترقیسی وبوکا تفرع ایدن مباحث سائره ایکنجی واوچنجی کتابلرده صره‌سیله یازیله‌جقدر انشاالله تعالی ․

بشنجی فصل

اسپانیا مملکتی جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی بیاننده‌در

اسپانیا جغرافیاسی . اسپانیا قرون اولی تاریخی . ویزیغوتلر . لوزیتانیا . اندلوسیا .

– ٣٣ –

اسپانیا جغرافیاسی

اکثر لغاتده مملکت مذکوره اسپانیا نامیله یاد اولنور . اسکی یونانیلر ایوریا ولاتینلر ایبیریا دیرلرایدی .

شو مملکت اوروپا قطعه‌سنك جانب غربیسنده وبیرینیا شبه جزیره‌سنده واقعدر . جزیرهٔ مذکوره‌نك درت خمس مقداری محلی اسپانیا و برخمسی پورتوغال مملکتیدر . پورتوغال مملکتی اسپانیانك جهت غربیه سنده‌در .

اسپانیانك موقعی عرض شمالینك (٣٦) درجه (٤٨) دقیقه و (٤٣) درجه‌سی بیننده وطول شرقینك (٣) درجه (٢٠) دقیقه‌سیله طول غربینك

(۹) درجه (۲۱) دقیقه‌سی اراسنده‌در . معظم طولی شمالدن جنوبه طوغری استوریاسده واقع بنیاس بروننده جبل طارق بوغازنده تریف برونه وارنجه (٥٤٠) ومعظم عرضی شرقدن غربه طوغری قتلونیه‌ده کروس بروننده جلیقیه‌ده فینستر برونه قدر (٦٣٠) میلدر . اهالیسی (١٦٠٠٠٠٠٠) نفوسدر .

مملکت مذکوره شمالدن فرانسه دکزی، شمال شرقیدن برانس طاغلری سلسله‌سی، غربدن پورتوغال، غرب وشمال غربیدن اتلانتیق دکزی، شرق و جنوب شرقیدن بحر متوسط، جنوبدن ینه بحر متوسط ایله جبل طارق بوغازی، جنوب غربیدن ینه اتلانتیق دکزی ایله محدوددر .

بوکونکی کونده اسپانیا قطعه‌سنه منضم املاك خارجیه ذکر اولنان دائرهٔ محدوده داخلنده دکلدر .

اسپانیانك کورفزلری چوقدر . باشلوجه‌لری شرقده روسس، امبولا و جنوبده قادس، جبل طارق، مریه خلیجلریدر .

اسپانیانك جزائر مجاوره‌سی ازدر . اهمیتلیسی بالیئار (اندلس) جزیره‌لریدر . اندلس جزیره‌لری ایکی بیوك و بر طاقم کوچوك جزیره‌لردر . بیوك جزیره‌لرك بریسنه

منورقه، دیکرینه میورقه دینلور. عربلرك (اندلس یابسه) دیدکلری جزیره ابویسا و (اندلس قادس) دیدکلری جزیره لئون نام قدیملریله موسومدر.

اسپانیاده (٢٢٠) عدد نهر اولوب بعضلرنده کمی ایشلر. شمال وجنوبده سلاسل جبال بولندیغی ایچون اکثر نهرلری شرق وغربه جریان ایدرلر. انهار مذکوره‌دن ایبر، وادی البثار، شقر، شقوره نهرلری بحر متوسطه ومینیو، دورو، تاجه، وادیٔ یانه، وادیٔ کبیر نهرلری بحر اتلانتیقیه دوکیلورلر. انهار مرقومه‌دن دورو و تاجه نهرلری پورتوغال ساحلی اوزرنده‌در. اسپانیا بحیره‌لرینك اهمی بلنسیه‌نك جنوبنده واقع بوفیرا کولیدر.

اسپانیاده سلاسل جبال کثرت اوزره‌در. قرب دریا ایله جبال مرتفعه ارالرنده کوزل اووه‌لر واردر که کوچوك نهرلرله اسقا اولنورلر. جبال مذکوره بش سلسله‌یه تقسیم اولنور.

(١) شمالده‌کی برانس سلسله‌سیدر. شو سلسله اسپانیا ایله فرانسه بلادینی فصل ایدر.

(٢) سیرآغوادراما سلسله‌سیدر. سیرادی‌غریدوس وسیرادی غاتا سلسله‌لری سلسلهٔ مذکوره‌یه متصلدرلر. جبال مذکوره قسطیلهٔ قدیمه ایله لئون بلادینی فاصلدر.

(٣) سيرآدوتوليد سلسله‌سيدر . بو سلسله طليطله سلسله‌سى اولوب تاجه نهريله وادئ يانه بيننده‌در .

(٤) سيرامورينا سلسله سيدر . بونك حضيض جنوبيسنده وادئ كبير نهرلرينك اصللرى جريان ايدر .

(٥) سواحل جنوبيه‌ده ممتد سلسله‌لر اولوب بحر متوسطه پك قريبدر . مرسيه و اندلس بلاديني قطع ايله ايكى شعبه‌يه منقسم اولور . بريسى بالوس برونندن قادسه‌ وديكرى جبل طارقه طوغرى امتداد ايدر . سيرانوادا سلسله‌سى بو سلسله‌لرك فرعيدركه بونك اعظم ارتفاعى (١١٦٥٤) قدمدر .

اسپانياده قلاى، جيوه، تيمور، كومش، باقر، قيا طوزى معدنلرى و معادن سائره واردر .

اسپانيا قطعه‌سنك هواسى موقع اعتباريله مختلف اولوب فقط سائر بلادشماليه‌كبى شدت برودتى اولمديغندن هر موقعى وخامت هوادن سالمدر .

قطعهٔ مذكوره‌ده هرنوع حبوب، نباتات، بقول، نار و انجير وليمون وبادم واوزوم كبى ميوه‌نك انواعى بولنور . حيواناتجه، قويونلرك اعلاسى واردر . شو قويونلرك پك كوزل يوكارى اولمغله بونلردن لطيف شاللر ونفيس قماشلر اعمال ايدرلر .

اسپانیانك عاصمهٔ مملکتی مادرید شهریدر . شهر مذکور رومانیلر زماننده بر قریه کبی ایدی . مغاربه نك فتحندن صکره کسب جسامت ایلدی . شمدی (٢٧٥) بیك نفوسی حاویدر . اطرافنی بر بیوك سور احاطه ایتمشدر .

- ٣٤ -

اسپانیانك قرون اولی تاریخی

قبل الهجره

(١٦٢٢ - ٢١٣)

اسپانیا مملکتنك اهالیٔ اصلیه سی ایبه ریلر و کاتیلر اولدقلری و بونلرك آسیادن او طرفلره هجرت ایلدکلری مرویدر . ایبه ریلر اسپانیانك شرق و جنوب طرفلرنده، کاتیلر یانه و ادیسیله جلیقه حوالیسنده ساکن ایدیلر . صکره شو ایکی قبیله نك اختلاطلرندن کاتیبری قبائلی نشئت ایلدی . بونلرده اسپانیانك بلاد مرتفعه سنده ساکن اولدیلر .

قبائل اصلیهٔ مرقومه دن استوریاس قنتبیر، کایه ناملریله بعض اقوام دخی تفرع ایتمکله اقوام متفرعهٔ مذکوره اسپانیانك جهت شمالیه سنی و تردیانه قبائلی

وادئ كبير طرفلريني وطن اتخاذ ايلديلر . اسپانيا دائره‌سنه فنيكه‌ليلر، يونانيلر، روملر معلومات الدقدنصكره اقوام سائره دخي او دائره‌يه هجرت ايتمشلردر .

اسپانياده معدنك انواعي اولديغندن اقوام اصليه بو معدندن استفاده ايتمكله ثروتلري وقبائل سائره‌يه نسبتله تمدن واداب مخصوصه‌لريده وار ايدي .

قبل الهجره (١٦٢٢) سنه‌سي شهر تموزنده فنيكه‌لولر تجارت ايچون اسپانيا سواحلنه كيدرك اهاليسنه كندي وطنلرينك محصولاتني بيع و او حواليدن معدنيات جلب ايتمكه باشلاديلر . و فنيكه‌لولرك كثرت ترددلري جهتيله جبل طارق بوغازنده ـ انتهاء سفرلري اوراسي اولديغنه علامت اولمق اوزره ـ ايكي بيوك عمود بنا ايلديلر . شو عمودلر « هركول عمودلري » ديو معروفدر . فنيكه‌لولر حوالئ مذكوره‌ده بعض مستعمرات دخي بنا ايتمشلردر . ترتوشه دينلان شهر او مستعمراتدن معدوددر .

فنيكه‌لولردن صكره يونانيلر اسپانيايه داخل اولديلر . بونلرده او حواليده بعض مدينه‌لر بنا ايتمكله قتلونيه ساحلنده واقع امبوريا و بلنسيه جانبنده‌كي ساغونت (مربيدزو) شهرلري يونانيلرك مستعمراتندندرلر .

فنيكه‌لولر و يونانيلر هر نقدر اسپانيايه كيدرك

سواحله یاقین یرلری اوکرندیلر ایسه‌ده کرك بونلر، کرك ایکنجی پونیك محاربه‌سنه قدر روماولر ایچ طرفلرینه معلومات الەمامشلر ایدی .

یونانیلر اسپانیانك ساحل شرقیسنه ایبریا و قسم غربیسنه ترتشیس و شو ایکی قسمك اورته‌سنه قلتیکا اطلاق ایلدیلر . لکن ایبریا اسمی اندن صکره اسپانیانك هپسنه تعمیم ایلدی . و روماولرك استیلالرندن صکره اسپانیا نامی شایع اولدی . اسپانیا « ازپانیا » دن محرفدر که دریا کناری دیمکدر .

پونیك محاربه‌لرندن صکره اسپانیا مملکتنه قرتاجلردن قبائل عدیده هجرت ایتمشلردر . شو قبائل مهاجره قرتاجنه‌لی املیقار و اسدروبال نام قوماندانلرك ریاستلری التنده عزیمتله اسپانیانك سواحل جنوبیه و شرقیه‌سنده مقیم اولمشلردر .

املیقار قرتاجلولرك سرعسکرلرندن مشهور انیبالك باباسیدر . املیقار قرتاجنه اردولرینه قوماندان اولدیغی حالده سجلیا اطه‌سنده روماولره قارشو بر بیوك هزیمته دوچار اولدقدن صکره قرتاجنه‌یه کتدکده بر اختلال ظهورینه تصادف ایلدیکندن بالاقدام اختلالی ازاله و اصلاح ایلدی ایسه‌ده عموم نظرنده بعض مرتبه سوء

ظن ایله مظنون اولدیغندن وطنندن اخراج واسپانیایه نفی اولنمشیدی . حین عزیمتنده بعض قبائل دخی کندوسنه رفاقت وبرلکده عزیمت ایلدیلر . اسپانیاده بولندیغی مدتجه کرك کندوسی وکرك اوغلی ودامادی التزام همت وغیرتله اسپانیا ممالکندن ابره نهرینه قدر ممتد اولان بلادی دائرهٔ ضبط واستیلایه الشلردر .

املیقار بلاد مذکوره یی اولوجهله ضبط ایتدکدن صکره باشنده بولنان قبائل واهالی سواحل اسپانیانك تجارتنی نفسلرینه حصر ایله ازوقتده ثروتجه کسب اشتهار وتوسیع ملکه ده ابتدار ایتدکاری جهتله یونانیلرك او حوالی یه تعلق ایدن تجارتلری سکته دار اولدیغندن اسپانیاده کی قرتاجنه لولر علیهنه قیام املنده بولندیلر ایسه ده قرتاجنه لولرك بولندقلری مواقعده اعمال لوازم حربیه حسب الموقع کندولرجه مشکل کوردیکندن مواقع مذکوره یه مناسبت ملکیه لری اولان رومالولره مراجعت ایلدیلر . رومانیلر قرتاجنه لولرك سوق ایلدکاری اردولرله تهدید ویدلرنده بولنان بلادی ابره نهرندن اوته یه توسیع ایتمامك وساغونت اهالیسنك استقلال سابقلرینه دوقنیوب انلرك اداره لرندن ال چکمك اوزره برمعاهده قبولنه مجبور ایتدیلر (٨٤٩) .

املیقارك وفاتندن صکره اوغلی انیبال نقض عهد ایدرك قبل الهجره (٨٤١) تاریخنده عسکرله ساغونت شهرینی تحت محاصره‌یه الدی . انیبال شهر مذکوری پك اشوری تضییق ایله استیلایه تقریب ایلدکده اهالی نفسلریله برابر شهری احراق ایلدیلر (٨٤٠) .

شو وقعه رومایه عکس ایلدکده روما سناتوسی تهور وغضب ایله درحال انیبال وقرتاجنه‌لرلر اوزرلرینه اعلان حرب ایتمکله ایکنجی پونیك محاربه‌لری ظهور ایدیویردی .

انیبال روماللرك حرکات عسکریه‌لرندن خبر الدقده سیرالبین قبائلی بلادینه کیدرك اوراده روماللر علیهلرنده محاربه اسبابنی تدارك ایله اشتغاله باشلادی . روماللر قونسول سیپیونی بر اردو ایله اسپانیایه کیتمکله مأمور ایلدیلر . انیبال تدارك ایتمش اولدیغی اوتوز التی بیك موجودلی بر اردوایله بالهجوم سیپیونك قوهٔ موجوده‌سنی بوزوب تارمار ایتدی .

انیبال هرنقدرکه محاربه‌لرك مقدمه‌سنی قازاندی ایسه‌ده روماللر اخذ انتقام ایچون بربرینی متعاقب سوق ایلدکلری اردولره مقاومت ایده‌جك اسبابی تزییده موفق اوله‌مدیغی کبی منتظر اولدیغی معاونتلردن دخی

استفاده ایده‌مدیکندن بالاخره مغلوب وطوغریدن طوغری‌یه مقاومته اقتداری زائل ومسلوب اولدی .

لکن متصف اولدیغی غیرت کندوسنجه مانع سکون اولدیغی جهتله ساردانیا وسجلیا اهالیلریله ماکدونیا حکمداری بشنجی فلیپی باتحریك روماللولر علیهنه قیام ایتدردی . کندوسیده رومایه طوغری اچلدی . روماللولرك سوق ایلدکاری قوهٔ جسیمه‌یه قارشو کلیتلو عسکر ضایع ایتمش اولدیغی حالده مغلوباً عودت ایتمشدر .

بوندن صکره روما قونسولی سیپیون اسپانیاده‌کی روما اردوسنی قوماندانی التنه الوب (۸۳۳) سنه‌سنده قرتاجنه‌لولرك اسپانیا شبه جزیره‌سنده‌کی ترسانه‌لرینی ضبط واسپانیالولری کندو طرفنه جلب ایله انیبالك ازوربعل قوماندانسیله سوق ایتمش اولدیغی عسکری برباد وتدمیر ومتعاقباً دست استیلایی بالتمدید اسپانیانك اکثر محللرینی تسخیر ایلدی (۸۲۹) .

ایکنجی پونیك محاربه‌سی اثناسنده اسپانیوللرك قرتاجلولره تحدث ایدن خصومتلری روماللولره میل وموافقتلرینی موجب اولدی . لکن روماللولردن مطلوبلرینه موافق استقلاله نائل اوله‌مامالری روماللولره

عصیان ومخالفتلرینی انتاج ایلدی . بونك اوزینه روما سناتوسی اسپانیانك تمامیله ضبطنی قرارلشدروب تدابیر استیلائیه یه تشبث ایتدی .

روماولرله اسپانیوللر ارالرنده یوز کوسترن عداوتك ایجاب ایلدیکی منازعه خیلی وقت امتداد ایتمشدر .

روما حکومتی قرار مذکور اوزرینه تیبریوس نام قوماندان قوماندا سیله اسپانیایه براردو سوق ایدرك طرفین ارالرنده اتش محاربه پارلادی . شو جدال شدید ارا سنده قرتاجلولر مضایقهٔ شدیده یه تصادف ایتمکله لوزیتانیا (پورتوغال) اهالیسنی رومدلر علیهلرنده بالتحریك ایاغه قالدردیلر . روما سناتوسنك غلبا نام قوماندان رفاقتیله لوزیتانیایه سوق ایلدکلری عسکرك انهزامه دوچار اولمسی جهتیله روماولرك بویوزدن متصادف اولدقلری غائله یی ازاله ایتمکه دوام ایتملری اسپانیالولرله اوغراشمغه براز مدت مانع اولمغله شو مدت ظرفنده اسپانیا ایله روم محاربه لرینه برسکون طبیعی حاصل اولمشدر .

رومدلر لوزیتانیالولر علیهلرنده اجرا ایلدکلری حروب اثناسنده برده نومانتین (نومنسیا) اهالیسنك مخالفت ومقاومت شدیده لرینه تصادف ایتمشلردر (٧٦٠) .

بو وقوعات اوزرینه برحال تهلکه‌ده بولنان روم اردوسنك تخلیصی ایچون روم قوماندانی منسینوسك منسیالولرله عقد ایتمش اولدیغی مصالحه مغلوبیت اساسی اوزرینه مبنی اولدیغی کورلدیکندن روما سناتوسی بونی قبول ایده‌میوب منسیوسی تحقیر وزنجیر بند اوله‌رق منسیالولره ارسال ایلدی . و یرینه تعیین ایتدکاری قوماندان سیپیون عسکرله کیدرك بالمحاربه منسیالولره غلبه ایتدی (٧٥٦) .

سیپیونك بو غلبه‌سی اوزرینه اسپانیولرده روملره بعض مرتبه موافقت واطاعت کوسترمکه مجبور اولد. قلرندن براز وقت حال اسایشده یشادیلر ایسه‌ده اسپانیانك شمال طرفلرنده‌کی اهالی مخالفتده دوام ایلدیلر . روما سناتوسنك اسپانیایی تمامیله استیلایه تعلق ایدن مقصدلری حاصل اوله‌مدی .

(٧٤٦) سنه‌سنده میتلوس نام قوماندان رفاقتیله روما سناتوسنك اسپانیایه سوق ایلدیکی اردو پالیثار (اندلس) اطه‌لرینی ضبط ایدی ویردی . بوندنصکره اسپانیول بلادی ارتق تمامیله دائرهٔ اطاعته کیردیلر . (٧٠٦) سنه‌سنه قدر شو اطاعت عمومیه دوام ایلدی . اواثناده ایتالیالی سرتوریوس نام بهادر اسپانیا

ولوزیتانیالولردن باشنه خیلی عسکر طوپلایوب رومالولره قارشو نشر لوای طغیان واسپانیاده استقلالنی اعلان ایلدیکندن بو استقلال (٦٩٥) سنه‌سنه دکین دوام ایتدی . روما غوللریده سرتوریوسك اسپانیاده اچمش اولدیغی لوای استقلال آلتنه طوپلاندیلر . بونلرك یوزلرندن روما سناتوسنه پك بیوك مضایقه یوزکوسترمکله میتلوس وپومپه قوماندانزیله سرتوریوس اوزرینه سوق ایلدکاری عسکر سرتوریوسك عسکرینی تارمار ایلدی . سرتوریوس مغلوباً افریقا طرفلرینه چکلدی . براز صکره تدارك ایده‌بیلدیکی عسکرله ینه اسپانیا بلادینه صوقیلوب خیلیجه بسالت کوسترمش اولدیغی حالده کندی معیتنده‌کی پرپننا نام جنرال سرتوریوسی قتل ایلدی (٦٩٤) .

سرتوریوسك وفاتندن صکره بسکی نواحیسی اهالیسندن ماعدا بالعموم اسپانیابلادی رومالولرك دائرهٔ اطاعتلرینه داخل اولدیلر .

(٦٨٣) سنه‌سنده روما قوماندانلرندن یولیوس (سزار) اسپانیاده‌کی بسکی نواحیسنی دخی تحت اطاعته المشدر .

قیصر اوغستوس (٦٥٠) تاریخلرنده اسپانیا شبه

جزیره‌سنی اسپانیای ترقونیه، اسپانیای بتیقه، لوزیتانیا نامل‌ریله اوچ دائره‌یه تقسیم ایتدی . شودوائرك برنجیسی جهت شرقیه وشمالیهٔ شرقیه ایله جهت وسطانی، ایکنجیسی وادیٔ کبیردن وادیٔ یانه‌یه قدر جهت جنوبیه‌یی، اوچنجیسی سان ونسان برونیله نهر دور بیننده‌کی بلادی حاوی ایدی . قرطبه و اشبیلیه شهرلری قسم ثانی دائره‌سنده‌در . قسم ثالث پورتوغال بلادندن عبارتدر .

رومانیلر اسپانیا بلادینی استیلا ایتدکدن صکره بلاد مرقومه‌ده مدنیت واداب رومانیه تأسس ایتمشدر .

ویزیغوتلر اسپانیا بلادینی استیلا ایلدکلری (٢١٥) سنه‌سنه دکین اسپانیا مملکتی رومالولرك تحت تابعیتلرنده قالدی .

اسپانیانك بوندن صکره‌کی قرون اولی تاریخی ویزیغوتلرك تاریخلریله مخلوطدر .

- ٣٥ -

ویزیغوتلر

غوتلر جرمانیا اقوامندن اولوب قرون اولیده اسیادن بوهمیا واورادن اسلاو بلادینه هجرت ایدرك

بریسی استروغوت، دیکری ویزیغوت نامریله ایکی قبیله یه ایریلوب استروغوتلر اسلاو بلادینک شرق طرفلرنده، ویزیغوتلر غرب جهتلرنده یرلشدکدنصکره بلاد رومانیه یه صارقندیلقلردن خالی اولمدقلری حالده بیوك قسطنطین عسکرله کیدرك بونلری تصورتله تنکیل وصکره استرو- غوتلر حکمدار اتخاذ ایلدکاری تئودریق ایتالیایی توجهله استیلا ایله اوراده برحکومت تشکیل ایتمش اولدیغی بوندن مقدم مبحث مخصوصنده تفصیل اولنمشیدی ۰

ویزیغوت طائفه‌سی استروغوتلردن ایرلدقدنصکره بعضاً کندو باشلرینه وبعضاً قبائل سائره ایله بالاتفاق بلادرومانیه‌یی پایمال ایتمکله دوام ایلدیلر ۰

طائفهٔ مرقومه قبل‌الهجره (٢٤٧) تاریخنده هار- ماریس نامنده برذاتك تحت ریاستنده‌تجمعله بلاد رومانیه‌یی پایمال ونهب وغارته ابتدار ایتدکلرندن روملر اللرندن عاجز قالوب هون قبائلنی ویزیغوتلر علیهلرنده تشویق ایتدیلر ۰

هونلر ویزیغوتلره حرباً غلبه ورئیسلری هارماریسی عندالمحاربه قتل ایتمکله ویزیغوتلر بونلره قارشو دوچار اولدقلری مغلوبیت اوزرینه دائرهٔ اتحادلرینه الدقلری قبائل کندولرندن ایریلوب هونلره اطاعت وویزیغوتلر

طونه نهرینی یچوب نقصانلرینك اكمالنه مباشرت ایلدیلر .
بونلر بولندقلری حوالیده ازوقت ایچنده جمعیتلرینه انتظام اعطاسیله حکمدار انتخاب ایتمش اولدقلری انتاریق نام ذاتك قومانداسیله ینه بلاد رومانیه‌یه صارقندیلغه باشلامشلردر . شرق امپراطورینك شریك حکومتی والانس حرکات عسکریه‌یه تشبثله ادرنه قربنده‌ویزیغوتلرله محاربه ایتدی ایسه‌ده بربیوك هزیمته دوچار وکندوسیده مقتول اولدی . ویزیغوتلر والانسك جسدینی احراق ایتدکدن صکره استانبولك جوارینه قدر یغما ایلدیلر (٢٤٦)
بووقعهٔ هائله استانبولجه تلاش عظیمی موجب اولدیغندن برطاقم عرب عسکرلری جلب ومرکز دولتك محافظه‌سنه مجبور اولمشلردر . بوندن صکره ناچار وناخواه ویزیغوتلرله صورت مغلوبانه‌ده عقد مصالحه ایدلدی .
بومصالحه‌دن صکره ویزیغوتلر بعض مرتبه سکون التزام ایتدیلر ایسه‌ده هون قبائلی کندولرینی راحت براقیورلر ایدی . بناءً علیه اول اثناده ویزیغوت حکمداری بولنان الاریس (الاریق) روم حکومتیله برمعاهده عقدینه تشبثله بلاد رومانیه‌یه تعرض ایتمامك اوزره تعهد وقوتنی هونلر علیهلرنده استعمال ایتمکی مراد ایلدی .

لکن هونلرك وقوعبولان تجاوزات شدیده‌لرینه کندی قوتیله مدافعه‌یه موفق اوله‌مدیغندن رومل‌ردن استعانه‌یه مجبور اولمغله هونلره جوار اولان طونه شمالنده‌کی وطنلرینی ترك ایله میزیا (بلغاریا) حوالیسنه کچملرینه واوراده توطن ایتملرینه روم حکومتی مساعده کوستردی .

بو مساعده‌یی ارائه ایتمش اولان امپراطور ثیودوس برحیات اولدقجه ویزیغوتلر بولندقلری میزیا حوالیسنده سلامت وحسن امتزاج اختیار ایدرك روم بلادینه هیچ برکونه تجاوزده بولنمدقلری جهتیله طرفین میانه‌لرنده برکوزل مسالمت تأسس ایتمشیدی .

امپراطور ثیوردوس(٢٢٧) سنه‌سنده وفات ایدرك مقاسمهٔ ممالکدن طولایی اوغللری بیننده منازعه یوز کوستردکده الاریق بوفرصتدن استفاده ایله بلاد رومانیه‌دن تراقه، ماکدونیا، تسالیا بلادینه طوغری عسکرله هجوم ایدرك اواسط بلاد یونانه قدر ایلرولدی . یونان بلادنده امپراطور ارقادیوسك والیسی بولنان روفینوس هیچ برکونه ممانعت کوسترمدی . الاریق اتنه لولری ویرکویه ربط ایتدکدنصکره پلوپونیسه (موره) طرفلرینه کتدکده روم غرب امپراطوری هونوریوسك جنرالی ستیلیقو عسکرله قارشو کلوب بینوس نهرینك یاننده الاریق ایله

معيتنده‌كی عسكری ابلوقه التنه الدی ایسه‌ده الاریق روم عسكرینك صفوفنی یاروب تخلیص كریبان و جمع ایتمش اولدیغی غنائم ایله اسرایی الیریكوم جانبنه ارسال ایتدی.

الاریق بوندن صكره ارقادیوس ایله عقد مصالحه ایتمكله بینلرنده حاصل اولان مسالمت اوزرینه ارقادیوس الاریقی اوحوالینك قسم شرقیسی قومانداننلغنه تعیین ایلدی (٢٢٦).

الاریق اولوجهله قوماندن اولدقدن صكره روم شرق امپراطورلغنه عائد ممالكی اضراردن كف ید فراغت و (٢٢٠) سنه‌سنده ایلیریكومدن محاربه ایچون ایتالیایه عزیمت ایتمكله غرب امپراطوری هونوریوس عاصمه‌سنی موقتاً راونه شهرینه قالدردی. الاریق سوئه‌و، الان، وندال قبائلیله برلشوب ایتالیای شمالیه‌ده‌كی غوللر (غالیالولر) ه طوغری كیتمكله ستیلیقو بلتینا قربنده بالمقابله غلبه ایتدكدن صكره ایلیریكوم طرفلرینه عودت ایلدی. و بعدالعوده غرب ایمپراطورلغنه عائد ممالكه دوقنمامق اوزره هونوریوسله بینلرنده مصالحه منعقد اولدی.

الاریق بوندنصكره ایپر و سده ستیلیقونك و كندوسنك

اردولرینی برلشدروب ایکیسی برلکده اقطار شرقیه اوزرینه حرکت اوزره مقاوله‌ایلمدیلر ایسه‌ده‌هونوریوس بومقاوله‌دن عدول ایتدیکندن کندوسی یالکز باشنه قوهٔ موجوده‌سیله اومقصدی ترویج وضرورت مالیه‌سنی ازاله ایچون هونوریوسدن تعویضاً (۴۰۰۰) لیبرا التون استدی. هرنوریوس ابتدا ویره‌جکنه وعد کوستروب صکره جواب رد اعطاسیله برابر او وعده توسط ایدن جنرال ستیلیقویی اعدام ایتمکله الاریق قوهٔ عسکریه‌سیله روما اوزرینه بالهجوم شهری محاصرهٔ شدیده التنه الدی. وفدیهٔ نجات اولمق اوزره (۵۰۰۰) لیبرا التون، (۳۰۰۰) لیبرا کومش طلبنده اصرار ایلدی.

هونویورس وقوعبولان تضییقاته مدافعه‌دن عاجز قالوب مصالحه ایچون مخابره‌یه باشلادی ایسه‌ده ایکیسنك مقصدی برلشه‌مدیکندن الاریق محاصره‌یی تشدید ایتدی. درون شهرده زاد وذخیره دوکنه‌جك درجه‌یه کلدی. ناچار وناخواه ایشه برحسن صورت ویرمکه ارزوی ضروری حاصل اولدی.

بوندنصکره الاریق روما قوماندانلرندن اتالوسك امپراطورلغه انتخابنی سناتویه واستعفا ایدوب حکومتدن چکلمسنی هونوریوسه تکلیف ایلدی. بوتکلیفه موافقت

كوره مديكندن بتكرار رومايى محاصرۀ شديده التنه الوب عنوةً ضبط ايدى ويردى. (۲۱۵).

الاريق رومادە برسنه اقامت ايتدكدنصكره الامان طرفلرينى استيلا مقصديله يوله چقدقده قوستنسايه بعدا لوصول فوت اولمغله يرينه قائم برادرى ادولف ويزيغوت حكمدارى اولمشدر (۲۱٤).

ادولف غول بلادينك جهت جنوبيه سنه چوب اوراده ويزيغوت دولتنى تشكيل ايتدكدنصكره اسپانيايه عزيمت ونامنى اسپانيا حكمدارى ديو اعلان ايلدى (۲۱۳).

ادولف فوت اولدقده يرينه والليا حكمدار اولدى (۲۰۲).

بوتاريخدن مقدم ويزيغوت حكومتى دائره اتفاقندن ايريلان وونداك قبائلى اسپانيايه مربوط ونام لرينه نسبتله معروف اولان واندلوسيا (اندلس) حواليسنى چوب افريقاده بعض صارقنديلقلر ايتدنصكره ژنسارى معيتيله كيدرك قرتاجنه شهرينى ضبط ايتديلر (۱۹۳).

والليا (۱۷۱)، خلفى توريسموند (۱٦۹)، انكده خلفى ايليان (۱٦۵)، ايليانك خلفى تئودوريق (۱۵۷) وتئودوريقك خلفى اوريق (۱۳۸) ده وفات ايتمشدر.

اوریق اسپانیایی تماميله تحت استيلايه الوب تولوز شهريني مقر حكومت اتخاذ ايتدی. وبعد وفاته يرينه ايكنجی الاريق اوطوردی.

بو اثناده ويزيغوت دولتنك ممالكی جهت جنوبيه‌ده لواروروندن اسپانيانك اطرافنده‌كی ترافونيسيه وبيتيقه‌يه وارنجه ممتد ايدی‌كه شمديكی فرانسه ممالكنك جنوب غربيسيله اسپانيا بلادينك برثلثندن عبارتدر.

ايكنجی الاريق تعصب مذهبيدن محترز وهمجوارلريله سلم ومصافاته مائل اولوب اريوس مذهبنده ايدی. بناءً عليه تعصب مذهبی ايله معروف اولان فرانسه قرالی قلوويس غوتلرله حرب ايتمكی واجبات دينيه‌دن عد واعلان ايدرك عسكرله الاريق عليهنه قيام ايلديكی صره‌ده الاريق دخی عسكرله پيرەنه طاغلريني اشوب فرانسه‌نك بعض املاكنی استيلا مقصديله ايلرولمش ايدی. ووايتی نام محل قربنده فرانسه عسكريله ملاقات ومحاربه ايدرك بوزلديغندن فرار ايدركن دردست وقتل ايدلدی. (١١٥). قلوويس الاريقی كندی اليله اولدرديكی مرويدر.

الاريقك وفاتنده اوغلی امالاريق التی ياشنده اولديغی حالده باباسنك مسندينه اوطوردی ايسه‌ده برادر

غیر مشروعی اختلاس ملك سوداسنه دوشمشیدی .
استروغوت حکمداری تئودوریق ویزیغوت حکمدارلغنی
امالاریق عهده سنده بالابقا سن رشده وصولنه قدر کندوسی
وصایت صورتیله ویزیغوت ممالکنك اداره سنه قیام
ایلدی .

امالاریق سن رشده بلوغندن صکره اریوس مذهبنی
التزامده تعصب کوستردیکندن بو یوزدن فرانسه حکومتی
ایله تحدث ایدن خصومت ومنازعه حربی منتج اولمغله
امالاریق منهزماً فرار ایدرکن رجال دولتی معرفتلریله
طوتیلوب قتل اولندی (٩١) .

امالاریقدن صکره دوراسلامه قدر اسپانیاده
حکمدارلق ایدن ذوات بونلردر .

اسامیٔ حکمداران	تاریخ جلوس قبل الهجره
اتالاریس	٩١
اژیلا	٧٣
انتاژلد	٦٨
لئوویژیلد	٥٠
رقاردو	٣٦
سوئیتیلا	١

شو حکمدارلردن لئوویژیلد اسپانیا حوالیسنده بر اتحاد عمومی تأسیس ایتمش ایسه ده وفاتندن صکره اتحاد مذکور انواع هیجانه مبدل اولدی. واسلام فاتحلرینک اسپانیایی استیلاسنه قدر هیجان مذکور امتداد ایلدی.

اسپانیا وقایع تاریخیه سنک بقیه سی ایکنجی کتابده یازیله جقدر ان شاالله تعالی.

- ٣٦ -

لوزیتانیا

لوزیتانیا بلادی قدیم اسپانیا دائره سنک بر قسمیدر ـ که یوقاروده ذکر اولندیغی اوزره ـ قیصر اوغستوسک دائرهٔ مذکوره یی تقسیم ایلدیکی اوچ قسمک اوچنجیسی اولوب بوکون پورتوغال نامیله معروف وشمالاً وشرقاً اسپانیا، جنوباً وغرباً بحر محیط اتلانتیقی ایله محدوددر. شمالدن جنوبه معظم طولی (٣٦٦) وشرقدن غربه معظم عرضی (١٣٧) میلدر. مساحه سی (٦٣٩٢٨٥) میل مربعی واهالیسی (٣٢٥٨١٤٠) نفوسدر.

ازمنهٔ قدیمه ده فنیکه لولر، قرتاجلر، یونانلولر تجارت ایچون مملکت مذکوریه کیدرلر ایدی. اوراده لوزیتانه

نامیله برقبیله ساکن اولدیغندن بومناسبتله رومانیلر زمانلرنده لوزیتانیا دیو شهرت ویردی .

لوزیتانیانك بیوك شهرلرندن بریسی لیسبونه و بریسیده پورتودر . عربلر لیسبونه یه اشبونه دیرلر . پورتونك تجارتی کثیر و صولری غزیردر . برکوزل اسکله‌سی واردر .

هجرتدن (٧٦٢) سنه مقدم روماللولر طرفلرندن بالاستیلا ولایات رومانیه‌دن معدود اولدی . مؤخراً ویزیغوتلر وسائر قبائل شمالیه اوراره دخول ایلدیلر .

لوزیتانیا قرون اولیده اسپانیانك برقسمی اولوب وقایع تاریخیه‌سی اسپانیا ایله مخلوط اولدیغندن بوراده تکرارینه لزوم کورمیورز .

- ٣٧ -

اندلوسیا

اندلوسیا اندلس دینلان مملکت اولوب ازمنهٔ قدیمه‌ده اسپانیا ممالکندن معدود ایدی . نام قدیمی بتیکا اولدیغی حالده وونداال قبیله‌سنك هجرتدن ایکی عصر مقدم اوراره نزول ایلدکاری جهتله بونلره نسبتله واندلوسیا وصکره تخفیف صورتیله اندلوسیا دیو موسوم و اسلام فاتحلرینك استیلاسنده اندلس نامیله معروف اولدی .

اندلس دائرهٔ قدیمه‌سی بالئاره جزیره‌لرینی حاوی وشمالاً استرا مدوره وقسطیله، شرقاً مرسیه، غرباً پورتوغال، جنوباً بحر اتلانتیقك جانب غربیسی وجبل طارق بوغازینك وبحرمتوسطك جانب شرقیلریله محدوددر.

اندلس مملکتنك اسکی زمانلرده بتیکا نامیله تسمیه قلنمش اولمسنك سببی بتیس نهرینك او مملکت اورطه‌سندن جریان ایتمسیدر که نهر مذکور اندلسی شمالی و جنوبی قسملرینه تفریق ایدر.

فنیکه‌لولرك بتیکا بلادینه معلومات قدیمه‌لری وار ایدی.

یونانیلر بلاد مرقومه‌نك اسمنی ایشتدکدن صکره دائره‌سنی کورمزدن مقدم شاعرلری بلاد مذکوره حقنده بر طاقم خیالات و موهوماتی حاوی شعرلر سویلدیلر. و بتیکاده‌کی نهرلردن قوملرله برابر التونلر اقدیغنی و اوراسی کرهٔ ارضك منتهاسی ایدوکنی شعرلرنده بیان ایله برابر توصیفاتی حقنده انواع تخیلات ایله ممزوج سوزلر درج ایلدیلر. یونان سفینه‌لری بتیکا ساحللرینه کیدوبده نه اولدیغنی اوکرنجه‌یه قدر السنه‌ده بو توصیفات موهومه درلو درلو حکایات مخیله ایله متداول اولمقده ایدی.

هجرتدن (١٢٠٨) سنه مقدم يونانيلرك بعض سفينه‌لری بتیکا ساحللرینه کیدرك بلاد مرقومه‌نك ندن عبارت اولدیغنه معلومات النذی .

« بتیکا حوالیسنده کونش غیابندن مقدم‌یك زیاده بیوبوب دکزه طاله‌جغی وقت اتش کبی صارارر و صو ایله سوندریلور ایمش . التون وکومش طاغلردن سیل کبی اقارلر ایمش » سوزلری یونانیلرجه حکایات سابقه اراسنده جریان ایتمش اولان اقوالدندر .

حوالئ مرقومه کشف ایله هر طرفنه معلومات الندقلرنده دللرده تداول ایدن اویله سوزلر تخیلات شاعرانه و موهومه‌دن اولدیغی اکلاشلدی .

بتیکا بلادی بعدالکشف اوروپاجه پك مقبول ومعتبر صایلوب هروقت اورادن شمع ٬ حنطه خمر ٬ امتعهٔ نفیسه ٬ مواشی ٬ تیمور ٬ زنجفره جلب اولنور ایدی .

صور اهالیسی بلاد مرقومه‌ده التون وکومش معدنلری کشف ایلدیلر . قرتاجنه‌لولر و انلردن صکره رومانیلر بو معدنلری ایشلدوب استفاده ایدرلر ایدی .

بتیکا بلادنده انهار نافعه جاری و اراضیسی ایسه هردرلو استفاده‌یه قابل ایدی . لکن اهالئ قدیمه یرلری

صوارمق ایچون نهرلردن جدوللر کشادینی بیلمزلر ایدی . بونی قرتاجنه لولردن اوکرندیلر .

ازمنهٔ قدیمه ده بتیکا اهالیسنك اداب و قوانین مخصوصه لری وار ایدی . التی بیك سنه لك وقوعاتی حاوی بیتلرنده تاریخ کتابلری وار ایمش دیو مرویدر . لکن مورخلر او تاریخلردن معلومات استحصالنه موفق اوله مدیلر .

قرتاجنه لولر بتیکا حوالیسنه طوغری اچلدقلرنده بتیکا اهالئ قدیمه سی هیچ برکونه مدافعه و ممانعت کوسترمکسزین قرتاجنه لوله و اندن صکره رومالوله اطاعت کوستردیلر .

رومانیلرك زمانلرنده بتیکاده یوز اللی قدر شهر وار ایدی . قرطبه یی روملر و اشبیلیه یی صور اهالیسی بنا ایتمشلردر .

اندلس مملکتنك قرون اولی تاریخی ـ دائره سنك مربوط اولدیغی اسپانیا ـ تاریخیله مخلوط اولدیغندن بوراده تکرار ینه لزوم کوریلمه دی . دور اسلامه تعلق ایدن وقایع تاریخیه سی ان شا الله تعالی کتاب ثانیده تفصیل اولنور .

- ٣٨ -
التنجی فصل

جرمانیا (المانیا) و جرمانیالولر

جرمانیایه المانیا دخی دینلور . استرابون دیرکه «جرمانیاقبائلنه جرمانی اطلاق اولنمسی جرمان لفظنك لاتینجه قرنداش معناسنه اولدیغندندر . زیرا شو قبیله‌لرله غالیالولر ارالرنده اخوت حاصل اولمشیدی» . استرابونك بو روایتی صحیح دکل . صحیحی - جرمان لفظی قارغی معناسنه اولان جر لفظندن ماخوذ و جرمانیا قبائلنك اکثریسی سلاحشورلقله مالوف اولمغله - اقوام حربیه مرادیله اویله اطلاق ایلمدیلر .

المان یاخود المانیالولر دیو مشهور اولملری اراضی اسمنه نسبتله‌در . اعصار قدیمه‌ده بونلرك بولندقلری اراضینك برقسمنه المانه دینلور ایدی . نام مذکور اوزادن اتیده محرر محلاره تعمم ایلدی .

جرمانیا (المانیا) ممالکی اوروپا قطعه‌سنده اولوب شمالاً جرمانیا دکزی و دانیمارقه و بحر بالطق، شرقاً پروسیه و اوستریا، جنوباً اوستریا وسویسرا (اسویچره)، غرباً فرانسه و بلچیقا و هولاندا ایله محدوددر .

المانیا قطعه‌سی شمدی‌یه دکین بیوك بیوك تبدلاته تصادف ایتمشدر . بوکونکی کونده قطعهٔ مذکوره برشکل عمودیده اولوب شکل مذکورك التنده اوچ بیوك اقلیم واردرکه شو اقلیملرك برنجیسی البی، ایکنجیسی نژدیٔ متوسط، اوچنجیسی اقلیم شمالیٔ مستویدر .

برنجی اقلیم نمسه‌یی المانیادن فصل ایدر . شو اقلیم داخلنده الب طاغلری سلسله‌لرندن دیکرلرینه نسبتله ایکی کوچوك فرع واردرکه بریسی غوبین رین ولخ سلسله‌سیدر . باویرایه متعلق اولان الب سلسله‌سی لخ وسیلتیسا سلسله‌لری ارالرنده‌در .

ایکنجی اقلیم المانیانك اورطه‌سنده‌در . مرکزی ساقسونیا وباویرا وبوهمیا حدودینك متلاقی اولدقلری نقطه‌ده وعرض شمالینك اللی اوچ درجه‌سنده‌واقعدر . بونقطه طونه‌ورن والبی نهرلرینه تابع انهارك جریان ایلدکاری جبلده‌در . مرکز مذکوردن ایکنجی سلسله‌لر متشعب اولور . بوهمیانك جنوب شرقیسنه طوغری امتداد ایدن سلاسل متوازیه اوسلسله‌لردن معدوددر . سلاسل مرقومه (١٥٠) میل والك یوکسکی اولان اربر جبلنك ارتقاعی (٤٨٠٠) قدمدر . ارزژبرغا جبالی ساقسونیا وبوهمیا ارالرنده حد فاصلدر .

جبال مذكورەنك برقسمیدە جنوب شرقی‌یە امتداد ایلە بوهمیایی سلتیسادن فصل ایدر . بوشعبەنك اعظم ارتفاعی (٥٠٠٠) قدمدر . دیگر قسمیدە جنوبە طوغری ممتدركە طونەیە قدر ایتر . وجانب شمالی‌یە ممتد اولان سلسلەلر وزتمبرغە طوغری عرضاً صورت متحدرەدە مرور ایدوب اورالردە برطاقم سلسلەلر واردركە الب روهی، الب سوابی، البوخ مثللو نامل ایلە یاد اولنورلر .

جبال مذكورەدن لی نهرینك شمالندە برسلسلە اولوب امس نهرینە موازی اولمق اوزرە غربە طوغری ممتددر . بوكا توتوبرغ سلسلەسی دنیلور . سلسلهٔ مذكورەدە ازمنهٔ قدیمەجە حروب كثیرە وقوعبولمشدر .

اقالیم مذكورەنك اوچنجیسی اولان اقلیم شمالیٔ مستوی المانیا قطعەسنك شمالندە بربیوك اووەدركە هولاندادن اسنابروق ومندن نام محللردن عرض بلادك جملەسنە وبرقسمی جنوب شرقیدە لیپسیقە وجنوباً اودر نهرینك منبعیلە ویستولایە قدر ممتددر .

المانیانك شمدیكی تقسیمات سیاسیە وسائرەسی مفصلجە اولوب بونلرجە قرون اولایە مناسبت اولمدیغندن تفصیلات لازمە مبحث مخصوصلرندە درج اولنور انشاالله تعالی .

جرمانیا اقوام قدیمه‌سی فی‌الاصل آسیاده بولنان اریلردن منشعب اولدقلری حالده هجرتدن یکرمی اوتوز عصر مقدم آسیاده‌کی مواطن قدیمه‌لرندن حرکتله پك چوق وقتلر اوطان قدیمه‌لری ومواطن اخیره‌لری آرا-لرنده‌کی بلاد متوسطه‌یی اوطان اتخاذ ایتمش وصکره اوروپا حوالیسنه عزیمتله حوالیٔ مذکوره‌ده واقع ممالك متعدده دائره‌سنه کیرمشلردر . جرمانیالولرك استعمال ایلدکلری لسان ایله اوطان اصلیه‌لرنده قالمش اولان اهالینك استعمال ایلدکلری السنه بیننده بعض مرتبه مناسبت موجوددر .

جرمانیا قبائلندن اوروپایه هجرت ایتمش اولانلردن ابدریده، المان، اوار اومبرین، تاقیسی، دتشه، درویده، سوئه‌و، سه‌روسه، صقالبه، وندال ، هارمینوس قبائلی شمدیکی المانیاده و اپیری، الان، سلت (کات)، کاتیبری لونغورد (لومبارد) اقوامی اسپانیاده وبونلرك بعضلری الب طاغلرنده وادوائن، سقایر، هتنوه‌تین سویسرا (اسویچره) ده وارموریق، بلج، غالورمان، غول، کاتیبریلرك برقسمی غالیاده واستاوون، اینغاوون، خاماوی، خاوکی، ریپویاری قبیله‌لری رن نهریله ویزر والب نهرلری آرالرنده واستورین، اکیتان قبیله‌لری پیره‌نه طاغلرنده

واسقوچلر اسقوچیاده وتوتون، اشواب، سیمبر، بورغوند
هروله بالطق سواحلنده وباتاوه، فریزون هولانداده، انغل،
ساقسون، پره‌تون، وارنی طائفه‌لری بریتانیا ودانیمارقه‌ده
بانون، فنه قبیله‌لری اوستریاده واقع بانونیا (مجارستان) ده
وبویار، بوتی، ژبید، غوت قبیله‌لری بوهمیا (چه) ده
وپورس، کوتون، واسین پروسیاده، داس داسیا (داچیا).
ده، دانووا، سقاندیناو قبیله‌لری دانیمارقه‌ده، سیدینی
طائفه‌سی اولدر نهری حوالیسنده، فینواز اسوج
اراضیسنده، سمنون اسپانیا طرفلرنده، روژی بومبریاده،
لیتی سیلزیاده توطن ایتمشلردر . قبائل مذکوره‌نك غوت
ولومبارد کبی بعض قبائلنك روملرله محاربه‌لری ونیقوله
حکومت تشکیل ایتمش اولدقلری مباحث سابقه‌ده ذکر
اولنمشدر .

تتابع شئون وتقلبات دهر بوقلمون اقوام مذکوره‌نك
حاللرنده تلونات مختلفه کوسترمکله بونلره متعلق مباحث
لازمه‌نك اهم اولانلربده بردرجه‌یه قدر صره‌سیله
کتابمزده درج اولنه‌جقدر .

جرمانیا اقوامی اوروپایه هجرت ایتدکدن چوق
وقتلر صکره‌یه قدر مداین انشا ایتمیوب کوچوك کویلرده

تعیش وماللرینك چوغنـده یكدیكریله اشـتراك ایدرلر ایدی .

قبـائل مذكوره اعصـار قدیمه‌ده وحشت وتمرد اوزره ایدیلر . لبـاسلری جلود حیوانات و ایشـلری روما ممـالكنی نهب و غارات ایدی . قرون اولاده تجاوزات متمادیه‌دن ناشی متعدد شهرلری پایمال ایتمشلردر . اولوقتلر دنیانك اك بیوك دولتی عد اولنان روما حكو- متنی وقایع متسلسله ایله بیحضور ایتمشلر ایدی .

اقوام مذكوره‌نك قرون اولی واواسطنده‌كی حاللری پكده مضبوط دكلـدر . قیصر یولیوس (سزار) لك زماندن مقدم روماولر رن نهرینك شرق وطونه‌نك شمال طرفلرنده‌كی جرمانیا اقوامنه معلومات الهمامشلر ایدی . حالبوكه قبائل مذكوره‌نك بعضیلری میلاددن ایكی عصر مقدم بلاد رومانیه‌یی یغماایدوب طوره‌یورلر ایدی .

روماولر غالیا مملكتنی استیلا ایلدكلرنده رن نهرینك معبرنده برطاقم قبـائل اولوب اوراده اقامت وزراعت ایلدكده اولـدقلرینه واقف اولـدیلر . بونكلـه برابر او عصرده جریان ایدن اصـول مدنیتـه رعایت اوزره اولمدقلرینی كوردكلرندن بونلری اقوام وحشـیه عد ایتمشلر ایدی .

هجرتدن مقدم کی (٧٣٥) سنه‌سنده توتون وسیمبر قبائلی بالطق سواحلندن طونه طرفلرینه کلوب او حوالیده‌کی بلاد رومانیه‌یه تجاوزه باشلادیلر . و روما سناتوسی جانبندن دفع وتنکیللرینه عسکر سوق اولندقده شو عسکری بالمحاربه بوزدقدنصکره ایللریا و نوریق حوالیسنی تسلط و تعرضه هدف ایدرك اورالری خراب ایده ایده غالیا ولایتینه کیتمشلردر .

غالیا طرفلرنده دخی مدافعه‌لریچون اوزرلرینه کلان روما اردولرینی بالدفعات دوچار انهزام ایلدیلر .

طونه حوالیسنه ورودلرندن اعتباراً اون سنه‌دن زیاده مدت بلاد رومانیه‌یی پایمال و عساکر مدافعه‌یی استیصال ایتدکدنصکره یوزلرینی اسپانیایه چویردیلر . قونسول ماریوس قوماندانسنده‌کی روما عسکری غالیا طرفلرنده بونلر ایله چارپشوب هپسنی مغلوب ایتدی (٧٢٤) .

قبائل مذکوره تصادف ایلدکلری انهزام اوزرینه اسپانیایه کیده‌میوب یوللرینی ایتالیا حوالیسنه تحویل وسیمبرلر توتونلردن مقدم الب طاغلرندن او طرفلره طوغری مرور ایله اوراده بالتوقف توتونلره انتظار ایلدیلر . لکن ماریوس ارقه‌لرینی براقیوب تعقیبه

مسارعت کوسترمکله ورسل جهتنده قبائل مذکوره ایله بالتلاقی حربه باشلادی . سیمبرلر بو دفعه‌ده ماریوسه قارشو (٦٠٠٠٠) نفر تلفاتله مغلوب ونسوان وصبیان طاقملری روملرك ایادیٔ اسارتلرینه دوچار اولدیلر . روملر نسوان مرقومه‌نك كوزلری اوكلرنده ابتدا چوجقلرینی وصکره کندیلرینی اولدردیلر (٧٢٣) .

روملرك بوغلبه‌لری وبومعامله‌ٔ غدارانه‌لری جرمانیا قبائلنه کسر ودهشت ایراث ایتمکله قبائل مذکوره خیلی وقت سکون اختیار ایلدیلر . لکن مقتضای خلقتلری کندولرینی روملره اطاعتدن منع ایلدیکندن پك ضعیف دوشنلری روملره سطحی بر اطاعت کوستروب چوغی ینه عدم اطاعتده ثابت اولمشلر ایدی .

(٦٨٠) تاریخلرنده سویسرا (اسویچره) طرفلرنده بولنان اقوام جرمانیه اوچ درت یوزبیك قدر غلبه‌لکی حاوی هلوه‌تین قبائلی ایله بالاتفاق روملر علیهلرنده مخالفته قیام وسیل کبی ممالك رومانیه‌یه طوغری جریان ایلدیلر . سزار جمعیت مرقومه‌نك ممرلرنده واقع ژورا طاغیله جنوه کولی بیننده بعض استحکامات انشاسیله مرورلرینی منع ایتدی . هلوه تینلر اورادن مروره یول بوله‌مدقلری جهتله قانین بلادینه عزیمت ایتدکلرندن

اوراده مصادف اولدقلری روما عسکریله بالمحاربه مغلوب اولدیلر.

هلوه تین قبائلی بو مغلوبیتدن صکره سوئه و قبالنك بولندقلری مواقعه متوجهاً عزیمت ایتدیلر ایسه ده سزار عسکرله قارشو کلوب اوراده دخی حرباً هلوه تینلره غلبه ایتدی.

بوندنصکره قبائل جرمانیه دن شمال غوللریله بلچیقالولر بالاتفاق روما اردوسی علیهنه قیام کوستردیلر. بونلرده مغلوب والی بیکدن زیاده نفوسلری دوچار اسارت اولدی. سزار اسرای مرقومه یی کوله وجاریه دیو فروخت ایتمشدر (٦٧٩). بونی متعاقب جرمانیا وبریتانیا طرفلرنده کی قبیله لر دخی دائرهٔ اطاعته ادخال اولندیلر.

(٦٥٠) تاریخلرنده پیره نه طاغلرنده بولنان قانتابر واوستورین قبیله لری عصیان ایتمکله اوقتاوه (اوغستوس) عسکرله بونلری اصلاح واطاعتلرینی استحصال ایتدی.

(٦٣١) سنه سنده بوهمیاده متوطن اقوام جرمانیه دن مارقومان قبیله سی بر حکومت تشکیل وبعض مرتبه نظامات عسکریه ترتیب ایتدیلر. اوغستوس بونلرك تنکیلنه قیام ایدر ایتمز بانونیا ودالماچیاده اختلال ظهور

ایتمکله مارقومان قبیله‌سی عقد معاهده‌یه مجبور اولدی ٠ وبرقوهٔ عسکریه ایله دالماچیایه کتدی ٠

رومالولرك محاربات متمادیه ایله دائرهٔ اطاعته آلدقلری ممالك جرمانیه طونه نهرینك جنوب ورن نهرینك غرب طرفنده‌کی یرلر ایدی ٠ بویرلری بعد الفتح ریتیا ونوریکون وبرنجی المانیا وایکنجی المانیا تسمیه ایلدیلر ٠ بومحللرده هرنقدر خیلی المان قبائلی وار ایدی ایسه‌ده چوغی المان اقوامنك غیری ایدیلرکه المان قبائلی اکثر وقتلرده اهالئ مرقومه اوزرلرینه هجوم ومالارینی یغما ایدرلر ایدی ٠

جرمانیالولردن سه‌روسه قبیله‌سنك رئیسی هارمینوس زیر دستنده‌کی قبائلی انتظامه ربط ایله اداره ایلدیکندن شوانتظامك ترقیسی روماجه بعض ملاحظاتی موجب اولمغله روما حکومتی هارمینوسك ضرب وتنکیلنی تصور ایتمش اولدیغی برزمانده دالماچیا اصلاحاتنه مأمور روما جنراللرندن واروسك رفاقتنده‌کی عسکرله رومایه کلمسنه امر ویرلدی ٠ هارمینوس هرنقدر واروسه محب وروما حکومتنك مدنیتنه مائل ایدی ایسه‌ده علیهنده‌کی تصوردن خبر المش اولدیغندن واروسك ممری اولان طریقده کمینکاه اتخاذ ایلدی ٠ روما عسکریله واروس

اوکمینکاه اوکنه یتشدکده هارمینوس قوهٔ موجوده‌سیله ظهور وحربه مباشرت ایتمکله محاربه اوچ کون امتداد ایدرك رومانیلر طوتلدقلری مضیق محاصره واضطرابدن قورتلمق وجرمانیالولری یاروب چقمق اوزره برشدتلی حرکت کوستردیلر ایسه‌ده موفق اوله‌مدقلرندن جرمانیالولر غلبه وروم اردوسنك چوغنی اعدام ایله برابر بقیه‌سنی اسیر ایتدیلر. واروس نفسنی قتل ایلدی(٦١٣).

جرمانیالولر محاربهٔ مذکوره‌ده رومه‌لردن الدقلری اسیرلری معبودلرینه قربان ایتمشلردر.

بوخبر مدهش قیصر اوغستوسه بالغ اولدقده عقلنه خفت کتوررجه‌سنه تأثیر واضطرابه تصادف ایلدی. حتی برقاچ کونلر «واروس عسکرمی بکا کتور» دیو همان باغرر ایدی.

حادثهٔ مذکوره‌دن درت سنه صکره رومه‌لره مطیع اولان غالیالولردن جرمانیقوس واروس ایله برابر تلف اولانلرك انتقاملرینی المق ایچون هارمینوس علیهنده حرکات عسکریه‌یه تشبث وقیام ایلدی. اورالق برایش کوره‌مدی.

هارمینوس غلبهٔ مرقومه‌دن صکره جرمانیالولرله برابر حکومت رومانیه علیهنده حرکات خصمانه‌یه دوام

ایدەیور ایدی. جرمانیالولرك روملره تابع قبائلندن بعض قبیلەلرك رئیسی بولنان سارژنسك قزی ثوسنلدابی هارمینوس کندوسنه نکاح ایتمش اولدیغی حالده ارالرنده بعض مرتبه امتزاجسزلق تحدث ایلدیکندن مزبوره باباسنك یانه رجوع ایتمشیدی.

(٦٠٧) سنەسنده جرمانیقوس عساکر کلیه ایله المانیایه کیدرك سارژنس ایله حرب ایلدکده غلبه وثوسنلدابی رومانیلر اسیر ایتدکله بوکیفیت هارمینوسك مسموعی اولدقده سەروسه قبیلەسی ایله قبائل سائرەیی بالاستصحاب جرمانیقوس ایله لاجل المحاربه یوله چقدی. و برطار بوغازده جرمانیقوسه هجوم ایله غلبه ایتدیکندن جرمانیقوس مغلوباً رن طرفلرینه رجعت ایلدی.

(٥٩٦) ده جرمانیقوس جرمانیالولرله محاربه ایچون تدارکات کثیره ایله حرکت والمانیایه دخول ایلدیکی جهتله هارمینوس تدارك ایده بیلدیکی عسکرله محاربه ایچون کتدی. جرمانیقوسك معیتنده ایسه سکسان بیك عسکر اولوب اوچ فرقەیه تقسیم اولنمش وشوقوته ویزر وامس نهرلرنده اوچده دونغا منضم بولنمشیدی. هارمینوس هرنقدر حربه باشلادی ایسەده جرمانیقوسه قارشو فنا حالده منهزم اولمغله برطار محله التجا ایتدی.

وكورديكى انهزامك اجيسنى چقارمق اوزره بتكرار اردوسيله جرمانيقوس اوزرينه هجوم ايدرك شديد حمله لرله جرمانيقوس اردوسنك يوزينى كيرويه چويردى .

ايكنجى سنه نك موسم بهارنده جرمانيقوس يوز بيك مقاتل وانهار اوزرنده بيك قدر سفينه ايله جرمانيا قبائلى اوزرينه كيدرك هاملن وزنتلن بيننده واقع ويزر نهرى معبرينك قربنده كى اووه ده طرفين پك شدتلى محاربه لر ايلديلر . وشو محاربه ده جرمانيالولر برباد وپريشان اولديلر . لكن شو هزيمتك ايكنجى كونى جرمانيالولر هردرلو قوتلرينى جمع ايله جرمانيقوسك عسكرى اوزرلرينه هجوم ايدرك غلبه قازانمشلردر .

هارمينوسك قرانداشى فلاووس رومانيلره محب ايدى . شو عصيانى ترك ايله حكومت رومانيه يه اطاعتى ايچون هارمينوسه چوق نصيحت ايلدى . لكن سه روسه قبيله سى وقبائل سائره رومانيلر عليهلرنده بالاتفاق مصر اولدقلرندن هارمينوسك اطاعتى قبائله تأثير ايده مز ايدى .

بوندنصكره هارمينوس قوماندا سى التنده كى جرمانيالولر مارقومان قبيله سى ايله ساقسونياده شدتلى محاربه لر ايلديلر . مارقومان قبيله سى مغلوب اولمغله رئيسلرى ماربود بوهميا طرفلرينه ' اندنصكره رومانيلرك

ایچلرینه فرار ایلدی. هارمینوس هردرلو موانعدن سالم اولدیغی حالده قبائل جرمانیه ریاستنده قالدی.

مؤخراً میانه‌لرنده تحدث ایدن خصومت اوزرینه بعض اقاربی هارمینوسی اولدردیلر.

(٥٥٠) تاریخلرنده غوللرك استقلال استحصالنه وسائر بعض قبائل جرمانیه‌نك روما ولایتنی یغمایه قیاملرندن بربیوك اختلال ظهور ایتدی.

(٥٢٦) سنه‌سنده دخی جرمانیالولر اختلال چقاروب چوق فناالقلره تصدی ایتدیلر.

(٥٢٠) تاریخلرنده داسیا (داچیا) حوالیسنده‌کی جرمانیا قبائلی عصیان کوستردیلر. روما امپراطوری تراژان بالذات عسکرله اوزرلرینه کیدرك بالمحاربه غلبه وعقد مصالحه ایلدی ایسه‌ده ایکنجی سنه ینه عصیان ایلدکلرندن تراژان عزیمت وحرباً مملکتلرینی ضبط ایله ممالك رومانیه‌یه ضم ایتمشدر.

(٤٥٣) سنه‌سنده طونه حوالیسنده‌کی جرمانیالولر بلاد رومانیه‌دن اکیله شهرینه قدر تجاوزله یغما ایلدیلر. روما امپراطوری عسکرله تنکیللرینه کتدی ایسه‌ده برایش کوره‌مدی. قبائل مرقومه المش اولدقلری منهوباتی رد ایتمکسزین بلا محاربه کندولکلرندن کیرویه چکلدیلر.

بوندن صكره جرمانيالولرك فنالقلری دوام ایتمكله (٤٠٨) سنه‌سنده قاره قوللا مین نهری اطرافنده‌كی جرمانيالولرله محاربه‌لر ایلدی · مؤخراً سویر و مقسیمین جرمانيالولرك حرباً كسر شوكتلرینه چالشمش و محاربه‌لر كوندن كونه تزاید ایتمشدر ·

شو قبائلك بدایت ظهورلرندن برو امتداد ایدن تجاوزلری روما دولتنی پك زیاده یوردیغی كبی كندولریده رومالولردن عوائدو صنایع اقتباسیله وحشتلری بر درجه‌یه قدر مدنیته تحول و معاش و رفاهلریله سیاست حربیه وسائره‌جه‌ده تمدن ایلدیلر · بناءً علیه حركات متمادیه و ممالكجه بر برینی ولی ایدن فنالقلردن روما دولتنه ضعف كلدیكندن جرمانيالولر شو ضعفدن بالاستفاده رومانك بعض بلادینی استیلا ایتمشلردركه ایتالیا و اسپانیا طرفلرنده حكومتلر تشكیلنه دخی موفق اولدقلری مبحث مخصوصلرنده ذكر اولندی ·

فرنكلره اطاعت ایدنجه‌یه قدر جرمانیا قبائلنك سطوتلرینه خلل كلمدی · فرانسه قرالی قلوویس زماننده وقبل الهجره (١٢٦) سنه‌سنده قرال مشار الیه تلبیا كوم (تسلبیك) دینلان طائفه‌یی بونلرك اوزرلرینه سوق ایله طائفهٔ مذكوره‌دن بالاستفاده جرمانیا قبائلیله حرب

ایلدیکندن قوتلرینی کسر ویدلرندەکی اراضینك اقسام شمالیەسنی ضبط ایتدی .

قلوویس اراضیٔ مضبوطەنك نام قدیمی اولان المانه لفظنه نسبتله اوراده المانیا نامیله بردوقەلق تشکیل ایتمشدر . شودوقەلق دائرەسنك موقعی الب، ژورا، وج، نکر، لخ بلادی ارالرنده ایدی . بوندن صکره دائرۀ مذکورەنك قسم شمالیسنه سوابیا تسمیه اولندی . المانیا لسانده سوابیه اسمی ویرلمسی بوندن ناشیدر .

اسکی جرمانیا اقوامی افرادینك بویلری اوزون، تویلری قزل، کوزلری کوك ایدی . جملەسی استقلاله مائل ومسکرات ولعبیاته حریص ایدیلر . اکثر اشتغاللری صیدوشکار ومواشی تربیەسی وسلاح استعمالی ایدی .

اقوام مذکوره بریسی اشراف واحرار، دیکری عبید اولمق اوزره ایکی قسمه منقسم ایدیلر . اختیارلرینه ونسوانلرینه پك زیاده رعایت ایدرلر ایدی . ایچلرنده کاهنلر وشاعرلردخی وار ایدی . برطاقم الهه وانصاف الههٔ باطلەیه وجبابرەیه طاپارلر ایدی . معبودلرینك الك بیوکی وودن ایله زوجەسی وریغا وزیوفرو ایدی . جملەسی خلود نفسه معتقد ایدیلر . معبودلرینه قربانلری آت کبی حیوانات اهلیه ایدی .

اسکی یونانیلردن صکره اقوام قدیمه‌نك الك مستعد وذکاوتله موصوف اولانلری جرمانیالولر ایدی . هله شجاعتلری رومالولری تعجبه دوشورمشیدی .

جرمانیالولرك امور بیتیه‌سی تماميله نسوانه محول اولوب نسوانلری ایسه حریت شخصیه‌جه ارککاردن فرقسز ایدیلر . زوجلریله برابر محاربه‌لرده بولنوب مجروحلره تداوی ومجالس مشورتده هردرلو رأیه مداخله ایدرلر ایدی .

- ٣٦ -

باویرا

باویرا جرمانیا (المانیا)نك برمملکت جنوبیه‌سیدر . لاتینلر (نوریکوم) وصکره بویاریا والمانیالولر بایرن نام‌لریله یاد ایلمدیلر .

باویرا ممالکتی ورتبرج وبادن غراندوقه‌لغی اسملریله ایکی قسمدر . بریسی جهت شرقیه دیکری جهت غربیه‌ده واقعدر . بیوك قسمی برنجیسیدر .

شو مملکت قرون اولاده خالی برمحل ایدی . قیصر اوغستوس زماننده وندلیقیا ونوریقا دائره‌لرینی شامل اولمق اوزره ولایات رومانیه‌دن عد ایدیلوب صکره بو

هیپ‌ادن بوتیلر وبویاریلر اوراره کتمش ونوریقه‌ای غربیده بسط بساط حکومت ایتمشلردر.

مملکت مذکوره‌ده ابتدا اژیلولف نامنده برذات هجرتدن (٩٢) سنه مقدم تأسیس حکومت ایلدی. (٦٨)ده اژیلولف عائله‌سندن برنجی قاریبلد، (٢٩) ده تاسیلیون، (١٢)ده ایکنجی قاریلد حکمدار اولمشدر. عائلهٔ مذکوره‌نك حکومتی هجرتك (١٢٦) سنه‌سنه قدر ممتد اولوب اندنصکره بشقه عائله یکدیکرینی ولی ایله حکومت ایلدیلر.

يدنجی فصل

غالیا { اسکی فرانسه‌لو } لر وتفرعات اخیره‌سی

اسکی غالیا بلادینك جغرافیاسیله تاریخی . اسکی غالیالولرك عوائد ومذهبلری . فرانسه دولتی . بورغونیا . هولاندا . بلچیقا . اسویچره . دانیمارقه .

– ٤٥ –

غالیا جغرافیاسیله تاریخی

غالیا فرانسه‌نك نام قدیمیدر . غالیا ممالکی اوروپا قطعه‌سنده بردائره اولوب شمالاً انکلیز خلیجی، شرقاً پروسیا وبلاد سویس وساردنیا، جنوباً بحر متوسط واسپانیا، غرباً اوقیانوس اتلانتیق ایله محدود اولوب (٢٠٥٠٠٠) میل مربعی مساحه‌یی حاویدر .

غالیالولرك تاریخی هجرتدن یکرمی اوچ عصر مقدم باشلار . لکن بوده اعصار قدیمه‌ده‌کی ممالك سائره تاریخلری کبی تمامیله معلوم اولمیوب مجهولاتی معلوماتنه غالبدر .

غالیا شعوبی قبائل مختلفه‌یی حاوی ایدی . شو قبیله‌لر اوقات غیر معینه‌ده غالیا بلادینه هجرت ایلدیلر . شعوب مرقومه‌نك باشلوجه‌سی قلطی (کلتی) قبیله‌سی ایدی . شرقده باقتریانه (بلخ) حوالیسندن یونان‌و ایتالیا بلادینه هجرت ایدن امم سائرهٔ آریه ایله غالیا بلادینه کلش و شمال جهتنده بحر محیطه قدر اچلدقدن صکره دکزی کچوب بریتانیا جزیره‌سنی دخی اعمار ایتمشلردر .

غالیالولر قومیت اصلیه و منشأ جهتیله جرمانیا اقوامندن معدود ایسه‌لرده مهاجرتلرندن صکره اوطان اخیره‌لری مناسبتیله اقوام مرقومه‌دن عد اولنه‌میوب غالیالولر دیو نام مخصوص ایله یاد اولندیلر .

صکره‌لری افریقانك شمالندن و اسپانیادن باسق دینلان ایبیر قبیله‌لری و بعده فنیکه‌لیلر و هجرتدن اون اوچ عصر مقدم یونانیلر غالیایه عزیمتله جنوب جهتنده‌کی دکز اطرافنده یایلدیلر . مارسلیا موسسات مدنیه‌سنی تأسیس ایدنلر یونانیلردر .

غالیالولرك شجاعتلری ـ دکلکه قبائل وشعوبك ـ دولت رومانیه‌نك بیله کوزینی یلدرمشیدی . هجرتدن مقدمکی یکرمنجی عصرده کوسترمکه باشلادقلری تجاوزات صکره‌لری سکز یوز سنه مدت ایتالیالولرك باشلرینه بلا

اولمش وهجرتدن مقدمکی اوچنجی عصرده رومالولری چکنیوب الب طاغلرینی، دانوب (طونه) نهرینی قطع ایله راست کلدکلری یرلری یغما ایده ایده یونانستانه دخول واسیایه قدر تجاوز ایتمشلردر .

اسیای صغراده برطاقم مستعمراتك بولندیغی اراضی نامکری اولان غاله یه نسبتله غلاطیه دیو شهرت ویردی .

هجرتدن (٦٨٠) سنه مقدم قیصر یولیوس (سزار) ك غالیالولرله اچدیغی محاربه قپوسی سکز سنه اچیق قالدی . بو محاربه لرك امتداد وروماعسکرینك مقاومته دوام ایتمسی بر درجه یه قدر غالیالولرك سطوتلرینی کسر ایده بیلدی ایسه ده دولت رومانیه بونلرك ینه زمام تملکلرینه مالك اوله مدی . بو حال هجرتدن مقدمکی دردنجی عصره قدر دوام ایتمشدر .

عصر مذکور اواسطنده اسیادن فرانسه نك جوارینه هجرت ایدن سالین، سیقامبر، بروقتر، شه روسکو، قات قبائلنی شامل فرنقلر (فرنکلر) اسپانیا طرفلرینه اچلوب بلچیوم (بلچیقا) بلادیله المانیای غربی حدودنده درلو درلو فنالقلرده بولندیلر . وصکره دکزی چکوب افریقایه دخول ایله فنالقلرك انواعنی ارتکاب ایتدیلر .

هجرتدن (٢٦٤) سنه مقدم قیصر یولیانوسك

حکومتی زماننده فرنقلر غالیـالولرك اوزرلرینـه هجوم ودها ایلرویه تجاوز ایدرك موز نهری حوالیسنه قونمشلر ایدی . یولیانوس بونلرله چوق وقت اوغراشدی ایسه‌ده اطاعتلرینی قازانه‌مدی . نهایة الامر بولندقلری حوالیٔ مرقومه‌ده اقامتلرینه رخصت ویردی .

فرنق امتلری متعدد شعبه‌لره منقسم ایدی . هرشعبه‌نك برامیری وجمله‌سنك برامیرالامراسی وارایدی . ایچلرنده ابتدا امیرالامرا اولان فاراموند نام ذاتدر .

فاراموند هجرتدن (٢٠٢) سنه مقدم فرنك امتنك بكلربکی اولوب اون سنه قدر حکومته دوام وبعدوفاته یرینه اوغلی قلودیین قیام ایلدی . قلودیینك حکومتی اون‌سکز سنه ممتد اولمشدر .

قلودیین (١٨٢) سنه‌سنده رن نهرینك صول طرفنده خیلی یرلر استیلاسنه موفق اولمش ایسه‌ده غالیاممالکنك وسطنده متوطن غالورمان قبیله‌سی قلودیینك فتوحاتنه سد چکمك اوزره مخالفت ومقاومته قیام ایلدیلر . بناءً علیه قلودیینك مقصـدی تأخر ایلدیکی کبی معـاملات خصمانه‌سی اوزرینه رومالولر دخی تنکیلنه قیام ایتمکله روما جنرالی ایتیوس عسـکرله کیدرك حرباً فرنقـلره غلبه ایتدی . وقلودیین شومغلوبیتندن اوچ سنه صکره

وفات ایدوب یرینه اقرباسندن میرووه اوطوردی • (١٧١) •

میرووه فرنق (فرنك) قبائلی حکمداری اولدقدن صکره هون قبائلی رئیسی اتیلا (٥٠٠٠٠٠) موجودلی برجمعیت عسکریه ایله رن وموز وسین نهرلرینی قطع وغالیا ممالکنه هجوم ایله اوغرادیغی یرلری خراب وبعده اورلیانه قدر تقدم ایلدی • اتیلانك مهاجماتی ظهور ایلدکده فرنق وجرمانیا قبائلی بالاتفاق مدافعه‌سنه قیام ایلدکلرندن میانه‌لرنده جریان ایدن محاربه‌لر شدت فوق العاده کوسترمش اولدیغی حالده فرنقلر ومتفقلری (٣٠٠٠٠٠) نفردن زیاده تلفاته تصادف ایلدیلر • لکن اتیلاده غلبه ایده‌مدی •

میرووه‌نك وفاتنده یرینه اوغلی خیلدریق (شیلدریق) حکمدار اولدی (١٦٤) •

خیلدریق توسیع ممالکه صرف مساعی ایتمش ایسه ده برفائده قازانه‌میوب ایام حکومتنده کندوسندن ممنون اولمیان فرنقلر روما جنراللرندن اریدوسی رئیس انتخاب ایتدیلر • اریدوس برمدت اجرای ریاست ایتمش اولدیغی حالده حقنده خوشنودسزلق نمایان اولمغله مخلوعاً تورینده اقامت ایتمکده اولان خیلدریق دعوتله بتکرار

مسند حکمداری‌یه اوطوردلدی . وبعد وفاته یرینه اوغلی قلوویس حکمدار اولدی (١٤١) .

قلوویس مسند حکمداری‌یه جلوسنده حدیث السن ایدی . لکن امور سیاسیه‌جه اولان اقتداری خلقتنده موجود اولدیغندن فرانق امتنك شاننی تزیید وحکومتنی تقدیر ایدن شوذاتدر .

بونك زماننده رومل‌ر٬ المانلر٬ ویزیغوتلر٬ بورغوندیلر غالیا ممالکنده فرنقلرك علیهلرینه قیام ایدرك ارالرنده پك شدتلی محاربه‌لر وقوعبولدی . وقلوویس (١٣٨) سنه‌سنده رومالولرك بربیوك اردوسنی بوزدی . لکن تولبیاك نام موقعده المانلره قارشو منهزم اولمغله المانلر فرنقلرك چوغنی رن نهرینك اوته یوزینه طرد ایله بعضیلرنیده دائرهٔ اطاعتلرینه الدیلر .

قلوویس هزیمت مذکوره‌دن صکره جبر مافات امیدیله تدابیر متمادیه‌یه غیرت ایتمکده ایدی .

حکمدار مشار الیه فی‌الاصل وثنی اولدیغی حالده (١٢٩) سنه‌سنده بورغونیا حکمداری غودژزیلك قزی قلوتیدایی نکاح ایلدی ایسه‌ده مزبوره خرستیان اولمق جهتیله مذهبلرنده موافقت یوغیدی .

(١٢٦) سنه‌سنده جرمانیا اقوامندن برطائفه بعض

قبائل ايله بالاتحاد رن نهريني كچوب قلوويسك ممالكني اخلال ايتمكه باشلاديلر . قلوويس عسكرله تنكيللرينه قيام ايدرك قلونياده محاربه ايلمش اولديغي حالده محاربلرنده كورديكي كثرت وسطوت كندوسني غلبه اميدندن مأيوس دوشورمشيدي . شو محاربه‌ده غلبه ايدر ايسه قلوتيدانك معبودينه عبوديتي قبول وبت پرستلكي ترك ايله تنصر ايده‌جكني وعد ايلدي . عندالمحاربه دشمنلرينه غلبه ايتمكله معيتنده‌كي اوچ بيك نفر عسكرله برلكده مذهب وثني‌يي ترك ودين مسيحي‌يي قبول ايتمشدر .

قلوويسك تنصر ايتمسي بيوك نتيجه‌لر حصولنه سبب اولدي . بووه' پارس' روئن شهرلري اهاليلري دخي خرستيان مذهبنده اولدقلرندن قلوويسك تنصر ايتديكني ايشتدكارنده هپسي كندوسنه ميل كوستروب اوراره يوز چويرمسيله برابر بالاستقبال ممنوناً اطاعتني قبول ايتديلر .

بوندن صكره قلوويس المانلرله محاربه‌يه دوام وجمعيتلريني تشتيت ايله غالبا اولورك مركزحكومتلري اولان سواسو مملكتنه قدر يد تصرفنه المش وفقط مملكت مذكوره‌نك جهت غربيه‌سنده واقع بلادي استيلا

ایده‌مامشیدی . غالیا ممالك سائره‌سنك رن نهرندن الب طاغلرینه قدر امتداد ایدن اراضیسنك برقسمی بورغونیا حکومتنـه تابع وبعض محللری قبائل سـائره‌نك یدلرنده باقی ایدی .

قلوویس تنصر ایتدکدن صکره خرستیانلغی قبول ایتمش اولان قبائل سـائره حقنده کندوسنه محبت حاصـل اولدیغنـدن دیانتی وبونکله برابر شجـاعتی ویزیغوت وبورغوند طائفه‌لرینه مربوط اولان خرستیان قبائلنك کندی حکومتی دائره‌سنه التحـاقلرینه سبب اولمشدر . تبعیت ایتمیانلر علیهلرنده اعمال سیف ایله غلبه کوستروب ویزیغوت ممالکنی کاملاً استیلا ایتدی (١١٥) .

قلوویسك مظفریات وغلبات مذکوره‌سی اوزرینه روم دولت شرقیه‌سی امپراطوری اناسـتاس حکومتنی تصدیق وتبریك وکندوسنه قونسلوسلق رتبه‌سی توجیه ایله برابر برعـدد التون تاج کوندردی . قلوویس بو صره‌ده وسنهٔ مذکوره‌ده فرانسـه حکومتنی تشـکیل ایتمشدر .

- ٤١ -

غاليالولرك اخلاق وعوائد ومذهبلری

اسکی غالیا قومنك افرادی، شجاعت و سخاوتله موصوف، مسافرنواز، ملتجیلرینه مساعد ایدیلر . تکلملری آز، غضبلری سریع، رضالری قریب ایدی . حال غضبلرنده مخاصملریله دووهلویه چقارلر ایدی .

قوم مذکورك ملابسی، اطعمهسی قباشیلر ایدی . سلاحلری بالطهلردن وحربهلردن عبارت اولوب جنك زمانلرنده زرهلر اکتسا ایدرلر ایدی . باشدن اياغه قدر جسملرینی ستر ایدهجك قالقانلریده وار ایدی .

نسوانلری زوج اختیارنده حریت اوزره ایدیلر . برباباقزینی قوجهیه ویرمك ایستسه دلیقانلیلری بریره طوپلایوب عادتلری اوزره النده کی شراب ایله طولو کاسهیی قز هانکی دلیقانلی‌یه ویرر ایسه اودلیقانلی او قزك زوجی اولور ایدی .

زوجك زوجهیه واولادلرینه تسلط مطلق وحیاتلرینك جمیعنده حق تصرفی وار ایدی . برعائلهنك بیوکی وفات ایتدکده نقدر اشیای عزیزهسی وحیوانانی

وار ایسه هپسنی میتك جسدیله برابر احراق ایدرلر ایدی ۰ واندن مقدم فوت اولمش اولانلره تسلیم ایدر اعتقادیله اموات سابقه‌نك اقرباسی طرفلرندن مکتوبلر یازیلوب میت مذکور ایله برلکده یاقارلرایدی ۰

اسکی غالیالولرك مذهبلری هندیلر کبی شرق اهالیسنك مذهبلرینه مشابه ایدی ۰ احراق اموات عادتیده هندیلردن المش اولدقلری مظنوندر ۰

مذهبلری درویدکاهنلرینه نسبتله درویده دیو معروف ایدی ۰ بعضیلری درویدلفظی لغت قلطیجه ساحر معناسنه اولان «دو» الهو «روید» دن مشتق اولدیغنی بعضیلری «دو» الهو «روید» تکلم معناسنه اولوب غالیالولر جناب حقله کاهنلر تکلم ایدر اعتقادنده اولدقلرندن کهنه طائفه‌سنی اونام ایله یاد ایتدکلرینی روایت ایلدیلر ۰

غالیالولر بربیوك معبوده، ازلیت نفسه، حالت مستقبله‌ده ابدیت وجوده، انسان عملیله مجازات اولنه‌جغنه معتقد ایدیلر ۰ بونکله برابر کهسیوس، تاران، بیلین نامریله برطاقم معبودات باطله‌یه عبادتی دخی دیانتلرینه ادخال ایتمشلر ایدی ۰ بونلره ذبایح حیوانیه وبعضا ذبایح بشریه تقدیم ایدرلر ایدی ۰

غالیالولرك بین الرعایا وفاق وسلمی محافظه واعمال

خيريه‌يى ترويج مقتضاى ديانتلرى اولديغى كبى معرفت غيب وسحر مثللى برطاقم عقايد فاسده‌لرى دخى وار ايدى ٠

كهنهٔ مرقومه امور خفيه واحوال مستتره‌يه دائر نطقلر ايدرلر ايدى ٠ عالمه، كرهٔ ارضك بيوكلكنه واشكال وحركات كواكبه، معبوداتلرينك قدرت وسلطنتلرينه دائر تعاليم مخصوصه‌لريده وار ايدى ٠

كهنه‌نك حركات اجرام سماويه‌جه معلومات حسابيه‌لرى اولوب اعياد مذهبيه‌لرينى نظامه ربط ايتمش وسنه‌لرينى ترتيب قمرى اوزره نظم ايلمشلر ايدى ٠

ايرلانده‌ده درويده كهنه‌سنك زمانلرندن قالمه برطاقم اثار عتيقه بولنمشدر ٠ شو اثار عتيقه قمرك وجوه مختلفه‌ده رؤيتى ايچون الات فلكيه اولملرى ظن اولنه‌يور ٠

غاليالولر بينلرينه پك چوق عقايد سحريه وخرافيه دخى ادخاله اولنمشدر ٠ معرفت طبيه‌لرى ايسه خرافات كثيره‌يه متعلق مباحثى حاويدر ٠ معرفت مذكوره اصحابى نباتات كثيره‌يه برطاقم خصائص وفوايد رمزيهٔ مقدسه نسبت ايدرلر وفصول مخصوصه نظام وترتيب اوزره شو نباتاتى طوپلارلر ايدى ٠

غاليالولرك وظايف علميه ومذهبيه‌لرينه تعلق ايدن

نظام اوچ مرتبه ایدی . رتبهٔ اولی اصحابی شعرا ' ایکنجیسی عرافلر ' اوچنجیسی ساحرلر اولوب احتفالات مذهبیه‌لرینه هردرلو حوادث وامور حیات عامه داخل ایدی . بونلر هرسنه مقدس عد ایتدکاری برنقعه‌ده تجمعله مشکلاتی حل وتسهیل وشئون وامورلرینی ترتیب ایچون مذاکره‌لرده بولنورلر ایدی .

کهنهٔ ذکورك امور دینیه‌جه اولان وظیفه‌لرینه کاهنات اناثدن دخی شریکه‌لر وار ایدی . شوکاهناتك ایچلرنده هیچ بروقت تزوج ایتمیانلر اولوب متزوجه‌لری سنه‌ده برکره زوجه‌لرینی زیارتله اکتفا ایدرلرایدی .

رومالولرك غالیا بلادینی استیلالرندن صکره مذهب درویدیه انحطاط عارض اولمش وغالیا طائفه‌سی او مذهبه مقابل عبادت اصنامی التزام ایلمشدر .

اندن صکره کهنهٔ مرقومه غالیادن بریتانیایه واورادن انغلیسیایه طرد اولنه‌رق مؤخراً کیمیسی تذلیل وکیمیسی اتلاف ایله مذهبلری محو ایدلدی . قلوویس تنصر ایتدکدن صکره ـ یوقاروده تفصیل اولندیغی اوزره ـ غالیا (فرانسه) ممالکنده خرستیانلق انتشار وتعمم ایلمشدر .

- ٤٢ -

فرانسه دولتی

(قبل الهجره ١١٥ - ١٧ بعد الهجره)

غالیالولر مبحثنده تفصیل ایدلدیکی وجهله قلوویس توسیع بلاد و قبائل کثیره‌یی داخل دائرهٔ انقیاد ایتدکدن صکره زیر دستنده بولنان ممالکك جمله‌سنده فرنق امتنه نسبتله فرانسه نامی تعمیم ایتمکله تشکیل ایلدیکی حکومت « فرانسه دولتی » عنوانیله یاد اولندی .

پارس - سزارك زمانه قدر تاریخلرجه پارسك اسمی مذکور دکلدر . سزار زماننده شهرت ویرمکه باشلامشدر . پارسك نام اصلیسی « لوتیسیا » ایدی . اهالیٔ اصلیه‌سی بلجیه اقوامندندر . بونلر صید و حروب ایله مألوف قبائل وحشیه‌دن ایدیلر . پارسك موقعنده برطاقم قلبه‌لر انشا ایله اوراده ساکن اولمشلر ایدی‌که صکره‌لری مرکز مدنیت اولان شهر شهیر پارسك اصلی بودر . سزارك ایام حکومتنده شهر مذکورك موقع و جوارنده التمش قدر قبیله کورلمشدر . قبائل مذکور بلجیه و غالیا اقوامیله مخلوط ایدیلر .

هجرتدن (٦٧٤) سنه مقدم رومالولر قبائل مذکوره اوزرلرینه هجوم ایلدیلر . مشتد اولان محاربات اثناسنده شهر مذکور محترق اولدی . قبائل مرقومه ایسه قوت واقتداردن سقوط ایتمکله روما حکومتنه خضوع کوستردیلر . اندن صکره تدریج ایله دائرهٔ مدنیته کیرمکه میل ایدرك قوانین و نظامات مدنیه یی اهالیٔ رومانیه دن استفاده واحوال تعیش و ادارهلری بر درجه یه قدر انتظام کسب ایتمشدر . لکن اهالی هروقت حکومت رومانیه اطاعتندن چقمق افکارنده ایدیلر . درت عصر مدت حال بویله جریان ایلدی .

(٢٦٤) سنه سندن (٢٦٢) سنه سنه قدر اهالیٔ مرقومه جه بعض حقوق و امتیازات جدیده حاصل اولدی . و حاللری کسب ترقی ایتمکه باشلادی . بعده بو ترقی انتظامات مدنیه التنده جریان ایدرك شهرلری کیتدکجه کسب معموریت و حاللری کسب مدنیت ایتمشدر .

پارس و حوالیسی رومالولرك دائرهٔ استیلالرینه داخل اولدقدن صکره بر ولایت مخصوصه اتخاذ اولنه رق رومادن تعیین اولنان والیلر معرفتلریله اداره اولندی .

روما دولتنك انقراضندن صکره ادارهلری کندو

طرفلرندن انتخاب اولنان رؤسا معرفتیله جریان ایتدی . بو اداره نظامات موضوعهٔ بلدیه یه مربوط ایدی .

پارس و ملحقاتی کسب مدنیت ایتدکدن صکره اره صره قبائل وحشیه مهاجماتنه هدف اولور واسباب مدافعه‌جه اهالی خیلی مشقته تصادف ایدرایدی .

قبل الهجره (١٧١) سنه‌سنده هون قبائلی رئیسی اتیلا پارس حوالیسنده تجاوزات شدیده کوسترمش و (١٥٨) تاریخنده فرنق حکمداری برنجی شیلدریق پارسی استیلا ایدرك اوغلی قلوویسی اوراده اقامه ایلمشیدی . قلوویس ایام حکومتنده تنصر ایتدکدن صکره پطرس وپاولوسناملرینه نسبتله اوراده برکلیسا بنا ایتدردی . وبوکلیسایی زوجه‌سنك صدیقه‌سی اولان قدیسهٔ مشهوره جنیوانك تحت حمایه‌سنه ویردی . قلوویس فرانسه دولتنی تشکیل ایتدکده ـ ذکراولدیغی اوزره ـ عاصمهٔ دولتنی اورادن قالدرمشدر .

قلوویس بالاده تفصیل اولنان موفقیت وفتوحاتیله برابر پك بیوك برشهرت سیاسیه قازانوب فرانسه دولتنی تأسیسدن صکره ممالکده نظامات حسنه وضع وتشکیل ایلدیکی ولایاته قونت عنوانیله والیلر تعیین ایتدی . ویرکو وقرعه‌یه دائر برطاقم قواعد مفیده دخی تنظیم

ایلدی . دائرهٔ حکومتی غالیا و ولایات اصلیه‌سیله بریتانیا، الساس، سواسون، بلچیوم ممالکنی شامل و ضبط و سطوتی اوروپانك هر طرفنه واصل اولمشیدی . لکن اواخر حکومتنده دردست ایتمش اولدیغی بعض حکمدارلری قتل و اموال و خزینه‌لرینی ضبط کبی موافق عدل اولمیان معامله‌لر ارتکاب ایتمسی دامن شهرتنی لکه‌دار ایتمشدر .

قلوویس (۵۱۱) سنه‌سنده وفات ایدرك شیلدیبرت، قلوتیر، قلودیمیر، تیه‌ری نامنده درت نفر اوغللرینی ترك ایلمش و قانونلری موجبنجه ممالك منقسماً اوغللرینه انتقال ایتمش اولمغله فرانسه جزیره‌سیله شارتیران ممالکنی مشتمل پارس حکومتی شیلدیبرته، وپیقاردی، ارتواس، تدرلاندا ولایاتنی حاوی سواسون حکومتی قلوتیره ومن، انجو، تورن، اورلیانوا، نیورنوا بلادینی شامل اورلیان ممالکی قلودیمیره و شامپانیا، لورین، لوکسامبورغ قولونیا بلادینی مشتمل متس حکومتی تیه‌ری‌یه اصابت ایتمش ایدی .

دانووا (دانیمارقه) لولر تیه‌رینك متصرف اولدیغی بلاده هجوم ایلدکلرندن تیه‌ری عسکرله بالمدافعه دانیمارقه لولری تنکیله موفق اولدقدن عسکره اوورغنه حوالیسنده

تحدث ايدن اختلالی تسکین ایچون عزیمت وحوالیٔ مذکوره‌ده عصیان ایدن اهالینك بلادینی تخریب ایتدی ٠

شیلدیبرت ایله قرنداشلری قلوتیر وقلودمیر بورغونیا حوالیسنك استیلاسیچون بالاتفاق محاربه ایتمکده ایکن قلودمیر مقتول اولوب شیلدیبرت وقلوتیر بورغونیا ممالکنی استیلا ایلدیلر (٩٨) ٠

بوفتوحاتی متعاقب اوستراس قبائلی ایتالیاده‌کی استروغوتلرله برابر الب طاغلرینی مرور ومسینیایه‌قدر تصادف ایلدکاری محللری خراب ایتدکلرندن شیلدیبرت ایله قلوتیر متفقاً قبائل مرقومه‌نك دفع وتنکیللرینه قیام ایدرك فرانسه ممالکنك خارجنده بولنان پامپولونی مملکتنی ضبط ایتمشلردر ٠

قلودمیر ـ ذکر اولندیغی اوزره ـ وفاتنده اوچ اوغلنی ترك ایتمش و ملکنك اوغللرینه انتقالی قانونلری ایجاباتندن بولنمشیکن شیلدیبرت ایله قلوتیر برادرلری قلودمیرك ایکی اوغلنی‌قتل وبریسنی حبس ایله اورلیان ممالکنی بینلرنده تقسیم ایلدیلر ٠

متس حکمداری تیه‌ری (٨٨) سنه‌سنده فوت اولمغله اوغلی تئودیبرت جانشینی اولمشدر ٠

تئودیبرت روم دولت شرقیه‌سیله تأسیس سلم ومصافات ایتدیکندن امپراطور ژوستین غرب جنوبی طرفنده‌کی بلاد رومانیه‌یده تیودیبرته ترك ایلدی . تیودیبرت حکومت رومانیه نامنه اولمق اوزره استرو- غوتلرله خیلی محاربه‌لر ایتدکدن صکره محاربلریله عقد مصالحه‌ودولت‌شرقیه‌اوزرینه‌اعلان‌خصومت‌ایدی‌ویردی . واستانبوله هجوم تصورنده بولندی ایسه‌ده مقصدینه نائل اولمقسزین (٧٥) سنه‌سنده فوت اولوب یرینه اوغلی تئودوبال اوطوردی .

تئودوبال باباسنك دولت‌شرقیه علیهنده‌کی تصوریی اجرایه قیام ایله خیلی وقتلر محاربه‌لرله اشتغال ایتدی . لکن بالآخره دولت‌شرقیه طرفندن سوق اولنان‌عسکره قارشو منهزم اولدقدن صکره وفات ایتمکله زیردستنده اولان ممالك عموجه‌سی قلوتیرك ممالك اصلیه‌سنه منضم اولدی (٦٤) .

قلوویسك وفاتندن صکره درده انقسام ایدن‌فرانسه ممالکی عاقبت قلوتیرك یدتملکنده برلشمش ایسه‌ده قلوتیرك وفاتنده قاریبرت، غونتران، شیلپه‌ریق، سیغبرت نام‌لرنده درت اوغلی قالمغله پارس برنجیسنه، اورلئان

ایکنجیسنه، متس اوچنجیسنه، سواسون دردنجیسنه حصه دوشدی .

بو تقسیمده متس حکومتی اوستراسیا (حوالیٔ شرقیه) نامیله جرمانیای اصلیه‌نك اوته جانبنه قدر امتداد ایتمش وسواسون دائره‌سی نوستریا (حوالیٔ غربیه) نامیله اسقوت نهرندن لوار نهرینه قدر ممتد اولوب پارس دائره‌سی سانلی، ملون، شارتر، تور، بواتیه، سنت، بوردو ممالکنی حاوی بولنمشیدی .

حکمداران مشار الیهمدن سیغبرت ویزیغوتلر حکمدارینك قزی برونهوتی وشیلپه‌ریق برونهوتك قز قرنداشی غالسوونیتی نکاح ایتمش اولدقلری حالده شیلپه‌ریقك الفته‌سی فرده‌غوندا غالسوونیته رقابت کوسترمش وشیلپه‌ریق الفتهٔ مرقومه‌نك تصنیع ایتدیکی برافترایه الدانه‌رق غالسوونیتی اعدام ایتدکدن صکره فرده‌غوندا ایله ازدواج ایتمشدر .

غالسوونیتك قزقرنداشی برونهوت بو ماده‌دن متأثره اوله‌رق زوجی سیغبرتی شیلپه ریق علیهنده حرکات خصمانه‌یه تشویق ایتدی . بناءً علی ذلك ایکی برادر میانه‌لرنده محاربه وقوعیله سیغبرت غلبه ایتدی ایسه‌ده

فردەغوندانك پوصویه قویدیغی ادملر برتقریب ایله سیغبرتی اعدام ایتمشدر (٤٧) .

سیغبرتك وفاتنده یرینه اوغلی ایکنجی شیلدیبرت جلوس ایتدی . لکن حداثت سنی جهتیله والدەسی برونهوت امور حکومتی بالوصایه اداره ایدەیور ایدی . بوندن صکره فردەغوندانك برفسادیله شیلپەریق دخی مقتول اولدیغندن فردەغوندادن متولد اوغلی ایکنجی قلوتیر یرینه اوطوردی (۳۸) .

غونتران (۲۹) تاریخنده وفات ایتمکله ممالکنی ایکنجی شیلدیبرت ضبط ایلدی . وایکنجی شیلدیبرت (۲٦) تاریخنده فوت اولوب ایکی اوغلنی ترك ایتمکله بونلرك حداثت سنلرندن ناشی جدەلری برونهوت بالوصایه ممالکی یداداره‌سنه الدی .

برونهوته خصومت ایدن بعض اشخاصك اغواسی اوزرینه ایکنجی قلوتیر عسکرله بالهجوم برونهوتی حفیدلریله برابر اعدام ویدلرندەکی ممالکی ضبط ایتمشدر (۹) .

ایکنجی قلوتیر هجرتك التنجی سنەسی وفات ایدرك ممالکی داغوبرت وقاریبرت نام اوغللرینه انتقال ایلدی .

داغوبرت حکومتجه صاحب نفوذ ایدی . زمان حکومتنده علیهنه قیام ایدن ساقسون واسقلاوونلره

مدافعه‌یه موفق اولمش وفرانسه ممالکی کاملاً یداداره‌سنه چکمشدر ٠

داغوبرت هجرتك اون التنجی سنه‌سی فوت اولوب یرینه اوغلی ایکنجی سیغبرت اوطوردی ٠ سیغبرتك زمام حکومتی اناسنك دست اداره‌سنده قالمغله ارتق قلوویس سلاله‌سنك حیثیتلری مضمحل اولدیغندن حکومتی هجرتك اون یدنجی سنه‌سی مایوردوم دینلان سرای کتخداسنك تحت نفوذلرنده اداره اولنمغه باشلامشدر ٠

بقیه‌سی کتاب ثانیده یازیله‌جقدر ان شاالله تعالی ٠

- ٤٣ -

بورغونیا

بورغونیا دائره‌سی فرانسه‌ده بر مملکت قدیمه اولوب شمالدن شامپانیا ، شرقدن فرنش قونتلغی ، غربدن ژوربونی ونیورنی ، جنوبدن لیونی ایله محدود ایدی ٠

مملکت مذکوره‌نك اهالئ اصلیه‌سی بورغوند وادواین ومندوبین اقوامندن معدود ایدیلر ٠ هجرتدن مقدمکی (٢١٦) تاریخنه قدر اهالئ مرقومه انتخاب

ایلدکاری رؤسـا معرفتلریله بورغونیـا اداره اولنور ایدی . او تاریخده روما حکومتی طرفندن استیلاسنه مباشرت اولندی . وروماولرله بورغونیالولر میانه‌لرنده شدتلی محاربه‌لر وقوعبولدی ایسه‌ده استیلا اولنه‌مدی .

غالیـا قوماندانلرندن غـوندقار نام ذات (٢١١) سنه‌سنده بوغورنیایی استیلا ایتمکله مملکت مذکوره‌یی اقوام موجوده‌سنك قسم اعظمی اولان بورغوند طائفه‌سنه نسبتله بورغونیـا تسمیه و اوراده برحکومت مستقله تأسیس ایتمشدر .

غـوندقاردن بدأ ایله بورغونیاده حکومت ایدن حکمدارلرك اسملری وتاریخ جلوسلری وجه‌اتی اوزره‌در .

اسامیٔ حکمداران	تاریخ حکومتلری
	قبل الهجره
غوندقار	٢١١
غوتدیوق	١٨٦
برنجی غوندمار	١٥٩
شیلپه‌ریق	١٤٦
غودژزیل	١٣١
غوندبود	١١٥
سیژسموند	١٠٥

ایکنجی غوندمار ٩٨
(انقراض) ٨٨

سیرشموندك ایام حکومتنده فرانسه ممالکی قراللری شیلدیبرت وقلودیمیر وقلوتیر بالاتفاق بورغونیانك استیلاسنه قیام ایدرك بالمحاربه مملکت مذکوره‌یی ضبط ایتدکدن صکره سیرشموندی دردست وقتل ایله طاش ایله مملو برقیویه القا ایتدیلر ٠

بونی متعاقب سیرشموندك اوغلی ایکنجی غوندمار قیام ایله طوپلایه بیلدیکی عسکرله بورغونیایه دخول وپدرینك حکومتنی اله کتورمش اولدیغی حالده اوج برادر متفقاً غوندمار اوزرینه یوریوب دوفینه قربنده حرباً غوندماری بوزدیلر ٠ بوصره‌ده قلودیمیر مقتول اولدی ٠

دیکر ایکی برادر هجرتدن(٨٨)سنه مقدم بورغونیایی ضبط وملحقاتنی بینلرنده تقسیم ایلدیلر ٠ مملکت مذکوره‌یی اندن صکره فرانسه ممالکندن معدود اولدی

- ٤٤ -

هولاندا { فلمنك }

هولاندا (فلمنك) بلادی شمالاً وغرباً جرمانیا دکزی،

شرقاً هانور وپروسیا، جنوباً بلچیقا ایله محدوددر. اراضیسنك بعض محلاری سطح بحردن الچق اولدیغی جهتله بلاد مذکوره‌یه ندرلانده (بلادواطئه) دینلور.

هولاندا ممالکنی متعدد محللرنده رن نهری خرق ایدر. بلاد مذکوره‌ده کوچك کمیلرك استعمالنه صالح بیوك نهرلر واردر. انهار مذکوره‌ده یاز موسملرنده کمیلر ایشلر ایسه‌ده قیش موسملرنده منجمد اولمغله کمی ایشلیه‌مز.

حکومت رومانیا زمانلرنده رومانیلر هولاندایه فلمنك تسمیه ایلدیلر. قرون اولی اوائلنده سنه‌نك التی اینده بلاد مذکوره صو ایچنده قالور ودیکر التی ای ظرفنده صولر چکیلوب یرلرنده اوقلر بیتر ایدی.

هند شرقیده بولنان باتاو قبائلندن پك چوق خانه‌لر اوروپا حوالیسنه هجرت ایدرك بلاد مرقومه‌جه موسم شتاده صولرك طغیانندن ناشی صوباصان محللرینك سیللره تصادف ایدن یرلرینه بیوك بیوك سدلر یاپدیلر. اندن صکره صولرك فیضانندن اراضیسی محفوظ وقبائل مذکوره وسائره هولاندا ممالکنده مسکون اولدی.

هولاندا اراضیسنه باتاویلردن صکره فریزی وپروکتار اقوامی دخول وتوطن ایلدیلر. بونلر اسیا حوالیسندن اوروپانك ممالك سائره‌سنه وهجرتدن یدی سکز عصر

مقدم هولانديه عزيمت وتوطن ايتمش اولدقلری مرويدر ·

اقوام مذكوره هولاندا بلادنده توطن ايتدكدنصكره بلاد مذكوره اهاليسنك جمعيتلری تكثر ايلدی · سزارك زمان حكومتنده پك زياده چوغالديلر ·

قبائل مزبوره اوحواليده تكثر ايتدكدنصكره غاليالولرك اخلاق وعادات جاريه‌لريله مألوف اولمشلر ايدی · غاليالولرك بلاد متجاوره‌يه تهاجملری وقوعبولدقچه هولاندا بلادنده‌كی اقوام مذكوره دخی انلره معاونت ايدرلر ايدی ·

هجرتدن مقدمكی (٦٥٠) تاريخلرنده رومالولرله هولاندالولر ارالرنده بيوك محاربه‌لر وقوعبولدی · بوندن صكره رومالولره اطاعت كوستردیلر ·

روما حكومتنك سقوطندن صكره هولاندالولر غاليالولرك دائرهٔ اطاعتلرينه كيرديلر ايسه‌ده فرنقلرك برمدت ممالك سائره فتوحاتيله اشتغاللرندن ناشی كندی رؤسالرينك اداره‌لرنده استقلال اوزره وقت كچيرديلر ·

فرانسه قراللرندن شارلمانك زمانته قدر بعضاً مستقل وبعضاً فرانسه‌لولره تابع اولدقلری حالده هجرتك (١٥٠) تاريخلرنده قرال مشار اليهه اطاعت وفرانسه‌يه تبعيت ايتمشلردر ·

وقایع اخیره‌سی ایکنجی کتابده یازیله‌جقدر انشاالله تعالی ،

- ٤٥ -

بلچیقا مملکتی

بلچیقا مملکتی بلچیوم نامیله‌ده مذکور و شمالاً هولاندا، شرقاً جرمانیا، جنوباً فرانسه غرباً شمال دکزی ایله محدوددر .

اراضیسی منبسط، هواسی معتدل، اشجار متنوعه ومزارع وحدایق لطیفه‌یی حاویدر . درونده قلای، تیمور، مرمر کبی معادن اولوب اهالیسی دائره‌سنه نسبتله ممالك سائره‌دن زیاده غلبه‌لکلیدر .

مملکت مذکوره‌نك اهالیء اصلیه‌سی بلجه، کلتی، اقوتیانه اقوامندن عبارت ایدی‌که بونلر غالیا اقوامی فروعندن ایدیلر . بلجه طائفه‌سنك منازلی ون وسن ومرن نهرلرینك ارالرنده ایدی . منازل مرقومه‌نك موقعی شمدیکی بلچیقا دائره‌سیله فرانسه وجرمانیا وهولاندانك برر قسمیدر .

اهالیء مرقومه سزارك حکومتی زماننه قدر غالیا-

اولرله هم احوال ايديلر. سزارلك ايام حكومتنده رومايه اطاعت ايلديلر. هجرتدن مقدم كى (٢١٣) سنه سنه قدر روما اطاعتنده بولنمشلر ايدى.

فرنقلر بلچيقا حواليسنه دست استيلايى اوزاتدقدن صكره انلرله برلشوب ينه غاليالولرك حكومتلرينه تبعيت ايلديلر. فرانسه قرالى قلوويسك تاريخ وفاتى اولان (١١١) سنه سنده بلچيقا ممالكى اولاد اربعه سى بينلرنده تقسيم اولندى.

وقايع اخيره سى كتاب ثانيده يازيله جقدر.

- ٤٦ -

سويسرا (اسويچره)

اسويچره ممالكى شمالاً بادن، شرقاً اوستريا، جنوباً ايتاليا، غرباً فرانسه ممالكى ايله محدوددر.

اسويچره ده بولنان الب طاغلرينك سلسله سى پك يوكسكدر. هروقت اوزرنده قار بولنور. اورالرده منظره سنه تصادف ايتدكجه انبساط قلبى موجب اوله جق بعض امكنه واردركه كوزل اوتلرله زينت افزادر.

اسويچره بلادنده متعدد بحيره لر واردر. هپسنك

صولری طاتلیدر. کذلك بلاد مرقومه‌ده بیوك نهرلر، بیوك مرعالر اولوب شو مرعالردن یاغ، قیمق پینرك اعلاسی چقار.

اسویچره‌ده تیمور، باقر، مرمر، کبریت معدنلری و معالجه ایچون مستعمل خاصیتلی معدن صولری واردر.

اسویچره بلادی قرون اولاده رومانیلرجه هلوژیا نامیله معروف ایدی. اهالئ اصلیه‌سی ادوانه، سقار، هلوه‌تین قبائل وحشیه‌سی ایدی.

ادوانه قبیله‌سی غالیا اقوامنك برقسم عظیمی ایدی. مندوبه، امباره، ایزومبره، سیغوزه، بیتوریجه، بویه قبائلی دخی ادوانه‌یه ملحقدرلر.

اسویچره مملکتنده‌کی اقوام قدیمه مقدملری کندی رئیسلرینك تحت اداره‌لرنده ایدیلر. قبل‌الهجره (۵۸۰) سنه‌سنده رومانیلرك اطاعتنی قبول ایلدیلر. روما حکومتنك انقراضنه قدر حکومت مشار الیهادن منصوب والیلر معرفتلریله اداره اولندی.

روما حکومت غربیه‌سنك انقراضنده ملحقاتنك بعضیلری جرمانیا بلادینه منضم اولمشدر. صکره بورغونیا ممالکنك برقسمی عد اولنه‌رق بعضاً فرانسه‌لولرك، بعضاً

المانیالولرك ایادیٔ ادارەلرینە انتقـال ایتدی قرون اولی نهایتنده فرانسه ممالکندن معدود ایدی .

- ٤٧ -

دانووا (دانیمارقه)

دانیمارقه ممالکی اسـقاندیناو ممالکندن معدود و شمالاً نوروج بلادینی فصل ایدن سکا جیراك ، شرقاً اسـوج ، جنوباً هامبورج و نهر الب ، غرباً جرمانیا دکزیله محدوددر .

ممالك مذکورەنك قرون اولادەکی اهالیٔ اصلیەسی غوت ، قبری ، انغل طائفـەلری ایدیلر . بونلر حالت وحشتدە اولدقلری حالدە بلاد متجاورەیی یغما ایتمکە دوام اوزرە ایدیلر .

صکرە روما لولرك دائرۀ اطاعتلرینە داخل اولدقلرندن قوانین و مدنیت رومانیەدن بالاستفادە حاللری کوزللشمشدر . اهالی مرقومە شجاعتلە مشتهر ایدیلر .

روما لولردن صکرە فرانسە حکومتنە التحاق ایلدیلر . قرون وسطی و اخیرەیە متعلق وقایع تاریخیەلری مبحث مخصوصلرندە یازیلەجقدر انشاالله تعالی

سکزنجی فصل

بریتانیا وتفرعاتی جغرافیاسیله قرون اولی تاریخی

- ٤٨ -

بریتانیا {انکلیز} جغرافیاسی

بریتانیا ممالکی اوروپا قطعه‌سنده ایکی بیوك جزیره‌یی حاویدرکه بریسی بیوك بریتانیا ودیکری ایرلاندا دیو معرفدر.

بیوك بریتانیا بریسی انکلتره، دیکری اسقوچیا نامله‌ریله ایکی قسمدر. بونلره شتلاند، هبریدن، مان، وایت اطه‌لری کبی متعدد جزیره‌لر دخی تابعدرلر.

بریتانیا ممالکی اتساع بقاع جهتیله اوروپا ممالکنك یدنجیسی ومقدار اهالیجه دردنجیسی ومدنیت وانتظام هیئت اجتماعیه‌جه برنجیسی عد اولنور.

بریتانیانك برنجی قسمی اولان انکلتره دائره‌سی اراضیجه اعلا واهالیجه غلبه‌لکلی اولوب شو دائره‌نك

سطحی بر طاقم الچق طاغلری و تپه‌لری ، کوزل اووه‌لری و دره‌لری حاویدر . اهالیسنك امور زراعته اعتنالری زیاده‌در . اراضیسی یازوقیش موسملرنده یغمور صولریله سقی اولنور . قوهٔ انباتیه‌سی مکملدر .

انکلتره‌ده‌کی انهاردن بریسی ساورن نهریدر . شونهر بریستل مدینه‌سنك یاننده اوقیانوس اتلانتیقیدن ممتد برخلیجه منصب اولور . دیکری مرسی نهریدر . بوده لیفربول شهرینك یاننده ایرلاندا دکزینه دوکیلور . تایمس نهری ایله لوندره‌یه کمیلر ایشلر .

انهار مذکوره ارالرنده بر طاقم جدوللر واردرکه بریسی دیکرینه اتصال ایدر . بناءً علیه بو انهار وجداولدن نقلیات و اسفارجه پك چوق استفاده اولنور .

جزیرهٔ مذکوره‌نك اطرافنی دکز احاطه ایتمشدر . هواسی معتدل وفقط رطوبتلیجه‌در . حرارت شدیده‌یه محتاج اولان نباتات جزیرهٔ مذکوره‌ده نابت اولمز . لکن حبوبی کثرت اوزره‌در .

انکلتره‌ده کوزل اتلر واردرکه نمایشلری بهجت ونشاطی جالب اولور . لطیف و یپاغیلری اینجه قیونلر اورالرده چوقدر . انکلتره مواشیسنك هپسی اعلادر . جزیرهٔ مذکوره‌ده معدن کوموری کثرت اوزره‌در .

اهالیسی بونی استعمال ایدرلر. کذلك اورالرده تیمور ونحاس کبی معادن سائره دخی بولنور.

انکلتره دولتنك پایتختی اولان لوندره شهری دنیاده موجود شهرلرك اك بیوکیدر. اوچ ملیوندن زیاده نفوسی واون بیك زقاقی حاویدر. شهر مذکورك طولی یدی وعرضی بش میلدر. موقعی تایمس نهرینك ایکی جانبنده وتایمسك بحره دوکیله‌جکی محلك اوتوز میل بعدنده‌در. اوزرنده بش عدد کوپری واردرکه اوچی طاشدن وایکیسی تیموردندر.

انکلتره‌نك جهات غربیه‌سی من القدیم برمملکت مستقله‌درکه بوکا ویلز تسمیه اولنور. روماللر اورالری استیلا ایتدکاری وقتلر شومملکتك اهالیسی پك وحشتلی بولدیلر. [illegible]

بریتانیا جزیره‌سنك ایکنجی قسمی بولنان اسقوچیا دائره‌سنه اسقوتلندا دخی دینلور. شودائره انکلتره قسمنك جهت شمالیه‌سنده‌اولوب اراضیسنك قوهٔ انباتیه‌سی برنجی قسمدن اشاغیدر. چوق یرلری جبالدن عبارت اولدیغندن صوغوقی شدیدر.

اغرمبیان جبالی اسقوچیایی بریسی اعلا، دیکری اسفل اولمق اوزره ایکی قسمه آیرمشدر. قسم اعلا شمال

غربی جهتنده‌درکه جبال رفیعه وبارده‌دن عبارتدر. شو قسم بعض مواشینك تربیه‌سندن بشقه برشیئه یارامز.

اسقوچیاده متعدد بحیره‌لر واردر. لومندالتی بحیره‌سنك طولی اوتوز میلدر. شو بحیره‌لرك اطرافنده‌کی جبال واودیه ایله پك کوزل منظره‌لری واردر.

قسم اسفل قوهٔ انباتیه ولطافتجه برنجیسندن اعلا اولوب زراعته ومرعی اتخاذینه الویرشلیدر.

اسقوچیاده جاری نهرلرك بریسی فورث نهریدر. ایدنبرج مدینه‌سی قربنده‌کی خلیجه دوکیلور. دیکری کلایدنهریدر. کلاسکو مدینه‌سی بونك قربنده‌در. اسقوچیا ایله انکلتره بلادینی توید نهری فصل ایدر.

بوکون انکلتره دولتی ممالکندن معدود اولوب ازمنهٔ قدیمه‌ده برصورت مستقله‌یی حائز اولان ایرلاندا جزیره‌سی اراضیجه قوهٔ انباتیه‌یی و (٣٠٤٠٠) میل مربعی مساحهٔ سطحیه‌یی حاویدر. شو جزیره مارجرجس دینلان خلیج ایله انکلتره بلادندن ایریلیر.

ایرلاندا جزیره‌سی (١) اولستر، (٢) لینستر (٣) مونستر، (٤) کنوغت ناملریله درت مقاطعه‌یه منقسم اولوب برنجیسی جهت شمالده‌درکه اك بیوك شهری بلفاست مدینه‌سیدر. ایکنجیسی شرقده‌در. بیوك شهری

دو بلیندر. اوچنجیسی جنوبده‌در. شهر عظیمی کورکدر. دردنجیسی غربده‌در. بیوك شهری غلوه‌در.

ایرلاندا جزیره‌سنك اعظم انهاری شاتون نهری اولوب طولی (١٧٠) میلدر. متعدد بحیره‌لردن مرور ایتدکدنصکره اوقیانوس اتلانتیقی‌یه دوکیلور. ایرلاندا بحیره‌لرینك اك بیوکی جهت شمالیه‌ده واقع نیاغ بحیره‌سی‌در. طولی اون بش و عرضی یدی میلدر. مذکور بحیره‌لرك منظره‌لری لطیف وصولری صافی اولدیغندن یاز موسملرنده سیاحلر تنزه ایچون اوراره کیدرلر.

جهت شمالیه‌ده واقع دکزك یاننده برطاقم اعمدهٔ طبیعیه موجوددر. بونلردن بعضلرینك ارتفاعی (٤٠٠) قدمدر.

- ٤٩ -

بریتانیانك قرون اولی تاریخنك خلاصه‌سی

بریتانیالولرك اصللری پکده معلوم دکلدر. بونلرکده اسکی زمان تاریخلری ممالك قدیمهٔ سائره کبی‌در. اهالیٔ اصلیه‌سی اوروپانك سائر محللرندن تدریج ایله اوحوالی‌یه

کتمشلر. نوقت بریتانیایه داخل اولدقلری مجهولدر. فقط بریتانیا جزیره‌سنک مسکونیتندن صکره غالیالولرک فروعندن معدود کلتی قبائلندن برجماعتک بریتانیا حوالیسنه کتمش اولدقلری روایات موثوقه‌دندر.

بونلردن صکره فرانسه‌نک شمالنده‌کی غالیالولردن بلژ قبیله‌سیده اوراره کیدرک توطن ایلدیلر.

فنیکه‌لولر وقرتاخلر دائرهٔ تجارت وثروتلرینی توسیعه چالشدقلری وقتلر بریتانیایه‌ده کتمشلردر. لکن بریتانیا ممالک داخلیه‌سنه معلومات کافیه استحصال ایده‌مدکلری کبی سزارک زمانه دکین رومل دخی معلومات اله‌مامشلر ایدی.

هجرتدن (٦٧٧) سنه مقدم سزار عسکرله بریتانیایه کتدی ایسه‌ده اهالینک مقاومت شدیده‌سنه تصادفله برابر ظهور ایدن بربیوک هیجان اوزرینه عسکری طاغلدیغندن استیلانک بشقه زمانه تأخیرینی بالتصویب عودت ایتدی.

تعاقب ایدن بهارموسمنده قوماندان قاسیوسی رفاقتنه الوب ینه عزیمت وبریتانیایه دخول ایلدی ایسه‌ده بودفعه‌ده لایقیله موفق اوله‌مدی.

سزاردن صکره امپراطور قلود جزیرهٔ مذکوره‌یی ضبطه قیام ایلدی. مقاومته قیام ایدن جزیره رئیسی

قاراقتاقوسك عسكری منهزم و كندوسی اسیر اولدی. لكن قلود قاراقتاقوسی رومایه كوتوردكدن صكره اطلاق ایتمشدر.

هجرتدن (٥٦٥) سنه مقدم امپراطور نرون طرفندن سوتونیوس اورایه كوندرلدكده درويد كاهنلرينك وجودلرينی افكار استقلالیه‌لرينك زوالنه مانع كورديكندن تنكيللرينه باشلادی ایسه‌ده هپسی فرار ایتمكله بر وقت صكره جمله‌سنی طوتدروب اعدام ايدی ويردی.

بریتانیالولك ارالرنده ایسنی نامیله برقبیله وشوقبیله ایچنده نسواندن بوادیقیا نامنده بر رئیسه بولندیغندن مرقومه درويدلرك قتللرندن طولایی رومالولردن انتقام المق ایچون بریتانیالولری اياغه قالديروب بر هجومده رومالولردن يتمش نفر اولدرديلر.

لكن سوتونیوس مؤخراً عسكرله تكرار هجوم ايدرك سكسان بيك قدر بريتانيالو اعدام ايتدردی. بوادیقیا شوهزیمتك قهرينه طيانه‌ميوب نفسنی بالتسمیم انتحار ایتمشدر.

سوتونیوس بومقدار انتقام المقله‌ده اكتفا ایتمیوب تجاوزی پك ايلرو كوتوردی. اهالی ایسه رومالولر علیهلرنده كوستردكاری نفرت روما حكومتنی تأمينه

مجبور ایتدیکندن ارسال اولنان مقتدر مأمورلر واسطه‌لریله تألیفاً اوحوالی‌یی دائرهٔ اطاعته الدیلر (۵۳۱).

رومالولر بریتانیایی استیلا ایلدکده بش ولایته تقسیم وهر بریسنه بر والی تعیین ایتدیلر.

اسقوچیالولرك اطاعته یناشمامه‌لری وتجاوزه دواملری بریتانیالولری اضطرابه دوشوردیکندن روما دولتی طرفندن اصلاحاته مأمور اغریقولا فورث وقلات نهرلری اراسنده برسد انشاسیله اسقوچیا وحشیلرینك منع تجاوزلرینی تنسیب ایلدی. بو تنسیبك فعلیاتنه‌ده تشبثله سکسان میل طولنده برسد انشا ایتدرمشدر. شوسد امپراطور ادرین زماننده یاپلدیغندن «سد ادرین» دیو شهرت ویردی. تاریخ بناسی هجرتدن (۵۰۱) سنه مقدمدر. سدمذکوره امپراطور سویر زماننده دها زیاده تقویت ویرلمشدر.

سدك انشاسندن صکره اسقوچیالولر دائرهٔ تضییقلرینی توسیع ایده‌مدیلر. لکن امکان بولدقچه سدی تجاوزله الهکچوره بیلدکلری اموالی یغمادن دخی کیرو طورمدیلر. بناءً علی ذلك بریتانیا اهالیسی برحال تحملفرسایه تصادف ایتمکله جنوبه طوغری نقل خانه ایتمکه مجبور اولدیلر.

روما امپراطوری انطونیین تدابیر محافظه‌یه مدار

اولمق ایچون (٤٨١) سنه‌سنده سد مزبورك التطرفنه برسد دها یاپدردی. بوندن صکره بریتانیالولر اسقوچیالولرك مضرتندن بردرجه‌یه قدر سالم قالدیلر ایسه‌ده براز صکره اسقوچیالولر برنجی سدی تخریب ایتدیلر. وروماللولر مجبوراً بر اوچنجی سد دخی انشا ایتدردیلر. (٤١٥).

اسقوچیالولرك تجاوزلری ینه مطلوبه موافق اوله‌جق برصورتده زائل اولمه‌دی. بونلر روماللولری پك اشوری اتعاب ایلدیکی کبی غالیالولرك دخی دیکر طرفدن بریتانیالولری هدف تهاجم ایدیشلری بردن بره روما حکومتنی یورمغه باشلادی. روماللولر بریتانیایی استیلا ایتدکلری ایچون باشلرینی بربیوك بلایه اوغراتدقلرینی معترف اولدیلر.

(٣٣٥) سنه‌سنده روما سرعسکرلرندن قاروسیوس دولت متبوعه‌سنه عصیان وبریتانیالولره التصاق ایتدیکندن بریتانیالولر قاروسیوسك کندیلرینه حکمدارلغنی قبول ایلدیلر. اوچ سنه صکره اتباعندن بریسی قاروسیوسی اولدرمکله رومادولتی طرفندن قسطنطینوس نام قوماندان بریتانیالولری دائرهٔ اطاعته المغه مأمور وقسطنطینوس ایچلرینه عزیمتله اطاعتلرینی تحصیله موفق اولوب

بریتانیا روما دولتنك ولایتندن معدود اولدی (۳۳۲)٠

هجرتدن مقدمکی ایکنجی عصره قدر حال بویله جریان ایلدی٠ بریتانیالولر شو مدت ظرفنده برکوزل حالده یشایوب لطیف شهرلر انشا وزراعت وصنایعجه ملکه اکتساب ایلدیلر٠ انوار ثروت وتمدن مملکتلرنده طرف طرف انتشار ایتمکه باشلادی٠ دیانت مسیحیه دخی اول اثناده ایچلرینه منتشر اولمشدر٠

شمال قبائل وحشیه سنك بعض طاقلری بریتانیالولره صارقندیلقلره باشلایوب شو صارقندیلقلر اهالیٔ بلادی اضطراب عظیمه دوشوردی٠ امپراطور والنتیین هجرتدن (۲۰۲) سنه مقدم عسکرله محافظه لرینه کتدی ایسه ده عسکر اراسنده ظهور ایدن اختلال حصول مقصده مانع وبو حادثه اوزرینه امپراطور مشار الیه بریتانیا اهالیسنی کندی حاللرینه ترك ایتمکه مجبور اولدی٠ اهالی ایسه رومالولره تابع اولدقدن صکره اسکی روح شجاعتی غیب ایتمش ایدیلر٠ هر وقت کندولرینی اضرار ایدن پقتی واسقوچیا اقوامنه مقاومت ایده میورلر ایدی٠ رومالولر دخی مملکتلرندن ال چکنجه اسباب محافظه لری بردن بره غائب اولوب ارتق وطنلرنده یوزلرینه قارشو باب اسایشك مسدود اولدیغنی بیلدکلرندن برطاقی ترك اوطان ایله بشقه طرفلره طاغلدیلر٠

بریتانیاده قالمش اولان اهالی اسقوچیالولرك مضرتلرندن کورمدکاری فلاکت قالمدی . (۱۷۳) سنه‌سنده اهالیٔ مرقومه دشمنلرینك دفع مضرتلری ایچون جرمانیا قبائلندن الب نهری اطرافنده بولنان ساقسون قبیله‌سنه مراجعت ایلدیلر . بریتانیالولرله ساقسونلر ارالرنده ایسه اسکیدن برو مودت اولدیغندن ساقسونیالولردن برفرقه هانژیست نامنده برقوماندان رفاقتیله یتیلر (یکتنه لیلر) واسقوچیالولر اوزرلرینه کیدرك حرباً هپسنی اوطان اصلیه‌لرینه طرد ودفع ایتمکه چالشدیلر .

ساقسونلری متعاقب انغل وژونه قبالندن مرکب غلبه لکلی برجماعت بریتانیایه داخل اولوب بونلرله ساقسونلر اول امرده حسن امتزاج واهالیٔ اصلیه حقلرنده وفاق ومودت ابراز ایتمش اولدقلری حالده هپسنك اتفاق وغیرتلریله اوحوالیده‌کی قبائل وحشیه منکسر ومطرود اولدقدنصکره ساقسونلر وجماعت مذکوره بریتانیایی استیلایه قیام ایلدیلر . اهالیٔ اصلیه ایله ارالرنده پك چوق محاربه‌لر وقوعبولدی . بریتانیالولرك برقاچ عصردن برو چکیردکاری فلاکتلره شو محاربه‌لرك دخی منضم اولمسی انقراضلرینی موجب اوله‌جق درجه‌ده حقلرنده تأثیرات وخیمه کوسترددی . بناءً علی ذلك

اكثری وطنلرینی ترك ایله حال مغدوریت و پریشانیده قورنوال، ویلز طاغلرینه التجا وفرار ایدوب بعضیلریده بردن بره بریتانیایه وداع ومانش دکزینی عبور ایله فرانسه بلادندن ارموریقا طرفلرینه هجرت ایلمشلردر .

بریتانیالولر وطنلرندن چقدقدن صکره ترك ایلدکلری یرلری انغل وساقسون قبیله‌لری ضبط ایدوب ابترخیا نامیله بریتانیاده یدی حکومت تشکیل ایتدیلرکه بو حکومتلردن کنت حکومتی قبل الهجره (١٦٧)، سوسیقس حکومتی (١٣١)، ویسیسقس حکومتی (١٠٦)، ایسیسقس حکومتی (٩٦)، نرثومبرلاند حکومتی (٧٥)، ایست انغلیا نامیله انغل حکومتی (٥١)، مرسیا حکومتی (٣٨) سنه‌لرنده تشکل ایلدیلر .

صکره‌لری انکلتره نامیله کسب اشتهار ایدن دولت ممالك سبع مذکوره‌دن عبارتدر . ممالك مذکوره حکومتلرینك عمومنه ابترخیا دخی اطلاق اولنور ایدی .

ممالك سبع مزبوره‌دن نرثومبریا مملکتنه قبل الهجره (٢٩) تاریخنده اثلفرد نام حکمدار دیرا ولرینسیا مملکتلرینیده علاوه ایلدی .

شویدی حکومت ارالرنده پك چوق محاربه‌لر وقوع بولمشدر . مخاصمات ارالرنده یوز کوسترن غلبه‌لر اوزرینه

بعضاً ایکیسی و بعضاً اوچی برلشور و تبدلاته تصادف ایدر ایدی .

هجرتك (۲۵۰) سنه‌سنده ویسیسقس حکمداری اغبرت هپسنی ضبط ایله بر حکومت مستقله تأسیس و نامنی انکلتره قرالی دیو اعلان ایلدی .

- ۵۰ -

اسکی بریتانیالولرك عوائد وسائره‌لری

اسکی بریتانیالولر معارف وتمدندن بی بهره اولوب حیوان دریلرندن البسه اکتسا و بعض نباتات سوزندیلریله وجودلرینی بویامغی و حیوانات صورتلرینی نقش ایتمکی زینت اتخاذ ایدرلر ایدی .

مسکنلری پك اهمیتسز ایدی . بعضاً اغاج یاپراقلرندن بعضاً چاموردن اولر یاپوب ایچلرنده مقیم اولورلر ایدی .

ایشلری صید وشکار وچول عربلری کبی موسمه مناسب محللرده کشت وگذار ایدی . یاز وقتلرنده اوتلو وگوزل دره‌لرده وچایرلرده بولنوب حیوانلرینی اوتاررلر ، قیش ایلرنده تپه‌لرده وطاغلرده بارینیرلر ایدی . تعیشلری حیوانلرك ات وسودلرینه منحصر ایدی . بلژ قبیله‌سی

اوراره كيدنجه‌يه قدر زراعت واكمك نه‌ديمك اولديغنى بيلمزلر ايكن اندن صكره اوكرنديلر ·

بريتانيه‌لولر اشراف · اكليريوس (كاهنلر) · عامه قسملريله اوچه منقسم اولوب اوچنجى صنفده اولانلر ديكر صنفلره كوله‌لر كبى خدمت ايدرلر ايدى · اشرافك هربريسى ايسه برمقاطعهٔ مستقله‌يه حكم ايدر ايدى ·

كاهنلر دخى اوچ صنف اولوب جمله‌سنك اخصى درويده ديو معروف وحاللرى مبحث مخصوصنده مذكور اولان صنف ايدى‌كه بونلر هرشعبه نظرنده معتبر ايديلر ·

اعمال رعايانك جمله‌سنه كاهنلرك حق مناظره‌لرى وار ايدى · بوتسلط روما امپراطورى نرونك زمانه‌قدر دوام ايدرك امپراطور مشاراليه بريتانيايى استيلا ايلدكده درويده كاهنلرينى قتل ايله اورطه‌دن قالدردى ·

ايكنجى صنف كاهنلرى شعرلر انشاد وعقلياته واعمال طبيعيه‌يه دائر درسلر اعطاسيله اشتغال اتمكدن بشقه ايشلرله مشغول دكللر ايدى · مع مافيه هانكى شعبه‌نك ايچنه كتسه‌لر رعايت كوررلر ايدى ·

بريتانيالولر على‌العموم بت پرست ايديلر · چوق كره الهۀ كاذبه‌لرينه قربان ديو ذبايح بشريه تقديم ايدرلروقبالره ·

طاشلره، صو منبعلرینه سجده کذار عبادت اولورلر ایدی. پلوط اغاجنه اولان عبادتلری ایسه تعظیمات غریبه‌یی شامل ایدی.

قبل الهجره (۲۶) تاریخلرنده ایچلرنده خرستیانلق تماميله تعمم ایلدی.

- ٥١ -

اسقوچیالولر

اسقوچیا مملکتی ازمنهٔ قدیمه‌ده قلیدونیا نامیله معروف و سکنهٔ اصلیه‌سی کلتی اقوامندن معدود ایدی.

روما جنراللرندن اغریقولا هجرتدن مقدمکی التنجی عصر اواخرنده بریتانیایی اضرار ایتمکده اولان اسقوچیالولری اورالردن طرد ایلدی.

اسقوچیالولرك بریتانیالولر حقلرنده‌کی تجاوزاتی و بونلرك حرکات مضره‌لرینی منع ایچون رومالولر بریتانیاده سدلر انشا وچوق وقتلر ندرجه‌لره قدر اعتنا ایلدکلری بریتانیا مبحثنده بیان اولنمشدر.

قبل الهجره (۳۱۵) تاریخندن صکره غوتلر اسقوچیایه اچله‌رق قسم شمالی‌یه داخل اولمشلر ایدی.

ازمنهٔ قدیمه ده اسقوچیالولر حکمدارلرندن قنات نام ذاتدن مقدم ایچلرنده التمش التی نفر حکمدارک حکومت ایتدکاری و برنجی حکمدار فرغوس نامنده بر ذات اولدیغی زعمنده درلر. تاریخچه ایکنجی فرغوسدن مقدم حکومت ایدنلر حقلرنده معلومات یوقدر.

حکمداران مشارالیهمدن دور اسلامه قدر حکومت ایدنلردن اسملری معلوم اولانلری اتیده مذکور اولانلردر.

اسامی حکمداران		بدایت حکومتلری قبل الهجره
فرغوس	٢	٢١٢
اوژین	٢	١٩٥
وونغرد		١٧٣
قسطنطین	١	١٦٩
کنغال	١	١٥٣
غونزان		١٣١
اوژین	٣	٨٧
کنغال	٢	٦٤
قناتل		٥٤
ایدان		٥٢
قنات	١	١٨

اوژین .... ٤ .... ۱۷
فرسارد ۱

- ٥٢ -

ایرلاندا

ایرلاندا تاریخنك بدایتی اللاف نام ذاتدن بدأ ایدرکه زمانی هجرتدن مقدمکی اون بشنجی عصردەدر .

ایرلانداك اهالیٔ اصلیەسی کاتیلردر . اللاف زمان حکومتنده بر بیوك مجلس تشکیل ایتمش و بو واسطه ایله امور سیاسیەیی اداره ایتمکده بولنمشیدی .

قواعد ادارەدن معدود اولمق اوزره هراوچ سنەده برکره رؤسـای بلاد وکهنه و شعرا تجمع ایدرك امور ملکیەیه متعلق قوانینی وضع وتعدیل ایدرلر ایدی .

وکذلك ایرلانداجه اوتاریخلرده فلسفه، هیئت، شعر، طب، تاریخ فنلری تدرس اولنمغه باشلانوب علوم مذکوره ایچون مدرسـەلر دخی اتخاذ اولندیغی و شو اداره بر صورت مدنیـه و ممدوحەده جریان و امتداد ایلدیکی مرویدر .

قبل الهجره (۱۰۸۰) تاریخلرنده حکمدار اولان قبـاث نام ذات اللاّفك وضع ایتمش اولدیغی قواعـد

و نظاماته اتباعاً ترقيات مقتضيه‌نك استحصالنه تشبث ايدرك خيلی تعديلات اجرا ايتمش و قبائدن صكره (۸۰۰) سنه‌سنه حكومت ايدن حكمدارلرك هيچ بريسی كسب شهرت ايده‌مامشدر .

(۸۰۰) تاريخلرنده ايرلاندا حكمداری بولنان بيوك هوغونی غاليا حكمدارينك قزينی تزوج ايدرك ايرلاندانك غرب جهتنده يكنه دينلان اراضيده ساكن و حكومته غير منقاد اولان قبائلی دخی تحت اطاعته ادخال ايتمشدر . هوغونی زير دستنده اولان ممالكی يكرمی بش ولايته تقسيم ايله هر بر ولايتده مقتدر واليلر تعيين ايلديكندن ايرلاندا ادارهٔ سياسيه‌سی اسلافندن زياده كسب انتظام ايلديكی كبی كندوسنك زمانه قدر حكومتجه اصول وراثته رعايت اولنمامقدن ناشی هر بر حكمدارك وفات وتبدلنده اهالی‌يه عائد اولان امر انتخاب درلو درلو قيل و قال و مشكلاته تصادف ايدركن هوغونی بو مشكلاته نهايت ويرمك مقصديله حكمدارلغك سلاله‌سی بيننده توارث طريقيله تداول ايتمسنی قانونه ربط ايلدی . و شو قانونی عمومده قبول ايتدردی .

هوغونينك اخلافندن كرثام نام ذات دخی بعض مرتبه اصلاحات ملكيه‌يه موفق اولمشدر . ملحقات

ملکدن معدود اولان پکته ولایتی درونده متوطن اقوام ایله ایرلاندا حکومتی اراسنده هر وقت اختلاف جریان ایدرك شو اختلاف کرنثامك زماننه قدر ممتد اولمشیکن کرنثام ولایت مذکوره خلقنه تأمینات وتألیفات ارائه‌سیله برابر خشونتلرینی بالازاله تأسیس ایلدیکی تأميناتك بقاسنی تأیید ارزوسیله پکته رؤساسندن برذاتك قزینی تزوج وبو مناسبتله برقرابت دخی استحصال ایلدی .

رومانیلو حکمدار مشارالیه زماننده ایرلاندایه اطالهٔ دست استیلا اتمکه باشلامقله کرك حکمدار مشارالیهك کرك اخلافنك رومالولرله وقوعبولان محاربه‌لرنده پکته اهالیسی بیوك معاونت اجرا ایتدیلر .

کرانثامك خلفی فرادق حسن اداره‌یه موفق اولمش وعادل لقبیله کسب شهرت ایتمشدر .

فرادقه خلف اولان و (٧١٧) تاریخنده ایرلاندا مسند حکمداریسنه جلوس ایدن تواثال درویده مذهبنك اجرای ایینلرینه مخصوص اولمق اوزره برآتشکده‌یاپدرمشدر .

اهالی بیننده تواثالدن مقدم تحدث ایدن فتن وفساد یکرمی بش سنه ممتد اولدقدنصکره تواثالك زماننده زائل اولدی .

ایرلاندا حکمدارلرندن و تواثالك اعقابندن کورماك

زماننده بین الشعوب سلم و مصافات تقرر ایدرك حکمدار مشارالیه اللاف زماندن برو مؤسس اولان دارالتعلیمی توسیع و اقادامیلری تزیید ایتمشدر .

ایرلانداجه تواریخ شخصیه (تراجم احوال) تألیفی کورماك زماننده ظهور ایلدی .

بوندن صکره مقام حکمداریده کورینان نیال نام ذات سقوتلاندا و بریتانیا اهالیسی ایله محاربه‌لره باشلایه‌رق آرالرنده خصومت اشتداد و مصادمات امتداد ایتمکله حکمدار مشارالیه محاربه‌لرك بریسنده بر اوق اصابتیله مقتول اولمشدر .

نیاله داثی نام ذات خلف اولدی . سلفی زماننده اچلان محاربات مذکوره بونك ایام حکومتنده دخی حکمنی اجرا ایدرك داثی عسکرله بریتانیالولره غلبه ایتدکدن صکره غالیالولرك ایچلرینه قدر تجاوز و حربه دوام ایدرکن بو دخی قتیلاً وفات ایلدی .

داثینك وفاتندن صکره حکمدارلغه عائد اولان اصول وراثت بوزیلوب بر ذاتك حکومتی دخی بین العموم انتخاب اولنمق کبی قاعدهٔ اصلیه‌نك اعاده‌سنده ممکن اولمدیغندن ایرلانداده بولنان هر قبیله ایچلرندن کندولرینه برر رئیس

انتخابیله ادارهٔ عمومیه تفرق و تعدد ایدوب ایرلاندالیلر بو صورتله امرار زمان ایلدیلر .

هجرتدن (۷۱) سنه مقدم پتریك نامنده بریسی ایرلاندایه کیدرك اهالی‌یی نصرانیته دعوات ایتمکله بونك اقدامیله ایرلانداده خرستیانلق انتشار ایتمکه باشلامشدر .

مومی الیه چوق وقتلر معمر اولوب عموم اهالیٔ جزیره ارالرنده مذهبجه مقتدا اتخاذ اولنمش و بوکونه قدر نامی بین الاهالی تعظیم ایله یاد اولنمقده بولنمشدر . شو تعظیمی حقنده حکایات خرافیه ایرادینه قدر تزیید ایلدیلر .

- ٥٣ -

طقوزنجی فصل

اسیادن اوروپایه هجرت و هجوم ایدن ترك اقوام قدیمه‌سنك وقایع تاریخیه‌لری

ترك اقوامی امم عالمك پك اسکی بر امت عظیمه‌سی اولوب نام قدیملری شمدیکی کبی ترك اولدیغی حالده چینلولر بونلری « هون » نامیله یاد ایتدکلری و اقوام مذکوره‌نك اسیاجه سبقت ایدن بعض احوال تاریخیه‌لری ایکنجی قسمك اوتوز اوچنجی مبحثنده خلاصه وجهله بیان و هونلردن قبل الهجره (١٨٨) سنه‌سنده ظهور ایدن اتیلانك فتوحات ومحارباتی شوقسمده ذکر اولنه‌جغی اتیان اولنمش وکذلك اتیلانك اوروپاجه اولان تجاوزی شوقسمك ایکرمی دردنجی واوتوزبرنجی مبحثلرنده مختصراً کوسترلمشیدی .

هون قبائلی ایله انقلابات زمانك بشقه نامل التنده کوستردیکی ترك اقوامنك ظهور وانتشارلرندن صکره اوروپا قطعه‌سنه انتشار و اسباب مهاجرتلری و قطعهٔ

مذکوره‌ده ایقاع ایلدکلری مضرتلرك و محاربه‌لرك صور جریانیه‌سی بو مبحثده بیان اولنه‌جقدر .

اقوام مذکوره‌نك ازمنهٔ قدیمه‌ده آسیاجه فرسلر، چینلیلر، هندلیلر و اوروپاده یونانیلر، رومانیلر، فرانسه‌لیلر پانونیالیلر علیهلرنده وقوعه کتوردکلری مضرتلر و محاربه‌لر عالمك بنای مدنیتنی اساسندن صارصیده‌جق بر درجه‌یه قدر شدت متمادیه‌سنی کوسترمشدر .

اقوام مذکوره جومر بن یافث بن نوح علیه السلام اولادندن اولدقلری حالده تبلبل السنه وقعه‌سندن صکره ابناء بشرك تفرقری اثناسنده بونلرك اصللریده اماکن مختلفه‌یه یایله‌رق برقسمی باقتره حوالیسنی وطن اتخاذ ایتدکدن صکره کاشغره و اورادن چین اقلیمنك شانسی ولایتی حوالیسنه نقل مکان ایتمش و بر قسمیده شماله طوغری اچله‌رق کورجستان طاغلرینه و بعده وولغا ودون نهرلری ارالرینه کتمش ایدی . قسم دیکری اقالیم غربیه‌یه هجرتله مباحث سابقه‌ده تفصیل اولندیغی اوزره اوروپا ملتلرینی تشکیل ایلدیلر .

قرون اولاده اوروپا ممالکنی اوطان اتخاذ ایله تشکیل دولت و مدنیت ایدن و آسیاده داخل دائرهٔ مدنیت اولان اقوام ایله دائرهٔ مدنیت خارجنده یشامغی

اعتیاد ایدن قبائل اتراك ارالرنده معاشرتجه بر ضدیت طبیعیه تحدث و امتداد ایتمشدرکه شو ضدیتك تولید ایلدیکی خصوصتلر پك چوق وقتلر عالم مدنیتی دوچار اضطراب ونیجه معموره لری خراب ایلدی ٠

بعض مورخلر اولاد یافثدن ترك نام ذات بر بیوك قبیله رئیسی اولدیغی حالده باشنده کی غلبه لکله قالمون بلادی قربنده کی اسی کولی کنارینه کیدرك اورالرده چادرلرله ساکن اولدقلرینی و بونلردن تشعب وتکثر ایدن بطون بلاد سائره یه طاغلدقلرینی روایت ایلدیلر ٠

ترك قبائلندن اوغوزخانك ترکستان حوالیسنده قرون اولاده تشکیل ایلدیکی حکومت جلد ثانیده بیان اولنمشدر ٠

اوغوز خانك امراسندن بریسنك اوغلی اولدیغی حالده پدرندن صکره خان مشار الیهك تربیه سی التنده بیومش اولان قپچاق اوغوزخان طرفندن وولغا ودون نهرلری سواحلنده واقع اراضی ده کی قبائله رئیس تعیین ایدلمکله مؤخراً هم جنسلریله میانه لرنده وقایع کثیره جریان ایدن اقوامك برقسمنه اراضیٔ مذکوره منبع اولوب قرون وسطاده قبائل متعدده نك تجمعندن تشکل ایدن روس امتیله باشقورت کبی قبائل کثیره اومنبعدن ظهور وتشعب ایتمشدر ٠

فی الاصل آسیاده بولنان واسکیث وهونناملری آلتنده اولان ترکستان وتاتارستان اتراکنک قبائل بدویه‌سی بدویتله محل بمحل کشت وگذار ایدرك عشایر سیاره‌نك زراعت وحراثتله مألوف اولاملری جهتیله مدار تعیشلری اولان ارزاقی زراعتله مألوف اهالیٔ مسکونه‌دن استفاده ایده‌گلدکاری کبی قبائل مرقومه دخی اوطان قدیمه‌لرنده‌کی اهالیٔ مسکونه‌دن حیوانات موجوده‌لرینك محصولاتی بالمبادله استجلاب ارزاق وحسب البدویه اکثر وقتلرده یغما کرلکله‌ده لوازم معیشتلرینی استحصال ایدرلر ایدی .

اولوقتلر زراعتله مألوف اولان اهالی ایسه امر زراعتی یالکزده مدار تجارت اولمق ایچون اجرا ایتمیوب کندو تعیشلریچون اجرا ایدرلر وفیض وبرکتلی سنه‌لرده قبائل سیاره اهالیٔ مسکونه‌دن ارزاق مقتضیه‌لرینی بردرجه‌یه قدر منازعه‌سز استحصال ایتمکده بولنورلر ایدی . لکن قحط وغلا ظهور ایدن سنه‌لرده اهالیٔ مسکونه‌نك تارلالرندن الدقلری محصولات انجق کندو اداره‌لرینه کافی اولوب قبائل بدویه‌نکده انتعاشنه کفایت ایده‌مدیکندن ایکی قسم اقوالرنده بو یوزدن مخاصمات ومنازعات ظهور ایدر ایدی . منازعات ومخاصماتك

انتاج ایلدیکی محاربه‌لرده اهالئ مسکونه اقوام بدویه‌یه مقابله ومقاومت ایتمکه مقتدر اوله‌مدقلرندن متبوعلری اولان چین کبی بر حکومته مراجعتله استمداده مجبور اولوب حکومات متبوعه دخی اقوام بدویه اوزرلرینه عسکر سوقیله تنکیللرینه باقارلر ایدی . اقوام بدویه مقتدر اوله‌بیله‌جکاری مرتبه‌ده مقاومتله مقاومتلرینك تقابل ایده‌میه‌جکی تضییق وتنکیل شدیده تصادف ایلدکلرنده بالضرور علیهلرینه قیام ایدن حکومتك اراضیسندن چقارلر وبشقه محلاره کیدرلر ایدی .

ایشته قرون اولاده ترك اقوام بدویه‌سنك مملکتدن مملکته نقل وهجرتلری واوطان قدیمه‌لرندن اوروپا ممالکنه قدر یاتملرینك اسباب مجبره‌سی احوال مذکوره‌دن عبارت اولدیغنی وقایع تاریخیه‌لری ارائه ایدر .

هجرتدن (١٠٠٠) سنه مقدم اوروپانك جهت شرقیه‌سنده مشاهده اولنان اسلاو قبیله‌لری سائرلری کبی اسیا مهاجرلرندن اولوب تراقیا ، داچیا ، بلغاریا وقره دکز ایله وندیك کورفزی سواحلنده متوطن وزراعت وفلاحتله مشغول کورنمشلردر .

تراقیا بلادی طونه ایله دکز ومرمره وارخبیل یونانی وستروما نهری بینلرنده واقع محللردر . یونانیلر

زمانلرنده ماکدونیا حکمداری فلیپ تراقیانك ستروما ونستوس (قره‌صو) ارالرنده‌کی یرلرینی ماکدونیایه ضم ایلمشیدی .

اسلاولر حوالئ مرقومه‌ده زراعت وفلاحت وتربیهٔ مواشی ایله تعیش ایلر وعادات قدیمه‌لری اولان سیارلق صفتنی دخی اودائرهٔ محدوده‌ده اختیار ایدرلر ایدی . صکره‌لری حال بدویتی ترك ایله کسب مدنیت وصنایعجه‌ده اکتساب مهارت ایلدیلر .

اوروپاده بولنان جرمانیا اقوامیله اسلاولر ارالرنده هروقت خصومت جریان ایدرك محاربه‌لرده اسلاولر دقت وشجیعانه برصورتله حرکت کوستررلر ایدی . ودشمنلرندن الدقلری اسیرلر حقلرنده معاملهٔ دلنوازانه‌ده بولنورلر ایدی .

اسلاولر بدایت حاللرنده حاوی اولدقلری جمعیت ایچندن متفرع اقوامدن مؤخراً اسامئ مختلفه ایله برطاقم قبائل تشعب ایتمشدر . لهلولر، روسلر، خرواتلر هپ اقوام مذکوره‌نك فروعندن معدوددرلر .

هونلردن اوائل حاللرنده چین بلادینه کتمش اولان طائفه‌لر هجرتدن مقدمکی (۸۳۰) تاریخلرنده تئومان نامنده بررئیس قومانداسیله چین ممالکنی پایمال وبحره

خزره قدر انتشار ایلدیلر • بونلرك برطاقیده باشقرده متوطن ایدیلر •

اقوام مذکوره‌دن چین بلادنده‌کی سیانپی قبیله‌لری حرکات تجاوزکارانه‌لرندن طولایی چین حکومتنك تنکیلنه تصادف ایتمکله بونلرك برقسمی باشقر طرفلرینه هجرت ایتمشلر ایدی • قبل الهجره (٧٠٠) تاریخلرنده باشقر حوالیسنده اولان ترکلرك برقسمی اوروپایه کیردیلر • وبلقان وطونه ارالرینی جولانکاه اتخاذ ایتدیلر •

باشقرده توطن ایتمش اولان قبائل صکره‌لری قحط وغلادن ناشی دوچار مضایقه وپریشان اولدقلرندن بونلرك برقسمیده خزر واورال طرفلرینه نقل مکان ایتمش اولدقلری حالده اوحوالینك اهالئ اصلیه واقوام اخیره‌سیله بینلرنده نمایان اولان تضاد توطنلرینه مانع اولمغله (٦٥٠) تاریخلرنده اوروپا بلادینه صوقیله‌رق طونه سواحلنده کشت وکذار ایتمکله باشلامش وبعده بلاد رومانیه‌یه صارقندیلقلر کوسترمشلر ایدی • بونلرك رئیسلرندن دینشیبالوس پك چوق تجاوزات ومحارباتدن صکره رومالولری ـ دفع مضرتلری ایچون قبیله‌سنی تسکینه مدار اوله‌جق ـ معاملات لطفیه‌یه وکندوسنه ویرکو اعطاسنه مجبور ایتدی • لکن بومعامله انظار

عمومیەدە روما دولتنك ناموسنە دوقنەجق درجەلردە چرکین کورندیکی جهتلە دولت مشار الیها دیتشیبالوسە تخصیص ایلدیکی ویرکویی قطع ایلدیکندن ارالرندە محاربەلر اچلوب محاربات مذکورە قبل الهجرە (٥٢٠) سنەسندن دیتشیبالوسك تاریخ وفاتی اولان (٥١٦) سنەسنە قدر ممتد واندن صکرە منقطع اولدیغی کبی رومالرك اردولرینە قبیلۂ مذکورەدە ارتق مقاومت ایدەجك اقتدار دخی قالمدیغندن جملەسی حکومت رومانیە تبعیتنی قبول ایلدیلر . غوتلرك اورالری استیلاسنە قدر حال بویلە دوام ایتدی .

چینك بلاد شمالیەسندە قالمش اولان سیانپی قبائلنك بقیەسی بولندقلری محللری زیر استیلالرینە الوب خیلی وقتلر فناالقلرە دوام واهالئ مسکونە حقلرندە مظالم ارتکاب ایتدیلر . چینلولر قوۂ عسکریە سوقیلە تنکیللرینە قیام وغلبە ایتمکلە قبائل مذکورە اورالردن حرکت واوروپا بلادینە طوغری هجرت ایتمشلردر (٤٨٠) .

شو قبیلەلر چین حوالیسندە منقرض اولدقدنصکرە توپا تاتارلری انلرك یرلرینە قائم اولمشیدی . بونلر ایلی نهرینە قدر یدضبطلرینە کچورمش ایکن (٣٨٠) تاریخلرندە برطرفدن فرسلرك ، دیکر طرفدن اهالئ قدیمەنك تنکیلات

شـديده‌لرينه هدف اولمغله اوحواليجـه قطع مناسبته مجبور اولديلر . واوروپا ممالكنه قدر هجرت ايتديلر . توپا تاتارلرينـك روما حكومتی بلادينـه بيوك بيوك مضرتلری وقوعبولدی .

كذلك اوطان اصليه‌لرنده تصادف ايلدكلری اسباب مجبره اوزرينه دون نهرينك جهت غربيه‌سنه كلمش اولان هونلر ممرلرنده‌كی اهـالی‌يی اضرار ونهر مذكور حواليسـنده‌كی تن قبيله‌سنی پريشـان ايتديلر . وقبيلهٔ مذكوره‌نك برطاقی بالضرور هونلره تبعيتله يشـامغه مجبور اولدقلرندن برابرجه استروغوتلرك ساكن اولدقلری اسلاو ممالكنك شرق طرفلرينه طوغری يايلديلر (٢٥٠) .

بوندن صكره اوحواليده بولنان اقوامك بعضيلرينيده دائرهٔ اتحادلرينه المقله جملهسی برلكده اوروپانك غرب جهتنی يالاسـتيلا اوراده توطن ايلدكلرندن طـونه‌دن غرب جهتنه ممتد اراضينك چوغی يداستيلالرنده قالدی . بعده روما ممالكنه اقين ايتمكه باشلاديلر .

روما امپراطوری تئودوس (٢٣٠) تاريخـلرنده هونلرك مضـرتلرندن بلاد رومانيه‌يی محـافظه‌يه مدار وبرنوع حيله اولمق افكاريله ايچلرندن پك چوق اشخاصی عساكر معاونه صفتيله اردولرينه الدی ايسه‌ده ازوقت

بچەرکده صفت مذکوره‌یی ترك ایله ینه حرکت سابقه‌لرینه قیام وایبیری جانبندن اسیای صغرایه بچەرلك انطاکیه‌یه قدر ایاق باصدقلری یرلری یغمایه دوام ایلدیلر ٠

غرب هونلرندن معدود اولوب صکره‌لری هونغور نامنی احراز ایدن قبائل قپچاقدن کاشغره قدر سطوتلرینی اهالیٔ اصلیه‌یه کوستره‌کوستره باشقر وسارمات طرفلرینه اچلمش واورالری‌استیلا ایتمشلر ایدی ٠ بونلر ایران ممالکنده پك چوق مضرتلر وقوعه کتورمش واوحوالیده خیلی وقتلر حکم وتسلطلری جاری اولمشدر ٠ هجرتدن (٢٢٠) سنه مقدم ارالرنده تفرقه یوز کوستردی ٠ یکدیکرندن افتراق ایدن قبیله‌لر طاقم طاقم اوروپا قطعه‌سنه دوکیله‌رك جرمانیا بلادینی نهب وغارته برباد وصکره روما حکومتی علیهنده اتحاد ایلدیلر ٠ بلاد رومانیه‌جه ایتدکاری مضرت قالمدی ٠ مؤخراً ایچلرندن بعض قبیله‌لر ایریلوب غالیا ونورمندیایه عزیمتله اورالرده توطن ایتمش وبرطاقیده وولغا نهریله ازاق‌دکزی ارالرنده‌کی ممالکه یایله‌رق ممالك مذکوره‌ده نشر لوای سطوت ایتمشدر ٠

(٢١٨) سنه‌سنده هونلر تراقیایی یغما وایلیریانك بر قسمنی استیلا ایتدیلر وتاریخ مذکوردن یکرمی سنه صکره ایتالیایه داخل اولان التمش بیك قدر هونلر رومالولردن

پك چوق مبالغ الدقدن صكره كيرويه چكلمش اولدقلری حالده ایكنجی سنه تراقیایی غارات واستانبول جوارینه قدر تمدید خسارات ایلدیلر ·

هجرتدن (١٩٠) سنه مقدم هون قبائلی ریاستنده بولنان روژیلاس رومالولرله عقد صلح ایلدی ایسه‌ده ایكنجی تئودوس مؤخراً طونه نهری جوارنده مسكون برلو قبائل ایله عقد اتفاق وموطن اصلیلرینه كیتملرینی هونلره تكلف ایتمسنی متعاقب روژیلاسك وفاتیله یكنلری مونتزوقك اوغللری اتیلا وبلیدا كندوسنه خلف اولدیلر ·

اتیلا جرمانیالولرجه اتزل ومجارلرجه اتیل دیو معروفدر · هون حكمدارلری عائله‌سندن سالف الذكر مونتزوقك اوغلی اولوب هجرتدن (١٨٨) سنه مقدم برادری بلیدا ایله برلكده دایلری روژیلاسه هون قبائلی ریاستنده خلف اولدیلركه او صره‌ده روژیلاس بانونیا حوالیسنده نشر لوای سطوت ایدركن وفات ایتمش وبد استیلاسنده بولنان ممالك سارماتیا (قزاق بلادی) دن تیبر وطونه نهرینه قدر ممتد اولمشیدی ·

روژیلاس وفات ایتمزدن مقدم امپراطور والنتیین ایله عقد مصالحه ایتمش ایسه‌ده امپراطور مشار الیهك همشیره‌سیله تزوج مراد ایتمش اولدیغی حالده مزبوره

موافقت کوسترمامشیدی . بناءً علیه حدتلنه‌رك نقض عهد ایتمك اوزره ایکن فوت واتیلا کندوسنه خلف اولدقدن صکره مزبوره بلازکنی اتیلایه بالارسال اظهار محبت وایتالیایه عزیمتله عقد ازدواجه رغبت کوستردی . واتیلا بو ایشه اهمیت ویرمیه‌رك ازدواجه میل ایتمدی ایسه‌ده رومالولرله صلحی محافظه ایله شرق طرفلرندن ایلرولمکده اولان جوجان تاتارلرینی منع وتوقیف ایچون چین دولتی ایله برمعاهده عقده ایتدی .

بوندن صکره قرنداشیله برابر روم دولت شرقیه‌سی ممالکنی نهب وسلب ایله تهدیده باشلادی .

شو ایکی قرنداشك سطوتی اوروپا واسپانیانك هر طرفنه یایلمشیدی . لکن اتیلا قرنداشیله اشتراك حکومتدن محظوظ اولمدیغندن (١٨١) سنه‌سنده بلیدایی بالاعدام قرنداشنی قتل ایدیشی معبودلرك امرلریله اولدیغنی قبائل خلقنه بیان ایتدی . ودائرهٔ حکمی کیتدکجه توسع ایدرك هون وتاتارلرك وسائر اقوامك کافه‌سی طرفلرندن کندوسنه اطاعت کوسترلدی .

اتیلا بوندن صکره فرس بلادینه هجوم ایتمکله دولت ساسانیه‌نك مدافعه ایتمك ایچون سوق ایتمش اولدیغی اردویی بوزوب تارمار ایتدی . وقوهٔ

موجوده‌سنی (٧٠٠٠٠٠) نفره ابلاغ ایله ادریاتیق وقره دکز بیننده‌کی بلادی یغما ایدی ویردی . وبالدفعات امپراطورك اردولرینه غلبه ایله کلیتلی مبالغ الدقدن صکره بینلرنده بعض شروطی حاوی بر مصالحه منعقد اولدی ایسه‌ده اتیلا معاهده قیدی التنده قالمغه تحمل ایدر طاقدن اولمدیغندن نقض عهده بهانه ارامقله شروط مصالحه‌نك دولت شرقیه طرفندن اکمال اولنمدیغنی وروملر طونه معبرنده کندوسنه عائد بعض اموالی سرقت ایلدکلرینی بالادعا ینه دولت مشار الیها علیهنه قیام ایله نقود مسروقه‌نك ارسالنی وهر نه مراد ایدر ایسه اجراسنده مختار اولمق اوزره اساقفهٔ رومدن بعضیلرینك یاننه کوندرلمسنی امپراطوردن طلب ایتدی .

بو تکلیف اوزرینه قسطنطینیه‌ده عقد اولنان مجلس مشورت تکلیف مذکورك ردینه قرار ویردیلر . بناءً علی ذلك اتیلا دولت مشار الیها علیهنه اعلان حرب ایدرك قره دکزله بندقیه خلیجی بیننده‌کی روم بلادینی یغما وراست کلانی تحت اسارته القا ایله حصون وقلاعی هدم وتخریبه دوام ایتمکله استانبولده نمایان اولان تلاش عظیم اسباب محافظه ایچون طرف طرف فرد اتمه‌‌کی موجب اولدیغندن بعض جنراللر قوماندا-

لریله اتیلا اوزرینه بر بیوك اردو چقارلدی ایسه‌ده اتیلا طونه نهری قربنده شو اردویی حرباً بوزوب طاغتدقدن صکره منهزملردن وصکره تدارك اولنان عسکردن دفعهٔ ثانیه اولمق اوزره کوندریلان روم اردوسنیده ادرنه قربنده واقع طاغلر اتکلرنده ومؤخراً اوچنجی دفعه اوله‌رق سوق ایدیلان اردویی روم ایلی سواحلنده بالمحاربه پریشان ایتمشدر .

اتیلا روم اردولرینی تار مار ایتدکدن صکره ماکدونیا حوالیسنه کیدرك واردیغی یرلری نهب وغارت وتخریب ایله خرابه زار ویتمش قدر مدینهٔ معموره‌یی احراق بالنار ایلدی .

شو بلای بی امان هون وقبائل ملحقه‌سی اردولریله روم ایلیده صاعقه کبی جولان واستانبول کویلرینه قدر یغما ایله مصائب دنیادن معدود اولدیغنی عمومه ارائه واعلان ایتدی .

(١٧٠) سنه‌سنده اوروپانك غرب جهتلرنده‌کی بلادی دخی پایمال ایتمك مقصدیله بشیوز بیك موجودلی بر جسیم قوهٔ عسکریه استصحاب وفرانسه ممالکنه طوغری عزیمته شتاب ایلدی . جرمانیا بلادینی‌چوب عمرنده‌کی امم وقبائلدن اردوسنه پك چوق عسکر

التحاق ايلمشدر • رن وموزل وسين نهرلرینی قطع ایله
اياق باصدیغی یرلری تخریب ایده ایده اورلئان مملکتنه
وبعده پارسه واصل اولدی •

روما جنرالی ایتیوس وفرانسه حکمداری میرووه
ایله غوت حکمداری تئودوریق بالاتفاق اتیلانك تنکیلنه
قیام ایلمدیلر •

اتیلا عسکرینی نطقلرله تشجیع وعسکرك اوکنه
دوشه‌رك بالذات میدان محاربه‌یه دخول ایتدی • وبشقه‌-
لرینه نمونهٔ بسالت اولمق اووره دشمنلره طوغری ابتدا
کندوسی اوق اتدی • محاربه پك مشتد اولدی •
روم عسکری تضییقات شدیده‌دن دائرهٔ حیزتده قید
تأسفله مغلول وغوت حکمداری تئودوریق عندالمحاربه
مقتول اوله‌رق هونلر بیوك غلبه قازاندیلر • فقط تئودو-
ریقك مقتولیتی غوتلرك صبر وسکونلرینی امحاو مغلوبیتلر-
ندن حاصل اولان تأثرات وجدانیه‌لری مائدهٔ حیاتلرندن
استلزام ایده‌کلدکلری لذت زندکانی بی‌افنا ایتمکله بونلردن
کمین اتخاذ ایتمش اولان بر فدایی فرقه‌سی صالغین
طرزنده‌کی وباکبی هونلره بر هجوم شدید ارائه‌سیله
اول قدر ضرب سیوف اقتدار ایتدیلرکه محاربه
موقعنك اتصالنده‌کی انهارك اطرافنده اقان

انسان قانلری نهرلرك صولرینه قارشوب اقعه ونهرلرده جریان ایدن صولر قان ایرمقلرینی اکدرمغه باشلادی .

شو محاربهٔ شدیده اوروپا وقایعنك پك اهمیتلیلرندندر . حرباً تلف اولانلر پك چوق ایدی . فرار ایدر ایکن ارقه‌دن یتشان مقاتللرك بشقه یرلرده اولدردکاری طاقلردن ومجروحاً محاربه‌دن چکیلوب صکره متأثراً فوت اولنلردن ماعدا اولق اوزره یالکز میدان محاربه‌ده یرلره سریلان مقتوللرك مقداری یوز التمش بیك نفره بالغ اولدیغی مرویدر . محاربهٔ مذکوره قبل الهجره (۱۷۰) سنه‌سی حزیراننك اواخرنده ایدی .

اتیلا عسکرینك اوچ ربعنی ضایع ایتمش اولدیغی حالده رجعت ایدرك تصادف ایلدیکی بلادی یغما ایده ایده ایتالیایه داخل اولدی . بوندن صکره رومایه طوغری کیتمکله پاپا لئون رومالولر طرفلرندن بالوکاله قارشو کلمش وحسن صورتله بالاقناع اتیلانك تجاوزینی منع ایلمشدر .

بعض مورخلرك روایتلرینه کوره اتیلانك روما حوالیسندن چکلمسی پاپانك اقناعی اوزرینه اولمیوب اوازالق عسکری ایچنده برشدتلی وبا یوز کوستردیکی ایچون ایدی .

اتيلا بوندن صكره امپراطور والنتيين دن جزيه طلب ايدرك دولت شرقيه ايله ينه محاربه ايتمك وفرانسه ممالكنده تصادف ايتديكي فلاكتك اجيسنی چقارمق استدی . لكن بو نمايشلر هب وقتيله قازانديغی صيت وشهرتی محافظه ايچون دسايسدن عبارت اولديغی جهتله بر فلاكته دها اوغرامامق ملاحظه سنده غفلت ايتميور ايدی . بناءً على ذلك حرب ايتمكسزين بانونيا طرفلرينه عودت واوراده سكتهدن وفات ايتدی . (١٦٨) .

اتيلانك وفاتی خبری هونلره شايع اولدقده على العموم صيحه وبكا ايله يوزلرينی طرناق يارهلری ايله آلودهٔ خون اسف ايلديلر . واتيلانك وفاتندن صكره ممالكنی الاق ' هرناق ' دنكز نام اوغللريله امراسی ـ ميانهلرنده ـ تقسيم ايتديلر .

اتيلانك تهاجمی زمانلرنده ـ روما دولتنك سقوطندن اولجه ـ اوروپانك ممالك شماليهسنده بين الشعوب وقوع بولان حركات عظيمه يكديكرينی ولی ايتمشدر .

امم كثيره مواطن اصليهلرينی دكيشدرك نيچه نيچه معمورهلرك صدمات عوارض و انقلابات مضره ومتواليهدن يرلری خرابهزار وتتابع مهالك وقتالدن

چوق یرلرك هر خطوه‌سی بر مزار عد اولنه‌جق بر حال بحران نشان نمایان اولدی ٠

اتیلانك تجاوزاتندن ایسه اوروپا اهالیسنه یوز کوسترن دهشت واضطراب وطنلرینك هر برطاشی التنده بر انکرك یلانی چیقوبده اوزرلرینه هجوم ایده‌یور کبی اوهام مخوفه‌یه ذهابلرینی موجب اولدیغندن شو مصا ـ مصائبك حکم یورتدیکی مملکتلر اهالیسنه جهت بجهت برر طریق مهاجرت اچلدی ٠ وسفالتله خاندانی خراب اولانلرك مقداری دائرهٔ تعداددن خارجه والسنهٔ فلاکتدن ایشیدیلان فریاد واویلا عیوقه چقدی ٠

اتیلانك اجرا ایلدیکی حروب مدهشه کویا عباد اللهك اوطانی استیلا ایتمش حریق شدید کبی روم ایلی اقطارینه تأثیرات وخیمه کوستر مشدر ٠

هونلر محاربه‌لرده غلبه واستیلا ایلدکاری یرلری برباد ایتدکدن صکره اهالیسنك توانا اولانلرینی جبراً خدمت عسکریه‌لرینه وشیوخ ونسوان طاقلرینی دائرهٔ اسارته بالادخال تکالیف شاقه‌لرینه هر کیم امتناع کوسترر ایسه اولدررلر واسیرلری محافظه واداره اولنه بیله‌جك درجه‌یی کچدکده مقدار زائدینی قیون کبی بوغازلارلر ایدی ٠

بو حاللرله برابر چاپول قزانمق مقصديله روملردن پك چوق اهالی هونلره التحاق ايتمشلردی ٠

خرستيانلق داعيلرندن بعضيلری بونلری نصرانيت دائره‌سنه ادخال ايتمكه پك چوق چالشديلر ٠ بعضيلری اريوس مذهبی اوزره تنصر ايتمشلردر ٠ هونلردن خرستيانلغی قبول ايدنلر واسطه‌لريله‌ده امم شماليه‌ارارينه نصرانيت منتشر اولدی ٠

اتيلا راست كلديكنی قهر وتدمير ايتمكی سوور ايدی ٠ شو انسان عجيب اضدادی جامع ايدی ٠

محاربه‌لرده جبار عنيد وعسكرينه عند المحاربه حسن سياست اجراسنه مائل ايدی ٠ عهدنده وفايی وسوزنده طوغريلغی التزام ايدرك هر كيمه برشی وعد ايتسه ويرمكی فريضهٔ ذمت بيلور ايدی ٠ شخصاً مهابتلی ، صوتی قوی ، حركاتی عالی ايدی ٠ لكن بعضاً نيتی سليم وبعضاً خبيث ، بعضاً عفيف ، بعضاً هر درلو فواحشی مرتكب ايدی ٠

بر وقت اولور ايدی كه عمومك خشنوديسنی جالب اوله‌جق درجه‌ده عدالت كوسترر ايدی ٠ بر وقت دخی اولور ايدی كه هر كسه كندوسنه لعنت اوقوتديره‌جق درجه‌ده ظلم عظيم ارتكاب ايدردی ٠

بر ایشـه باشلامزدن اول اول ایشه تعلق ایده جك تدابیرده اول‌قدر تأنی کوستررایدی که واقف اولانلر او ایشـدن واز کچدی ظنـنده بولنورلر ایدی . قرار - لشدردیغی وقت دست اجرایه الدیغی بر ایشی اول‌قدر سرعت اوزره اجرا ایدر ایدی‌که نقدر محذور ، نقدر موانع ظهور ایتسه اجراسنی تأخیر ایده‌مزایدی .

اتیلا زیر دسـتنده بولنان قبـائلك هر وقت حال جهالتده بقالرینی التزام ایدر وبونلردن معارف وعلومه میل ایدنلری محو ایتمك استرایدی . ایچلرینـه هر وقت اوهام وخرافاتدن عبارت اولان عقاید فاسده القاسـنه چالشور ایدی . کندوسی ایسه حد ذاتنده معارف اشنا ایدی . خلق جهالت التنـده طوتمق استمسی قبـائل ایچنده علوم ومعارف تکثر ایدوبده استعمال ایده‌جکی دسائس وجنایتی میزان علومه چکمك وچراغ معارفه قارشو طوتمقله حقایقنی ظاهره چقارمغه عمومك حصول مزیت واقتدارینه مانع اولمق ایچون ایدی .

قوللاندیغی دسـایس شیطانیـه وتسویلات خبیثه کندوسنی بین‌القبائل ساحر دیو تشهیر ایتمشیدی .

بر چوبان بر کون بر اوکوزینك طرناغنی بر پچـاق اغزینه تصـادفله زده‌لنمش کوردکده اوکوزك زده‌لنمش

اولان طرناغنك تماس ایتدیکی محلی قازمقله اغزی یوقاری طوغری موضوع بر قلیج ظهور ایتدیکندن قلیجی اخراج وکوتوروب اتیلایه اعطا ایلدی . اتیلا شو قلیج اله الحروب اولان مریخك قلیجی اولدیغنی واو وسیله ایله کندوسنه تبلیغ ایتمکدن مریخك مقصدی دنیایی ضبط ایده‌جکنی بیلدرمك ایدوکنی قبائله اعلان وتفهیم ایله جمله‌سنی قلیجه طاپدرمشدر . قبائل محاربه‌لرده اله‌جقلری اسیرلرك چوغنی شو قلیجه قربان ایتمکه نذرلر ایدرلر ایدی .

اتیلانك قلعه‌سی ، معسکری ، عاصمه‌سی اتزلبرغ دیو معروف اولان محل ایدی که محل مذکور مجار بلادندن جودا شهرینك مقابلنده اولوب اوراده اخشابدن بر بیوك قصر وبو قصرك اطرافنده متعدد برجلری حاوی جسامتلی بر سور یاپدرمشیدی . حکمنه تابع اولان قبائل وامملك بیوکلری وکندوسنك امراسی حضور وخدمتنه دوام ایله مفتخر اولدقلرندن رؤسا وامرا قصر مذکورك اطرافنده صف بسته اولدقلری حالده طورور واتیلایه سجده ایدرلردی .

اتیلانك وفاتندن صکره ممالکنی تقسیم ایدن امرادن ادریاق اقوام موجوده ارالرنده جمله‌دن زیاده کسب تحیز

واستقلال ایتمکله تبعیتنده بولنان قبائل ایله هونلردن ایرلدی ·

دیکرلرینه بیعت ایتمش اولان قبیله‌لر طاقم طاقم اتیلانك اولادیله امراسنك بویندرقلری التندن چیقمغه وحریت واستقلاله میل ایتمکه باشلادیلر ·

بناءً علیه قبائل ارالرنده یوز کوسترن اختلاف اختلال عمومی‌یی انتاج ایتمکله بانونیا بلادنده ـ یکدیکری بیننده ـ محاربه‌لر ظهور ایدرك چوق انسانلر تلف اولمشدر ·

شو اختلاف واختلال ارتق قبائل ارالرنده حسن امیزش ومعاشرتی محو ایتمکله سلامت یولنی آرایان هونلر بانونیا حوالیسندن قره دکز سواحلنه هجرت ایلدیلر · وادریاق ایله اختلالدن ممنون اولان قبائل بانونیا بلادنده قالدیلر ·

قبائل مرقومه‌دن وادریاقك باشنده بولنان هونلردن سارمات (قزاق) طائفه‌لری دخی مؤخراً ادریاقدن مفارقت وایلیریا طرفلرینه هجرت ایتمکله ادریاقك قوتی ضعفه دوچار اولدیغندن یدنده بولنان بانونیا حوالیسنی غوتلر استیلا ایلدی ·

اتیلانك اوغللرندن هرناق روماللوره اتباع ایله

بر طرفه چكلديلر . دكزك باشنده كى هونلر غوتلرك سهام تجاوز وتهاجلرينه هدف اولمغله تار مار اولديلر .

هونلرك طرف طرف عوارض وفلاكتنه تصادفله چوغنك قوت واقتدارلرى مضمحل اولدقدن صكره اواره اقوامنك مهاجاتيله ترك اوطان ايدن اويغور قبيله لرى اوروپانك شرق جهتنه هجرتله اورالرى استيلايه باشلاديلر (١٦٠)

اواره اقوامى اورال والتاى جبالنده ساكن قبائل وحشيه دن ايديلر . هونلرومجارلرله قرابتلرى وار ايدى . بلغارلرك ظهورندن صكره قوه قافك شمالنده ودون نهريله بحرخزر نواحيسنده خيلى وقت اقامت ايتمشلردر . بونلرك بلاد قديمه لرى چين حواليسى ايكن حركات مضره لرينك جلب ايلديكى تنكيل اوراره قدر هجرتلرينى موجب اولمشيدى . تجاوزلرى اورال والتاى طاغلرينه قدر ممتد اولدى . صكره هونلرك بقيه سيله برلشوب امپراطور لئون زماننده روم ممالكنه صارقنديلمغه باشلاديلر . امپراطور مشار اليه عسكر سوقيله قوتلرينى كسر ايدوب اوصره ده اتيلانك اوغلى دنكز دخى مقتول اولدى (١٥٤) .

بوندن صکره هونلر طونه‌دن قره دکزه و بلاد چرکسـك شمالنه طوغری چکلدیلر . اره صره اوته‌یه برویه صالدیرودیلر ایسه‌ده ایچلرینه تفرقه کیروب پك چوق تشکیلاته‌ده تصادف ایلدکلرندن انظار عمومیه‌دن ارتق قورقوله‌جق یوزلری قالمدی .

دها صکره‌لری بردن بره اقتدارلری زائل اولمغله جمله‌سی قره دکز و کورجستان و بحر خزرك اهالی مطیعه‌سی حکمنه داخل اولمشلردر .

اواره‌لر قوه‌قاف طرفلرنده قبل الهجره (٧٠) سنه‌سنه قدر اقامت ایتدکدن صکره سنهٔ مذکوره‌دن (٦٧) سنه‌سنه قدر قوه قاف حوالیسندن طونه حوالیسنه هجرتله اوراره یایلمشلردر . بونلرك طونه سواحلنه هجرتلردن صکره بانوینا نواحیسنی استیلایه قیام ایدن اویغورلرله میانه‌لرنده مصادمه‌لر یوز کوستروب اویغورلر مقاومته مقتدر اوله‌مدقلرندن نواحیٔ مرقومه‌دن چکیلوب بشقه طرفلره طاغلدیلر . صکره بلغارلرله مصادمه‌لری وقوعبولدی (٦٠) .

اواره‌لر روم دولت شرقیه‌سیله محاربه‌لره باشلایوب (٦٠) تاریخلرنده داچیایی ضبط ایتدیلر .

اقوام مذكوره خيلی سطوت ابراز ايدرك دالماچيا حواليسنی دخی بعد الاستيلا جرمانيا ممالكنه تجاوز كوستر ديلر . صكره ايتاليايه دخول ايله لومبارديالولرله وبعده فرانسه ممالكنه كيدرك فرانسه لولرله محاربه لر ايتمشلر .

اواره اقوامی جهت بجهت عكس انداز دهشت اوله رق طونه حواليسنده كی صقالبه يی كاملا حكملری التنه الديلر . مؤخراً قره دكز جهتنده كی بلغارلريده دائرهٔ اطاعتلرينه الوب روم دولت شرقيه سنی تضييقه باشلامقله دولت مشاراليهادن ويركو المشلردر . لكن بونلرك بو درجه يه قدر تجاوزلری داچيا حواليسنده كی قبائلك راحتسزلكلرينی موجب اولديغندن بالاتفاق كمر و تنكيللرينه قيام وهپسنی دالماچيادن اخراج ايلديلر .

براز وقت چكدكده ينه كندولرينی طوپلايوب هجرتك دردنجی سنه سی استانبول سورينك اوكنه قدر هجوم ايتمكله امپراطور هرقل انلری تنكيل ايلدی .

اويغور قبائلی نوغای ديو معروف اولان اقوامدر . بونلر من القديم ترفان حواليسنده مسكون ايديلر . صكره لری وولغای نهرينك جانب غربيسنه چكلمشلر ايدی . روملرله فرسلرك محاربه لرنده روملره معاونت ايلدكلرندن

فرسلرك حدت و شدتلرينه مصادف اولمغله اوروپا حواليسنه هجرتله طونه حواليسنده ساكن اولمشلردركه كيفيتی يوقاروده يازلدی.

بلغارلر قرون اولاده اسيادن ابتدا دون نهری حواليسنه هجرت ايلديلر. و هجرتدن مقدمكی ايكنجی عصرده حوالیٔ مذكوره‌دن طونه‌يه طوغری يايلدقدنصكره روم دولت شرقيه‌سنی تضييقه باشلاديلر. بونلر (۱۲۰) تاريخنده چادرلرينی تا استانبولك سوری اوكنه قدر يناشدرمش اولدقلرندن امپراطور انستاس رشوت اعطاسيله مضرتلرينی دفع ايلدی. (۱۱۵) تاريخنده امپراطور مشار اليه بونلرك تجاوزلرندن استانبولی محافظه ايچون بعض استحكام انشا ايتدرمكه مجبور اولمشدر.

بلغارلر اندن صكره دخی اطرافه صارقنديلقلر ايلديلر. اواره قبيله‌سی قارشو چيقوب سطوتلرينی كسر ايلدی. بروقت صكره نقصانلرينی اكمال و قووران نامنده بر رئيسك تحت رياستنده اوله‌رك استانبوله هجوم ايلديلر.

امپراطور هرقل بلغار اقوامنی تلطيف صورتيله اداره‌يه مجبور اولوب رئيسلرينه پطريق عنوانني ويردی. رئيس مرقوم وفات ايتدكده بش نفر اولادينی ترك ايتمكله بونلردن بريسی دون نهری حواليسنه، ايكنجيسی بانونيا،

اوچنجیسی بغدان ، دردنجیسی ایتالیا ، بشنجیسی طونه معبرندەکی اسبروخ نام موقع طرفلرینه کیدرك هر طاقم کندولرینه اتباع ایدن غلبه‌لکله اوزالرده توطن ایتمشلردر بعد الهجره (٥٨).

بلغار قبائلی صقالبه نامیله معروف اولان اقوامك بر قسم اهمیدر . قبائل مذکوره دها اوللری فنه دیو معروف ایدیلر . بعض مورخلر مجارلره فنه اطلاق ایده‌یورلر .

بلغارلر طاقم طاقم طاغیلوب اهالئ مسکونه حکمنه کیردکدن صکره یرلرینه بلغاریا مملکتی دینلدی . مملکت مذکوره شمالاً طونه ، جنوباً بالقان سلسله‌سی جنوب شرقیدن پرزرین ، شمال شرقیدن بلاد صرپ ایله محدود اولوب (٣٩٠٠٠) میل مربعی مسافه‌یی حاویدر .

هونلر اوطان قدیمه‌لری اولان ممالك چینك بلاد شمالیه‌سندن چته‌قلرنده بر بیوك قسمی ذکر اولندیغی اوزره اوروپایه‌قدر کیدرك اورالری لرزه‌ناك دهشت ایتدکاری کبی دیکر قسمی دخی کاشغر طرفلرینه کیتمشلر ایدی . صکره انلرده کاشغردن بحر خزر و بلاد فرس طرفلرینه هجرت ایتمشلردرکه شو طاقه هیاطله اسمی ویرلدی .

استیلا ایلدکلری محللردن ازاق دکزیله سبیریا ارالرندەکی یرلرك اهالئ اصلیەسی بولنان ژوت دنو معروف اقوام وحشیه ایله یقه یقەیه کلدیلر . بینلرنده شدید شدید مصادمەلر وقوعبولدی . ژوتلر تحمل ایدەمیەجکلری بردرجەیه قدر حقارت وعذاب التنده قالمغله انلرده ترك دیار واوروپا ممالکنك شمال جهتلرینه هجرت اختیار ایلدیلر . یرلری هیاطله ترکلرینه قالدی .

هیاطله اقوامی بلاد مرقومەده یرلشەرك ایچلرندن برقوتلی هیاطله حکومتی تشکل ایتدی . ساسانیان حکمدارلرندن خسروك رومله محاربەلرنده بونلرك معاونت کلیەلری وقوعبولمشدر .

اوروپاده اولان هونلر بالاخره ذل ونکبته تصادف ایلدکلری جهتله ارتق اورالرده بارینەجق حاللری قالمدیغندن بحر خزرك جانب غربیسنده بولنان وولغا نهرینه چکلدیلر . هونلردن، اسلاولردن، سارماتلردن وسائر قبائل مختلفەدن قرون وسطاده « قبائل مختلفه » معناسنه اولان (روس) نامی التنده برقوم عظیم تشکل ایتمشدرکه قوم مذکورك ترقیسیله بالاخره برروسیه دولت جسیمەسی تشکل ایلدی . تفصیلاتی ایکنجی واوچنجی کتابلرده یازیلەجقدر انشا الله تعالی .

برنجی کتابك لاحقه‌سی

قرون اولی فلاسفه تاریخی وبعض مشاهیر . قرون اولاده اختراعات

- ١ -

فلاسفه تاریخی وبعض مشاهیر

قدمانك رأیلرینه کوره فلسفه درس وتعلیم حکمتدر . حواس خارجیه ودلائل عقلیه ایله الهیاته وارواحه وعالم ذی هیولایه تعلق ایدن بحثلردن معرفتی ممکن اولانلری علی العموم فلسفه‌یه نسبت ایدرلر . شو درس ایله توغل ایدنلره فیثاغورسك ظهورینه قدر حکما اطلاق اولنور ایدی . « صناعاتدن هانکی صنعتده اتقان حاصل ایتدك » دیو فیثاغورسدن سؤال اولندقده « اطلاق اوزره هیچ برشی بیلهمم . فقط حکمتی سورم » دیدیکندن فیثاغورسه « محب حکمت » معناسنه اولان فیلسوف لقبنی اعطا ایلدیلر . اندن صکره هر بر حکیمه فیلسوف دینلدی .

قدمای فلاسفه‌نك علوم طبیعیه وریاضیه کبی معارف مدنیه‌جه خدمتلری پك چوقدر . لکن الهیات واعتقاداتی

تجریده انبیای کرامه اتباع ایتمدکلرندن بو یوزدن میدانه قویدقلری خطالر لایعد ولایحصادر ·

اقوام بشرك بر یوزنده تکثر وانتشارندن صکره انبیای کرامه اتباع ایتمیان والهیات واعتقاداتجه عقللرینه اتباع ایدنلر شئوناتك توارد و انقلاباتی وافکار وآرانك تنوع واختلافاتی اراسنده طوغری یولی غیب ایدوب تفاوت عقول و ادراکك نسبتنه وفسادات طبیعت بشریه یه تبعیتله تسلسل ایلدیلر · بناءً علیه اقطار عالمه پك چوق عقاید فاسدهلر یایلدی · قرون اولاده اك ابتدا بو مسلکه سلوك ایدن کلدانی زرواسترهدر ·

زرواستره - بونك ظهوری بابلده ونمرودك زماننده اولدیغی روایت اولنمسنه نظراً زمانی هجرتدن اوتوز عصر مقدم اولدیغی اکلاشیلایور ·

بیلوس - بوده کلدانیهدر · زمانی ق·ه (٢٧٥٠) تاریخلریدر · کواکبك سیر وحرکتلرینی تأمل ایله فلکیاتك قسم دقیقنی حاوی بر کتاب تألیف ایتمشدر · وفاتندن صکره بابل اهالیسی بونی معبودلری صنفنه بالادخال نامنه نسبتله برهیکل یاپدیلر · اشبو هیکل مشهور (هیکل بیلوس) درکه توصیفاتی بابل جغرافیاسی بحثنده ذکر اولندی ·

قادموس - فنیکه بلادندن صور شهرنده تولد ایتمشدر . زمانی ق.ه (٢٤٨٠) تاریخلریدر . فنیکه لولردن ایریلوب یونانستانده بلاد بیوتیایه عزیمتله تب شهرینی تعمیر ایتمش واهالیسنه اوزوم زراعتنی ومعدن عملیاتیله حروف هجا اوزره یازی یازمغی اوکرتمشدر . بعض مورخلرك روایتلرینه نظراً قادموس صور اهالیسندن اولدیغی حالده یشوع بن نون علیه السلام صورشهرینی ضبط ایتدکدن صکره برجماعتی تحت ریاستنه الوب بیوتیایه هجرت وتب شهرینی اعمار ایلدی .

اومیروس - مشهور شاعر یونانیدر . زمانی تقریباً ق.ه (١٥٠٠) تاریخلرندهدر . ایلیاده واودیسی قصیده لرینك ناظمیدرکه شو ایکی قصیده اثار ادبیهٔ یونانیهنك اقدمی عد اولنور . قصیدتین مذکورتین تروئه محاربهسنی وبعض وقایع یونانیهیی شاملی اولوب مندرجاتنك بعضیلری جدی . وبعضیلری خرافاتیدر . کیفیتی یونان مبحثنده ذکر اولندی .

اناسی قریثیس اومیروسی ازمیر قربنده واقع میلس نهرینك کنارنده تولید ایتمکله ملیسیژنیس تسمیه اولنمشیدی . صکره اومیروس دیو مشتهر اولدی . اسکندر بویاینك زمانه قدر اومیروسك اشعاری تدوین اولنمامشیدی .

اسکندرك امری ایله شونك بونك یدلرنده بولنان اوراق پریشان اوزرندەکی قصایدی جمله ناسخلرك قلملرندن نشئت ایدن خطیئاتی بعدالاصلاح تدوین ایدلدی .

بعض مورخلرك روایتلرینه نظراً قریثیس اومیروسك ولادتندن صکره لیدیا حکمداری میون ایله تزوج ایتمکله میون اومیروسی اوغل اتخاذ ایتمشدر .

بعضلریده اومیرس ساقز جزیرەسی اهالیسندن اولوب سن صباوتی چکیردکده ازمیره عزیمت واوراده برمدرسەده تدرس ایلمش وصکره اشعار انشادینه باشلامشیدی . بعده اتیقەیه کیدرکن برمرض شدیده تصادفله کوزلرینه عمی کلمشدر . اعمی اولدیغی حالده بعض محللرده اشعار اوقویەرق کشت وکذار وتسئل اختیار ایلدیکی وتب شهرینه عزیمتله اوراده فوت اولدیغی بعضیلرینك افاداتندندر . هیرودوت اومیروسك زماننی تروئه محاربەسندن (٤۰۰) سنه صکره کوستریور .

سولون — اتنه حکمدارلرندن قادروسك سلالەسندن واتنه ارخونلرینك پارلاقلرندندر . ق . م (۱۲۸۰) سنه‌سنده تولد ایتمشدر . ارخونلغی زماننده‌اتنه‌جه اولان حسن ادارەسی وقوانین موضوعەسی « اتنه جمهوریتی » مبحثنده ذکر اولندی .

کنجلك زماننده اختیار سیاحتله مصر حوالیسنه کیدرك اوراده حکمته وعوائد بلاده دائر اولان علوم وقوانینی تعلم واستحصال ایتدکدنصکره اتنه یه رجعت ایلدی. ارخونلغی زماننه قدر اتنه لیلر اشرافك مظالمی و فقروضرورتك بارکرانی التنده معذب ومضطرب ایدیلر. سولونك حسن اداره سی وتأسیس ایتمش اولدیغی قوانینك تأثیرات حسنه سیله اوعذاب واضطرابدن قورتلمشلردر.

سولون فلسفیاتجه اسباب طبیعته میل ایتمیوب تالیس کبی علم اخلاق وسیاسته مائل ایدی. معاصری بولنان تالیسك شهرتنی ایشتدکده میلیته شهرینه کیدرك کورشدی.

مغاریلرله بالمحاربه غلبه سندن صکره اتنه یه عودت ایلدکده الهٔ الحرب اتخاذ ایلمش اولدقلری مریخه نسبتله برهیکل بنا ایتدرمشدر.

وفات ایدنلر هرنقدر سوء حال اصحابندن اولسه لر بیله وفاتلرندن صکره حقلرنده فناسوز سویلنمامسنی عمومه تنبیه واتنه جه بوعادتی تأسیس ایلدی.

ذریتلری اولمدیغی حالده وفات ایدنلر وفاتلرندن مقدم دیلدکلرینی وارث اتخاذنده مختار اولدقلری، بابا وانالرك احتیارلقلری زمانلرنده ادارهٔ معیشتلرنده اولاد

مجبور طوتیلوب اولاد ایسه صغر سنلرینی یچیردکدن صکره ابوین انلرك اداره‌لرنجه مجبور طوتلماسی٬ برکسه دیکرینك کوزینی چقارر ایسه انکده قصاصاً کوزینك چقارلمسی سولونك قوانین موضوعه‌سندن ایدی.

سولون معیشتجه لذت ویره‌جك اولان شیلردن محظوظ ایدی اطعمهٔ لذیذه‌یی ونغمات لطیفه‌یی سور ومضامین جدیده‌یی شامل اولمیان اشعار وتألیفاتی کریه کورر ایدی. وفاتی قبل الهجره (١١٦٨) سنه‌سنده‌در.

فقرات اتیه سولونك اقوالندندر.

انسان ایچون عقلندن اعلا مستشار اولمز.

اسائتی دفعده الك بیوك تدبیر کوتولك ایدنك فنالغنی اونوتمقدر.

حاکملك وظیفه‌سیله عهده‌دار اولان ذات غیرینك کندوسنه اطاعتنی بیلمدکجه نفسنی حاکم عد ایتماملی.

یتمش یاشنه واران کمسه اولومدن خوف وحیاتنك مکارهندن اشتکا ایلماملی.

« هانکی مملکتدرکه ممالك سائره‌دن زیاده تربیه ایله بختیاردر » دیو سولوندن سؤال ایتدکلرنده «اهالیسی ظلم ومذلت کورمیان وبشقه مملکتلردن بریسی مظالمه تصادف ایلدکده اهالیسندن استعانه ایدن مملکتدر» جوابنی ویرمشدر.

اقليوبول — يونان قهرمانلرندن مشهور هرقلك سلاله سندندر. ردوس جزيره سنده واقع لنده شهرنده ق.ه (١٢٤٨) سنه سنده تولد ايتمشدر. حكمادن ايسه ده فلسفياتده برنجی درجه ده دكل ايدی. لكن علم سياستجه پك ايلرو ده ايدی. عقل و درايتجه ايسه شهرت عظيمه يی حائز اولمشدر.

كنجلك زماننده مصره كيدرك اولوقتك عوائدنه كوره علوم فلسفيه يی اوكرندكدن صكره وطننه عودت ايلدی.

لنده بلادندن بريسنه حاكم تعيين اولنديغندن حكومت واداره يی اول قدر منتظم يورتدی كه اهالينك هپسی حسن اميزش ومعاشرتجه بر فامليا حكمنه كيرديلر.

ايام حكومتنده محاربه يی موجب اوله جق اسبابك هيچ بريسنه ميدان ويرمامشدر. بلاد سائره اهاليسيله اتفاقی سور ايدی. وغربايه حرمت عظيمه كوسترر ايدی.

مكتوبلرجه اك بيوك معرفتی محرراتنده يامسائل غامضه يی دقت كامله ايله تفسير، ياخود الغاز ايراديله خلق اراسنه القا ايتمسی ايدی. بوندن طولايی بيوك شهرت قازانمشدر. مصر حواليسنده اوكرنديكی لغزلری — اهالينك تشحيذ اذهاننی موجب اولور ديه رك — اهالئ يونانه نشر ايلدی.

یتمش یاشنده ایکن وفات ایتمشدر .

فقرات آتیه اقلیوبولك اقوالندندر .

هر شیده تربیه زمانه مقایسه‌یه تأمله رعایت لازمدر .

برمملکتدن حماقت صفتنی ازاله اهالیدن هربریسی کندی مرتبه‌سنه کوره تعیش ایتمکله حاصل اولور .

از سویلملی چوق دوشونملی .

هیچ برکسه ایله فنا سوز قونشماملی .

عقلنه اعتماد اولنان ذات ایله استشاره‌ده بولنملی .

انسان کفوی ایله تزوج ایتملیدر . زیرا کندوسندن بیوك فامیلیادن قز الان کسه اوفامیلیا افرادندن هربریسنك عبد مملوکی اولمش اولور .

اجانب یاننده زوجه‌یی مدح ایتماملی . زیرا بوحال محذوری دعوت ایدر .

زوجه حضورنده کسه ایله مشاجره ومنازعه‌ده بولنماملی . زیرا مغلوبیت ظهور ایدر ایسه زوجه‌نك یاننده مسکنت وعدم حرمت ظهورینی انتاج ایدر .

آثار معلومات وتجاربك ترقیسیله اصلاح وترقی‌یی قابلدر . بناءً علیه زمان کچدکجه آثارینی اصلاح ایدن ممدوح عد اولنور .

تاليس — بلاد يونانڭدن ملیته‌لیدر . وتولدی ق.ه (۱۲٤٨) سنه‌سنده‌در . فلاسفهٔ یونانڭ بیوکلرندن معدودایدی .

اوائل حالنده برمدت حاکملك منصبنده بولندی . صکره ترك حکومتله مصر حوالیسنه کیدرك اوراده خیلی وقت تحصیل معارفله بلاد عصرك علوم فلسفیه ومذهبیه‌لرنده کسب مهارت ایتمش وتحصیل ایلدیکی هندسه کبی علوم ریاضیه‌نڭ مسائلنی تجربه اوزرینه بنا ایلمشدر .

وطننه عودتندن صکره خلوت اختیار وامور علویه وسماویه‌یه حصر افکار ایلدی .

تالیس اشیادن نشئت ایدن اثار ومقناطیس وکهربا کبی اشیاء متجاذبه ارالرنده‌کی انجذاب دنیاده روحسز هیچ برشی اولمدیغنه دلالت ایدر دیر ایدی .

قبل الوقوع کسوف شمسدن وخسوف قمردن خبر ویرن، شمس وقمرك رصدلرنده اعتنا ایدن، اهرام کبی مرتفعاتڭ ارتفاعنی ظل جنوبیلرینه قیاس ایله الك اول بیان ایلیان تالیسدر .

تالیس برکون کواکبی رصد ایتمك ایچون برمحله کیدرکن برچقوره دوشمکله تصادف ایدن برعجوزه

کندوسنی چقاردقدن صکره « ایاغك او کنده‌کی چقوری کورمیورسکده کوکارده اولان شیلری کورمك استیورسن » دیو تعریض ایلدی .

فقرات آتیه تالیسك اقوالندندر .

انسان ایچون هردرلو احتیاجك اقواسی مکاندر .

کافهٔ اشیانك اسرعی عقلدر . زیرا عقل کوزیوموب اچنجه‌یه قدر عالمك جمله‌سنی دور ایده بیلیر .

کثرت کلام شان عقلایه یاقشمز .

احبابی حضورنده نصل ذکر ایدر ایسه‌ك غیابنده دخی اویله ذکر ایتملسن .

قرنداشك مواخذه‌سنه سبب اولان فعلی سنك ارتکاب ایدیشك لایق کوریله‌مز .

انسانجه کندی حقیقتنی اکلامقدن مشکل شی یوقدر .

بودا — بو اسمی قدمای هندك مذهبجه مقتداعد ایتدکاری هربر شخصه اطلاق ایدرلر ایدی . ابتدا هند اصنام پرستاننك مقتدای مذهبلری اولان بودا ـ هند مذاهبی مبحثنده بیان اولندیغی اوزره ـ هجرتدن یکرمی یدی عصر مقدم تولد ایتمش اولان برشهزاده اسمیدرکه مقتدای مذهبلری بودر . اندن صکره اسم مذکوری رؤسای مذهبلرینه تعمیم ایلدیلر .

بعض مورخلر بودانك اصل اسمی قوتاما اولوب زمانی هجرتدن (١١٤٥) سنه مقدم ایدوکنی روایتله برابر ترجمهٔ احوالنی وجه اتی اوزره بیان ایتمشلردر ·

قوتاما هملایا جبالی بیننده واقع وازمنهٔ قدیمه‌ده معروف اولان کپیلا مملکتنك حکمداری بولنان ذاتك اوغلی اولوب اناسی وفات ایتدکده باباسی بونی خاله‌سنك ید تربیه‌سنه تسلیم ایتمشیدی · فلاسفهٔ موجوده‌دن الڭ مشهورلری واسطه‌لریله تعلیم وتدریس اولنه‌رق استعدادینك ظهورنده میلنی انفراده جاری کوردکلرندن اشغالنی موجب اولمق اوزره تأهل ایتدرلدی · لکن کثرت وانسیتدن مضطرب اولدیغی حس اولنمغله برطرفه فرار ایتامك ایچون اوزرینه محافظلر تعیین قلنمشیدی ·

بونکله برابر وقت فرصته ظفریاب اوله‌رق فرار وبراهمه جماعتنك ایچلرنده قرار ایلدی · براهمه ایله بعد الاختلاط بونلرك ارالرنده تداول ایدن افکار وآرادن استفاده ایده‌مدیکندن منفرداً ملاحظات ایله مشغول اولمغی تصور واختیار انزوا وتفکر ایتمشیدی · افکار وملحوظاتندن اجتهاد ایلدیکی عقایدی هندیلر ارالرینه بالالقا نفسنی بودا تسمیه ایتمش واندن صکره بوداویلرك مقتدای مذهبلری اوله‌رق بنارس شهرینه کتمشدر · قرق بش سنه مدت

اختراع ایتمش اولدیغی مذهبی تعلیم ایله مشغول وسنی سکسانه بالغ اولدیغی حالده فوت اولمغله شاکردلری قبری اوزرنده معابد مخصوصه بنا ایلدیلر. تعلیمی آرای براهمه‌یه غلبه ایله هندده یایلدیغی کبی هنددن دخی چینه سرایت ایلدی. بوکا دائر بعض معلومات دخی هند مذاهبی بحثنده یازلمشدر.

انقسیمندروس — ملیته‌لیدر. ولادتی ق. ه(۱۲۳۲)، وفاتی (۱۱٦۷) تاریخنده‌در.

قدما شو ذاته اختراعات غریبه واعمال عجیبه نسبت ایدرلر. ساعت شمسیه، خریطهٔ جغرافیه بونك اختراعاتندن اولدیغی مرویدر. بعض مورخین ساعتك ایجادی دها مقدم اولوب صورت استعمالنی ابناء بلادینه انقسیمندروس اوکرتدی دیرلر.

اجرام سماویه‌نك حجم وبعدلرندن ابتدا بحث ایدن بودر. فلسفهٔ یونانیه‌یه اصل ومبدأ مباحثنی ادخال ایتمشدر.

حکیم مزبور اشیانك اولی برمبدأ اولدیغنی بیان ایله برابر بونی غیر متناهی وکائن الهی وصفلریله توصیف ایتمش ایسه‌ده بو وصفلردن مقصدی نه اولدیغی مجهول

زيوا مبدأدن واوبله وصفلردن مرادی نه اولدیغنی تشریح وتعلیم ایتمامشدر .

ارسطوو ثیوفرستوس مبدأدن انقسیمندروسك مرادی هربر بیوك شیده عناصر متنوعه‌نك اختلاط واجتماعی اولدیغنه وانفصالدن صکره کائنات اندن تولد ایلدیکنه ذاهب اولدیلر .

اقوال آتیه انقسیمندروسك فلسفاته دائر تعالیمیدر .

« مبدأ غیرمتناهیده برحرکت غیرمتناهیه واردرکه او حرکت انده موجود عناصر مختلفه‌نك اختلاطندن علت تمیزیه سیدر .

عناصر متشابهه اتحاد ایتدکدنصکره شو اتحاددن کائنات متنوعه نشئت ایلدی کائنات متنوعه عناصر متجانسه‌دن مؤلفدر .

عالم ثابتدر . اجزاسی هرنقدر قابل تغیر ایسه‌ده عالم تغیر ایتمز .

ازلیت ، یاخود عدم تناهی کافهٔ اشیانك بدایت ونهایتی‌در .

ارض وسط عالمدر . هوای محیط ایچنده ثابتدر .

شمس وقمر وسائر کواکب ابعاد متناسبه‌ده ارضك اطرافنده دونرلر .

کواکب و ارضك جمله‌سی ایچی بوش اولان قبهٔ سمانك التنده‌در . شو قبه ایچنده‌کی هوا کرویدر . کواکب اکا حلول ایله تحرك ایدرلر .

ارض عناصر باردهٔ مائیه‌دن و کواکب عناصر حارهٔ ناریه‌دن مرکبدر .

شمس کرهٔ ارضدن (۲۷) قات بیوکدر . ارضك اطرافنده دونر . ارضه اولان تأثیری دائمیدر . عناصر مؤلفه بریسی بارد، دیکری مائی اولمق اوزره ایکی قسمدر . برنجیسی یابس و ایکنجیسی دکزلر و کوللردر .

عناصر مائیه‌یی علی الدوام بخاره تحویل ایتمسی و ارضه سنخونت ویرمسی شمسك شانندندر . بناءً علی ذلك ارضك برودتی تناقص اوزره‌در . شمس تدریجاً ارض بارده‌نك عناصرینی جذب ایله تبرد ایده‌یور .

شمسك فعلی بو صورتله استمرار ایده ایده پك چوق وقتلر صکره ارض التهاب و شمس حرارتنی و نورینی غیب ایده‌جکدر .

ذی حیات اولان هر بر مخلوقك تکونی شمسك ارضه تعلق ایدن تأثیراتندن و عناصر غیر متجانسه‌نك تمیزندندر .

ارض بدایت تکوننده چامور کبی ایدی . چوق

محللری شمدیکی کبی رطوبتلی ایدی . شمسك فعلنه تصادفی جهتیـله ایچنده کی عناصر رطبه طیش طرفنـه چیقمقله بونلردن طاغلر وتپـه‌لر وجوده کلدی . حیوانات اولیه تولد ایلدیلر . انسـان حیواناتك هپسـندن صکره ظهور ایدرك اول امرده صورت شنیعه‌ده ناقص الترکیب خلق اولندی . صورت حاضره‌یی بولنجه‌یه قدر چوق تقلباته تصادف ایتمشدر » .

انقسیمندروسـك تعالیم مذکوره‌سنده‌کی فسـاداتك درجات فاحشـه‌سی بدیهیاتدندر . مبدأ دیو یاد ایلدیکی سوزدن مرادینی قدما اکلایه‌مامشلر ایسـه‌ده فیلسوف مرقوم حلولی مذهبنه قائل اولدیغنی اوسـوزی اچقدن اچغه کوستره‌یور .

انقسیمندروس هندسـه‌دن وجغرافیادن برر رسـاله تألیف واولوقت معروف اولان قاره‌یه ودکزلره دائر برده خریطه تنظیم ایتمشدر .

اپیمنیدس — یونان فلاسفه‌سندن معدود اولوب کرید جزیره‌سـنده کنوسوس مدینه‌سـنده ق . م (١٢٠٨) تاریخنده تولد ایتمشـدر . جزیرهٔ مذکوره‌ده‌کی شـهرتی سولونك اتنه‌ده‌کی شهرتی کبی ایدی . اشتغالی نظم اشعاره وفلسـفه‌یه منحصر ایدی . زهد وعبـادته دوام اوزره

ایدی. لکن اشعارنده پك چوق یلان سویلر ایدی. پاولوسك کیریدلولر حقنده «یلانجیلر» دیمسی بونك نظمنه استناداً ایدی.

فیلسوف مزبور اخبار مغیباته مقتدر اولدیغنی اسکی کرید اهالیسی ادعا وحقنده درلودرلو حکایهٔ عجیبه تفوه ایتمشلردر. هپسی خرافاتدن معدوددر. اهالیٔ مرقومه‌نك احترامات تامه‌سنه مظهر اولدیغندن وفاتنده بونی معبودلری صره‌سنه ادخال ایلدیلر.

اپمنیدسك متعدد تألیفاتی اولمغله برطاقی قانون شعره وبرطاقی بعض اقواملك محاربه‌لرینه دائردر. قانون شعره دائر ابتدا کتاب یازان بودر.

انخرسیس — قبل الهجره (۱۲۰۰) تاریخنده تولد ایتمشدر. مولدی اتنه شهریدر. قدمای فلاسفه‌نك بیوکلرندندر. باباسی تاتار واناسی یونانی اولدیغندن ایکی لغتی جامع وبلاغتله متصف ایدی. اشعاره پك مائل اولمغله تاتار بلادنده جریان ایدن قوانینی نظم ایدرك بوکا امور حربیه‌یه دائر برمنظومه‌ده علاوه ایتمشدر.

انخرسیس سنه‌ده برکره تاتارستانه کیدر وینه یونانه عودت ایدر ایدی. قرنداشی قدویداس تاتار حکمداری اولدیغی حالده انخرسیس تاتارستانده یونان قانونلرینك

اجراسیله عوائد سابقه‌نك لغوی ارزوسنده بولنمش اولدیغندن بر کون تاتارستانده بر محلده الهه‌سنه نذر ایتمش اولدیغی قربان رسمنی اجرا ایله مشغول ایکن قرنداشی بولندیغی محله کاوب اوق ایله انخرسیسی اولدردی.

انخرسیس «قوانین اورمجك آغی کبی‌در. سنکاری طوتار. قوشلر اول آغدن قورتیلور» دیر ایدی.

دولاب واسطه‌سیله صاقسی اعمالی انخرسیسك اختراعیدر.

پیاس — یونانستانده قاریا بلادندن ابریت شهرنده ق. ه (۱۱۹۲) سنه‌سنده تولد ایتمشدر. سیاسیاتده واشعارده ماهر ایدی. بلاد یونانك هر طرفنده شهرت قازانمشدر. زمانك اغنیاسندن اولدیغی حالده کندوسی حظوظاتیچون مصرف اختیارندن صرف نظرله اموالنك هپسنی محتاجینك اعانه‌سنه صرف ایتمشدر. سوزی پك طوغری سویلر ایدی.

اشتغالنك چوغی نظم اشعاره مصروف ایدی. حکمته متعلق مضامینی حاوی ایکی بیك قدر بیت انشاد ایلشدر.

فقرات اتیه پیاسك اقوالندندر.

احبابه افراط اوزره محبت کوسترمکدن احتراز ایله.

زیرا ممکندرکه صکره سکا دشمن اوله لر . دوشمنلره دشمنلکده اعتدالی کچمه . زیرا ممکندرکه صکره سکا دوست اوله لر .

اصحابك صلاحی حسن شهرت قازانمغه یاردم ایدر .

سوزده عجله ایتمك جنون علامتیدر .

کنجلکده معارف اوکرنمکه چالش . زیرا معارف زمان عجزکده سکا یاردم ایدر .

عافیت خالقدن انسانه هدیه‌در .

زنکینلك امر اتفاقیدر .

حکمت انسانك اصلاح نفسنه واهل وطنی اصلاحه قادر اولمسیدر .

ممکن اولمیان شیئی طلب ایتمك عقل مرضلرندن بر مرضدر .

الك زیاده فقیر مصائبه صبر ایده‌میاندر .

پیاس حاکم ایکن بر دوستنك ایجاب قانونی اوزرینه قتلنه حکم ویره‌جکی صره‌ده اغلامش اولدیغندن « برائت حکمی دخی ید اختیارکده ایکن نیچون اغلایورسن » دینلدکده « طبیعت ـ مصیبته تصادف ایدن بر دوستم اوزرینه شفقتی ـ وشریعت اوطبیعته مخالفتی اقتضا ایدیور » دیو جواب ویردی .

پیاس « بن دوستلرمك ارالرنده‌کی خصومتی فصل

ايتمكى سـورم. زيرا بويله خصومتى فصـلدن حقسزلغنه حكم ايده جكم دوستمك بغضنى قازانمش اولورم. دشمنلرمك ارالرنده كى خصومتى فصل ايتمكى سـورم. زيرا حقلى اولديغنه حكم ايده جكم دشمنمك محبتنى قازانمش اولورم » دير ايدى.

پيتاقوس — قبل الهجره (١٢٢٠) ده تولد و (١١٥٠) ده وفات ايتمشـدر. مولدى بلاد يوناندن ليسـبوس جزيره سـنده واقع مليتينا شهريدر. شجعان ورؤسـاى عسا كردن ايدى.

اخلتيدس اراضيسى ايچـون ميليته اهـاليسى ايله وقوعبولان محاربه ده مليتينا اهاليسندن مرتب عسكرك قوماندانى ايدى. ايكى عسكر محاربه ايچون يكديكرينه قارشو كلدكده پيتاقوس ميلتيه اردوسى قوماندانى افروتون ايله مبارزه طلب ايتدى. افروتون ايسه حروب كثيره ده شجاعتله شهرت شـايعه قازانمشـيدى. افروتون رضـا كوسـتروب عندالمبارزه مقتول اولغله قطعهٔ مذكوره پيتاقوسك تحت تصرفنه داخل اولدى. ميليته اهاليسيده بالآخره پيتاقوسك امارتنى قبول ايلديلر. اون ايكى سنه مدت حكومت ايدرك جمهوريته دائر بعض قوانين ترتيب وصكره اختيار غربت ايلدى. غربتدن عودتنـده اهالى

کندوسنه کل واوزوم اغاجلریله محفوف بر محل فرحفزا تهیه سیله محل مذکوری التوندن شبیکه‌لرله تزیین ایلدکلرندن اوراده اختیار اقامت ایلدی.

فقرات آتیه پیتاقوسك اقوالندندر.

نصرت مقبوله‌قان دوكمكله حاصل اولان نصرتدر.

مملکتنك انضباطنی مراد ایدن حکمداره لازم اولان شی کندوسی وقرناسی وعسکری احاد ناس کبی قوانینه رعایت ایتمکدر.

برشی اختراع ایتمکه باشلادیغکز حالده انی تماميله وجوده کتورمدکجه افتخار ایتمیکز. زیرا پك چوق اختراعاته تشبث ایدن واردرکه سوؤ بختی اکمالنه مانع وصکره عمومك استهزاسنه هدف اولور.

کمسه‌یی تصادف ایتدیکی مکروهدن طولایی لوم ایتمیکز. زیرا سزده انك کبی مصاب اولمیه‌جغکزه نه‌دن امینسکز.

دشمنکز بیله اولسه هیچ برکمسه حقنده فنا سوز سویلمیکز. ودوستلریکزی بالمحافظه انلرله حسن معاشرتده احتیاطه رعایت ایدیکز. زیرا چوق دوست اولورکه صکره دشمن وچوق دشمن اولورکه صکره دوست اولور.

انقسیمنیس — ق.ه(۱۱۹۰)سنه سنده تولد ایتمشدر.

مولدی یونانده میلیتوس شهریدر . مورخلرك بعضیلری انقسیمندروسك شاکردی اولدیغنی وبعضیلری فلسفه‌یی تالیسدن اخذ ایتدیکنی روایت ایدیور .

انقسیمنیسك فلسفه‌سی تالیسك فلسفه‌سنه مغایر ایسه‌ده انقسیمندروسك فلسفه‌سندن دها قریبدر .

تالیس اشیایه صویی و انقسیمنیس هوایی مبدأ اصلی اعتبار ایتمشدر . تالیس مبدأ اصلیده برمادهٔ غیرمتناهیه‌یه وانقسیمنیس مبدأ اصلی نفس بشریه‌نك جنسندن ایدوکنه ذاهب اولمشدر .

انقسیمنیس « مبدأ اصلی عالمی حرکت مزدوجه ایله ایجاد ایتمشدرکه شو حرکتلرك بریسی تکاثف، دیکری تمدد » دردیرایدی . تمدددن مرادی هوانك انقباض وانتشاریدر .

هوانك ماعداسی وقدماجه معترف اولان عناصر ثلثه‌یی دخی اعتراف ایدر ایدی . فقط شو اوچ عنصرك عناصر اصلیه اولمدیغنه، بلکه صور مختلفه‌ده هوادن عبارت ایکن تکاثف وتمددلرینك درجه‌لرینه کوره عناصر سائره‌یه تحول ایلدکلرینه ذاهب ایدی « نارغایت تمددله ممتد وصو ایله صودن تولد ایدن بوز وقار وسیس کبی شیلر بعض مرتبه تکاثف ایله متکاثف اولوب

شو تکاثفك زیاده‌لکی طپراغی، طاشلری، معادن متنوعه ایله انلره بکزر شیلری ایجاد ایلمشدر. حرارت، برودت ایله بونلردن نشئت ایدن سائر شیلر عنصر اصلیده‌کی تکاثف و تمددك نتیجه‌سی‌در » دیر ایدی.

انقسیمنیس یونانیلرك الهه‌لرینی انکار ایتمز ایدی. فقط شو الهه‌یی مبدأ اصلی‌یه اشکال مخصوصه اعتبار ایدر ایدی. تکوین عالمدن هیچ بحث ایتمیوب بشقه مسئله‌لرله اشتغال ایتمش ایسه‌ده مسائل مذکوره‌یه دائر اولان فلسفیاتی مفقود اوله‌رق یالکز علم هیئتجه اتخاذ ایلدیکی مسائل معلوم‌درکه سائر قدمای فلاسفه‌نك رأیلری کبی « ارض عالمك وسطنده اولدیغنه و فقط مسطح و رقیق اولوب روزکار اغاچ یپراقلرینی تحریك ایتدیکی مثللی هواده ارضی تحریك ایلدیکنه وکواکب سائره شو حرکت متواصله‌یه تبعیت ایلدکلرینه و بونلر اتشده قزدرلمش اکسرلر کبی فلك بلوری اوزرنده برر مادهٔ ناریه‌دن عبارت ایدوکنه ذاهب ایدی. قدمای فلاسفه‌نك چوغی ارای مذکوره‌جه انقسیمنیسه اتباع ایلدیلر.

دائرهٔ بروجك میلنی ساعت شمسیه واسطه‌سیله کشف ایدن انقسیمنیسدر.

فیثاغورس — ساموس (سیسام) جزیره‌سندندر.

وتولدی ق.ه (١١٨٦) تاریخنده‌در. تالیس میلیته‌ده یونان شیخ الفلاسفه‌سی شهرتنی قازاندیغی کبی فیثاغورس دخی ایتالیا شیخ الفلاسفه‌سی شهرتنی احراز ایتمشدر. امیزارق نامنده برنقاشك اوغلی ایدی.

محل ولادتنده بردرجه‌یه قدر تحصیل معارف ایتدکدن صکره مصرده منفیس وثیبه (تب) شهرلرینه عزیمت واورالرده کهنه‌دن علوم فلسفه‌یی تعلم ایتدکدنصکره فنیکه وکلدان بلادینه سیاحتله توسیع دائرهٔ معلومات ایتمشدر.

فلکیات وهندسه وموسیقی وحساب فنلرنده اکتساب مهارت وصکره ایتالیا بلادندن قروتانایه عزیمتله اوراده برمدرسه تأسیس ایلدی. ابتدا حکیم لقبندن صرف نظرله تواضعاً «محب حکمت» معناسنه اولان فیلسوف لقبنی اختیار ایدن واك ابتدا (معلم طبیعی) شهرتنده حائز اولان بودر.

تعالیمنك خلاصه‌سی وجه اتی اوزره‌در.

«عالم ایچون هم روح، همده ادراك اولوب بو دولاب عظیمك روحنی دوندرن ایثردر. انسان وحیواناتك ارواح جزئیه‌لریده اودولاب واسطه‌سیله دونر.

ارواح فناپذیر اولمز، هواده برجهتدن دیکر جهته

سیاحتیله تصادف ایلدیکی جسمه حلول ایدر . بر انسانك جسدندن روح چقدقده فرس، قورد، حمار، فاره کبی هرهانکی برحیوان اولور ایسه اولسون انك جسدینه حلول ایده‌بیلور . وکذلك ینه انسان جسدینه‌ده حلول ایدر . برحیوان جسدندن چقان روحك حال وشانیده بویله‌در . ارواحده اتحاد جهتیله انسان کناه ایله معذب اولدیغی کبی حیوانات دخی کناه ایله مؤاخذه اولنورلر » .

تعالیم فاسدهٔ مذکوره کوستریورکه فیثاغورس تناسخ ارواحه قائل ایدی . وبوکا اتباع ایدن فلاسفه‌ده اومذهب باطلده ایدی .

فیثاغورس بومذهبده بولندیغی ایچون کندوسنك روحی دخی فیثاغورس نامنی الان جسدینه حلولدن مقدم چوق جسدلره کیروب چقمش وروحی بروقت ایتالیدس، صکره اوفور، هرموتیوس نام فیلسوفلرك جسدلرینه صکره بوروس نامنده براوجینك والك صکره فیثاغورس دیو نامدار اولان شخص مشهودك جسدینه حلول ایتدیکنی واندن صکره خروس، طاووس، کوپك کبی حیوانلردن بریسنك جسدینه حلول وانتقال ایده‌جکنی سویلر ایدی .

كذلك فيثاغورس عطاردك اوغلى اولديغنى وعطارد كندوسندن هرنه استرايسه استمسنى امر ايتديكندن جميع اشيانك قوهٔ تذكيرينى استيوب عالم اولديغنى وروحى اوفورك جسدنده ايكن تروئه محاربه سنده حاضر بولنوب منه لاوسك قليجيله برجرح شديده تصادف ايلديكنى وجهنم دره لرينى سياحت ايدركن هزديوس نام شاعر يونانينك روحنى اوراده مصلوب ومغلول واوميروسك روحنى براغاجده اصلمش اولديغى حالده بيوك بيوك يلانلرك تسلط وتعذيبلرله معذب ومخذول كورديكنى و بوعذابلر شعرلرنده ارتكاب ايتدكلرى اكاذيبدن نشئت ايتديكنى وبوكبى برطاقم ترهاتى سويلر طورر ايدى . فيثاغورس عمر انسانى يى درده تقسيم ايدرك حال صغرندن يكرمى ياشنه قدر صبى ، اندن قرقه قدر شاب ، قرقدن التمشه قدر رجل ، التمشدن سكسانه قدر پير اولمغله سكساندن صكره صاغ عد اولنه ميه جغنى سويلمشدر .

فيلسوف مرقوم هندسه يه وعلم هيئته پك مراقلى ايدى . بعضاً صباحلين كورينان يلدز بعضاً دخى اقشاملين كورينان يلدز اولديغنى بالادعا هر برمثلث قائم الزاويه وترينك مربعى ديكر ايكى ضلعينك مربعلرى مجموعنه

مساوی اولدیغی قضیهٔ هندسیه‌سنی اول ادعایه برهان ایراد ایدر ایدی.

فیثاغورس هرشیئك اصلی واحد اولوب واحددن اعداد، اعداددن نقط، نقطدن خطوط، خطوطدن سطوح، سطوحدن اجسام، اجسامدن عناصر اربعه خروج ایلدیکنی وعناصر تغیر واستحاله‌دن خالی اولمیوب بریسی دیکرینه رجوع ایده کلدیکنی، جواهر عالمدن هیچ برشی معدوم اوله‌میه‌جغنی، کوریلان عدم یالکز تغیراتدن عبارت بولندیغنی، کرهٔ ارض مستدیر اولوب انسانك ایاق باصدیغی یردن کره‌نك اسفلنه طوغری برخط رسم اولنمق لازم کلسه شوخط کره‌نك دیکر طرفنده بشقه بر انسانك قدمنه تصادف ایدرك ایکیسی بیننده‌کی خط مذکور کرهٔ ارضك قطری اوله‌جغنی وکرهٔ ارضی محیط اولان هوا شدتلی اولمیوب حیوانات ارضك موت وفسادینه علت قابلیه هوا اولدیغنی، سماده اولان هوا بویله اولمیوب پك رقیق وتحرك واضطرابجه پك شدید اولدیغندن انده‌کی ذوی الارواحك هیچ بریسی فنایی قبول ایتمیه‌جکنی، شمس وقمر وسیارات اول هوای رقیقك اورطه‌سنده بولندقلرندن بونلرك هربریسی بر اله ایدوکنی وحیاتك اصلی حرارت فعاله‌دن عبارت بولندیغنی سویلر ایدی.

موسيقى وارتماطيقى (علم عدد) فنلرينك والحاق ونغمات موزونه‌نك موجديده فيثاغورسدر . بو فنلره وفنون سائره‌يه دائر تأليفات عديده‌سى واردر . قوهٔ جذب، ابصار، الوان ضوء مباحثنى وانواع مختلفه ايله متنوع اولان ضيا منعكس اولدقچه مرئياتك الوانى حاصل اوليه‌جغنى تأليفاتنده درج ايتمشدر .

شيلون — ظهورى ق . ه (١١٨٠) تاريخلرنده‌در . عاقل وشدت ورخاده برحال اوزره ثابت ايدى . (١١٦٠) تاريخنده لقدمون محكمه‌سى حكامى صره‌سنه داخل اولدى . محكمهٔ مذكوره‌ده پك زياده حقانيت التزام ايتمشدر .

فقرات آتيه شيلونك اقوالندندر .

اشيانك اصعبى اوچدركه بريسى كتم سر، ايكنجيسى شتومه تحمل، اوچنجيسى زمانى كوزل ايشلره صرف ايتمكدر .

انسان ايچون هيچ بركسه‌يى قورقتمغه ميل ايتمك لايق دكلدر . زيرا بو حال كندوسنك قورقاق اولديغنى كوسترر .

حكمتك بيوكى محافظهٔ لساندر . خصوصيله وليمه كبى جمعيتلرده .

کیمسه‌یی غیبت ایتمامل‌ی . زیرا غیبت عداوتی وفنا سوزلر ایشتمکی موجب اولور .

انسان احبابنی وقت شدتده زمان رخادن زیاده زیارت ایتملیدر .

انسان ایچون خسارت حرام وظلم ایله مال قازانمقدن خیرلودر .

دولتجه سیاستك الك بیوکی سیاست منزلیه‌یی تعلیمدر .

التون وکومش طاشه سورمکله انسان التون وکومشله امتحان اولنور .

حب وبغض ایچون دوام تصور اولنه‌مز . بردوستی سودیکك وقت عداوت جهتنه وبریسنه دشمنلك ایتدیکك وقت دوستلغه برمحل براق .

هرقلیس - ظهوری ق . ه (۱۱۱۰) تاریخلرنده‌در . سویلدیکی سوزلری لغزکبی اورتولی ومغلق سویلدیکندن یونانیلر بوکا « معما فیلسوفی » دیرلر ایدی . کندوسی افسوس اهالیسندن واصحاب معارف وهندسه‌دن اولوب معلم حضورنده تلقی ایتمکسزین فطانتی قوتیله معارف وبراعت اکتساب ایتمشیدی .

خلقك حالنه باقدقجه قلبلرنده‌کی قسوت وغفلته تأسف ایده‌یورم دیه‌رك دائما اغلار ایدی .

فلسفاتجه تعاليمی وجه اتی اوزره‌در .

«عنصر نار تکاثفله تغیر ایدرك هوا اولور . هوا كذلك تکاثف وتغیر ایتدکدن صکره ما اولور . ماء تکاثفله تراب اولور . تراب تغیر ایتدکده ما اولور . بناءً علی ذلك هرشیئك اصلی ناردر .

کائناتده بوندن بشقه عالم یوقدر . بدایع ممکنات ایسه تماميله ساحهٔ ایجاده کلمشدر .

شو عالم ناردن نشئت ایتدی . فنا بولدقده ینه ناره منقلب اولور .

دائرهٔ کون جن وعقولدن مملودر . حکمت حق ازلده وجود اشیایی اقتضا ایتدکده بونلری خلقك تدبیرینه ترك ایلدی .

جرم شمس بوکوردیکمز مقداردن زیاده اولهمز .

هوا اوزرنده قایقلره بکزر چوق اشیا واردر . بونلردن هربرینك برجهتی مقعر اولمغله ناردن صعود ایدن بخار اشیای مذکوره‌یه طوغری چیقار .

یلدز دینلان مشهودات یلدز دکلدر . هپ بخار ملتهب ایله طولو قایقلردر . بزم کوردیکمز ویلدز دیدیکمز پارلاق شیلر او بخارلرك التهاباتندن ناشی پارلایورلر .

شمس وقمرك کسوف وخسوفی او قایقلرك قطعهٔ ارضه مقابل دوران ایتملرندندر .

منازل قرلك اختلافی زورق قرلك کثیر الدوران اولماسندن وازر ازر دوران ایتدیکندندر. »

هرقلیس « روح نه اولدیغنی اکلامق ایچون عمرمی افنا ایدرك چوق چالشدم. حقیقتنه واقف اولهمدم » دیر ایدی.

حکیم مزبور اخر عمرنده استسقا علتنه مبتلا اولوب وجودنده‌کی صویی چیقارمق ایچون کندوسنی زبل ایچنه اتمش وزبلدن چقه‌میوب وفات ایتمشدر.

هرقلیسك کلامندندر.

ارالرنده‌کی حقد کبی شیلری ازاله حریق اطفاسندن زیاده رعایایه واجبدر. زیرا حریقده برقاچ خانه محترق اولور. حقددن وبوکبی فساد اخلاقی موجب حاللردن بیوك محاربه‌لر وتخریبات وتلفات عظیمه حصوله کلور.

هرقلیس هروقت سکوتی التزام ایدر ایدی. بریسی « نیچون سکوتی التزام ایتمش‌سن » دیو کندوسندن صوردقده « سنك تکلم ایتدیکك ایچون » جوابنی‌ویردی.

انقساغوراس — ایونیا بلادندن کلازومینی شهرنده ق.م (١١٨٠) سنه‌سنده تولد و (١٠٥٠) ده وفات ایتمشدر.

برمدت وطننده تحصیل معارف ایتدکدن ویکرمی یاشنه واردقدن صکره اتنه‌یه کیدرك اوراده توطن

و بر مدرسه انشا سيله تاليسك مذهبی اوزره تعليم فلسفيات ايلدی . مؤخراً فلسفياتی تعاليم مخصوصه يه تحويل وتدريس ايتدی . پريقليس واوبيدس وسائر مشاهير كندوسندن تدرس ايلديلر .

اتنه مدرسه سنده مدت تدريسيه سی اوتوز سنه يه واردی . وفلسفيات بلاد يونانجه بونك زماننده كسب علنيت ايتدی .

انقساغوراس فلسفه سنی ايكی مبدأ اوزرينه بنا ايلمشدر .

مبدأ اول : « عدمدن هيچ برشی ظهور ايتمز » .

مبدأ ثانی : « عالمك تنظيمی ايچون برعلت منظمه لازمدر » .

شو ايكی مبدأك برنجيسندن چقارديغی نتيجه : « كائناتی تركيب ايدن عناصر متنوعه ازلده موجوددر » .

ايكنجيسندن چقارديغی نتيجه : « متناهی اوليان برمبدأ روحينك وجودی عناصر مختلفه يی تركيب واو عناصردن عالمی شو حالت حاضره يه تقريب ايلدی » .

انقساغوراس اومبدأ روحی يی « عقل » ناميله ياد و « مبدئ طبيعت » صفتيله توصيف ايلديكندن خلاق علی الاطلاق حضرتلرينك خالقيت مقدسه سنی ادرا كده تمكين التزام ايتمدی .

قدمای فلاسفه بوندن انقساغوراسك مرادی نه اولدیغنی فهم ایتمیه‌رك افاده‌سنی دائرهٔ توهم واختلاف ایچنده محصور طوتمشلردر .

لکن بزکوره یورزکه انقساغوراس شو عالمك عدمدن وجوده کلیشنی قبول ایتمیوب « بربنا اعمار وانشا اولنمزدن مقدم طاش، اخشاب، کرج مثللی لوازم عمرانیه‌سی ذاتاً موجود اولدیغی حالده بر معمارك انلردن اوبنایی انشا ایتمسی کبی کائناتی ترکیب ایدن عناصر مختلطه دخی لوازم عمرانیه مثللو ازلده موجود ایکن معمار مقامنده اولان عقل انلری ترتیب وعالمی ترکیب ایلدی » اعتقادفاسدنده بولنمش وخلاق مطلقك قدرت الهیه‌لرینه تعلق ایدن اعتقادی التزام ایتمامشدر .

انقساغوراس مذکور ایکی مبدئی اولوجهله وضع ایتدکدنصکره عقل کائناتی نصورتله تنظیم ایلدیکنه متعلق اولان فلسفهٔ فاسده‌سنی بیان ایدوب دیرکه

« فضا بدأ حالنده عناصر مختلطه‌یی شامل ایدی . شو عناصرك حاوی اولدقلری موادمختلفه پك چوق اولدیغندن مقداری قابل تحدید اولەمز . عقل او عناصردن بر قسم ایچون بر حرکت دائریه کوستردی . وبو حرکت قسم مذکورك شامل اولدیغی شیلرك بعضیسنی

بعضیسندن تمییز ایدرك عناصر متشابهه‌ده ایسه تقارب واتحاد حاصل اولدیغندن کائناتك برقسمی بونلردن تألف ایلدی. عقل صکره اوحرکتك نفسنه عناصر مختلطه‌دن بشقه بر قسم توجیه ایتمکله توجیه مذکوردن عناصر غیر متجانسه ارالرنده بر تمییز جدید وعناصر متجانسه ارالرنده بر ائتلاف حصوله کلدیکندن بونلرك مجموعندنده کائنات جدیده نشئت ایدی ویردی. عقل بوندنصکره سائر عناصر مختلطه‌یه انتقال و اول عناصری تحریك ایتمکله قابل انفصال اولان انفصال وقابل ائتلاف اولان ائتلاف ایلدیکندن مختلط بولنانلرك هپسی منفصل ومتشابه بولنانلرك هپسی مجتمع اولنجه‌یه‌قدر حال بویله جریان ایلدی. وعالم بو صورتله تکون ایتدی».

« ایکی قسم عناصر دها واردرکه برنجیسی ثقیل، مظلم، رطب، بارد وایکنجیسی جاف، حار، خفیف اولان عنصرلردر. برنجی طاقم بر جهته سرایتله بینلرنده ائتلاف حصولندن کرهٔ ارض وایکنجی قسم هوایه طوغری یوکسلمسندن ایثر (قابل التهاب اولان سوائل روحیه) حاصل اولدی.

کرهٔ ارضی ترکیب ایدن عناصر غیر متجانسه بشقه بر حرکت دائره کوسترمکله بوندن بر انفصال جدید

تحدث وشو انفصال جدیددن اوچ شی نشئت ایلدی که بریسی ارضك حاوی اولدیغی مواد یابسه ، ایکنجیسی دکزلر ، اوچنجیسی ارضی محیط اولان هوای کرویدر . یوقارو طوغری یوکسلن عناصر دخی بعض شیلرله مختلط ایدیلر . عقلك توجیه ایلدیکی حرکتله مواد مختلطه زائل وایثر خالصدن دها خفیف اولان شیلر ایریلوب بونلردن بر طاقم یغنتیلر حاصل اولدی .

شو یغنتیلر احجار صلبه‌یه تحول ایتدکدن صکره فضاده کوستردکاری حرکت سریعه جهتیله وسط ایثرده التهابه تصادف ایلدکارندن قبهٔ سماده شو کوردیکمز پارلاق یلدزلر هپ او یغنتیلردن حصوله کلدی . کرهٔ ارض ایسه هپسنك اورطه‌سنده اولوب هوای عاصف هر طرفدن قوشاق کبی آنی احاطه ایتمشدر »

« شمس قیزغین تیموردن بیوك بر قطعه‌در . بونك کرهٔ ارضه تأثیر دائمیسی اولمغله ارضی خارل ایصیدوب قورتمقده‌در که بو حال عاقبت احتراقنی موجب اوله‌جقدر »

« قمر بزم قوللاندیغمز مقرلره بکزر بر شیدر . ایچنده جانلی نفوس دخی بولنور . وسط خلاده ابصارمزك

ادراك ایده‌مدیکی اجرام ارضدن متفاوتدرلر . حرکت مؤثره‌لریده متمادیدر » .

انقساغوراسك « مبدأ روحی » و « مبدئ طبیعت » اعتبار ایلدیکی عقلدن مرادی نه اولدیغنده بعض قدمای فلاسفه اختلاف کوستروب کیمیسی انقساغوراس عقلك ایشه باشلامسی ازلی و کیمیسی غیر ازلی اولدیغنی مراد ایتمشدر دیدیلر . مع مافیه شو فیلسوفه نسبت اولنان فلسفیاتك چوغی ضایع ومتأخرینه بر پارچه‌سی واصل اولدیغندن متأخریندن بعضیلری « ضایع اولان پارچه‌ده اولسه ایدی مرادی تمامیله اکلاشیلیر ایدی . » سویلیورلر . بز « انقساغوراس استر عقلك ازلده ایشه باشلادیغنی مراد ایتسون استر ایسه صکره باشلادی دیسون شو فلسفه‌دن اصل مرادی ندن عبارت اولدیغی الده‌کی پارچه‌دن معلومدر » دیمکده تردد کوسترمیز . زیرا او پارچه‌ اچقدن اچغه بزه سویلیورکه انقساغوراس « عقل » تسمیه و « مبدئ طبیعت » دیو توصیف ایتدیکی بر مادهٔ موهومه وخرافیه‌یه صفت فعالیت اعطاسیله خلاق علی الاطلاق حضرتلرینك خالقیت مقدسه‌لرینی ادراکده پك بیوك ذهول ارائه ایتمشدر .

شو فاسد الاعتقادك عقل (بزجه معلوم اولان عقل

انسانی دکل) دیدیکی موهومه « مبدیٔ طبیعت » صفتنی و — کائناتی شو حال حاضره‌قدر تنظیم و ترتیب ایلمش کبی — بر فعالیت قدرتنی اعطا ایتمسی ذاتاً فسادات خاطره وخیالات سقیمه‌دن معدود اولوب بو سقامت یلدزلری، مشاهیرك تمثاللرینی معبود اتخاذ ایدن قوم قدیم یونان ایچنده‌دائرهٔ صوابدن پکده مستبعدکورینه‌مز بز — دکل‌که یالکز دائرهٔ صوابدن — دائره عقلدن بیله بعید کوریرز .

انقساغوراسك او سوزندن بین‌الفلاسفه مکوناتك صورت تکوینده‌علت دیو بر « طبیعت » بحثی‌اورطه‌یه اتیله‌رق شو طبیعت بحثی بردن بره سوء استعماله‌تصادف ایده ایده انقساغوراسك عقله صفت ویردیکی « مبدیٔ طبیعت » تعبیرنده‌کی « مبدی » لفظ مضافندن‌دخی ایرلمش و صکره‌لری فیلسوف مقلدلرینك لسانلرنده یالکز بر « طبیعت » لفظی قالمش اولوب طبیعت دینیلان شی کیده کیده بر « موجد مؤثر » صفتیله یاد اولنمدی که بوندن — وجه حقیقتی عقل انسانینك دائرهٔ تطبیقاتندن فرسخلرله متباعد تقلیدات موهومه منتشر اولدی . شو مذهبی ترویج واو بحثی‌استعماله جرأت ایدنلر « حیوانده خوی » ، « اتشده احراق » ، « بوزده برودت » ،

« عقربده لدغ » كبى تعبيرلرله مفسر اولان وطبيعت دينلان صفت حادثه ومخلوقه يه خلاق مطلق (تعالى شانه عما يقولون) حضرتلرينك « يدقدرتى » و«موجد مؤثر كائنات» كبى معنالر اعطا ايلديلر .

بعض قدماديركه «انقساغوراس رياضيات وطبيعيات ايله اشتغال ايدرك ضؤ وخسوف قمرك وكسوف شمسك سببلرينى الك اول بيان ايتمش وعقايد فلسفيه سى حقنده تأليفات مفيده ميدانه قومشدر . لكن مؤلفاتى اياديء روزكارده تلف اولمغله يالكز سمبليقوسك جمع ايلديكى شيلر قالدى» .

مباحث آتيه دخى انقساغوراسك ضايع اولميان فلسفاتندندر .

«جوده فراغ يوقدر . هپسى طولودر . جسم هرنه قدر كوچوك اولور ايسه اولسون اجسامك جميعسى الى مالانهايه قسمتى قبول ايدر .

برقاسم ماهر بولنوبده برالت تقسيم ايله تقسيم ايتمش اولسه برسيورى سنك اياغندن اولقدر اجزا افراز ايده بيلوركه شو اجزا برمليون سمايه بيله نشر ايدلديكى حالده تناهى قبول ايتمز . كافه سنى ستر ايتدكدنصكره بقيه سيده قالير . اجزاء صغيرهء متجانسه دن هرهانكى

جسم اله الذسـه کندی اجزاء صغیره‌سـندن مرکبدر. مثلا قان قانك، صوصوبك وهکذا هرشی او شیئك اجزاء صغیره‌سندن ترکب ایتمشدر ».

انقساغوراسـك بو فلسفه‌سنی وجه اتی اوزره رد ایلدیلر.

« اجسامك اجزاء غیرمتجانسه‌دن ترکبی ضروریدر. زیرا بر حیوانك جرمی ارتار. حالبوکه حیـوان کموك یمزکن کموکلری، طمر یمزکن طمرلری بیویوب کسب غلظت ایده‌یور، قان یمزکن قانی ارته‌یور ».

انقسـاغوراس « حقیقتده اجزاجـه تام التجانس برجسم بولنمدیغی تسلیم اولنـه‌بیله جنسندن اولمیان اجزا ایله اختـلاط ایده‌بیلور. حشیش – لحم ودم وعروق کبی – اجزاییده حاوی اوله بیلور. زیرا بز کوریورزکه حیـوان حشیش اکل ایتدکـده او حیوانك هر بر جزئی حشیشده موجود اشـیایی جذب ایده‌یور. بناءً علیـه اجزاسـنك معظمی اعتبـاریله بر جسمك حشیش، یاخود خشب تسمیه‌سیده صحیحدر ». دیو جواب ویرمشدر.

کذلك انقساغوراسك فلسفیاتندرکه

« شمس قزغین تیموردن علولی برقطعـه‌در. جرمی موره بلادندن بیوکدر. قویرقلی یلدزلر سیاراتدندرلر.

ازمان غیر معینه ده یکدیگریله تلاقی و براز صکره تفرق ایدرلر. حرارت شمس ایله هوا ازالدیغی وقت ریاح اسر. رعد بلوطلك تلاطمندن و بربرلریله مصادمه‌لرندن، برق یالکز بلوطلرك تماسندن نشئت ایدر. حرکت ارضك سببی یر التنده‌کی مغاره‌لرده مخزون هوانك تحرکندندر. کواکبك تحرکی هوادندر».

شو صوکی سوزه «کواکب حرکتله حمل وسرطانك ارالرنده دوران ایتملرینه نظراً حرکتلرنده اطلاقیت کورنمیور. هوانك تحریکی اطلاق اوزره اولدیغندن کواکبك حرکتی اندن اولماق لازم کلور» دیو اعتراض اولندی. انقساغوراس «کواکب ایچون شو صورت مدافعهٔ هوانك قوتندن بشقه برشیله اوله‌مز. بوحال بردولابك دونمسی کبیدرکه برنقطه‌ده طورنجه‌یه قدر دوران ایدر» جوابنی وردی.

ینه انقساغوراس دیرکه «ارضك تمهیدی صورت منبسطه‌ده‌در، سطحنده‌کی میاه جاریه ازدر. زیرا شمسك حرارتی اوصولری بخاره تحویل ایدر. بخار صکره جوده هوای متوسطه طبقه‌سنه چقوب یغمور اولدیغی حالده ینه یره دوکیلور. جو صافی اولدیغی وقت کیجه‌لرده هوا اوزره کورینان متعدد بیاضلرکه قوسلره

یکزرلر (مرادی کهکشاندر) شمسك بزه انعکاساتیدر ».

قدمای فلاسفه‌نك بعضیلری « او بیاضلر بریولدرکه الهۀ صغار اکبر معبود اولان مشتری‌یه اویولدن کیدرلر » وبعضیلری‌ده « فحول رجالك محل ارواحیدرکه اجسامدن چقدقدن صکره اورایه اوچارلر » اعتقادنده ایدیلر.

انقساغوراس حیواناتك اولی حرارتله نمادن نشئت ایدرك صکره تناسل وتکاثر ایتدکلرینه ذاهب اولمشدر.

فیلسوف مزبور برکون براچق محلده اوطوررکن باشنه برطاش دوشدیکندن « بوطاش کوکدن دوشدی » دیه‌رك «کوك طاشدن مصنوعدر » رأینی التزام ایلدی.
انقساغوراس فلسفیاتنده دیانت یونانیه‌یه مباین سوزلر سویلمسندن، مثلا یونانیلر شمسه معبود دیرکن اوقزغین برتیمور قطعه‌سی دیمش اولمسندن طولایی حقنده اقامۀ دعوی اولنمغله قتلنه حکم ویرلدی. لکن او ارالق آتنه‌ده رئیس بولنان شاکردی پریقلیس وقایه ایدرك اعدامه بدل نفی ایله اکتفا ایدلمش اولدیغندن منفاده وفات ایتدی.

تألیفاتنك ضایع اولمیان قسمی (١٨٢٧) تاریخ میلادیسنده لیپسیق و (١٨٢٩)ده بون مطبعه‌لرنده طبع اولنمشدر.

بقراط ــ ق٠ه (١٠٨٢) تاريخنده تسـاليا بلادندن لاريسا (يكيشهر) نام مدينه‌ده تولد ايتمش وفن طبی ابتدا باباسی هراقليدسدن وبعده اتـه‌يه كيدرك هراديقوس وژور ژياسدن تعلم ايلمشـدر٠ فن مذكورده مهـارت كسب ايلدكدن صكره ما كدونيا و سائر بلاد يونانيه‌يی سياحت وينه تساليايه عودت ايلدی٠

بعض حكما كتابلرينی سياحت ايتدكدنصكره انلری بالاحراق كتب مذكوره‌يی نفسـنه نسبت ايلـديكی مرويدر ٠ مع مافيه فن طبدن الك اول كندوسی كتاب تأليف ايتمشدر٠

بقراط امراض ايچون هوا وغدايی مصدر اتخـاذ ايدرك تغيرات هوايه ومريضك حالنه دائر اصول وضع ايتدی٠ وامزجه دموی، بلغمی، صفراوی، سـوداوی اولمق اوزره درتدن عبارت اولديغنی وامراض بونلردن بريسنك درجهٔ اعتداله نسبتله تزايد وتناقصندن نشئت ايده‌جكنی تقرير ايلدی٠

بقراطك زمانـنده تشريح ممنـوع ايدی٠ مع ذلك احشا وسـائر بعض اعضاجه خيلی شيلر بيـان ايتمش وفقط شريانات واورده‌يی واعصابی تمييز ايتمامشدر٠

يتمش ايكی جلد كتب مؤلفه بقراطه نسبت اولنمش

ایسه‌ده بونلردن بعضیلری کندوسنک وباقیلری بقراط نامیله موسوم سائرلرینک اثاریدر .

صکره‌لری بقراط حمص شهرنده تمکن ایدرك اره‌صره دمشقه عزیمت و اوراده بر بوستان محلنده اقامت ایدر ایدی . شو بوستان‌ی‌ی حالا معروف ونیرب دینلان وادیده واقعدر . خسته‌لره مجانا علاج ویرر ایدی .

بقراط ایله همعصر بولنان فیلیمون نام فیلسوفه بقراطك صورتی احضار اولنمغله فیلیمون « شو صورتك صاحبی زنابی سور » سویلدیکندن کیفیت بقراطه افاده اولندقده « فیلیمونك دیدیکی طوغریدر . طبعاً زنابی سورم . فقط نفسمه مالك اولدیغم ایچون ارتکاب ایتمم » سویلدی .

بقراط تناسخه قائل ایدی . اتنه‌ده‌کی حکام کندوسنی تسمیم ایله قتل ایتدردیلر .

دیموقراتیس – ق . ه (١٠٨٠) سنه‌سنده بلاد یونانده‌ن ملیته و بعض روایتجه ابدیره شهرنده تولد ایتمشدر . اوائل حالنده علم هیئت تعلم وبعده مصر وحبشه وعجم بلادینی دور وسیاحت ایتمشدر . علم هندسه‌یی مصرده تحصیل ایلدی .

دیموقراتیس اتنه‌یه کیدرك برمدت اوراده اقامت

وسقراط ایله ملاقات ایلدی . لکن اتنه‌ده کیم اولدیغنی بیلدرمیه‌رك صورت مجهوله‌ده تعیش ومطالعاتنی اخلاله سبب اوله‌جق اغیاره عدم تصادفله عالم وحدتده اداره‌ٔ افکار ایتمك ایچون بعض وقتلر مغاره‌لرده ومقبره‌ده بولنور وتوسیع مطالعات ایدر ایدی .

بلاد فرسی سیاحت ایلدیکی وقت ایکنجی دارا ایله ملاقات ایتمشدر . دارا اوائناده پك زیاده سودیکی زوجه‌سنك وفاتندن نشئت ایدن حزن شدیدینی هیچ برصورتله ازاله ایده‌میور ایدی . دیموقراتیس ـ دنیاده هیچ برنکبته تصادف ایتامش اوچ ادم حضورینه جلب اولنمق شرطیله ـ مزبوره‌یی احیا ایده‌جکنی دارایه سویلدی . دارا اسیا ممالکنی محل بمحل تحری ایتدرمش اولدیغی حالده عمرنده نکبته تصادف ایتامش برکسه بولدرلمسی ممکن اوله‌مدی . دیموقراتیسك بوندن مقصدی دنیاده غم وکدره تصادف ایتامش هیچ برکسه بولنه‌میه‌جغنی کندوسنه تفهیم اولدیغنی دارا اکلامقله ممنون ومتسلی اولمشدر :

دیموقراتیس انسانك ضعف طبیعیسیله برابر هر شخص شو ضعف ایله مقاومت ایده‌میه‌جکی ارزولره خادم اولدیغنی دائما ملاحظه ومشاهده ایله کولر ایدی .

کولمسی ایسه حال فرحه مخصوص اولمیوب حال ترحده بیله خنده نك اولدیغنی کورنلر جنت کتوردیکنه ذاهب اوله رق متعلقاتی تداوی ایچون بقراطه مراجعت ایلدیلر. بقراط ابدیره یه عزیمت ومعاینه ایلدکدن صکره تداوی ایچون براز سود ایچیرمك استدکده دیموقراتیس « شو سود سیاه کچی سودیدر » دیه رك وجه استدلالنی بیان ایلدی. بقراط « دیموقراتیس مجنون دکل ایمش. بوکا دیوانه سویلینلر مجنون ایمشلر » سویلمشدر.

هواده وخلوده اجسامك سقوطنه دائر اولان قانونی شرح ایدن وهوا ونار وضیادن ابتدا بحث ایدن دیموقراتیسدر.

فلسفه جه اولان تعالیمی وجه اتی اوزره در.

« روح اجزاء جسمده منتشردر. اجزاء جسمده وجود حسك سببی جسمدن هر بر ذره ذرات روحدن بر جزء ایله قائم بولنمسیدر. نجوم فراغده مطلق العنان اولمق اوزره اجرام کرویه جه غیر مثبتدر. نجوم ایچون بر حرکتدن بشقه حرکت یوقدر. سیر کواکب کرهٔ هوانك جذبنه سبب اولوب مادهٔ سیاله دن مرکب وکرهٔ ارض او ماده یه مرکزدر. نجم ارضه قریبتی مقداری بطیٔ الحرکه اولمغله یاقنلغی ارتدقچه بطائتی

دخی ارتار . سرعت حرکتنی جهت مشرقده کوسترن کوکبك بطائت سیری جهت مغربده ظهور ایدر . بناءً علی ذلك یکرمی درت ساعت ظرفنده فلکلرینی قطع ایدرلر . شمس بطائت اوزره حرکت ایلدیکندن بوده فلکنی یکرمی‌درت ساعت وبر قاچ دقیقه مدتده قطع ایدر . لکن قمر کواکب سائره‌دن زیاده بطیء الحرکه اولدیغندن فلك یومیسنی یکرمی‌بش ساعتدن زیاده مدتده قطع ایده بیلور . »

دیوقراتیس برکون شمس جهتنه وضع ایتمش اولدیغی باقردن بر لوحه‌نك اشعه‌سی کوزلرینه صورت شدیده‌ده اصابت ایتمکله عمایه مبتلا اولمش ویوز طقوز یاشنده وفات ایتمشدر .

سوقرات (سقراط) — ق . ه (١٠٧٤) سنه‌سنده اتنه کویلرندن الوبیس نام قریه‌ده تولد ایتمشدر . باباسی سوفروزن نامنده بر نقاش ایدی . ابتدا انقساغوراس وصکره ارخیلوس نام ذاتلردن فلسفیاتی تعلم ایلدی . لکن علوم فلسفیه‌ده خصال حمیده‌یه تعلق ایده‌جك مباحثه تصادف ایتمدیکندن علوم اداب واخلاقه میل ایله نامنی یونانجه حکمت ادبیه وعملیه‌نك واضعی دیو تشهیر ایده‌جك بر درجه‌یه قدر چالشدی .

سقراط دیر ایدی که « کواکبه تعلق ایدن شیلرك هپسی بزم ادراك ومعرفتمزدن اوزاقدر . ادراکمزی قوی واو معرفته وصولمزی ممکن فرض ایده‌جك اولسه‌ق بیله او کبی معارفده تحسین اخلاقه مدار اوله‌جق نه فائده تصور اولنه بیلور) . بناءً علی ذلك فلسفه‌دن اداب و اطواره لایق اولان بحثلر ایله اقتصار ومدت حیاتنده اخلاقجه استفاده‌یی موجب اوله‌جق شیلری التزام واختیار ایتمشدر .

سقراط فلاسفهٔ مشهوره ایچنده قتال وحربه گیتمامش اولدیغی مروی ایسه‌ده بعض مورخین ایکی محاربه‌ده بولندیغنی وپك زیاده شجاعت کوستروب محاربهٔ ثانیه‌ده اتنه‌لولر منهزماً فرار ایتمش ایکن کندوسی الك صکره رجعت طبیعیه ایله رجعت ایتدیکنی وبعده محاربه‌یه گیتمیوب اتنه‌ده اخلاق حمیده‌یه خدمتله مشغول اولدیغنی یازه‌یورلر .

« عاقل اولان کیمسه‌یه لازم اولان حال عقل سلیم وطبع مستقیمك رخصت ویردیکی ایشی ایشلمك وخلافندن حذر ایتمکدر » سوزی سقراطك فلسفهٔ ادبیه‌جه بر قانونیدر .

سقراط اتنه حکامی سلکنه داخل اولدقده قانونه پك

زیاده رعایت ایتمش و برماده اوزرینه حسب القانون رؤسای عسکردن طقوز نفر اشخاصك قتلنه حکم ویرمش و حکمنی اعطاده اکابر و اعیانك هیچ برینك تهدیدندن متأثر اولامشدر .

سقراط اصلاً احادناسدن اولدیغی حالده فضائلی جهتیله بین العموم پك زیاده شرفه نائل اولمشیدی . احوال بیتیه ونفسیه سنده کثیرالاعتنا ایدی . نه ثروت کثیره اصحابنك مرتبه سنه ترقی ایتدیرمه سؤ معیشت اصحابنك درجه سنه تنزل ایدوب اداره ٔ ذاتیه سی وسط حال و اعتدال اوزره ایدی . تدریس ایلدیکی وقتلرده شاکردلرندن هیچ برشی الامشدر . امر تعلیمی دنیا مالیله صاتانلره اعتراض ایدر ایدی .

« انسان تعلیم اخلاقه اقدام و بونکله برابر شاکردلرندن اغتنام اوزره بولنمسی پك عجیب برحالدر » دیر ایدی .

تلامیذندن اقرسیاس و قبیاده سلك حکامه داخل اولدقلرنده مظالم عظیمه ارتکاب ایتدکلرندن بونلر حقلرنده کی توبیخاتی هیچ برکونه تهدید ایله زائل اولمدی . شخصین مرقومین سقراطك علیهنه قیام ایله اتهامنی موجب احوال تحریسنه باشلادیلر . ارالرنده خیلی قیل وقال وقوعبولدی . سقراط اهالی یی بونلرك مظالمندن قوتارمنی التزام ایله

میدانه قویدیغی نشریات اوزرینه انلرده « سقراط آتنه‌لولرك معبودلرینه اعتقاد ایتمیور » دیه‌رك حکیم مزبوری اتهام و قتل ایله محکوم ایتدیلر. بعدالحکم حبسه القا اولنه‌رق بومقوله‌لر حقلرنده‌کی عادتلری وجهله بالتسمیم اعدام ایدلمشدر. وفاتنده التمش یاشنده ایدی.

اقلیدس میغاری — یونان فلاسفه‌سندن اولوب ق.ه (۱۰۶۲) ده تولد ایتمشدر. سقراطك شاکردی و مادحی ایدی. اولا برمیندس نام فیلسوفدن تلمذ و صکره سقراطك درسنه ملازمت ایلدی. فلسفیاته دائر اولان درسلری استماعه پك مائل ایدی.

سقراطك وفاتندن صکره میغاریده برمدرسه اچه‌رق فلسفه تعلیمنه دوام ایلدیکندن مدرسه‌سی محاوره و مخاصمهٔ شدیده ایله مشتهر اولمشدر. شاکردلرینك تشحیذ اذهانی ایچون برطاقم سفسطه‌لر اختراع ایلدی.

اقلیدس سفسطه‌ده پك ماهر ایدی. افلاطون بالنفس تعالیمنی استماعه مواظبت ایدر ایدی. سفسطه‌سی کندوسندن صکره میغاریه‌دیو معروف اولان شاکردلرینه انتقال ایتمشدر. قیاساتك غامض اولان قسملرینه دائر برطاقم اصول وضع ایتمشدرکه بواصولك کافهٔ دقایقی بطلانی حاویدر.

اقلیدس تعالیمنده دیر ایدی که « وحدت جوهر خیردر. جوهر اولان وحدت وحدت تامه‌درکه عدم تغیرله متناول اولور. عالم حس ایچون طبیعت ادبیه اولمدیغی کبی بونده خیره نسبت مخصوصه دخی یوقدر. وجود انجق وحدت ودوام ایله قائم اولور. عالم حس ایچون وجودده نصیب اولەمز. بناءً علیه وجود وخیر شیء واحد اولمغله خیر یالکز موجود اولور. شر ایچون عدم وجوددن بشقه برشی یوقدر. بو تعلیمدن نتیجه یالکز کائن واحد، یاخود نوع واحدك وجودیدر. زیرا وحدت بعض کره اشیای مختلفه‌ده دخی بولنور ».

اقلیدس وجود وخیر وحدتلریله برابر بعضاً جهات مختلفه‌دن صور مختلفه اتخاذ ایلدکلرینی وبناءً علیه حکمت وعقل کبی درلودرلو اسملر ایله تسمیه ایدلدکلرینی تعالیمنده تصریح ایدر ایدی.

فیلسوف مزبور عقلی قوتدن تمییز وایکیسی بیننده‌کی نسبت وجودیه‌یی کندی افکارینه توفیقاً حل ایتمکده ارسطویه سبقت ایتمشدر.

اقلیدس — شو ذات سابق الترجمه اقلیدس اولیوب اصول هندسه کتاب مشهورینی تألیف ایدن ریاضیٔ یونانیدر. ق.م (۳۰۰) تاریخلرنده اسکندریه‌ده وعلی

روایة صور شهرنده تولد ایدرك اوتوز یاشنده ایکن اغریقیه‌یه عزیمت و اوراده توطن ایلدی . مصر حکمداری بطلیوس فیلادلفوس شهرتنی ایشتدکده التماس تحریری ایله اقلیدسی اسکندریه‌یه جلب ایتمکله اقلیدس اوراده برمدرسه کشاد و علوم ریاضیه تعلیمیله اشتغال ایتمشدر . بطلیوس بالذات درسنه حاضر اولور ایدی .

اقلیدسك ریاضیاتجه تألیفات متعدده‌سی اولوب انلرك اك مشهوری (اصول اقلیدس) دیو معروف اثریدرکه شو اثر اقسلوبیدی شکلنده اون بش کتابدن عبارت وفنون ریاضیه‌یی شاملدر . تألیفی یکرمی اوچ عصره قریب ایکن حالا فنون مذکوره‌نك بردستور مخصوصی اولمق اوزره مقبول ومعتبردر . بونك برقسمی هندسه‌یی حاوی وبوکونکی کونده تعالیم وتألیفات هندسیه‌نك اساسیدر .

اقلیدس اوکتابی تألیف ایتمزدن مقدم هندسه‌یه دائر تداول ایدن اثرلر بعض رسائل متفرقه‌دن عبارت ایدی . هپسنی جمع ایله کتاب واحد اتخاذ ایلدی .

کتاب مذکورده تسهیل صعوبات ایچون براهین لازمه مندرجدر . عصرمزده‌کی ریاضیلر بیله

او کتابك ترتيبنى تغيير ايده‌ميوب يالكز بعض قضايای جزئيه اضافه ايده بيلمشلردر .

پلاتون (افلاطون) ـ فلاسفهٔ يونانك اك مشهوريدر . قبل الهجره (١٠٥٢) سنه‌سی آتنه‌ده تولدو (٩٧٠) ده وفات ايتمشدر . اسم اصليسی ارستقليس در . پلاتون پلاتيسدن مأخوذدر . پلاتيس عريض معناسنه اولوب جبهه‌سی عريض اولديغندن پلاتون لقبيله ياد اولندی . عربلر تعريب ايله افلاطون ديديلر . باباسنك اسمی ارستون واناسنك اسمی پريقتيونی‌در . قادروس بابا طرفندن وسولون انا طرفندن جديدر .

فيلسوف مشار اليه اوصاف واخلاق ممدوحه‌يی حائز، فكری ثاقب، سليم الذوق، واسع العقل، حديد الذهن وعلم هندسه‌يه حريص ايدی .

فنون ومعارفده كسب اتقان وتصوير وموسيقی ايله بر وقت اشتغال ايتدكدن صكره اشعار انشاديله توغل ايتمكه باشلادی . اشعار ايله يكی اشتغال ايلديكی وقتلرده اوميروسی تقليد ايدر ايدی . صكره طبيعتنده يوز كوسترن ترقی اشعار سابقه‌سنی كندوسنه چركين كوستر ديكندن هپسنی آتشه آتوب احراق ايلدی .

كنجلك زماننده هرقليسك فلسفه‌سنه متعلق اولان

درسلری قراتیلس نام فیلسوفدن اوقویوب یکرمی یاشنه بالغ اولدقده سقراطدن تلمذ ایتمش وسکز سنه مدت سقراطك مجلس استفادهسنهدوام ایلمشدر . اتنهده سقراط تحت محاکمهیه آلندیغی وقت استنطاقاً تضییق اولندیغی صرهده حمایت ومعاونت ایچون محکمهیه کتدی . لکن سوزه باشلامسیله برابر محکمه سکوت ایتمسنی امر ایلدیکندن غیظ شدید ایله خانهسنه رجعتایدرك بوندن طولایی پك مکدر وتأسفات عظیمهسنك تأثیریله مزاجنه شدتلو برانحراف عارض اولدی . سقراطك اعدامنه محکمهدن حکم ویریلهرك حبسه قونلدیغنی ایشتدکده تسلیت ایچون محبسه کیتمکه مقتدر اولهمدی . بناءً علیه اتنه شهرنده اوطورمغه تحمل ایدهمدیکندن اورایی ترك ایله سقراطك سائرشاکرلردن کندوسنه رفاقت ایدنلری بالاستصحاب میغاری شهرینه عزیمت ایتمشدر .

میغاریده اقلیدسدن طریق مهندسین اوزره علم منطق اوقودقدن صکره قیروانه کیدوب ثیودوس نام فیلسوفدن علمهندسهجه توسیع معلومات وبعده ایتالیایه سیاحتله اوراده فیلولیوس وارخیتاس واوریتوس نام فیلسوفلردن فیثاغورسك تعالیمی وجهله اخذ فلسفیات ایلدی ایسهده بونلردن اوکرندیکی علوم ایله کندوسنه

قناعت حاصل اولمدیغندن مصره کیدرك اوحوالی حکما وکهنه سندن استحصال فنون ومعارفه دوام ایتدی . وهند حکماسندن دخی استفادات علمیه ایچون هند سیاحتنی آرزو ایتمش ایسه ده اول ارالق اسیاجه علو کیر اشتداد اولان محاربه‌لر سفرینی اکماله مانع اولدیغندن اقدومیده نام قریه‌ده برنجق سنه قدر اقامت ایلدی . قریهٔ مذکوره‌نك هواسنده اعتدال یوق ایدی . اوراده اقامتی وجودنجه حاصل اولان سمنی هضم ایچون ایدی . صکره کیدرك اوچ دفعه یونان محاربه‌لرنده بولندی . کندوسیله برابر بولنان طاقم حسن تدبیریله مظفر اولمشدر .

افلاطون اوچ دفعه سیلزیا حوالیسنه کتمشدر . برنجی عزیمتی برنجی دینس نام حکمدار ظالمك زماننده ایدی . افلاطونك فصاحتی واقامهٔ عدلده شجاعتی پك زیاده اولدیغندن مکالمهٔ سیاسیه‌جه دینسه مقابل کوستردیکی جسارتدن دینس غضبناك اوله‌رك قتلنی مراد ایتمش اولدیغی حالده ارستومین ودیون نام ذاتلر طرفلرندن وقوع بولان شفاعت اوزرینه قتلندن صرف نظر وفقط حکم مشار الیهی لقدمونیا حکمداری جانبندن سفارتله بالورود اوراده حاضر بولنان لبولیوس نام شخصه هیروب کوله دیو استخدامنی امر ایتدی .

لیولیوس افلاطونی برابرجه زینا شهرینه کوتوردی . شهر مذکور اهالیسی اتنه لولره باغض ایدیلر . افلاطونی اولدرمك استدیلر ایسه ده شان کمالاتنه رعایةً او معامله نك اجراسنی جائز کوره میوب بیعیله اکتفا ایلدیلر . انقرسیس قیروانی کندوسنی اشترا ایدرك اتنه یه کوندردی . افلاطونك اتنه یه عودتنی دینس ایشتدکده انتقام المق ایچون اتنه اهالیسی علیهنه قیام ایتدرر خوفنه ذاهب اولدی . و افلاطونه بیان معذرتله استعفای قصوری حاوی برمکتوب یازدی . افلاطون « فلسفه و معارف ایله اشتغال بکا انتقام کبی شیلرله اشتغالدن کوزلدر » جوابنی تحریر ایتمشدر .

افلاطون کوچك دینسك حکمدارلغی زماننده اکا وعظ و نصیحت ایتمك مقصدیله دفعهٔ ثانیه اولمق اوزره سیلزیایه عزیمت و نصیحت ایتمش ایسه ده فائده ویرمیوب اوده باباسی کبی مظالمه دوام ایله برابر بوقاروده مذکورالاسم دیونی دخی نفی ایلدیککندن افلاطون اتنه یه عودت ایلدی .

حکیم مشارالیه دیونك منفادن اعاده سنی رجا ایتمك اوزره دفعهٔ ثالثه اوله رق ینه سیلزیایه کیدرك دنیسدن التماس ایلدکده دنیس ابتدا سوز ویردی . صکره وعدینه

وفا ایتدیکندن افلاطون دنیس خلف وعدی جهتیله مؤاخذه‌یه باشلادقده دنیس غیظ شدید اظهار ایلدی ایسه‌ده اغریقیه حکمداری ارخیتاسك اوارالق افلاطونی دعوته دائر وقوعبولان اشعاری اوزرینه افلاطون اغریقیه‌یه کتدی.

حکیم مشارالیه برنجی سفرندن عودت ایتدیکی وقت آتنه‌لولر کندوسنی حکومتلرینه ادخال ایتمك استدیلر. امتناع کوستروب نشر تعالیم ایچون قرب مدینه‌ده اقادیمیه نامیله معروف مدرسه‌یی انشا وشو مدرسه‌نك قپوسی اوزرینه « هندسه‌ده ماهر اولمیان بورایه داخل اوله‌میه‌جقدر » عبارەسنی تحریر ایتمشدر. مدرسهٔ مذکوره‌ده چوق وقتلر تدرس اولنه‌رق درونده متعدد فلاسفه یتشمشدر که ارسطو آنلردن معدودر.

افلاطون حقنده آتنه اهالیسنك محبت ورعایتلری فوق العاده ایدی. اولیمپیاد اویونلرنده خلق فوج فوج کندوسنه اقبال وکلامنی استماع ایدرلر ایدی.

حکیم مشارالیه از کولر ایدی. هوای نفسنه مالك، غضبدن محترز، بشوش طبعاً سوداوی، فکری وتأملی قوی، حلیم ایدی اخر عمرینه قدر تزوجدن استنکاف وامر معیشتده قناعت اختیار ایتمشدر. وفاتنده آتنه خلقی

وتلامیذی واوراده‌کی غربانك غلبه‌لکلی برجنازه الایی تشکیل ونامنه نسبتله برمذبح یاپدروب اقامهٔ تماثیل ایلدیلر .

قبرینك برطرفنده « بورایه دفن اولنان ذات بررجل الهیدرکه علم وعفت ونباهتده واخلاق وعادتده جمله‌یه فائق ایدی . هرکیم حکمتی مدح ایدر ایسه انی مدح ایتمش اولور . زیرا حکمتك چوغی انده ایدی » واوبر طرفنده « ای زمین سن افلاطونك جسدینی صاقلادك ایسه انك اولوم کورمامش اولان نفسندن سکا قربیت حصولی ممکن اوله‌مز » عباره‌لرینك مآللرینی یازمشلردر .

افلاطونك وفاتندن صکره حقنده اتنه‌اولر « اپلونك اوغلی ایدی » کبی درلو درلو خرافات تفوه ایلدیلر . افلاطونك تألیفاتی السنه‌نك چوغنه ترجمه اولنمش وزویت نام ذات طرفندن انکلیزجه‌یه ترجمه ایله برابر تألیفات مذکوره اوزرینه شرحلر وحاشیه‌لر دخی تعلیق اولنه‌رق شوتألیفات وتعلیقات (١٨٧١) سنهٔ میلادیه‌سنده طبع ایدلمشدر .

افلاطون فلسفه‌جه اولان مذهبنی قدمای فلاسفه‌دن اوچ ذاتك مذهبی اوزرینه بنا ایلدی . طبیعیاتده ومحسوساتده هرقلتیسه وماورای طبیعیاتده وعقلیاتده فیثاغورسه وقوانین وادابده سقراطه اتباع ایلمشدر .

حكيم مشار اليه اله ، ماده ، ادراك عنوانلرى ايله اصول ثلثه اتخاذ ايدرك برنجيسنى عقل العقول ، ايكنجيسنى تولد و فساد ايچون سبب اول ، اوچنجيسنى ذات اله ايله قائم بر جوهر روحانى اعتبار ايتمش وعالم جناب حقك مخلوقى اولديغنه قائل اولوب فلسفه سنه توراتدن بعض بحثلر قارشدرمشدر .

لكن حق تعالى حضرتلرينى اقرار ايله برابر كائناتك عدم محضدن ظهورينى تصديق ايتميوب مكون حقيقى عالمه تعلق ايدن مادهٔ قديمه يى ترتيب وتنظيم ايله اشكال متنوعه يه تحويل ايلديكنى يعنى ماده يى حيز عدمدن حيز ظهوره اخراج ايله بعضيسنى بعضيسندن تمييز ايدرك عالمه بويله انتظام ويرديكنى وبوده الات حاضره واحجار كبى شيلر ايله بر خانه انشا ايدن معمارك صنعتنه مشابه ايدوكنى اعتقاد ايدر ايدى .

الهيات نام كتابنه نظراً افلاطون موحد دكل ايدى . زيرا جناب حقدن بشقه علويون ، متوسطون ، سفليون قسملريله الههٔ كثيره نك وجودلرينه قائل اولوب سكان سماويه يه « الههٔ علويه » ، جن طائفه سنه « الههٔ متوسطين وانصاف الهه » ، منامات وعجايبك رسوللرى ديديكى موهوماته « الههٔ سفليين » اطلاق ايتمش وعلويينك

مسکن وطبیعتلری جهتیله متوسطین واسطه‌لری تعلق ایتمکسزین انسان ایله اختلاط ایده‌میه‌جکلری، متوسطین علویلرك وزراسی اولوب اوامر علویه‌یی بونلر انسانلره توصیل ایلدکلری، متوسطلرك هر بریسی کهانتده بر رئیس اولدیغی حالده بر اقلیمه حکم ایدرك عناصر عالم وسائر اجزانك جمله‌سی بو نوع یله ممتلی اولدیغی» کبی بر طاقم عقاید فاسده کتاب مذکورده درج ایلمشدر .

افلاطون فیثاغورسك تعالیمنه اتباع ایله تناسخ ارواحه قائل ایدی . فقط «روح جسمانی وروحانی اولمق اوزره ایکی شیدن مرکب وقبل الجسم موجود اولدیغی حالده اجسامه دخول ایتمك ایچون سمادن کلدیکی وجسم حیاتده بولندیغی مدتجه برابر بولنوب بعدالحیات سمایه عودت ایده‌جکی وسنین عدیده کچدکده ینه اجسام سائره‌یه حلول ایلیه‌جکی وهر وقت طهارت ولوث اجسام وارض وسما ارالرنده انتقاله متصادف اوله‌جغی » زعمنده ایدی .

ارواحك اجسام مختلفه‌یه توارده مقدملری ادراك ایلدیکی شیلردن بالکلیه خالی اوله‌میه‌جغندن روحه تعلق ایدن معارفده تجدد اولمیوب بلکه ماسبق تذکاردن عبارت بولندیغی دخی افلاطونك جملهٔ اعتقاداتندن معدود ایدی .

افلاطونك « فلسفۀ افلاطونيه » ديو مشهور اولان تعاليمى تحريراً مضبوط ايسه ده استيضاحنده پك چوق صعوبت واردر . افكار حقيقه‌سنى فلسفۀ اساسيه‌سنك مباديسنده پردۀ الغاز واشكال ايله ستر ايتمش وتعليماتنى منتظم بر يولده كوسترميوب اشخاص مجتمعه ارالرنده سؤال وجواب طريقيله محاوره اوزرينه بنا ايتمشدر . شو محاوره‌دن حقيقتك نه اولديغنه معلومات ويره‌جك نتيجه استفاده اولنه‌مز . لسان قلمه الديغى شيلرى مطالعه ايدنلر بعضاً حقايقى اول قدر قپالى بولورلركه تفسيرى بيله تخيلات دائره‌سندن خارجه چقه‌مز . وبعضاً شعر توريه‌لريله اولقدر مرموز كورلوركه معما حلى كبى معانىٔ حرفيه‌يه مراجعت ايتمكه مجبور اولمامقلرى ممكن اوله‌مز .

افلاطونك سوزلرينى دقتله اوقوديغك وقت بر دفعه عقلى اتعاب ومتعاقباً فكرى تشويش ايده‌جك سوزلره تصادف ايدرسن . وبعضاً دخى سوزلرينى هر درلو خطا وشبهه‌نك مصادرى عد ايتمكه مجبور اولورسن . بركره كوررسن كه عبارات مختلفه ايله بر فكر بيان ايده‌يور . برده باقارسن كه بر كلمه ايله معانىٔ مختلفه ايراد اولنه‌يور .

تعالیمنده هم مصر کهنه سنك ، همده قدمای فلاسفه‌نك مسلکلرینی اختیار ایلدیکندن بریسی کزلی ، دیکری آشکار اولمق اوزره ایکی تعلیم یولنی طوتمشدر . کزلی طوتدیغی یول مذهبنه داخل اولانلره مخصوص ایدی که بو تعلیم اغزدن جریان ایدوب قلمه آلنمزایدی . شو مذهب اصحابنه کوره هیچ برمسئله اورتولی دکل ایدی . لکن لسان قلمه آلوب نشر ایلدیکی تعالیم سراپا غموض ومشکلات ایچنده ایدی .

فلسفهٔ افلاطونیه‌نك اساسی افکار اوزرینه مبنیدر . اسکی یونانیلرك عقیده‌لری خرافات فاسده‌دن عبارت اولان تماثیل وسائره‌نك عبادتلرینه منحصر ایکن افلاطون افکار قوتیله بر خالق مطلقك موجودیتنی وترکیبات عالمده‌کی نظام او خالقك اثری اولدیغنی بولمش ایسه‌ده نه فائده که الههٔ سائره اعتقادندن فکرینی تصحیح وتطهیر ایده‌مامشدر .

امیدوقلیس — بلاد صقلیه‌دن اغریژنتم نام مدینه‌ده ق . ه (۱۰۵۰) تاریخنده تولد ایتمشدر . بر زنکین فامیلیادن اولوب باباسی میتون محلنجه اصحاب اعتباردن ایدی . کندوسی فلسفه وکهانت اربابندن اولوب فن طب واشعارده ماهر ایدی . فیلسوف مزبوری معاصر .

لری الهه‌لری صنفنه ادخال ایتمشلردر . غرور ایله اتصاف کلیسی اولدیغندن خدم وحشمی دائراً مادار اطرافنی محیط وباشنده بر تاج ، ایاقلرنده باقردن چزمه اولوب صاچلرینی اوزلرینه براقش اولدیغی حالده کزر ایدی .

حیاتنک صوك کونلرینی پلوپونیسه شهرنده خلقدن اعتزال صورتیله کچیروب وحدت اختیاریله غیبوبت ایتمشدر . بعضیلری « کوکه کتدی » ، بر طاقی « دکزده بوغلدی » ، کیمسی « حیواندن دوشدی » ، بر طائفه‌دخی « کندوسنی بوغدی » کبی سوزلر سویلیوب بر جماعتده جثه‌سنی اخفا مقصدیله نفسنی اتنه‌ده‌کی وولقان ایچنه اتدیغنی روایت ایلدیلر .

امپدوقلیس مکونات ایچنده « مبدأ عاقل » نامیله بر الهك وجودینه قائل ایدی . شو مبدئی عالمك روحی اعتبار ایتمش وبر طاقم الههٔ صغارك وجودلرینی قبول ایدرك بونلره یلدزلری وعناصر اربعه دینلان نار (مشتری) ، ارض (جونون) ، هوا (پلوتون) ، ماء (نستیس) ی مساکن اتخاذ ایتمشدر .

فیلسوف مزبور دیرکه (مکوناتك جزئیاتی انقسام وتغیری قبول ایترلر . جمله‌سی وحدتده ابدیت داخلیه‌یی

حائزدرلر . حب (جاذب) و بغض (دافع) نامیله ایکی علت اصلیه واردرکه ایکیسیده علت عمومیه اولوب اشیانک جمله سنی بر وقت ایچنده شو ایکی علتک بریسی جمع و دیکری تقسیم ایدر . مادهٔ اصلیه نک حرکتلری بو ایکی محرکک تحریکاتیله در . مادهٔ اصلیهٔ مذکوره دن ابتدا اصول کائناتی شامل اولان بر ماده تکون ایلدی که شو ماده پك اوزون بر مدت ایچنده طاغیلوب بوندن بر طاقم مخلوقات هائله ظهوره کلدی . شو مخلوقات هائله طبیعتك رسم ایلدیکی رسوم اولی (مخلوقات اولیه) در . بوندن صکره غریبة الاشکال اولان او کائنات ایچنده نفوس حیواناتی وجوده کتوردی . طبیعتك اقتضا ایلدیکی محبت هر درلو مساعیسنی صرف ایدرك الك صکره شو کوردیکمز اکوانی ترتیب ایلدی » .

« کائناتدن بعضیسنك بعضیسنه نسبتله اختلاف کوستردیکی اختلافك هر بریسی بر صورتله نمایان اولمسندن ناشی درکه بو صورتلر عناصر اربعه دن بعضیسنك بعضیسیله امتزاجندن معلوم اولور »

« حیات دینلان شی او عناصرك محبتله ارتباطندن وموت ایسه بغض ایله افتراقندن عبارتدر . وکونك جمیع اجزاسی بر کلئ عظیمه مختصدرکه شو کائ عظیم

کوزه کورنمز بر طاقم کزلی باغلرله باغلانمشدر . نفوس بشریه او عناصره باغلو اولدیغی حالده جسدجه خلود ایله تمیز ایلدی . عناصر مذکوره نك مرکزی قلبدر . قلب ایچون ایکی قوت واردر . شو قوتلرك بریسی حساسه و دیکری ممیزه در . معرفت حقیقیه او قوتلردن نشئت ایدر » .

« نفس شانندن اولان کمال اصلیده کندی کبریاسی جهتیله خسرانه کرفتار اولدیغندن عالمده طوافه مخصوص اولان مدتی اوتوزبیك سنه در . هر اوچ بیك سنه ده بر کره عالم وجودده کی نمایشنه تعلق ایدن کوملکنی (شکلنی) دکیشیر . بو تبدلاتك ایجاب ایلدیکی درجاتك اشاغیکی پایه سی اوت و یوقارو ده کی پایه سی انساندر . کوملکلرینی تبدیله مقتضی اولان زمان فاصل ایچنده نفس ماده دن ایریلوب اقسام مکوناتك جمله سنه منتشر اولور . اقسام مذکوره دن بعضیسی ارواح حارسه در . ارواح حارسه خلقه خیری الهام ایدرکه حب شرف و کرم اخلاق و الهامدن ناشیدر . بعضیسیده اکراهی موجب اوله جق ارواحدرکه انسانی شره سوق ایدر » .

امپدوقلیس فلسفهٔ مذکوره یی اولوجهله بیان و ارواح مبحوث عنهانك اتقاسنی تحصیل ایچون وسائل

ادبیه اتخاذینی وصیت ایدرك وسائل مذکورهنك الك ایشلکی موسیقی وتدرس علوم وقریبه محبت اولدیغنی افاده ودرمیان ایتدکدن صکره دیرکه

« بن بدایت حالمده بر کوچوك قز ایدم . صکره بالق ، صکره قوش اولدم . بعضاً نبات (اوت) دخی اولمشیدم ».

« نفس عدله سالك اولوبده جسددن ایرلدقده منفاسنه تعلق ایدن اوتوز بیك سنه‌یی اکمال ایچون اوچ بیك سنه نعیم ایچنده بولنور . صکره نعیمدن چقوب اشیای ابدیه‌نك مبدأنه منضم اولور واشقیانك نفسلری ظلمت ابدیه ایچنده حبس اولنور ».

امپدوقلیسك فلسفیات فاسده‌سی معاصرینی بولنانلرك فکرلرنده پك بیوك تغیره سبب اولدی . شو فیلسوفك بوقاروده یازدیغمز فلسفیاتی اول قدر سقامتی حاویدرکه توضیحنه اصلا احتیاج کوریلەمز . بونکله برابر مذهبنه تعلق ایتمیان مسائل علمیه‌جه ید طولی اصحابندن ایدی .

پك اچق کورینه‌یورکه قدمای فلاسفه محسوساته تعلق ایدن علومی قوهٔ مفکره‌لرینك تأثیرات عظیمه‌سی سایه‌سنده تجارب وبراهین ایله بر صورت عجیبه‌ده حل

وتوضيح ايدرك اختراعات غريبه‌جه اقتدارلريني محير عقول اوله‌جق درجه‌ده عالى كوستره‌يورلر . لكن واحد مطلق ومعبود بالحق حضرتلرينك كمال تقدس وتنزهلريني افكار متوارده‌لرندن نشئت ايدن ازدحامات قضايا وغلبهٔ تشويشات مزايا اراسنده حد شرعى‌يه تقريب ايده‌ميوب « خالق على الاطلاق » ديه‌جك يرده توقيف شرعيدن بعيد بر طاقم اسما وصفات استعماليله كيمى « طبيعت » ، كيمى « مبدأ روحى » ، كيمى « عاقل » و كيمى « عقل » ديه‌رك شان الهى‌يه نسبت قبول ايتميان تعبيرات ايرادينه جسارت ايتملرى اعتقادجه حدود شرعيه‌يى تجاوزله اجرام سماويه ومشاهير انسانيه كبى شيلره بر صفت قدسيت ومعبوديت اعطا ايتملرينى موجب اوله‌يور . بو مقوله‌لر كمالات و اضحه‌لريني سقامت واضحه ايله برباد ايتمشلردر .

اديان ماده‌سى امور دقيقهٔ معنويه‌دندر . هر بر هيئت اجتماعيه‌ده اذهانه من القديم يرلشمش اولان اعتقادات دينيه عقوللك حدت وفكرلرك وسعتيله قابل تقديس وتمييز اولمديغندن بر صاحب شريعتك من طرف الله نوع انسانه وقوعبولمش اولان تبليغات قدسيه‌لرينه اتباع ايتمكسزين عقايده دائر شيلرجه عقله مراجعتله افكار

استعمالی اذهانده هرنقدر حدت اولورایسه اولسون نه درجه‌لرده‌قدر خطیئاته شهراه اوله‌جغی شو فصلده یازمقده اولدیغمز فلسفیات حکمادن پك اچق نمایان اولور .

امپدوقلیس ارض ایله شمس بیننده اولان علاقه‌دن بحث صره‌سنده دیرکه

« اوزرنده ساکن اولدیغمز کرهٔ ارض شمسك اطرافنده یکرمی درت ساعت مدتده دور ایدر . شمس ارضه حرارت کوندردیکندن طپراغنده خصب حاصل اولمشدر » . فیلسوف مزبورك بو کشفی متأخرینك کشفیاتنه موافقدر .

امپدوقلیس ینه دیرکه « شمس بر بیوك قطعهٔ ناریه وسما بللوره مشابه بر ماده‌دن مصنوعدر . قر مبسوطاً تمهید اولنمش . جرمی کبیر بر دائرهٔ مسطحه‌در »

امپدوقلیس نباتاتدن بحث صره‌سنده نباتاتك ایکی جنسدن عبارت اولدیغنی سویلمش اولدیغی حالده جمیعیسی ایکی جنسك بینی جامع اولسنه ذهابده خطا ایلمش ونباتاتده بعض مرتبه قوهٔ حسیه بولندیغنه وامراض نباتیه امراض حیوانیه کبی اولوب امراض مرقومه قوهٔ افرازیه‌نك اختلافندن نشئت ایده‌جکنه‌ده ذاهب اولمشدر .

حكيم مزبورك كافۀ تأليفاتى مؤلفات شعريه‌در . بونلردن بعضيسى نكت واغانى‌يى حاوى‌در . بر قصيده‌ء تاريخيه‌سيده واردر . اشعارينك بين الحكما الك مقبولى حكمته متعلق مباحثى شامل ايكى قصيده اولوب بريسى طبيعتدن وديكرى مطهراتدن باحثدر . قصيده‌لرنده عبادت وسحر وديگجه اولان كندى عقايدينى دخى درج ايتمشدر . مذكور ايكى قصيده‌نك چوغى مفقود وطبيعته متعلق اولان بر قطعه‌سى موجود اولمغله قطعۀ مذكوره نسق تأليفنك هيئنى كوستره‌جك طرزده‌در . ذكر اولنان قطعۀ موجوده اوچ كتابدن مؤلف اولوب برنجيسى احوال معرفت بشريه‌دن ، ايكنجيسى صورت اجماليه‌ده عالمدن وعالمى ايجاده متعلق اعتبار ايلديكى قوتلرله او قوتلردن مركب عناصردن وامور طبيعيه ايله نباتاتدن بحث ايدر . اوچنجيسى الهه‌لرى ايله امور الهيه ونفسيه‌دن واحوال نفسيه‌نك استقبالندن باحثدر .

اميدوقليس اشعارنده اوميروس كبى جمادات واشباحى انطاق مثللو مضامين التزام ايدرك هر بر شى ايچون الوهيته قابل بر صورت كوسترمش ومعانى‌يى اكلاشيله‌ميه‌جق رموز ايله اخفا ايتمشدر . ارسطو بوكا اوميروسك

روحی اطلاق ایدەیور. امیدوقلیسك اشعار موجودەسی (١٨٣٨) سنهٔ میلادیەسندە امستردامدە طبع اولنوب اوزرینه حاشیەلردە تعلیق ایدلمشدر.

اودوقسوس — یونان فلاسفهٔ طبیعیەسندن اولوب کندوس جزیرەسندە ق. ه (١٠٣١) سنەسی تولد و (٩٧٨) دە فوت اولمشدر.

ارخیتاس و افلاطوندن تدرس و مصرە سیاحتلەینه کندوسه عودت و (٩٨١) تاریخندە برمدرسه انشا ایدرك بردە رصدخانه یاپدردی.

اثارندن اکلاشیلیورکه کافهٔ علومی استحصال ایتمش وفقط هندسه وهیئتجه بالخاصه کسب براعت ایلمشدر. شیشرون بوکا (سیدالمنجمین) اطلاق ایدەیور.

اودوقسوس فلکیاته متعلق اولان نظامندە ارضی حرکات سماویەنك جملەسنه برمرکز غیر متحرك اعتبار ایدرك شمس وقمر وسیارات خمسەك حرکاتی مرکز واحدە منسوب اولان افلاکك حرکاتندن ناشی اولدیغنه وهپسنك حرکتلری حرکت واحدەدن عبارت بولندیغنه وشمس وقمر ایچون اوچ وسائر سیاراتك هر بریسی ایچون درت فلك اولوب سیاراتك هر بری سماواتدن

اكا تعلق ایدن قسمده كندی نفسیله قائم وجمله‌سی افلاك متحركه ایله محاط ایدوكنه وقطر شمس قطر قرك طقوز قاتی اولدیغنه ذاهبدر •

سنهٔ شمسیه‌یی یونان بلادنده الك ابتدا (٣٦٥) كون وربع یوم اعتبار ایدن وفن موسیقیده اهتزاز اوتارك سرعتندن اصوات عددیه نك اسبابنه معرفت استحصال ایلیان ، علم حسابده نسبتك كندوسندن مقدم معروف اوچ نوعنه بشقه‌جه انواع ثلثه زیاده ایتمش اولان اودوقسوسدر •

حكیم مزبورك برطاقم تألیفاتی اولوب « دور » و « ظواهر » و « مرآت » عنوانلریله مشهور كتابلر انلردن معدوددر • لكن كتب مذكوره‌نك اكثر مندرجاتی غائب اولوب یالكز ابرخسك كتابنده مندرج اولان قطعه‌لری قالمشدر •

ارسطاطالیس (ارسطو) — ماكدونیا حكمداری امنتاسك صدیقی طبیب مشهور نیقوماخسك اوغلیدر • قدمای فلاسفه‌نك بیوكی ومشائیون دیو معروف اولان حكمانك رئیسی اولوب تعالیم منطقیه‌یی الك اول وضع وقوه‌دن فعله اخراج ایدن ارسطو اولدیغی ایچون معلم اول دیو كسب اشتهار ایلدی • مسقط رأسی مستعمرات

یونانیه‌دن وماکدونیا ملحقاتندن ستریمون نهری منصبنك قربنده واقع ستاجیرا شهری وتاریخ تولدی ق٠ه(۱۰۰٦) سنه‌سی در ٠ (۹٤٤) سنه‌سنده اوبی جزیره‌سندن خلکیس شهرنده وفات ایتمشدر ٠

اسیای صغری بلادندن اترینوس شهرنده برمدت تعلم علوم ایدرك اون یدی یاشنه بالغ اولدقده اتنه‌یه عزیمت واوراده افلاطوندن اخذ حکمت ایلدی ٠ افلاطون شاکردلری ایچنده جمله‌دن زیاده ارسطویی سور ایدی ٠

حکمدار ذوفستالیس اوغلی بیثاغورس ایچون بربیت حکمت اتخاذ ایله بیت مذکور ایچنده بیثاغورسه تعلیم علوم ایتمسنی افلاطونه امر ایتمشیدی ٠ بیثاغورس ایسه بغایت بطیء الذهن وقلیل الفهم اولوب ارسطو بالعکس ذکاوت خارق العاده ایله موصوف، سریع الادراك بر چوجق ایدی ٠ افلاطون کمال دقتله بیثاغورسه اداب وحکمتی تعلیم ایتدکجه تعلیماتی بیثاغورسك برقولاغندن کیررسه برقولاغندن چیقارایدی ٠ وارسطو اوتعالیمی تمامی تمامنه حافظه‌سنده نقش ایدرایدی ٠ بیرام کونی بیت مذکور تذهیبات ایله تزیین وبیثاغورسه البسهٔ فاخره الباس ایدیله‌رك حکمدار واهالیٔ مملکت حاضر اولدقلری

حالده پیثاغورس امتحان ایدلدکده هیچ برسؤاله جواب ویره‌مدی . افلاطون موجود شاکردلره باقه‌رق «ایچیکزده پیثاغورسه نیابتله شوسؤاللره جواب ویره‌جك وارمیدر» سویلدکده ارسطو یرندن قالقوب پیثاغورس ایچون اتخاذ اولنمش اولان مجلس شرفه صعود وافلاطونك ایراد ایلدیکی اسئله‌نك کافه‌سنه جواب اعطا ایلدی . افلاطون بوندن صکره حکمدار مشارالیهه خطاباً «مجلس شرفده ارسطونك میدانه قویدیغی حکمت اوغلکزه کمال دقتله اوقوتدیغم درسلردن استفاده ایلدیکی شیلردر . رزق وحرمان بنم المده دکلدر . » سویلدی .

بوندن صکره افلاطون ارسطونك ذکاوتنه غبطه ایدرك اقتداری تعلق ایتدیکی درجه‌یه قدر تعلیمنده اعتنا ایتمشدر . افلاطونك ارسطویه تعلیمی مدتی یکرمی سنه‌دن زیاده‌در . ارسطویه تعظیمی فوق العاده ایدی . بریسی حضورنده مباحث علومدن بربحثه دائر سوز اچسه « طور عقل حاضر اولسونده صکره سویله » دیر وارسطو کلدکده «شمدی سوزیکی سویله باقه‌لم» سویلر ایدی . تلامیذك جمله‌سی ارسطونك قریحه‌سنه «خریق العاده» نظریله باقارلر وحتی بعضیلری رأیینی افلاطونك رأینه بیله ترجیح ایدرلر ایدی .

ارسطو افلاطونك بیلدیکی علوم و معارفك کافه‌سنی اخذ ایتمش وانك یتشه‌مدیکی برطاقم مسائلك ادراکنده‌ده موفق اولمشدر . بعض مسائلده افلاطونك رأینه مخالفت کوسترديکندن « بن هم افلاطونی همده حقی سورم . فقط حقده محبت افلاطونه محبتدن اولادر » دیر ایدی .

افلاطونك وفاتنده معلملکجه انك خلفی اولمغه حق صریحی معلوم ایکن کندوسنی انتخاب ایتمدکلرندن اتنه‌یی ترك و میسیایه عزیمتله اترنی حکمداری هرمیاسك یاننه نزول ایدرك حکمدار مشار الیهك همشیره‌سی بیثیاس ایله ازدواج ایلدی . صکره میتینه شهرینه کیدرك لسبوس جزیره‌سنده اقامت ایتمشدر .

قبل الهجره (۹٦٥) سنه‌سنده ماکدونیا حکمداری فلیپ مکتوب مخصوص ایله کندوسنی جلب و اوغلی اسکندره معلم تعیین ایتدی . فلیپ ارسطویه یازدیغی مکتوبده « بن اوغلمك ولادتیله کندمی تهنیه ایتم . سنك کبی برذاتك زماننده تولد ایتدیکی ایچون تهنیه ایدرم » دیو یازمشدر . اسکندر او تاریخده اون اوچ یاشنده ایدی .

ارسطو سفرلرده اسکندرله برابر کزوب سیاحت ایتمش و (۹٥۷) تاریخنده اتنه‌یه عودتله قرب شهرده واقع لیسیوم نام

نزهتگاهده برمدرسه انشاسیله تعلیم فلسیفاته دوام ایلمشدر . وقت زوالدن اول اصدقاسنه خصوصی درسلر اوقودر، اقشامه یاقن جم غفیره عمومی درسلر تدریس ایدر ایدی . ایاق اوزری یورر اولدیغی حالده تدریس ایلدیکندن مدرسهٔ مذکور «مشائیین» مدرسه‌سی تسمیه ایدلدی .

ارسطو اول اثناده طبیعیات وماوراء طبیعیات ایله ریاضیات فنلرینه دائر اولان کتابلرینی میدانه قودی .

وفاتنده اتنه اهالیسی کندوسی ایچون برمزار یاپوب سائر معبودلری کبی ارسطونك مزارینه قرابین تقریب ایلدیلر .

حکیم مشارالیهك تألیفاتی پك چوق ایدی . بونلرك اکثری فروع وادابه متعلقدر . قسم اعظمی دست روزکارده تلف اولدی .

تألیفاتنك باشلرجه‌لری بونلردر .

ارغانون یاخود منطق، شعر، فصاحت، ادب، سیاحت فنلرینی حاوی کتاب . تاریخ حیوانات، علم الطبیعه، فلسفهٔ عقلیه، علم النفس، علم الفلك .

ریاضیات، علم توفیر، تاریخ فنلرینی شامل اولان کتابلری وتحریراتی، بولیسیای عنوانیله معروف ودول

قدیمه‌نك (۱٥۸) عدد مادهٔ نظامیه‌لرینی محتوی کتابی ایادئ روزکارده ضایع اولمشدر .

مملکت حیوانیه‌یی الك اول اقسامه تقسیم وقدماجه مجهول اولان حیواناتك اجناس کثیره‌سنی توصیف ایدن ودمك صورت جریاننی کشف ایلیان ارسطودر .

ارسطو فلسفه‌یی بریسی عملی، دیکری نظری اولمق اوزره ایکی قسمه تقسیم ایتمشدر . فلسفهٔ عملیه ترتیبات عقلیه‌یی حاوی قواعد ایله تعلم اولنان فلسفه‌در : علم منطق کبی . یاخود ترتیب معاشات وعادات ایچون حکم وامثالی افاده ایدن علملدر . حکمت سیاسیه شو قسمده داخلدر . فلسفهٔ نظریه حقائق خالصهٔ عقلیه ایله ظاهر اولان علومدر: علم الهیات وطبیعیات کبی .

حکیم مشارالیه دیرکه « اشیای طبیعیه‌نك اصولی اوچدر . بریسی عدم، دیکری ماده، اوچنجیسی صورتدر . ماده خلوی صورتنه سبقت ایدن شیدر : سریر هنوز اعمال اولنمزدن مقدم یعنی عادی اخشاب حالنده ایکن صکره‌دن تشکل ایده‌جك سریر صورتی قبل الاعمال میدانده موجود اولدیغی کبی . بونك عدم ترکیب اجسام ایچون براصل اولمسی لازم کلمز . بلکه ایجادی اصل خارجی اولمق لازم کاور . شو ایجاد اواصلی تغییر ایچون

دوام ایتدکچه ماده برحالتدن فی الاصل موصوف اولمدیغی دیکر برحالته انتقال ایدر: سریری ترکیب وتشکیل ایدن الواح کبی. زیرا الواح سریر دکل ایکن عملیات ایله سریر اولور.

ارسطو ماده‌یی بریسی سلبی، دیکری ایجابی اولمق اوزره یکدیکرینه اویمیان ایکی تعریف ایله تعریف ایتمشدر. ماده‌یی تعریف سلبیده دیرکه «ماده برشیدرکه اوشیئك نه جوهری، نه جسمی، نه عرضی، نده اکا عارض اولان امورك بشقه برنوعیدر. بوتقدیرجه خشبك ماده‌سی جسم، صورت، رنك، کثافت، صلابت، یبس، رطوبت، رائحه کبی شیلر اولمدیغی مثلا خشبده‌کی اعراضك غیرنده دکلدر».

کذلك ارسطو ایکنجی حد (تعریف) ایجابیده دیرکه «بوده اولکی کبی قناعت ویریجی دکلدر. حاصل کلام ماده ترکیب اشیانك هم مبدئی، همده تغییراتنك منتهاسیدر».

لکن ماده نه معقوله شیدر. واشیاجه حسب الخلقه اندن ترکب ایتمش دیدیکی اشیانك اصل اولی نه‌دن عبارتدر. شوتعریف وافاده‌لردن اکلاشله‌مز.

فیلسوف مشار الیه صورت حقنده دیرکه «جسم

طبیعینك حدوثی ایچون مادهٔ اولیه‌نك خلافندن بر اصل ثانی لازم کلور. صورت دینلان شی اشبو اصل ثانیدر.» بعضیلری بونك معناسی «اجزای اصلیه‌نك ترتیبی‌در» دیو افادهٔ مذکوره‌یی تأویل ایلدیلر. بعضیلریده «ارسطونك بوندن مقصدی امتیاز تام ایله ماده‌دن ممتاز اولان هیولای جوهریه‌در. زیرا بربغدایی اوکوده‌جك اولسه‌ق یکی برصورت جوهریه حاصل اولورکه بوصورت بغدایك اون حالنه تحول ایتمسیدر. واونی صو ایله قارشدروب یوغوردیغمز حالده بشقه بر صورت جوهریه‌یه تحول ایدرکه بوده خمیر حالنه کرمسیدر. شوخمیرده پشورلسه ینه دیکر برصورته تحول ایدرکه اوده اتمکدر» دیدیلر.

ارسطو دیرکه «کرهٔ ارضك اجرامی عناصر اربعه (تراب، ما، هوا، نار) دن مرکبدر. تراب ایله ما برر عنصر ثقیلدر. زیرا هروقت مرکزه سقوط اوزره‌درلر. هوا ایله نار انلر کبی اولمیوب خفیف درلر. ممکن اولدیغی مرتبه مرکزدن تباعد ایدرلر».

فیلسوف مشارالیه شودرت عنصره بربشنجی عنصر دخی زیاده ایدرك اجرام سماویه نکده اندن ترکب ایتدیکنه قائل اولمش و هوانك اوستنده، قرده‌کی جزء مقعرك اعلاسنده ناردن برکره اولوب التهابات ناریه‌نك هپسی

او كره يه كيدرك نهرلرك بحره دوكلمسى كبى اكا دوكلدكارى زعمنده بولنمشدر .

كذلك ارسطو « ماده الى غير النهايه قسمتى قبول ايدر . كون متلمدر انك ايچون فراغ يوقدر . عالم باقيدر زائل اولمز . شمس دورانده كورديكمز حالت اوزره مستمردر . اجيالده اولان تناسل ايچون ابتدا يوقدر » زعمنده اولوب « اول انسان ثابت اولسه باباسز واناسز اولمق لازم كلور . بو ايسه محالدر » دير ايدى . وسائر اجناس و انواع حقنده دخى بو زعمده بولنور ايدى .

بو حكملر ارسطوده كى حاكم عقلك ويرديكى حكملردر . حالبوكه اشيادن بر شيئك ، يا افعالدن بر فعلك جودت و رداءتى اوزرينه حاكم عقلك ويرديكى حكملرده اول قدر خطا بولنوركه حد و حسابه كلمز . او حاكم عقلك صاحبى استر افلاطون اولسون استر ايسه ارسطو .

معلومدركه قوهٔ حاكمهٔ عقليه افراد بشرده تفاوت اوزره در . شو تفاوتك نه درلو وسائط ايله تقويه سنه چالشلسه هيچ بركسه ده رتبهٔ كماله وارمسى ممكن اولمز . هر كسك حائز اولديغى قوهٔ متعقله مادوننه نسبتله پارلاق ومافوقنه نسبتله مظلمدر . انسان كندوسنه اصابت ايدن ضرر و خطاره دقت ايتسه چوغنك مصادر

مستقله‌سی ـ افعال و اشیانك جودت و رداثتنی تمییزه مقتدر اولمقسزین ـ حاکم عقلك ویردیکی فاسد حکملر اولدیغنی اکلارز .

ارسطونك انسان حقنده‌کی ذهابنده عقلك ویرمش اولدیغی فاسد حکملردن معدوددر . زیرا انسان ایچون اول یوقدر دیور . یا انسان نره‌دن ظهور ایتدی ؟ بونی کوستره میور .

مقولات عشرك قائلی دخی ارسطودر .

« محو جهتله اشیانك اسرعی ندر » دیوارسطودن صورلدقده « معارف وفعل جمیل ایله انك شکریدر » و « امال ندر » دنیلدکده « اویخوده اولانك کوردیکی هوس » جوابنی ویردی .

فقرات اتیه ارسطونك سوزلرندندر

اطفاله اوچ شی لازمدر . بریسی اشیاء عقل، ایکنجیسی ریاضت، اوچنجیسی تلمذ .

علوم عزتده زینت، شدتده ملجأدر . تربیهٔ اطفالك اك کوزلی کندولرینه بابالرندن الدقلری عطایادن اعلادر . زیرا بابالر اولاده اعاشه‌یی موجب عطایادن بشقه برشی ویرمزلر . لکن مربیلر کندولرینی سعید اولانلرك مسلکلرنده بولندره‌جق شیلری انلره اوکردرلر .

انسانك بر طاقى جمع امواله حرص ايله اويله انهماك كوستره يورلركه كويا اولميه جكلردر . برطاقيده اويله اسراف ايده يورلركه كويا يارين اوله جكلردر .

«اصدقامزله نصل معامله ده بولنه لم» ديو ارسطودن صورلدقده « انلرك معامله سى كبى» جوابنى ويردى .

« نفسلرمز نه ايچون جماله ميل ايده يور » دينلدكده « شو سؤال اعماى مادرزادك سؤالى كبى در» سويلدى .

بعض رواياته نظراً ارسطو اوريب دكزنده كى جزر ومدك سببنى بيلمكه چالشمش ايسه ده بوله مديغندن شدت غيظى سبب موتى اولمش ايمش . بعضيلريده قولنج علتندن فوت اولديغنى بيان ايده يورلر .

ارستيب ـ مسقط رأسى برقه بلادندن قيروان شهرى و تاريخ تولدى ق . ه (١٠٠٤) سنه سى در .

سقراطك حسن صيتنى ايشتديكندن وطنى ترك ايله اتنه يه كيدرك اوراده توطن و سقراطدن تعلم ايدرك شاكردلرينك اعيانندن معدود اولمشدر . قيروانه منسوب اولان فلسفهٔ قيروانيه نك موجديدر .

ارستيب ذكى، فطين، سريع الجواب، سوزنده بليغ ايدى . فقط سفيه طبيعت وملوك واكابره تملقله مألوف اولوب انلرى كولديره جك سوزلرله كولدرر وبو وسيله

ایله جر منفعت ایدر ایدی . هیچ بر شیدن مکدر اولمز ایدی . یاننده هر شی مساوی ایدی . بریسی کندوسنه بر فنالقده بولنسه شو فنالغی لطیفه کبی تلقی ایدر ایدی . هیچ بر کمسه ایله اراسنده منافسه وقوعبولمامشدر . هم عسرده، همده یسرده لذت واردر دیه‌رك افتخار ایدر ایدی .

ارستیب افلاطون ایله همعصر ایدی . افلاطون کندوسنه « ارستیب ! سنك کبی یاننده خرسزلك ثیابیله پادشاهلرك خلعتلری مساوی کمسه وارمیدر » دیر ایدی .

سرقوسه حکمداری دیونیسیوس ارستیبی سور ایدی . برکون حکمدار مشارالیه برمعامله‌دن حدتلنوب مجلسنده مجتمع اولانلرك حضورلرنده ارستیبك یوزینه توکوردی . ارستیب بو معامله‌دن اصلا متأثر اولمیوب کوله‌رك « صیاد صیدك مشقتنه تحمل ایدر . حتی بالق صیدی ایچون دکزك صولریله بیله البسه‌سی ایصلانیر . بر بیوك بالق صید ایتمك ایچون بر حکمدارك اویله معامله‌سندن انسان مکدرمی اولور » دیمشدر .

دیوژن عادتی اوزره برکون حشیش ییقار ایدی . شو صره‌ده ارستیب یاندن چکمکله دیوژن ارستیبه « بو کبی حشیش ایله قناعت سنك ایچون ممکن اولسه ایدی .

ملوكك يانلرينه كيتمز ايدك » ديدكده ارستيب «سنده حكمدارلرك مجلسلرنده‌كی لذتی بيلسه ايدك بو حشيشلری مكروه كورر ايدك» سويلمشدر .

بركون ارستيب برمحلدن چكركن بر طاقم اشخاص كندوسنی سب و ذم ايلديلر . ارستيب انلرك سوزلرينه قولاق ويرميوب يولنه دوام ايلدی . اشخاص مرقومه‌نك بريسی كندوسنه «نه ايچون كيده‌يورسن يا قبيح» ديدكده ارستيب « سن سوكمكه قادر بركسه سن . بن سنك سوزلرك ايشتمكدن مستغنی‌يم» جوابنی ويرمشدر .

ارستيب « انسانك شدت فقر ايله متصف اولمسی جهل ايله متصف اولمسندن خيرلودر . زيرا فقير نقوددن جاهل ايسه انسانيتدن محرومدر » دير ايدی .

ارستيب بر كنج كسه‌نك يوزكچ بيلمكله مفتخر اولديغنی كوردكده اكا « بر صنعتله افتخار ايده‌يورسن كه او صنعتده دكز كوپكی بيله سندن مهارتليدر » سويلمشدر .

ارستيبك تأسيس ايتمش اولديغی قيروانيه فلسفه‌سنه منسوب فلاسفه علوم ادبيه ايله بر مقدار علم منطقدن بشقه برشی ايله توغل ايتمزلر ايدی . بونلر علم طبيعتك معرفتی ممكن اولميه‌جغی ادعاسنده ايديلر .

فلاسفهٔ قيروانيه ديرلر ايدی كه « نفسك انتعاش

ایلدیکی لذت حقیقیه یه انسان ایچون احتیاج طبیعی در . نفسه تعلق ایدن حرکت ایکیدر . بریسی بر لطیفه درکه انسان انکله لذتیاب و دیکری بر عنیفه درکه انکله مؤلم اولور . فضائلدن غرض سعادت ابدیه نك غیریدر . زیرا عملدن غرض نعیم مخصوص اولوب سعادت ابدیه ایسه لذات و شهواتك تمامیله اجتماعیدر » .

فلاسفهٔ مرقومه جسمك لذتلری نفسك لذتلرندن اقوی اولدیغنه ذاهب ایدیلر . عقولی لذتلندره جك شیلردن زیاده جسملرینی لذتلندره جك شیلره اعتنا ایدرلر ایدی . وهر بر لذت واله حاسیاتی مصدر عد ایتمزلر ایدی .

فلاسفهٔ مزبوره « اشیا بذاتها حسن و قبح و صلاح و فساد ایله موصوف اوله مز . انجق بلادك عوائد و قوانینی ایله موصوف اولورلر . حکیمه لازم اولان حال عوائد و قوانین بلادی محافظه ایتمسیدر . وکذلك حکیمه لایق اولان شی هیچ برکسه یه تعرض ایتمیوب عمومك منافعنی موجب شیلری هر کسه تعلیم ایلمکدر » . دیرلردی .

انتستینس — اتنه فلاسفه سندن اولوب کینوسه مدرسه سنك مؤسسیدر . ق . م (۱۰۰۲) سنه سنده تولد

ایتمش و ابتدا اغر خیا سدن، بعده سقراطدن تلمذ ایلمشدر ۰ هر کسك حاسیات وطنیه سی میل طبیعیسنه ملایم و فضیلت مصدر خیر اولدیغنه و امور خارجیه ایله مبالاتی اولمیان انسان کمالات الهیه یه مشابه بر کماله واصل اوله جغنه ذاهب ایدی ۰

« بزه لازم اولان شیلرجه اقتصار و مدنیتده رغبتك سوق ایتدیکی شیلرجه احتقار کوسترمك واجبدر » دیر ایدی ۰

شو ذات تألیفات عدیده میدانه قومش وشو تألیفات ایله « انسانه هیچ برشی فائده ویرمز ۰ انسانه لایق اولان شی از تعلم ایتمکدر ۰ علوم ایچون موضوع اولان حدود ضبط اولنه مز » رأینده بولنوب بو رأیی ایضاح ایتمك استمشدر ۰

فیلسوف مشار الیه حق تعالی حضرتلری محسوساتدن هیچ بر شیئه تشبیه قبول ایتمیوب تمثیلی ممکن اولمدیغنی و هر شیدن زیاده عبادته الیق ایدوکنی اعتقاد وبو یولده تعلیماته دوام ایدر ایدی که مذهبنه منسوب اولان تعالیمك الك صحیحی بودر ۰

تألیفاتندن چوق شیلر ضایع اولمغله میدانده از بر

شی باقی و بوده معاصری یونان فلاسفه حقنده طعن شدید ایله مملودر .

فیلسوف مشارالیه قوهٔ عزم ایله مشتهر و تزیینات، ثیاب وسائره ایله غیر مفتخر ایدی . اوزرنده‌کی عبانك هرطرفی یرتق ایدی .

آتنه‌لولرك وطنلریله مفتخر اولدقلرینی ایشتدکده استهزا ایدرك « بو افتخارده هوام ایله مشارکدرلر » سویلدی .

اقوال آتیه فیلسوف مشارالیهك سوزلرندندر .

انسان ایچون شری اونوتمقدن منفعتلی علم اولمز .

دشمنلره اکرام لازمدر . زیرا عیوبنی الك اول کشف وافشا ایدن انلردر . بناءً علیه انسانی استقامته حمل ومعایبدن رجوعه اماله ایتمکده اعدا احبابدن زیاده منفعت ویریجیدرلر .

صاقنوب احتیاطه رعایتده قصور ایتمیك . احتیاط بر متین سوردرکه یقلمسی ممکن اولمز .

عاقله لازمدرکه حکمتدن بشقه هر برشیئی دشمننه تمنی ایده .

اپیقور — یونان حکماسنك مشهورلرندن اولوب ساموس (سیسام) جزیره‌سنده ق . م (۹٦۰) سنه‌سنده تولد

و (٨٩٢) ده وفات ايتمشدر . باباسى بر مدرسه ده معلم ايدى .
سن صباوتى بچيردكدن صكره فلسفه تعلم و (١٨) ياشنه
واردقده اتنه يه عزيمتله پامفليوسدن تلمذ ايلدى . صكره
قلوفونده بولنان اهلنك يانه عودتله بش سنه مدت
سياحت و صكره اتنه ده توطن ايتمشدر . اوراده بر حكمت
مدرسه سى بالانشا تدريس ايله مشتهر وطلبه سى متكثر
اولدى .

فلسفياتنده ديركه

« انسان كاملك غايتى سعادت عقليه يه وصوليدر .
سعادت عقليه يه تصرفات و مأكل و مشاربده و عفتده
اعتدالدن بشقه برشيله وصول ممكن اوله مز . بوسعادت
قلبك راحت تامه سندن وجميع قوانك حركات تامه سندن
و حركات عقليه سنك موازنه سندن عبارتدر .

ايپقورك تأليفاتى (٣٠٠) كتاب اولديغى حالده
اكثرى ايادئ انقلابده تلف اولدى . برمقدارى محفوظ
قالمش و (١٨١٨) سنهٔ ميلاديه سنده ليپسيقده طبع
اولنمشدر .

فيلسوف مشار اليه ديركه

« حكمت قوهٔ تمييزيه ايله سعادته واصل و اعظم
سعادت راحت والامدن تماميله خلاص اولقدر .

محسوساتجه مقبول ومکروه مساوی اولوب ایکیسی بیننده‌کی فرق یالکز نتیجه‌ده معلوم اولور . نتیجه‌لر ظهور ایلدکده عقل مقبول ومکروهك بيننی تفریق ایدر» .

« فضیلت انسانی سعادته یتشمکه ارشاد ایدن حکمت وحذاقتك نتیجهٔ خالصه‌سیدر . بوده انجق محبت، سلامت، اعتدال، صبر، امساك ایله اولور . حقوق بشریه یاخود حقوق طبیعیه اعمال افرادیه‌نك موانعندن بشقه برشی دکلدر . او حقوقدن هیئت اجتماعیه مستغنی اوله‌مز . صالح اولان شی بزی صواب ایشلمکه حمل ایدن شیدر . انسانك قائم اولدیغی سعادت که کوکل راحتیدر بو راحتك علی الدوام شهواتك جریانندن اضطراب اوزره بولنمسی طبیعیدر » .

اپیقور فلسفیاتنی اقسام ثلثهٔ قانونیه وطبیعیه وادبیه‌یه تقسیم ایدوب دیرکه

« قسم قانونی انکله حکم قائم اولان شیدر . انسان شوقسم ایچون یکلشلغی قبول ایده‌میه‌جك صورتله بر قاعده تعلم ایده‌بیلور . شوقاعده ایسه حواس ایله اثبات ایده‌بیله‌جکمز هرشیئ حقیقی اعتبار ایتمکدن و نظرك، قولاغك، ذوقك، بورنك، اللرك حس ایده‌جکی شیلرجه شهادتلری نوجهله وقوعبولور ایسه اوشهادتله اوشیلره حکم ایلمکدن عبارتدر » .

اپیقور افکار عمومیه وسائر امور عقلیه حقنده دیرکه « افکار عمومیه وسائر امور عقلیه‌دن طولایی حس داخلی‌یه مراجعت اولنور ۰ زیرا معانینك الك اینجه اولانلری و معرفت ورأیلرك جمله‌سی حس داخلیدن صدور ایدرلر ۰ بسیط، ممتزج، صحیح، فاسد علی العموم حقایقك کولکه‌لری واشباحك صورتلری وسونمش اولان افکاره متعلق تأثیراتك تذکری هیچ بروقت حس داخلیدن زائل اوله‌من ۰ بومقوله افکار بشریه (معارف سابقه) یاخود (ذهنده مقدمات) دینلور »۰

اپیقورك زعمنه کوره نفسك حقیقت ومادهسی بوندن عبارتدرکه بو عنصر حسی موجود اولمه نفسك دخی موجود اولماسی لازم کلور ۰

فلاسفه‌نك مشاهیرندن چوغی اپیقورك تعالیمنه رغبت وصورتنی قدحلره وخاتملره رسم ایتمش وتعالیمی فلسطین بلادینه قدر سرایتله یهود طائفه‌لرندن صدوقیلر اپیقورك وضع ایلدیکی قواعدك اخصنی اتخاذ ایلمشلر ایدی ۰

اپیقوره منسوب فلاسفه جناب حقك عنایتنی ونفسك خلودینی، وجود ارواحی انکار ایدرلر ۰

فیلسوف مزبور فلسفه‌جه حواسه اختصاص ایدن اشیادن وبعده لذات وانفعالات نفسانیه‌دن بحث ایتدکدن

صکره الفاظ و کلمات ایچون بر طاقم قوانین وضع ایلمشدر که بو قوانین علم منطقه مغایردر .

حاصل کلام اپیقور عالمك تدبیرینی تصادفه حمل ایله شرایعی عقل بشرینك اختراعاتی اولمق اوزره اعتبار و الهیاتی طبیعتك مادوننده عد ایله الوهیتی انکار ایتمشدر .

دیوژن ـ مشاهیر فلاسفه دندر . ولادتی سینوب شهرنده و قبل الهجره (۱۰۲۱) سنه سنده در . (۹۳۶) ده فوت اولمشدر «کلبی» لقبی ایله ملقب ایدی . باباسی ایزسیوس نامنده بر صراف اولوب ایکیسی برلکده مسکوکات اجنبیه یی تقلید ایدرکن طوتیلوب پدری مؤبداً حبس ایدلمش و کندوسی آتنه یه قاچمشیدی .

آتنه یه وصولنده فلاسفه دن انتستینسك یانه گیتمش وانتستینس ایسه شاکرد قبول ایتمامکی جزم ایتدیکندن دیوژنی طرد و عصا ایله ضرب ایتمش اولدیغی حالده دیوژن یانندن ایرلمیوب و باشنی صاللایوب دیاق یدکجه « استدیکك قدر اور . اولدقجه گیتمیه جکم . اویله عصا ایله دوکلمکدن قورقار و قوغلمقله گیدر طاقم دکلم » سویلمش وثبات ایله کندوسنی انتستینسه شاکردلکه قبول ایتدرمشدر . لکن ذاتاً اقوات یومیه سنی اداره دن

عاجز ومضطرب اولوب وطنندن فراری اولمسی جهتیله
کمسه کندوسنه اعانه ده ایتمدیکندن پریشانیٔ حاله کرفتار
اولدی ٠

برکون ضرورتنك تأثیریله دوشونوب طورر کن بولند -
یغی محلده برفاره نك کیدرك بردلیکه کیردیکنی کوردیکندن
کیجه یی و نه یه جکنی دوشنمکسزین فاره نك کلوب کچمسندن
متسلی اولمغله اندن صکره معیشت قیدینی برطرف ایدرك
برعصا ، برخرج ، برقدحدن بشقه الندهٔ هرنه وارایسه
ترك ایدی ویردی ٠ نه مسکن ، نه ده مأواسی وار ایدی ٠
برکون بردوستندن کندوسیچون برحجره تدارکنی رجا
ایدرك جواب الهمدیغندن برکوپ تدارکیله انی کندوسنه
مسکن اتخاذ ایتدی ٠ نره یه کیدر ایسه کوپی برابر
کوتورر ایدی ٠ هروقت یالین اياق کزر ایدی ٠ یریوزی
قار ایله مستور اولدیغی وقتلرده بیله اياق قابی کیمزایدی ٠
چیك ایت یمکه نفسنی الشدرمق ایچون چوق چالشدی ٠
لکن آلشه مدی ٠

یاز موسملرنده ، حرارتك شدتی تحمل اولنه میه جق
درجه یه واردیغی وقتلرده صیجاق قوملر اوزرنده
یوارلانور وقیش موسملرنده اورطه لغی قار قابلامشیکن
قارله مستور مرمرلر اوزرینه جمدینی یناشدروب طورر

ایدی . بویله یاپمقدن مرادی صغوق و صیجاغك مشاقنه الشمق ایدی .

کوزینه هرکیم ایلشسه تحقیر و استهزا ایدر و افلاطون ایله شاکردلرینی، طعامله برابر میوه اکل ایدنلری تبذیره نسبت ایلرایدی . خطیبلره «رعایانك کوله‌لری» اد قودمش ایدی . ذم و هجوندن کمسه قورتیله‌مز ایدی . هرنه محله راست کلور ایسه اوراده یر و ایچر و اویور ایدی .

« حکامك، حکمانك حقیقتلرینی چوق دوشندم . انسان عقلیله سائر حیوانلره فائق اولور . لکن دیکر طرفدن کیمیسنی فالجی، کیمیسنی تعبیرجی، کیمیسنی مال و منصب قازانمقله مشغول کوردکجه دیوانه‌لکجه هپسنی حیوانلردن اشاغی کوره‌یورم » دیرایدی .

برکون کزرکن برچوجغك الیله صو ایچدیکنی کورمکله « بن احمق ایمشم . چوجقلر بندن عقللی ایمشلرکه انلر قدحسز صو ایچمنك یولنی بیله‌یورلرده بن بیلمیوب یانمده برقدح طاشیورم » دیه‌رك قدحنی خرجندن چقاروب قردی .

دیوژن برکون برمحلده جسده متعلق منفعتلی برماده‌دن بحث ایدرکن کلوب کچنلر التفات ایتمیورلر ایدی . او ماده‌یی براغوب ایرلامغه باشلادقده هرکس سرعتله یانده طوپلا-

توب نغماتنی دکلمکه باشلادیلر . دیوژن « منافع جدیه سی اولان سوزلری دکلمکدن نفرت ایدوبده فائده سز شیلری دکلیانلره باقیکز » دیو انلری توبیخ ایلدی .

خطیبلر حقنده « سوزلرینی سویلیوب تحسین ایدوبده سوزلریله کندولری عمل ایتمیانلره باقیکز » سویلر ایدی .

ارباب ریاضتی لوم ایله « ایاقلرینك التنده نه اولدیغنی بیلمزکن کونشی ، آیی ، یلدزلری رصد ایدن بدلاره باقیکز » دیر ایدی .

دیوژن برکون وقت ظهرده النه یانمش بر شمعه الوب زقاقلرده کزر ایدی . صورنلره « شمعه ایله انسان ارایورم » جوابنی ویرر ایدی .

برکون بر محلده « ای انسانلر » دیو باغردقده خلق باشنه طوپلاندیغندن « بن انسان استیورم . سزی استمیورم » دیه رك عصا ایله هپسنی طرد ایلدی .

دیوژن کلبیه فرقه سی فلاسفه سندن ایدی . فرقهٔ مذکوره یه منسوب اولنلر معیشتلرنده تشدید و صعوبت استعمال ایدرلر ومیوه وبقول مقوله سیله کچینیرلر ایدی . بو اوزرینه یاتمقدن مشقته تصادف ایتمزلر ایدی . « جناب حقه قریب اولانلر اقل الاحتیاج اولانلردر » دیرلر ایدی .

اموال و صفات فاخره‌یی احتقار ایله مفتخر ایدیلر ٠ هیچ برشیدن اوتانمزلر ایدی ٠ هیچ برکیمسه‌یه حرمت ایتمزلر ایدی ٠ هیچ برشیدن قورقمزلر ایدی ٠

دیوژنك فطانت وذکاوتی، صفاء عقلی، قوت عزمی، شجاعتی پك عجایب ایدی ٠ بولندیغی مجلسده اول درجه سوزلر سویلر ایدی که سوزلرینی ایشیدنلری حیران ایدر وتحقیر واستهزا ایتدیکی کیمسه بیله معامله‌سندن ممنون اولور ایدی ٠

بیوك اسکندر برکون قورنته شهرنده تفرج ایدرکن دیوژنی برمحلده کونشه قارشو اوطورمش وکوپنی یاننه المش کوردکده ارالرنده وجه آتی اوزره مکالمه وقوع بولدی ٠

اسکندر ـ ای دیوژن بن بیوك اسکندرم

دیوژن ـ بنده برکوپکم

اسکندر ـ بندن قورقیورمی‌سن

دیوژن ـ سن ایی‌میسن فنامی

اسکندر ـ ایی

دیوژن ـ ایی اولاندن قورقیلورمی

اسکندر دیوژنك سوزندن پك ممنون اولوب فطانت وحسن افاده‌سندن متعجب اولدیغی حالده (دیوژنه خطاباً)

اسكندر ـ بن سنى چوق شيئه محتاج كوره يورم • سنى كورمكله فرحلنديكم ايچون حقكده اعانه ايتمك ايسترم • بندن نه ايسترسن ايسته

ديوژن ـ شمدى ضياى شمسه محتاجم اوكده طوروب شمسك ضياسنه حائل اوله يورسن

ديمكله اسكندر ديوژنك زهدندن متعجب اولديغى حالده

ديوژن ـ (سوزه دوام ايله) هانكى بريمز زنكينز • عبا وخرج ايله قانع اولانمى • يوقسه عظمت سلطنتى وسعت مملكتى ايله قناعت ايتميوب توسيع حدود ايچون خطرلرك تهاجمنه كيجه وكوندوز سلطنتك شئون متماديه سنه قارشو راحت يوزى كورميان حكمدارمى زنكيندر

اسكندر ـ حكمدار اولمامش اولسه ايدم ديوژن اولمغى سور ايدم

اكزينادس اولادينى ديوژنه ويروب تعليملرينى رجا ايتديكندن ديوژن تعليمده اعتنا ايدرك حتى منتخبات اشعارك هپسنى انلره ازبر ايتدردى • اولاد مرقومه ايچون بركتاب تأليف ايدرك انلره خيلى فضائل اوكرتدكدن صكره معيشتجه قناعت واز شيله اكتفا ايتمكى هروقت توصيه ايدر واولاد مزبوردنك اوزرلرنده

البسهٔ فاخره وکندی اوزرنده براسکی عبا اولدیغی حالده یالین اایاق اولهرق بعضاً برلکده کزر ایدی .

دیوژن یونانیلرک دیانتزینی واصنامه عبادتلرینی هر وقت تقبیح ایله استهزا ایدر وفلکیات ایله اوغراشانلره اعتراض ایله یاننده بریسی علم هیئت ونجومدن بحث ایتسه « کوکدن نوقت کلدك » دیر ایدی .

فیلسوف مشارالیه برکون زقاقدن کچر ایکن برقپو اوزرنده « قبیح اولانلر بوقپودن ایچری کیرمیه جکدر » دیو یازیلی اولدیغنی کورمکله « خانه صاحبی هانکی قپودن کیره یور » دیمشدر .

افلاطون انسانی « تویسز برحیواندر » دیو تعریف ایتدیکنی ایشتدکده دیوژن برخروس الوب تویلرینی یولدقدن صکره مکتبه عزیمتله افلاطونك شاکردلرینه « استادکزك تعریف ایتدیکی انسان بودر » دیه رك تویسز خروسی کوستردی .

اقوال آتیه دیوژنك سوزلرندندر .

بطن آفت عمردر .

تربیه یولنده اولان کوزل سوز بال اقسی کبیدر .

عشق اهل بطالتك ایشیدر .

« نمقوله اولوم مؤلمدر » دیو دیوژندن سؤال ایلدیلر .

« بن وقت وقوعنده حس ایتدم . حس ایتدیکم حالی بیلهمم » سویلدی .

دیوژنه « خلق سنك اوزریکه کوله یورلر » دیمشلر . « انلك دخی اکردیکی وقت کولنلر کبی دیشلری کورینور » دیمشدر .

دیوژن برکون زقاقده اوطوروب ایمك یرکن خلق یاننه طوپلانه‌رق کندوسنه « ای کلب » دیو خطاب ایتمشلر . دیوژن « کلبلر ایمك یمکده اولانك یاننه طوپلانرلر » سویلمشدر .

برکون بریسی دیوژنك یاننه برچوجق کتوروب شاکردلکه ویرمك استمش وچوجغك عقل ومعارف واخلاق حمیده‌سنی مدح ایتمش اولدیغندن « دیمك اولیورکه شوچوجق هرمعرفت وتربیه‌یی ذاتاً اوکرنمش . ارتق انی اوقوتمغه لزوم یوقدر » سویلدی .

دیوژن پك چوق معمر اولوب بالاخره تخمه علتندن وفات ایتمشدر . اکابر واشراف واهالی بربیوك جنازه الایی تشکیل وتدفینی اجرا ایدرك قبری اوزرینه بیاض مرمردن برعمود رکز ایله اوزرینه برکلب صورتنی ترسیم ایلدیلر . وفاتی اسکندرك بابلده فوت اولدیغی کونه مصادفدر .

پیرهون – ق.م (٩٠٨) تاریخنده موجود ایدی. یونان فلاسفه‌سندندر. پیرهونی واسقیطی دینلان مذهبك منسوب الیهیدر. باباسی مورا اهالیسندن افلیسترتس نامنده برذاتدر. فیلسوف مزبور اوائل عمرنده نقش وتصویر صنعتنی اوکرنمکه چالشدی. صکره اوریزن نامنده بر فیلسوفدن، بعده انکسرخوسدن تلمذ ایتمشدر. انکسرخوس ایله برابر خیلی سیاحت ایلدی. مجوس وسائر حکماء مشرق ایله محاوره‌یه مشتاق اولمغله بالمباحثه انلرکده مذهبلرینه متعلق معلوماتی استحصال ایتدی.

پیرهون کافهٔ اشیانك حقایقنی انکار ایله حقایقك مخفی وغیرمدرك اولدیغی رأی وافکارنده ایدی. «خلق معاشاتنی ترتیبده بلده‌لرینك عوائدینه سالکدرلر. هیچ برشیده بلده‌لرینك عوائدینه مخالف برشی ایشلمزلر. هرشیده قوانین وعوائد بلده‌یه ممارسته‌له الفت ایدرلر» دیر ایدی.

پیرهون دائما عزلت واکثر وقتلرده سیاحت اختیار ایدر ایدی. سیاحت مراد ایدر ایکن نره‌یه کیده‌جکنی هیچ برکمسه‌یه سویلمز ایدی. هردرلو شدائد ومشاقه متحمل اولوب وجود وشئونك جمله‌سنی امورخیالیه‌دن عد ایدرایدی. خطر وتهلکه‌لره تصادف ایلدیکی وقت صاقنمز ایدی. یولده کیدرکن بعض احباسی کندوسنی

محافظه ایچون تعقیب ایدر ایدی . هر کس حقنده معامله سی مساوی اولوب نظرنده بیوك، کوچوك فرقی یوق ایدی . فلسفیاتده مهارتی فوق العاده اولدیغندن کسب اشتهار ایتمش و جمله نك حرمت ورعایتنه مظهر اولمشدر .

برکون اوزرینه بر کلب هجوم ایدرك ایصرمق ایستدکده پیرهون کلبی دفع ایتمکله حضارك بعضیسی « غالبا شو کلب سنك مذهبکدن دکلدر » سویلدیکندن پیرهون بر آه چکوب « انسان ایچون اوهامندن قورتلمق نه قدر مشکل ایمش » سویلدی .

جسدنده برشدتلی چبان چقوب چبان محلنك قطع واحراقنه طباً لزوم کورندیکندن اویله یاپدیلر . اصلا تألم کوسترمدکدن بشقه یوزنده المك تأثیری بیله کورنمدی .

پیرهون « دنیاده انسانك بالغ اوله جغی کمالاتك منتهاسی هر شیدن جزمنك امساك وانقطاعیدر . اشیا حقنده کی معرفتمز اشیاجه بعضیسنك بعضیسنه اولان نسبتنی بیلمکدن عبارتدر . اشیانك حقایقی ایسه حد ذاتنده مجهولدر » دیر ایدی . شاکردلرینك هپسیده بو اعتقادده ایدیلر .

بیون — مشائیه فرقه سی فلاسفه سندن ایدی .

ظهوری ق٠ه (۹۳۰) تاریخلرنده‌در ٠ افلاطونك مکتبنده تعلم ایلدی ٠ صکره شو مکتبدن چقارق فلاسفهٔ کلبیه فرقه‌سنه داخل اولمش و برعبا ، برخرج وعصاا له‌رق دیوژنك اثرینه اقتدا ایتمشدر ٠ مکتب مذکورده‌کی تماثیله باقدقچه کولر واستهزا ایدرایدی ٠

بیون اینجه فکرلی ، عاقل ، علم منطق وشعر وموسیقیده ماهر ایدی ٠ هندسه‌ده کندوسنه مخصوص بر ادراکی حائز ایدی ٠ بر محلده چوق وقت قالمیوب شهردن شهره کزر ایدی ٠

اقوال اتیه بیونك سوزلرندندر ٠

اختیارلق مورد الامدر ٠ هر درلو مصائب فوج فوج اختیارلره رجوع ایدر ٠

غنا مقاصد عظیمه‌نك مجمعیدر ٠ زیرا انسان غناسز مقاصدینه بالغ اوله‌مز ٠

الامك الڭ صعوبتلیسی انسان کندی حقنده‌کی تجلدی بیلمامسیدر ٠

انسان لایق دکلدرکه اختیارلقله اختیارلری تعییب ایده ٠ زیرا هرکس شیخوخته بالغ اولمق ارزوسنده‌در ٠

انسان کندی مالندن بشقه‌سنه برشی ویرملك بشقه‌سنك مالندن برشی تمنی ایتمکدن کوزلدر ٠

بيون يونانيلرك معبوداتنی هر وقت تحقير ايدر ايدی ·

زينون — اسطوانی فرقهٔ فلاسفه سنك رئيسی اولوب وفاتی ق٠ه (٨٧٢) سنه سنده در · قبرس جزيره سنده واقع قيتيا شهرنده توطن ايتمشدر ·

ابتداء حالنده هيچ بر شيئه باشلامزدن مقدم سعادتله يشامق ايچون نه ايشله مشغول اولمسی لازم كله جكنی كهنه دن تفاؤل ايلدكده بر كاهن ابهام طريقيله « سنك رنكك موتی رنكی كبی اولمليدر » جوابنی ويرديكندن زينون شو مبهم سوزی « قدمانك كتابلرينی قرائت وانلره اعتقاد ايتمك لازمدر » ديو تفسير ايتمكله اوقومغه باشلادی · وكاهن مرقومك اشارتنه اتباعاً هر درلو جهدينی تزييد معارف يولنده صرف ايلدی ·

بر كون بحراً قيتيا شهرندن كليور ايدی · يانندهخيلی اشيا وار ايدی · كمی قرلدی · وموجود اشياسنك هپسی صويه غرق ايله تلف اولدی · شو خساراتدن پك زياده مكدر اولديغی حالده اتنه شهرينه كيدرك بر كتابجينك يانه واردی · قلبنده كی تأسفه مدار تسليت اولمق ايچون زنفون نام حكيمك كتابنده مندرج ايكنجی مقاله يی اوقومغه باشلادی · شو قرائت كندوسنه فرح ويرمكله

زنفونك حاللرندن بحث ایتدیکی طاقك مساکنی نی اولدیغنی کتابجیدن سؤال ایلدیکی صره‌ده فرقه‌لبیه منتسبلرندن اقراتیس تصادف طریقیله اورادن کچدندن کتابجی پارمقله کلبی‌یه اشارت ایدرك زینونه سابا «بو شخصه اتباع ایدی ویر» سویلدی . ز او تاریخده اوتوز یاشنده ایدی . اقراتیسه تبعرابر عزیمت واو کوندن اعتباراً یاننده تلمذه‌زمت ایتمشدر .

لکن زینون پك محجوب وحیا ایله‌موف اولدیغندن فرقهٔ کلبیه‌نك اعتیاد ایتمش اولد حاللره معتاد اوله‌مدی . اقراتیس بونی او حاللره‌مدرمق وحجابنی ازاله ایتمك ایچون برکون مرجمك طولو بر چولمك ویروب سبرامیقه زقاقلرینی بونکله‌ور ایتمسنی امر ایتدی . زینون چولمکی الوب زقا چقدیسه‌ده حجابندن قب‌قرمزی کسلمکله اختفا طرب صاپدقده اقراتیس «حیله کار نره‌یه قاچیورسن . بوکه‌اوتاندیغك آدملردن سکا هیچ برضرر کلمز» سویلمش .

زینون فلسفه‌یی پك سور ایدی . موالنك دکزده غرق اولدیغنه هر وقت متشکر اولور «اونه کوزل

هوادی که بو یوله سلوکه سبب اولدی » دیر ایدی

موف مزبور اون سنه مدت اقراتیسک یاننده قالدی ءده حیاتندن فلاسفهٔ کابیهنك عادتلریله الفتی ممکن اولیغندن معلمی ترك ایله تحصیل علوم ایچون میغاریلیلان استیلیفونك یاننه کیتمك استدی . اقراتیس هر نقدر مانع اولدی ایسهده زینون قابل منع اولمیوب عزیمت ایله مدت استیلیفون وسائر بعض حکمانك درسلرینه مزاومت ایتمشدر . اندن صکره میغاریدن چقوب اثنی مذهبنی تأسیس ایتدکده از وقتده شهرتی یونانینك هرطرفنه یایلدی .

فیلسوف مزبور عمود متعددهیی حاوی بر ایوانده جالساً تدریسلری مذهبنك اسطوانی تسمیهسنه سبب اولدی . آتنهلیلر بو ذات ایله پك مفتخر ایدیلر . حتی بلدهنك اختیارلرینه زنی امین عد ایدهرك شخصنه منسوب بر صورت نقش وکندوسنه التوندن بر تاج اهدا ایلدیلر .

اسطوانیلر انسان ایچون مقتضای طبیعته کوره تعیش ایتمك وحکم عقلیه وقانون عمومیه مخالف اولان شیلری ایشلمامك لازمدر . هرکس ایچون بر فضیلته

تمسکله اندن ترتب ایده جك ثواب ایله مستفید اولمق انك ایچون حصول سعادته کافی اولوب تعب شدیده بیله تصادف ایتسه ینه کمال راحتله او فضیلته تمسك ایتملیدر . صالح اولمیان شی نافعده اولمز . کناهی موجب اولان شیده ذاتاً نفع یوقدر . هیچ بر شیده حواسی شهوات ایله تزیین خیردن معدود دکلدر . زیرا شهوات انسانی تدنیس ایدر . تدنیس اولنان شیده خیر متصور اولمز . حکیم اولان کمسه هیچ بر شیدن قورقمز حکیم زینت سومز . فخر وعار حکیمجه مساویدر » دیرلر ایدی .

زینون دیر ایدی که « فضیلتلرك بعضیلری بعضیلرینك شبکه‌لریدر . فضائلك هپسنی تحصیل ایتمیوبده بعضیسنی تحصیل ایدنه فاضل دنیله‌مز . فضیلت ورذیلت ارالرنده واسطه یوقدر . زیرا امور ایکی‌یه منقسم اولوب بری معتدل ، دیکری غیر معتدلدر . هر ایش یاخیر ، یاخود شر اولور . شوایکی حالك ارتق اوچنجیسی یوقدر »

زینون طقسان سنه معمر اولمش ومدت عمرنده اصلا علته تصادف ایتمامشدر . وفاتی یونانجه تأسف عمومی‌یی موجب اولدی .

حکمدار انتیغونوس زینونك وفاتنی ایشتدکده پك

زياده متأسف ومكدر اولوب « حيفا كه بر بيوك خسارت ظهور ايلدى » ديمشدر .

جالينوس — يونان فلسفه سندن واطباء مشهوره سندن اولوب ميسياده واقع برغاموس شهرنده قبل الهجره (٤٩٢) سنه سنده تولد ايتمشدر .

اون بش ياشنده ايكن منطق وفلسفه يى اوقويوب ايكى سنه صكره فن طبدن درس المغه باشلادى . ويكرمى ياشنده ايكن بلدان مختلفه يى سياحتله معلوماتنى توسيع واكمال ايچون طقوز سنه قدر ديار غربت اختيار ايلدى . برغاموسه عودتنده مملكت طبيبى ومصارعين مدرسه سنك معلمى تعيين اولندى . بر مدت اوراده قالدقدن صكره رومايه كتمشدر .

فن تشريحده ومعالجاتده شهرت عظيمه اصحابندن اولوب برغاموسده ظهور ايدن اغتشاش زائل اولدقده ينه اورايه رجعت ايتمش ايسه ده از وقت صكره دولت عسكرنده ظهور ايدن وبادن ناشى امپراطور اورهلين كندوسنى طلب ايتمكله ينه رومايه كتدى . فقط اوراده طول مدت اكلنمك استمديكندن وطننه عودتو برغاموسده وفات ايلمشدر .

او عصرده جالينوسدن مشهور طبيب يوغيدى .

امور طبیه جه اولان رأیی کندوسندن بیك سنه صکره یه قدر اوروپاجه معتبر ایدی . مباحث طبیه و فلسفه یه دائر پك چوق تألیفاتی اولوب ضایع اولانلردن ماعدا اولمق اوزره مؤلفاتندن (٨٣) رساله و بقراطك تألیفاتی اوزرینه یازمش اولدیغی (١٥) رساله الحالة هذه باقیدر . مؤلفاتنك الك کوزللرینی کوهن نام ذات جمع و یکرمی جلده تقسیم ایله میلادك (١٨٢١) سنه سنده (١٨٣٣) سنه سنه قدر لیپسیقده طبع ایتدردی .

صکره ینه بر طاقم کتابلری بونلرده میناس نام ذاتك سعیی ایله (١٨٤٤) سنهٔ میلادیه سنده پارسده و(١٨٤٨)سنه سی دارمبرغده طبع اولنمشدر .

جالینوس قدمای اطبانك خاتمه سی عد اولنور .

قرون اولاده ظهور ایدن فلاسفه پك چوقدر . بز مشاهیرینك تراجم احوال و فلسفیات مشهوره لرینی یازدق .

بونلرك فلسفیاتنده فساد اعتقاده تعلق ایدن ارای باطله لرینك رد و ابطالنه دائر قدمای علمای اسلام روح الله ارواحهم الی یوم القیام حضراتنك تألیف بیورمش اولدقلری کتابلر لایعد ولایحصادر . کتابمز فن تاریخه دائر اولوب ارای مذکوره حقنده کی اعتراض وردیاتك

تفصیلنه شو اثرده مناسبت کوریلەمدیکندن ردیات مذکورەنك براهین ودلائلنه کسب وقوف ایتمك مراد بیوران ذوات شرح مواقف وسائر کتب کلامیەیی مطالعه بیورملیدرلر .

- ۳ -

قرون اولاده اختراعات

تورات مندرجاتنه نظراً طوفاندن مقدم انسان مصنوعاتی اولمق اوزره عالم قدیمده چوق شیلر موجود ایدی که بونلر تاریخ هبوطك قاچنجی سنەلرنده ظهور ایتدکلرینی بیلمك ممکن اولەمز . انجق زمان ظهورلری هبوط آدم علیه السلام ایله طوفان اراسنده اولدیغی اکلاشیلیر .

البسه دیکمك من طرف الله وحی ایله اولدیغی توراتده مذکوردر . ابن خلدونده دخی حیاکت وخیاطت صنعتی حضرت ادریس علیه السلامه نسبت اولنمشدر .

مواشی رعی ایدلمسی ، مواشینك بدایت معاینەسی توراتده هابیل بن ادمه وامر زراعت قابله ، ابتدا مدینه انشاسی حنوك بن قابله : چادردن سکنی اتخاذی حنوكك

سلاله‌سندن یاباله ، الات نحاس و حدید ایجادی نوبال بن قابله ، عود و مزمار ایجادی یابالك قرنداشی یوباله نسبت اولنه‌یور .

حضرت نوحك وحی ایله کمی انشا ایلدیکی قرآن کریمده و تورات شریفده مذکوردر .

طوفاندن صکره‌کی اختراعات لایعد ولایحصا اولمغله بونلردن چوغنك موجدو مخترعلری و زمان ظهورلری مضبوط و معلوم دکلدر . طوفان ایله هجرت بیننده خیلی شیلره دخی بر درجه‌یه قدر معلومات وار ایسه‌ده شو معلومات صورت قطعیه‌ده اولمدیغی و بعضیلری اختلافدن غیر سالم بولندیغی جهتله معلومات مذکوره صورت سطحیه‌ده عد اولنه بیلور . مع‌مافیه بعضیلری مضبوطدر .

معلومات مذکوره‌نك برطاقمی جمع اولنمغله‌وجه اتی اوزره کتابمزه درج اولنور .

طوغله وساقسی ایجادی — برج بابلك انشاسنده طوغله استعمال اولنمش ایدوکی برج مذکورك بقایای مندرسه‌سی اراسنده کوریلان اثار عتیقه دروننده موجوددر . تبلبل السنه‌تورات یونانیه‌حکمنجه هجرتدن

(٣٣٠٤) سنه مقدم اولدیغی عندالحساب اکلاشلدیغنه نظراً طوغله‌نك ایجادی تاریخ مذکوردن مقدمجه اولمق لازمكلور .

مشهور بابل شهرینك سورلری طوغله‌دن معمول ایدی .

اسکی مصرلیلر وبنی اسرائیل زمانلرنده طوغله اعمالی صناعتی پك اهمیت کسب ایتمشدر . بونلر محاربه‌لرده دردست ایتدکلری اسیرلری طوغله اعمالنده استخدام ایدرلر ایدی .

ازمنهٔ قدیمه‌ده طوغله‌وکرپیچ عملیاتنده قوم استعمال ایدیله‌رك حرارت شمس وتأثیر هوایه قارشو قوریدیلور ایدی . شمدی اهرام مصرك بعضیلرنده شوطوغله‌لر موجوددر . هیرودوت مصره اون فرسخ مسافه‌ده‌کی بر هرم اوزرنده ترجمه‌سی آتیده محرریازولری کوردیکنی روایت ایدیور :

« طاشدن یاپلمش اولان هرملره قارشو بنم شانمی اضاعه ایتمه . زوسك بشقه معبودلره نسبتله قدری عالی اولدیغی کبی بنم فضل وقدرمده بشقه هرملره نسبتله عالیدر . بن بحیره‌نك قعرندن چقاریلان قوملردن معمول کرپیچلردن یاپلمشم »

ذکر اولندیغی اوزره ازمنهٔ قدیمه‌ده طوغله انشاسی پك اسکی بر صنعت اولوب یونانیلر زیاده اعتنا ایله بو صنعتده کسب ملکه ایلدیلر . بونلر یاپدقلری طوغله‌لری بش سنه مدت کونشده وهوایه قارشو وضع ایله قوریدوب حکومتدن معاینه‌سنه مأمور اولانلر تفتیش ایله ایدیه‌ده استعماله یارایه‌جق درجه‌ده متین وپشکین اولدیغنی تصدیق ایتدکجه بناده قوللانه‌مزلردی .

حکمداران قدیمه سرایلرینك واتنه‌ده وسائر بلاد قدیمه‌ده‌کی هیکللرك وسورلرك چوغی طوغله‌دن یاپلمش ایدی .

روماللر دخی طوغله اعمالی صنعتده کسب مهارت ایلدیلر . رومامه‌کی آثار قدیمه‌دن معدود وتیتس وقاره قوللایه منسوب حماملرك آثاری بوکا دلیلدر .

صکره‌لری شو صنعت اوروپاجه تنزل ایدرك میلادك اون دردنجی عصرینه‌قدر بو تنزل باقی اولدیغی حالده اوروپاجه اندن صکره ترقی ایتمکه باشلادی . لکن اسیاجه صنعت مذکوره صورت متقنه‌ده محفوظ قالمشدر . بنغال حوالیسنك شمالنده رنك ومتانتجه مکمل وسطحی ایدیه‌نك رونق وحسن نمایشنی موجب اوله‌جق

درجه‌ده مزخرف ومزين طوغله یاپمق صنعتی اسكیدن بروجاری وباقیدر ۰

بیرو اهالیسنك یاپدقلری طوغله‌لر اول قدر اعلا ایدی‌كه ایكیسنك اراسنده‌كی فاصله فرق اولنه‌میه‌جق درجه‌ده ایدی ۰

اسپانیوللرك ازمنهٔ قدیمه‌ده یاپدقلری طوغله‌لر حیرت ویره‌جك درجه‌ده ایدی ۰ حتی عصرمزده اسكیدن قالمه بر طوغله‌یی تدقیق ایدنلر ایچنده بر سر تركیب واردركه شمدی مفقود ومجهول اولدیغنی سویلدیلر ۰

ساقسی ایجادی دخی طوغله ایجاد اولندیغی عصرده اولوب طوغله‌جه تفنن حاصل اولدقده ساقسی‌یی ایجاد ایتدكلری آثار عتیقه‌دن آكلاشیلیور ۰ فرسلر وعربلرجه ساقسیدن اعمال اولنمش اولان اوانی پك لطیف ایدی ۰ بو صنعت بالاخره چین و هندده نه درجه‌لره قدر ترقی ایلدیكی شمدی اسكی معدن دیو تداول ایدن اوانینك نفاستندن معلومدر ۰

چینی صنعتی میلاددن مقدمكی اون‌التنجی عصرده چین طرفلرندن اوروپایه داخل اولمشدر ۰

شعرك ظهوری ـ شعر فن كتابتدن مقدم ظهور

ایتدیکی بدیهیدر . فقط صحت اوزره زمان ظهورینك تعیینی ممکن اوله‌مز .

بعض روایته نظراً ابتدا شعر سویلین آدم علیه السلامدرکه قابیلك هابیلی قتل ایتمسی اوزرینه متأثراً

تغیرت البلاد ومن علیها فوجه الارض مغبر قبیح

مآلنده بر شعر انشاد بیوردیلر .

قدمانك بعضیلری فن کتابتك ظهورندن اول عبارات منظومه‌نك سهل الحفظ اولدیغی ایچون وقایع وشؤونی نظمه ربط ایدرلر ایدی . بناءً علی ذلك شعر دیوان عرب وترجمان ادب عد اولنمشدر . عربلرك فن کتابت ظهور ایتمزدن مقدم جریان ایدن اخبار تاریخیه‌لری، عوائد سابقه‌لری، احکام واقعه‌لری وادبیات مخصوصه‌لری هپ اشعارلرندن استفاده اولنورکه شعرلری اومعلوماتك محفوظیتنه پك اهمیتلی برواسطهٔ وحیده‌در .

نسبی یدنجی درجه‌ده ادم علیه السلام افندمزه متصل اولان یوبال بن لامکك الحان موسیقیه ایله عود ومزماری ومواخاتدن تقاطیع شعریه‌یی اختراع ایلدیکنه دائر اولان روایت دخی شعرك قدمنه دلالت ایدر .

شعر ملل ونحلك جمله‌سنده قدیم العهد اولوب اطعمه‌نك حاسهٔ ذوقه، اصوات حسنه‌نك سامعه‌یه، روایح

طبیعه‌نك شامه‌یه، مرئیات لطیفه‌نك باصره‌یه، ملموساتك قوهٔ لامسه‌یه ملایمت طبیعه‌لری اولدیغی کبی اقوال منظومه‌نك دخی وجدانه مناسبت طبیعه‌سی اولدیغندن استعداد طبیعی صاحبنی شعر سویلمکه مجبور طوتار.

اسکی عربلره شعر برسلیقهٔ طبیعیه وسجیهٔ فطریه ایدی که بالارتجال نظم انشاد ایدرلر ایدی. اشعارقدیمه‌ده صنایع بدیعیه التزام اولنمز ایدی. صنایع بدیعیه‌یه توفیق ایله شعر انشادی صکره‌لری امم متمدنه‌ده ظهور ایلدی.

امم عالمدن هربر امت اراسنده من القدیم اشعار انشاد ایدنلردن نیچه ذوات بولنمشدر. لکن نظم انشادی هر براقلیمده اول اقلیمك موجودات واهالیسنك مشهوداتنه وهربر لسانده اولسانك شیوه‌سنه تبعیت ایدر.

یونانیلردن ابتدا نظم انشاد ایدن ذات هسیودوردر. ظهوری هجرتدن مقدمکی اون التنجی عصرده‌در. بوندن قرق سنه قدر صکره اومیروس ظهور ایلدی. اومیروسك بعض احوالی بوندن مقدم ذکر اولندی.

اومیروس بلاد یونانك جمله‌سنی وجزائر بحر رومی وبر مصری سیاحتله فن جغرافیا وعلم اداب واخلاقده وعوائد ملل معلوماتنده مهارت اکتساب ایتمشدر. اوروپالولرك کتب ادبیه‌لرنده اومیروسه منسوب اشعارجه

حاجت عظیمه موجوددرکه شاعر مزبورك جمیع اشعاری السنهٔ غربیه‌نك اکثرینه ترجمه اولندی . خلفای عباسیه زمانلرنده فنونه دائر کتابلر لسان یونانیدن لسان عربی‌یه ترجمه اولنه‌رکن اشعار یونانیه سلیقهٔ عربیه‌یه ملایم کوریله‌مدیکندن ترجمه‌سنه رغبت اولنمدی . مع مافیه اومیروس اول وقتلرده‌ده معروف اولدیغنه ابن صائغك ـ کانی اومیرس لدین محمد ـ نظمی دخی دلالت ایدر .

اومیروس صکره‌لری قولوفون شهرنده عمایه مبتلا اولوب مورایه کیتدکده اعمی دیو شهرت ویردی . اسکندر یونانینك زمانه قدر اومیروسك اشعاری جمع ایدلمامشیدی . شونك بونك یدلرنده بولنان اشعار متفرقه‌سی اسکندرك امریله طوپلاتدریلوب ناسخلرك قلملرندن ظهور ایدن یکلشلقلر بالتصحیح تدوین ایدلدی .

اومیروسك ایکی قصیدهٔ مشهوره‌سی واردرکه بریسی ایلیاده و دیکری اودیسی قصیده‌سیدر . ایکیسیده محاربات یونانیه‌نك وصفنی و اولوقتکه اعتقاد وجهله برطاقم خرافاتی وعلی‌الخصوص تروئه محاربه‌لرینی حاویدرلر . اومیروسك اشعاری عرب شعراسندن مجنون دیو معروف اولان قیس عامرینك اشعاری کبی پك حزینانه

برصورتده نظم اولنمش ایدوکندن متأخرینك بعضیلری انی برشخص موهوم خیالی عدایده یورلر ایدی ٠

هجرتدن مقدمکی اون اوچنجی عصرده تسیبس نامنده برشاعر یونانی «درماتیقیه» دینلان قصایدالعابیه‌یی نظم ایتدی٠ شوقصاید هزلیات قبیحه‌دن عبارت اولوب پکده فائده‌لی برشی دکلدر

هجرتدن مقدمکی (١٢٠٠) سنه‌سنده تولد ایدن ایپیندس نام فیلسوف قانون شعره دائر برکتاب تألیف ایتمشدر٠ هجرتدن (١١٠٢) سنه‌مقدم تولد ایدن بلغای فلاسفه‌دن انخرسیسك باباسی تاتار واناسی یونانیه اولدیغندن ایکی لسانه اشنا ایدی٠ ایکی لساندن اشعار لطیفه انشاد ایدر ایدی٠ تاتارلرك قوانین عمومیه‌سنی حاوی برمنظومه ترتیب ایله شو منظومه‌ده فن حربه دائر بعض شیلر دخی درج ایتمشدر٠

هجرتدن یدی عصر مقدم قومه شهرنده هیز یود نام شاعر ظهور ایلدی یونانیلردن فن زراعتده ابتدانظم انشاد ایدن بودر٠

بوندن صکره یونانده پك چوق شاعر ظهور ایدرك قصیده‌لر یاپمشلردر٠ بونلرك قصیده‌لری اشعار اغانی واشعار رعات وشعر تعلیمی وهجو کبی شیلری شاملدر٠

روما نیلر وافرنجـلر اشعار مذکوره‌یی تلقی وتحسـینی تزیید ایلمدیلر ·

رومانیلردن ابتدا شعر ایله مشتهر اولان ورژیلدر · شو ذات قبل‌المیلاد (٦٨٢) سنه‌سنده منتوه شهرنده تولد ایدوب علوم وادبه تمارستندن صـکره تحصیل معارف ایچون بعض شهرلرده سیاحت وصـکره رومایه عزیمت ایتدی · قیصراوغستوسك رعایت واکرامنه ورومانیلرجه احترامه مظهر اولمشـدر · وفاتی میلادك طقوزنجی وهجرتدن مقدمکی (٦٠٣) سنه‌سنده‌در ·

بوندن صکره شاعر مشهور استاس ظهور ایتدی · قصاید مشهوره صـاحبی‌در · شو قصیده‌لرك کوزللری پرینوس وتیبـائید نامـلریله معروف قصیـده‌لردر · وفاتی میلادك یوزنجی وقبل‌الهجره (٥٢٢) سنه‌سنده‌در ·

نصرانیت انتشار ایتدکدنصکره دولت رومانیه‌ده اوزان، برودنس، بولین، دونوله، قولودیانس، سریانوس، بولیناریوس، فرتونات نام شاعرلر ظهور ایلدی · بونلردن یالکز قلودیانوس مذهب وثنیـده باقی قالمش وانجیـله مقاومت ایتمك اوزره اسـکندریه‌دن رومایه کلمش‌در · شعراء وثنیه‌نك صوك کیمسی بودر ·

روما دولتنك شرقی وغربی قسملرینه انقسـامندن

صکره قبائل وحشیه‌نك روما ممالکنه هجوملرندن تولد ایدن اختلال متمادی علوم وفنون سائره کبی روما بلادنده فن شعریده انحطاطه دوشوردی .

دولت غربیه‌ده شعر انحطاطه میل ایتدکجه دولت شرقیه‌ده ترقی ایلدی .

شعرای رومانیه ظهور ایدنجه‌یه قدر یونان شاعرلرینك انشاد ایلدکلری اشعار قصائد هجویه ومضامین خرافیه‌دن عبارت ایدی .

دولت شرقیه‌ده خرستیانلغك انتشارندن صکره علوم واداب قدیمه انحطاطه یوز چویروب اشعار دخی فنون سائره کبی تنزل ایلدی . رومانیلردن غریقوریوس ناریتزی خرستیان شعراسندندر . لاتین لسانی اوزره نظم ایتمش اولدیغی اشعار کسب مقبولیت تامه ایلمشدر .

مصر مضافاتندن اخمیم قریه‌لی نونوس وموسی النحوی وکنتوس ازمیری شهرتشعار اولان شعرای عیسویه‌دندرلر . کنتوس اومیروسك ایلیاده قصیده‌سنه بر تکمله یازوب اومیروسك ناقص براقدیغی محللری اکمال ایتدی .

عربلرجه اشعاره دائر اولان معلومات جلد ثانیده تفصیل اولنمشدر .

علم هیئت وتنجیمك بدایت ظهوری ـ بو علملره

الـٔ اول اشتغال ایدن زرواستره‌در . مسقط رأسی بابل شهری اولوب ظهوری قبل‌الهجره (۳۱٦۰) تاریخلرنده‌در . بوندن صکره کلدانی بیلوس ظهور ایتمشدر . ایکسینکده ترجمهٔ حاللری بوندن مقدم مختصراً بیان اولندی .

بونلردن صکره بطلمیوس فلادلفوس زماننده ظهور ایدن بدوروسوس علوم فلکیهٔ کلدانیه‌یی یونانه نقل ایتمکله آتنه اهالیسی مکافاةً مرمردن تمثالنی اعمال وشو تمثالك اوزرینه آلتوندن البسه اکسا ایلدیلر

مذکورالاسامی ذوات تدقیقات مکمله ایله علم هیئتی ایلرو کوتوروب رصد کواکبی وضع واستعمال ایتمشلردر .

فلکیات امم ماضیه عندلرنده توسعه باشلادیغی وقتلرده حوداث مستقبله‌یی رصد کواکبدن استفاده زعم باطلنه ذاهب اولدقلری جهتله احکام نجوم کبی بعض علوم انتشارندن برطاقم عقاید باطله وخرافات التزام ایدیله‌رك بوکا سحر بابلی تسمیه ایلدیلر .

بوندنصکره علوم مذکوره ایچون کاهنلر ظهور وتحیز ایتمکله کهنهٔ مرقومه فوق‌العاده اعتبار کسب ایتمش وبالجمله تکالیفدن معاف طوتلمشلردر .

علوم مذکوره بابل حوالیسندن یونانستانه انتشار

ایلدکدنصکره کواکبك سیر و حرکتلرندن حوادث مستقبله‌نك استدلالی حقنده تعمیم ایدن عقاید فاسده‌دن یلدزلره طاپق کبی بر مذهب فاسد عالم قدیمك امم کثیره‌سی بینلرینه یایلدی ·

مصر و هند طرفلرنده فنون مذکوریه میل و رغبت یونان حوالیسنده ظهور ایدن میل و توغلدن دها مقدمجه اولدیغی افادات تاریخیه‌دن اکلاشیلوب حتی یونانیلر بیله هندیلردن فنون مزبوره‌جه بعض مرتبه استفاده ایتمشلردر ·

زیتون غرسی و دقیق واتمك اعمالی ـ قبل الهجره (۳۲٤۰) تاریخلرنده اولدیغی مریدر ·

ایکنه ایجادی ـ شو صنعتك ظهورینی بعض مورخین قبل الهجره (۳۲۳٦) سنه‌سنده کوستریورلر ·

ایکنه صنعتی ظهور ایتدیکی وقت اتقان اوزره ایکنه اعمال اولنه‌میوب امم قدیمه‌نك قوللاندقلری ایکنه‌لر عاجدن وسائر کوکلردن معمول ایدی · اسکی مصرلیلر زمانلرنده باقردن اعمال اولندیغی مدفنلرنده ظهور ایدن آثار عتیقه‌دن اکلاشیلیور ·

مدفنلرده بولنان ایکنه‌لرك اوزونلغی اوچ قراطدن درت قراطه قدردر ·

صرمه‌لی معمولات و سائر بوکبی شیلرده مستعمل ایکنه‌لرك ظهورلری دخی پك اسکی اولدیغنی مورخ رولنکسون بیان ایده‌یور.

صرمه کشلك صنعتی — قبل الهجره (۳۱۶۲) سنه‌سنده ظهور ایتدیکی مرویدر.

قرمزی بویا — بودخی تاریخ مذکورده ظهور ایلدیکی روایت اولنه‌یور.

پوصله — پوصله لفظی فرانسزجه‌در. (قبله‌نما) دیمکدر. انکلیزجه قومپاس دینلور. بونك چینلولر بینلرنده ظهوری هجرتدن مقدمکی اوتوزایکنجی عصرده اولدیغنی مورخلرك بعضیلری یازه‌یور. چین اهالیسی بونی برده استعمال ایدرلر ایدی. هندلیلر چینلیلردن وعربلر هندلیلردن اخذ ایتدیلر. اوروپالولر عربلردن المشلردر.

عبادات وکواکب اصنامك بدایت ظهوری - بابلده ظهور ایدن علوم فلکیه - ذکر اولندیغی اوزره - احکام نجومدن استدلال ومرآت کائناتده صورتنمای ظهور اولان کافهٔ وقوعات وشئونك تأثیرات وفعلیاتی کواکب سیاره‌یه نسبتله خرفات استلزام ایدلدی. شو خرافاتك امم ماضیه درونده تعمم ایتمسیله برابر سیاراته پرستش دخی اولنمغله کواکب ومشاهیر ناملریله هیکللر

وتمثاللر انشا واقامه‌سی قبل‌الهجره (٣١١٤) سنه‌سنده ابتدا بابلده ومتعاقباً امم سائرهٔ ماضیه ارالرنده ظهور ایتمش اولدیغی تاریخلردن اکلاشیلایور .

فن کتابتك ظهوری — مورخلرك چوغی یازونك ایجادینی اسکی مصرلیلره نسبت وق ٠ ه (٣١٠٠) تاریخلرنده ایجاداولندیغنی روایت ایده‌یورلر . ابتدامصرده ظهور ایدن کتابت حروف هجا اوزره یازیلان یازی اولمیوب هیر وغلیف دینلان خطدرکه برطاقم صور واشکالی حاوی اشارتلردن عبارت ایدی . شو اشارتلرله منقوش مصر حوالیسنده دیکیلی طاشلر اولدیغی کبی بوطاشلرك بریسیده درسعادتده سلطان احمد میداننده‌در .

فراعنهٔ مصر وقوعات مهمه وفتوحات جاریه‌لرینی شو یازی ایله مذکور طاشلر اوزرلرینه یازدرمشلردر . کهنه طاقی هجرتدن اون درت عصر اولره قدر خط هیر وغلیف ایله معبدلرك دیوارلرینه منقوش اولان اشارتلردن وقایع تاریخیه‌یی استفاده ایدرلر ایدی . انقلابات زمان ایله خط مذکوری اوقویان ادملر قالمدیغندن اعصار کثیره‌دن برو ذکر اولنان طاشلرك اقامه‌سی نه‌مقصد اوزرینه مبنی واوزرلرنده‌کی نقشلر نه‌قوله اشارتلردن عبارت اولدیغی مجهول قالمشیدی .

فرانسه‌ده معلم مشهور شمپلیون (۱۸۲۲) تاریخ میلادیسنده شو اشارتلری کشف ایلدیکندن بونلر اصواتی حاوی شیلر اولمدیغی ویالکز هرشکل برشیئه علامت اولدیغی اکلاشلمغله تاریخجه بعض استفادات وقوعبولدی .

مصریلر قبل الهجره (۱۲۸۲) سنه‌سنده هیروغلیفه خطنه مشابه اولمق اوزره بر یازی ایجاد ایلدیلر . شو یازی خط مذکورکبی هر شکل برشیئه اشارت صورتیله وضع اولنمیوب هر شکل صدالی برحرف اولدیغی کشفیات اخیره‌دن اکلاشلمش وبطالمهٔ مصردن بعضیلرینک اسملری حروفه مبنی اولدیغی حالده خط اخیر مذکوری حاوی اولان طاشلر اوزرلرنده کورلمشدر .

مصریلرک معاملات حسابیه‌یه مخصوص بر یازیلری دخی وار ایدی‌که بوده هیروغلیف خطندن تولیدوتفریق ایدلمشیدی .

اصل حروف هجا اوزره یازی یازمغی ایجاد ایدنلر فنیکه‌لولر درکه علی اختلاف الاقوال فنیکه‌لی قادموس قبل الهجره (۲٤٥٠) سنه‌سنده ایجاد ایتمشدر .

یونانیلر تروئه محاربه‌سنه‌قدر یازی یازمق نه اولدیغنی بیلمزلر ایدی . شاعر اومیروسک اشعاری تروئه محاصره ومحاربه‌سنی حکایه ایدر . یونانیلر یازو بیلمدکلرندن

اومیروسك اشعارینی تدوین ایده‌میه‌رك یكدیكرندن اوكرنوب ازبرلمك صورتیله اشعار مذكوره تداول ایدر ایدی . صكره فنیكه‌لولردن یازو یازمق اوكرندیلر (١٣٧٦) .

رومانیلر یازو یازمغی یونانیلردن اوكرندیلر . صكره حروف رومانیه انكلیز ، هولاندا ، بولونیا ممالكنه منتشر اولدی .

بابل واثور دولتلری زمانلرنده ایجاد اولنمش اولان خط مسماری دخی پك اسكی یازولردندر . بابل نماردەسنك یدنجیسی اولان اورخامسه منسوب آثار عتیقه اوزرنده خط مسماری ایله یازلمش یازولر اولوب اورخامسك زمانی ایسه تقریباً هجرتدن اوچ بیك سنه مقدمدر . خط مذكور اوتاریخلرده و بلكه دها مقدملری موجود اولدیغی اكلاشیلیور .

اثوریلر بینلرنده برخط دخی وار ایدی‌كه الیوم سریانی ملتنك استعمال ایلدكاری یازی او خطك تراشیده‌سیدر .

عربلر بیننده كتابتك ظهوریده قدیم اولوب فقط بدایتی معلوم دكلدر . بعض مؤلفین حضرت اسماعیل علیه السلام افندمزك خط عربی ایله یازو یازدقلرینی و بعضیلری حمیر زماننده خط مسندك ایجاد اولندیغی ،

بعضیلریده عربلرڭ استعمال ایلدکاری یازی عالم قدیمده بابل و اثور بلادنده مستعمل خط مسماری اولدیغی حالده شو خطی صکره‌لری خط مسنده تحویل ایلدکارینی بیان ایده‌یورلر .

مقدمهٔ ابن خلدونده تفصیل اولندیغی اوزره خط عربی تبابعه دولتی زماننده احکام و جودت و اتقانجه پك زیاده بر درجه‌یه بالغ اولمشدر . شو خط حمیریلردن حیره‌یه انتقال ایلدی که حیره‌ده‌کی آل منذر دولتی عصبیتجه تبابعه‌نڭ نسباسندن و ارض عراقده ملك عربڭ مجددلرندن ایدیلر . اهل طائف شو یازی‌یی حیره‌لیلردن و قریش دخی طائف اهالیسندن اوکرندیلر .

بعض روایتجه حیره‌دن کتابتی ابتدا اخذ ایدن سفیان بن امیه در . علی قول حرب بن امیه در . شو قول ایادڭ اهل عراقدن اخذ ایلدکارینه ذاهب اولانلرڭ سوزلرندن دها زیاده صحته قریبدر . و شعرای ایاددن بریسی

قوم لهم ساحة العراق اذا ساروا جمیعاً والخط والقلم

دیو سویلدیکی سوز بعیددر . زیرا ایاد قبیله‌سی هرنقدر ساحهٔ عراقه نزول ایلدیلر ایسه‌ده حال و شانلرندن بداوت زائل اولمامشیدی . یازی یازمق صنعتی ایسه

صنایع حضریه‌دن معدوددر . شعر مذ کورك معناسی اهل اياد سیاحه و نواحئ امصاردن بر موقع قریبه‌ده بولندقلرندن بونلر سائر قبائل بدویهٔ عربدن زیاده خط و قلمه قریب اولدقلرینی بیاندن عبارتدر . اهل حجازك حیره‌لیلردن و حیره‌لیلرك تبابعه‌دن اخذ ایتدكلرینه دائر اولان روایت ایسه روایات سائره‌دن زیاده مناسبت قبول ایدر . حمیریلرك مسند نامیله بر یازیلری وار ایدی كه حرفلری یكدیكرندن منفصل ایدی . كندی رخصتلری اولمدقچه هیچ بر كمسه دیكرینه خط مسندی تعلیم ایده‌مز ایدی .

مضر قبیله‌سی یازی‌یی حمیریلردن اوكرندیلر . لكن بدویلر آرالرنده صنایعك ترقی ایده‌مامسی جهتیله اوكرندكاری یازی كوزل دكل ایدی . خط حمیرینك نوقت كوفی‌یه تحویل ایدلدیكی مختلف فیه اولوب مورخلرك بر طاقی بعد الاسلام كوفه‌ده تحویل اولندیغنی بیان ایده‌یورلر . لكن صدر اسلامده اصحاب كرامدن بعض ذواتك خط دست عالیلریله محرر اوله‌رق الیوم موجود اولان مصاحف شریفه شو یازو ایله یازلمش اولمسنه نظراً خط كوفی ظهور دین مبین اسلام اثناسنده موجود اولوب فقط مصاحف شریفهٔ معظم الیهانك حاوی اولدقری یازولردن

دخی نمایان اولدیغی اوزره درجهٔ اتقان وجودته بالغ دکل ایدی. فتوحات اسلامیه اثناسنده مخابراتك تکثری جهتله کوفه وبصره‌ده اتقان وجودت کسب ایلدیکندن «خط کوفی» دیو مشتهر اولدیغی بی اشتباهدر.

بعض روایاته نظراً قریش قبیله‌سی یازی یازمغی بنی طی قبیله‌سنه منسوب مرامره بن مره‌دن اخذ ایلدیلر. اصمعیدن منقولدرکه قریشه «یازی‌یی کیمدن اوکرندیکز» دیو صوردقلرنده «حیره‌دن» واهل حیره‌دن لدی السؤال «انبار اهالیسندن اوکرندك» دیدیلر.

ابن الکلبی وهیثم بن عدی یازی‌یی حیره‌دن حجازه نقل ایدن – یوقاروده دخی کوستردیکی اوزره – حرب بن امیه اولدیغنی و بعضیلری سفیان بن امیه اولدیغنی روایت ایدوب ابن سفیانه «بابالك یازی‌یی کیمدن اخذ ایتدی» دیو سؤال ایتدکلرنده «اسلم بن سوده‌دن» و اسلم کیمدن اوکرندی» دیدکلرنده» واضعی اولان مرامره‌دن» جوابنی ویرمشدر. اختلاف روایاتدن قریشك یازویی کیملردن اوکرندکلری صحت اوزره تمییز وتخصیص اولنه‌مز.

ازمنهٔ قدیمه‌ده کتابتك تقدم و تعمم ایده‌مامسی اوزرینه یازی یازه‌جق شیلرك ندرتندن ایدی. کتابت

ظهور ایتدیکی وقت شمدیکی کبی کاغد موجود اولمدیغندن بعضیلری حیوان دریلری اوزرلرینه وکیمیسی اغاج یاپراقلرینه یازی یازارلر ایدی. صکره‌لری کاغد ظهوری خلقی او تکلفدن قورتاردی.

تیمور وباقرك ظهوری ـ تیمور وباقر معدنلرینك عالم قدیمده موجود اولدیغی توراتك سفرتکوینده اصحاح رابعده مذکوردر. وتیمور وباقردن اوانی اعمال واتخاذی بعد الطوفان (۸۹۰) وقبل الهجره (۳۰۸۰) تاریخلرنده ظهور ایلدیکنی بعض مورخلر یازیورلر.

کریدده ایدا نام جبل قبل الهجره (۲۰۰۰) تاریخلرنده محترق اولوب اریمش طپراغی انجماد ایتدکده تیمور اولدیغی کوزلمکله تیمور اولوقت ظهور ایتدی دیو تاریخلرده مذکور اولان روایت تیمورك اندن مقدم ظهورینه مانع کوریله‌مز. زیرا توراتده تیمور وباقرك عالم قدیمده موجود اولدیغی مذکوردر.

داما اویوننك ایجادی ـ داما اویونی بوندن درت بیك سنه مقدم مصرده معروف ایدی. اوروپاده اوچ درتیوز سنه‌دن برو بیلنمشدر.

اثار عتیقهٔ مصریه اراسنده بولنان برصورته نظراً شو اویون فراعنه زمانلرنده موجود اولوب فرعون

رامسس ایله زوجه‌سی بر اثرده ایکیسی برلکده داما اوینه‌یورلر طرزنده ترسیم ایدلمشدر که رامسسك زمانی هجرتدن (۲۲۲۰) سنه مقدمدر .

شیشه اعمالی — پك اسکیدر . فقط نوقت ظهور ایتدیکی معلوم اولمیوب توراتده سفر ایوب و امثال سلیمان علیهما السلامده زجاجك مذکور اولمسی قدمنه دلیلدر .

بعض مورخین ایجادینی فنیکه‌لیلره نسبت ایده‌یورلر . لکن مصرلیلرك مخترعاتندن اولوب صنعتنده تفنن ایلدکلرینه وحتی تلوین وتذهیب دخی ایتدکلرینه دائر اولان روایت مرجحدر .

زجاج بلاد رومانیه‌یه قبل الهجره (۸۲۰) تاریخلرنده داخل اولوب (۷۲) تاریخنده اوروپایه بالا نتشار شبیکه‌لر ایچون لوحه‌لر اعمال اولندی .

معادنك صبغ وتلوینی — شو صنعت فنیکه‌لولرك ایجادی اولوب تاریخ ظهوری قبل الهجره (۲۵۷۰) سنه‌سنده اولدیغی مرویدر . لکن ایجادنده اتقان اوزره تلوین ایده‌مدکلرندن عملیاتی پك ناقص ایدی . صکره‌لری یونان ومصر بلادنده تجارب کثیره ایله نواقصی اکمال اولندی .

قلیج ایجادی – ق ۰ ه (۲۵۲۰) ۰
یای و اوق – ق ۰ ه (۲۵۰٦) ۰
قلقان – ق ۰ ه (۲٤۷۰) ۰
معدنی ایپنه‌نرك ایجادی – ق ۰ ه (۲٤۲٦) ۰
دیکیلی طاشلرك بدایت رکزی – ق ۰ ه (۲۳۰۰) ۰
یلدز ایله کمی یورتمك – ق ۰ ه (۲۲۷٦) ۰ بو صنعت ازمنهٔ قدیمه‌ده معلومات بحریه‌لری مکمل اولان فنیکه‌لولرك اختراعاتلرندن معدوددر ۰

سنهٔ شمسیه‌نك ترتیبی – ق ۰ ه (۲۲۲٦) ۰ شو ترتیب بابل مملکتی اهالیٔ قدیمه‌سی اولان کلدان علماسی معرفتلریله وقوعبولمشدر ۰ وقوعندن صکره از وقت ظرفنده اثوریلر، مصریلر، عبرانیلر، هندیلر، عربلر، وسائر اقوامه انتشار ایلدی ۰

ایام سنه حقنده صکره بعض مرتبه اختلاف یوز کوسترمکله وقت بو وقت اصلاح ایدلمشدر ۰

حکمای یونانیه‌دن تالیس سنهٔ شمسیه‌نك ترتیبنی مصریلردن اخذ ایدرك ایام سنه‌یی (۳٦۵) و هر شهری (۳۰) کون اعتبار ایتمش اولدیغی حالده خمسهٔ مسترقه عد اولنان بش کونی سنه‌نك اك صوك کی شهرینه اضافه ایتمشدر ۰

روما امپراطوری سزارك زماننده قدر بو قاعده روماییلرجه‌ده اولوجهله قبول اولنمش ایسه‌ده سزار زماننده ایام مذکوره‌نك بر دورهٔ تامه اولمدیغی اکلاشلدیغندن (۳٦۵) کونه (٦) ساعت دخی علاوه ایدیله‌رك سنه شهدیکی ترتیبی حاوی اولان شهور اوزرینه بالترتیب سزارك اسم اصلیسی اولان (تموز یولیوس) کندی اسمنه نسبتله شهر معلومه واوغستوس دخی قیصر اوغستوسك اسمنه نسبتله شهرآبه آد ویرلدی . مؤخراً عندالاستعمال اوغستوسك و اوی ساقط اولمشدر . فقط ذکر اولنان التی ساعته مقابل هر درت سنه‌ده شباط شهری برکون فضله عد ایدیله‌رك (۲۹) کون اعتبار ایدلدی . و شباطی (۲۹) کون اولان سنه‌یه کبیسه اطلاق اولنه‌رق او سنه‌نك ایامی (۳٦٦) صایلدی .

سزارك زماندن صکره بعض هیئت شناسان دورهٔ شمسیه (۳٦۵) کون و (٦) ساعت اولمیوب (۳٦۵) کون (۵) ساعت، (٤۸) دقیقه، (٤۹) ثانیه اولمغله سزارك اعتبار ایتدیکی مقداردن (۱۱) دقیقه و (۱۱) ثانیه نقصان اولدیغنی کشف ایتدیلر . بو کشفه نظراً سزارك ترتیبنده بهر (۱۳۰) سنه‌ده برکون تفاوت کوروندیکنده (۱۵۸۳) سنهٔ میلادیه‌سنده پاپا اون اوچنجی غریغوریوس اصلاحه

تشبثله سنهٔ مذکوره‌دن (١٠) طرح ایلدی که شو طرح تشرین اولك دردی ایله اون بشی بیننده اولمغله شهر مذکورك بشنجی کونی اون بشنجی کون اعتبار ایتدی . لکن شو اصلاح یالکز بلاد غربیه‌ده قبول اولنوب بلاد شرقیه‌ده قبول اولنمدیغندن الیوم تقویملرده مندرج اولان (١٢) کون سنهٔ رومیه وافرنجیه فرقی بوندن نشئت ایتمشدر . بلاد غربیه‌جه ایام تفاوت (١٧٥٢) و (١٨٠٠) سنه‌لرنده‌دخی طرح اولندی . بو حسابجه (٥٠٠٠) سنه‌ده بر کون تفاوت ظهور ایدرکه بو ده موهوم حکمنده‌در .

فن طبك ظهوری ـ طب فنی ابتدا بابلده ظهور ایلدی . لکن اول وقتلر علم مخصوص عد و تدوین اولنمدیغی کبی بوکا مخصوص اطبا دخی یوق ایدی . بابل مدنیتی بحثنده بیان اولندیغی اوزره خسته‌لر ممر ناسه چیقاریله‌رق مرور وعبور ایدنلردن او خسته‌لرك علتلری حقنده تجربه‌لری سبقت ایدن هر کیم اولور ایسه اولسون بیلدیکی علاجی تعریف ایتمسی بابلجه عوائد مرعیه‌دن ایدی .

تجاربك تکثرندن اسامیٔ ادویه‌یه متعلق چوق شیلر اوکرنلمکله صکره‌لری شو ادویه‌نك اسملری بر لوحه‌یه یازیله‌رق اله الطب نامیله بر تمثال اقامه سیله شو تمثاله نسبتله انشا اولنان بر هیکلده لوحهٔ مذکوره تعلیق اولندی .

اوتاریخلرده مصریلر کبی سائر امم قدیمه‌نك دخی اکثریسی شو عادته اتباع و یونانیلر ژوپیترك اوغلی دیدکاری اسکولابی اله الطب اتخاذ ایلدیلر.

بو عادتك اتخاذینی متعاقب اطبادخی ظهور ایلدی. لکن هر بر طبیب امراض مختلفه‌یه تداوی ایده‌میوب هر بریسی یالکز بر علته علاج ویرر ایدی.

امم قدیمه ارالرنده تداول ایدن خرافات طبابت ایچینه‌ده قارشمقله خلق اطبا ارواح ایله مخابره ایتدکدن صکره خسته‌یه علاج ویریور اعتقادینی التزام ایلدیلر.

بوندن صکره وقبل الهجره (۲۱۸۰) سنه‌سنده فصد (طمردن قان المق) و(۲۱۲۶) ده مقبی استعمالی ظهور ایلدی. شوایکیسنکده ظهوری بابلده‌در.

حضرت سلیمان علیه السلام هجرتدن مقدمکی (۱۶۳۶) سنه‌سنده نباتات وحیواناتك خاصه‌لرندن بحث بیورمشدرکه شوخاصه‌لرجه نبی مشارالیه حضرتلرندن مقدم هیچ برکسه بحث ایتمامشدر.

فن طبك یونانیلره نسبتی شو فنه دائر کتاب انلردن ظهور ایتدیکی ایچوندر.

قبل الهجره (۱۰۴۰) تاریخلرنده حکمای یونانیه‌دن بقراط فن طبدن برکتاب تألیف ایتمش وشام بلادندن

حمص شهرنده عمومه مخصوص خستهخانه دخی انشا ایتدرمشدر ٠

اقلیمیوسك اوغللری ارالرنده علم طب سلفدن خلفه نقل طریقیله تداول ایدر ایدی ٠ فن طبی بونلر اسکولاب وشیرون نامنده ایکی شخصدن اخذ ایتدکارندن یونانیلر شو ایکی شخصی الهه‌لری صنفنه ادخال ایتمش وبالاده بیان اولندیغی اوزره اسکولاب ایچون هیکل مخصوص دخی اقامه ایلمشلر ایدی ٠ بقراط بونلردن صکره ظهور ایلدی ایسه‌ده فن طبی ابتدا شو ذاتك تدوین ایتدیکی جهتیله بقراطه مخترع نظریله باقدیلر ٠

بوندن صکره ارسطو ظهور ایلدکده تشریح حیواناته بالاعتنا طبایع وخصوصیات حیوانیه‌دن بحث ایتدی ٠ اسکندریه مدرسه‌سنده ظهور ایدن هروفیلوس وفیلبوس اجسام بشریه‌نك تشریحنه باشلادیلر ٠

ق ٠ ه (۸۰۰) تاریخلرنده اسینیه دینلان جمعیت طبیه یونانده نباتات وجمادات قوهٔ مولده‌لرینك تدقیق وتفتیشی وعلم طبك تعلیمی ایله اشتغال ایتمشلردر ٠

هجرتدن (٤۷۲) سنه مقدم جالینوس فن طب وتشریحه دائر کتب مفیده تألیف ایلدی ٠

جالینوس ایله همعصر بولنان روفس واطباء سائره

دائرهٔ فن طبی توسیع ایلدیلر. بونلر «فن طب علم فلکیاتی متضمندر» دیه‌رك اجرام سماویه‌نك امراض بشرده دخلی اولدیغنی و اجسام انسانیه‌ده تأثیرینی زعم ایدرلر ایدی.

بقراط دیرکه «علم نجومی بیلمیان طبیبه اعتماد اولنه‌مز. زیرا طبیبه لازمدرکه ادویه اعطاسی ایچون اصلح اوقات تحری و اختیار ایده». غالینوس دخی بو رأیده ایدی. شو ایکی ذات مریضك بحرانی آیك یدنجی، اون دردنجی، یکرمی برنجی کونلرنده ظهور ایدر زعمنده ایدیلر. بو زعملرینك منشائی قمرك ایام مذکوره‌ده برحالدن برحاله تحول ایتمسی‌در.

کذلك بقراط و غالینوس «انسانك جسمی عالم صغیر منزله‌سنده اولوب قلب افلاکده شمس، دماغ قمر منزله‌سنده اولدیغی کبی مشتری رئه‌یه، مریخ جکره، زحل اوده، زهره کلیه‌لره، عطارد آلات تناسله مستولی اولدقلری» رأیلرنده اولمغله بو رأیلر بزم عصرمزه قدر جهلاء اطبانك اعتقادلرندن زائل اولمامشدر.

قیاصرهٔ روم زمانلرنده رومانیلردن خیلی اطبا ظهور ایلدی. لکن امپراطور انطونیین زماننده دور اسلامه قدر رومانیلرجه فن طب پك زیاده تقدم

ایده‌مامشدر . بونکله برابر اسکندریه مدرسه‌سنده فن مذکور تقدم اوزره ایدی . مذکور الاسم غالینوس مدرسهٔ مذکوره‌دن ظهور ایلدی .

هجرتدن مقدمکی ایکنجی عصرده ظهور ایدن ثیودورس برسیان نام ذات لسان یونانی اوزره درت جلدی حاوی برکتاب یازمشدر . برنجی جلدی ادویهٔ عامهٔ مسهله‌دن، ایکنجیسی امراضی بیلدرن شیلردن، اوچنجیسی نسوانه مخصوص امراضدن، دردنجیسی مجربات طبیعیه‌دن بحث ایدر .

بوندن یارم عصر صکره طبیب ابسیوس ظهور ایدرك كتاب تألیف ایتمش ایسه‌ده طلسم و سحرك تأثیراتی کبی شیلری دخی کتابنه قارشدرمشدر .

ساعت ایجادی ـ بعض مورخین اسلامیه ساعتك ایجادینی حضرت یوسف علیه السلامه نسبت ایده‌یورلر . ابتدا ایجاد اولنان ساعت صو ساعتیدر . عرب مورخلری صو ساعتی یونانیلرك اختراعاتندندر دیورلر . صو ساعتی الیوم مستعمل اولان قوم ساعتلری کبی ایدی . هجرتدن مقدم کی (٧٨٠) تاریخنده رومانیلر صورت اعمالنی یونانیلردن اوکرندیلر .

کاغد ایجادی ـ کتابت ظهور ایتدیکی وقت کاغد

اولمیوب حیوان دریلری و اغاج یاپراقلری اوزرلرینه یازی یازارلر ایدی .

کتابت ظهورندن صکره قدمای مصریین نیل اطرافنده نابت پاپیروس دیدکلری اوتدن اوزرینه یازی یازمغه الویرشلی برشی ایجاد ایتمشلر ایدی .

شمدیکی استعمال اولنان کاغد ابتدا چین حوالیسنده ایپك و پموق و کتاندن اعمال اولنمش اولدیغی حالده قرون وسطایه قدر تعمیم ایده‌مامش ایدی . اوروپاده ایجادی قرون وسطاده در .

خریطه ایجادی - ق . ھ (٢٠٨٠) تاریخلرنده مصرده ایجاد اولندی .

عرب جغرافیلری خریطه لفظنی سطح ارضدن بر قسمك رسمنه ورسم فلکه دلالت ایدن ورقه‌ده استعمال ایلدیلر که اما کندن بعضیسنك بعضیسنه نسبت وابعادی اول ورقه‌دن ظاهر اولور .

قدمای مصریین خریطه‌نك بعض معرفتنه واقف ایدیلر . و سیزوستریس فتح ایتدیکی املاك و اماکنك ترسیمنی امر ایلدی . کذلك بنی اسرائیلجه‌ده خریطه معروف ایدی .

هیرودوتك بیاننه کوره خریطه‌یی فرسلر دارانك

زماننده تصنيع ايتديلر . وابراتسثينوس طول وعرضك واضعی‌درکه زمانی قبل الهجره (٨٩٦) سنه سنه‌سنده‌در . شو ذات افلاطون ثانی دیو تلقیب اولنمشدر . بوکا متعلق افادات مقدمه‌ده بر درجه‌یه قدر تفصیل اولنمشدر .

مصرده الوان ایله تصویر ونقش ایجادی ـ ق . ه (٢٠٢٠) تاریخنده‌در .

قلعه انشاسی ـ ق . ه (٢٠٠٦)

بچقی ودورپی ایجادی — ق . ه (٢٠٠٢)

رنده وپیکار ایجادی — ق . ه (١٩٢٦)

ضرب مسکوکات — ق . ه (١٥١٧) سنه‌سنده‌در . ابتدا سکه ضربی یونانیلره نسبت اولنه‌یور . هیرودوت لیدیالیلردن بحث ایدرکن ضرب نقود ابتدا لیدیالولرده ظهور ایتدیکنی بیان ایده‌یور ایسه‌ده ارغوس حکمداری فیرونك زماننده وقبل الهجره تاریخ مذکورده سکه ضرب اولنوب اندن صکره بلاد یونانیه‌دن فرس وعرب بلادینه منتشر اولدیغی محققدر .

مقناطیس ظهوری — ق . ه (١٣٩٦)

یونانیلرك اولیمپیاد اویونلری — ق . ه (١٣٩٦) سنه سنده اولیمپیاد اویونلرینه باشلانمشدر .

یونان اهالیسی درت سنه‌ده برکره اولیمپیاد شهری

جوارنده برمحلده طوپلانوب حزیرانك یکرمی برنجی کوننڭدن یکرمی بشنجی کوننك اقشامنه قدر اویونلر دوام ایدر ایدی‌که شو اویونلر اتحاد نسبت ملیه، محافظهٔ روابط مدنیه، ادمان مهارت حربیه ایچون ایجاد اولنمشیدی.

اولیمپیاد اویونلرینه مخصوص اوقاتجه یونانستانده مسالمت عمومیه جریان ایلر وباشلری چیچکلرله مزین قهرمانلر طولاشوب هرکسی مسالمت ومتارکهٔ خصومته دعوت ایدرلر ایدی. بینلرنده خصومت اولانلر بعضاً ملعبه‌ده بارشیرلر ایدی.

اولیمپیاد اویونلری دلیقانلولر پیاده اوله‌رق یارش ایتمك، آت وعربه قوشدرمق، آتم اتلامق، کورش طوتمق، جرید اوینامق، الحاصل حرکات وجودیه‌نك ادماننی واجسام بشریه‌نك تقویتنی موجب اوله‌جق هردرلو جمناستیق تعلم ایلمك کبی شیلردن عبارت ایدی‌که بو حرکاتك تأثیرات حسنه‌سیله یونانستانجه شجاعت ومهارت حربیه بردرجهٔ فوق العادیه ترقی ایتمش وشو ترقی سایه‌سنده یونان طائفه‌سی از عسکرله مجملرك بیوك بیوك اردولرینی بوزمشیدی.

العاب مذکوره‌دن قومیتلرینه حاصل اولان حسن تأثیر نیجه نیجه منافع حصولنه سبب اولدی .

اولیمپیاد اویونلری جمیتلرنده حرکات مذکوره‌دن بشقه شعرا وسائر اصحاب هنرك هر بریسی اقتداریني کوستره‌جك اثرلريني میدانه قویوب انظار عمومیه‌یه عرض ایدر ایدی . مسابقت وتفوق اکتساب ایدنلرك هر بریسنه مکافات اولمق اوزره دفنه وزیتون داللرندن معمول برتاج ویریلور وشوتاجلر بینلرنده اول قدر مقبول ومحترم ایدی‌که نائل اولانلرك فامیلیالرینه افتخار عظیمی موجب اولور ایدی .

اولیمپیاد اویونلرینك هر بریسی یونانیلرجه تاریخ اعتبار ومثلا GXGV,I یازلسه یوز طقسان بشنجی اولمپیاد اویوننك برنجی سنه‌سی دیمك مراد اولنور ایدی .

کسوف شمس وخسوف قمرك تقویملری ـ فلاسفهٔ یوناندن ق ۰ ھ (۱۲٤۸) تاریخنده تولد ایدن تالیسك کشفیدر .

کهربا‌ده‌کی قوهٔ جاذبه‌نك کشفی ـ بونك مکتشفیده تالیسدر . ظل شمسدن مرتفعاتك ارتفاعنی استخراج ـ کذلك مکتشفی تالیسدر .

سطرنج وطاوله اویونلرینك ایجادی ـ ق ۰ ھ (۱۲۳۰)

سنه سنده در . شو اویونلرك ایجادینی بعضیلری چینلولره وبعضیلری هندلیلره نسبت ایده یورلر . لکن صصه نام حکیم هندی تاریخ مذکورده ایجاد وسطرنجه شاتوریکا تسمیه ایلدیکی روایات سائره یه مرجحدر .

منفخه (کوروك) ایجادی ـ ق . ه (۱۱۷٦) سنه سنده در . یونانستانده ظهور ایتمشدر .

دولاب واسطه سیله ساقی اعمالی ـ ق . ه (۱۲۰۰) تاریخنده تولدایدن فلاسفهٔ یوناندن انخرسیدسك اختراعیدر .

فرانسه نك بلاد جنوبیه سنده زیتون واوزوم غرسی ـ ق . ه (۱۱٤٦) سنه سنده در .

علم هندسه نك ظهوری ـ ق . ه (۱۱٤٥) . موجدی ایتالیا فلاسفه سندن فیثاغورسدر .

قورشون قلم ایجادی ـ ق . ه (۱۱۱٦)

فن تاریخك تدوینی ـ ق . ه (۱۱۰۷)

پرتوسوزك ایجادی ـ ق . ه (۱۰۹٦)

اسباب زلازل سنویه معلوماتنك تدوینی ـ ق . ه (۱۰٦۰) . مدونی ایتالیا فلاسفه سندن تیماوس در .

دورهٔ قمرك کشفی ـ ق . ه (۱۰٥۰) . کاشفی یونان فلاسفه سندن مانتودر .

بش کوزکلی کمی ایجادی ـ ق . ه (۱۰٤۰)

سقوط اجسامه دائر قانونك وضعى - ق٠ه(١٠٤٠)٠
واضعى ديمو قراتيسدر٠
حكمت عمليه وادبيه‌نك وضعى - ق٠ه(١٠٣٠)٠
واضعى يونان فلاسفه‌سندن سقراطدر٠
جيوه‌نك ظهورى - ق٠ه(١٠٢٢)٠
مقره ايجادى - ق٠ه (١٥٠٦)٠
مسلح عربه ايجادى - ق٠ه (٩٧٦) ٠ فرانسه‌ده
ايجاد اولنمشدر٠
ناعوره (صود ولابى) ايجادى - ق٠ه (٩٥٩)٠
طلومبه ايجادى - ق٠ه (٩٤٥)٠ اسكندريه
مدرسه‌سنده اكتزيبوس نام هنرور ايجاد ايلدى٠
علم منطقك تدوينى - ق٠ه (٩٤٨)٠
تورات سبعينيه‌نك ترجمه‌سى - ق٠ه (٩٤٥)٠
ردوس جزيره‌سنده‌كى تمثالك اقامه‌سى - ق٠ه
(٩١٠)٠
اسكندريه‌ده‌كى فاروس مناره‌سنك بناسى - ق٠ه
(٩٠٤)٠
رفع اثقال آلتنك ايجادى - ق٠ه (٩٠٢)٠
طول وعرض بلدانك وضعى - ق٠ه (٨٩٦)٠
اتمك فرونلرينك ايجادى - ق٠ه (٧٩٦)٠

نشادر ایجادی – ق۰ھ (۶۶۹)۰

بیوك چاكارك ایجادی – ق۰ھ (۲۲۰)۰ چنغراق دینلان كوچك چاكارك ایجادی پك قدیم اولوب قدمای مصریین آثارندن اولدیغی و اوزیریس دیو معروف اولان بیراملرینی چنغراقلرله اعلان ایتدكلری مرویدر۰ بیوك چاكاری تاریخ مذكورده بالینوس نامنده براسقف ایتالیا حوالیسنده ایجاد ایتمشدر۰

علم اصول جبرك ایجادی – ق۰ھ(۱۷۰)۰شو علمك اصل واضعی اسكندریه‌لی دیو فانتوس نام ذات اولوب تاریخ مذكورده وضع و ایجاد ایتمشدر۰

ایپك قوردینك اوروپایه دخولی – ق۰ھ(۱۲۲)۰

صو دكرماننك ایجـادی – ق۰ھ (۶۷)۰ رومالی بلیساریوس ایجاد ایتمشدر۰ طاش دكرمن استعمالی پك اسكی اولوب ازمنهٔ قدیمه‌ده حیوانات ایله طحن دقیق صنعتی ظهور ایتمزدن مقدم طاشدن ال دكرمنی استعمال ایدرلر ایدی۰

تاریخلری یازیلان امم قدیمه بیننده ظهور ایدن علوم و صنایعك اكثری مباحث مخصوصه‌لرنده دخی درج و تفصیل اولنمشدر۰

برنجی کتابك خاتمه‌سی

﴿تشکر لطف عالئ حضرت پادشاهی﴾

اشبو اثر عاجزانه‌مك حاوی اولدیغی اوچ کتابدن قرون اولی وقایع تاریخیه‌سیله تاریخلرندن بحث ایلدیکمز ممالکك جغرافیه‌سنی شامل برنجی کتاب له الحمد والمنه رسیدهٔ حسن ختام اولوب

کرامت آب صافی‌یه معادلدر حقیقتده
او آبك اك زلالی خصلت عبدالحمید خاندر
رفاه عالمی تأمیندر معنی عدالتده
او معنانك مثالی حضرت عبدالحمید خاندر

مدیحهٔ جلیله‌سی مدایح علیا و مکارم بی انتهای خلافتپناهیلرینه نسبتله آفتاب کائنات آرادن بر نمونهٔ ذره مقدار و عصر محاسن حصر شهریاریلری نعم الاعصار اولان ولی نعمت بینتمز خلیفهٔ روی زمین و کافهٔ تبعهٔ مسعودهٔ شهنشاهیلرینه نعمت عظمای رب العالمین السلطان الغازی ﴿عبد الحمید خان﴾ ابن السلطان الغازی عبد المجید خان ابقاه الله تعالی

الى انتهاء الزمان افندمز حضرتلرینك منظور شوكت نشور ملوكانه‌لری بیوریلوب حق غیر احق كمترانه‌مده مرحمت افزای سنوح و صدور اولان لطف عالیٔ ظل اللهیلرندن طولایی فرق افتخار عبیدانه‌م اوج اعلایه برابر اولمغله مداومی اولدیغم

پرتو مهر ایله، انوار قمرله روز و شب
پارلایوب تا كه دوناندقچه زمین و آسمان
تخت عالی بخت عثمانیده ایتسون بر قرار
حضرت عبدالحمید خانی خدای مستعان
دعای واجب الاداسیله تزیین لسان شكران ایلدم

فهرست

صحیفه	
٢	بیزانس تاریخی
٩	روم شرق امپراطورلغی
٢٦	روم مدنیت ومعارفی
٤١	اسپانیا جغرافیاسی
٤٥	اسپانیا تاریخی
٥٤	ویزیغوتلر
٦٣	لوزیتانیا
٦٤	اندلوسیا
٦٨	جرمانیا
٨٤	باویرا
٨٦	غالیا
٩٤	غالیالولرك اخلاق وسائره‌لری
٩٨	فرانسه دولتی
١٠٦	بورغونیا
١٠٨	هولاندا
١١١	بلچیقا
١١٢	اسویچره

صحیفه

١١٤	دانیمارقه
١١٥	بریتانیا جغرافیاسی
١١٩	بریتانیا تاریخی
١٢٧	اسکی بریتانیالولرك عوائدی
١٢٩	اسقوچیا
١٣١	ایرلاندا
١٣٩	اوروپایه هجرت ایدن اقوام قدیمه
١٦٤	فلاسفه تاریخی
٢٦٨	قرون اولاده اختراعات
٣٠٤	برنجی کتابك خاتمه‌سی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٢	١١	وقائیله	وفاتیله
٢٦	٩	تأسسدن	تأسیسندن
٣٢	١٠	تخریث	تخریب
٣٨	٦	نوشروانك	قبادك
٤٧	٨	ازیانیا	ازبانیا
٥٧	١١	ثیوردوس	ثیودوس
١٧	١٦	هتلوه‌تین	هلوه‌تین
٩٦	١٨	مخصوصه	مخصوصه‌ده
٩٩	٥	مدنیته	مدنیته
١٠٠	١٣	جنیوا	جنویاف
١٠٨	١٦	مذکوره‌یی	مذکوره
١٠٩	١١	اوقلر	اوتلر
١١٩	٥	اوقیایوس اتلانتیقی	اوقیانوس اتلانتیقی‌یه
١١١	١٢	یتمش	یتمش بیك
١٢٢	٣	سنه‌سنه	سنه‌سنده
١٣٣	١٣	ایتمشدد	ایتمشدر
١٣٤	١٧	ذتك	ذاتك
١٣٦	١٢	ایکرمی	یکرمی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۱۳۵	۱۸	ایلیرناتك	ایلیریانك
۱٤۸	۲۰	فرد استماعی	فریاد استماعی
۱٥۱	۱۲	یغما ایده	یغما
۱٥۳	٦	شو مصا	شو
۱۷٥	۱۹	مجهول	مجهولدر
۱۷٦	۱	زیوا	زیرا
۱۹۱	۷	تعلیدر	تعمیدر
۱۹٤	۱۳	نبجه	نتیجه
۲۰٤	۷	انلری	
۲۱٥	۱۳	شاکرلردندن	شاکردلرندن
۲۱٦	۱۸	حکم	حکیم
۲۱۸	۱	دنیس	دنیسی
۲٤۱	۳	اکلارز	اکلار
۲٦٦	۳	فلسفه‌سندن	فلاسفه‌سندن
۲٦۷	۷	سنه‌سنده	سنه‌سندن
۲۷۳	۱۹	جمله-	جمله

بشنجی جلدك فهرستی

صحیفه	
٤	مقدمه
١٦	لاحقهٔ مقدمه
٢٣	مولد کریم نبوی
٢٦	رضاع نبوی
٢٧	کفالت
٢٩	ازدواج نبوی
٣٠	تعمیر کعبهٔ معظمه
٣١	مبعث وابتداء نزول وحی
٣٤	سابقین اسلام
٣٦	دعوت نبویه
٣٦	مشرکینك اذا واستهزالری
٤٠	مسلمینك حبشه‌یه هجرتلری
٤١	اسلام حمزه وعمر
٤٣	قطیعهٔ رحم
٤٤	وفات ابی طالب وخدیجه وتزوج عایشه وسوده
٤٦	معراج و فرضیت صلوات خمس
٤٧	سفر طائف ومبدأ اسلام انصار

صحيفه	
٥٠	هجرت نبويه
٥٥	بناء مسجد شريف
٥٧	مواخاة
٥٩	تحويل قبله وفرضيت صيام وزكوة ومشروعيت اذان
٦٠	امر جهاد
٦١	غزوهٔ بدر
٨٠	غزوهٔ بنى قينقاع وغزوهٔ سويق وغزوهٔ قرقرة الكدر
٨١	تزويج على وفاطمه ، وجوب صلوة عيد اضحى ونحر ، فوت اميه
٨٣	كعب بن اشرفك وابى حقيقك قتلى ، سريهٔ زيد بن حارثه ، ولادت حسن
٨٥	غزوهٔ احد
١٠٢	غزوهٔ حراء الاسد ، بعث الرجيع ، نكاح خزيمه وحفصه
١٠٤	وقعهٔ بئرمعونه
١٠٦	غزوهٔ بنى النضير ، غزوهٔ ذات الرقاع ، غزوهٔ بدر الثانيه ، ولادت حسين

صحيفه

۱۰۸	غزوۀ دومة الجندل، غزوۀ خندق، غزوۀ بنی قریظه، غزوۀ غابه
۱۱۷	غزوۀ بنی المصطلق، وقعۀ حدیبیه
۱۳۱	غزوۀ خیبر وسائر فتوحات، ملوکه مکتوبلر وعمرة القضا
۱۴۳	خالد وعمر وعثمانك اسلامی، غزوۀ موته خالدك بنی جزیمه یه بعثی، غزوۀ حنین، حصار طائف، بعض وقایع
۱۴۹	فتح مکه
۱۹۲	بعث عیینه وولید
۱۹۷	بعث قطبه وضحاك وعلقمه
۲۰۰	تتابع وفود
۲۰۱	غزوۀ تبوك، سریۀ خالد، موت عبدالله ذی البجادین هدم مسجد ضرار
۲۱۳	کعب بن مالك ورفیقلرینك قصه‌سی، ثقیفك اسلامی، هدم لات
۲۲۱	کتاب رؤسای حمیر، وفات نجاشی، وفات ام کلثوم، وفات عبدالله بنی ابی
۲۲۵	حج ابی بکر
۲۲۷	قدوم عدی، بعث ابی موس ومعاذ

صحیفه

٢٣٣	بعث خالد وعلى وابى عبیده
٢٤٠	حجة الوداع
٢٤٧	قدوم وفدالنخع واستغفارالنبى وسریهٔ اسامه
٢٥١	متنبیلر
٢٦٣	انتقال النبى
٢٧٠	بیعت ابى بکر الصدیق
٢٨٠	شمائل وخلق کریم نبوى
٢٨٤	اولاد وزوجات نبویه
٢٨٦	خدمه وموالئ نبوى
٢٨٩	امرا وسفراء وکتاب وقضاة ومؤذنین وشعراء پیغمبرى
٢٩٧	حضرت پیغمبرك ثیاب واشیاسى
٢٩٨	اصحاب کرام
	حضرت ابى بکرك خلافتى
٣٠٢	اسامه نك غزایه سوقى، مرتدین جمع قران، بعض وقایع
٣٣٣	فتوح عراق
٣٤٣	فتوح شام

خطا وصواب جدولی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۲۸	۱٤	السلام	الاسلام
۲۸	۱۷	بسماعیل	اسماعیل
٤۷	۷	موفقیت	موافقت
۷۰	۲۰	معازرك	معاذر
۹۱	۱	بولمسی	بولنمسی
۱۰۰	۱	طاشی	طاسی
۱۰۱	٦	رفیل	رذیل
۱۳۵	۷	قبح	قبح
۲۰۹	۲	البجبادین	البجادین
۲۰۹	۱۰	اوقورکن	اوقورکن حضرت عمر»
۲۷۱	۲۰	منصرت	نصرت
۲۷۳	۱۰	سنهٔ هجریه نك	سنه هجریه ربیع الاولنك
۲۹۹	٤	اولمقدنر	اولمقدر
۳۱۱	۳	امنیه	منیه
۳۱۲	۲۰	اشرافنه	اشرفنه
۳۳۰	۱۱	بولنه قلری	بولندقلری
۳۳٤	٥	حبریل	جبریل

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٣٣٤	١٩	ویدی	ویردی
٣٣٨	٢٠	عزیقاً	غریقاً
٣٤١	١٥	نواحیسندن	نواحیسنده‌کی
٣٥٠	٢٠	یاقلاشمشده‌درده	یاقلاشمشده

مرآت العبر

﴿ مفصل تاريخ عمومى ﴾

مؤلفى
ديار بكرلى سعيد پاشا

بشنجى جلد

صاحب وناشرى
عصر كتبخانه‌سى صاحبى كرقور

معارف نظارت جليله‌سنك رخصتيله

در سعادت

(قره‌بت وقصبار) مطبعه‌سى – باب عالى جاده‌سنده نومرو ٢٥

١٣٠٤

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمد الله على آلائه وافضاله • ونصلى على نبيه محمد وآله •

عالم عدالت و مسعدتك نير ناشر الانوارى وعموم تبعهٔ ملوكانه‌لرینك نور عيون اسايش وافتخارى اولان ولى نعمت بيمنتمز شهنشاه اعظيم و ظل الله فى العالم پادشاهمز السلطان ابن السلطان (الغازى عبد الحميد خان) ثانى ايدالله خلافته الى انقضاء الدوران افندمز حضرتلرينك اجراآت مشكورهٔ خلافتپناهيلرندن نشئت ومعارف مليه ومدنيه‌مزى تزييد ايچون طرف طرف نشر انوار قدسيت ايدن تأثيرات حكمت آيات جليله ايجا-

يات خيريه سندن معدود اولق اوزره «مرآت العبر» ناميله تحريرينه دوام ايتمكده اولديغم تاريخ عمومينك قرون اولى وقايعنى حاوى برنجى كتابى بوندن مقدم طبع اولنمشيدى.

تاريخ مذكورك قرون وسطايى شامل اشبو ايكنجى كتابنك دخى سنايئه محاسنوايئه حضرت شهرياريده نشرينه مباشرت اولندى.

ربمز تعالى وتقدس حضرتلرى جمله مزه نعمت عظماى رب ودود اولان مبارك ومسعود ذات مراحم ايات شهنشاهيلرينى قيام قيامته قدر تخت عاليبخت سلطنتده تمادئ عمر شوكتله مستدام وظل ظليل معدلتفرمالرينى على العموم تبعهٔ صادقه‌لرى مفارقنده بردوام بيورسون امين بحرمة النبى الامين.

ایکنجی کتاب

قرون وسطی تواریخ عمومیه‌سنی حاویدر

مقدمه

عمود نسب عالیٔ نبوی بنی اسماعیل سلسلهٔ جلیله‌سنده بولندیغندن بو سلسلهٔ عظیمه‌ده واقع قبائلك وكذلك عمود مذكوره‌ده بولنان اولاد مضرك صورت تسلسل وانشعابلری اشبو كتاب ثانینك ابتداسنده بیان اولنه‌جغی برنجی كتابده مندرج اقسام اربعه‌نك اللی دردنجی ویتمشنجی مبحثلرنده اشارت اولنمشیدی .

هجرت نبویه‌دن (۲۵۱۸) سنه مقدم ابو الانبیاء حضرت ابراهیم علیه السلام افندمز باوحی الهی فرزند مكرملری اسماعیل علیه السلام حضرتلرینی والده‌لری هاجرله برابر مكهٔ مكرمه‌یه كوتوروب اسماعیل علیه السلام اوراده بیودكده جرهم قبیله‌سندن حرابنت سعد بن عوفی تزوج ایتمشیدی . حضرت ابراهیم زیارت

ایچون مکه‌یه عزیمتله حضرت اسماعیلی اوراده حاضر بولمدیغندن مزبوره‌یه « زوجکه سویله عتبه‌سنی تغییر ایتسون » بیورمقله زوجهٔ مزبوره تبلیغ ایلدکده اسماعیل علیه السلام والدماجدلرینك مراد عالیلرینی اکلایوب حرابی بالتطلیق مرقومه‌نك قرنداشی قزی مامه بنت مهلهل بن عوفی وبوندنصکره سیده بنت الحرث بن مضاض بن عمرو بن جرهمی نکاح ایلشدر ·

حضرت اسماعیلك سیده‌دن اون ایکی ولدذکوری دنیایه کلمشدرکه بونلردن قیدار عمود نسب نبویده واقع و نور شریف نبوتی ناقلدر · بحث مخصوصنده دخی ذکری سبقت ایلدیکی اوزره اسماعیل علیه السلام ابتدا عبرانی لسانیله تکلم ایدرکن مکهٔ مکرمه‌ده توطندن صکره جرهم قبیله‌سندن اخذ ایلدیکی لسان عربی ایله تکلم ایلدکلرندن اولادینه عرب مستعربه دینلدی ·

حضرت ابراهیم علیه السلام نجل عالیلری حضرت اسماعیلك تکثر نسلی حقنده دعا ایتمکله اولادندن بر بیوك ملت ظهور ایده‌جکنی ونسلندن دیار عربده خاتم المرسلین حضرتلرینك عالم شهودی تشریف بیوره‌جغنی کتب سماویه خبرویرمشیدی · مفخر انام علیه الصلوة والسلام افندمز ناقل نور نبوت اولان قیدار بن اسماعیل علیه السلام نسلندن شرف افزای ساحهٔ شهود اولدیلر ·

عمود نسب پیغمبریده بولنان ذوات احفاد اسماعیلدن عدنانه قدر عدد و اسامیجه اختلافدن سالم اولوب مضبوطیتلری وجه آتی اوزره‌در ٠

محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدمناف بن قصی بن حکیم بن مره بن کعب بن لوی بن غالب بن فهر بن مالك بن نضر بن کنانه بن خزیمه بن مدرکه بن الیاس بن نزار بن مضر بن عدنان ٠

عدناندن حضرت اسماعیل علیه‌السلامه قدر نسب کریمده بولنان ذوات نساب مشهور دغفلدن روایةً کتاب الاغانیده وجه آتی اوزره مضبوطدر ٠

عدنان بن ادد بن امیق بن شاجب بن نابت بن ثعلبه بن عنز بن سریج بن محلم بن العوام بن المحتمل بن رائمه بن العقیان بن عله بن شحدود بن الضرب بن عیفر بن ابراهیم بن اسماعیل بن زرین بن اعوج بن المطعم بن الطمح بن القسور بن عتود بن دعدع بن محمود بن الرائد بن بدوان بن امامه بن دوس بن حصین بن النزال بن الغمیر بن محشر بن معذر بن صیفی بن نابت بن قیدار بن اسماعیل بن ابراهیم علیهما السلام ٠

ذوات مشارالیهمك هر بریسندن بطون کثیره منشعب اولمش وآدم علیه السلامدن والدماجد پیغمبری عبدالله

بن عبد المطلبه گلنجه یه دكین اجداد كرام رسالتپناهیدن هر برینك ناصیه سنده كی نور مبین محمدی بابادن اوغله انتقال ایده ایده صاحب حقیقیسی بولنان فخر الانبیا وسلطان الاصفیا علیه اشرف الصلوات وازكی التحیات افندمزك جبین بهین تابناكلرنده تقرر ایتمشدر ٠

ولایت مكهٔ مكرمه وسدانت كعبهٔ معظمه حضرت اسماعیلدن صكره فرزند ارجمندی قیداره وقیداردن صكره اوغلی نابته منتقل اولمشیكن وفاتنده سدانت بیت شریف ابناء جرهمدن مضاض بن عمر وبن سعده وبعده حرث بن عمروه انتقال ایدرك حرثك وفاتنده مكهٔ مكرمه نك ولایتی اولاد اسماعیله وبیت شریفك ولایتی اخوالی بولنان بنی جرهمه انتقال ایتمش ایسه‌ده بنی جرهمك مؤخراً بیت شریفده برطاقم حركات غیر لایقه یه تصدی ایلدكلری صره‌ده سبادن متفرق اولان بنی خزاعه نك اورالره ورودلریله ارالرنده نوجهله منازعه‌لر وقوعبولدیغی وبالاخره ولایت مكه وسدانت كعبه بنی خزاعه یدلرنده قالوب صكره نه‌صورتله قبیلهٔ نجیبهٔ قریشه انتقال ایلدیكی برنجی كتابده ایكنجی قسمك التمش یدنجی بحثنده تفصیل اولنمش وكذلك عمود نسب كریمده بولنان نزار بن معد بن عدنانك اولاد اربعه سندن ایاد وربیعه وانماردن

تشعب ایدن بطون قسم مذکورده تفصیل ایدلمش اولدیغندن اولاد مذکوره‌دن ناقل نوربوت اولان مضر بن نزاردن متشعب بطون شو مبحثده تعداد اولنه‌جق و عمود نسب کریمده بولنان ذوات کرامدن هر بریسنك اسملری ایکیشر قوس ایچنده یازیله‌جقدر ٠

(مضر) بن نزاردن متشعب بطون بنی عدنانك شعوب سائره سندن زیاده‌در ٠ مضرك بریسی الیاس، دیکری قیس عیلان نامنده ایکی اوغلی معروفدر ٠ الیاس بنی قضاعه‌دن خندف نام خاتونی نکاح ایلدیکندن اندن متولد و متشعب بطون خندفه نسبت اولنور ٠ بناءً علی ذلك بنی مضر ایکی فخذ عظیمی جمع ایدرکه بریسی خندف دیکری قیس عیلاندر ٠

قیسك کعب، عمرو، سعد، حفصه نامليله درت اوغلی وار ایدی ٠ عمروك فهم و عدوان نامنده‌کی اوغللرندن بنی عمرو و بنی عدوان بطنلری متشعب اولدی ٠ ایکیسندنده تشعب ایدن بطون پك چوقدر ٠ بنی عدوان ابتدا نجد حوالیسنی منازل اتخاذ ایتمشلر ایدی ٠ صکره طائف حوالیسنه منتقل اولدیلر ٠ بنی فهمك مسکن دائمیلری نجد اراضیسی ایدی ٠ بنی فهمدن ظهور ایدن بنی طرود بطنی پك متعددر ٠ شاعر مشهور اعشی بنی طروده نسبت اولنور ٠

سعد بن قيسدن غنى، باهله، غطفان، مره قبائلى انشعاب ايلدى . مشاهير ادباى عربدن اصمعى باهله قبيله‌سندن اولوب اصمع اجدادندن بريسنك اسمى اولمغله اكا نسبتله معروفدر . كندوسنك اصل اسمى عبدالملك بن على‌در .

بنى غطفان بن سعد كثير الشعوب اولوب بطون متفرعه‌سنك منازلى نجد ايله انى ولى ايدن وادى القرى و طى طاغلرى ايدى . فتوحات اسلاميه اثناسنده متفرق واوراره طى قبائلى مستولى اولديلر . بنى غطفان بطوننددن بنى اشجع بن ريث بن غطفانك مسكنلرى يثرب (مدينه) حواليسى‌دركه اصحاب كرامدن معقل بن سنان رضى الله عنه بونلرك سيدلرى ايدى .

عبس بن بغيض بن ريث بن غطفاندن قيس واوغلى زهير سيد قبيله اولوب داحس و غبرا محاربه‌لرينك صاحبى‌در . اصحاب كرامدن حذيفة بن اليمانى رضى الله عنه ايله شعراى ستهٔ جاهليه‌دن حطيئه بنى عبسدندر .

ذبيان بن بغيضدن مره، ثعلبه، فزاره نامليله اوچ بطون انشعاب ايتمشدر . فزاره عدى، سعد، شمخ، مازن، ظالم نامليله بش بطونى حاويدر . بدر بن عدى زمان جاهليتده غطفان رئيسى ايدى . داجس وغبرانك يارشلرى

ایچون اوکدل براغان بودرکه کیفیتی بحث مخصوصنده ذکر اولندی . بدرك اولادندن عیینه بن خصن بن حذیفه مدینهٔ منوره‌یی یغما ایچون هجوم ایدن عربلرك قوماندانی ایدی . فخر عالم صلی الله تعالیٰ علیه و سلم افندمز مرقوم عیینه‌یه احمق المطاع تسمیه بیورمشلردر . صحابیٔ مشهور سمرة بن جندب رضی الله عنه بنی فزاره‌دندر .

حفصه بن قیسدن ایکی بیوك بطن منشعب اولدیکه بریسی بنی سلیم، دیکری هوازندر . ایکیسندنده تشعب ایدن بطون پك چوقدر . عمر بن الخطاب رضی الله عنه افندمزك زمان خلافت علیه‌لرنده بصره شهرینی بنا ایدن صحابیٔ مشهور عتبه بن غزوان هوازن بطوننده معدود بنی مازن قبیله‌سندندر .

عمود نسب نبویده واقع (الیاس) بن مضرك مدرکه، طابخه، قمعه نامیله موسوم اوچ اوغلی معروفدر . بونلرك اناسی ـ ذکر اولندیغی اوزره ـ بنی قضاعه‌دن خندف نام خاتون اولدیغندن هپسنه بطون خندف دینلمشدر .

قمعه‌نك بطوننده اسلم و خزاعه قبیله‌لری تشعب ایلدی . دین اسماعیل علیه السلامی تغییر ایله عربلری

عبادت اوثانه دعوت ایدن عمرو بن عامر بن لحی بنی قمعه بطوننه منسوب اولوب خزاعه‌نك جدیدر . بنی قمعه قریشك حلیفلری اولمغله حدیبیه سنه‌سنده عهد رسالتپناهی یه داخل اولمشیکن صکره نقض عهد ایلدیلر . علی روایةٍ خزاعه قبیله‌سی یمندن تفرق و حوالیٔ حجازیه یه عزیمت ایدن بنی حارث بن عمرو مزیقیا طاقمندندر .

طابخه بن الیاسدن متشعب اولان بطون پك چوقدر . مشهورلری ضبه، رباب، مزینه، تمیم قبائلیدر . تمیمك اخواتی اولمق اوزره خیلی بطون صغار دخی واردرکه صوفه، محارب او بطون صغاردن معدود درلر . بنی تمیم بن مر بن ادبن طابخه‌نك منزللری نجد و بصره و یمامه حوالیلرنده ایدی . کوفه‌دن ارض عذیبه قدر منتشر اولمش اولدقلری حالده صکره منقرض اولدیلر .

عمود نسب نبویده واقع (مدرکه) بن الیاسك خزیمه و هذیل نامرنده ایکی اوغلی معرفدر . بونلردن بطون کثیره تشعب ایتمش و اصحاب کرامدن عبدالله بن مسعود رضی الله عنه بنی هذیلدن معدود بولنمشدر .

عمود مسعود مذکورده واقع (خزیمه) بن مدرکه‌نك کنانه، هون، اسد نامرنده اوچ اوغلی معروفدر . عضل قبیله‌سی عضل بن الهون بن خزیمه یه و دیش قبیله‌سی

دیش بن هونه، کاهله و دودان و سائر بعض قبائل اسده منسوبدرلر .

عمود نسب کریمده بولنان (کنانه) بن خزیمه نك نضر، ملکان، عبد مناة، عمرو، عامر، مالك نامليله موسوم التی اوغلی معروفدر. بنی ملکان ملکاندن و بنی غفار، بنی بکر، بنی دئل، بنی لیث، بنی حارث، بنی مدلج بنی ضمره بطونی عبد مناتدن وعمروی دیو مشهور قبیله عمرودن، عامریلر عامردن، بنی فراس مالکدن تفرع ایلدی . احابیش دیمکله مشهور قبیله‌ده بنی کنانه بطوننددندر .

عمود نسب پیغمبریده واقع (نضر) بن کنانه نك یالکز مالك نامنده بر اوغلی معروفدر . بعض مورخین نضره قریش اطلاق ایلدیلر . لکن اصحی آتیده بیان اولنه‌جغی وجهله قریش بنوفهردر .

عمود نسب نبویده واقع (مالك) بن نضرك دخی یالکز فهر نامنده بر اوغلی معروفدر .

(فهر) بن مالك عمود نسب نبویده واقع اولوب اولادینه قریش اطلاق اولنمشدر . مورخین قریش اطلاقنده وجوه بیان ایلدیلر. الك طوغریسی اولاد فهردن واجداد پیغمبریدن قصی بن حکیم بیت شریفك

ولايتده مظهر اولدقده بنى فهرك جملەسنى حرم شريفك حولنه جمع ايتمش و« قرش » لفظى جمع معناسنده مستعمل اولديغندن اندن صكره بنى فهره قريش دينلمشدر . بناءً عليه قريش فهره اطلاق اولنيوب بنى فهره اطلاق اولنور . فهرك غالب، محارب، حارث ناملريله موسوم اوچ اوغلى معروفدر . محاربدن بنى محارب، حارثدن بنى خلج شعوبى تفرع ايلدى . عشرهٔ مبشرەدن ابو عبيدة بن الجراح رضى الله عنه بنى خلجدندر .

عمود نسب كريمده بولنان (غالب) بن فهرك لؤى وتيم الادرم ناملرنده ايكى اوغلى اولوب تيمدن بنى ادرم قبيلەسى متشعب اولدى .

(لؤى) بن غالب عمود نسب نبويدەدر . مشار اليهك كعب، سعد، خزيمه، حارث، عامر، اسامه ناملرنده التى اوغلى اولمغله بالكز حارثدن شعوب تفرع ايتمامشدر . حضرت على رضى الله عنه افندمزك قتل ايلديكى مشهور فارس العرب عمرو بن عبد ودعامرك اولادندر .

عمود نسب كريمده واقع (كعب) بن لوئينك مره، هصيص، عدى ناملريله موسوم اوچ اوغلى وار ايدى . بنى جمح وبنى سهم قبيلەلرى هصيصدن وبنى عدى قبيلەسى عدى سلالەسندندر . حضرت عمر بن الخطاب وسعيد

بن زيد بنى عديدن، عمرو بن العاص بنى سهمدن وذات
عالئ پيغمبرى يه عداوت شديده‌سى اولان اميه بن خلف
ايله قرنداشى ابى بن خلف بنى جمحدندرلر. (مره)
بن كعب عمود نسب عالئ پيغمبريده‌در. حكيم ويقظه
وتيم نامرنده اوچ اوغلى معروفدر. تيمدن بنى تيم
ويقظه‌دن بنى مخزوم قبيله‌لرى منشعب اولغله حضرت
ابى بكر الصديق وطلحه رضى الله عنهما تيمدن وخالد
بن الوليد رضى الله عنه ايله ابو جهل بنى مخزومدندرلر.
(حكيم) بن مره عمود نسب نبويده‌در. حكيمك
قصى وزهره نامرنده ايكى اوغلى وار ايدى. والدهٔ
ماجدهٔ رسالتپناهى امنة بنت وهب ايله عبدالرحمن
بن عوف رضى الله عنه زهره‌نك نسلندندرلر.
عمود نسب كريمده واقع (قصى) بن حكيمك عبدمناف
عبد الدار، عبد العزى نامرنده اوچ اوغلى دنيايه كلدى.
سيدة النساء حضرت خديجة الكبرى رضى الله عنها
وزبير بن العوام رضى الله عنه عبد العزى سلاله‌سندندرلر.
ذات حضرت پيغمبرى يه عداوت شديده ايله مجبول ايكن
يوم بدرده اسير ايدلدكدنصكره قتل اولنان نضر بن حارث
عبد الدار اولادندندر.
كعبهٔ شريفه‌نك مفتاحى نابت زماننده دكين اولاد

اسماعیلده ایکن نابتدن صکره جرهم واندن قصی زماننه
قدر دکین خزاعه قبیله‌سی یدلرنده ایدی . قصی
بر تقریب ایله قبیلهٔ مذکوره‌یه منسوب ابوغبشان یدندن
المغله اندن صکره سدانت کعبه قریش قبیله‌سنده قالدی .
قصی بنی فهر قبیله‌سنی اودیه و جبالدن حول حرم شریفه
جمع ایتمکله قبیلهٔ مذکوره قریش تسمیه اولندیغی یوقاروده
مذکوردر .

(عبد مناف) بن قصی عمود نسب پیغمبریده‌در .
مشارالیهك هاشم، عبد شمس، مطلب، نوفل ناملریله موسوم
درت اوغلی وار ایدی . حضرت عثمان ایله معاویه ابن
ابی سفیان، سعید بن العاص، عقبة ابن ابی معیط، عتبة
بن ربیعه عبد شمسك اوغلی امیه اولادندرلر . بونلره بنی
امیه اطلاق اولنور . عتبه ذات عالی نبویه شدت
عداوتله مألوف ایدی . یوم بدرده مقتول اولدی .
معاویه‌نك اناسی هند بونك قزی‌در . امام شافعی رحمه
الله مطلبك سلاله‌سندندر .

(هاشم) بن عبد مناف عمود نسب پیغمبریده‌در .
عبد المطلبدن بشقه اوغلی یوقدر . قبیلهٔ نجیبهٔ قریشك
الك کزیده‌سی بنی هاشمدر .

(عبدالمطلب) بن هاشم جد امجد حضرت رسالتپناهیدر .

اصل اسمی شیبه‌در . عبد المطلب تسمیه‌سنك سببی جلد ثانیده‌تفصیل اولنمشدر . مشارالیهك عبدالله، حمزه، عباس، ابو طالب، ابو لهب، غیداق، حجل، عبدالکعبه، مقوم، زبیر، ضرار، قثم نامنده اون ایکی اوغلی وار ایدی . قثم چوجق ایکن وفات ایلدی .

(عبدالله) بن عبد المطلب والد ماجد حضرت پیغمبریدر . ولادتی اکاسرهٔ فرسدن نوشروانك یکرمی دردنجی سنهٔ حکومتنده‌در . عبداللهی پدرلری سائر اولادندن زیاده سور ایدی . ذخیره اشترا ایتمك ایچون کندوسنی یثربه کوندردکده اوراده وفات ایتمشدر . حین وفاتنده رسول اکرم افندمز حضرتلری هنوز مشیمهٔ مادرده ایدیلر .

قبیلهٔ نجیبهٔ قریشدن‌دور اسلامه قدر مکهٔ‌مکرمه‌ده سیادت عرب وسدانت بیت شریف اموريني ایفا ایدن ذواتك خلاصهٔ وقایع تاریخیه‌لری برنجی کتابدن ایکنجی قسمك التمش یدنجی بحثنده ذکر اولنمشدر .

لاحقهٔ مقدمه

قریش مکه‌ده استقرار وقبائل مضر حجاز وشام وعراق‌وجزیرهٔ مابین النهرین حوالیرینه انتشار ایلدکده

قبائل منتشره‌نك تصادف ایتمش اولدقلری احتیاجاتی ازاله وتعیشلرینی استحصال ایچون کشت وگذار ایلدکلری حوالیده واقع بلاده تعرضدن خالی اولمیورلر ایدی . بونلرك تجاوزلرینی منع ایچون اولوقت دنیانك الڭ بیوك دولتلری اولان تبابعهٔ یمن وروم وفرس حکومتلری طرفلرندن ثغور وحدودده هروقت قوهٔ عسکریه استعمال اولنور ایدی . مع مافیه بالعموم قبائل عربك تحصیل انضباطلری ایچون ینه کندولرندن حکمدارلر استخدامنه لزوم کورندیکندن نجد وحجاز حوالیسنده‌کی قبائل وعشایرك امر انضباطلری مقصدیله یمن حکومتی طرفندن بنی کنده وعراق وجزیرهٔ مابین النهرین چوللرنده‌کی قبائلك دفع مضرتلری ایچون فرس دولتی جانبندن آل منذر وبرالشام حوالیسنده‌کی عرب قبائلنك ادارهٔ انضباطیه‌سیچون روم دولتی طرفندن غسانه دینلان آل جفنه حکومتلری تأسیس اولنمشیدی .

لکن کرك قبائل مضر وکرك سائر قبائل عرب قطع ارحام وبغی وفسادده دوام ایله هردرلو فنالغی ارتکاب ایدرلر واصنام واحجاره عبادتله عبادت خالقدن اعراضده بولنورلر ایدی .

عربلر برطرفدن یکدیکرینك حقوقنده ومعموره‌لره

تجاوزله دولتلری علیهلرنده قوهٔ عسکریه استعمالنه مجبور ایلدکلری کبی برطرفدن دخی روم وفرس دولتلری بربرلریله خارل خارل محاربهلر ایتمکده وجزیرة العرب حوالیسی کرك عشایر وقبائلك وکرك حبشهنك مهاجمات ومحارباتنه تصادفله کندو حاللرنده یشامغی ارزو ایدن اهالی ورعایا هرجهتده اضطراب عظیمه هدف اولوب هرقبیلهنك قویلری ضعیفلرینی یمکده ایدیلر . جزیرهٔ مابین النهرین قطعهسی ایسه اراضیسندهکی قابلیت وموقعندهکی اسباب ثروت جهتیله ازمنهٔ قدیمه دولتلرینك مطمح انظاری اولمغله اوقطعهیی دردست ایتمك ایچون اثور، بابل، ماد، اشکانیان، ساسانیان دولتلریله یونانی وروماتیلرك سهام حرص وارزولرینه هدف اولمش وهردولت طرفندن استیلاسنه قیام اولنمش ایدوکندن قطعهٔ مذکوره ایله مربوطات قدیمهسنه مالك اولمق ایچون دول قدیمه عسکرلرینك انهار جاریه کبی اوحوالیده قانلری اقیور ایدی .

فرسلر وروملر بینلرنده نیچه عصرلردن برو جزیره وبرالشام واسیای صغری حوالیلرنده امتداد ایدن محاربهلردن طولایی حوالئ مرقومه اراضیسنده برسیلابهٔ دهشت اقوب چاغلامقده وشوسیلابهنك شدتی اراضئ

مذکوره‌نك تابع اولدیغی بلدان وممالکی تملكدن یقوب کتمکده ایدی .

روم دولتی دین نصرانیتی قبول ایتدکدنصکره اسیا قطعه‌سی اجزاسندن روملر یدلرنده‌کی بلادك اکثریسنده توسع ایدن نصرانیت قطعهٔ مذکوره‌نك فرس یدلرنده‌کی اجزاسنده‌ده یایلمش وفرس دولتی ایسه مجوس مذهبنده بولنمش اولدیغی حالده شو دولته تابع اهالینك نصرانیته کوستردکاری فرط محبت حقلرنده متبوعلرینك مظالمنی تشدید وروم وفرس دولتلری بینلرنده بغض ومنافرتی تزیید ایده‌یور ایدی .

روملرك متمادیاً ممالك فرسه وفرسلرك لاینقطع ممالك رومه تجاوزله ظهوره کتوردکاری مصادمه‌لر نیچه خانه‌لری اشیانهٔ بوم وغراب ایتدی .

شو احوال دهشت افزا شدایدینی بر درجهٔ تحملفرسایه واردرمش وهرقبیله‌سی برصنمی معبود اتخاذ ایدن عربلرك برر بهانه ایله یکدیکرینی محو ایدر درجه‌ده وقوعه کتوردکاری اوزون اوزون محاربه‌لر جزیرة العرب وبر الشام وجزیرهٔ مابین النهرین دائره‌لرینی خونابهٔ مظالمله دونر براسیابه دوندرمشیدی .

هریردن زیاده اوحاللرك حکم یورتدیکی واصلاحنی عقول بشریه‌نك امکانه تقریب ایده‌مدیکی جزیرة العرب

دائره‌سی ایكن او دائره‌ده واقع حوالیٔ حجازیه‌دن شعشعه پاش اقطار جهان اولان مهر منیر اسلامیت ملوك معاصرینك چشم مطالعه‌لرینی قاشدیروب شوكت اسلامیه‌دن تولد ایده‌جك نتیجهٔ علیایه هرنقطه‌دن قریب الوقوع نظریله باقمغه باشلادیلر ٠

فرس دولتی ممالكنده بولنان خرستیانلرك متبوعلرندن كورمكده اولدقلری مظالم طاقتفرسا روم دولتنك اچدیغی محاربه‌لرله زائل اوله میور ایدی ٠ روملرك فرسلرله وقوعبولان محاربه‌لرنده قازاندقلری مظفریتلر تصادف ایلدكاری مغلوبیتلره مقابل اوله‌مدیغی و حقلرنده متبوعلرینك شدتندن بشقه برفائده كوستره‌مدیكنی خرستیانلرك هپسی كوره ایدی ٠

شو حالده ممالك فرسده‌كی خرستیانلری لباس امنیت و اسایشدن عاری برصورتده بولندروب جمله‌سی تعذیبات متوالیه ایله یشامقده ایكن طرف حقدن رحمةً للعالمین اولمق اوزره بعث بیوریلان سید المرسلین علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرینك اعلان بیوردقلری شریعت مطهره عدالتك درجهٔ قصواسنده اولدیغنی عمومه تصدیق ایتدرمش وكرهٔ ارضده بولنان بالجمله خرستیانلره شامل اولمق اوزره احسان بیوریلان عهدنامه‌لردن حكومت مقدسهٔ اسلامیه‌نك عدالت مجسمه اطلاقنه شایان اولدیغنده هیچ

بریسنك شبهه‌سی قالمامش اولدیغندن ممالك فرسده بولنان خرستیانلر اودائرهٔ عدالته دخول ایله مجوس طائفه‌سندن معدود ملوك فرسك بویندریغی آلتندن چقمغی آرزو ایلدیلر . بناءً علیه طرف اشرف رسالتپناهی‌یه مبعوث مخصوص ارساليله حمايهٔ اسلاميه استدعاسنه تشبث ایلدیلر حضرت ابی بکر الصدیق رضی الله تعالی عنه افندمزك خلافت جلیله‌لری اثناسنده شو استدعا اوزرینه حوالئ عراقیه‌یه عسکر سوق اولنمش اولدیغی خرستیان مورخلرندن برذاتك هجرتدن صکره قلمه آلدیغی بر کتابده مندرجدرکه شو کتاب الیوم دیاربکر کلدانی کلیساسنده محفوظدر .

اشته دور اسلامك مبدئی دنیانك ــ ذکر اولندیغی اوزره ــ پك قاریشق بر زمانه تصادف ایتمش وطرف طرف حکم یورتمکده اولان وقایع مضرهٔ متمادیه صره‌سنده قبائل عربجه خصایص طبیعیه حکمنی آلمش اولان عوائد فاسده‌نك حسن حال وصلاحه تبدلی عقول بشریه‌نك محالاتدن عد ایده‌جکی بردرجه‌یه وارمش ایکن حکومت اسلامیه وشریعت مطهرهٔ محمدیه سایه‌سنده سرعت فوق العاده ایله قابل اصلاح اولدیغی وتواریخ اسلامیه‌نك نه مرتبه اهمیت عظیمه‌یی حائز بولندیغی وقایع آتیه‌دن معلوم اوله‌جقدر .

کتابمزك مندرجاتی حقنـده صحت افاده وتدقیقات لازمه‌جهده انشاالله تعالی هردرلو دقت واعتنایی التزام ایده‌جکز .

اشبو ایکنجی کتابك حاوی اولدیغی وقایعك تقسیمی

کتاب مذکور درت قسمی شـامل اولوب برنجی قسم فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك زمان سعادتلری وقایعنی ' ایکنجی قسم خلفای راشـدین رضی الله عنهم حضراتنـك تواریخنی ' اوچنجی قسم قرون وسطاده تشکل ایتمش اولان دول اسلامیه تواریخنی ' دردنجی قسم دول غیر مسلمه‌نك قرون وسطی تواریخنی مشتملدر .

برنجی قسم

سید موجودات علیه افضل التحیات افندمزك زمان سعادت نشان رسالتپناهیلری وقایعی

برنجی فصل

ولادت حضرت پیغمبریدن مبعث عالیلرینه قدر جریان ایدن وقایع

مولد کریم نبوی ودلائل نبوت • رضاع • کفالت • ازدواج نبوی • تعمیر کعبه •

مولد کریم نبوی

نبی ذیشان وپیغمبر اخر الزمان محمد بن عبدالله صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری امنة بنت وهبك رحمندن عام الفیلده واقع شهور عربیه‌دن ربیع الاولك اون ایکنجی وشهور رومیه‌دن نیسانك برنجی پازار ایرتسی کونی علی السحر مکرماً ومختوناً تشریف عالم شهود و نیر اعظم وجودلریله کائناتی منور ومسعود بیوردیلر • ولادت باسعادتلری فیل وقعه‌سندن اللی کون مرورنده ایدی‌که تقرب ولادتلری اثارقدسیه‌سندن اولمق اوزره قبله‌گاه امت مرحومه‌لری اولان کعبهٔ شریفه‌یی هدم ایچون مکه‌یه هجوم ایدن حبشه طائفه‌سی – برنجی

کتابدن ایکنجی قسمك (٥٩) نجی مبحثنده تفصیل اولندیغی اوزره ـ قهر الهی ایله مضمحل اولمشلردر .

لیلهٔ ولادتده ظهور ایدن دلائل نبوت چوقدر بعضیلرینی ذکر ایدهلم .

او کیجهنك صباحی کعبهدهکی بتلرك یوزلری اوستنه یره دوشمش اولدقلری کورلدی . مشهور ایوان کسرانك اون درت شرفهسی صارصلدی . بیك ییلدن برو فارس ولایتندهواقع اصطخر اباد شهرندهیاتمقدهء اولان مجوسیلرك اتشلری سوندی . ساوه کولی یره کچدی . سماوه درهسندهکی صولر بالعکس طاشی ویردی . فرس قاضیسی موبدان ـ بر طاقم دوهلر عرب اتلرینی یدرك دجلهیی عبور ایله عراق عجمه طاغلدقلرینی ـ او کیجه رؤیاده کوردی . بو رؤیا نوشروانه بالغ اولدقده معبرلر « عرب طرفندن بر بیوك حادثه ظهور ایدهجکدر » دیو تعبیر ایتدیلر . کرك رؤیا کرك علامتلر فرس بیننده خیلی اهمیت کوستردیکندن نوشروانك طلبی اوزرینه حیره ملکی نعمان بن منذرك کوندردیکی عبدالمسیح سؤال ایچون دیار شامده بولنان کاهن مشهور سطیحك یاننه کوندرلدی . عبدالمسیح کیتدکده سطیحی مرض موت ایله مشغول بولوب سلامنه جواب الهمدی . سطیحی ایقاظ ایچون بعض ابیات مؤثره انشاد ایلدکده سطیح کوزینی اچوب (عبدالمسیح

على جمل مشيح اتى الى سطيح وقدا وفى على الضريح • بعثك ملك ساسان لارتجاس الايوان وخمود النيران ورؤيا الموبدان • رأى ابلاً صعاباً تقود خيلاً عراباً • قد قطعت دجلة وانتشرت فى بلادها • يا عبدالمسيح اذا كثرت التلاوه وظهر صاحب الهراوه وخمدت نار فارس وفاض وادى السماوه وغاضت بحيرة ساوه • فليس الشام لسطيح شاماً • يملك منهم ملوك وملكات على عدد الشرفات وكلما هو آت آت •) یعنی « عبد المسیح سریع السیر دوه اوزرنده سطیحه کلدی • سطیح ایسه اولوم حالندهدر • ایوانك صارصلمسنی، اتشك سونمسنی وبراز دوهلر عرب اتلرینی یدرك دجله‌یی کچوب بلادینه طاغلدقلرینه دائر موبد انك کوردیکی رؤیانك تعبیرینی صورمق ایچون ساسان پادشاهی سنی کوندردی • ای عبد المسیح اولوقت که اوقومق چوغاله، هراوه صاحبی ظهور ایلیه، فارسك اتشی سونه، سماوه دره‌سی طاشه، ساوه کولی یره بته شام ارتق سطیح ایچون شام اوله‌مز • صارصیلان شرفه‌لرك عددنجه ساسانیلردن اون درت ملك وملکه پادشاه اوله‌جق وهرنه کله‌جك ایسه کله‌جکدر » سویلدی • عبدالمسیح مداینه عودتله سطیحك سوزلرینی نوشروانه تبلیغ ایلدکده « اون درت پادشاهك کلوب کتمسی چوق زمانه محتاجدر » دیه‌رك نوشروان رؤیایه

وسائر وقوعاته اهميت ويرمدی . نوشروانذن صکره کلان اکاسره ایسه ازوقتده بربرینی ولی ایدرك مهر منیر اسلامیتك لمعانیله ساسانیلرك طالعلری برج شرفدن هابط ودولتلری ذروهٔ استقلالدن موقع انقراضه ساقط اولدی .

رضاع نبوی

ذات عالیٔ رسالتپناهی افندمزی ولادتلرندن اوچ کون صکره‌یه قدر والدهٔ محترمه‌لری امنه و بعده ابولهبك جاریه‌سی ثویبه ارضاع ایلدی . مرتبهٔ ثانیه‌ده مرضعه‌لری بنی سعد قبیله سندن حارثك زوجه‌سی حلیمه بنت عبداللهدر .

حضرت پیغمبر هنوز طفل شیرخوار ایکن بنی سعد قبیله سندن برطاقم سود انالری مکه‌یه کلمکله هربریسی برینك چوجغنی امزرمك ایچون کوتوردیکی صره‌ده اول حضرتیده حلیمه کوتورمشیدی . حلیمه‌نك ممه‌سنده کندی اوغلنی امزرمکه کفایت ایده‌جك درجه‌ده بیله سوت یوق ایدی . فخر عالم افندمزی امزرمکه باشلامسیله برابر ممه‌لرنده سوته پك زیاده کثرت کلدی . خانه‌لرنده ظهور ایدن فیض وبرکت ایسه سائرلرینك مغبوطی اوله‌جق بر درجه‌یه واردی . درت یاشنه قدر حلیمه

اول حضرتی یانندن ایرمیوب انشقاق صدر کبی ارەصره مشاهده اولنان خارق العاده حاللر اوزرینه حارث وهمه ذاهب اولدیغندن مکه یه کوتورب والدهٔ ماجده‌لرینه تسلیم ایتمشدر .

کفالت

حضرت پیغمبر التی یاشنه واردقده والده‌لری وفات ایلدیکندن جد عالیلری عبدالمطلبك وسکز یاشنه یتشدکده عبدالمطلب دخی فوت اولمغله عم مکرملری ابوطالبك اغوش کفالتنه الندی . اون اوچ یاشنده ایکن ابوطالب تجارتله شامه متوجهاً یوله چیقه‌رق اول حضرتی‌ده برابر کوتوره‌یور ایدی . اعمال شامدن بصری نام بلده جوارنده بر صومعه قارشوسنه نزول ایتدیلر . شو صومعه‌ده بحیرا [۱] نامیله موسوم بر راهب عیسوی

[۱] بحیرا آریوس مذهبنده بر راهب ایدی . اصل اسمی جرجیس بن اسکندر در . حضرت عیسانك لاهوتیتنی انکار وحضرت عیسایه اله تسمیه‌سی جائز اولمیوب کلمه اطلاق اولنه‌جغنی ومریم والدهٔ ناسوت اولدیغنی ادعا ایدر ایدی . کندوسی عالم وفاضل وعلوم فلکیه‌یه اشنا ایدی. حضرت عیسانك الوهیتنی انکار ایلدیکی جهتله بولندیغی کنیسانك رئیسی کندوسنی طرد ایتمکله طورسینا‌ده‌کی کنیسایه وبعده بریهٔ عربه وصکره شام حوالیسنه عزیمتله یول اوزرنده بر صومعه اتخاذ ایتمشیدی. بر مدت اوراده اقامتله کلوب کچنلری توحید خانقه تحریض وعربلری

منزوى و اوراده چوقدن برو قوریمش بر اغاج موجود ایدی . بحیرا ابو طالبله کلان کاربانه باقارکن باشلری اوزرنده دائما بر بلوت پارچه‌سنك کاربان ایله برابر حرکت ایتدیکنی و یاننه نزوللرینی متعاقب ذکر اولنان قوری اغاجك یشیل یاپراق ویردیکنی کورمکله تحقیقات علمیه‌سنه وکشفیات سائره‌یه دقتله حضرت پیغمبری کوروب خاتم الانبیا اولدیغنی استدلال ایلدیکندن ابو طالبه « شو چوجغك شانی پك بیوکدر . شامده‌کی یهودیلر کوررلرایسه حقنده اهانت ایدرلر . شامه کوتورمکسزین اعاده ایتملیسین » دیدیکی جهتله ابو طالب شامه کتمیه‌رك اورادن مکه‌یه عودت ایلدی .

فخر عالم افندمز سن صباوتی کچیروب سن شبابه

عبادت اصنامدن تحذیر ایدر ایدی . سلمان فارسی رضی الله عنه حضرتلری قبل السلام بحیرانك صومعه‌سنه وارمش وبر وقت تلمذ ایچون یاننده قالمشیدی . بحیرا ــ شاکردلرندن مذهب نام ذات ایچون ــ (ابناء) عنوانیله بر کتاب تالیف ایدوب شوکتابده اسماعیل علیه السلام اولادینك قریباً مظهر هدایت اوله‌جقلرینه دائر بعض بحثلر یازدی . مومی الیه مذهب سیدکائنات افندمزك برج ثورده وزهره‌نك مشتری ایله زحله مقارنتی وقتنده تولدینی و بنی اسماعیلدن ابناء جنسنی معرفت مولایه ارشاد ایله قریباً امرلرنده قوت حاصل اوله‌جغنی بحیرادن روایت ایتمشدر . و هجرتك برنجی عصرنده‌کی علمای مسیحیه‌دن یعقوب بن اسحق الکندی (الجواب علی البرهان) نام کتابنده بحیرانك اوصاف حسنه‌سندن و فضائل و کمالاتندن بحث ایلمشدر .

واردقلرنده صدق و امانتله اشتهارندن ناشی قریش ایچنده محمد الامین دیو یاد اولندی .

ازدواج نبوی

قبیلهٔ قریشدن خویلد بن اسد بن عبدالعزانك کریمهٔ محترمه‌لری سیدة النسأ حضرت خدیجة الکبری رضی الله تعالی عنها صاحبهٔ ثروت و یسار اولوب تجارتله مألوفه ایدی . حضرت پیغمبرك شایعهٔ صدق وامانتی مکه‌یی طولدرمش اولدیغندن اول حضرتی غلامی میسره‌یه ترفیقاً شام تجارتنه کوندردی . عودتلرنده میسره ذات عالئ نبویدن کوردیکی خوارق عاده و احوال حسنه‌یی مشارالیهایه نقل ایتمکله حضرت خدیجه‌نك رغبتی اوزرینه عقد جمعیتله نکاحلری اجرا اولنمشدر . او صره‌ده رسول کبریا علیه الصلوة والسلام افندمز یکرمی بش و حضرت خدیجه رضی الله عنها قرق یاشنده ایدی .

مبعث نبویده جمله‌دن اول خدیجة الکبری حضرتلری ایمان ایلمشدر . حضرت پیغمبرك خدیجه‌دن ابتدا قاسم نامنده بر نجل عالیلری دنیایه کلمشدر . سن شریف نبوی اوتوزه واردقده کریمهٔ مکرمه‌لری زینب و اوتوز اوچ یاشنده رقیه و بعده ام کلثوم حضراتی تولد ایلدیلر . بدایت مبعثده حضرت فاطمه تولد ایلدی .

تعمیر کعبهٔ معظمه

قریش کعبهٔ شریفه‌نك تجدید وتعمیرینه اتفاق ومباشرت ایدوب بنا حجرالاسودك وضع اولنه‌جغی محله یتشدکده هرقبیله «حجرالاسودی بز وضع ایده‌جکز» دیه‌رك بربرلریله منازعه‌یه باشلادیلر . نهایةالامر ذات عالیٔ پیغمبرینك ویره‌جکلری قراره راضی اولدقلرندن اول حضرت حجرالاسودی برپارچه بزایچنه وضع ایله هرقبیله‌دن انتخاب اولنان برر شخصه بزك بر اوجندن طوتدروب یوقارو قالدرتدی . ویدمبارکلریله یرینه وضع ایلدی .

مبعث نبوی‌یه قدر ظهور ایدن دلائل نبوتی جامع اخبار پك چوقدر . علماء کرام بو اخبار جلیله‌یی حاوی کتب کثیره تألیف ایتمشلردر . کتابمزده او بحثلری تمامیله جامع اوله‌جق درجه‌ده وسعت اولمدیغندن یازه‌مدق .

ایکنجی فصل

مبعث نبویدن هجرت علیه‌لرینه قدر جریان ایدن وقایع

مبعث وابتداء نزول وحی. سابقین اسلام. دعوت علنیه. مشرکینك مسلمینه اذالری. مسلمینك حبشه‌یه هجرتلری. اسلام حمزه وعمر. قطیعهٔ رحم. وفات ابی‌طالب وخدیجه وتزویج عایشه وسوده. معراج وفرضیت صلوات خمس. سفرطائف ومبدأ اسلام انصار وبیعت عقبهٔ اولی وثانیه وثالثه.

مبعث وابتداء نزول وحی

خاتم الانبیاء علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلری قرق یاشنده ایکن خلعت مقدسهٔ نبوتله مشرف اولدیلر. مبدأ نبوتدن التی ماهه قدر هر وقت رؤیای صادقه مشاهده بیوره‌یورلر ایدی. شو اوقات مسعوده ظرفنده مبارك قلب تابناك عالیلرینی احاطه ایدن انوار تجلیاتك تشکیل ایلدیکی دائرهٔ نورانیه جوار قدسیت مدارلرینه اغیار وماسوایی قبول ایتدره‌مدی. بناءً علی ذلك میل عالیء نبویلری عالم وحدته ودائماخلوته تعلق ایلدیکندن جبل حراده واقع غار سعادت قراره کیدرك اوراده معبودینه عبادت ایلمکده ایدی. صحیفهٔ قدرت ازلیه‌ده

مضبوط اولان منشور عظمت نشور وحی کریمك اول پادشاه کشور لولاکه بدایت تبلیغی ربیع الاولك سکزنجی بازار ایرتسی کوننه مصادف اولدی .

حضرت جبریل امین حامل وحی مبین اولدقلری حالده حضور رسالتپناهی‌یه کلوب (یا محمد انت رسول الله) دیه‌رك فتح باب مصاحبت ایلدی . حبیب خدا مصادف اولدیغی دهشت عظیمه‌دن ناشی دیزلری اوزرینه دوشوب بویون چنبرینك کوشه‌لری تل‌تل دترمکه باشلادی . شو حالی متعاقباً خدیجه‌نك یاننه رجعتله اوزرینی اورتدروب قلبنی استیلا ایدن روع ودهشت زائل اولدقدن صکره جاذبهٔ قدسیه‌نك جذبنه اتباع ایله وسط جبله عزیمت بیوردیلر . جبریل امین ینه حضور عالیلرینه کلوب (یا محمد انت رسول الله) سویلکله نمایان اولان مهابت کندولرینی طاغدن اشاغی اتمغه قصد ایتدیره‌جك بردرجه‌یه قدر تقریب ایلدی . حضرت جبریل (یا محمد انا جبریل وانت رسول الله اقرأ) دیو خطاب ایتدی . رسول اکرم وحی الهینك عروق واعصابنه قدر اعطا ایلدیکی تأثیر معنوی ایله متأثر اولدقلری حالده خطاب جبرله مقابلة (فااقرأ) بیوردیلر . جبریل امین اول حضرتی اغوشنه باصوب بروجهله صقدیلرکه تاب وطاقتی کسلدی . شو معامله

اوچ دفعه تكرر ایتدكدن صكره امین وحی خدا فتح منشور كبریا ایدرك (اقرأ بسم ربك الذی خلق خلق الانسان من علق اقرأ و ربك الاكرم الذی علم بالقلم علم الانسان مالم یعلم) ایات كریمه سنی صحیفهٔ حافظه لرینه ثبت ایتدیلر. شو آیات كریمه معارفی مشتمل اولدیغندن مضمون منیفی نبوتدر.

ظهور وحی الهینك مبدئی پك مهابتلی اولدیغندن جسم همایونلرندن كل صویی كبی ترلر تقاطر ایلدی. شو حال ایله خانهٔ خدیجه یه كلوب (زملونی) بیوردیلر. اوزرینی اورتدركدن و براز تنفسدن صكره حضرت خدیجه یه اخبار كیفیت بیورمقله مشارالیها اول حضرتی عمزاده لری ورقه [۱] بن نوفلك یانینه كوتوردی. رسول اكرم افندمز وقعه یی تقریر ایلدیلر. ورقه «یا محمد سكا كلان ناموس اكبردركه موسی بن عمرانه كلور ایدی. قومك سنی مكه دن چیقاردقلری وقت كاشكی حیاتده اوله ایدم» سویلدی. حضرت پیغمبر «قومم بنی مكه دنمی چیقاره جقدر» بیوردقلرنده ورقه «اوت چیقاره جقدر. هیچ بر ذاته نبوت

[۱] ورقه زمان جاهلیتده تنصر ایدوب انجیلی عبرانیه دن عربی یه ترجمه ایتمشیدی. كندوسی اوصره ده پر پیر فانی اولوب زمان دعوتدن مقدم وفات ایلمشدر.

ویرلدی که قومندن اکادشمنلر ظهور ایتدی. اکر رسالتك اظهاری زمانه یتشمش اولسه ایدم سکا بیوك معاونت ایدر ایدم» جوابنی ویرمشدر.

حوصلهٔ تحمل واستعداد عالیلرینی توسیع ایچون بوندن صکره اوچسنه مدت وحی الهینك ارقهسی کسلدی.

ولادت جلیلهلرینك قرق اوچنجی سنهسی اخرنده برکون اسماندن برندا ایشیدوب بوقارو باقدقده کوزینه جبریل امین کورنمکله دهشتندن لرزهناك اولدیغی حالده خدیجهنك یانه واروب اوستنه ثیاب اورتدردی. جبریل امین (یاایها المدثر قم فانذر وربك فکبر وثیابك فطهر والرجز فاهجر) ایات کریمهسیله نازل اولدی. بوآیاتك مضمونی رسالت اولمغله اولوقتدن انتقاللرینه قدر برده وحیك ارقهسی کسلمدی.

سابقین اسلام

عقیب رسالتده جملهدن مقدم اسلامیتله تشرف ایدن حضرت خدیجهدر. اندن صکره ابوبکر الصدیق وعلی المرتضی حضراتندن قنغی برینك اسلامیتی مقدم

اولـدیغی اختلافلی‌در . حضرت علی اولوقت طقوز یاشنده ایدی [٣] .

ابو الفدانك صاحب السیره‌دن روایتنه نظراً حضرت علیدن صکره رسول اکرم افنـدمزك کوله‌سی زیدبن حارثه، بعده ابو بکر الصدیق حضرتلری اسلام ایله مشرف اولدیلر .

اسلامیتده مشارالیهم حضراتنی تعقیب ایدن ذوات کرام عثمان بن عفان، عبد الرحمن بن عوف، طلحه بن عبید الله حضراتیدرکه هپسی ابو بکر الصدیق حضرتلرینك دلالت علیه‌لریله حضور عالئ نبوی‌یه کله‌رك اسلام ایله مشرف اولدیلر . رضی الله تعالی عنهم .

مشارالیهم حضراتنـدن صکره ابو عبیده عامر بن عبدالله بن الجراح، عبیدة بن الحارث، سعید بن زید، عبد الله بن مسعود، عمار بن یاسر، خباب بن الارث، بلال حبشی صهیب رومی، عمر بن الخطابك همشیره‌سی و سعید بن زیدك زوجه‌سی فاطمه، عمار بن یاسرك والده‌سی سمیه ایله سائر

[٣] قبل الرساله قریشه اصـابت ایدن مضایقه اثناسـنده ابو طالبك کثرت عیالندن ناشی مضایقه‌سنی تخفیف ایچون حضرت پیغمبر ایله عملری عباس اوغللرندن بعضیلرینك کندی اداره‌لرینـه تودیعنی طلب ایلدیلر . ابو طالبك موافقتیله حضرت علی‌یی ذات رسـالتپناهی وجعفری حضرت عباس کوتورمکله حین بعثتده حضرت علی نزدنبویده ایدی .

بعض ذوات اسلامیتده سابقین مشار الیهمی تعقیب ایلدیلر ٠ صکره خلق طاقم طاقم دائرهٔ اسلامیته دخوله باشلا ـ مشلردر ٠

دعوت علنیه

اوائل نبوتده امر دعوت صورت علنیه‌ده جاری دکل ایدی ٠ ولادتك قرق دردنجی سنه‌سی (فاصدع بما تؤمر) آیت کریمه‌سی نازل اولمغله حضرت پیغمبر مجامع قریشده جهاً علنی دین اسلامه دعوت بیوردیلر ٠ اصنامی سب ایدنجه‌یه دکین قریش اول حضرته اذیت وجفاده بولنمیوب اندن صکره علیهنده هر بریسی بر عداوت مجسمه کسلدی ٠

متعینان قریش ابو طالبه مراجعتله «یاقرنداشك اوغلنی بزلرمزه تعرضدن منع 'یاخود بزه تسلیم ایده‌جکسن» دیو اصرار ایلدیلر ٠ ابوطالب حسن صورتله اصرارلرینه مدافعه کوستردی ٠

مشرکینك اذا واستهزالری

اصحاب کرامك وخصوصیله عشیرت صاحبی اولمیان

ضعفانك تصادف ایلدکلری تعذیبات وتحقیرات تحمل اولنه‌میه‌جق درجه‌ده ایدی ۰

امیه بن خلف کوله‌سی بلال بن رباح الحبشی‌یی تموزك صیجاق کونلرنده کونشه قارشو یره اتدروب کوکسی اوزرینه بر بیوك طاش قویدردی ۰ یا محمدی تکفیر، یاخود وفات ایدنجه‌یه قدر شو حال ایله تعذیب اولنمسنی معذبلرینه امر ایلدیکندن حضرت ابی بکر بلالی بر کوله ایله بالمبادله تخلیص وازاد ایلدی ۰

عمار بن یاسرك پدری یاسری شدت شمسه قارشو اقامه وتعذیب ایلدکلرندن یاسر شو عذاب ایچنده وفات ایتدی ۰

بواجی اوزرینه یاسرك زوجه‌سی سمیه ابوجهلی کلمات مغلظه ایله لسانه المقله ابوجهل النده‌کی حربه ایله سمیه‌یی اوروب اولدردی ۰

خباب بن الارثی طوتدروب کونشك شدتنده تعذیب ایله برابر اتشده قزدرلمش طاشلری وجودینه یاپشدردیلر ۰

امیه بن خلف اهتدا ایدن صفوان بن امیه‌نك کوله‌سنی تعذیب ایله ایاقلرینه ایپ طاقدروب صیجاق طاشلر اوزرنده سورکلتدردی ۰ واولوم درجه‌سنه کتورمشلر

ایکن حضرت ابی بکر اقچه‌سیله عبد الصفوانی اشترا واازاد ایلدی .

پك چوغنه بویله تعذیب اجراسنده بولنمشلردرکه بعضیلری همت اصحاب ایله قورتلمش و معذب اولانلردن کوله وجاریه طاقملرینی حضرت ابی بکر رضی الله عنه پاره‌سیله الوب ازاد ایتمشدر .

بو تعذیبات ایله برابر مشرکینك بر طاقیده مسلمین حقلرنده درلو درلو استهزا ایله حقارتلر کوسترە‌یورلر ایدی . مستهزیلردن بریسی حضرت پیغمبرك عمیسی ابولهب دیکری ابولهبك زوجه‌سی ام جمیله بنت ابی‌سفیان ایدی . بونلرك حق عالیٔ رسالتپناهیده کوستردکاری حقارتلر اوزرینه (تبت یدا ابی لهب) سورهٔ کریمه‌سی نازل اولوب امجمیل (حمالة الحطب) نامنی الدی . ویردکاری امر اوزرینه اوغللری عتبه و عتیبه تحت نکاحلرنده بولنان کریمات نبویه‌دن رقیه وام کلثوم حضراتنی تطلیق ایلدیلر .

ابولهب جوارنده بولنان باب سعادتمآب پیغمبری‌یه هر وقت ملوثات القاسیله‌ده تحقیرده بولنور ایدی . حتی برکون عم نبوی حمزه بن عبدالمطلب بویله برمعامله‌یه

راست کلدیکندن ملوثاتی باب نبوی او کندن قالدروب
ابولهبك باشنه و صقالنه اتمشدر .

حضرت پیغمبرك دایه‌سی اوغلی اسود بن عبدیغوث
فقراء مسلمینی کوردکجه « بونلر یریوزینك پادشاهلریدر .
کسرانك ملکنه وارث اوله‌جقلردر » سویلر ورسول
اکرمه راست کلدکجه « یامحمد بوکون کوکدن برخبر
یوقمی » دیو استهزا ایدرایدی [١]

ابوجهل « محمد بزم الهه‌مزی سوکر ایسه بزده کندو -
سنك الهنی سوکرز » دیمکله (ولاتسبوا الذین یدعون
من دون الله فیسبوا الله عدواً بغیر علم) آیت کریمه‌سی
نازل اولدی .

خلفك اوغللری امیه وابی اللرینه بر ر کموك الوب
« یامحمد ربك بونلری می دیرلته‌جك » دیورلر ایدی .

اسود بن المطلب اصحاب کرامی کوردکجه « هله
یریوزینك پادشاهلرینه، هله کنوز قیصر وکسرانك
غالبلرینه باقیکز » دیرایدی .

ایشته بوکبی حقارتلر واستهزالر حد وحسابی کچدی .

---

[١] مستهزیء مرقوم برکون بادسموم‌ه تصادفله یوزی کومور
کبی سیاه اولوب خانه‌سنه کتدکده اهلی طانیدیغندن کندوسنی طرد
ایتمکله چوللرده حیرتله کزرکن صوسز هلاك اولمشدر .

مسلمينك حبشه يه هجرتلری

احـوال مذكوره اوزرينه ولادت نبويه نك قرق بشنجی سنه سی برطاقم اهل اسـلام رخصت نبويه ايله ارض حبشه يه هجرت واضحمه النجاشی يه التجا ايلديلر ٠ حضرت عثمـان ايله زوجهٔ محترمه لری رقيه بنت النبی، زبير بن العوام، عثمـان بن مظعون، عبدالله بن مسعود، عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنهم حضراتی شـو مها-جرين ايچنده ايديلر ٠

هجرتلرندن صكره مكه ده مسلمين ايله خذلهٔ مشركين ارالرنده مصالحه وقوعنه دائر برشايعه ظهور ايلديكندن عودت ايتديلر ايسه ده شـايعه نك بی اسـاس اولديغنی كوروب ينه كيرويه دونديلر ٠

مهاجرين حبشه ده ايكن عمرو بن العاص ايله عبدالله بن ربيعه قريش جانبندن مهاجرين مشار اليهمك كندو-لرينه تسليملرينی نجـاشيدن التماس ايچـون كوندرلمش اولدقلری حالده مقصـدلرينه نائل اولمقسزين عـودت ايتمشلردر ٠

مسلمين حقلرنده اولوجهله تعذيبات وتحقيرات ارتكاب

ایدنلرك کیمیسی من طرف الله بر بلیه ایله دوچار ابتلا کیمیسی غزوهٔ بدرده مقتولاً عازم دارجزا اولدیلر . چوغی مسلمان اولمغله اسلامیتلرندن صکره « نیچون سابقین اسلامدن اولمدق » دیو تأسفلرندن دلخون ومبتلای داغ درون اولمشلردر .

اسلام حمزه وعمر رضی الله عنهما

اسلام حمزه — ولادت باسعادتك قرق التنجی سنه‌سنده برکون سید کائنات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلری صفاده اوطورركن امت محمدك فرعونی ابوجهل لعین اورادن چکه‌یور ایدی . اول حضرتی سب ایله رنجیده ایتدیکنی عم اکرم نبوی حضرت حمزه ایشتدکده مجمع قریشه کیدرك ابوجهلی یقه‌لمسیله برابر کوکارینی قرنجه‌یه قدر دوکدی . ابوجهل دیاق یدکچه کندوسنی قورتارمق استیانلره « امان دوقنمیکز . حمزه غضبنی تسکین ایتمز ایسه بو حدتله کیدرك مسلمان اولور » سویلیور ایدی . حضرت حمزه ایسه ابوجهله داغ برداغ اولمق اوزره اوراده کلمهٔ شهادتی ترتیل ایله شرف اسلامیتی حائز اولدی .

اسلام عمر الفاروق — حضرت عمر همشيره‌لرى فاطمه‌نك اسلاميتنى ايشتدكده غضبندن پرآتش اوله‌رق خانهٔ فاطمه‌يه عزيمتله مشار اليهايى وجودندن قانلر اقنجه‌يه قدر ضرب ايلدى . اوارالق كوزينه برصحيفه ايلشديكندن صحيفه‌يى الوب بسملهٔ شريفه‌يى وبعده (يسبح لله مافى السموات ومافى الارض) سورهٔ كريمه‌سنى اوقومغله (امنوا بالله ورسوله) آيت كريمه‌سنه يتشدكده جاذبهٔ اسلاميت ضميرينى اويله جذب ايتدى‌كه وجودينى استيعاب ايدن غضب وحدت صو ايچنه دوشمش آتشپاره كبى سونوب زائل اولدى . اوساعتده كلمهٔ شهادتى بالترتيل شرف اسلام ايله مشرف اولديغندن كلديكى وقت قورقولرندن كزلنمش اولان فاطمه‌نك زوجى سعيد بن زيد ايله تعليم قرائت ايچون اوراده بولنان خباب بن ارث كزلندكلرى يردن چيقوب صوت بلند ايله تكبير ايلديلر . مشار اليهمانك دلالتلريله حضرت عمر حضور حضرت پيغمبرى‌يه كيدرك تجديد اسلام ايتمكله حاضر اولان اهل اسلامك تكبير صدالرى مكه‌يى طولدردى .

حمزه وعمر رضى الله عنهما حضراتنك اسلاميتلرى مشركينك مسلمين حقلرنده اولان تجاوزلرينى بردرجه‌يه قدر تقليل ايتمشدر .

قطیعهٔ رحم

حضرت حمزه و عمر رضی الله عنهمانك اسلامیتلری وحبشه یه کیدن مهاجرینك اوراده مظهر حرمت ورعایت اولملری مشرکینك غیظ وغضبلرینی ارتردیغندن ولادتك قرق یدنجی سنه‌سی ذات عالئ رسالتپناهی‌یی اعدام افکار فاسده‌سنی التزام ایلدیلر . بو تصورات فاسده بنو عبدالمطلب و بنو هاشمك مسموعلری اولدقده داخل دائرهٔ اسلام اولانلر غیرت دیانت و اولمیانلر حمیت قرابت سببیله اول حضرتی صیانت ایچون اتفاق ایلدکلرندن بنو نوفل و بنو عبدالشمس طاقلری حضرت محمد کندولرینه تسلیم اولنمدقجه بنی هاشم ایله مناکحه ومبایعه ومخالطه‌ده بولنمامق اوزره بینلرنده عهد ومیثاقی حاوی بر صحیفه یازوب شو صحیفه‌یی درون کعبه‌یه تعلیق ایتدیلر .

ورقهٔ مذکوره‌یه اغاج قوردی مسلط اولوب درونده‌کی یازونك لفظهٔ جلالدن ماعداسنی اکل ومحو ایلدی . هشام بن عمرو العامری، زهره بن امیة المخزومی مطعم بن عدی بن نوفل، ابو البخترا بن هشام، زمعه بن اسود اول ورقه‌یی یرتمق وخذلهٔ قریشك سد ایتدکلری باب

رحم ومناسبتی اچق اوزره بالاتفاق مجمع قریشه کیدرك
اصرار وابوجهل اظهار عناد واستکبار ایدرکن ابو
طالب اورایه کلوب حضرت محمدك وحی ایله وقوع
بولان اخبارینه نظراً ورقه‌ده‌کی یازولری اغاج قوردینك
محو ایلدیکنی و بوسوزده خلافی ظهور ایدر ایسه
کندوسیده حمایه‌سندن صرف نظر ایده‌جکنی سویلدی .
صحیفه ممهور اولدیغی حالده جلب وفتح اولندقده ابو
طالبك دیدیکی کبی کورلمکله هپسی محجوب وابوجهل
ینه عنادنده مصر اولمشدر .

وفات ابی طالب وخدیجه وتزویج عایشه وسوده

وفات ابی طالب وخدیجة الکبری — اللنجی سال
ولادت نبویه‌ده عم اکرم رسالتپناهی سیدالقریش ابو
طالب عازم دار عقبی اولمشدر .

ابوطالبك مرض موتی مشتد اولدقده رسول اکرم
افندمز حضرتلری « یاعم سنك ایچون یوم قیامتده شفاعتی
حلال ایده‌جك سوزی (کلمهٔ شهادتی) سویله » بیوردیلر .
ابوطالب « یاابن اخی قریشك بنی سب ایتمیه‌جکلرینی بیلسه

ایدم سویلر ایدم. لکن قریش عجزمدن اویله سویلدیکمی ظن ایدرلر » سویلدی. حین وفاتنده دوداقلری دپرنمکله عم نبوی عباس بن عبدالمطلب قولاق ویردکده فخر عالم افندمزه خطاباً « یاابن اخی والله ابوطالب سنك امر ایتدیکك سوزی سویلیور » دیمکله فخر کائنات افندمز (الحمدلله الذی هداك یاعم) بیوردقلری مرویدر. ابوطالب ذات عالیٔ پیغمبری‌یی مصدق اولدیغی

ودعوتنی وعلمت انك صادق   ولقد صدقت وکنت ثم امینا
ولقد علمت بان دین محمد   من خیر ادیان البریة دینا
والله لن یصلوا الیك بجمعهم   حتی اوسد فی التراب دفینا

بیتلرندن معلومدر. لکن حضرت پیغمبری مصدق اولدیغی حالده وجه شرعی اوزره اعلان ایمان ایتمدیککندن قبول اسلامیت ایتمکسزین وفات ایتدیکی مشهوردر. وفاتنده سنی سکسانی کچمشیدی.

موت خدیجه — اللنجی سال ولادتده وابو طالبك فوتندن اوچ کون صکره سیدة النسا حضرت خدیجة الکبری رضی الله عنها عزم کلشنسرای جنان ایلدی.

نکاح عایشه وسوده — ینه سنهٔ مذکورهده عایشه بنت ابی بکر الصدیق رضی الله عنها وعن ابیها ایله سوده

بنت زمعه رضی الله عنهـا سلك امهات مؤمنينه منخرطه
اولديلر . لكن حضرت عايشه نك صغر سنلری جهتيله
امر زفاف برمدت صكره مدينهٔ منوره ده اجرا اولندی .

معراج وفرضيت صلوات خمس

اللی برنجی سـال ولادتده معراج قدسيت منهـاج
محمدی وقوعبولدی . بركيجه جبريل امين عليه السلام
طرف حقدن كلوب اول حضرتی مسجد اقصايه واورادن
سمـواته كوتوردی . ذات عالیٔ رسـالتپناهی غرايب
لايحصايی مشاهده دن صكره بالذات ديدار حق رؤيت
وينه اول كيجـه خانهٔ سـعادتلرينه عودت بيورديلر .
فرداسی معراجی امتلرينه بيان بيوردقده ابتدا ابو بكر
الصديق وبعده سـائر اصحاب كرام تصـديق وتبريك
ايلديلر .

ليلهٔ شريفهٔ معراجده اختلاف واردر . بعضيلری
رمضـان شريفك اون يدنجی سبت كيجـه سی، بعضيلری
ربيع الاولـده و بعضـيلری رجبده اولـديغنی روايت
ايتمشلردر .

معراجدن مقدم دخی نماز قلنور ايدی . بش وقت
نماز قلنمسی او كيجه فرض اولدی .

سفر طائف ومبدأ اسلام انصار وبیعت عقبهٔ اولی وثانیه

سفر طائف - ابو طالبك وفاتندن صکره قریش حق عالئ پیغمبریده هردرلو تحقیر واذایی تزید ایتدکله ثقیفدن طلب نصرت وانلری دینه دعوت ایچون طائفه طرفلرینه عزیمت بیوردیلر مصادف اولدقلری جماعتك هر بریسی بر مناسبتسز سوز تفوهیله عدم موفقیت کوستردکلرندن مکه‌یه عودت بیورلدی . بوندن صکره قریشدن دها زیاده مخالفته تصادف ایتمشلردر .

مبدأ اسلام انصار وبیعت عقبهٔ اولی - سید مخلوقات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلری هرسنه حج موسمنده مکه‌یه کلانلری اسلامه دعوت بیوررلر ایدی . مجتمع اولان قبائله کندولرینی عرض ایدرکن عقبه قربنده اهل یثرب (مدینهٔ منوره) دن وخزرج قبیله‌سندن یدی ذاته مصادف اولدیلرکه بونلر اسعد بن زراره٬ عوف بن الحرث٬ رافع بن مالك٬ عامر بن حارثه٬ قطبه بن عامر٬ عقبه بن عامر٬ جابر بن عبدالله نام ذوات ایدیلر . خزرجیلر وطنلری اولان یثربده نبی اخر الزمانك وقت

ظهوری تقرب ایتدیکنی واول حضرتك ظهورنده بالاتباع اوس وخزرج قبیله‌لرندن کوردکاری اذیتلرك انتقامنی اله جقلرینی یثرب یهودیلری لسانلرندن هرزمان ایشیده‌یورلر ایدی • ذات معالی ایات حضرت پیغمبرینك ذکر اولنان خزرجیلری اسلامه دعوت وکندولرینه براز قرآن کریم تلاوت بیوردقلرنده یهودیلرك خبر ویردکاری پیغمبر اول ذات جلیل الشان اولدیغنی بالاذعان یدیسیده اسلام ایله تشرف ایلدیلر • یثربه عودتلرنده هربریسی ذکر جمیل نبوی‌یی تشهیر ایله برابر راست کلدکارینی اسلامه دعوت ایتمکله هرخانه‌ده اذکار علیهٔ پیغمبری جریان ایتمکه باشلادی •

بیعت عقبهٔ ثانیه ـ ولادت باسعادتك اللی ایکنجی سنه‌سی یثربدن حج ایچون کلان اسعد بن زراره ایله رفیقلری رافع وعوف وعقبه وینه خزرج قبیله‌سندن معاذبن حارث، ذکوان بن عبد قیس، عبادة بن صامت، یزید بن ثعلبه، عباس بن عباده‌واوس قبیله‌سندن ابوالهیثم بن تیهان، عویم بن ساعده عقبه‌ده سید الکونین افندمزله بالملاقاة عقدبیعت ایلدیلر •

بیعت عقبهٔ ثالثه ـ ولادتك اللی اوچنجی سنه‌سی ایام تشریقك ایکنجی کونی حج ایچون مکه‌یه عزیمت

ایتمش اولان انصاردن یتمش ایکی رجال وایکی خاتون
ینه عقبه‌ده بیعت امر شریفیله نائل سعادت اولمشلردر •
بنی نجار قبیله‌سندن ابوایوب خالد الانصاری حضرتلری
انلرله برابر ایدی • رسول اکرم افندمزک مدینهٔ منوره‌یه
هجرتلری شو بیعت صره‌سنده قرار لشمش وذوات
مشارالیهمك جمله‌سی صیانته تعهد ایتمشدر •

اوچنجی فصل

هجرتدن بدأ ایله برنجی سنهٔ هجریه نهایتنه قدر جریان ایدن وقایع

هجرت . بناء مسجد شریف وزفاف عایشه . مواخاة بین المسلمین .

خاتم الانبیا افندمزك هجرت علیه‌لری

عقبهٔ ثانیه بیعتندن صکره فخر کائنات افندمز مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایچون اصحاب کرامه اذن ویردکلرندن ولادت نبویه‌نك اللی دردنجی سنه‌سی محرم وصفر آیلرنده مهاجرین وطنلرینی ترك ایله بر بر ینی متعاقب مدینه‌یه کتدیلر . جمله‌دن اول هجرت ایدن ذات ابو سلمه بن عبدالاسددر . ذوات سائره دخی مشار الیه حضرتلرینی تعقیب ایدرك حضرت عمر بن الخطاب وبرادر عالیلری زید وعباس بن ربیعه سائر رفیقلریله برلکده یکرمی برنفردن مرکب برطاقم اولدقلری حالده مدینه‌یه عزیمت بیوردیلر . اك صکره داماد عالیٔ رسالتپناهی عثمان بن

عفان حضرتلری هجرت ایلدی . حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزله ابو بکر الصدیق وعلی المرتضی رضی الله عنهما حضرتلری مکه‌ده قالدیلر . مدینه‌یه کیدن مهاجرین کرام اوراده انصار کزین حضراتی معرفتلریله یرلشدیرلوب حقلرنده رعایت مکمله اجرا اولندی . سید کائنات افندمز بالذات هجرت بیورمق اوزره اذن الهی صدورینه انتظار ایده‌یورلر ایدی .

اصحاب کزینك مدینه‌یه هجرتلرندن صکره قوهٔ اسلامیه‌نك اوراده کسب عظمت ایده‌جکنی وتجارتکاهلری اولان شام یولنك تهلکه‌یه دوشه‌جکنی مشرکین قریش ملاحظه ایلدکلرندن دارالندوه‌ده بالاجتماع روح جسم کائنات افندمز حضرتلرینك اعدامنده قرار ویردیلر . شو قرار فاسد جانب جلیل صمدانیدن جبریل امین واسطه‌سیله اول حضرته انها ومدینه‌یه هجرتلرینه اذن ورخصت اعطا بیورلدی .

مشرکینك اقشامدن صکره سعادتخانهٔ نبوی اطرافنده اقامه ایتمش اولدقلری اشخاص حضرت پیغمبرك اویومه‌لری وقتنی کوزلیورلر ایدی . خاتم الانبیا افندمز کندی یتاقلرنده یاتملرینی علی ابن ابی طالب حضرتلرینه امر بیوردیلر . سؤ قصد ایچون خانه‌نك اطرافنی صیق صیق

احاطه و نظرلرینی خانه دائره سنك هر نقطه سنه حواله ایله دقت ایتمکده ایکن حضرت پیغمبر (یس) سورهٔ شریفه سنك اولندن (فهم لا یبصرون) ه قدر بر آوج طپراق اوزرینه اوقیوب شو طپراغی ملاعین مرقومه یه طوغری نثار ایتدکدنصکره روح جسددن چقار کبی درون خانه دن چقوب جبل ثورده کی مغاره یه عزیمت بیوردیلر . حضرت ابی بکر الصدیق دخی یانلرنده بولندی . سؤ قصد افکارنده اولانلر هیچ برشی کوره مدیلر . بونلر حجرهٔ سعادته کیردکلرنده جامه خواب نبویدن علی المرتضی حضرتلرینك قیامنی کوردکلرندن « محمد نره ده در » دیو سؤال ایلدیلر . حضرت علی « بیلم » جوابنی ویردی . هپسی حیرت ایچنده قالوب حضرت علی یی اورادن اخراج و برساعت حبس ایتدکدنصکره براقدیلر .

کیفیتی خذلهٔ قریشه خبر ویردکلرنده مکه ده اراملقلری یرقالمدی . « هرکیم محمدی بولور ایسه یوز دوه ویرز » دیو منادیلرله اعلان ایتدیلر .

سرور انبیا علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلری یانلرنده کی امانتلری اصحابنه ویردکدن صکره مدینه یه کلمك اوزره علی المرتضی رضی الله عنه حضرتلرینه امر ویرمش ایدی . کندولری و حضرت ابی بکر الصدیق

رضی الله عنه برقاچ کون اومغاره‌ده کزلندیلر • اختفالرینی متعاقب مغاره‌نك قپوسنده براورمجك اغنی کرمش و برچفت یبان کوکرچینی یورطلامشیدی • قریشك ارامق ایچون کوندردکاری اشخاص مغاره اوکنه کلدکارنده ایچلرندن امیه بن خلف « اورمجك اغی کوستره‌یورکه غاره چوقدن برو کیمسه کیرمامشدر » سویلمکله هپسی چکلوب کتدیلر •

حضرت پیغمبر صدیق اکبرله برابر اوچ کیجه مغاره‌ده قالدیلر • زمان اختفالرنده عتقای صدیقدن عامر بن فهیره کیجه‌لری مغاره‌یه یه‌جك کتورر وعبدالله بن ابی بکر احوال قریشی خبرویرر ایدی • حضرت ابی بکرك مقدمجه خفیاً استکرا ایتمش اولدیغی دوه‌لری عبدالله بن ارقطه لیلا مغاره قپوسنه کتوردی • عامری دخی برابر الوب مدینه‌یه طوغری یوله چقدیلر • مکه‌دن خروجلری مدینه‌ده شیوع بولدیغندن اوراده‌کی اهل اسلام استقبال ایچون هرکون شهر خارجنه چقارلر وکونشك شدتلندیکی وقته قدر بکلیوب ینه عودت ایدرلر ایدی • نورعین کائنات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلرینك افتاب جهان آراکبی افق قبادن طلوعلرینی هرکسدن اول کورمش اولان بریهودی « استدیککز

كليور » ديو تبشير ايلدی • اهل اسلام اشتیاق و احترام ایله بالاستقبال قبا قریه سنده کلثوم بن هرمك خانه سنه ایندیردیلرکه قبایه یوم وصوللری ولادت باسعادتك اللی دردنجی و هجرتك برنجی سنه سی ربیع الاولنك اون ایکنجی بازار ایرتسی کونی ایدی • اوصره ده مسجد قبانك بناسنه وضع اساس اولندی •

حضرت علی رضی الله عنه افندمز امانتلری اصحابنه ویردکدنصکره مکه دن حرکت وذات عالی رسالتپناهی افندمز قباده ایکن اورایه مواصلت بیوروب مکه دن قبایه قدر پیاده کلدکلری جهتله قدم شریفلری یارلمش ایدی • رسول اکرم علیه الصلوة والسلام افندمز کوردکلرنده اغلایوب بوینه صارلدی • وآب دهان عالیلرینی مبارك الیله یاریلان یرلره سورمکله درحال شفایاب اولدی •

سید موجودات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلری جمعه کونی ناقهٔ سعادتلرینه بینوب یوز نفر اصحاب کرام ایله قبادن مدینه یه عزیمت بیوردیلر • مدینه یه وصوللرنده بیوت انصاردن قنغی بریسنك قپوسی اوکندن کچدی ایسه تکلیف نزول ایچون خانه صاحبی ناقه نك مهارینه یاپشیور ایدی • افندمز « دوقنمیکز •

ناقه مأموردر . نزولمزه مشیت الهیه نك تعلق ایلدیکی خانه‌یی بیلور » بیوره‌یورلر ایدی . ناقه صاغه صوله باقه باقه کیدرك حالا موجود ومؤخراً تزیید ابنیه و تزیینات ایله معمور اولان مسجد شریف نبوینك [۱] شمدیکی قپوسی اوکنده چوکدی . متعاقباً قالقوب براز کیتدکدنصکره ابوایوب انصاری رضی الله عنه حضرتلرینك قپوسی اوکنده چوکوب ینه حرکتله اولکی محله کیدرك یره چوکمش وبوینی اوزاته‌رق باغرمغه باشلامشدر . خاتم الانبیا افندمز (هذا المنزل انشاالله) دیه‌رك اوراده نزول وابوایوب انصاری حضرتلرینك خانه‌لرینی تشریفه بیوردیلر .

بناء مسجد شریف

ناقه‌نك ابتدا چوکدیکی عرصه‌یی رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری اون التونه‌الوب اوراده بر مسجد شریف ایله کندولری واهل بیت عالیلری ایچون لزومی قدر اوطه‌لر بناسنه شروع بیوردیلر . الحالةهذه معمور اولان مسجد شریف نبوی بودر .

---

[۱] مسجد مذکورك بولندیغی محل اولوقت مالك بن‌نجارك خانه‌سی اوکنده برعرصهٔ خالیه‌دن عبارت ایدی .

مسجد بنا اولنور ایکن اصحاب کزین رضوان الله علیهم اجمعین حضراتی امر انشایه خدمت ایدرك هر بریسی بر کرپیچ کتوره یور ایدی. عمار بن یاسر رضی الله عنه حضرتلری بریسی ذات عالئ پیغمبری' دیکری کندوسی ایچون ایکیشر کرپیچ طاشیدقلرندن فخر کائنات افندمز حضرتلری عماره خطاباً (للناس اجر ولك اجران واخر زادك من الدنیا شربة لبن وتقتلك الفئة الباغیة) بیورمشلردر [۲].

مسجد شریفك وخانهٔ سعادت استانه‌نك بناسنه مباشرتدن صکره حضرت پیغمبر علیه الصلوة والسلام افندمزك کریمهٔ جلیله‌لری ام کلثوم وفاطمه وزوجهٔ مکرمه‌لری سوده حضراتنی کتورمك اوزره زید بن حارثه ایله ابور افعی مکه‌یه ارسال بیوردیلر. زید بن حارثه‌نك زوجه‌سی ام ایمن واوغلی اسامه وحضرت ابی بکر الصدیق رضی الله عنه افندمزك نجل عالیلری عبدالله ایله عیالی واتباعی دخی برابر کلمشدر. رسول اکرمك بیوك کریمه‌لری زینب رضی الله عنهانك زوجی

[۲] بحث مخصوصنده بیان اولنه‌جغی اوزره عمار حضرتلری وقعهٔ صفینده حضرت علی طرفداری بولنمغله شامیلرله حربه ایدرکن شهید اولمشلردر.

ابو العاص بن الربیع اسلامه کلمامشیدی . بناءً علیه حضرت زینب اولوقت مکه‌دن چقه‌مدیلر .

مسجد شریف ایله یاننده‌کی سعادتخانهٔ نبوینك انشاسی یدی ماه ظرفنده ختام بولدی . خاتم النبیین افندمز اول وقته قدر ابو ایوب انصارینك خانه‌لرنده مسافرت و بعده خانهٔ جدید نبویلرینه نقل بیوردیلر .

زفاف عایشه - هجرتدن سکز آی صکره رسول اکرم افندمزك حضرت عایشه رضی‌الله عنها ایله زفاف عالیلری وقوعبولدی .

مواخاة بین المسلمین

برنجی سنهٔ هجریه‌نك اواخرنده فخر انام علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلری بین المسلمین مواخاة امر واجرا بیوزدیلر .

ذات عالی رسالتپناهیلری حضرت علی بن ابی طالب رضی الله عنه ایله عقد اخوت بیورمقله حضرت علی ایام خلافت علیه‌لرنده منبر کوفه‌ده (انا عبدالله و اخو رسول الله) بیورمشلر ایدی .

ابو بكر الصديق حضرتلری ایله خارجه بن زید ابن ابی زهیر الانصاری، ابو عبیدة بن الجراح ایله سعد بن معاذ الانصاری، عمر بن الخطاب ایله عتبان بن مالك الانصاری، عبدالرحمن بن عوف ایله سعد بن الربیع الانصاری؛ عثمان بن عفان ایله اوس بن ثابت الانصاری؛ طلحة بن عبیدالله ایله کعب بن مالك الانصاری، سعید بن زید ایله ابی بن کعب الانصاری حضراتی یکدیکرلری بینلرنده عقد مواخاة بیوردیلر. رضی الله تعالی عنهم.

هجرتدن صکره مهاجریندن اول مولود عبدالله بن زبیر و انصاردن اول مولود نعمان بن بشیر حضرتلریدر.

دردنجی فصل

ایکنجی سنهٔ هجریه وقایعی

تحویل قبله وفرضیت صیام و زکوة ومشروعیت
اذان • امر جهاد • غزوهٔ بدر الکبری • غزوهٔ
بنی قینقاع وغزوهٔ سویق و غزوهٔ قرقرة الکدر •
تزویج علی وفاطمه، وجوب صلوة عیداضحی
وفوت امیه بن ابی الصلت •

تحویل قبله وفرضیت صیام وزکوت و مشروعیت اذان

تحویل قبله — یوم هجرتدن اون سکز ای مرور ایتدکده امر الهی ایله قبلهٔ اسلام بیت المقدسدن کعبهٔ معظمه یه تحویل بیورلدی • حضرت پیغمبر اصحاب کرام ایله برابر صلوة ظهری ادا ایدرکن یوزلرینی کعبه یه چویردیلر •

فرضیت صیام وزکوة — سنهٔ مذکوره ده اهل

اسلامك رمضان شريف آينده اوروج طوتملری وکذلك
ماللرندن زکوة ويرملری امر اولنمشدر .

مشروعيت اذان ـ بنه سنهٔ مذکورهده اذان
اوقومق مشروع قلنديغندن بلال حبشی رضی الله عنه
مؤذنلك شرفنه مظهر اولديلر .

امر جهاد

مفخر کونين عليه الصلوة والسلام افندمز شو
تاريخه قدر خلقی يالکز دعوت و انذار ايله مأمور ايدی .
اصحاب کرامك مقداری غلبه يه کفايت ايده جك درجه يه
وارمقله سنهٔ مذکوره صفر الخيرنده غزو وجهاده امر
الهی صدور ايلدی .

بناءً عليه عم النبی حمزه بن عبدالمطلب و عمزاده لری
عبيدة بن الحارث وسعد بن ابی وقاص رضی الله تعالی
عنهم حضراتی رفاقتلريله مکه مشرکلرينك کاربانلرينه
تعرض ايچون بر سريه ارسال بيورلمش ايسه ده
تصادف ايده مامشلردر . ذات عالیء رسالتپناهی افندمز
التمش نفر اصحاب کرام ايله ودان وابوان قريه لرينه

و مؤخراً یوز اللی قدر اهل اسلام ایله عشیرا جانبنه عزیمتله ارادقلری قریش کاربانته تصادف ایده‌مدکلرندن برنجی سفرده بنی ضمره و ایکنجی سفرده بنی مدلج قبیله‌لرینی دائرهء اطاعته الوب هر قبیله‌یه بر امانتامه اعطا بیوردیلر ·

بوندن صکره خاله زادهء نبوی عبدالله بن جحش الاسدی اخبار قریشی تحقیق ایچون سکز نفر اصحاب کرام ایله مکه وطائف ارالرنده واقع نخله‌یه ارسال بیورلدی · تصادف ایلدکلری قریش کاربانك سرکرده‌سی عمرو بن حضرمی‌یی قتل وایکی نفری دخی اسیر ایدركماللرینی مدینه‌یه کتیردیلر · اسلامده برنجی غنیمت بودر ·

غزوهٔ بدر الکبری [١]

بدرغزوه‌سی هجرتك ایکنجی سنه‌سی رمضان شریفنك اون یدنجی کونی وقوعبولمشدر · شام کاربانته تعرض ایچون عشیرا نام محله سبقت ایدن غزوه‌ده قریش کاربانته تصادف اولنه‌مامشیدی · کاربانك عودتلری استخبار بیورلدقده ذات عالیء رسالتپناهی افندمز اوچیوز بش

[١] بدر مدینهٔ منوره‌نك جانب شرقیسنده بولنان جار نام موقعك برمرحله بعدنده وجنوب شرقیسنده اولوب موقعی براووه‌در .

نفر دلاوران اصحاب ایله رمضان شریفده مدینهٔ منورەدن چقوب روحا نام محلی تشریف بیوردیلر . قریشك عموماً مکەدن خروج و قریش قافله سـنی استقباله مسـارعت ایلدکلرینی اوراده خبر الدقلرندن عساکر اسلامیه اللی التمش نفری حاوی بر قافله ایچون مرتب اولدیغی حالده ایش دکیشیلوب بدر غزاسنی نتیجه ویردی .

دلاوران مشـارالیهمك التمش دردی مهاجرین و باقیسی انصـاردن ایدیلر . ایچلرنده یالکز اوچ اتلو و یتمش دوه وار ایدی که اردوی اسلامك مجموعی قریش اردوسنك بر ثلثنه قریب ایدی . قریش کاربانك رئیسی ابو سفیان بن حرب اولوب عمرو بن العاص دخی برابر ایدی . رسـول اکرم افندمزك کاربان علیهنده اولان مرادینی ابو سفیان اوجه اوکرنمش اولدیغندن محافظەلرینه عسکر یتشدرلمسی ایچون ضمضم بن عبدالغفاری یکرمی التونه استیجار و سیر سریع ایله مکه یه ارسال ایتمشیدی .

ضمضمك مکه یه وصولندن اوچ کیجه اول ــ بر شخص دوه اوزرنده اولدیغی حالده وادیده طوروب « یا آل عذر اوچ کونه قدر سـیاستکاهلریکزه یتشمکه غیرت ایدیکز » دیو یوکسك سس ایله باغردقدن و کعبه ایله جبل ابی قبیس اوزرنده دخی او فریادی تکرار

ایتدکدنصکره اشاغی‌یه طوغری براقدیغی بر بیوك قیا پارچه‌لنوب هر پارچه‌سی مکه‌نك اولرندن برینه دوقندیغنی – عمهٔ پیغمبری عاتکه بنت عبدالمطلب رؤیاده کورمکله بو رؤیایی برادری عباسه سویلمشیدی . ایکیسیده رؤیایی افشا ایتمیه‌جکلر ایدی . لکن عباس کتم ایده‌میوب الك زیاده دوستی اولان ولید بن عتبه‌یه سویلدیکندن رؤیا بحثی یایله یایله رؤسای قریشك هپسنه بالغ اولدی .

عباس ایکنجی کون طواف ایچون حرم شریفه کیتدکده رؤسای قریش فنای حرمده برلشوب رؤیا ماده‌سنی قونشیورلرایدی . ابوجهل « یا عباس طوافدن صکره یانمزه کل » سویلدی . عباس بعدالطواف انجمن قریشه واردقده ابوجهل عباسه خطاباً « همشیره کزه نه‌وقت پیغمبرلك کلدی . ارککلریکزك پیغمبرلك دعواسی کفایت ایتمیورده نسوانکزده می او دعوایه باشلایور . اوچ کونه قدر رؤیانك اصلی چقماز ایسه قبائل عربك یلانجیلری عبدالمطلب اولادیدر دیه اعلان ایله سزی عالمه رسوا ایده‌جکز » سویلدی . عباس وقت و حاله نظراً سکوت ایله مقابله ایتمش ایسه‌ده ابوجهلك سوزلری شایع اولدیغندن اوکیجه اولاد عبدالمطلبك نسوانی عباسك باشنه طوپلانوب « شو فاسق بوز ویره ویره

بو درجه شمارتدیکز . ارککاریکزه سویلدیکی سوزلرله
قناعت ایتمیورده شمدی نسـوانکزیده کوپك کبی قاپمغه
باشـلادی » دیو اجی اجی سـویلندکاری جهتله عباس
ایکنجی کون - که رؤیانك موعدی اولان اوچنجی کون
ایدی - حرم شریفه کیدرك ابوجهلك یقه‌سنه صارلمغه
بهانه ارارکن ابو سـفیانك استغاثه ایچون کوندردیکی
ضمضم دوه اوزرنده اولدیغی حالده وادیده طوروب
« یا معشر قریش ابوسـفیان ایله برابر اولان مالریکزی
قورتارمغه قوشـیکزکه او مالر همان محمد ایله اصحابنك
اللرینه چکمك اوزره در» دیوسـی چقـه بیلدیکی قدر
باغردیغندن جمله‌سی ضمضمك یانـنه طوغری قوشدیلر .
رؤیانك حقیقتی ظهور ایتمکله ارتق عباسك بشقه درلو
مجادله‌سنه حاجت قالمدی .

ابوجهل وقریشك سائر بیوکاری « محمد بونیده عمرو
الحضرمینك مانمی ظن ایده‌یور . مالمزه تعرض نه‌دیمك
اولدیغنی کندوسنه کوستررز » کبی لاف وکزافه و بو
طرفدن دخی نفیر عام صورتیله اهل مکه‌یی اياغه قالدرمغه
باشلادیلر . لکن شو لاف وکزاف و بو تدارکات ضمنده
عاتکه‌نك رؤیاسندن یورکارینی استیلا ایدن رعشهٔ خوف
واوهامیده تسکین ایده‌میورلر ایدی . بناءً علیه ابولهب

بالذات حربه کیتمکه جسارت ایده‌میوب یرینه بر بدل ارائه ایلدی .

قریشدن سهیل بن عمرو « ناموسکز یوقیدر . حیث نه اولدیغنی بیلیورمیسکز . نه طوره‌یورسکز سلاحلانکز » دیو باغره باغره مکه زقاقلرنده طولاشوب عمومی ایاغه قالدردی . محاربه‌ده قریش عسکرینی تشجیع ایچون بر طاقم مغنیه‌لریده جمعیت عسکریه‌لرینه الدیلر .

عباس بن عبدالمطلب هرنقدر ابوجهل ایله بوزشمش ایسه‌ده مکه‌نك تعمیر امانتی و زمزمك سقایتی کندی عهده‌سنده اولدیغندن برابر بولنمز ایسه صکره راحت یشامیه‌جقلرینی بیلوب اوده بالضرور اولاد عبدالمطلب ایله برابر عسکره قارشدی . ابولهبدن بشقه قریشك جمله‌سی بیك نفره قریب بر جمعیتله یوله چقدیلر .

بو جمعیت بدر قریه‌سنه یتشمزدن مقدم ابوسفیان ساحل طریقیله مکه‌یه وصولنه دائر خبر کوندردی ایسه‌ده ابوجهل بونجه غلبه‌لك طوپلانمش ایکن مدینه‌ده‌کی قوهٔ اسلامیه‌یی شو عسکرله محو ایتمکسزین عودت ایتمامك سوداسنه دوشدیکندن « اهل اسلامدن انتقام المدقچه دونمیه‌لم » دیو عسکری اضلال ایلدی . بنی

زهره قبیله‌سی «ارتق بزجه ایش قالمدی» دیه‌رك کیرویه دونوب ماعداسی بدر یولنی طوتی ویردیلر.

حضرت پیغمبر مدینه‌دن چیقارکن تدارکنی اللی التمش کیشیدن مرکب بر قافله‌یه کوره ترتیب ایتمشیدی. قریش عسکرینك مقدارینی ایسه صفرا مرحله‌سنده خبر الوب اردوی همایون خلقنك فکرلرینی اوکرنمکه لزوم کوردیکندن کیفیتی موقع استشاره‌یه وضع ایلدی.

عسکرك چوغی موجودك کفایتسزلکندن بحث ایلدیلر. شو بحثك مرضیٔ پیغمبری‌یه موافق اولماسی جهتیله خاطر نبوی‌یه اغبرار کلدی ایسه‌ده ابوبکر الصدیق وعمر بن الخطاب رضی الله عنهمانك «سزنه امر بیورر ایسه‌کز بزانك انفاذینه حاضرز» دیملری انشراح عالیلرینی موجب اولدی. بونی متعاقب مقداد بن اسود رضی الله عنه یرندن قالقوب «یارسول الله بز حضرت موسانك قومی کبی (اذهب انت وربك فقاتلا انا ههنا قاعدون) دیمیز. بزی مملکت حبشه‌نك نهایتنده‌کی برك العماده قدر بیله کتورسه‌کز سایه کبی یانکزدن ایرلمق احتمالمز یوقدر» دیمسیله رسول الله افندمز بغایت ممنون اولدیلر.

انصارك عقبه‌ده‌کی تعهدلری حضرت پیغمبرك مدینه ایچنده صیانتندن عبارت ایدی. اوتعهدك خارج مدینه‌یه

شمولی اولمدیغندن انلرك رأیلرینی اوکرنمکه دهلزوم کوردی ۰ «سز نه دیرسکز» دیو استفسار بیوردیلر ۰ انصارك رئیسی سعدبن معاذ رضی الله عنه « یارسول الله بزه‌می سؤال بیوره‌یورسن ، بز سکا و طرف حقدن خبرویردیکك شیلرك جمله‌سنه ایناتمشز ۰ دکزه‌بیله کیرمکلکمزی امر بیورسه‌کز دونمك احتمالمز یوقدر ۰ امرکز هرنه ایسه همان اجرا بیوریکز ۰ بزی دین اغورنده فدایلکله مفتخر کوره‌جکسکز» دیمکله ذات عالیٔ رسالتپناهی ممنونیت عظیمه‌لرینی بیان و (سیروا علی برکة الله) دیو فرمان بیوردیلر ۰ اردوی همایون بدر قریه‌سنه طوغرو حرکت ایلدی ۰

اردوی اسلامده اوچ بایراق وارایدی ۰ بریسی مصعب بن عمیر بن عبد الدار ودیکری علی بن ابی طالب ، اوچنجیسی قیس بن ابی صعصعة الانصاری حضراتنك اللرنده ایدی ۰ بدره وارلدقده حضرت پیغمبر دشمندن مقتول اوله‌جقلرك مقتللرینی بر بر کوستردی ۰

قریش دها مقدم کلوب عدوهٔ قصوایه قونمشلر ایدی ۰ عسکر اسلام ضروری اوله‌رق بدره قریب قومسال برمحله نزول ایلدیلر ۰ اوراده ایسه کرك انسان ، کرك حیوان حرکت ایتدکجه ایاقلری قایمقده وقالقان توز ، طپراقلر کسمه‌یه کوز اچدیرمامقده ایدی ۰ بدر صوینی دشمن عسکری

ضبط ایتدیکندن عارض اولان مضایقه‌یه اوکیجه اصحاب کرامدن چوغنك احتلام عارضه‌سی دخی منضم اولدی. غسل و ابدست ایچون صو بوله‌مدیلر. شیطانك النه بربیوك سرمایه چکه‌رك برطاقنك قلبلرینه درلودرلو وسوسه ویرمکه باشلادی. متعاقباً هردره‌دن برچای اقه‌جق درجه‌ده شدتلی بریغمور یاغدیغندن هرکس صوسزلقلرینی وغسل و ابدسته متعلق احتیاجلرینی ازاله ایله برابر قربه‌ومطهره‌لرینی دخی طولدیردیلر. یغموردن اول یرلره ایاق باصه‌له‌مز ایکن یغموردن صکره طوزلر باصلوب یر دخی پکلشدیکندن اوصقندیده برطرف اولدی.

حضرت پیغمبر علیه الصلوة و السلام ابوبکر الصدیق رضی الله عنه حضرتلریله برلکده کندولریچون خرما داللرندن یاپیلان کولکه‌لك ایچنده اوطوردیلر.

قریش عسکرنده اوچ بایراق اولوب بریسی ابوعزیز زرارة بن عمیرك النده ایدی که اشبو زراره اسلام اردوی همایوننك برنجی علمداری مصعبك برادری ایدی. ایکنجیسی رسول اللهه شدت عداوتله مجبول نضر بن حارثك، اوچنجیسی طلحه بن طلحه‌نك اللرنده ایدی. قریش عسکری بایراقلرینی اچوب برصورت مفتخرانه‌ده میدانه یوریدیلر اسلام اردوسی دخی انلره قارشو صف باغلادی.

اسلام اردوسنده‌کی مهاجرینك هپسی قریش اردو-
سنده‌کی عسکرلر ایله اقربا اولدقلرندن اوغل بابایه، قرنداش
قرنداشه، عمزاده عمزاده‌یه قارشو طورمقده ایدیلر. اهل
اسلامی محاربلرینه مقابل سلاح بدست خصومت ایدن
دین حمیتی، قریش عسکرینی اهل اسلامك قانه تشنه ایدن
حال ایسه دین عداوتی ایدی. بابا اوغلیله مبارزه ایچون
رسول اللهه عرض استدعا ایتمکده، برادر برادرینه،
عمزاده عمزاده‌سنه میدان اوقومقده ایدی. اسلام عسکری
نبوتدن صکره اندن بیوك منصب اولمیان شهادتی احراز
ایتمکی حیاتنی محافظه‌یه ترجیح ایدوب حربه حرص
شدید کوستریور، دشمن عسکرینی ایسه افکار جاهلانه
میدانه سورمش اولدیغندن چوغی صکره «نصل بربریمزك
یوزینه باقه‌جغز» دیه‌رك قلبلرینی استیلا ایدن حجاب قرابته
مهابت اسلامیه‌دن یوز کوسترن احوال مدهشه دخی
منضم اوله‌یور ایدی. طرفینك احوال مشروحه‌لری
رؤسای قریشدن بعضیلرینك کوزلری اوکنده تجسم ایدرك
هر بریسی «بو اوله‌جق ایش دکلدر» دیمکه ورؤسای
مرقومه‌دن عتبه بن شیبه «ای جماعت قریش کیملر له حرب
ایده‌جکز. بومناسبتسز ایشدن واز که‌لم» سویلمکه باشلادی
وابو جهله‌ده بویله خبر کوندرلدی ایسه‌ده ابو جهل —

قلبنده تحدث ایدن زهر عداوت تداوی نصیحتله زائل اولور شی اولمدیغندن محمد آدینی صیانتله یاد ایده جك آدم اوغلی بیله اولسه حدتندن دیشلریله اوادره جك درجه ده تهوره اسیر اولمش ایدی. بناءً علیه «خیر. خیر. یابز محمدك ادینی دنیادن قالدیره جغز. یااوبزم لباس حیاتمزی چاکچاك ایده جكدر» دیه رك قریش عسكرینی تشویق وتحریكدن كندوسنی الهمدی.

عبد الله بن جحش حضرتلرینك سریه لرنده مقتول اولان عمرو بن حضرمینك قرنداشی عامر ابوجهلك تشویقیله میدانه اینوب «واعمرواه» دیه ندبه اظهار وخلقك غیرتنی اویاندرمغه ابتدار ایتمكله برابر باب محاربه یی اچمق ایچون اسلام طرفنه اتدیغی اوق عمر بن الخطاب حضرتلرینك ازادلوسی مهجع رضی الله عنه حضرتلرینه دوقنوب مهجع شهید اولدی ملت اسلامیه ده محاربه اولنورکن ابتدا شهید اولان بوذات عالیدر.

بونك اوزرینه باب محاربه اچلمغله قریش اردوسندن عتبه بن ربیعه برطرفنه برادری شیبه یی دیكر طرفنه اوغلی ولیدی الوب اهل اسلامه قارشو یوریدی. و«مبارز یوقمی» دیو باغرمغه باشلادی. انصاردن حارثك اوغلری عوف ومعاذ رك نامرنده ایكی برادر ایله عبدالله

بن رواحه مبارزه یه کتدکارندن عتبه «سزلر کیملر اولیورسکز» دیو سؤال ایلدی . انصاردن اولدقلری جوابنی ویردیلر . عتبه پراتش اولوب «یامحمد بزه اهل یثربدن فلاح، چوبان مقوله سنی می مبارزه یه کوندره یورسن . شرف ونسبده همپامز اولانلر بیورسونلر »دیو باغرمقله سلطان انبیا افندمز حضرتلری « یاعبیدة بن الحارث قالق . یاحمزة بن عبدالمطلب قالق . یاعلی بن ابی طالب قالق » بیوردیلر .

اوچ شهباز اوچ غرابه قارشو کیدرك میدان اوقودقلرنده اوزرلرنده کی زرهلردن عتبه کیملر اولدقلرینی بیله مدیکی جهتله سؤال ایله اوکرندکدن صکره « ها ایشته بویله اوللی » دیوب عتبه عبیده یه، شیبه حمزه یه، ولید علی یه قارشو طوردیلر . عبیده و عتبه نك ایکیسیده اختیار وحمزه اللی سکز وعلی یکرمی یاشنده اولوب یاشجه مبارزلرینه معادل ایدیلر . عبیده وعتبه نك بربرینه اولان حمله لری تخلف ایتدکدن صکره عتبه فرصت بولوب حضرت عبیده یی ایاغندن یاره لدی . حضرت حمزه وعلی بر رقلیجده مبارزلرینك باشلرینی یرده یوارلادقدن صکره عتبه یه‌ده انلرك یانلرینه یاتردیلر . حضرت علینك ابتداکی مقاتله ومبارزه سی بودر .

عبیده حضرتلری حضور نبوی یه کتورلدکله یاره سندن متأثراً اوچ کون صکره وفات ایلدی . رضی الله تعالی عنه .

مخاذیل قریشدن اوچ بیوك آدمك کریبان حیاتلرینك برتلمسی قریش اردوسنی حدته کتوروب ارتق مبارزه صورتیله محاربه دن فراغت وطوپی برلکده هجومه مباشرت ایلدیلر . ایکی طرفدن یغمور کبی اوقلر یاغدیریله یاغدریله یکدیکری اوزرینه یوریوب قلیچ قلیجه، کوکس کوکسه کلدکاری وقت رسول اکرم افندمز کولکه لکده (الهی حقمده کی وعد کریمك انجازینی تضرع ایدرم) دیو جناب حقه عرض نیاز ایده یور ایدی . اوارالق بر خفیفجه اویخو اویویوب بشاشتله کوزلرینی اچدقده رفیق شفیق حضرت ابی بکر الصدیقه (مژده یا ابابکر طرف عزتدن مدد و نصرت ایرشدی) دیه رك کولکه لکدن خروج ایله (سیهزم الجمع ویولون الدبر) آیت کریمه سنی قرائت وغزاته تبلیغ بشارت بیوردیلر . اول حالده (اذ تستغیثون ربکم فاستجاب لکم انی ممدکم بالف من الملائکة مردفین) آیت کریمه سی نازل اولدی .

قتال اثناسنده عکاشة بن محصن الاسدی حضرتلرینك قلیجی قرلدیغندن حضور رسول اللهه کلوب کوستردکده

النه براودون پارچه‌سی اعطا بیورلمشیدی . عکاشـه
الوب قوللانمغه باشلادقده براعلا قلیجه تحول ایلدی .

ابو جهل معاذ بن عمرو ایله انصاردن ایکی نوجوانك
مجروح سیف سطوتلری اولمشیدی . عبدالله بن مسعود
حضرتلری اوحالده اوزرینه وارديغندن باشنی کسمك
ایچون صقالنی دسته‌لیوب اياغنی بوینه باصدیغی وقت
ابو جهل کوزینی اچوب « ای قیون چوبانی پك صرب
یره چقمش‌سن . غلبـه نه طرفده قالدی » دیمکله ابن
مسعود « بزده اهل اسلام غلبه ایلدی » دیدکدنصکره
باشنی کسه‌رك حضور رسالتپناهی‌یه کتوردی . فخر
عالم علیه الصلوة والسـلام افندمز سجدهٔ شکری ایفا
و « شو امتك فرعونی بودر » دیو بیان بیوردیلر .

اصحاب کرام مشرکینه ضرب سیف انتقام ایله مشغول
ایکن مکه‌ده کندوسنی تعذیب ایتمش اولان امیة بن خلف
بلال حبشی حضرتلرینك کوزینه ایلشمکله «یا انصار الله
ایشته کفره‌نك بیوکی . اولدریکز » دیدیکندن معاذ بن
حارث وسائر بعض ذوات یتشوب امیه‌یده ابو جهلك
یانته کوندردیلر .

شو محاربه‌ده مقتول اولان مشرکیندن ولید بن عتبه،
عاصی بن منبه، ابوالعاص قیس، عمرو بن عثمان، نوفل

بن خویلد، عبیده بن سعید، عبدالله بن المنذر حضرت علینك ومسعود بن امیه، ازمعة بن الاسود، خالد بن الولیدك قرنداشی ابو قیس بن الولید، طعیمه حضرت حمزه‌نك شیر شمشیرلرینه طعمه اولمش وعتبه‌یی ایکیسی وندیه بن حجاجی سعد بن ابی وقاص حضرتلرینه مشترکاً اوچی اولدرمشدر ۰

ابو جهلك مقتولیتندن صکره قریش عسکرندن طبانه اعتمادی اولانلر طریق فراره قوشوب ماعداسی دائرهٔ اسارتده قالدیلر ۰ دشمنلردن مقتول اولانلر یتمش واسرا دخی یتمش نفر ایدی ۰ شهدای اسلام التیسی مهاجرین وسکزی انصاردن اولمق اوزره اون درت ذاتدن عبارتدر ۰ میدانده قالان واسیرلرك یدلرنده بولنان اموال ونقود کاملا اغتنام اولندی ۰

عم النبی عباس، ابن عم الرسول عقیل، نوفل بن حارث، ابو العاص بن الربیع، ابو عزیز بن عمیر، سهیل بن عمرو، خالد بن هشام، ابی بن خلفك اوغلی عبدالله، ولید بن الولید، نضر بن حارث، عقبة بن معیط، شاعر هاجی ابو عزة الجمحی اسرا ایچنده ایدیلر ۰

ابو عزیز بن عمیر یوم بدرده وعباس بن عبدالمطلب، عقیل بن ابی طالب، نوفل بن حارث، ابو العاص بن الربیع،

سهیل بن عمرو مؤخراً اسلام ایله مشرف اولمشلردر .
نضر بن حارث و عقبه بن معیط اشداء اعداء پیغمبریدن اولدقلرندن غزادن عودت اولنور ایکن صفرا مرحله‌سنده امر رسالتپناهی ایله ایکیسیده اعدام اولندی .

اسیرلرك محافظه‌سنه عمر بن الخطاب رضی الله عنه افندمز مأمور ایدی . حضرت عمر بونلری باغلادیغی صره‌ده عم النبی عباس بن عبد المطلب اویله صیق باغلامش ایدی که کیجه ایکلتیسندن رسول اکرم افندمز اویومیوب بیحضور اولدیلر . انصاردن بعض ذوات باغلرینی چوزوب بلا بدل عفوینی استدعا ایتدیلر ایسه‌ده بلا بدل عفوینه مساعده بیورلمدی .

اسرا حقلرنده اولنه‌جق معامله اصحاب ایله مشاوره بیورلدقده حضرت عمر ایله سعد بن معاذ « هپسنك بوینلری اورلمیدر » رأینده بولندیلر . فخر کائنات افندمز حضرتلرینك مرحمتلری بو رأیه مساعد اولمدی . حضرت ابی بکر الصدیق بدل اخذیله اطلاقلرینی رأی ایلدی . شو رأی قبول اولنه‌رق هر بریسنك دردریك درهم ویرمسنه وبعده اطلاق اولنمسنه امر اعطا بیورلدی .

حضرت پیغمبر حرکتلرینك اون طقوزنجی کونی

مدینه یه بالوصول غنائم تقسیم اولنمشدر . حضرت عثمان بن عفان کندولرینك وحلیلهٔ محترمه‌لری رقیه‌نك کیفسزلکلری ومهاجریندن بش ذات مانع شرعیلری جهتیله بدرغزاسنده بولنه‌مامشلر ایدی . غنائمدن مشارالیهم حضراتنه‌ده حصه ویرلدی .

حضرت رقیه رضی الله عنها ذات رسالتپناهینك بدردن مدینه‌یه عودتلرندن مقدم عزم دار جنان بیورمشدر .

عباس بن عبد المطلب زنکین ایدی . مکه‌دن چقارکن « کلدیکم حالده اولادمله برابر تقسیم ایدیکز » دیو زوجه‌لری ام الفضله کلیتلو التون ویردیکندن بوکا ایکیسندن بشقه هیچ برکسه‌نك معلوماتی یوق ایدی . محاربه‌ده صرف ایچون برابرجه کتورمش اولدیغی التونلر جمع غنائم صره‌سنده یدندن النوب بوندن بشقه اولمق اوزره خلاصی ایچون سائرلری کبی درتیك درهم اعطاسی دخی کندوسنه تکلیف اولندی . وغنائمه ادخال اولنان التونلرك محسوبنی رجا ایلدی ایسه‌ده اهل اسلام علیهنده صرف اتمك ایچون کتوردیکی شیلرك محسوب اولنه‌میه‌جغی جوابی ویرلدی . عباس « یامحمد آوج اچدروبده بنی دیلندیره‌جکمیسن » دیدیکندن رسول

افندمز « محاربه یه کاورکن کله مدیکم حالده اولادمله تقسیم ایدیکز دیو ام الفضـله ویردیکك التونلر نره‌ده قالدی » بیورمسیله برابر کندوسیله زوجه‌سندن بشقه کمسه‌نك وقوفی اولمیان شو ماده‌یی حقیقتی وجهله لسان نبویدن ایشتمسی عباسی انکشت بردهان تعجب ایتمشدر . بناءً علیه « بن شهادت ایدرم که سن رسول الله سن » دیه‌رك کندوسنك وبرادر زاده‌لرینك بدللرینی بالتسویه مکه‌یه عودت ایلدی .

ابو العاص بن الربیع نزول وحیدن مقدم زینب بنت رسول اللهی نکاح ایله داماد پیغمبری اولمش وبعد الرساله حضرت زینب اسـلام ایله تشرف ایدوب ابو العاص مسلمان اولمامشیدی . سیدة النسا حضرت خدیجة الکبری رضی الله عنها طرفندن حین تزویجنده زینب رضی الله عنهایه برکردنلق ویرلمش اولدیغندن ابو العاصك اسارتندن صکره بدلی طلب اولندقده حضرت زینب مدینـه‌دن ذکر اولنـان کردنلغی کوندردی . کردانلغـك بدل اسـارت دیو اورطه‌یه قونلمسی رسول اکرم افندمزك واصحاب کرامك بغایت رقت قلبلرینی موجب اولدیغندن کردنلق اعاده وابو العاص بلا بدل عفو واطلاق اولندی . فقط حین اطلاقنده حضرت زینبی مدینه‌یه کوندرمسی

شرط اتخاذ قلنمغله ابو العاص مكه يه كيتدكدنصكره زيد بن حارثه حضرتلرى بالارسال مشار اليها مدينه يه كتورلمشدر [١] .

اسرادن ابو عزة الجمحى بر شاعر هاجى اولوب اسلامك هجوينه جسارت ايتمشيدى . فيمابعد اسلام عليهنده بولنمامق اوزره اطلاق اولندى .

ضمضمك مكه يه ورود ايلديكى وقت مكه اهاليسنك اهل اسلام عليهلرينه قيام ايتملريچون سوقاقلرده كشت و كذار ايله خلقى اياغه قالدرمش اولان سهيل بن عمرو دخى اسرا ايچنده ايدى . سهيل خطيب بليغ اولديغندن حضرت عمر بن الخطاب رضى الله عنه « يارسول الله سهيلى بكا براقده اوك ديشلرينى چكه يم كه برده سنك عليهكده خطابت ايتميه » سويلدكده حضرت رسول الله « يا عمر سن انى حالنه براق . سهيل بر وقت بر مقامه قائم اوله جقدر كه حقنده مدح وثنا ايده جكسن » بيورديلر . [٢]

ابو لهب بدر غزاسنده قريشك منهزم اولديغنى

---

[١] ابو العاص بر وقت صكره قبول اسلام ايتمكله حضرت زينب ينه نكاحنده قالمشدر .

[٢] فى الواقع سهيل فتح مكه دن صكره مسلمان اولوب وفات نبوى عقيبنده مكه لولردن ردته ميل ايدنلرى بالالتزام مؤثر وبليغ خطبه لرله ارتداددن منع ايتمشدر .

ایشتدکده کدرندن خستە اولمشیدی . بر هفته صکره وفات ایلدی .

بدر وقعەسندن صکره عمیر بن وهب الجمحی ایله صفوان بن امیه مکەده برابرجه اوطوروب قونشور ایکن صفوان « بدر مصیبتندن صکره ارتق حیاتمزده خیر قالمدی » دیدکده عمیر « بورجم وعیالم اولمسه ایدی مدینه یه کیدر ومحمدی اولدرر ایدم » سویلدی . صفوان « هم بورجك اداسنی همده عیالك ادارەسنی بن متعهدم » دینکله عمیر سوء قصد افکاریله یوله چقدی . مدینه یه واردقده رسول اکرم افندمز عمیرك حضور عالیلرینه جلبنی امر ایتدیکندن عمیر حضور پیغمبری یه بعد الاحضار سبب مجیئتی سؤال اولندقده بر اسیری قورتارمق ایچون کلدیکنی سویلدی ایسەده رسول اکرم حضرتلری « بلکه صفوان ایله فلان محلده شویله بویله قونشدیغکز ایچون کلمشسن » بیورملریله برابر عمیر حیرتندن بوزکبی یرندەطوکه قالدی . بناءً علیه شان نبوی نه اولدیغنی اکلادیغی جهتله « یا رسول الله اومذا کرەیه بندن وصفواندن بشقه کمسه واقف دکل ایدی . شهادت ایدرم که حق پیغمبر سن » دیەرك اسلامیتی قبول ایتمش ومکەیه کتدکده خلقی تشویق ایله چوغنك اسلامیتنه سبب اولمشدر .

غزوهٔ بنی قینقاع وغزوهٔ سویق وغزوهٔ قرقرة الکدر

غزوهٔ بنی قینقاع — بنی قینقاع دینلان یهود طائفه‌سی مقدمجه قبول ایلدکلری عهودی بوزوب اهل اسلامدن بریسنی قتل ایلدکلرندن ذات عالیٔ پیغمبری شهر شوالده براز عسکرله کیدرك طائفهٔ مذکوره‌نك متحصن اولدقلری قلعه‌یی ضبط ایلدی . شو طائفه رئیس المنافقین عبدالله بن ابی بن سلولك حلفاسندن ایدیلر . مرقومك کوستردیکی ابرام اوزرینه قتل ایدلمیوب شام طرفنه طرد ایدلدیلر .

غزوهٔ سویق — ابو سفیان کاربان ایله مکه‌یه کیتدکدن و بدر هزیمتنی ایشتدکدن صکره اهل اسلامدن انتقام المدقچه طیب استعمال ونسایی مس ایتامکه یمین ایتدکله ایکیوز اتلو الوب مدینه جوارینه کلمش واهل اسلامدن تصادف ایتدیکی بریسنی اولدرتمش اولدیغی مسموع حضرت پیغمبری اولدقده ایکیوز عسکرله اوزرینه کیتدی ایسه‌ده ابوسفیان ارقداشلریله برابر فرار ایتدیکندن اوراده براقدقلری ذخیره اغتنام وعودت

بیورلدی . بوغزوه‌ده بولنان اصحاب كرامك هر بریسی سبكبار بولنمق اوزره تغدی ایچون طغارجقلرینه سویق (قاووت) قویوب برابر كوتورمشیدی . بو مناسبتله غزوهٔ مذكوره «غزوهٔ سویق» دیو تسمیه ایدلدی .

غزوهٔ قرقرة الكدر — قرقرة الكدر عراقدن مكه‌یه كیده‌جك یولی ولی ایدن بر محلده واقع بر صویك اسمیدر . او موضعده بنی سلیم وبنی غطفاندن بر جماعت وار ایدی . حضرت پیغمبر بر طاقم اصحاب كرام ایله اوزرلرینه كیتدكده جماعت مذكوره فرار ایتمكله مدینه‌یه عودت بیورلدی .

تزویج علی وفاطمه، وجوب صلوة عید اضحی ونحر، فوت امیة ابن ابی الصلت

تزویج علی وفاطمه ـ سنهٔ مذكوره شهر ذی الحجه سنده فاطمة الزهرا بنت رسول الله رضی الله عنها علی ابن ابی طالب رضی الله عنه حضرتلرینه تزویج بیورلدی .

وجوب صلوة عید اضحی ونحر ـ مذكور شهر ذی الحجه‌نك اوننجی كونی قربان بیرامی نمازی ادا اولنمسی وقربان كسیله‌رك مسلمینه‌ده قربان بوغازلنمسی امر اولندی .

فوت امية ابن ابى الصلت ـ شو آدم رؤسای
قریشدن اولوب کتب سماویه یی اوقومش و نبی اخر الزمانك
کلك اوزره اولدیغنی تحقیق ایتمشیدی . پیغمبرلك کندوسنه
کله جکنی خولیا ایدرکن مأمول و خولیاسی چقمدیغندن
« محمد نیچون پیغمبر اولدیده بن اولمدم » دیه رك حسدندن
کفری اختیار و سنهٔ مذکوره ده فوت ایله عزم بئس القرار
ایلدی .

بشنجی فصل

اوچنجی سنهٔ هجریه وقایعی

قتل کعب بن الاشرف و ابی حقیق وسریهٔ زید بن حارثه و ولادت حسن رضی الله عنه . غزوهٔ احد . غزوهٔ حمراء الاسد و بعث الرجیع و بئر معونه . نکاح زینب بنت خزیمه و حفصه بنت عمر بن الخطاب .

کعب بن اشرفك و ابی حقیقك قتلی وسریهٔ زید بن حارثه، ولادت حسن رضی الله عنه

کعب بن اشرفك قتلی ــ کعب طی قبیله سندن و انامی بنی النضیر یهودیلرندندر . بدر غزاسندن صکره رسول اکرم علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلری زید بن حارثه و عبدالله بن رواحه‌یی مژده جیلکله مدینهٔ منوره‌یه ارسال بیورمشلر ایدی . کعب بن اشرف او صره‌ده خلقی اسلامدن تنفیر ایده‌جك معامله‌یه جسارتله درلو درلو ترهاتده بولندقدن صکره مکه‌یه کیدرك مطلب بن ابی وداعة السهمینك خانه‌سنه نزول و راست کلانی فخر عالم افندمز حضرتلرینك علیهلرنده تشویق ایله برابر بدرده مقتول اولان قریش ایچون مرثیه‌لر انشاد ایده‌رك کوزلرندن منافقانه یاشلر دوکمش و مؤخراً

مدینه‌یه عودتله کذلك بر طاقم تفوهات خبیثانه‌ده بولنمش ایدی . ذات عالئ پیغمبری « کعبی اولدرن کیمدر » بیوردقلرنده اوس قبیله‌سندن محمد بن سلمه بو ایشی تعهد ایدرك چند نفراصحاب کرام ایله برابر مهتابلی بر کیجه‌ده مدینه‌دن چیقوب مرقومك خارج شهرده‌کی حصننه عزیمت و بر تقریب مرقومی قتل ایلدی .

سلام بن حقیقك قتلی ـ مرقوم خیبر یهودیلرندن اولوب کنیه‌سی ابو رافع ایدی . رسول اکرم افندمز حضرتلریله اصحاب کرامی حقلرنده هروقت اذیت ایدر ایدی . و یهودیلر ارالرنده اعتباری اولدیغندن بو نه ایشلر ایسه انلرده اتباع ایدرلر ایدی . کعبك قاتلی اوس قبیله‌سندن اولوب سلام دخی خباثتده کعبه مساوی اولدیغندن بونك قتلنده خزرج قبائلی بالاستیذان الدقلری رخصت اوزرینه خزرجی عبدالله بن عتیلك ریاستی التنده سکز نفر اصحاب کرام حضراتی خیبره عزیمتله طریق تقریبنی بولوب مرقومی اولدردیلر .

سریهٔ زید بن حارثه ـ بدر غزاسندن صکره طائفهٔ قریش شام طریقی کاربانلرینه اهل اسلامك تعرضندن پك زیاده قورقویه طوتلدقلرندن کاربانلرینك عراق طریقیله سوقنی قرارلشدیردیلر . ابوسفیان بن حرب و صفوان

بن امیه نك دخی مالاری درونده اولدیغی حالده بر تجار قافله سی بکر بن وائل قبیله سندن فرات بن حیانی بالاستیجار مکه دن چقوب عراق طریقنه توجه ایلدکاری مسموع حضرت پیغمبری اولدقده زید بن حارثه رضی الله عنه رفاقتیله قرده نام موضعده کاربانه یتشمکله اموال موجودهلرینی اغتنام و فرات بن حیانی دردست ایله مدینهٔ منوره یه کوتوردیلر. فرات بن حیان مدینه یه وصولنده شرف اسلام ایله تشرف ایتمش وقافلهٔ مذکوره اموالنك خمسی یکرمی بیك درهمه بالغ اولمشدر.

حضرت حسن رضی الله عنهك ولادتی - سنهٔ مذکوره رمضان شریفنده حضرت حسن بن علی بن ابی طالب رضی الله عنه افندمز شرف افزای مهد شهود اولدیلر.

غزوهٔ احد

شو غزوه سنهٔ مذکوره شوالنك یدنجی کونی وقوع بولدی. ابوسفیان بن حرب وعمرو بن العاص رفاقتیله شامدن چقان کاربان بدر وقعه سندن اول مکه یه وارمش وکاربانك حامل اولدیغی اموال اصحابنك چوغی بدر

محاربه‌سنه گیتمش اولدیغندن عودتلرنده تقسیم اولنمق اوزره مالاری دارالندوه‌ده حفظ ایدلمشیدی .

قریشك بدرده ایچدکاری زهرابهٔ هزیمتك اجیسنی ازاله ایتمك فکریله ابو جهلك اوغلی عکرمه و عبدالله بن ربیعه ایله صفوان بن امیه کبی رؤسای قریش او مالارك ربحندن اهل اسلام علیهنده برقوهٔ عسکریه ترتیبنی اصحابندن التماس ایلدیلر . هپسی بوکا راضی اولدی .

بدرده اسیر اولمشیکن برده اسلام علیهنده بولنمامق شرطیله بلا بدل عفو ایدلمش اولان شاعر ابو عزه صفوان بن امیه‌نك وقوعبولان ابرامی اوزرینه تشویق خدمتنی درعهده ایلدیکندن قبائل ایچنه دوشوب راسته کلانلره « اهل اسلامك غدریله هر خانه‌سندن بر صدای مصیبت ایشیدیلان مکه‌ده‌کی قومشولریکزك حق جوارلرینه حرمتکز یوقیدر » کبی مؤثر شعرلرله باغره باغره ایاغی یانمش کوپك کبی کشت و گذار ایلدی . مسافع نام شاعر ایله دهاة عربدن معدود عمرو بن العاص و هبیرة بن وهب دخی ام القری جوارنده‌کی قبائل ایچنده طولاشدرق خلقی ایاغه قالدردیلر . کرك انلردن ، کرك اهالیٔ مکه‌دن اوچبیك نفری جامع برقوهٔ عسکریه تشکل ایلدی . شو عسکرك ایچنده ایکیوز نفر زرهلی سواری

واوچیك دوه موجود ایدی . احابیش دیو مشهور اولان بنو مصطلق و بنو هون قبیله‌لریده شو اردوده ایدیلر .

ملحمهٔ بدرده بدر حیاتلری منخسف اولان اقربالرینك انتقاملرینی الق ایچون بر طاقم نسوان محفه‌لرله قریش اردوسنه قارشدقلری کبی وقت محاربه‌ده بدر مقتوللرینك مرثیه‌لرینی اوقومق ودف چالوب محاربلری تشجیع ایتمك ایچون مغنیه‌لرده رفاقتلرینه الندی .

ابو صفیان بن حرب اردوی مذکوری بالاستصحاب ذوالحلیفه نام محله کلدکلرنده یهودیلر واسطه‌لریله نشر اولنان اراجیف قولیرا کبی یایلمغه باشلادی .

عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنه حضرتلری معذرت بیانیله اوجمعیته قارشمامش ایدی . قریش اردوسنك مکه‌دن حرکت ایده‌جکلری وقت وقوعاتی حاوی بر مکتوب یازوب ساعیٔ مخصوص ایله رسالتپناه افندمز حضرتلرینه کوندردی .

مکتوب قبا قریه‌سنده حضرت پیغمبره واصل اولمغله ابی بن کعبه اوقوتدردقدنصکره اشراف قبادن سعد بن الربیع ایله بعدالمذاکره کتمانتی وصیت و مدینه‌یه عودت بیوردیلر . تحقیق ایچون حباب بن المنذر مکه‌یه

طوغری یوله چقارلدی . لکن شو مسئله قباده محرمانه قونشیلورکن سعدك زوجه‌سی هر نصلسه بر طرفدن دیکلمش اولدیغندن ذوالحلیفه یهودیلری تخم اراجیفی مدینه حوالیسنه سرپمکه باشلامزدن اول مدینه‌نك ایچی شو حوادث ایله طولدی .

حباب بن المنذر ایسه مدینه‌یه بر قوناق مسافه‌ده عریض نام محله یتشمسیله برابر قریش اردوسنك اوراره قدر اچلدیغنی کوردیکندن عودتیله کتوردیکی معلومات حضرت عباسك یازدیغنی تأیید ایتدی .

قریش اردوسی والدهٔ ماجدهٔ رسالتپناهینك مرقدی اولان ابوا نام منزله کلدکلرنده ابوسفیانك زوجه‌سی هند بنت عتبه شاید اردولری مغلوب اولورایسه هر عضوینی بر اسیر ایله دکشمك اوزره مادر عالیکهر پیغمبرینك قبرینی نبش ایله کوکلرینك چقارلمسنه اصرار ایلدی . بعض عقلا « صکره محمدیلر دخی بزم موتالرمزك کوکلرینی چقاررلر » دیو منع ایتدیلر .

مذکور اردونك مدینه جوارنده‌کی عینین طاغنه کلدکلری کیجه رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز — ارقه‌لرینه بر زره کیمش والنی زرهك یقه‌سنه صوقمش اولدیغنی ومیدانده بر طاقم اوکوزلر بوغازلنوب

قلیجنك اوجنده بر کدك اچلدیغنی رؤیاده کوردکارندن فرداسی بو رؤیایی اصحاب کرامه نقل ایله اوکوزلرك ذبحی بعض اصحابك و قلیجك کدیکی اهل بیتدن برذاتك شهادتنه دلالت ایدوب زره دخی مدینه اولدیغنی تعبیر ایتدکله شو رؤیا حکمنجه مدینه‌ده طورمق و دشمن هجوم ایدر ایسه مدافعه‌ده بولنمق خیرلو اوله‌جغنی بیان بیوردیلر . لکن انصاردن بدر غزاسنه کیتمامش اولان یکیتلر «مدینه ده تحصن ایتدیکی دشمن قورقاقلغمزه حمل ایدر » دیوب قارشو کیدرك حرب اولنمسنه اصرار ایلدکارندن صاحب رسالت افندمز ناچار و ناخواه موافقت کوستردی .

اوکون یوم جمعه ایدی . نمازدن صکره فضائل جهادی حاوی بر خطبهٔ بلیغه اوقویوب نصرتك صبر و ثباته تابع اولدیغنی توصیه بیوردیلر . لوازم حربیه‌نك اکمالنه‌ده امر اعطا اولندی . ایکندی نمازینك عقبنده حجرهٔ سعادته دخول ایله ایکی زره داودی کییوب قلیجلرینك حمائلندن بر باغ ایله کمرواری باغلادقدنصکره طشره چقدیلر .

ذات حضرت پیغمبری هنوز حجرهٔ سعادتده ایکن رئیس الانصار سعدبن معاذ ایله اسیدبن حضیر

خارجده حربه اصرار ایدنلری بالمؤاخذه «سز رسول اللهك مرضیسنه مخالف بولندیکز» دیدکلرندن مصر اولنلره ندامت کلوب حجرهٔ سعادتدن خروج نبویده «یا رسول الله بز خطا ایلدك. امریکز اوزره حرکت ایده‌لم» دیدیلر ایسه‌ده «بو سوزك وقتی کچدی. بر پیغمبر که سلاحلنوب چقه امر الهی ظهور ایتمدکجه دونه‌مز» دیه‌رك اته بیندیلر.

عساکر اسلام ایچون مرتب اولان اوچ سنجاقدن لوای مهاجرین مصعب بن عمیره، لوای اوس اسید بن حضیره، لوای خزرج حباب بن المنذره اعطا بیورلدی.

موجود عسکر بیك نفردن، زرهلیلر یوز کیشیدن عبارت ایدیلر. ایچلرنده ایکی سواری وار ایدی که بریسی رسالتپناه افندمز، دیکر بری ابو برده ایدی. رئیس المنافقین عبدالله بن ابی بن سلول کندویه تابع اولان اوچیوز منافق ایله بواردویه التحاق ایتمشیدی. رفقاسیله کیرویه دوندیکندن عسکرك مقداری یدیوزه تنزل ایتدی.

اردوی همایون شیخین نام محله وارد قده بالمعاینه عسکر ایچینده اون بش یاشنده وارمامش برطاقم چوجق کورلدی. بونلرك مدینه‌یه اعاده‌لری امر بیورلدقده شو چوجقلردن رافع بن خدیج اوق اتمقده ماهر اولدیغی

بیان اولندیغندن رافعك برابر بولمسی تجویز ایدلدی • اعاده اولنه‌جق صبیاندن سمرة بن الجندب رافعك قالدیغنی کوردکده «رافع ایله کورش طوته‌رز» دیو ادعا ایلدیکندن امر رسالتپناهی ایله کورش طوتدیلر • سمره رافعه غلبه ایتمکله انکده عسکرله کلمسنه مساعده بیورلدی •

کیده‌جك محل یاقن ایدی • لکن مدینه‌دن کیچ چیقلدیغندن اقشام چاتمقله موقع مذکورده قالدیلر •

فخر عالم افندمز اوکیجه رؤیاده - ملکلر حضرت حمزه‌یی غسل ایتدکارینی - مشاهده بیورمشلردر •

کیجه‌نك اوچنجی ثلثی ایچنده عسکره حرکت امری ویرلدی • صباح نمازینی شوط دینلان محلده جماعتله ادا بیوردیلر •

قریش اردوسی احد طاغینك یاقننده‌کی عینین نام جبلك یاننده قونمشیدی • اردوی همایون عدوة الوادی‌یه نزول ایدرك احد طاغنه ارقه ویروب مدینه‌یه قارشو صف باغلادی •

قریشك علمدارلغی عبد الدار اولادینه مخصوص ایدی • بودفعه بایراق اوطاقدن طلحه بن عثمانك النده ایدی • ودشمن اردوسنك میمنه‌سنده خالد بن الولید، میسره‌سنده عکرمه بن ابی جهل قوماندان اولوب کلنکشلر

اوزرلرنده عبدالله بن ربیعه ایدی. عمرو بن العاص، صفوان بن امیه دخی بر فرقه اوزرنده و جمله‌سی قافله سالار اشقیا ابو سفیانك ریاستی آلتنده ایدی.

اردوی سعادتك طلیعه‌سنده ابو عبیدة بن الجراح ایله سعد بن ابی وقاص، ساقه‌سنده مقداد بن عمرو مأمور اولوب عکاشة بن محصن صاغ، ابو مسلمه عبد الاسد صول قوله قوماندان ایدیلر.

حضرت پیغمبر وسط عسکرده ایدی.

اردوی همایونك صول طرفنده‌کی عینین طاغنده دشمنك هجومنه مستعد بر دره وار ایدی. خوات بن جبیرك برادری عبدالله بن جبیر حضرتلری اللی نفر تیر انداز ایله اورایه اقامه اولندی. و دشمن کرك غالب اولسون کرك مغلوب تیراندازلرك اولدقلری یردن ایرلمامه‌لرینه امر ویرلدی.

رسول اکرم افندمز حضرتلری النده بر قلیج المش ایدی که او قلیجك اوزرنده

فی الجبن عار و فی الاقبال مکرمة
والمرء بالجبن لاینجو من القدر

بیتی یازیلی ایدی. «شو قلیجی کیم الور» بیوردیلر.

بعض ذوات طلب اولدی ایسه ده التفات بیورلمدی . اصحاب کرامدن ابو دجانه نام بهادر «یارسول الله شو قلیجك حقی ندر» دیو سؤال ایلدکده «اکیلوب بوکلنجه یه دکین دشمنه اورمقدر» جوابی اعطا بیورلدی . ابودجانه او شرط ایله قلیجی الدقدن صکره باشنه اولوم نشانه سی اولمق اوزره برقرمزی صارغی صاروب ایکی عسکر ارا سنده پك مفتخرانه نمایشله کزمکه باشلادی . سرور کائنات افندمز «شو یوریش بریوریشدر که بویله بر زمانده مقبول و بشقه وقتده مغضوب الهی اولور» بیوردیلر .

مشرکینك سنجاقداری طلحة بن عثمان ارطاة بن شرحبیل ایله برلکده میدانه اینه رك «ای محمدك اصحابی سزلر قلیجکزله بزم کیده جکمز محل جهنم، بزم قلیجمزله سزلر کیده جککز محل جنت اولدیغنی سویلیورسکز . بنم قلیجمله جنته کیتمکی استیان، یاخود کندی قلیجی ایله بنی جهنمه کوندرن یوقمی» دیدکده حضرت علی قارشو چیقوب . بر قلیج ایله طلحه یی جهنمه کوندردی . لکن طلحه دوشرکن عورت یری اچلدیغندن حضرت علی کرم الله وجهه یوزینی دوندرمکله رسول اکرم افندمز «یاعلی نیچون طلحه دوشرکن یوز چویردك» دیدکلرنده

«باقغه حیا ایلدم» سویلدی . طلحه‌نك ارقداشی ارطاة دخی حضرت حزه‌نك قلیجیله جهنمه کیتدی .

ابو دجانه حضرتلری رسول اللهك ویردیکی قلیج ایله دشمن اوزرینه حمله ایدرك قلیجی قالدردقجه بر دشمنه اورمقسزین ایندیرمدی . صفوف اعدایی صاعقه کبی یاروب انتهاسنه دکین کیتدکده هندبنت عتبه‌نك قوماندهسیله طاغ اتکنده دف چالقده اولان قاریلرك یاننده یتشدیکندن هنده اورمق ایچون قلیجی قالدردی ایسه‌ده پیغمبرك ویردیکی قلیجی برمکر وهه‌نك قانیله بولاشدرمغی لایق کورمیوب اورادن عسکره طوغری عودت ایلدی .

حزه وعلی وابو دجانه حضراتنك شو مقاتله‌ده کوستردکلری بسالت فوق العاده ایدی .

دین ارسلانلرینك هربریسی نشر مهابتله میدان کارزاری دشمن دینه‌تنك ایلدکلرندن اعدای دین انهزام ایله تارمار اولدقلری کبی طاغ اتکنده دف چالوب ایرلایان هند وارقداشلرینك هربریسی «واویلا» دیو باغره باغره طاغه طوغری قاچدیلر .

لکن مجاهدین شوغلبه اوزرینه دشمنك میدانده براغوب قاچدقلری ماللرینی یغمایه باشلادقلرندن دره جهتنی محافظه‌یه مأمور اولان کمانکشلر ارتق دشمن

دونوبده هجوم ایده‌مزلر ظنی ایله انلرکده یدی سکز نفر
دن ماعداسی یغما میدانه قوشدیلر • عبد الله بن جبیر ایله
ثبات ایدن ذوات امر رسوالله‌ی اخطار ایلدیلر ایسه‌ده
کیدنلری دوندره‌مدکلری جهتله دشمنك صاغ قول
قوماندانی خالد بن الولیددره جهتی بوش کوردیکی انده
سیل بلا کبی عسکرله اورادن هجوم ایدرك عبد الله بن
جبیر ایله ارقداشلرینی شهید ایلدی •

طاغلان دشمن عسکری اوزاقدن خالدك غلبه‌سنی
کورملریله برابر معرکه‌یه دونه‌رك بازار کارزار حریق
اصابت ایدن ابنیه کبی ینه طوتشمغه باشلادی •

دشمنك بتکرار لوای نحوست التواسی اچلدی •
امر پیغمبری ایله حمله ایدنلر دشمن سنجاقدارلرینی بری
بری اردنجه یره یاتردیلرکه سنجاقدارلرك بعضیلرینی
اولدرن حضرت علی ایدی • بو ارالق دشمن عسکرندن
یاقین کلمکده اولدیغی کوریلان بر مفرزه‌نك مدافعه‌سی
ایچون طرف رسالتپناهیدن حیدر کراره امر ویرلدی •
حضرت علی براتشین حمله ایله هربریسنی چل یاوروسی
کبی بر طرفه طاغتدی • بو حمله‌ده غیبدن (لافتی الا
علی لاسیف الا ذوالفقار) صداسی ایشیدیله‌یور ایدی •
نه چاره‌که دشمن دین کمانکشلری اولدرد کدنصکره

موقع رسول اللهه یاقن کلدکلرندن حضرت علی مدافعه وعلمدار نبوی مصعب بن عمیر حضرت پیغمبردن بر خطوه بیله ایریله میوب جانسپارانه محافظه‌ده ایکن ابن قمئه دیدکلری کمراه مصعبی رسول الله ظنیله اوروب شهید ایلدی •

حضرت حمزه‌نك بدر غزاسنده اولدردیکی طعیمه‌نك قرنداشی جبیر بن مطعمك اصول حبشه اوزره حربه قوللانمقده مهارتی اولان کوله‌سی وحشی جبیر طرفندن اول حضرتی قتله مأمور وبو خدمت مقابلی عتق ایله موعود ایدی • وحشی فرصت کوزدوب طورر وحضرت حمزه دشمن عسکرندن راست کلدیکنی شمشیر خونپاشیله اوررکن وحشی فرصت دوشوروب اول سرور مجاهدینی بر حربه ایله شهید ایلدی •

ابن قمئه مصعبی رسول الله ظنی ایله اولدردکده « محمد قتل اولندی » دیو نهیق کریهنی قالدردی • اصحاب کرامدن شو صدایی ایشیدنلر شاشروب یوزلرینی کیرویه چویردیلر • حیفا که ارقه‌ده اولان اخوان دینی کمال تلاشلرندن دشمن ظنیله اورمغه باشلادقلرندن شو یکلشلق اراسنده بر طاقم اصحاب کرام عازم دارالسلام اولمشدر •

ابن قمئه‌نك اوندای کریهی اوزرینه حضرت پیغمبرك وفاتی شایعه‌سی ایکی طرفه‌ده منتشر اولمغله اسلام عسکری بوزلدی ·

حضرت پیغمبر اصحاب کراملرینی تشجیع ایچون هر طرفه حرکت بیورمغه باشلادقلرندن او حرکت اثناسنده قریش اردوسنده بولنان عتبه بن ابی وقاصك اتدیغی طاش رسول اکرمك صاغ طرفده‌کی رباعی دیشلرینی قردی [١] ·

ابن قمئه‌نك اتدیغی طاش اول حضرتك یوزینه دوقندیغندن یناغندن قان اقمغه باشلادی [٢] ·

ابن قمئه‌نك طاشی رسول اکرمك لابس اولدیغی زرهك ایکی حلقه‌سنی قروب یناقلرینه باترمشیدی· او اثناده بعض مشرکین ینه طاش اتمغه دوام ایتدیلر · حضرت علی ایله حضرت طلحه طاش‌اتانلره حمله ایدرك هر برینی بر قلیج ایله یره یاتردیلر ·

سعید بن الخدری حضرتلری و جنات پیغمبریدن

---

[١] عتبه‌نك بو وقعه‌دن صکره ذریتی علی‌العموم رباعی دیشلرندن محروم اولمشلردر .

[٢] بدد عاءنبوی‌اوزرینه بر طاغ کچیسی ابن‌قمئه‌یی بوینوزلری ایله دلیك دلیك ایدرك اولدرمشدر .

اقان قانلرى امديكندن حقنده مشكوة صدر نبوتدن (من مس دمى دمه لم يصبه النار) بشارتى طلوع ايتدى ٠

عبيدة بن الجراح حضرتلرى رخسار پيغمبرى يه باتمش اولان زره حلقه لرينى ديشيله چقارديغندن ايكى اوك ديشى دوشمش و طلحة بن عبدالله حضرتلرى دشمنلردن بريسنك ذات رسول اللهه اتديغى قليجه النى قارشو ويرديكندن الى پاره لنوب چولاق اولمشدر ٠ رضى الله عنهم ٠

حضرت حمزه نك شهادتى وحشى طرفندن هند بنت عتبه يه تبشير اولندقده هند بوينده كى التون كردنلغى وحشى يه بخشش ويروب حمزه ايله سائر شهداى كرامك ايپه ديزديكى بورون و قولاقلرندن بر كردنلق طاقمش وحضرت حمزه نك جكرينى چقاروب پارچه سنى چينمش ايسه ده يوطه مامشدر ٠

ابن قمئه نك اعلانى اوزرينه اصحاب كرام رسول اكرم وفات ايلدى ظنيله متأسفاً طاغلمق استديلر ٠ انس بن نضر حضرتلرى « اى جماعت مسلمين محمد وفات ايتدى ايسه تكريسى وفات ايتمدى يا ٠ دين اغورنده جنك ايده لم » ديه رك سائرلرينه جسارت ويردى ٠ ينه جنكه دوام اولندى ٠ كعب بن مالك حضرتلرينك نظرى اكسزين حضرت پيغمبره تصادفله « يا معشر مسلمين هذا

رسول الله » دیو ندا ایتمکله اصحاب کرام آب روان کبی اول سر وحدیقهٔ رسالتك خاکپاینه طوغری اقغه باشلادیلر ٠

رسول اکرم استراحت ایچون احد طاغنك اراسنه کوتوریلوب ابوبکر عمر، علی المرتضی، طلحه، زبیر، حرث بن الصمه حضراتیله سائر اصحاب کزین اوراده ایکن کفاردن ابی بن خلف بر طرفدن « یا محمد یا بن سنی اولدره جکم ٠ یا سن بنی اولدره جکسن » دیو قوشمقله حضرت رسول مرقومك بوینه بر حربه اوردقده ابی اتندن دوشوب بر قابورغه کوکی قرلدی ٠ « محمد بنی اولدردی » دیو طاش یمش کوپك کبی باغره باغره قاچوب ارقداشلرینك یاننه کتدکده بعضیلری « سنی قورقیله جق درجه ده یاره لی کورمیورز ٠ بو نه تلاشدر » دیدکلرندن ابی « محمد مکه ده ایکن برکون کندوسنه سنی اولدره جکم دیمشیدم ٠ ان شا الله بن سنی برکون اولدررم سویلمشیدی ٠ بکا بر فسکه طاشی بیله اتسه ایدی بنم ایچون قورتلش یوق ایدی ٠ حربه سنی یدم ٠ ارتق بن صاغ قالمیه جغم » سویلمش و فی الواقع مکه یه کیدرکن اوکوز کبی باغره باغره هلاك اولمشدر ٠

حضرت پیغمبر جبل احداراسنده ایکن حضرت

علی زرهنك طاشی ایله صو کتوروب یاره‌لرینك قانلرینی یقادی . و ابدست اله‌رق اقتدارسزلقلری جهتیله قاعداً نماز قلدیغندن اصحاب کرام دخی قاعداً اقتدا ایلدیلر .

موت رسول اللهه دائر منتشر اولان اراجیفه مدینه‌یه یتشدکده فاطمة الزهرا رضی الله عنها حضرتلری اغلایه اغلایه مدینه‌دن چیقمقله حضور نبوی‌یه کلوب جریحهٔ رسالتپناهیدن اقان قانلرك اركه‌سی کسلمدیکنی کوردیکندن بر حصیر پارچه‌سی یاقوب کولنی یاره اوزرینه باصمقله قان طورمشدر .

بو صره‌ده ابوسفیان برطاقم خذله ایله طاغه چیقمق استدکده برو طرفدن بالمقابله توسکور دیلوب محاربه ختام بولدی .

محافظهٔ پیغمبری اثناسنده سعد بن ابی وقاص حضرتلرینك فوق‌العاده غیرت و همتی وقوعبولمشدر . اوکون دشمنه بیك قدر اوق اتمقله کلان اوقلری حضرت پیغمبر طوپلایوب سعده ویردکجه (یا سعدارمی فداك ابی وامی) بیوریورلر ایدی .

ذات رسالتپناهینك وفاتلری قریش اردوسنده شایع اولدقده ابو سفیان صحیح اولوب اولمدیغنی اوکرنمك مراقنه دوشدی . رسول اکرمك بولندقلری محله یاقین

کله‌رك اوچ دفعه « محمد صاغمیدر » و بعده اوچر دفعه « ابوبکر صاغمیدر » ، « عمر صاغمیدر » دیو باغیردقده امر نبوی ایله هرکس سکوت ایلدی . ابوسفیان توننه طوغری دونوب « اوچیده حیاتده دکلدر » سویلسنه حضرت عمر طیانه مامقله « یا عدو الله یلان سویلیورسن . الله اوچنیده سنی رزیل ایتمك ایچون صاقلیور » بیوردیلر .

ابو سفیان — بزم عزی ، هبل کبی معبودلرمز وار . سزك عزاکز ، هبلکز یوقدر .

حضرت عمر — (امر پیغمبری ایله) بزم مولامز وار . سزك مولاکز یوقدر .

ابوسفیان — یا عمر الله ایچون سویله . محمد صاغمیدر .

حضرت عمر — صاغدر یا عدو الله . سنك سویلدیکك سوزلری ایشیدیور .

ابوسفیان — یا عمر سن ابن قمئه‌دن طوغری سوزلیسن . فقط بو کون بدر کوننه مقابلدر . کله‌جك سنه بدر قریه‌سنده کوریشه‌لم .

حضرت عمر — (اشارت رسول اکرم ایله) ان شا الله .

بوندنصکره قریشك عسکری یوزلرینی مکه‌یه چویروب کتدیلر . فخر کائنات افندمز شهدای کرامك نمازلرینی

قيلوب هر بريسنى هيئت حاضره سيله دفن ايتدردى .

بو محاربه ده كى شهداى مسلمين يتمش نفر اولوب مشركينك مقتوللرى يكرمى ايله اوتوز اراسنده در . لكن مجروحلرى چوقدر .

شو هزيمته قدر اهل اسلام اراسنه قارشمش اولان منافقلر معلوم دكل ايدى . بوندن صكره دوست دشمن سچلدى .

هزيمتك باشلوجه سببى ايكيدركه بريسى قبل المحاربه « مدينه ده تحصن ايده لم » ديو وقوعبولان امر پيغمبرى يه مخالفتدر . مع مافيه امر پيغمبرى (وماينطق عن الهوى ان هو الا وحى يوحى) سرينه مظهر اولديغندن فيمابعد اصحابدن هيچ بركسه رسول اكرمك امرينه مخالفت ايتمامشدر . ايكنجيسى غلبه دن صكره يغمايه ميل ايله دشمنك فرصت بولمسيدر . هزيمت مذكوره حقنده اولان حكمتلر مفصلاتده مسطوردر .

غزوهٔ حمراء الاسد، بعث الرجيع، نكاح
خزيمه و حفصه

غزوهٔ حمراء الاسد ـ احد وقعه سندن صكره قريش اردوسى يوزلرينى مكه يه چويروب كيدركن عكرمة بن ابى جهلك اصراريله « كلمهٔ اسلاميه يى بردن بره محو

ایده‌لم » دیو بتکرار حربه عودت ایتمکه قرار ویردکاری مسموع نبوی اولدقده احد غزاسنده بولنان اصحاب کرامی بالاستصحاب یاره‌لی اولانلر جریحه‌لرینی صاروب مدینه‌دن حرکت بیوردیلر . حمراء الاسد نام موقعه قدر کیتدکارنده قریش « حرکتلرینـه مجال براقدق » زعمنده اولدقلرینی و اهل اسلامك اوزرلرینه کلمکده بولندقلرینی لدی الاستخبار خوف و دهشتله مکه‌یه طوغری سرعت ایلدیلر . رسالتپناه افندمز دخی رفاقتلرنده‌کی مجاهدین ایله برلکده مدینه‌یه عودت بیوردی .

قریش اردوسندن کیرو قالمش ایکی شخص که بریسی بدر وقعه‌سندن صکره عفو اولنمشیکن بتکرار اهل اسلام علیهنده بولنمش اولان شاعر هاجی و دیکری بنی امیه‌دن معاویه بن مغیره ایدی ایکیسیده اعدام اولندی .

بعث الرجیع ــ هجرتك اوچنجی سنه‌سی شهر صفرده بنی هون قبیله‌سندن متفرع عضل وقاره طاقندن بعض اشخاص حضور رسول اللهه کلوب ایچلرنده اسلامیتی قبول ایتمش ادملر بولندیغنی و قرآن کریمی تعلیم ایچون بر قاچ ذاتك کوندرلمسی لزومنی بیان ایتدیلر . فخر عالم افندمز اصحاب کرامدن مرثد بن مرثد ، خالد بن البکیر ، عاصم بن ثابت ، خبیب بن عدی ، زید بن الدثنه ، عبدالله بن طارق نام ذواتی ایچلرینه

كوندردی . عضـل وقاره خلقی بنی هذیل قبیله‌سـیله بالاتفاق ایادیٔ اهل اسـلامده اولان اسیرلرله استبدال ایلمك اوزره مشارالیهمی توقیف ایتمك استدكلرندن ذوات مشـارالیهم امتناع واورایه جوار بولنان طـاغه التجاء ایلدیلر . اوزرلرینه وقوعبولان تهاجمه مدافعه‌كوسترركن مرثد وخالد وعاصم شهید اولوب دیكرلرینی دردسـت ایله مكه‌یه كوتوردیلر . ابن طارق یولده باغنی چوزوب قاچاركن قتل اولندی . ماعداسنی احد غزاسنده اقربالری مقتول اولانلره صـاتدقلرندن بایعلری هپسـنی شـهید ایتمشلردر .

وقعهٔ بئر معونه — ینه سنهٔ مذكوره شهر صفرنده عامر بن صعصعه قبیله‌سنك رئیسی ملاعب الاسنه ابوبرا عامر بن مالك بن جعفر بعض هدایا ایله حضور رسول اللهه كلوب هدیه‌سنی عرض ایتدی ایسـه‌ده حضرت پیغمبر قبول بیورمدی . عامر اسلامه دعوت اولندقده تردد ارائه‌سـیله برابر بعض اصحـاب نجد حوالیسـنه كوندریلوبده اوراده‌كی عربلر اسلامه دعوت اولنسه‌لر قبول ایده‌جكلری ظننده بولندیغنی بیان ایتدی . ذات عالیٔ رسـالتپناهی عدم اعتماد اظهار بیوردیلر . عامر حمایه‌لرینی تعهد ایلدی . بونك اوزرینه منذر بن عمرو

الانصاری یتمش وعلی روایةٍ قرق نفر اصحاب کزین ایله مدینهٔ منورهیه درت مرحله بعدنده بولنان بئرمعونه طرفنه کوندرلمکله وصوللرنده رسول اکرم افندمزك تسطیر بیورمش اولدقلری مکتوب شریفی عامر بن طفیله کوندردیلر. عامر مکتوبی اچوب اوقومقسزین حاملی بولنان حرام بن ملحانی قتل و اصحاب مشارالیهمك اوزرلرینه وارمق اوزره بنی عامردن اعانه طلب ایلدی. بنی عامر ابو برانك ناموسنی محافظه ایچون اعانه ایتمدیلر. عامر بن طفیل بنی سلیم و بنی ذکواندن بالاستعانه طوپلادیغی اشخاص ایله کیدرك اصحاب مشارالیهم حضراتنی شهید ایتمشدر. بونلرك اللرندن برتقریب ایله تخلیص کریبان ایدن عمرو بن امیه مدینهیه عودتله کیفیتی حضور حضرت پیغمبری‌یه عرض ایلدی.

بوسیئه عقیبنده بنی سلیم وبنی ذکوان قبیله‌لرینی وبا وقحط وغلا استیلا ایتمکله ازوقت ایچنده یدی‌یوز ادملری تلف اولمشدر.

نکاح زینب وحفصه ـ غزوهٔ احددن صکره عبد الله بن جحش رضی الله عنهك زوجهسی امالمساکین زینب بنت خزیمه رضی الله عنهایی رسول اکرم افندمز حضرتلری نکاح بیوردیلر.

بدر غزاسی اثناسنده حضرت عثمان رضی الله عنهك زوجهٔ محترمه‌سی رقیه بنت النبی وفات ایلدیکی یوقاروده یازلمشیدی. حضرت عمر بن الخطابك كريمه‌لری حفصه‌یی حضرت عثمانه نكاح نیتنده اولدیغی حالده صكره شو نیتدن واز كلكله حفصه‌یی ذات عالیٔ پیغمبری نكاح بیوروب حضرت عثمان كريمهٔ پیغمبری ام كلثومی نكاح ایلدی. مقدمجه حضرت رقیه‌نك وصكره ام كلثوم حضرتلرینك زوجی اولمق شرفنه نائل اولدیغی جهتله حضرت عثمان رضی الله عنه ذوالنورین تسمیه اولنمشدر.

التنجی فصل

دردنجی سنه هجریه وقایعی

غزوهٔ بنی النضیر، غزوهٔ ذات الرقاع، غزوهٔ بدر الثانیه، ولادت حسین رضی الله عنه

غزوهٔ بنی النضیر - یهودن بنی النضیر قبیله‌سی مدینهٔ منوره جوارنده بر محلده متوطن ایدیلر. اهل اسلام علیهنده بولنمامق اوزره مقدما حضرت پیغمبر ایله معاهده ایتمشلر ایكن احد غزاسندن صكره اسلام علیهنه قیام وبعض مرتبه سؤ قصد ومعامله‌یه تصدی ایلدیلر. سید

كائنات علیه افضل الصلوات افندمز سنهٔ مذكوره‌نك مبدئی اولان شهر ربیع الاولده عسكرله كیدرك حصارلرینی محاصره بیوردی . التی كون محصور قالدقدن صكره استیمان ایلدكلرندن مساعدهٔ حضرت رسالتپناهی‌اوزرینه التی یوز دوه‌یه تحمیل ایده‌بیلدكلری اشیالریله شام‌طرفنه كیدركماللرینك بقیه‌سی بین الغزاة اغتنام و حصارلری ضبط اولنمشدر .

غزوهٔ ذات الرقاع ـ سنهٔ مذكوره ربیع الاولنده رسول اكرم افندمز غزا ایچون نجده متوجهاً اصحابدن برجماعتله ذات الرقاع نام موقعه قدر كتدكلرنده غطفاندن برجمعیته تصادف اولندی‌ایسه‌ده حرب وقوعبولقسزین عودت بیورلدی .

غزوهٔ بدر ثانیه ـ احد وقعه‌سنده ابوسفیان « كله‌جك سنه بدرده كوریشه‌لم دیمشیدی . بوسنه عسكرله مكه‌دن چقدیغی ایشیدلمكله فخر عالم افندمز شهر شعبانده بیك بشیوز نفر اصحاب كرام ایله مدینه‌دن حركت و بدره قدر عزیمت بیوردیلر ایسه‌ده ابوسفیان عساكر اسلامیه‌نك كثرتنی بالاستماع كیرو دوندیكی خبری الندیغندن مدینه‌یه عودت بیورلدی .

ولادت حسین رضی الله عنه ـ سنهٔ مذكوره

شهر شعبانك اوچنجی کونی حضرت حسین بن علی رضی الله عنه افندمز شرفبخش مهد شهود اولمشدر .

یدنجی فصل

بشنجی سنهٔ هجریه وقایعی

غزوهٔ دومة الجندل، غزوهٔ خندق، غزوهٔ بنی قریظه، غزوهٔ غابه .

غزوهٔ دومة الجندل ـ دومة الجندل دمشقه بش و مدینه‌یه بش مرحله‌ده واقع بر شهر و قلعه‌در . اهالیسندن بعضیلری ابناء سبیله صارقندیلق ایلدکلرندن رسالتپناه افندمز حضرتلری بیك نفر دلاور ایله سنهٔ مذکوره شهر ربیع الاولنده تأدیب ایچون اوزرلرینه کیتدکلرنده یول اوزرنده صارقندیلق ایدن طاقلر وصول نبویدن مقدم خبر الوب فرار ایتمش اولدقلرنده مبنی کمسه‌یه تصادف اولنمدیغندن عودت بیورلدی .

غزوهٔ خندق ـ خندق غزوه‌سی سنهٔ مذکوره شهرشوالنده وقوعبولمش و اون بش کون ممتد اولمشدر . بو معرکه‌ده مشرکینك طوائف متعدده‌سی برلشدیکندن بوکا غزوهٔ احزاب دخی دینلور .

مقدمجه تنکیل اولنسان یهودیلرك بر طاقی خیبر

حوالیسنه کتمشلر ایدی. رئیسلرندن حیی بن اخطب ایله ارقداشلری مکه یه کیدرك اهل اسلامدن انتقام المق ایچون قریش ایله اتفاق ایلدیلر. غطفان و بنی قریظه قبیله لرینك موافقتلرینی الدقدنصکره مجتمع اولان درتبیك نفر ابوسفیانك ریاستیله مدینه یه طوغری بوله چیقدیلر. فزاره و مره قبیله لریله نجدك بعض قبائلی دخی یولده انلره التحاق ایتمکله جمعیتلری اون بیك نفره بالغ اولدی.

کیفیت مسموع حضرت پیغمبری اولدقده مقابله ایچون تجمع ایدن اوچبیك نفر مجاهدینك دشمن عسکرینه نسبتله ازلغندن ناشی سلمان فارسی حضرتلری مدینه نك اطرافنه فارس اصولی اوزره خندق چکلمسیله مدافعه ده بولنلمسنی مناسب کوردی. خندق ایسه عربلرجه معلوم برشی اولمدیغندن امر نبوی و سلمانك تعریف و مباشرتی ایله عموم اصحاب کرام چالشه رق آز وقتده اطراف شهره بر خندق کشیده اولندی. خندق حفر اولنور ایکن حضرت پیغمبر بالذات ارقه لریله طپراق طاشیمقده و سلمان فارسی حضرتلری اون عمله قدر چالشمقده ایدی.

دشمن اردوسی مجمع السیول نام محله کلوب اکثریسی احد جانبنه قوندیلر. و اسلام اردوسیده معیت رسالتپناهی ایله خارج شهره چیقوب سلع نام طاغه ارقه ویردیلر.

خندق اسلام ایله دشمن عسکری آراسنده ایدی ·

مشرکین بر هجومده اهل اسلامی چکنیوب یکرمی دیرکن اوکلرنده بر خندق ظهور ایدرك بویله برشیء ایسه نه کورمش نده ایشتمش اولدقلرندن خندقك اوته یوزنده ایلشوب قالدیلر · وبلکه یکیله‌جك بریر بولورز دیو اوته‌یی برویی آرادیلر ایسه‌ده بوله‌مدقلرندن اولدقلری یرده اسلام عسکرینی بالمحاصره اوق اتمغه باشلادیلر · برو طرفدن دخی مقابله‌یه دوام اولندی ·

خندقك اهل اسلام جهتنده‌کی مواقع مناسبه‌نك محافظه‌لرینه بشقه بشقه مأمورلر تعیین اولندیغی کبی خندقك براز محلی یتشدریله‌میوب ناقص قالمش اولدیغندن الڭ تهلکه‌لی بولنان شو موقعیده بالذات فخر عالم افندمز محافظه ایدیورلر ایدی · لکن عرب محاربه‌لری اوزامیوب روزکاری کلور کچر صورتده جریان ایدرکن بو محاصره کونلرله اوزادیغندن محصورین ایچنده تکثر ایدن مضایقه منافقلره اپیجه برسرمایهٔ قیل وقال اولوب درلو درلو اراجیف ظهور ایتمکه باشلادی · بناءً علیه بوغزاده چکیلان مشکلات بشقه غزالردن زیاده ایدی ·

سید کائنات افندمز غطفان وفزاره قبیله‌لرینك بیوکلری عیینه وحارث ایله خفیاً مخابره ایدوب مدینه خرما

محصولك بر ثلثی انلره ویرلمك اوزره موافقتلرینی الدی ایسه ده بویله بر مصالحه ایچون وحی الهی ظهور ایتمدیکندن کیفیتی اصحاب ایله مشاوره یه وضع ایلدی . رئیس الانصار سعد بن معاذ حضرتلری بوکا موافقت کوسترمدیکی جهتله دردست ترقیم اولان مصالحه نامه شق ایدلدی .

بین العرب شجاعتده بر جماعته معادل عد اولنان عمرو بن عبدود نام بهادر بو صره ده قریشدن نوفل وضرار وهبیره ومرداث نامليله موسوم درت کمسه ایله بر فرجه بولوب خندقی بر وطرفه اتلادیلر . عمرو بن عبدود مغرورانه ومتفخرانه سوزلر ایله « بنمله مبارزه ایده جك اریوقیدر » دیوب اسلام عسکرینه بالدفعات میدان اوقودی . عمرو ایسه یاشی سکسانی کچمشیکن هیچ بر مبارزه ده مغلوب اولمامش وصیتی هر کسك قولاغنی طولدرمشدی . مبارزه یه میل ایدر کمسه کوریلمه مدی . شیر خدا علی المرتضی رسول اکرمدن رخصت اخذیله عمروه قارشو کیدرك قبل المبارزه عمروی اسلامه دعوت ایلدی . عمرو قهقهه ایله کولمکه باشلایوب « چوجق سنك اغزکدن هنوز سوت قوقه یور . سن کیمسن » دیدکده حضرت علی « علی بن ابی طالب » دیمکله عمرو « کیت چوجق کیت . بوکاریکزدن بریسی کلسون . بابالك قرداش کبی سودیکیم اعز احبابم ایدی .

سنك قانكی دوككك استم» سویلدی . حضرت علی « بن
سنك قانكی دوككی چوق ارزو ایده یورم» سـویلمسنی
متعاقب عمرو بن عبدود حدتندن اتش كسيلوب آتندن اينمسيله
برابر صاعقه كبی حضرت علينك اوزرينه حمله ايدرك
برقليج اتمقـله قليج حضرت علينـك قارشو طوتديغی
سپری ايكی يه بولدقدنصكره سر عاليلرنيده براز ياره لدی .
حيدر كرار « سنده آل باقه يم » ديه رك ذوالفقاری عمروك
بوينی كوكنه يرلشديرمسيله برابر خيار كبی باشنی كسوب
خاك هـلاك اوزرنده يوالادی . مرقومك مقتوليتنی
متعاقب علی المرتضی حضرتلری تكبير المقله ايشـيدن
اصحاب كرامك علی العموم براغزدن (الله اكبر) ديه رك
تكبيرده حضرت علی يه اتباع كوسترملری دشمن اردوسنه
غلغلهٔ دهشت براقدی .

خندقی برو طرفـه كچنلردن نوفلی زبير بن العوام
حضرتلری برقليجده ايكی يه بولدی . حضرت عمر بن
الخطاب برادری ضراره وعلی المرتضی ايله زبير اوته كيلرينه
طوغری حمله كوستردكلرندن اوچيده ديكش طوتدره ميوب
اردولرينه طوغری قاچديلر .

دشمن اردوسی بوندن صكره ينه محاصره يه دوام
ايلديلر . برو طرفده مضايقـه تكثر ايتديكی كبی اوته

طرفده دخی حسب الموسم شتانك شدتندن خیلی حیوان تلف اولوب عسکر ارasنده یوز کوسترن اختلاف عظیمی .. کیجه وقتی اغاجلری کوکلرندن قوپاره‌جق درجه‌ده شدتلی - بر فورطنه دخی تعقیب ایتمکله دشمن عسکری فورطنه‌نك سکونی انده وکیجه قرانلغنده تلاشلرندن بر طاقم ذخیره‌لرینی اورانده ترك واردولرینی قالدروب قریشیلر مکه‌یه وقبائل کندی یرلرینه رجعت ایلدیلر ۰

رسول اکرم افندمز فورطنه عقیبنده دشمن اردوسنك احوالنی اوکرنمك ایچون حذیفة الیمانی حضرتلرینی مأمور بیورمشیدی ۰ حذیفه عودتنده هپسنك طاغلوب کیتدکلری خبرینی کتورمکله شاه اقلیم رسالت حضرتلری « ارتق بوندنصکره قریش بزم اوزرمزه برده کله‌میه‌جکلردر ۰ نوبت بزه کلدی » دیه‌رك اصحاب کرامی تبشیر بیوردیلر ۰

شو غزوه‌ده اهل اسلامدن بش شهید ودشمندن درت مقتول وقوعبولمش وسعد بن معاذ حضرتلری اغرجه یاره‌لنمشدر ۰

خندق حفر اولنورکن بر جوجق آوجنی

طولدره‌میه‌جق مقدار خرما ایله بر جماعت و بر ضعیف قیون اتیله بر بیوك ضیافت خلقنك قارنلرینی طویورمق وخندق قازیلیرکن قازمه‌نك اغزندن چقان اوچ لمعه‌دن برنجیسی یمن، ایکنجیسی شام ومغرب، اوچنجیسی مداین ممالکنك [١] اهل اسلام اللرینه کچه‌جکی مژده‌سنی ویرمك کبی متعدد معجزات نبویه ظهور ایتمشدر .

قریش اردوسنك مکه‌یه طوغری حرکتندن صکره ابو سفیانك جانب عالئ رسالتپناهی‌یه کوندردیکی مکتوب .

« باسمك اللهم . بن لات، عزایه، اسافه‌یه، نائله‌یه، هبله یمین ایدرم‌که جمعیت عسکریه ایله سنك اوزریکه کلمکدن مرادم سنی استیصال ایتمدکجه کیرویه دونمامك ایدی . سن ایسه بزه قارشو چقمغی خوش کورمدك .

عربلرجه وجودی کورلمامش اولان بر خندق ایشنه یاپشدك . بز انجق قارغیلرمزك کولکه‌سنی، قلیجلرمزك کسکینلکنی بیلورز . سن بو ایشی بزم قلیجمزدن قاچمقدن بشقه برشی ایچون ایشلمدك . خوشمدی‌یا . سنك ایچون بزدن احد کونی کبی برکون دها واردر .

[١] ممالك مذکوره‌نك اهل اسلام الینه کچه‌جکی تبشیری اخبار مغیباتدن معدود اولوب اخبار بیورلدیغی وجهله وقوعبولمشدر

جوابنامهٔ حضرت رسالتپناهی

بسم الله الرحمن الرحیم . اللهك رسولی محمددن صخر بن حربه . بکا مکتوبك کلدی . الله تعالی سنی حماقتله مغرور ایتمشدر . اما بزم حقمزده سویلدیکك استیصال بر ایشدرکه من طرف الله سنك علیهکده وقوعبوله‌جق . وجناب حق حسن عاقبتی بزه احسان ایلیه‌جکدر . سنك اوزریکه برکون کله‌جکدرکه لاتی، عزایی اسافه‌یی نائله‌یی هبلی قروب پارچه پارچه ایده‌جکمی کوره‌جکسن .

غزوهٔ بنی قریظه — بنی قریظه یهودیلری مقدما ذات عالئ پیغمبری ایله معاهده واهل اسلام علیهنده بولنمامغه تعهد ایتمشیکن نقض عهد ایله خندق وقعه‌سنده قریشه معاونت ایلمرندن طولایی عقیب وقعه‌ده جبریل علیه السلام بنی قریظه قبیله‌سی اوزرینه کیتمك ایچون طرف الهیدن امر کتیردیکندن ذی‌القعده‌نك اوچنجی کونی ایکندی نمازینك بنی قریظه ناحیه‌سنده قلنمسی امری بلال حبشی واسطه‌سیله اعلان اولندی .

حضرت علی لواء شریفی حاملاً ایلرو کوندریلوب متعاقباً فخر کائنات علیه افضل الصلوات افندمز دخی

اوچبیك نفر عسكرله كیدرك بنی قریظه حصارینی محاصره ایلدی • محاصره یكرمی كون ممتد اولـدقده یهودیلرك مقاومته اقتدارلری قالمدیغندن بلا شرط نفسلرینی وحصاری تسلیم ایلدیلر •

ایچلرندن حرب وضربه مقتـدر اولانلرك اللری باغلاندی ایسه ده بونلر اوس قبیله سنك امانده بولندقلرندن عفولرینی اوسیلر استدعا ایتمش اولدقلری حالده حقلرنده اولنه جق معامله یه سعد بن معاذ حضرتلری حكم تعیین بیورلدی • سعد ایسـه بنی قریظه نك بلا موجب نقض عهد ایلدكلری ایچون حربه مقتدر اولانلرینـك اعدام واولاد وعیاللریله ماللرینك سبی واغتناملرینه حكم اعطا ایلدی • اویله جه اجرا قلندی •

اسیرلر ایچنده بولنان ریحانه یی رسـالتپناه افندمز تزوج بیوردیلر •

سعد بن معاذ حضرتلری غزوهٔ خنـدقده اغر یاره المش اولدیغنـدن شو غزوه دن صكره اویاره دن متأثراً وفات ایلدی • رضی الله عنه •

شو صره ده بلاد مزنی قبیله سـندن درتیوز ادم مدینه یه كلوب هپسی شرف اسلام ایله مشرف اولدیلر •

غزوهٔ غابه ـ رسول اكرم افندمزك دوه لری غابه

نام محلده رعی اولنور ایکن بنی غطفان قبیله سی رئیسی عیینه چوبانی قتل ودوه لری غصب ایتمش اولدیغی استخبار بیورلدیغندن حضرت پیغمبر افندمز بر طاقم دلاوران اصحاب ایله بالذات عزیمتله ذی قرد نام محلده دوه لر کیرو آلندی . عندالمحاربه محرز بن نضله شهید اولوب عیینه وعونه سی فرار ایلدیلر . بو غزوه یه غزوهٔ ذی قرد دخی دنیلور .

سکزنجی فصل

آلتنجی سنه

غزوهٔ بنی المصطلق . عمرة الحدیبیه وکیفیة الصلح .

غزوهٔ بنی المصطلق

بوکا غزوهٔ مریسیع دخی دنیلور . بنی المصطلق خزاعه بطوننددن بر قبیله و مریسیع او بطونه مخصوص بر صودر .

قبیلهٔ مذکوره خلقی سیدلری بولنان حرث بن ضرارک لوای ریاستی آلتنه طوپلانوب اهل اسلام ایله محاربه ایتمکه قیام ایتمک اوزره اولدقلری مسموع نبوی اولمغله حضرت پیغمبر سنهٔ مذکوره شهر شعباننده مدینهٔ منوره یه ابوذر غفاری حضرتلرینی بالاستخلاف بر جمعیت عسکریه ایله

قبیلهٔ مذکوره خلقیله غزا ایچون مدینه‌دن حرکت بیوردیلر. ذکر اولنان مریسیع نام صوباشنده قبیلهٔ مرقومه خلقنه تصادفله بالمحاربه دشمن عسکری منهزم و تارمار و سید قبیله حرثك قزی جویریه ایله قبیله‌نك نسوان و ذریتلری مجاهدینك ایادیٔ اسارتلرینه کرفتار اولدیلر.

جویریه اصحاب کرامدن ثابت بن قیسك یداسارتنده ایدی. فخر کائنات افندمز بدلنی ثابته بالاعطا جویریه‌یی اشترا و ازاد ایتدکدن صکره تزوج بیورمشلردر.

جویریه رضی الله عنهانك امهات المؤمنیندن معدودیت شرفنی اکتساب ایتمسی جهتیله اقرباسندن ایادیٔ اصحابده بولنان یوزقدر اسیری مشارالیهایه حرمةً صاحبلری ازاد ایلدیلر.

بو غزوه اثناسنده بنی لیث قبیله‌سندن هشام بن صبابه‌یی انصاردن و عبادة بن الصامت رهطندن بریسی دشمن ظنیله قتل ایلدی. مقتولك قرنداشی مقیس مشرکیندن معدود اولوب قرنداشنك قتل اولندیغنی ایشتدکده مکه‌دن مدینه‌یه عزیمت و اظهار اسلامیتله برابر طلب دیت ایلدیکندن دیتك تسویه‌سی طرف رسالتپناهیدن امر اولندی. مقیس بر مدت مدینه‌ده قالدقدن صکره برکون انتهاز فرصتله قرنداشنك قاتلنی اعدام و مدینه‌یه فرار ایله

اظهار ارتداد ایتـدی . مکه نك حین فتحنده جانب عالیٔ پیغمبریدن دمی هدر اولنـان مشرکینك بریسی مرقـوم مقیسدر .

ینه بنی المصطلق غزوه سی اثنامنده عمربن الخطـاب رضی الله عنه افندمزك اجیری بولنان جهجاه الغفاری ایله حلفای انصاردن سنان جهنی ارالرنده برمنازعه وقوع بولدی . شـومنازعه اوزرینه رئیس المنافقین عبدالله بن ابی بن سلول غضبلنوب «شومهاجرلر همبزم سـایه مزده کچنیورلر ، همده بزه حقارت ایده یورلر . هله مدینه یه کیده لم عزیزاولانلر ذلیل اولانلری شهردن چیقاره بیلورلر» دیدکدن صکره قومندن یاننده بولنانلری مؤاخذه ایله «شو چکیلان حقارتلر هپ سزك جزای عملیکزدر . مهاجرینه بلادیکزی حلال ایتدیکز . مالکزی انلرله تقسیم ایلدیکز . بونلره برشی ویرمیه جك اولسـه کز هیچ بریسی ایچمزده یشایه مزلر . هپسی چکیلوب کیدرلر» دیوتر هـاتده بولندی . زیدبن ارقم حضرتلری ابن ابیك شوسوزلرینی حضرت پیغمبره عرض ایلدکده حضور نبویده حاضر بولنان عمربن الخطاب رضی الله عنه حضرتلری «یارسول الله عبدالله بن بشیره امر ویرده اومنافقی شمدی اولدرسـون» دیدی ایسـه ده رسول اکرم افندمز اذن ویرمدیلر . عبدالله ابن ابیـلك

اوغلی بولنان اصحاب اکرامدن عبدالله رضی الله عنه
باباسنك شو مناسبتسزلکنی ایشتدکده حضور رسالتپناهی‌یه
کلوب «یارسول الله بابامك قتلنی مراد بیورر ایسه‌ك بکا
امر ویرده شمدی کیدوب باشنی کسه‌یم» سویلدیکندن
حضرت پیغمبر حقنده خیرایله دعا و باباسنه ضرر وقوعنی
تجویز ایتمیه‌جکنی افاده بیوردیلر . مدینه‌یه عودت
اولنورکن عبدالله حضرتلری باباسنی مدینه‌یه دخولدن
منعه قیام ایلدی ایسه‌ده طرف عالئ پیغمبریدن دخولنه
اذن ویرلدی .

رسول اکرم افندمز اصحاب کرام ایله برابر سنهٔ
مذکوره رمضانی غره‌سنده مدینه‌یه عودت بیوردیلر .
مدت سفرلری یکرمی سکز کوندر .

عمرهٔ حدیبیه وکیفیت صلح

حدیبیه بین الحرمین برقیو اسمیدر . مدینه‌یه طقوز
ومکه‌یه برمرحله مسافه‌ده واقعدر . عصر سعادتده شو
قیونك یاننده اونام ایله معروف برقریه وارایدی . شمدی
اثری یوقدر . وکذلك موقع مذکورده برشجره وارایدی
بیعة الرضوان اوشجره التنده وقوعبولدی .

فخر عالم افندمز حدیبیه وقعه‌سندن مقدمجه رؤیاده اصحاب کزین ایله مکه‌یه کیدوب بیت اللهی زیارت و مفتاح کعبه‌یی اخذ بیوردقلرینی - کوردکلرندن شو رؤیا‌یی اصحاب کرامه نقل ایله برابر مکه‌یه کیده‌جکلرینی و کعبه‌یی طواف ایده‌جکنی بیان بیوردیلر. اصحاب کزین او سنه مکه‌یه کیده‌جکلری ظنیله ممنون اولمشلردر. عزیمت و زیارت زمانی ایسه طرف نبویدن تصریح بیورلمامشیدی.

سنهٔ مذکوره شهر ذی القعده‌سنده بیك درتیوزدن زیاده‌جه صحابهٔ کزین ایله مدینه‌دن حرکت و قربان ایچون یتمش عدد دوه‌یه اشارت بیورلدی. یوم بدرده ابوجهلك اغتنام اولنان دوه‌سیده شو قربان دوه‌لرینك ایچلرنده ایدی. ذوالحلیفه نام موضعه وارلدقده احرامه کیریلوب تلبیه‌یه باشلاندی.

بو خبر مکه‌جه شایع اولمغله قریش حضرت رسول اکرمی و اصحابنی مکه‌یه دخولدن منع ایچون بلدح نام موقعده عسکر جمع ایلدیلر. و خالد بن الولید ایله عکرمة بن ابی جهلی ایکیوز نفرله طلیعه‌یه بالتعیین کوندردیلر.

رسالتپناه افندمز غدیر الاشطاط [١] نام محله واصل اولدقلرنده ذوالحلیفه‌دن جاسوسلقله کوندرمش اولدقلری

---

[١] غدیر الاشطاط حدیبیه‌یه اوچ میل مسافه‌ده واقعدر.

عيينة الخزاعى عودت ايدرك مكه‌يه دخولدن منع ايچون قريش اردوسـنك ذى‌طوى نام محـله وخالدبن الوليد كراع الغميمه كلديكنى افاده ايلدى .

حضرت پيغمبرك شوسفر همـايونلرى ايسه حرب ايچون اولميـوب حج ايچون اولديغندن برر قليجـدن بشـقه اسلحه الـمامشيدى . شـو خبر اوزرينه اردوى سعادت يولك صـاغ طرفنه ميل ايله صرب بريوقشدن ثنيهٔ ارميا دينلان تپه اوزرينه چقدى . حديبيه‌قريه‌سى شوتپه‌نك اشاغيسنده‌واقع ايدى‌كه قريش قريهٔ مذكوره‌يى معسكر اتخاذ ايتمشلر ايدى .

فخر كائنات افندمزك راكب اولدقلرى ناقهٔ قصوى اوراده يره چوكوب هرنقدر قالدرمق استديلر ايسه‌ده حركت ايتمـدى . حضرت پيغمبر « ابرهـه‌نك فيلنى چوكدير ن قصوايى‌ده بوراده چوكدردى » بيورديلر . اصحاب زورايله دوه‌يى قالدرديلر . دوه مكه‌يه طوغرى كيتميوب بشقه سمته كيدرك برصوسز قيو باشنده طوردى . قافلهٔ همايون دخى اورايه نزول ايلدى .

لكن كرك قيوده ، كرك اوجـوارده صودن اثر اولمديغى جهتله مضـايقهٔ عظيمه يوز كوسـترديكندن فخر عالم افندمز تركشـلرندن براوق چقـاروب قيويه

براقدرمقله قیودن اول قدر صو قایناذی که اصحاب کرام هردرلو احتیاجلرینی ازاله ایلدیلر ٠

سید کائنات افندمز حضرتلری محاربه ایچون کلمدیکنی قریشه لاجل التفهیم خراش بن امیه یی کوندردی ایسه ده خراشك حقارته تصادفله عودتی اوزرینه حضرت عثمان رضی الله عنه ارسال بیورلدیغندن مشار الیه حضرتلرینی رعایتله استقبال ایلدکدن صکره کوز حبسنه الدیلر ٠

رسول اکرم افندمزك طرفدارلرندن خزاعه قبیله‌لی بدیل بن ورقا اوصره ده بعض رفقاسیله حضور نبوی یه بالورود سفر همایونك سببنی سؤال ایلدکده بیت الحرامی زیارتدن بشقه برمقصده مبنی اولمدیغنی افاده بیوردیلر ٠ بدیل انجمن قریشه کیدرك اصلاح ذات البینه چالشدی ایسه ده بعضیلری مخالفت کوستروب بالاخره عروة بن مسعود الثقفی قریش طرفندن حضور حضرت رسالتپنا. هی یه عزیمت وسفرك سببنی سؤال ایلدی ٠ بوکاده بدیله ویریلان جواب اعطا بیورلدی ٠

عروه‌نك حضور نبویده بعض مناسبتسزلکلری اوزرینه صدیق اکبر حضرتلریله مغیرة بن شعبه‌نك رد ومنازعه‌لری وجمله٬ اصحابك حق رسالتپناهیده مشهود

اولان اطوار وادابی عروه‌یی حیرته دوشوردیکندن انجمن قریشه عودت وکوروب اکلادیغنی حکایت ایتدی .

قریش اردوسنه قارشمش اولان بعض قبائل «کعبه‌یی زیارت ایچون کلانلر منع اولنه‌مز» دیدکلرندن قریش استدعای مصالحه‌یه مجبور قالمغله سهیل بن عمروی طلب صلح ایچون رسالتپناه افندمزه کوندردیلر .

شو مصالحه‌نك مذاکره‌سی اثناسنده خیلی مباحثه یچدکدن صکره سهیل بوسنه حجدن صرف نظرله رسول اکرم واصحابی کله‌جك سنه مکه‌یه کلوب کعبه‌یی زیارت ایتمك، مکه‌یی تشریفلرنده اوچ کوندن زیاده اکلنمیوب ایام مذکوره طرفنده اهل مکه شهردن خارجه چقمق، ایکی طرف بیننده اون سنه مصالحه دوام ایلمك، مصالحه مدتنده قریشدن حمایهٔ اسلامیه‌یه التجا ایدنلر قبول اولنمامق، اهل اسلامدن قریشك یانلرینه کیدنلرك اعاده‌لری طلب ایدلمامك شرائطی میدان تکلیفه قونلدی .

بوشرطلرك اغرلغی جهتیله بین‌الاصحاب خیلوجه کفتکو وقوعبولدی . پیغمبر افندمز حضرتلری قبول ایدرك مصالحه‌نامه‌یی یازمسنی حضرت علی‌یه امر بیوردی .

حضرت علی‌یه (بسم الله الرحمن الرحیم) یاز دیو امر ویردکلرنده سهیل بسمله یرینه عادت قریش اوزره (باسمك اللهم) یازلمسنی طلب ایتمکله اویله یازدرلدی .
بوندن صکره حضرت علی (هذا ما صالح محمد رسول الله) یازدقده سهیل کندولرینك رسالت محمدیه‌یی تصدیق ایتمدکلری ایچون (محمد رسول الله) یرینه (محمد بن عبدالله) یازلمسنی ادعا ایلدی . حضرت رسول الله « اویله یازلسون » دیو امر ویردی . حضرت علی « بن (رسول الله) تعبیرینی محو ایده‌مم » سویلدیکندن حضرت پیغمبر علیه الصلوة والسلام افندمز « انلر بنم رسالتمی تصدیق ایتمامکله رسالتمه خلل کلمز » دیه‌رك اصلا یازو یازمق واوقومق بیلمز ایکن ید مبارکلریله محو واثبات وحضرت علی‌یه خطاباً « بوحال بر وقت سنك باشکه‌ده کله‌جکدر » بیوردیلر [١] .

مصالحه‌نك شروطی مکه‌نك خارجنه شامل اولمدیغندن بوم مصالحه‌ده خزاعه قبیله‌سی درحال عهد وامان نبوی‌یه وبنو بکر قبیله‌سی قریشك امانته داخل اولمشلردر .

---

[١] مبحثنده تفصیل اولنه‌جغی وجهله صفین وقعه‌سی عقیبنده بویله بر حال عینی ایله حضرت علی حقنده .قوعبولمغله شو امر نبوی معجزاتدن معدوددر

سهيلك اوغلى ابو جنـدلـ كه مقدمجـه مسلمان اولمشـيكن باباسى كندوسنى مكه‌ده زنجيربند اوله‌رق حبس ايتمشـيدى ـ بو اثناده بر تقريب ايله فرار ايدرك زنجيرينى سوريه سوريه حضور پيغمبرى‌يه كلدى . سهيل يردن صچرايوب ابو جندلى ضرب ايله « يا محمد مصالحه‌يى محافظـه‌نك برنجى ماده‌سى بونك بكا تسليم اولنمسيدر » ديو ادعا ايتمكله ذات رسالتپناهى مصالحه‌يه خلل كلمامك ايچون تصديق بيورديلر . سهيل اوغلنك يقه‌سـندن طوتوب دوكه دوكه كوتورر وابو جندل « اى معشر مسلمين بن اهل ايماندنم . لايقميـدركه بنى اعداى دينه تسليم ايده‌يورسكز » ديو فرياد ايدركن نبى ذيشـان افندمز كرك ابوجندله وكرك اصحاب كرامه صبر ايله امر وتسليت بيوريورلر ايدى .

اصحاب كرام رؤياى پيغمبرى اوزرينه بو سنه بيت اللهى زيارت ايده‌جكلرى مأمولنـده ايكن ايش بويله اولديغنـدن طولايى مصادف اولدقلرى تأسف عظيمه ابو جندلك شو وقعهٔ دلسوزيده منضم اولمغله هربريسى اندوهناك وجكرلرى چاكچاك اولدى .

عقيب مصالحه‌ده حضرت پيغمبر قربان بوغازليوب

تراش اولمش واصحاب کرامك دخی هر بریسی اتباع ایتمشدر ٠

بیعة الرضوان دخی بو صره‌ده وقوعبولدی ٠ اصحاب کزین بولندقلری موضعده واقع شجره التنده مجتمع اولدقلری حالده هر بریسی اولنجه‌یه دکین دین اغورنده صبر وثبات ایتمك اوزره رسول اکرمه بیعت وحضرت عثمان هنوز عودت ایتمامش اولدیغندن ذات رسالتپناهی غیاباً بیعتی اجرادن صکره عودت ایتمشدر ٠

حدیبیه فضاسنده اون طقوز کون ارامدن صکره مدینهٔ منوره‌یه متوجهاً عودت بیورلمغله اثنای راهده کراع الغمیم نام موضعه بعد الوصول (انا فتحنا) سورهٔ شریفه‌سی نازل واصحاب کرامك هر بری بشارتله ممنون اولدی ٠

رؤیای پیغمبری‌یه نظراً بو سنه زیارت کعبه لازم کاورکن تأخری حضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه مراق ویرمکده ایدی ٠ بناءً علیه (یارسول الله حسب الرؤیا زیارت بیت خدا اولنمق اوزره حرکت اولنمشیکن تأخیرنده حکمت ندر » دیدکده حضرت پیغمبر « بن رؤیایی نقل وتعبیر ایدرکن بوسنه حج اولنه‌جغنی سویلدم می » بیوردیلر ٠ حضرت عمر « لا »

دیمکله « ایمدی بای حال مکه یه دخول وزیارت بیت الحرام ایله ممنون اوله جقسکز » دیه رك اعطای تسلیت بیوردیلر .

شو مصالحه یه کانجه یه دکین اهل اسلام ایله مشرکین قریش آره لرنده اختلاط اولمدیغندن مسلمان اولمیانلر شعائر وخصائص اسلامدن بیخبر ایدیلر . قبائل وعشایر سائره دن اسلامیتجه ملحوظ اولان منافعك فعلیاتنی استحصاله ده قریش غائله سی مانع اوله یور ایدی . بوندن صکره ایکی طرف بربرلریله سربستجه اختلاط ایدرك شو اختلاط سایه سنده مشرکین خصایص اسلامیتك ندن عبارت اولدیغنی اکلامش ومعجزات نبویه یی کورمکه باشلامش اولدقلرندن قلوب عموم اسلامه منجذب وآثار ممدوحه وعدالت شرعیه کوردکچه هر طرفدن ذات قدسیت صفات پیغمبری یه میل ومحبت حاصل اولمغله اثنای صلحده تأسف وتأثر کوسترن اصحاب کرام حکمت الهیه یی اکلایوب تأسف سابقلرندن طولایی استغفار ایلدیلر . رضی الله عنهم

مصالحه نامه دن برماده نك لغوی — حدیبیه مصالحه سندن صکره مکه ده اسلامیتی قبول ومدینه یه عزیمت ایدن ابو بصیر الثقفی یی قریش جانبندن کلان مأمورلر

بر موجب مصالحه کوتوردیلر ایسه‌ده ابو بصیر اثنای راهده بر تقریب ینه مدینه‌یه قاچدیغندن رسالتپناه افندمز شروط مصالحه‌یه خلل کلامك اوزره استدیکی طرفه کیتمه‌سی لازم کله‌جکنی اراده بیوردیلر . ابو بصیر مکه ایله شام یولنده‌کی عیص نام موضعده یرلشوب اورادن کچن قریش یولجیلرینه تعرض ایتمکه باشلادی . بو خبر شایع اولدقده مکه‌ده اسلامیتلرینی کزلی طوتان ذوات سائره برر برر عیصه کیتدکاری کبی ابو جندل دخی یولنی بولوب باباسنك محبسندن تخلیص کریبان وانلرك یانلرینه عزیمت ایلدی .

بناءً علیه عیصده بر قاچ یوز نفردن مرکب بر قوهٔ اسلامیه تجمع ایدوب مکه ایله شام ارەسنده قوش اوچه‌میه‌جق درجه‌ده یوللری سد ایلدیلر . قریشك مورد منافع عظیمه‌لری اولان شام طریقی سد اولنمغله شام تجارتنك محافظه‌سی ایچون ایچلرندن مدینه‌یه کیده‌جك اولانلرك ردینه دائر مصالحه‌نامه‌ده مندرج شرطك الغاسنی استدعادن بشقه چاره بوله‌مدقلرندن حضور نبوی‌یه ایلچی ارسال ورجالری وجهله شرط مذکور ابطال اولندی .

بونك اوزرینه رفقاسنی الوب مدینه‌یه کلمه‌سی ایچون

طرف عالیء رسالتپناهیدن یازیلان مکتوبی ابو بصیر
حالت نزعده اولدیغی بر وقتده المش ویوزینه کوزینه
سوردکدن صکره روحنی ملك الموته تسلیم ایتمشدر .
رضی الله عنه . ارقداشلری مدینهٔ منورهیه عزیمت
ایتدیلر . بوندنصکره هر طرفدن دائرهٔ ناجیهٔ اسلامیته
دخول ایدنلر تکثر وافراد اسلامیه کتدکجه تزاید ایلدی .

طقوزنجی فصل

يدنجی سنۀ هجريه وقايعی

غزوۀ خيبر و سائر فتوحات • ملوکه مکتوبلر و سفرا ارسالی • عمرة القضاء •

غزوۀ خيبر وفتح فدك و وادی القری و بلدۀ تيما

غزوۀ خيبر – رسول اکرم صلی الله تعالی عليه وسلم افندمز حضرتلری حديبيه‌دن عودت بيوردقدن صکره مدينۀ منوره‌ده اقامت وهجرتك يدنجی‌سنه سی شهرمحرمنك نصفنده [١]خيبره متوجهاً عسکرله مدينه‌دن حرکت بيورديلر •

بو غزوه‌ده رفاقت حضرت پيغمبريده بولنان اصحاب کزين سواری و پياده بيك التيوز نفر ايدی • ابتدا قلاع مذکوره‌دن نطاة قلعه‌سی بالمحاصره اون کون ظرفنده فتح اولندی • بعده ناعم قلعه‌سی تحت محاصره‌يه النه‌دی • قلعه ضبط اولندقده اوراده‌کی يهوديلر حصن

[١] سنۀ هجريه ابتداسنی مالك ربيع الاولدن اعتبار ايتمشدر. لکن مشهوری محرمدر.

القموصه فرار ایلدیلر . اوده یکرمی کون محاصره ایله دائرهٔ فتوحاته ادخال ایدلدی .

قموص سبایاسندن زینب بنت حیی بن اخطب رضی الله عنها ازواج طاهرات عداد جلیلنه دخول ایله شرفیاب اولمشدر .

بوندنصکره حصن الصعب و بعده وطیح و سلالم قلعه‌لری فتح اولندی . خیبر قلعه‌لری سکز عدددن عبارت اولمغله هپسی ضبط اولنوب اك صکره فتح اولنان وطیح و سلالم قلعه‌لریدر .

رسالتپناه افندمز حضرتلرینی بعض وقتلرده شقیقه (یارم باش اغریسی) الیر ایدی . شو وجع امتداد ایتدیکی مدتجه بالذات چقه‌مزلر ایدی . خیبره نزول بیوردقلرنده ینه یارم باش اغریسی ظهور ایتمکله ذات عالیلری محاربه‌یه کیده‌مدیلر . لوای شریفی ابو بکر الصدیق افندمز الوب حرب اولندی . صکره حضرت ابی بکر حضور رسالتپناهی‌یه رجعت بیوروب عمر بن الخطاب رضی الله عنه لوای سعادتی اخذ ایله محاربه ایدلدی . حضرت عمر دخی رجوع ایتدکده ذات عالئ رسالتپناهی افندمز « یارین سنجاغی محاربه‌ده فرار

ایتمکسزین کرار اولان بر ذاته ویره جکم که اللهی ورسولنی و الله ورسولی دخی کندوسنی سور » بیوردیلر .

حضرت علی رضی الله عنه افندمز او صره ده حاضر دکل ایدی . او کونك فرداسی نزد عالیٔ پیغمبری یه کلدکده کوز اغریسیله مضطرب اولدقلری کورلکله فخر عالم علیه الصلوة والسلام افندمز مبارك اغزبارلرندن چشم حقایق بین حیدره وضع بیوردقلری انده کوزلرینك اغریسی زائل اولدی . لوای شریفی حضرت علی یه اعطا بیوردیلر .

حیدر کرارك اوزرلرنده بر حلهٔ حمرا وار ایدی . خیبر قلعه سنی فتح ایچون عسکرله عزیمت بیوردقده قلعه نك صاحبی بولنان بهادر مشهور مرحب باشنده بر مغفر اولدیغی حالده چقه رق

قد علمت خیبر انی مرحب شاکی السلاح بطل مجرب

بیتنی انشاد ایله تفاخر کوستردکده حضرت علی

انا الذی سمتنی امی حیدره اکیلکم بالسیف کیل السندره [١]

بیتی ایله مقابله بیوردیلر .

[١] سندره اولچك معناسنه در . مآل بیت « بن اولکسه یم که انام بنی حیدر دیو تسمیه ایلدی . اولچکك حبوباتی اولچدیکی کبی سزی قلیجله اولچرم » دیمکدر .

حضرت علی ایله مرحب مبارزه ایلدکلرنده ایکی ضربه‌نك تخلفنی متعاقب اسد الله الغالب حضرتلری مرحبك مغفرینی برضربهٔ شمشیر ایله قطع ایدرك باشنی یره دوشوردی . قلعه‌نك ضبطی ایچون محاربه‌ده ثبات کوستریله‌رك سکز نفر اصحاب کرام قلعه قپوسنی تقلیب ایچون هر درلو اقدامی التزام ایتمش ایکن تقلیبه مقتدر اوله‌مدیلر . حیدر کرار حضرتلری جناب حقك احسان بیورمش اولدیغی بسالت و قوت فوق العاده ایله قپویی طوتمسیله برابر یرندن قوپاروب ید عالیلرنده قلقان کبی قوللانمغه باشلادی . قلعه دخی درحال فتح اولندی .

خیبر فتوحاتی عقیبنده اهالی طالب صلح و امان اولمغله او حوالی محصولاتنك هر سنه نصفی بیت الماله عائد اولمق و طرف اشرف رسالتپناهیدن هر نه وقت ترك دار و دیار ایتملری امر بیوریلور ایسه موافقتله استدکلری محله کیتمك اوزره مصالحه قرارلشدریلوب اهالیٔ مرقومه‌یه بو شرطلرله امان ویرلدی .

خیبر غزوه‌سی اثناسنده زینب بنت الحارث نامنده بر یهودی قاریسی رسول اکرم افندمزه بر قزارلمش قیون اهدا ایلدی . اصحاب کرام ایله برلکده تناول اولنمق اوزره سفرا باشنه اوطورلدقده ذات عالیٔ پیغمبری شو

قیون اتندن بر لقمه الوب اغزلرینه کوتورمسیله برابر عکسزین چقاروب اتك مسموم اولدیغنی بیان و ال چکلمسنی امر بیوردیلر . بشر بن براء بر لقمه یمش بولندیغندن مسموماً وفات ایتمکله زینب لدی الاستنطاق تسمیم جنایتنی اقرار ایلدی . و مزبوره ورثه‌نك طلب و حضورلریله قصاصاً اعدام اولندی .

فتح فدك و وادی القری و تیما ــ خیبر قلعه‌لرینك فتحندن صکره مدینه‌یه ایکی قوناق مسافه‌ده بولنان فدك قریه‌سی طوعاً داخل دائرهٔ اطاعت اولمغله اراضی و باغچه‌لرینك نصف حاصلاتی حضرت پیغمبره عائد اولمق اوزره معاهده اولنه‌رق حاصلات مرقومه مسافرخانه‌یه تخصیص بیورلدی .

وادی القری دخی عنوةً فتح ایله غنائمی مجاهدین اسلام بینلرنده تقسیم ایدلدی .

شو فتوحات عقیبنده مدینه ایله شام اراسنده واقع تیما بلده‌سی اهالیسی عرض اطاعت ایتمکله جزیهٔ شرعیه ویرمك شرطیله اطاعتلری قبول و شهر صفرده مدینه‌یه عودت بیورلمشدر .

ملوك معاصرينه مكتوبلرله سفرا ارسالی

معاصر بولنان ملوكك دين اسلامه دعوتلری ايچون صاحب رسالت عليه الصلوة افندمز حضرتلری طرفلرندن برقطعه مكتوب همايون يازيلوب كومش اوزرينه محكوك (محمد رسول الله) عبارەسنی حاوی خاتم شريف ايله تختيم اولنديلر ٠

اشبو مكتوبلرك يازيلەجغی زمانه قدر حضرت پيغمبر تختيم مكاتيب ايچون خاتم استعمال بيورمزلر ايدی ٠ مكتوبلرك يازيلەجغی وقت ملوكجه خاتم مستعمل اولوب مكتوبلرك تختيمی لازمكلەجكی تحقيق بيورلديغندن مذكور خاتم شريفی حك ايتدروب اتخاذ بيورديلر ٠

طرفلرينده مكاتيب شريفه كوندريلان ملوك ايله مكاتيب شريفەيی تبليغه مأمور ذوات

(اسامیٔ ملوك)	(مكتوب كوتورنلر)
بنی ساساندن فرس پادشاهی كسری خسرو پرويز	عبدالله بن حذافه
قيصر روم هرقل	دحية بن خليفه

حبشه حکمداری نجاشی اصحمه بن بحره	عمرو بن امیة الضمری
مصر حکمداری مقوقس جریج بن متی	حاطب بن بلتعه
غسانیه ملوکندن حارث بن شمر	شجاع بن وهب الاسدی
یمامه ملکی هوذه بن علی	سلیط بن عمرو
بحرین ملکی منذر بن ساوی	علاء بن الحضرمی

(عبدالله بن حذیفه) بنی سهمك مقری اولان مداینه کیدوب مکتوب رسول اللهی خسرو پرویزه اعطا ایلدی . خسرو مکتوبی پاره پاره ایتدکدنصکره «حجازده پیغمبرلك دعوی ایدن ادمی بکا کوندر» دیو طرفندن یمنده والیسی بولنان بادانه مکتوب کوندرلمکله بادان «همان کسرانك یاننه کیدهسن» دیو رسول اکرمه یازدیغی مکتوبی ایکی مأمور ایله مدینهیه کوندردی . مأمورلر مکتوبی تقدیم ایلدکلرنده جوابی فردایه تعلیق بیوریلوب خسرو پرویزی ایسه او کیجه اوغلی شیرویه قتل وسلطنتی ضبط ایلدیکی طرف الهیدن حضرت پیغمبره وحی ایله بیلدرلدیکندن فرداسی بادانك مأمورلری جلب اولنهرق بادانه کیدوب

بویله خبر ویرملری امر بیورلدی . مأمورلر صنعایه عزیمت واخبار کیفیت ایلدکدن چند کون صکره وقوع حاله وذات رسالتپناهی‌یه تعرض اولنمامسنه دائر شیرویه‌دن بادانه فرمان وورود ایتمکله خسروك قتلی دخی لیلهٔ مذکوره‌ده وقوعه کلدیکی تحقق ایتمسندن ناشی بادان ویاننده بولنان فرسلر متعجب اولدقلری حالده هپسی دین اسلامی قبول ایلدیلر . بناءً علیه صنعا والیلکی طرف اشرف نبویدن بادانه توجیه بیورلدی .

خسرو پرویز مکتوب رسالتپناهی‌یی شق ایلدیکی رسول اکرم افندمزك مسموعی اولدقده (اللهم مزقه کل ممزق) دیه‌رك بددعا بیوردقلرندن خسرو ذکراولندیغی اوزره مقتول وعهد قریبده فرس دولتی منقرض اولدی .

(دحیه بن خلیفه) حامل اولدیغی مکتوب رسالتپناهی‌یی قیصر هرقله اعطا ایلدکده هرقل مکتوبی بعدالقرائه تعظیم ایله حفظ ایدوب دحیه‌یی معززاً اعاده ایلدی ایسه‌ده اسلامیتی قبول ایتمدی [۱] .

(عمرو بن امیه) مکتوب نبوی‌یی نجاشی‌یه اعطا ایلدی . نجاشی اندن مقدم حبشه‌یه هجرت ایتمش اولان

---

[۱] هرقلك اسلامیت حقنده‌کی تحقیقاتنه دائر غزوهٔ تبوك بحثنده تفصیلات درج ایده‌جکز .

ابن عم رسول جعفر بن ابی طالب رضی الله عنه حضرتلرینك تشویقی ایله دین اسلامی قبول ایتمشیدی. مکتوب همایونی الدقده کمال تعظیم ایله اوقودقدنصکره یوزینه کوزینه سورمشدر.

ابو سفیانك قزی ام حبیبه رضی الله عنها زوجی عبید الله بن جحش ایله مکه‌دن حبشه‌یه کیدرك عبیدالله اوراده ارتداد وام حبیبه دین اسلامده ثبات ایله زوجندن افتراق ایتمشیدی. مشار الیهانك دیار غربتده بیکس قالمسنی رسول اکرم افندمز لایق کورمدیکندن ذات عالیلرینه عقد نکاح ایدلمسنه عمروی توکیل و مأمور بیورمش و برکیجه مقدم ام حبیبه رؤیاسنده « یا ام المؤمنین » دیو ندا اولندیغنی ایشیدوب فرداسی عمروك عقد نکاحه وکالت و مأموریتی مژده‌سنی الدقده حلیاتنك جمله‌سنی مژده کتورن جاریه‌یه بخشش اوله‌رق اعطا ایتمشدر. لکن مژده‌رس نجاشینك بر جاریه‌سی اولمغله مؤخراً حلیات مذکوره‌یی ترتیب ایلدیکی هدایای ثمینه ایله برلکده ام حبیبه حضرتلرینه اعاده ایدلدی.

عمروك شو مأموریتی نجاشینك معلومی اولدقده حبشه‌ده بولنان اهل اسلامی یاننه جمع ایله بر خطبهٔ بلیغه اوقیوب نکاح امر مشروعنی اجرا ایتدردکدن

صکره کرك مشارالیهایی کرك حبشه‌ده بولنان مهاجرین اسلامیه‌یی امر پیغمبری‌یه امتثالاً ومعززاً مدینه‌یه ارسال ایلدی . ورودلری فخر کائنات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلرینك غزوهٔ خیبردن عودتلرینه متصادف‌در . جعفر بن ابی طالب حضرتلری شو مهاجرین ایله برلکده حبشه‌دن مدینه‌یه کلمشدر .

(حاطب بن بلتعه) مکتوب همایونی مصر حکمداری مقوقسه اعطا ایلدکده مقوقس حاطب حقنده رعایت کامله اجرا وعودتیله ذات رسالتپناهی‌یه درت جاریه وبر بغله وبر حمار اهدا ایلدی . شو جاریه‌لردن بریسی نجل کریم نبوی ابراهیمك والده‌سی ماریه‌در . مذکور بغله حیوانات خاصهٔ نبویه‌دن معدود اولان دلدل وحمار دخی یعفوردر .

(شجاع الاسدی) مکتوب پیغمبری‌یی حارث غسانی‌یه ویردکده حارث اوقودقدن صکره حدته یره القاو « ایشته بن عسکرله اوزرینه کله‌جکم » دیو ترهاته اجترا ایتدکده شجاع مدینه‌یه عودت وکوردیکنی عرض حضور نبوت ایلدی . ورسالتپناه افندمز حارث حقنده (باد ملکه) دیو بددعا ایتدی . حارث ایسه قیصرك ولاتندن معدود

اولدیغندن عسکرله مدینه اوزرینه هجوم ایتمسنی قیصردن استیذان ایتمش ایسه ده رخصت الهمامشدر ٠

(سلیط بن عمرو) مکتوب نبوی‌یی هوذه‌یه تبلیغ ایلدکده هوذه « کندولرندن صکره بنی ولی عهد ایدر ایسه مسلمان اولوب کندویه معاونت وایتمز ایسه حرب ایدرم » دیمکله بددعای نبوی‌یه مظهر اولدیغندن چوق چکمکسزن فوت اولدی ٠

(علاء الحضرمی) مکتوب همایونی منذره ویردکده کرك منذر، کرك بحرین طرفلرنده‌کی عربلرك جمله‌سی اسلام ایله مشرف اولدیلر ٠

عمرة القضاء

حدیبیه مصالحه‌سنده اهل اسلامك بیت شریفی زیارت ایتملری بو سنه‌یه تعلیق اولنمشیدی ٠ فخر عالم افندمز حضرتلری شهر ذی القعده‌ده ایکی بیك نفر اصحاب کزین ایله مکه‌یه متوجهاً مدینه‌دن حرکت بیوردیلر ٠ یدکده یوز رأس آت کوتوریلوب التمش قدر دخی قربانلق دوه النمشیدی ٠ مکه‌یه یاقین وارلدقده شرط مصالحه موجبنجه قریش مکه‌دن چیقوب حضرت پیغمبر اصحابیله مکه‌یه داخل اولمش وقریش اوزاقدن تماشا ایتمشدر ٠

مكه‌يه بعدالوصول اصحاب ايله برلكده بيت‌اللهى طواف ومروه وصفا اراسنده سعى ايله عمرهٔ قضايى [١] ايفا بيورديلر . اوچ كون مكه‌ده اقامتله امر زيارت بعدالاكمال مدينه‌يه عودت بيورلدى .

---

[١] سنهٔ حديبيه‌ده بيت الحرامدن صد ايله عندالحنفيه فاسد اولان عمره‌يى قضـا واجرا عمره‌يى متضمن اولديغى ايچون (عمرة القضاء تسميه اولنمشدر .

اوننجی فصل

سکزنجی سنهٔ هجریه وقایعی

خالد بن الولید وعمرو بن العاصک وعثمان بن طلحه نك اسلامی . غزوهٔ موته . نقض صلح وفتح مکه . خالد بن الولیدك بنی جذیمه یه بعثی . غزوهٔ حنین . حصار طائف . بعض وقایع .

خالد بن الولید وعمرو بن العاص وعثمان بن طلحه نك اسلامی

خالد بن الولید حضرتلری سنهٔ مذکوره شهر صفرنده عبدالدار اولادندن عثمان بن طلحه ایله شرف اسلامیتی حائز اولمق ایچون مدینهٔ منوره یه کلیور ایدی بوندن مقدمجه عمرو بن العاص حبشه یه کتمش اولدیغندن اوراده نجاشی ایله ملاقات ایلدکده نجاشی کندوسنی مؤاخذه وحالا قبول اسلام ایتمامسندن طولایی توبیخ ایلدی . عمرو بن العاص ایسه برازوقتدن برو دین مبین اسلامك قابل انکار اولمدیغنی درك ایتمکله نجاشینك یاننده قبول اسلامیت ایتدکدنصکره حضور حضرت پیغمبری یه متوجهاً کلور ایکن یولده خالد بن الولید وعثمانه تصادف

ایتدی « یاخالد نره یه کیده یورسن » دیدکده « قبول اسلامیت ایچون مدینه ده حضور رسول اللهه کیدیورم . زیرا حق بوللر کونش کبی میدانه چقدی . ارتق انکار اولنه جق جهت قالمدی » دینجه عمرو بن العاص « واقعا اویله در . سوزك پك طوغریدر . بنده اسلامی قبول ایلدم » دیه رك اوچی برلکده مدینه یه عزیمت و حضور قدسیت نشور حضرت پیغمبری یه بالوصول عرض اسلامیت ایلدیلر . رضی الله عنهم .

حضرت خالدك فن حربجه اولان اقتداری و عمرو بن العاصك بین العرب درجهٔ فطانتی و عثمانك دخی اشراف قریشدن اولمسی جهتلریله شو اوچ ذاتك اسلامی مسلمینه باعث سرور عظیم اولمشدر .

غزوهٔ موته

موته شام بلادندن بلقا حوالیسنده بر محلدر . شو غزوه سنهٔ مرقومه جمادی الاولیسنده وقوعبولمشدر . سببی قیصرك امراسندن بصری والیسی شرحبیل بن عمرو الغسانی سفیر نبوی حارث بن عمیری قتل ایتمسی ایدیکه بوندن بشقه سفرای پیغمبرینك هیچ بریسی قتل اولنمامشدر .

حارثك مقتولیتی خبری مدینه‌یه کلدکده طرف رسالتپناهیدن ترتیب اولنان اوچبیك نفری حاوی بر فرقهٔ عسکریه‌یه زید بن حارثه حضرتلری سرعسکر تعیین بیوریلوب جعفر بن ابی طالب وعبدالله بن رواحه ایله خالد بن الولید رضی الله عنهم حضراتیده زید رضی الله عنه حضرتلرینه بالترفیق شرحبیل اوزرینه کوندرلدیلر . عندالمحاربه زید شهید اولور ایسه جعفر و اوده حائز شهادت اولدیغی حالده عبدالله بن رواحه سرعسکرلك وظیفه‌سنی ایفا ایتمسی و عبدالله دخی شهید اولدیغی تقدیرده جمعیت کیمی انتخاب ایدر ایسه انك سرعسکر اولمسی امر وتوصیه بیورلدی .

فرقهٔ مذکوره معان نام منزله‌وارد قده شرحبیلك استعانه‌سی اوزرینه قیصر جانبندن یوز بیك عسکر امداده کوندرلدیکی کبی لخم و جذام و بلقین قبیله‌لریله قبائل سائره‌دن دخی پك چوق غلبه‌لك شرحبیلك یاننده طوپلانوب دشمنك مقدمة الجیشی مالك بن رافله قوماندا-سیله ارض بلقادن مآب نام محله کلدیکی تحقق ایلدیکندن فرقهٔ اسلامیه معانده ایکی کیجه اقامتله کندولرینك عسکر اعدایه نسبت قبول ایده‌میه‌جك درجه‌ده ازلقلرندن ناشی یا عودت ، یاخود عساکر کافیه جلبی ایچون طرف

حضرت پیغمبری‌یه عرض کیفیت ایله‌لری خصوصلرینی مذاکره ایلدیلر . عبدالله بن رواحه حضرتلری کیرو دونمك شان اسلامیته یاقشمیه‌جغنی و مسافه‌نك بعدیتنه نظراً استعانه‌دن دخی وقتیله استفاده ممکن اوله‌میه‌جغنی بیان ایلدیکندن متوکلاً علی‌الله حربه قرار ویرلدی .

عساکر اسلامیه معاندن حرکتله بلقا مضافاتندن مشارف نام موضعه یتشدکلرنده روم و عربلرك ایکیوز بیك موجودلی بر اردولرینه راست کلدیلر . بناءً علیه موته نام محله چکیلوب اردوی اسلامك میمنه‌سی قطبة بن قتادة العذرینك و میسره‌سی عبایه بن مالك الانصارینك تحت ریاستنه ویریلوب زید بن حارثه حضرتلری قلب عسکرده اولدیغی حالده دشمنه قارشو صف باغلادیلر .

زید بن حارثه حضرتلری پك زنکین ایدی . محاربه‌یه باشلانه‌جغی صره‌ده جاریه‌لرینك، کوله‌لرینك، خرماقلرینك خاطره‌سی قلبنده بعض مرتبه عقده‌لر احداث ایدرك بو عقده‌لری صفوت درونه مانع کوردیکندن عساکر مسلمینه خطاباً « ای معشر مسلمین هپکز شاهد اولکز که نقدر کوله و جاریه‌م وار ایسه هپسنی ازاد ایلدم . نقدر ایراد و عقار و متملکاتم وار ایسه هپسنی بیت مال مسلمینه باغشلادم . زخارف دنیا شرف دین و عقبانك بر جزء

اقلنه معادل اوله‌مز. بو کون او شرفك احرازی کونیدر »
دیدکدنصکره کندی نفسنه خطاب ایله « ای نفس ایشته
یالکز وهر درلو متملکاتدن بری و مجرد قالدك. ارتق
خلوص ایله غزا ایتملیسن » دیه‌رك رأیت رسول اللهی
حاملاً محاربه‌یه باشلایوب شهیداً عازم دار السلام
اولدیغندن سنجاغی ابن عم النبی جعفر بن ابی طالب
حضرتلری الدی. جعفر محاربه‌ده سکسان قدر یاره
ایله مجروح اولدیغی حالده شهید اولدی. رضی الله عنهما.

حضرت جعفرك شهادتندن صکره سنجاغی عبدالله
بن رواحه حضرتلری الوب حرب ایدرکن پارمقلرینك
بریسنه قلیج دوقوندیغندن کوکندن بر مقدارینی قطع
ایلدی. پارمق صاللانمغه و محاربه‌ده اذیت ویرمکه
باشلادی. مشارالیه حضرتلری آتندن یره نزول ایله
ایاغنی مجروح اولان پارمغنك اوزرینه باصوب قوتله
النی چکدی و پارمغنی قوپاروب اتدقدن صکره شهید
اولنجه‌یه دکین حربه دوام ایتدی. رضی الله عنه.

بوندنصکره عسکرك اتفاق آراسیله سنجاغی خالد
بن الولید حضرتلری الەرق حربه دوام ایتمکله اوکون
حضرت خالدك النده طقوز عدد قلیج قرلمشدر.

شو محاربه‌نك وقت جریاننده حضرت رسول الله

یانده مجتمع اصحاب کرامه حربك صورت وقوعنی و زید
وجعفر و عبدالله شهید اولدقلرندن سنجاغی خالد الدیغنی
ومجاهدین کرامك نه وجهله ثبات و بسالت کوسترمکده
اولدقلرینی بیان ایله برابر خالد بن الولیدك بو شجاعتی
اوزرینه اوکون کندوسنی (سیف الله المسلول) دیو
تلقیب بیوردیلر ٠

دشمن عسکرندن تلف اولانلرك مقداری عساکر
اسلامیه موجودینك اضعافی اولوب اهل اسلام غلبه
ایلدی ٠ لکن عسکر اعدا قرلقله دوکنور شی اولدیغندن
تعقیبلرندن صرف نظرله دشمنك میدانده قالان اموال
کثیره سنی بالاغتنام عودت ایلدیلر ٠ مدینه یه وصوللرنده
بیان ایلدکلری وقوعات سبقت ایدن اخبارات نبویه یه
تمامی تمامنه توافق ایتمکله شو معجزهٔ نبویه دخی سائر
معجزات متواتره صره سنه کچمشدر ٠

سید کائنات افندمز حضرتلری جعفر بن ابی طالبك
وفاتندن پك محزون ایدی ٠ مجاهدین کرامك مدینه یه
یوم وصوللرنده بالذات عساکر مسلمینی خارج شهرده
استقبال بیوردیلر ٠ حین استقبالده راکب بولندقلرندن
جعفر بن ابی طالب حضرتلرینك هنوز صبی بولنان اوغلی

عبدالله‌ی قارشوسنه المشیدی . عودت ایدن مجاهدینك ایچنده حضرت جعفرك موجود اولمدیغی ایچون چوجغه باقدقچه مبارك کوزلرندن یاش دوکوب اغلایور ایدی .

جعفر رضی الله عنه حضرتلرینك حین محاربه‌ده حامل اولدیغی لوای سعادتی طوتان صاغ الی دشمندن بریسنك قلیجی ایله دوشدیکندن لوای سعادتی صول الیله طوتمش وصول الی دخی بر دشمن قلیجیله دوشمشیدی . فخر موجودات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلری جعفر رضی الله عنه حقنده (ابدله الله بیدیه جناحین یطیر بهما فی الجنة) حدیث شریفنی ایراد و حضرت جعفره عندالمحاربه سقوط ایدن اللرندن بدل جناب حق جنتده اوچق ایچون ایکی قناد احسان بیوردیغی بیان بیوردیلر . بناءً علیه حضرت جعفر (ذوالجناحین) و (طیار) اسملریله تسمیه اولندی .

نقض صلح و فتح مکهٔ مکرمه

بوقاروده بیان اولندیغی اوزره حدیبیه مصالحه‌سندن صکره خزاعه قبیله‌سی عهد وامان پیغمبری‌یه و بنی بکر قبیله‌سی قریشك امانه داخل اولمشیدی . ایکی طرفدن هیچ بریسی دیکر طرفك امانه داخل اولانلره تعرض

اتماملری مصالحه ایجاباتندن ایکن بنی بکر طائفه‌سی بغیر حق خزاعه قبیله‌سی علیهنه قیام ایدرك رؤسای قریشدن عکرمة بن ابی جهل و صفوان بن امیه وسهیل بن عمرو بذاتهم معاونت وحرباً خزاعه قبیله‌سندن یکرمی کشینك قتلنه جسارت ایلدیلر .

بو خبر هنوز مدینه‌یه وارمزدن اوچ کون مقدم طرف رسالتپناهیدن کیفیت اصحاب کرامه وقوعی وجهله خبر ویرلمش ایدی . اخبار نبوی وجهله عمرو بن سالم خزاعی قرق کشی ایله مدینه‌یه کلوب فریاد ووایلا وسید کائنات افندمزه عرض اشتکا ایلدکلرندن مشتکیلر وعد نصرتله اعاده و متعاقباً ابوسفیانك تجدید مصالحه ایچون مدینه‌یه کلمك اوزره اولدیغیده افاده بیورلدی .

ابوسفیان ایسه وقعهٔ مذکوره‌ده ذی‌مدخل اولمیوب قریشك نقض عهدایله بنی بکره معاونتلرندن طولایی اتش خوف وتلاش ایله اتکاری طوتشمش و رؤسای قریش مدینه‌یه عودت ایلدکلرنده هر برینك اطرافنی ذباب حیرت و ندامت چویرمشیدی . « هر نصلسه بر ایش ایدی اولدی کیتدی . محمد طویار ایسه انامزی اغلادر . مدینه‌یه کیت ده تجدید صلحك چاره‌سنه باق » دیه‌رك ابوسفیانی مدینه‌یه کوندردیلر .

ابو سفیان مدینه‌یه بعدالوصول طوغریجه كریمه‌سی حلیلهٔ جلیلهٔ رسالتپناهی ام حبیبه رضی الله عنها حضرتلرینك سعادتخانه‌لرینه كیدرك مبسوط اولان بساط شریف نبوی اوزرنده اوطوردی . ام حبیبه « سنك كبی بر مشركك بساط پیغمبری اوزرنده اوطورمغه نه لیاقتی واردر » دیه‌رك بساطی حدتله ابوسفیانك التندن چكدكده ابوسفیان « بزدن ایریله‌لی نقدر شریره اولمش سن » سویلدی . ام حبیبه « جناب حق بكا اسلام شرفنی احسان بیوردی . سنك قریش اراسنده ریاست و دعوای فطانتكله برابر وحدانیت خدا ونبوت رسول كبریایی انكار ایدرك دولكر و طاشجی كبی بر طاقم اشخاصك یاپدقلری طاش واغاج پارچه‌لرینی معبود اتخاذ ایدیشكدن بیوك شر وقباحتمی اولور » دیمكله ابوسفیان انفعال ایله اورادن قالقوب حضور نبوی‌یه عزیمت وتجدید عهودی رجا ایلدی . هیچ بر جواب شافی الەمدی .

ابو بكر الصدیق و عمر الفارق رضی الله عنهما حضرتلرینی دخی بشقه بشقه زیارتله یالواردی ایسه‌ده صدیق اكبر رسول اكرمه عائد بوكبی امورجه كندی یدنده مداخله صلاحیتی اولمدیغی وحضرت عمر ایسه

« بندمی شفاعت اومایورسن ایش بکا قالوبده برقارنجه یی بیله کندمه ارقداش بولسه‌م هیچ بریکزی صاغ براقم » جوابنی ویردی •

ابو سفیان کمال حیرتله فاطمة الزهرا رضی الله عنها حضرتلرینه کیدرك « امان یا فاطمه همشیره‌ك زینب ابو العاصی حمایه ایله قورتاردیغی کبی سنده بنی جوار وحمایتکه الوب قورتار » دیدکده حضرت فاطمه کندوسی نسواندن اولدیغنی وبویله ایشلره قارشمق الندن کلیه‌جکنی سویلدی • بو مکالمه اثناسنده ایکی بچق یاشنده بولنان حضرت حسن افندمز والده‌سنك قارشوسنده کزوب اوینایور ایدی • ابوسفیان « هاشو نور پارچه‌سنی بکا ویر • مسجده کوتوره‌یم • حمایه‌سنده اولدیغمی اعلان ایلسونکه دنیا طوردقجه سید العرب اوله » دیدی ایسه‌ده حضرت فاطمه « اوعلم بر چوجقدر حمایه نه اولدیغنی بیلمز » جوابنی اعطا ایلدی •

ابو سفیان متحیر قالوب علی المرتضی رضی الله عنه حضرتلرینك یاننه عزیمتله « امان یاعلی بنم ایشم چوق مشکل اولدی • نه یپاجغمی شاشاشردم • سن بنم باشمه برعقل قو » سویلدکده حضرت علی « سن هپسنك بیوکی سن • همان طوغریجه مسجده کیدرك معشر مسلمینده

بن ایکی طرفیـده جایه‌مه الدم دیو ندا ایلدك ایسه ایش بتر کیدر » بیوردقلرندن ابوسـفیان « بوندن فائده اولورمی » دیمکله حضرت علی « بشـقه چاره‌سیده یوقدر » سویلدیلر . ابوسفیان مجمع اصحابه عزیمتله « ای معشر مسلمین آکاه اولیکزکه ایکی طرفیـده بن کندی امانمه الدم » دیه‌رك مکه یولنی طوتدیغنـدن نداسـنی ایشیدنلر « الله عقلار ویرسون » دیوب کولشدیلر .

ابو سفیان مکه‌یه کتدکده زوجه‌سی هند « نه ایش کوردك » دیو سؤال وابو سفیان کیفیتی حکایه ایتمسیله برابر هند کوکسـنه بردپه اوروب « کوردیکك ایش بومیدر » دیو ابو سفیانی تحقیر ایلدی .

فرداسی قریش ایله ملاقات و بیان وقوعات ایلدکده قریش «علی سنکله اکلنمش . محاربه خبرینی کتیرمدك که تدارکلی بولنه‌لم مصالحه‌خبرینی کتیرمدك که امین اوله‌لم . شدرحال ایدیشکدن نه فائده حاصل اولدی » دیو تقبیح ایتدیلر .

ابو سفیان مدینـه‌دن چقوب کتدکدنصکره رسول اکرم افندمز مکه‌اوزرینه کتمك ایچون تدارکاته باشلایوب فقط ایش مکه‌یه شایع اولمامق ایچـون بوطرفدن اوته

جانبه‌واوته‌دن‌برو طرفه قوش بیله‌اوچه‌میه‌جق‌درجه‌ده یوللری صم صیق محافظه التنه الدردی .

بنی هاشمك ازادلولرندن اولوب اوارالق تسئل ایچون مدینه‌یه کلمش اولان ساره نامنده بر قاری عودت ایدرکن اصحاب کرامدن حاطب بن بلتعـه رسول اکرم افندمزك قریش علیهنده‌کی حرکتنه دائر برکاغد یازوب ساره ایله مکه‌یه کوندردی . ساره شو کاغدی صاچنك اوروکی ایچنده کزلیوب مدینه‌دن چقمش اولدیغی حالده کیفیت درحال جبریل امین واسطه‌سیله اخبار وکاغدك اخذی ایچون جانب رسالتپناهیدن علی المرتضی وسائر بعض ذوات ارسال اولنغله روضهٔ خاخ دینلان موضعده ساره‌یی طوتدقلرندن مزبوره هرنقـدر انکارده بولندی ایسه‌ده بالاصرار کاغد صاچی اراسـندن چقاریلوب مدینه‌یه عودت وذات رسالتپناهی‌یه تقدیم اولندی .

حاطب جلب واستنطاق اولندقده « یا رسول الله والله شو کاغدی یازیشم دین اسلامجه ذره قدر تغیرمدن ومکه‌ده بولنان اهل وعیالمی تأمین ایچون یالکز قریشه تحمیل منت مطالعه‌سندن بشقه بر شیدن ناشی دکلدر » سویلمسنی متعاقب حضرت عمر « یا رسول‌الله اذن‌ویرده شو منافقی اولدیره‌یم » دیدیکندن رسول اکرم افندمز

حاطبك اهل بدردن اولدیغنی واهل بدرك (اعملوا ماشئتم فقد غفرت لکم) بشارت جلیله‌سیله مبشر اولدقلرینی بیان بیوردیلر.

حضرت پیغمبر ادهم بن غفاری‌یی مدینه‌ده خلیفه قویوب شهر رمضانك ایکنجی کونی عسکرله مکه‌یه متوجهاً حرکت بیورمشلردر. رفاقت سنیه‌لرنده بولنان عسکرك مقداری شودر.

نفر	
١٣٠٠	مهاجریندن
٤٥٠٠	انصاردن
٤٣٠	بنی سلیم قبیله‌سندن
٥٠٠	بنی کعب قبیله‌سندن
٣٢٧٠	قبائل سائره‌دن
١٠٠٠٠	

ذات عالی پیغمبری ذو الحلیفه نام موضعه واصل اولدقلرنده عباس بن عبد المطلب رضی الله عنه حضرتلری مهاجراً اهل وعیالیله مکه‌دن چقوب مدینه‌یه کلیور ایدی. ملاقات نبوی ایله مشرف اولمغله اهل وعیال واشیاسی مدینه‌یه بالارسال کندولری رفاقت پیغمبریده قالدی.

عمزادهٔ رسالتپناهی سفیان بن حارث و ابن عمهٔ نبوی
عبدالله بن امیه دخی حضرت عباس ایله برابر ایدیلر .
بونلر بر وقت فخر کائنات افندمز حقنده درلو درلو
حقارتلرده بولنمش اولدقلرندن ایکیسنهده التفات بیور.
لمدی . ام سلمه حضرتلرینك شفاعتیله عفوه مظهر وشرف
اسلام ایله مشرف اولدیلر .

مکهیه درت فرسخ مسافهده واقع مر الظهران
منزلنه وارلدقده اوکیجه اون بیك محلده اتش یاقدرلدی .
نقض صلحدن طولایی قریشك هپسی وهم اوزره اولد.
قلری حالده یوللرك محافظهسندن ناشی او کیجهیه قدر
رسول اکرمك عسکرله مدینهدن چقدیغنه ومکهیه
کلمکده اولدیغنه معلومات الهمامشلر ایدی .

ابو سفیان بعض رفقاسیله مکهدن چیقوب تفحص
ایدرکن کیجه وقتی مر الظهرانده یانان اتشلر کوزینه
ایلشدکده « بونه » دیهرك افکاری حریق اصابت ایدن
بنا کبی طوتشمقه باشلادی . هر نقدر ملاحظه ایلدی
ایسهده هیچ بر معنی ویرهمدی . عمرنده بویله شیئه تصادف
ایتمامش اولدیغندن هر خطوهده قلبنه خلجان غلبه ایدوب
کوزلرینی اتشلره عطف ایدر وکویا که دست وهم وحیرت
یقهسندن طوتوب کندوسنی کیرویه چکر ایدی .

حضرت عباس او کیجه بعض اوهامه ذاهب اولمش وشو غلبه لك خصمانه بر صورتله مکه یه کیرر ایسه قریشدن هیچ بر کیمسه صاغ قالمز افکاری ذهننی طولدرمشیدی. دخالته مسارعت ایلملری ایچون واسطه بولوبده قریشه بر خبر کوندرمکی تصور ایلدی. او تصوره وجود ویرمك ایچون بغلهٔ نبویه یه راکباً اردودن طشره چیقدقده ابو سفیان ایله ارقداشلرینه تصادف ایتمکله سسلرندن بربرینی طانیدیلر.

ابو سفیان «امان یااباالفضل بو نه علامتدر» دیدکده رسول اللهك اردوی همایونی اولدیغنی و شوار دو خصومتله مکه یه کیرر ایسه قریشك خانمانی کورینان اتشلر کبی یانوب کول اوله جغنی بیان بیوردیلر. ابوسفیان «چاره یااباالفضل چاره» دیو یالوارمقله حضرت عباس ابو سفیانی قاطرك اردینه بیندروب حضور رسول اللهه کوتوردی.

چادرلر اوکندن کچدکجه اصحابدن هر بری چیقوب «شو کیمدر» دیو سؤال ایدر و حضرت عباسی کوردکده «عم رسولدر» دیوب چادرینه کیرر ایدی. حضرت عمر ایسه چادرینك اوکنده هپسندن بیوك بر اتش یاقمش و قریشی اتش قهر ایله یاقوب کول ایتمکه پك حریص

بولنمش ایدی. حضرت عباس او چادرك اوكنه یتشدكده عمر الفاروق ابو سفیانی كورمسیله برابر «یاعدواللّه سنده نه ایمان واردر نده امان. طورده سیر ایت كه شمدی تصل بوینكی اوره‌جغم» دیه‌رك رخصت المق ایچون علی العجله خیمهٔ نبوی‌یه طوغری كتدی. لكن حضرت عباس قاتری مهمیزلیوب اندن مقدم خیمهٔ سعادته یتشمكله وصولنی متعاقب حضرت عمر دخی ایچرویه دخول و «یا رسول اللّه شو آدم اللهك دشمنیدر. نه دینی، نده امانی وار. اذن ویرده شمدی بوینی اوره‌یم» دیدكده حضرت عباس «بن ابو سفیانه امان ویرمشم» سویلدیكندن فخر كائنات افندمز «یا ابا سفیان مسلمان اول كه سلامتی بوله‌سن بیوردیلر. ابو سفیان «یالات و عزایی نه یاپایم» دیدیكی انده حضرت عمر پراتش اولوب «یاعدو اللّه سن بو سوزی طشره‌ده سویلملی ایدك» دیه‌رك حدتندن دترمكه باشلادی. رسول اكرم صلی اللّه علیه وسلم افندمز حضرتلری حضرت عباسه «بو كیجه ابو سفیانی كندی چادركده محافظه ایله‌ده یارین ایجابنه باقه‌رز» بیوردیلر. حضرت عباس ابو سفیانی الوب چادرینه كتدی.

صباحلین امر پیغمبری ایله ابو سفیانی خیمهٔ سعادته

کوتوردکده ذات عالیء نبوی « یاابا سفیان جناب حقدن بشقه الوهیت و عبودیته لایق اله اولمدیغنی اقرار ایده جکك وقت کلمدیمی » بیوردیلر . ابو سفیان « یا محمد نقدر کریم، نقدر حلیم، اقربایه نقدر مرحمتلی ایمش سن . انام بابام سکا قربان اولسون . الله تعالی حضرتلرندن بشقه اله اولسه ایدی قریشك حالی بویله اولمز ایدی » سویلدی . حضرت پیغمبر « بنم نبوتمی اقرار ایده جکك وقت کلمدیمی » بیوردقلرنده ابو سفیان « بونده هنوز شبهه دن قورتلهمامشم » سویلدیکندن حضرت عباس « یاابا سفیان دها سوزی اوزاته جقمیسین . مسلمان اولمدکسه والله شیر شمشیر فاروقی سنی بر لقمه کبی طعمه ایده جکنده هیچ اشتباه ایتمه » دیمکله ابو سفیان قبول اسلام ایله کلمهٔ شهادتی ترتیل و تلاوت ایلدی .

بونك اوزرینه حضرت عباس رسالتپناه افندمزه « یارسول الله ابو سفیان شانی سور بر آدمدر . کندوسنه بر امتیاز احسان بیورکه بین القوم افتخار ایتسون » دیدکده رسول اکرم افندمز « ابوسفیانك خانه سنه دخالت ایدن و سلاحنی براغان و اوینك قپوسنی قپایوب ایچروسنده اوطوران امیندر » بیوردیلر .

ارتق مکه یه عودتی ایچون اعطا بیوریلان رخصت

اوزرینه ابو سفیان كتمك استدكده حضرت عباس اول امرده اردوی همایونك عظمتنی كوسترمك ایچون ابو سفیانی برابر الوب بر طار یول اوزرنده طوردردی. عسكر اسلام طاقم طاقم رئیسلرینك ارقه‌لری صره حركت وانتظام اوزره اورادن كچدكچه هر بریسنك مهابتندن كویا كه طاغلر دترمكده ویوزلرندن پارلایان انوار سعادت وبشاشتدن افتاب عالم آرا یردن قالقان غبارك ارقه‌سنده محجوب اولمقده ایدی. افراد اصحاب قارشولرندن صاعقه بیله كله‌جك اولسه مقاومت ایده‌جك درجه‌ده صلابت وشهامتله یوریور والسنهٔ نصرت هر بریسی (علیك عون الله) دیوب آلقشلایور ایدی.

ابو سفیان هر بر طاقمك كیملر اولدیغنی سؤال ایدر وحضرت عباس جواب ویرر ایكن وقتیله اهل اسلام علیهنده دیش بیله‌یان قبائل وعشایرك اقویاسنی علی العموم قوزی سوریلری كبی جان وكوكلدن مطیع ومنقاد اولدقلری حالده شو جمعیت عظیمه ایچنده كوردی.

ایلرو كچنلری رسول اكرم افندمزك عساكر خاصه‌لری تعقیب ایلدی. حضرت پیغمبر مهابت وسعادتله ناقهٔ قصوایه بینمش وصاغنده صولنده صدیق اكبرله اسید بن حضیر شرف مصاحبتله مفتخر اولوب مهاجرین

وانصارك كیمی پیاده، كیمی سواری اول شمع بزم رسالتك پروانه‌لری كبی اطرافنی احاطه ایتمشلر ایدی. عظمت نبوت تكبیر صدالریله برابر زمیندن اسمانه و اسماندن زمینه عكس ایتمكده، نمایان اولان قدسیت (لولاك لما خلقت الافلاك) سرینی شرح ایلمكده ایدی.

شو عظمت علیـا حضرت عباس ایله ابو سـفیانك بولندقلری موضعده مهابت‌افزا اولدقده ابو سفیان حضرت عباسه «یا اباالفضل برادر زاده‌ك ملك و سـلطنتی نقدر بیومشدر» سـویلدیكندن حضرت عباس «سـلاطین عسكر و تبعه‌سنك رنك اطاعتلریله پیغمبر عسـكرینك طرز انقیاد و اطاعتلرینی فرق ایده‌جك قوهٔ مدركه دن محروم میسن. سن حالا بوكا سلطنت می سویلیورسن. پادشاه‌لرك مقر سلطنتلرینی كورمامش دكلسین. تبعه‌سـنك، عسكرینك بو درجه تقدیسنه و اطاعت ظاهره و باطنه‌سنه مظهر اولمش هانكی پادشـاهی كوردك. كـوزك اچ. بو كوردیكك سلطنت دكلدر. نبوتدر» سویلدی.

انصار كرامك علمداری سـعد بن عباده حضرتلری علم شریفی حاملاً عسكرینه پیشرو اولدیغی حالده كچركن ابو سفیان كوزینه ایلشمكله «بو كون قریشك رذیل اوله‌جغی و یوم احد انتقـامنك النه‌جغی كوندر» دیمش و ابو

سفیانی اتش اوهامه طوتشدرمش ایدی. ذات عالیٔ پیغمبری مقابل کلدکده ابو سفیان « یارسول الله کندی‌قومکی هلاکمی ایده‌جکسین » دیه‌رك سعد بن عباده‌نك تعریضندن شکایت ایتمکله‌رسول اکرم افندمز «لا. بوکون قریشك عزیز اوله‌جغی کوندر » بیوردقدن صکره‌انصارك بایراغنی سعددن الوب سعدك اوغلی قیسه ویردی.

لشکر اسلام ذی طوی نام محله بعدالوصول اوراده توقف امری ویرلشدر. لکن او موقعه کلنجه‌یه دکین ذات پیغمبرینك و عساکر مسلمینك مکه‌یه عزیمتلرندن قریشجه معلومات یوغیکن اوراده عسکرك و راحله‌لرك ایاقلری التندن قالقان توزلرك هواده بلوت کبی تجسم ایلدیکی کورلمکله قریش « شو علامت غریبه ندر » دیو تحقیقه قیام و ابو سفیانك سرعتله کلمکده اولدیغنی کورملریله هپسی باشنه طوپلانوب « یا اباسفیان ارقه‌کده کلان کیمدر » دیو سؤال ایلدیلر. ابوسفیان « وای حالکزه. محمد کوك تیموره غرق اولمش بر اردوی عظیم ایله کلیورکه عسکرینك هر بریسی بر ارسلانه میدان اوقومقده‌در. محاربه‌ایچون ال قالدردیغکز انده خانمانکزك طولو دکش تارلایه دونه‌جکنده شبهه ایتمه‌یکز » دیدکدن صکره « بنم خانه‌مه دخالت ایدن، سلاحنی براغان، خانه‌سنه

کیروب قپوسنی قپایان امیندر » سویلدیکی جهتله قریش « الله سنی رذیل ایتسون . بو نه خبردرکه ویره یورسن » دیه‌رك حیرت و دهشتلرندن شاشوب قالدیلر .

ابو سفیانك زوجه‌سی هند بنت عتبه رؤسای قریش ایله برلکده ایدی . زوجنك لساندن بو سوزلری دیکلمسیله برابر حدتندن ابو سفیانك صقالنه یاپشوب « امان شمدی اولورم . یا آل غالب شو بونامش حریفی اولدرن یوقمی » دیو باغردقده ابوسفیان « صقالیمی براقده مسلمان اول . والله برقلیجده خیار کبی باشـلك اوچررلر » سویلدکده هند قورقوسندن ابوسفیانك صقالنی الندن براقوب فرار ایله خانه‌سنه قپاندی .

حضرت پیغمبر ذی طواده طوپلانان عساکر اسلامیه‌یی و هر بریسـنك امره انقیاد ایله دین یولنده فداکارلقله مفتخر اولدیغنی کوروب حین هجرتده مکه‌دن چقار ایکن تصادف ایلدیکی احوالی و بوکون مظهر اولدیغی احسان ذی الجلالی مطالعه و ملاحظه ایلدیکندن متواضعاً لله باشنی اول قدر اشاغی اکدی‌که مبارك لحیه‌لری سوار اولدیغی ناقه‌نك پالاننه ایرشدی .

مهاجرین ایله مکه‌نك اوسـت طرفنـده واقع کدا موقعندن حضرت زبیرك وانصار ایله ثنیه‌دن سـعد بن

عبادەنك واسلم، غبار، جهینه، مزینه وسائر قبائل ایله اشاغی طرفده واقع لیط بولندن خالد بن الولیدك شهره کیرمسنی امر بیوردیلر. ابو عبیدة الجراح حضرتلریده بر جماعتله بطن وادی بولندن کوندرلدی. ذات عالیلری اذاخر طریقیله مکه‌یه توجه بیوروب قریش طرفندن حمله وتشهیر سلاح اولنمدقچه زنهار محاربه اولنماسی ایچون مشارالیهمك هر برینه امر ویردیلر.

او صره‌ده عکرمة بن ابی جهل، صفوان بن امیه، سهیل بن عمرو وبنی بکر ایله احابیش وبنی حارث وهذیل قبیله‌لرندن بر جماعت خندمه دینلان محلده خالد بن الولیده قارشو چقوب حربه باشلادقلرندن خالد امر پیغمبری‌یی تبلیغ ونصایح لازمه ایله هر نقدر تأمین اعطا ایلدی ایسه‌ده دیکلمدکلری جهتله بالمقابله جمعیتلری تار مار ایدیلوب فراریلرك براوجی مسجد الحرام قپوسنه یتشدی. حضرت خالد ایسه راست کلدیکنه ضرب سیف اقتدار اتمکله اهل اسلامدن ایکی نفر شهیده مقابل قریش ایله قبائل معاونه‌لرندن یکرمی اوچ کشینك لاشه‌لری خالك هلاك اوزرینه سرلدی.

حضرت پیغمبر اوزاقدن خالدك قولنده قلیچلر پارلادیغنی کورمسیله « بو نه اولیور. محاربه اولنمسون

دینلمدیمی » دیه‌رك چابك آدم کوندردی ایسه‌ده سبب محاربه عرض اولندقده (قضاء الله خیر) بیوردیلر ·

لکن وقعهٔ سابقه اوزرینه خزاعه قبیله‌سی بنی بکر ایله حربه مأذون اولدقلرندن وقت ظهره قدر بولدقلرینی اولدردیلر · اندن صکره « قتلدن ال چکاسون » امری اعطا بیورلدی ·

عکرمه و صفوان ارقداشلریله برلکده خلقی حربه تشویق ایلدکاری وقت قریشدن جماس نامنده برشخص سلاحلانوب اوندن چقارکن زوجه‌سی « نره‌یه کیده‌یورسن » دیدکده جماس « اهل اسلامدن سکابر خدمتکار کتورمکه » دیمشیدی · قریش بوزیلوب هر بریسی بر طرفه قاچرکن جماس دخی تلاش ایله خانه‌سنه کلوب زوجه‌سنه « قاری قپویی قپا · ایش فنا » سویلدکده زوجه‌سی « هانی بکا بر خدمتکار کتوره‌جك ایدك · قپوده‌می براقدك » دیو استهزا ایلدیکندن جماس « سن نه سویلیورسن · اوراده بولنوبده کوره ایدك ·

بونه یوم خندمه دینلور یوم خندمه

بر قاچش قاچدیلرکه نه صفوان قالدی نه عکرمه

اهل اسلامك قلیجلری اویله قانقوب اینه‌یورکه انسانده نه قول براغیورلر نه جمجمه »

ما آلنده بر رجز انشاد ايلدى .

رسول اكرم افندمز سيف صارم يانلرنده و بر سياه عمامهٔ شريفه سر سعادت نشانلرنده ايدى كه وجه تابناكارى او عمامه التنده پردهٔ شبدن طلوع ايتمكه باشلايان افتاب كبى انوار قدسيتله لمعان ايدى . بجوندن تاخندمه يه دكين اتلولر صف باغلايوب جمله سى اول حضرته انتظار ايتمكده اولدقلرى حالده نير پرتو افزاكبى راحلهٔ همايونلرى اوزرنده طالع و اطراف قدسيت اتصافنده كى اصحاب كرامك شعشعهٔ آداب و اطاعتلرى جهت بجهت لامع اوله رق آدم آدم ايلرو كيدلمكده و ذات نبوت سمات عاليلرى صوت لين و ترجيع بهين ايله (انافتحنا) سورهٔ شريفه سنى قرائت بيورمقده ايدى . حجرالاسودك حذاسنه بعدالوصول يد مباركارنده كى چوكان ايله استلام و تكبير غلغله سى درون مكه يى نمونهٔ روز قيام ايلدى .

طاغ باشلرينه فرار ايله بودبدبهٔ اسمان كوكبه يى تماشا ايدن اهالئ ام القرى حيرت عظيمه ايله نشر صداى واويلا ايتمكده و اصنام پرستانك هر بريسى « امان يارب امان . هبلك نائله نك حاللرى نه اوله جقدر » ديو دوشنمكده ايدى .

حضرت پيغمبر ايسه بيت شريفى طواف ايتدكدن

صکره درون کعبه‌ده موجود اولوب یوز التمش عدد اصنامك جمله‌سنی پاره پاره ایتدروب نه هبل قالدی نه نائله .

اصنام مذکوره‌نك هر بریسی قورشون ایله ایاقلرندن طاش اوزرینه یاپشدرلمش ایکن رسول اکرم افندمز بالذات کعبه‌یه دخول ایتدکده یدنده‌کی چوکان ایله هانکی صنمه اشارت ایلدی ایسه اشارت یوز طرفنه تصادف ایدن صنم ارقه اوزرینه و ارقه‌لرندن اشارت اولنان بتلر یوزلری اوزرلرینه یره دوشدیلر .

صنملرك هپسی پارچه پارچه ایتدریلوب بر طاقم دولکرلرك ، طاشجیلرك مصنوعات خسیسه‌لرندن معدود اولان جماداتك قدرت و اعتبارلری ندن عبارت اولدیغی اصنام پرستانك انظار عمومیه‌لرینه قونلدی . او وقته دکین بونلری اله اتخاذ ایدنلرك هر بریسی هیچ بریسنك نفع و ضرره مقتدر اولمدیغنی و کندی غفلت و حماقتنی اکلادی .

ابو سفیان یوم احدده « بزم هبلمز وار » دیمشیدی . هبل ، اسافه ، نائله دینلان بیوك بتلر اصنام سائره ایله برابر زقاق اورطه‌سنده پاره پاره اولوب هر پارچه‌لری راست کلانلرك ایاقلری التنده چکنئور ایکن زبیر بن العوام حضرتلری ابو سفیانه باقوب « یا ابا سفیان هبل

نره‌ده قالدی »سویلدکده ابوسفیان « یا زبیر اللهی سورسن بنی حالده براق . محمدك اللهندن بشقه اله اولدیغنه اینانـدق، ایمان کتیردك . دها بر دیه‌جکك قالدیمی . اندن بشقه اله اولسه ایدی ایش بویله اولمز ایدی « سویلدی .

کعبه‌نك مفتاحی عبدالدار اولادندن عثمان بن طلحه رضی الله عنهده ایکن عثمان اسلامی قبول ایچون مدینه‌یه کیتدیکی وقت والده‌سی سلافه بنت سعده ویرمشیدی . جلب و قپو فتح اولندقدن صکره (ان تؤدوا الامانات الی اهلها) امر شریفنه امتثالاً ینه عثمانك اناسنه ویرلدی .

کعبه درونینده‌کی دیوارلرده نقدر صورتلر وار ایسه هپسی بوزدرلدی .

حضرت پیغمبر کعبهٔ شریفه‌ده ایکن اهل مکه ازدحام عظیم ایله طوپلانمش و »عجبا حالیمز نه اوله‌جقدر« دیو هپسی افکار مشوشه ایچنده قالمشیدی . ذات رسالتپناهی جمله‌سنه نظر انداز التفات اوله‌رق « یا اهل مکه بندن سزك حقکزده اوله‌جق معامله‌جه نه ظنده‌سکز » بیوردیلر . « سن برادر و برادرزادهٔ کریمسن . حقمزده خیردن بشقه بر معامله ظننده دکلز » دیدکلرندن « هپکز معافسکز » دیو تلطیف ایله تأمین عمومی اجرا و فقط

دملرینی هدر ایلدیکی ذکوردن اون بر و نسواندن التی نفر استثنا بیورلدی .

لکن دملری هدر اولنانلردن بعضیلرینك دائرهٔ شرفباهرهٔ اسلامه داخل اوله جقلرنیده اوکون خبر ویرمش وحتی خندمه محاربه سنده عکرمه اصحاب کرامدن بر ذاتی شهید ایتمش ایکن رسول اکرم افندمز « قاتل ومقتولك ایکیسیده ال اله ویروب جنته کیتمك اوزره اولدیغنی کوره یورم » بیورمشلر ایدی . حالبوکه دنیاده هیچ برکسه قالمیوب کافهٔ مخلوق ایمانه کلسه عکرمه نك مسلمان اوله جغنی کمسه مأمول ایتمز ایدی .

ذات قدسیت صفات پیغمبری بوندن صکره مجمع خاصه ده بر خطبهٔ شریفه اوقویوب بین العرب عادات اولان قتل اولاد وافتخار ابا واجداد ایله رسوم سائرهٔ جاهلیه یی الغا وابطال بیوردیلر .

ذکوردن دمی هدر ایدیلانلرك بریسی عبد العزی بن اخطل ایدی . مرقوم فتح مکه دن مقدم مدینه یه کلوب مسلمان اولمش وطرف رسالتپناهیدن بر قبیله نك زکاتنی طوپلامغه مأمور ایدلمشیکن رفاقتنده بولنان بر خزاعی یی قتل وطوپلادیغی حیواناتی مکه یه کوتوروب

ارتداد ایتمشیدی. مکه‌تك فتحی کونی کعبه‌نك اورتوسی آلتنده کزلنمکله بولنوب اعدام اولندی.

ایکنجیسی عبدالله بن سعد ابن ابی السرح ایدی. شو ذات حضرت عثمانك اخ رضاعیسیدر. مقدما مسلمان اولوب وحی کتابتنه تعیین اولنمش و حضرت پیغمبر آیات قرآنیه‌یی قرائتله یازدررکن او بشقه درلو تحریر ایله ارتکاب خیانت ایلدیکی تحقق ایتدیکندن مکه‌یه قاچوب ارتداد ایتمشیدی. حضرت عثمانك شفاعتیله عفوه مظهر اولوب ینه مسلمان اولدی.

اوچنجیسی عکرمة بن ابی جهل ایدی. مکه‌نك فتح اولندیغی کون خندمه‌ده حرب ایدرکن بوزیلوب ساحله طوغری قاچمش و یمنه متوجهاً کمی‌یه بینمش ایدی. زوجه‌سی قبول اسلام و رسول اکرمدن عکرمه حقنده اخذ امان ایلدی. عکرمه حضور نبوی‌یه کتورلدکده (مرحبا بالراکب المهاجر) بیوریلوب عکرمه‌نك درونی نور ایمان ایله طولمش اولدیغی حالده قبول اسلام ایتدکدنصکره عمرینی تقویت دین مبینه صرف ایله خلافت صدیقیه زماننده اجنادین غزاسنده شهید اولمشدر.

دردنجیسی حویرث بن نقید ایدی. مرقوم حویرث

حضرت پیغمبری هجو ایله مالوف اولدیغندن یوم فتحده حضرت علی واسطه‌سیله دردست و قتل اولندی .

بشنجیسی مقیس بن صبابه ایدی . یوقاروده تفصیل و بیان اولندیغی اوزره مرقوم مقدما مسلمان اولمشیکن انصاردن برذاتی قتل ایله مکه‌یه قاچوب ارتداد ایتمشیدی . مرقوم عمزاده‌سی نحیله بن عبدالله اللیثی واسطه‌سیله دردست و قتل اولندی .

التنجیسی هبار بن الاسود ایدی . هبار حق پیغمبریده چوق اذیتره جسارت ایتمش و بنت النبی حضرت زینب رضی الله عنها مکه‌دن کتوریلور ایکن یولده قارشو چقوب حرب ایله حضرت زینبه بر قارغی اوردیغندن مشارالیها هودجندن دوشه‌رك حملی ساقط اولدیغی حالده خسته‌لکه تصادف و بالاخره شو مرض ایله وفات ایتمشیدی . هبار تحری اولنورکن بغتةً حضور پیغمبری‌یه کلوب دخالت و اسلامی قبول ایتمکله عفو اولندی . هبار مسلمان اولدقدنصکره زمان کفرنده‌کی فنالقلرندن طولایی اصحاب کرامدن راست کلان کندوسنی سوکر واوده باشنی یره طوغری اکوب حلم و تحمل کوسترر ایدی . حلم و تحملی مسموع نبوی اولدقده « یا هبار سنی سوکنلری سنده سوك » دیو مقابله‌یه رخصت اعطا

بيورلمشدر . واقعا بر شخصك اهتداسى قبل الاسلام سبقت ايدن سيئاتنى محو ايدر ايسه‌ده هبار جكر كوشهٔ نبوى حضرت زينبك وفاتنه سبب اولمشيكن بعدالاهتدا حقنده طرف پيغمبريدن اغراض بشريه‌يه متعلق اثر كورلمدكدن بشقه ابراز بيوريلان بو معاملهٔ كريمانه خصائص نبوتدن بشقه بر حاله حمل اولنه‌مز .

يدنجيسى صفوان بن اميه ايدى . يوم فتحده فرار ايتمشيكن اصحابدن عمير بن وهبك دلالتيله مظهر امان اولوب حضور پيغمبرى‌يه كلدكده اسلامى قبول ايتمسى تكليف بيورلدى ايسه‌ده دوشنمك اوزره ايكى آى مهل استدبكندن درت آى مهل ويرلدى . هوازن غزاسندن صكره مسلمان اولدى .

سكزنجيسى حارث بن طلاطله ايدى . حضرت على مكه‌ده مرقومى دردست وقتل ايلدى .

طقوزنجيسى كعب بن زهير ايدى . سيدعالم افندمزى هجو ايدرك مكه‌نك فتحى كوننده قاچمشيدى . قرنداشى بجيرك خبر كوندرمسى وكندوسنك دخى قلبنده نور هدايت واسلام اويانمسيله (بانت سعاد) قصيده‌سنى بالتنظيم مدينه‌يه عزيمت وحضور نبوى‌يه تقديم ايله اسلامى قبول ايلدى . قصيدهٔ مذكوره‌يه جائزه اوله‌رق

ذات عالئ رسالتپناهی بردهٔ شریفه‌لرینی کعبه الباس بیوردیلر. معاویه خلافتی زمانده بردهٔ معظم الیهایی قرق بیك درهم اعطاسیله اشترا ایتمش و دولت امویه و عباسیه توارث ایدرك مؤخراً تاتار طائفه‌سی اخذ ایلمشدر.

اوننجیسی حضرت حمزه‌نك قاتلی وحشی ایدی. بوده یوم فتحده فرار ایدوب صکره دخالت و قبول اسلامیت ایتمکله عفو اولندی.

اون برنجیسی عبدالله بن زبعری ایدی. حضرت پیغمبری هجو ایدرك مشرکینی هروقت اسلام علیهنده حربه تشویق ایدر ایدی. مکه‌نك فتحی کونی نجران طرفنه قاچوب بر زمان اورالرده قالمش و صکره قلبنده نور ایمان طلوع ایتمش اولمغله حضور پیغمبری‌یه کلوب مسلمان اولمشدر.

نسواندن دملری هدر ایدیلانلرك برنجیسی ابو سفیانك زوجه‌سی هند بنت عتبه ایدی. هندك حق عالئ نبویده اولان خصومت و اذاسی پك چوق اولوب حتی قریش عسکریله احد محاربه‌سنه کلورکن ابوا نام محله وصوللرنده والدهٔ ماجدهٔ پیغمبرینك اوراده بولنان قبرینك نبش وشاید مغلوبیت کندو طرفلرنده قالور ایسه هر عضوی

بر اسیر ایله مبادله اولنمق اوزره کوکارینك اخراج اولنمسنه اصرار ایتمش وبعض عقلا طرفندن منع اولنمش ایدی. وغزوهٔ احدده سید الشهدا حضرت حمزه‌نك جکرینی اغزنده چینیوب شهدانك برون وقولاقلرندن بر کردنلق طاقشیدی. مکه فتح اولندقدن صکره رسول اکرمه بیعت ایتمش اولان نسوان ایچنه قاریشوب یوزنده نقاب اولدیغی حالده کندوسنی بیلدرمکسزین دیوان عالئ نبوی‌یه دخول ایلدی. بو صره‌ده نسوانه خطاباً آتیده محرر اوامر پیغمبری شرف‌صدور ایتمشدر.

حضرت پیغمبر – (نسوانه خطاباً) جناب حقه شرك کتورمیکز.

هند بنت عتبه – یا رسول الله سن بزه ارککلره تکلیف بیورمدیغك شیئ تکلیف ایده‌یورسن. هر نه ایسه امریکزه مخالفت ایتمیه‌جکز.

حضرت پیغمبر – خرسزلق ایتمه‌یکز.

هند – خرسزلق ایتسه ایدم ابوسفیان کبی بر بخیلك مالنی چالار ایدم.

ابوسفیان – (هنده خطاباً) بچمشده نه چالدك ایسه سکا حلال اولسون. بوندن صکره‌سنه باقه‌لم.

رسول اکرم افندمز هندك بیعته کلان نسوان ایچنده اولدیغنی بیلیور ایدی . هندك و ابوسفیانك سوزلرینی ایشتدکده « شو هند میدر » بیوردیلر .

هند - اوت . یا رسول الله هندم . حقکزده کچمش قصورلرمی عفو بیور که الله تعالی حضرتلری‌ده سنی عفو بیوره .

حضرت پیغمبر - (ینه نسوانه خطاباً) زنا ایتمه‌یکز .

هند - یا رسول الله هیچ حره اولان زنا ایدرمی .

حضرت پیغمبر - اولادیکزی اولدرمه‌یکز .

هند - بز اولادمزی چوجق ایکن تربیه ایلدك . بیودکلرنده سن هپسنی یوم بدرده اولدردك . اوراسی سنکله انلرك بیله‌جککز شیدر .

حضرت عمر تمکین ایله مفطور بر ذات وقور ایکن هندك بو سوزینه طیانه‌میوب کولدی .

حضرت پیغمبر - (ینه نسوان خطاباً) کمسه‌یه بهتان ایتمه‌یکز .

هند - هیچ سکا قربان اوله‌لم . والله سن بزه مکارم اخلاق ایله امر ایده‌یورسن .

حضرت پیغمبر - امر معروفده عصیان ایتمه‌یکز .

هند ـ شو مجلس مباركده بولندقدنصكره برده عصيان ايتمكك امكانيني اوله بيلمور .

رسول اكرم صلى الله تعالى عليه و سلم افندمز حضرتلرى نسوان ايله بالذات بيعت امريني اجرا بيورميوب حضرت عمره حواله بيورديلر . بالوكاله بيعتلرى النددى .

هند مسلمان اولدقدنصكره « يا رسول الله بو كونه دكين دنياده اهلنك مقهور اولمسني استديكم يالكز سنك خيمهٔ سعادتك ايدى . والله شمدى بر يوزنده اهلنك عزيز و محترم اولمسنى استديكم محل بالخاصه سنك خيمهٔ سعادتكدر . بز نقدر غفلت ، نقدر حاقتده ايمشز . سن نقدر كريم نقدر حليم ايمشسن . سكا محبت نظريله باقميان كوزلرى الله تعالى حضرتلرى كور ايلسون » سويلدى . سيد كائنات افندمز حضرتلرى « بو حال سنده دها زياده اولمه كركدر » بيورديلر .

كرك ذات رسالتپناهى يه ، كرك اهل اسلامه دنياده هند قدر دشمن يوغيكن قوهٔ قدسيهٔ نبوت بر مجلسده اغراض و عداوت بشريه سنى تماميله محو ايدوب اهتدا سندن صكره دين اسلامه و رسول اكرمه رعايت و محبتى اول قدر تزايد ايلدى كه ذات حضرت پيغمبرى يانده ذكر

اولندیغی وقت دنیایه مالکه اولمش کبی فرحیاب اولور وهر زمان اغلایه اغلایه خطیئات سابقه‌سندن استغفار ایدر ایدی . مجلس نبویدن خانه‌سنه عودتیله برابر منزلنده‌کی بتلری بر یره جمع ایله « بز شو مردارلری ایشه یرار ظنیله معبود اتخاذی کبی حماقتله عمرمزی کچیرمشوز » دیه‌رك هپسنی قردی .

دملری هدر اولنان نسوانك ایکنجیسی واوچنجیسی ابن اخطلك مغنیه‌لری قریبه و قرنتا ایدیلر . بونلر ابن اخطل حضورنده تغنی ایله حضرت پیغمبری هجو ایدرلر ایدی . قرینه اولدرلدی . قرنتا امان اخذیله مسلمان اولدی .

دردنجیسی ابن اخطلك ازادلو جاریه‌سی ارنب ایدی . اوکون اولدرلدی . بشنجیسی بنی هاشمك ازادلو- لرندن ساره ایدی . مرقومه حاطب بن بلتعه‌نك مکتوبنی قریشه کوتوررکن یدنده طوتلدیغی بوقاروده سویلمشیدك . اوکون حضرت علینك یدیله قتل ایدلدی .

التنجیسی ام سعد در . اوده اوکون اولدرلدی .

مکه‌نك فتحی رمضانك اون اوچنده ایدی . شوال التیسنه قدر فخر عالم افندمز اوراده قالوب بو مدت ظرفنده مکه حوالیسنده اولان عزی و سواع و منات بتخانه‌لرینك تخریبیله بتلرك قردرلمسنه خالد بن الولید

وعمرو بن العاص وسعد بن زيد حضراتی مأمور اولوب اوچیده مأموریتلربنی اجرا ایلدیلر .

خالد بن الولید حضرتلرینك بنی جذیمه‌یه بعث بیورلمسی

خالد بن الولید حضرتلری عزی بتخانه‌سنی یقوب عودت ایتدکدنصکره اوچیوز اللی نامدار ایله یلملم ناحیه‌سنده‌کی جذیمه قبیله‌سنی دینه دعوت ایچون کوندرلدی . حضرت خالد قبیله خلقنه « سلاحلریکزی براغکزده مسلمان اولیکز » دیدکده هپسی موافقت کوستردی ایسه‌ده شو قبیله زمان جاهلیتده عبدالرحمن بن عوف حضرتلرینك پدرلری عوف ایله خالدك عمیسی فاکهی اولدرمش اولدقلرندن خالد جمله‌سنی اسیر ایدرك رفاقتنده‌کی انصاره وبنی سلیمه تسلیم ایتدکدنصکره « هرکس الندەکی اسیری اولدرسون » امرینی ویردی . انصار شو امرك حکمنی اجرا ایتمدی . بنی سلیم اجرا ایلدی .

کیفیت مسموع نبوی اولدقده اللرینی هوایه قالدروب « الهی بن خالدك بو صنعندن بری‌یم » بیوردیلر .

حضرت علی درحال کلیتلو اموال ایله جذیمه قبیله‌

سنه کوندریلوب مقتوللرك دیتلری تماميله ورثه یه اعطا ایتدرلمشدر .

خالد بن الولید استنطاق اولندقده « قبیلهٔ مذکوره یه اسلام تکلیف اولنورکن (اسلمنا) دییوب (صبأنا) دیدکلریچون اولدرتدم » جوابنی ویرمش وطرف رسالتپناهیدن حقنده تکدیر اجرا بیورلمشدر .

غزوهٔ حنین

حنین ذی‌المجاز قربنده بر وادینك وعلی روایة بر صویك اسمیدرکه مکه ایله طائف اراسنده واقع وطائفه دها قریبدر .

مکهٔ مکرمه فتح اولندقدنصکره قبائل عرب رسالتپناه افندمزه اطاعت ایتدیلر . لکن هوازن قبیله‌سی اطاعت ایتمدکدن بشقه « محمد مکه اهالیسی کبی فن حربی بیلمیان بر الای اشخاصه غلبه ایتمشدر . بزیده انلره‌می قیاس ایده‌جکدر » دیه‌رك محاربه ایچون حنینده طوپلاندیلر . مرضعهٔ نبویه حلیمهٔ سعدیه‌نك منسوب اولدیغی بنی بکر قبیله‌سیله بنی هلال وبنی جشم وبنی نقر قبیله‌لریده هوازن ایله برلشدیلر . هوازنك رئیسی مالك بن عوف النضری

وثقيفك رئيسى ابن عبدياليل وبر روايتجه قارب الاسود ايدى.

قبائل مذكوره خيلى غلبه‌لكى حاوى اولوب كويا محافظهٔ اهل وعيال واموال غيرتيله غلبه ايدنجه‌يه دكين ثبات ايتمك ملاحظه‌سنه مبنى نسوان وصبيان واشيالرينى دخى دوه‌لره بالتحميل برابرجه موقع محاربه‌يه كتيرمشلر ايدى.

كيفيت مسموع نبوى اولدقده برابرجه كتيردكلرى اون بيك نفر عسكره مكه اهاليسندن دخى ايكى بيك نفر التحاق ايتمكله جمله‌سنى بالاستصحاب شوالك التنجى كونى حنينه طوغرى حركت بيورديلر. مكه اهاليسندن عسكره قاريشانلر ايچنده مؤلفة القلوب [٢] ومشركين طاقلرى دخى وار ايدى.

لكن اردوى همايونك مقدارى اون ايكى بيك نفردن زياده اولمغله دشمن اوزرينه كيديلور ايكن حضرت ابى بكر الصديق رضى الله عنه عسكره باقدقده « ارتق بو عسكر بوزلمز » سويلدكلرى جهتله حضرت پيغمبره

[٢] مؤلفة القلوب يكى مسلمان اولمش و هنوز اسلاميتلرنده قوت حاصل اولمامش اولانلردر. ابوسفيان و اوغللرى يزيد و معاويه ايله حويطب بن عبدالغرى و ابوجهلك برادرى حارث بن هشام و سهيل بن عمرو كبى

یوسوزدن کراهت حاصل اولدی . فی‌الواقع اردوی همایون اول امرده بر بیوك هزیمته تصادف ایتمشدر . [٣]

عساکر مرقومه‌نك وصولندن مقدم دشمن عسکری پوصولرده کزلنمشلر ایدی . رسول اکرم افندمزك اردوی همایون ایله دشمنه تقربلری بر سحر وقتنده ایدی که مهاجرین ایچون مرتب ایکی لوانك بریسنی عمر بن الخطاب و دیکرینی علی بن ابی طالب و اوسیلرك سنجاغنی اسید بن حضیر و لوای خزرجی سعد بن عباده حضرتنه اعطا بیورمشلر ایدی . خالد بن الولید بنی سلیم قبیله‌سیله طلیعه‌یه مأمور ایدی . وادیٔ حنینه کیده‌جك یول طار اولدیغندن بشقه بشقه طریقلردن بلوك بلوك عزیمت اولندی .

عسکر کیدرکن هوازن و متفقلری اثنای طریقده طوتمش اولدقلری کمینکاهلردن بغتةً چقارق یغمور کبی یاغدردقلری اوقلردن طلیعه‌ده بولنان خالد بن الولید متعدد یاره‌لر الوب رفاقتنده‌کی مکه اهالیسندن یکی مسلمان اولانلر او ساعتده بوزلمش اولمغله بونلرك طاغلملری عساکر سائره‌یه‌ده سرایت ایلدیکندن اردوی همایون

---

[٣] (ویوم حنین اذاعجبتکم کثرتکم) ایت کریمه‌سی بوبابده نازل اولمشدر .

كاملاً منهزم اولدی. فخر عالم افندمز بش اون ذات ایله میدان محاربه‌ده یالکز قالدیلر.

ابو سفیان بو انهزامی کوردکده « هزیمتك دکزه قدر ارقه‌سی النه‌میه‌جقدر » سویلدیکندن صفوان بن امیه هنوز مسلمان اولمامش ایکن ابو سفیانك بو سوزینی تقبیح وکندوسنی توبیخ ایلدیکی کبی انا بر قرنداشی بولنان کلده‌نك « سحر باطل اولدی » دیمسی اوزرینه‌ده « الله اغزك یرتسون. بزه هوازندن بریسنك حکومتی قریشدن بر ذاتك حاکم اولمسندن می خیرلودر » دیوب کلده‌یده تکدیر ایلدی.

حضرت پیغمبر بغله‌لری دلدل اوزرنده اولدیغی حالده (انا النبی لاکذب انا ابن عبدالمطلب) دیه‌رك کندوسنی دشمنه ابراز ایله بغله‌یی ایلرویه طوغری یورتدکده یاننده بولنان حضرت عباس و حضرت علی وابو سفیان بن الحارث و عبدالله بن مسعود بغله‌نك عنانی ورکابنی طوتوب منع ایده‌یورلر ایدی. قافله سالارانبیا علیه افضل الصلوات وازکیها افندمز حضرتلری اوکون کروفره قادر اولمیان بغله اوزرنده بولنمش و یاننده عسکر قالمیوب اورطه‌ده بش اون ذات ایله یالکز قالمش اولدقلری حالده کندوسنی دشمنه ابراز ایله اسباب غلبه‌یی

تدارکده اصلا تلاش کوسترمالری شجاعتلرینك نه درجهٔ فوق العادهده اولدیغنه برهاندر.

انهزام تمامی تمامنه نمایان اولدقده طاغیلانلری میدان حربه دعوت ایچون ندا ایتمسنی حضرت عباسه امر بیوردیلر. حضرت عباس یوکسك سسلی اولمغله «یا معشر الانصار یااصحاب الشجره یااهل العقبه» دیو ندا ایلدکده طرف طرف لبیك صدالری کلوب طاغیلانلرك جملهسی موقع محاربهیه عودت ایلدیلر.

شو صرهده رسول اکرم افندمز راکب اولدقلری دلدله (البدی البدی) بیورملریله برابر دلدل قارننی یره ویردی. اول حضرت یردن بر آوج طپراق الوب (شاهت الوجوه) دیهرك دشمنه طوغری سرپمکله عساکر اعدا على الفور انهزامه یوز چویردیلر. عساکر اسلام غالب ومظفر اولمغله هوازن ومتفقلرینك میداندهقالان اموال وحیوانلرینك کافهسنی ضبط ایتدکلری کبی اعدانك موقع محاربهیه کتوردکلری التی بیك قدر اولاد وعیاللریده ایادیٔ اسارته کرفتار اولدیلر.

بو محاربهده اهل اسلامدن درت نفر شهید ودشمندن یتمشدن زیاده مقتول ووقوعبولمشدر.

عقیب محاربهده خالد بن الولیدك بولنمسنه امرنبوی

تعلق ایدرك بالنحری هر طرفی مجروح اولدیغی حالده بولنمش وحضور پیغمبری یه کتورلمش اولدیغندن ذات عالئ رسالتپناهی افندمز دهان معجز نشان شریفلرینك آب حیاتندن خالدك یاره‌لری اوزرینه مرهم‌سا اولمغله جریحه‌لرینك هپسی درحال مبدل عافیت والتیام اولدی.

مرضعهٔ رسالتپناهی حلیمهٔ سعدیه‌نك قزی شیمابنت الحارث اسرا ایچنده ایدی. کندوسنی رسول اکرم افندمزه عرض وتعریف ایلدیکندن حضرت پیغمبر شیمایی ردای شریفلری اوزرنده اوطوردوب تلطیف وعطایای وفیره ایله قومی طرفنه اعاده بیوردیلر.

حنین وادیسنده حرباً منهزم اولان دشمن عسکرینك بر طاقی هوازن دیارنده واقع اوطاس نام محلده تجمع ایلدکلری استخبار قلندیغندن ابوعامر وابو موسی الاشعری رفاقتلریله کوندریلان فرقهٔ عسکریه‌یه قارشو هپسی دوچار انهزام ویدلرنده هر نه وار ایسه رسیدهٔ دست اغتنام اولدی. ابو عامر شو محاربه‌ده شهیداً وفات ایتمشدر.

حصار طائف وتقسیم غنائم

حنین منهزملرندن ثقیف قبیله‌سی طائف شهرینه فرار

ایله حصار قپولرینی سد ایلمشلر ایدی . سید کائنات افندمز عسکرله طائفه متوجهاً حنیندن حرکت و سمرة الرعا نام محله مواصلت بیوردقلرنده بنی لیث قبیله سندن بریسنی قتل ایتمش اولان هذیل قبیله سندن بر کمسه حقنده قصاص شرعی اجرا اولندی .

سمرة الرعادن ثقیفه عزیمت و طائفی محاصره بیوردیلر . مدت محاصره یکرمی کونی کچدی . سلمان فارسی حضرتلرینك اشارتلریله حصارك دوکلمسی ایچون منجنیق وضع اولندی . اسلامده ابتدا استعمال اولنان منجنیق بودر .

منجنیقك ضربندن قلعه دیوارنده بر دلیك اچلدیغندن اهل اسلامدن بعض ذوات مذکور دلیك درونه کیروب اورادن سوری خرق ایتمکه باشلادیلر . و طائف محصورینی اتشده قزدرلمش تیمور چبوقلرینی او دلیکدن ایچرو دورتوب ذوات مشار الیهمی اورادن چکلمکه مجبور ایتدیلر . خارجدن اوقلرله حصارده بولنانلرك تضییقلرینه دوام اولندی . عسکر اسلام طشره دن و محصورین ایچرودن بربرلرینه اول قدر اوقلر اتدیلرکه اتیلان اوقلر هواده چکرکه الایلری کبی کثرت کوستروب یکدیکرینه دوقنمقده ایدیلر .

اثنای محاصره‌ده طائفه‌ده بولنان اهل ثقیفك بدلرنده‌كی
كوله‌لر فرار و حضرت پیغمبره التجا ایلدیلر. هپسی‌ازاد
بیورلدی. عرب اطباسندن مشهور حرث بن كلده‌نك
اوغلی نفیع شو كوله‌لرك ایچلرنده ایدی. نفیع بكره
(مقره) استعمالیله سوردن اشاغی ایندیكندن ابو بكره
دیو مكنی اولدی. كوله‌لر اسلامی قبول ایتدكدنصكره
حصار درونده‌كی صاحبلری ردلرینی طلب ایتدیلر ایسه‌ده
ازادلو اولدقلری بیان بیورلدی.
بو صره‌ده عثمان بن مظعونك زوجه‌سی خویله بنت
الحكیم طائف اغنیاسندن بادیه بنت غیلانك، یاخود فارعه
بنت عقیلك حلیاتی كندوسنه ویریلور ایسه حصاری
فتح ایتمكلك قولاینی بوله‌جغنی حضرت پیغمبره عرض
ایلدی. حضرت پیغمبر اذن ویرمدی. خویله كیفیتی
حضرت عمره سویلدی. حضرت عمر فخر عالم افندمزه
مراجعت و استیضاح كیفیت ایلدكده بو سنه طائفك فتح
اولنه‌میه‌جغنی اكلادیغندن رحیله رخصت طلب ایتدی.
رخصت رسالتپناهی ایله اردوی همایون محاصره‌یی
قالدیروب حنین ایله اوطاسدن اغتنام اولنان اموال
و حیواناتك جمع ایلدیكی جعرانه نام موقعه عزیمت
بیورلدی.

بو محاربه‌ده اهل اسلامدن اون ایکی شهید وقوع بولمشدرکه دردی انصاردندر .

تقسیم غنائم ـ مغتنمات یکرمی درت بیك دوه و قرق بیکدن زیاده قیون و درت بیك اوقه التوندن عبارت ایدی .

مؤلفة القلوب طاقمنك هر برینه یوز رحیوان و یریلوب غزاة سائره‌یه قرقر حیوان و یرلدی . انصار شو غنائمدن بر شی المدیلر . اسیر ایدلمش اولان نسوان و صبیانك جمله‌سی یرلرینه اعاده ایدلدیلر .

ذوالخویصره نام شخص « یا رسول الله سن شو تقسیمده عدالت ایتمدك » دیدیکندن حضرت عمر حدتلنوب مرقومی قتل ایتمك استدکده رسول اکرم افندمز رخصت ویرمیوب « شو آدمك اولادندن خوارج ظهور ایده‌جك درکه اوق یایدن چقدیغی کبی انلرده دیندن چقاجقلردر » بیوردیلر [۱] .

ذی القعده‌نك اواسطنده حضرت پیغمبر صلی الله

---

[۱] خوارج طاقمنك مقتدالری اولان حرقوص بن زهیر البجلی مرقوم ذوالخویصره‌نك اولادندرکی خوارجدن امامتله کندوسنه بیعت اولنان شخص اودر . بوده اخبار مغیباته دائر اولان معجزات نبویه‌دن معدوددر .

تعالى عليه وسلم افندمز مكه يه عودتله عمره یی اجرا و عتاب بن اسيد بن ابى العاص بن اميه يى مكه امارتنه بالتعيين مدينه يه عودت بيوروب ذى القعده نك يكرمى دردنجى كونى واصل اولديلر ٠

حنين غزوه سنه كيدلديكى وقت عتاب مكه حكومتنك اداره سنه تعيين بيورلمش ايدى ٠ مشاراليه حضرتلرى هنوز يكرمى ياشنده اولديغى حالده اسلاميتى پك قوى وكندوسى رسول اكرم افندمزه بغايت محب وخيرخواه ايدى ٠ هوازن هزيمتى مكه يه منعكس اولدقده كدرندن پك مضطرب اولمش واو صره ده « محمد مقتول اولمشدر » ارجوفه سى دخى شايع اولديغندن « محمد وفات ايتدى ايسه شريعتى باقيدر » ديه رك امر انضباط و محافظه ده فوق العاده التزام سعى و همتله اسلامه برضرر اصابتنى ايشتديكى وقت استلزام حزن موفور و نصرت اسلاميه يى استماع ايتديكى وقت دنيايه مالك اولمش قدر اكتساب شادمانى وسرور ايدر ايدى ٠ رضى الله عنه ٠

بعض وقايع

اسلام مالك بن عوف ـ حضرت پيغمبر وفدهوا. زندن مالكك حالنى سؤال بيوردقلرنده طائفده ثقيف

ایله برابر بولندیغنی خبر ویردیلر . طرف نبویدن مالك مسلم اولەرق، کاور ایسه مال واهالنك اعاده اولنەجغی بیان بیورلدی .

مالك شوامری الدقده ثقیف واقف اولورلر ایسه کندوسنی حبس ایدرلر خوفیله کزلیجه طائفدن چیقوب جعرانەده ذات عالی پیغمبری یه یتشمش وقبول اسلام ایتمش ایدی . یداسارتده بولنان اهل وعیالی واغتنام اولنان اموالی ردایله برابر کندوسنه یوزدوەده احسان بیورلدی . مالك ورودندن مقدم قلبنده محبت اسلامیه ظهور ایتمش واهلی ثقیفدن قورقدیغی ایچون کتم ایلمش ایدی . فخرعالم صلی الله علیه وسلم افندمز مالکی اقوامندن مسلمان اولانلر اوزرلرینه عامل تعیین بیوردیلر .

تزوج ملیکه ــ ملیکهٔ کندیه رضی الله عنهانك باباسی مکەنك فتحندن مقدم مقتول اولمشیدی . سنهٔ مذکورەده مشارالیها ازواج طاهرات نبویەدن معدوده اولدی .

بعض ذواتك بعثی ــ سنهٔ مذکوره شهر ذی القعدەسنده طرف حضرت پیغمبریدن عمرو بن العاص حیفره وعبد بن الجلندی عمان ملکنه بعث بیورلمغله ملکلرك ایکیسیده اسلامی قبول ایلدیلر .

عروة بن مسعودك اسلامی ـ ثقیف قبیله سنك سیدی
عروة بن مسعود الثقفی طائف محاصره اولندیغی وقت
اوراده دکل ایدی . مدینه یه عودت نبویدن صکره حضور
پیغمبری یه کله رك قبول اسلام ایتدی . قومنی دینه دعوت
ایچون حضرت پیغمبردن رخصت استدکده «یا عروه سنی
اولدررلر» بیوردیغندن «اولدیررلر ایسه شهید اولورم»
دیوب طائفه کیتدکده اهالی یی دینه دعوت ایتمکله
اوزرینه هجوم و کندوسنی شهید ایلدیلر .

قیس بن سعدك یمنه بعثی ـ سنهٔ مذکوره ده سید
الانصار سعد بن عباده حضرتلرینك مخدوملری قیس
درتیوز اتلو ایله یمنده صدا قبیله سنی دینه دعوته مأمور
اولوب قبیلهٔ مذکوره مخالفت ایدر ایسه قتالده رخصت
ویرلمشیدی . قیس یولده ایکن قبیلهٔ مذکوره رئیسی
زیاد بن الحارث مکه یه کیدوب قیسك نه ایچون کوندرلد-
یکنی ذات عالی نبویدن سوال ایلدکده سببی اخبار بیورلدی .
زیاد «یارسول الله بن قبیله مك وافدی یم . نه امر بیوریلور
ایسه مطیعز» سویلدیکندن قیسك عودتنه امر اعطا
بیورلمغله قیس رفقاسیله برلکده مدینه یه عودت ایلدکدن
اون بش کون صکره قبیلهٔ مذکوره خلقی حضور
رسالتپناهی یه کلوب مسلمان اولدیلر .

ولادة ابراهيم بن النبی ـ سنهٔ مذکوره شهر ذی الحجه سنده ماریه نام جاریهٔ نبویه دن نجل کریم پیغمبری ابراهیم دنیایه کلوب اون سکز آی صکره وفات ایلدی .

وفات زینب ـ زینب بنت النبی رضی الله عنها سنهٔ مذکوره ده وفات ایتمشدر تاریخ الخمیس صاحبنك صاحب المنتقادن روایتنه نظراً مشار الیها حضرتلری سنهٔ مذکوره ابتداسنده عزم گلشن سرای جنان ایلدی .

اون برنجی فصل

طقوزنجی سنهٔ هجریه وقایعی

بعث عیینه وولید • سریهٔ قطبه وضحاك وبعث علقمه وبعث علی بن ابی طالب واسلام کعب بن زهیر • وفود• غزوهٔ تبوك وسریهٔ خالدبن الولید وموت عبد الله ذی البجادین وهدم مسجد ضرار • قصة کعب بن مالك• اسلام ثقیف وهدم اللات• کتاب رؤسای حمیر وفات نجاشی وام کلثوم ووفاة عبدالله بن ابی بن سلول ـ حج ابی بکر الصدیق رضی الله عنه•

بعث عیینه و ولید

بعث عیینه ـ رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری سنهٔ مرقومه محرمنده بشر بن سفیانی اخذ زکات ایچون بطون خزاعه‌دن بنی کعب قبیله‌سنه کوندرمشیدی• بشر ایچلرینه کیتدکده بنی کعب بنی تمیم ایله برلکده ذات الاشطاط نام صوباشنده ایدیلر• بنی کعبك زکاتنی طوپلادی• بنی تمیم شوز کاتك مقداری‌نی استکثار ایله لومه باشلایوب بنی کعبه «نیچون مالکزی

ویریورسکز» دیدکلرنده بنی کعب «بزدین اسلامی قبول ایتمشز. ادای زکات شروط اسلامیه دندر» سویلدیلر ایسه ده بنی تمیم «والله بردوه بیله ویردمیه جکز» دیه رك جمع افراد وسلاحه تشبثله منعه قیام ایتدیلر. بشر مدینه یه عودت وحضور پیغمبری یه عرض کیفیت ایلدی.

ذات عالیٔ رسالتپناهی بونك اوزرینه عیینه بن حصن الفزاری یی عربدن اللی اتلو ایله بنی تمیمه ارسال بیورمشدر. شو اتلولر ایچلرنده مهاجرین وانصاردن هیچ برکسه یوغیدی. عیینه موجود حیوانلرینی ایچلرندن طوپلایوب دردست ایلدیکی اون ارکك واون بر نسا واوچ صبیان ایله برابر مدینه یه کتوردی. اسیرلر مدینه ده توقیف اولندیلر.

بنی تمیم رؤساسندن عطارد بن حاجب، حتات بن حابس، زبرقان بن بدر، قیس بن عاصم، عمرو بن الاهتم، نعیم بن زید باب رسالتپناهی یه کلدیلر. ونسوان محبوسه بونلری کوردکلرنده اغلامغه باشلادیلر. رؤسای مذکوره باب رسول اللهه کیدرك «یامحمد چق که حضورکده شعرا انشادیله افتخار ایده لم. زیرا بزم مدحمز زین وذممز شیندر» سویلدیلر. ذات عالیٔ نبوی حجرهٔ سعادتدن چقدقده بلال اذان اوقومغه باشلادی. اشخاص مذکوره فخر

عالم افندمزی سوزه طوتەرق اوراده طوردردیلر . صكره برلكده مسجد شریفه كیدوب صلوة ظهری ادادن صكره رسول اكرم افندمز مسجد شریفك صحننده جلوس ایله رؤسای مذكورەیه خطاباً «بن نه شعرایله مبعوث نەده فخرایله مأمورم . لكن خطیبكز كیم ایسه كتوریكز» بیوردیلر .

ایچلرندن عطارد بن حاجب برنطق بلیغ ایراد ایلدكده سید عالم افندمز حضرتلری عطارده جواب ویرمسنی قیس بن شماسه امر بیوردی . اشخاص مرقومەدن شاعر اقرع بن حابس قیام ایله

اتیناك كیما یعرف الناس فضلنا
اذا خالفونا عند ذكر المكارم

وانا رؤس الناس فی كل معشر
وان لیس فی ارض الحجاز كدارم

بیتلرینی انشاد ایلدكده فخر كائنات افندمز اقرعه جواب ویرمسنی حسان بن ثابته امر بیوردیلر . حسان رضی الله عنه

بنی دارم لاتفخروا ان فخركم
یعود وبالاً عند ذكر المكارم
هبلتم علینا تفخرون وانتمو

لناخول مابین قن وخادم
نظمنی انشاد ایلدی.

رؤسای مزبوره‌دن شاعرلری اقرع اول باول اسلامی قبول ایلدی. بوندن صکره رسول اکرم افندمز انلردن قیس بن عاصمه «شوخیمه‌نشین عربلرك سیدیدر» بیوروب جلب اولنمش اولان سبایابی ردایله برابر جائزه‌لر دخی احسان بیوردیلر.

بعث الولید بن عقبه — بنه سنهٔ مرقومه‌ده طرف حضرت رسالتپناهیدن ولید بن عقبه بنی مصطلق قبیله‌سنك زكاتلرینی جلب ایتمك ایچون مأمور تعیین وارسال بیورلدی. بنی مصطلق اسلامی قبول ومساجد بنا ایتمشلر ایدی. ولیدایله قبیلهٔ مذكوره خلقی ارالرنده زمان جاهلیتده عداوت قدیمه اولدیغی حالده ولید طرف پیغمبریدن مأموراً ایچلرینه كلمك اوزره تقرب ایلدیكنی ایشتدكلرنده بنی مصطلقدن استقبال ایچون یكرمی بش كشی چیقارق قدوملرندن طولایی اظهار شادمانی ایچون دوه وقیون دخی بوغازلادیلر. لكن ولید عداوت مذكوره اوزرینه خوفه ذاهب اولمغله هنوز ایچلرینه یتشمزدن اول مدینه‌یه عودتله قبیلهٔ مذكوره خلقنك سلاح النه

طوپلاندقلرینی وکندوسنی اولدرمك استدكلرندن رجوع ایلمدیكنی سویلدی.

قبیلهٔ رؤسامی ایسه ولیدك رجوعنی ایشتدكلرنده طوغریجه حضور عالئ رسالتپناهی‌یه کلوب «یارسول الله سنك رسولك بزه‌کلدیکنی ایشیدوب کندوسنه حرمت ایچون چقمش اولدیغمز حالده عودت ایتدیکنی خبر الدیغمزدن بزم مخالفتمز وقوع بولدیده انك اوزرینه دوندی دیو حضوریکزه عرض اولنور ایسه معاذ الله تعالی جناب حقك رسولی اولان ذاتکزك غضبنه مظهر اولورز قورقوسیله حقیقت حالی عرض ایتمك ایچون کلدك» دیدیلر.

بناءً علیه رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز خالدبن الولیدرضی الله عنهی قبیلهٔ مذکوره‌یه مأمور ایدرك مشارالیهه «ایچلرینه کتدیکده ایمان اوزره اولدقلرینه دلالت ایده‌جك حاللرینی کوردك ایسه یالکز زکاتلرینی الوب عودت وخلافنی مشاهده ایتدیکك حالده کفار حقلرنده اولنه‌جق معامله وجهله حرکت ایتملیسن» دیو تعلیمات شفاهیه اعطا بیوردیلر.

حضرت خالد ایچلرینه کتدکده درونلرنده مغرب وعشا اذانلرینك اوقوندیغنی کورمکله زکاتلرینی الوب

عودت وقبیلهٔ مذکوره خلقندن خیر وطاعتـدن بشقه برشی کورمدیکنی عرض حضور نبوت ایلدی .

بونك اوزرینه (یاایها الذین آمنوا ان جاءکم فاسق بنبإ فتبینوا) ایتهٔ کریمه‌سی نازل اولمشدر .

بعث قطبه وضحاك وعلقمه

بعث قطبه ـ ینه سنهٔ مذکوره‌ده سید موجودات افندمز قطبه بن عامری بیشه ناحیه‌سنده‌کی خثعم قبیله‌سنی تنکیل ایچـون یکرمی کشی ایله مأمور تعیین وارسـال بیوردیلر . قطبه ایچلرینه کتدکده قبیـلهٔ مذکوره خلق تشهیر سلاحله حربه باشلادقلرندن ارالرنده قتال شـدید وقوعیله ایکی طرفدن خیلی مجروح وقوعبولدی . قطبه ورفقـاسی تصادف ایتدکارینی قتل ودوه وقیون وسبایا اغتنامیله مدینـه‌یه عودت ایلیوب مغتنمات مذکوره‌نك خمسی اخراج ایله بقیه‌سی تقسیم اولنمغله هر بریسنك حصه‌سنه دردر دوه واون قیون اصابت ایلدی .

بعث ضحاك ـ سنهٔ مذکوره ربیع الاولنده ضحاك بن سفیان الکلابی قرطا نام محله کیدرك بنی کلاب قبیله‌سنی اسلامه دعوت ایلدی . قبیله خلقی مخالفت وقتاله جرأت

ایلدکلرندن هپسی منهزم اولوب ضحاك خیلی غنائم اخذیله عودت ایتدی .

ذات عالیٔ رسالتپناهی مقدمجه قبیلهٔ مذکوره‌یه بر مکتوب یازمش ایدی . قبیله خلقی مکتوب نبوینك یازوسنی محو ایله دریسنی قوغه‌لرینه دیکدیلر . کیفیت مسموع پیغمبری اولدقده قبیلهٔ مرقومه‌نك مختل العقل اولملری حقنده بد دعا بیوردقلرندن اولوقتدن برو او قبیله‌یه منسوب اولانلرك جمله‌سی مختل الشعور و مختلط الکلام اولدقلری شواهد النبوه‌ده مذکوردر .

بعث علقمه ـ سنهٔ مذکوره ربیع الاخرنده رسول اکرم افندمز حضرتلری علقمه بن مجززی جده نواحیسنه صارقندیلقده بولنان بعض حبشه‌لیلرك تأدیبلرینه مأمور تعیین وارسال بیوردیلر . علقمه اوچیوز کشی ایله کیدرك اوراده کورنملریله برابر حبشه‌لیلر فرار ایتدکلرندن علقمه و رفیقلری عودت ایلدیلر .

بعث علی بن ابی طالب ـ ینه سنهٔ مذکوره ربیع الاخرنده علی بن ابی طالب رضی الله عنه جانب عالیٔ پیغمبریدن طی قبیله‌سنك بتخانه‌لری اولان فلسی تخریبه مأمور تعیین وارسال بیوریلوب حضرت علی انصاردن یوز اللی کشی ایله کیدرك مذکور بتخانه‌یی

تخریب و غنائم و سبایا ایله عودت ایلدی . سید قبیله بولنان عدی بن حاتم شامه فرار ایتمکله همشیره سی سفانه بنت حاتم سبایا داخلنده ایدی . فخر کائنات افندمز سفانه‌یی اطلاق بیورمقله بو ماده عدی بن حاتمك قبول اسلام ایتمسنه سبب اولمشدر .

اسلام کعب ــ کعب بن زهیر مکه‌نك یوم فتحنده دملری هدر ایدیلان طاقم ایچنده اولدیغی وصکره‌دن قبول اسلام ایتدیکی یوقاروده ذکراولنمشیدی . بو سنه‌ده اسلامی وقوعبولدی .

کعبك برادری بجیر مقدما اسلامی قبول ایتمش اولدیغندن ذات عالیٔ نبوی افندمزك حلم و مرحمت و مکارم اخلاق ایله متصف اولدیغنی وشرف اسلامك نعمتنی وقتیله احراز ایتمسنی مخطر اولمق اوزره کعبه مکتوب یازدی . شو مکتوب کعبه واصل اولدقده او زمانه قدر قلبنده موجود قسوت درحال زائل و انك یرنده دین مبین اسلامك نور هدایتی و رسول اکرم افندمزك محبتی حاصل اولدیغندن مدیحهٔ جلیلهٔ پیغمبری‌یی شامل اولان (بانت سعاد) قصیده سنی بالانشاد مدینهٔ منوره‌یه عزیمت ایدرك حضور نبویده قائم اولدقدن ویده قدسیت مؤید رسول اللهی التمه الدقدنصکره «یا رسول .

الله كعب بن زهير ذات كريمكدن امان طلب ايتمك ايچون تائب و مستغفر اولديغى حالده دركاه مرحمت پناهكه كلمك استيور. قبول بيوررميسن » ديدكده سلطان كونين عليه الصلوة والسلام افندمز (نعم) بيورديلر. كعب بن زهير « يا رسول الله بوكونه دكين عمريمى غفلتله چكيرن كعب ديدكارى كنهكار ايشته بنم كه عالمى شامل اولان شفقتك وقلبمى استيلا ايدن جاذبهٔ محبتك بنى چكه چكه بو مجلس سعادته كتوردى » ديه‌رك قصيده‌يى اوقومغه باشلادى. كعب بن زهير حضرتلرى قصيده‌يى پك عاشقانه و صورت مؤثرانه‌ده اوقيور ايدى.

ان الرسول لنور يستضاء به

مهند من سيوف الله مسلول

بيتنه كلدكده حضرت پيغمبر اوزرلرنده‌كى بردهٔ شريفه‌يى جائزه اوله‌رق كعبه احسان بيوردى.

تتابع وفود

مبعث نبويدن برو حضور پيغمبرى‌يه وافدلر كلورلر ايدى. لكن سنهٔ مذكوره‌ده وفود تتابع و تكثر ايتمكه باشلادى. بناءً عليه هجرت نبويه‌نك مذكور طقوزنجى سنه‌سى (سنة الوفود) ديو تسميه اولنمشدر.

فخر عالم صلی الله تعالی الیه وسلم افندمز حضرتلری مکهٔ مکرمه‌یی فتح بیوروب قریش عرض اطاعت و مهر منیر اسلامیت هر طرفه نشر انوار قدسیت ایلدکده مجاهدین اسلامه مقاومت ایده‌میه‌جکلرینی و دین، شریعت، عدالت عاشقلری اولان ملت معظمهٔ اسلامیه دین اغورنده فدا ایلدکلره مفتخر اولدقلرینی اکلادقلری کبی جاذبهٔ قدسیهٔ نبوت و اسلامیته قارشو مخالفت وعناد اصحابنده‌کی خلاف و تمرد بر انجذاب معنوی‌یه قارشو حکم و تأثیردن ساقط اولمقده اولدیغنی قبائل عرب طرف طرف مشاهده ایلدکلرندن سابقین اسلام سعادتنی احراز ایتمامکدن ناشی چوغی متأسف ومحزون اولمغله (اذا جاء نصر الله) سورهٔ شریفه‌سی مدلول قدسیت مشمول جلیلی اوزره طوائف عرب امواج دریا کبی تشکیل افواج ودین حقه دخول ایله شرف اسلامیتی احرازه میل کبی مسارعتده یکدیکرینی تقدم ایتمکه باشلادی .

غزوهٔ تبوك وسریهٔ خالد و موت عبدالله ذی البجادین وهدم مسجد ضرار

روم دولتنك اهل اسلام اوزرینه شامده بر بیوك

اردو تجهيز ايتمكده اولديغى خبر ويرلديكندن رسول اكرم افندمز روملر عليهلرنده لوازم حربيه‌نك تداركنه تشبثله مقصد عاليلرينى اعلان بيورديلر . اوتوز بيك نفردن مركب بر اردو تجمع ايلدى . مسافه‌نك بعدى وحسب الموسم هوانك شدت حرارتيله لوازمك غلاسندن ناشى بو سفرده خيلى صعوبت چكلديكندن اردوى همايونه مذكورده بولنان عساكر اسلاميه (جيش العسره) ديو موسوم اولدى .

ادارهٔ عسكريه ايچون اغنياء مسلمين على قدر طاقتهم معاونتده بولنديلر . حضرت ابى بكر الصديق رضى الله عنه اموالدن يدنده هر نه وار ايسه جمله‌سنى شو غزاده اعانةً اعطا بيورديلر . حضرت عثمان رضى الله عنه دخى اردوى همايونده موجود اوتوز بيك نفرك بر ثلثنى عودتلرينه قدر كيسه‌سندن انفاق واداره بيوردى . [١]

حضرت پيغمبر عليه الصلوة والسلام افندمز مدينه‌ده امور مملكتى رؤيته محمد بن مسلمه‌يى واهل بيت امورينى تسويه‌يه حضرت على‌يى استخلاف ايله سنهٔ مذكوره

[*] حضرت عثمان قبل الاسلام دخى ترويجه حجاز حواليسنده برنجى عداولنور ايدى .

رجبنك طقوزنجی کونی اردوی همایون ایله شامه طوغری حرکت بیورمشلردر.

مدینه ایله شام بولنك وسطنده واقع تبوك نام محله وازلدقده شدت عطشدن عساکر اسلامیه بی تاب وطاقت اولوب موقع مذکورده بولنان بر پکارك صویی ایسه اردونك یوزده برینه کفایت ایده جك درجه ده بیله دکل ایدی. ذات عالئ رسالتپناهی افندمز اوصودن ابدست الدقلری متعاقب پکارك صویی ارتمغه باشلایوب اردوی همایونده موجود انسان وحیوانك جمله سنه کفایت ایده جك بر درجه یه وار ایدی.

تبوکه وصولدن صکره حمص حوالیسنه کلمش اولان روم ایمپراطوری هرقله نامهٔ همایون یازیلوب روملرك اهل اسلام علیهنده کی تدارکات مسموعه لری اوزرینه حرب ایچون اردوی سعادتله تبوکه قدر عزیمت اولندیغی وحربه حاضر بولندیغی بیلدرلمش اولدیغی حالده قیصر نامهٔ سعادته جواب نامه تقدیم ایله مدارایه تشبث ایتمش واهل اسلام ایله حرب ایتمك افکارنده اولمدیغنی اشعار ایله برابر حق نبویده رعایت وحرمت مخصوصه دن ایرلمیه جغنی یازمش اولدیغی جهتله روملره متعلق اولان واو حوالیده بولنان محللر اهالیسی جزیه یه ربط اولنه رق شهر رمضانده

اردوی همایون ایله تبوکدن حرکت ومدینه‌یه عودت بیورلدی.

هجرتك اوچنجی عصرنده خرستیان علماسندن برذات جانبندن تألیف اولنوب الیوم دیاربکر کلدانی قتولیکی کلیساسنده محفوظ اولدیغی حالده جلب ومطالعه ایلدیکم پك اسکی عرب یازوسیله محرر عربی العباره برکتابك مؤلفی اوکتابده دیرکه

«قوم عربك روملر علیهنه قیامی اثناسنده هرقل انطاکیه‌یه کلوب شام حوالیسنده بولنان اساقفه‌یی جمع وظهور ایدن عربلر ایله بونلرك پادشاهلری حقنده کتابجه نه بحث واشارت اولدیغنی سوال ایلدی.

اساقفه‌نك هربریسی بیلدیکنی سویلر ایکن هرقل «بونلر حضرت عیسانك نورندن استفاده ایده‌مامشلر ایسه‌ده عبادت اوثان ظلمتندن دخی سالم اولدقلرینه نظراً لیل ونهار اراسنده‌کی برشی کبی اوله‌جقلردر» دیدکده اساقفه ابراهیم علیه السلامك اوغلی اسماعیل حقنده اولان برکتندن توراتك ذکر ایلدیکنی اعتراف وکتابك یازدیغی البته ظهور ایده‌جکنی هرقله بیان ایلدیلر.

هرقل جناب حقك امرینه غلبه ممکن اوله‌مدیغنی وعربلرله زنهار مقاتله اولنمیوب یالکز مدن واعمالك حفظیله

بالاکتفا شاید عربلر جزیه طلب ایدرلر ایسه اداده مخالفت ایدلمامسنی لازم کلانلره یازدقدن صکره قسطنطینیه یه عودت ایلدی ایسه‌ده صکره‌لری شو افکارده ثبات ایتمیوب «عصرلردن برو متصرف اولدیغمز وخیراتنی یدیکمز ممالکك اتمك نه اولدیغنی بیلمیان ومیوه (خرما) لرله کچینن برطاقم عربلر اللرینه کچمسی عدالت الهیه‌یه یاقشه‌جق شیدر» دیه‌رك توراتك یازدیغنه اعتراض وحربه دائر اولان افکارینی اعاده ایلدکده بعضیلری هرقلی تصدیق بعضلریده انکار ایلدی . هرقل جمع جنود ایله عربلر علیهلرنده محاربه‌یه قیام ایلدیکندن انهزام ایله برباد اولدی» .

سریهٔ خالد – رسول‌الله صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری خالد بن الولید رضی الله عنه حضرتلرینی درتیوز یکرمی سواری ایله دومة الجندلده بولنان اکیدر بن عبد الملکه کوندردی . اکیدر او حوالیده‌کی قبائلك رئیس وحاکمی اولوب کندوسی وقبیله‌سی نصرانی ایدی .

خالد بن الولید دومة الجندله طوغری یوله چقدیغی صره‌ده مدینهٔ منوره‌یه متوجهاً تبوکدن حرکت نبوی شرفوقوعبولدی .

حضرت خالد برمهتابلی کیجه‌ده اکیدرك حصنی

اوكنه واصل اولدی. واصل اولدیغی وقت ا كیدر زوجه‌سی ربابی یاننه الوب حصن درونده‌كی قصرینك طامی اوزرنده اوطورمش ایدی. موسم یاز وهوالرك ضیاسیله پك پارلاق ایدی. اكیدرله زوجه‌سنك بولندقلری محل مرتفعدن باقلدیغی حالده منظره‌لرنده‌كی اووه سوت دریاسی كبی پارلادقچه هوانك دوقندیغی اوتلر سوت دكزینك طالغه‌لری ارالرنده یوز كوسترن مهتاب لمعه‌لرینی اكدره‌یور ایدی.

رباب اكیدره «هیچ بویله لطافتلی منظره كوردكمی» دیدكده اكیدر «لا» سویلدی رباب «بویله بر موقع الندن ایكن ترك ایده‌جك كیمسه‌یی تصور ایده‌بیلورمی سن» دیدكده اكیدر «لا» جوابنی ویردی.

اكیدر مهتاب صفاسیله كزنمك ایچون اتنه ایر اوردروب قرنداشی حسان و اهل بیتندن براتلی ایله حصندن چقدی. چقمسیله حضرت خالده مصادف واكیدر درحال دائرهٔ اسارته داخل اولدی.

حسان تسلیم نفس ایتمیوب حصنه فرار ومقاتله‌یه ابتدار ایله یانده‌كی مقاتللرك هپسی طاغلنجه‌یه قدر حربده ثبات ایلدی.

حضرت خالد اكیدر اوزرینه كیدركن رسول اكرم

افندمز حضرتلری « اگر اکیدر اطاعت کوسترر ایسه حیاتی محفوظ اولدیغی حالده مدینه‌یه کتورلمسنی و مخالفتده بولنور ایسه اولدرلمسنی » امر بیورمشیدی . خالد حضرتلری اکیدری طوتدقده « اولومدن امین اولمق استر ایسه‌ك قلعه‌نك تسلیمنه و بعده حضور نبوی‌یه عزیمته موافقت کوسترملیسن » دیدکده اکیدر بونی قبول ایلدی ایسه‌ده قرنداشی حسان قلعه قپوسنی اچز ایسه ایش اوزایه جغنی وارلرنده بر مصالحه عقد ایله کیفیت مصالحه حسانه تبلیغ و موافقیتله قلعه‌یه دخولدن صکره نه حکم مناسب کورر ایسه اویله یاپمسنی حضرت خالده افاده ایلدکده خالد موافقت کوستردی . ایکی بیك دوه ، سکزیوز قصراق ، درتیوز زره ، درتیوز قارغی اکیدر طرفندن ویرلمك اوزره بینلرنده عقد مصالحه اولنه‌رق کیفیت حسانه تبلیغ اولندقده اوده قبول و قلعه قپوسنی فتح ایتمکله حضرت خالد و رفقاسی و اکیدر قلعه‌یه دخول ایلدیلر .

حسانك اوزرنده التون ایله ایشلنمش پك مصنع بر قبا وار ایدی . حضرت خالد کندولری هنوز مدینه‌یه کتمزدن مقدم شو قبایی فخر کائنات افندمزه کوندردی . مسلمین او وقته قدر اویله لطیف و مصنع شی کورمامش اولدقلرندن هربریسی النی سوروب معاینه و تعجب ایده‌یور ایدی .

رسول اکرم افندمز بونی کورد کده جنتك منادیلی بوندن خیرلودر » بیوردیلر .

قلعه او صورتله فتح اولندقدن صکره حضرت خالد اکیدرو حسانك ایکیسنیده حیاً و محترماً مدینه یه کتوردی . حضور حضرت رسول اللهه وصولرنده بیت المال مسلمینه هرسنه جزیهٔ شرعیه ویرمك وحصن ایله ملحقاتی کما کان اکیدرك یدنده قالمق اوزره بالمصالحه عودتلرینه رخصت ویرملکه اکیدر اسلامی قبول وقرنداشیله برابر مغرزاً عودت ایلدی .

بو وقعه تاریخ الخمیسده بویله مذکور اولوب ابن اثیر اکیدرك نصرانی اوله‌رق وفات ایتدیکنی یازه‌یور .

موت عبد الله ذی البجا دین ـ فخر عالم افنـدمز تبوکده ایکن عبدالله بن ذی البجا دین وفات ایلدی .

مشارالیه اصحاب کرامدندر . تباشیر صبـاح الخیر اسلامك انتشاری صره‌سنده قلبنی نور ایمان استیلا ایتمش ایکن منسوب اولدیغی مزن قبیله‌سی کندوسنی اسلامدن منع ایده‌یور ایدی . اوزرنده یالکز بر بجاد (کساء غلیظ) اولدیغی حالـده هرشیئی ترك ایله فرار ومدینه یه عزیمت ایلدی . حضـورایله مشرف اولمزدن اول یولده کساسی ایکی یه منشق اولمغله بر پارچه‌سـنی ازار ودیکرینی ردا

اتخاذیله اوزرینه الوب مجلس نبوی یه کلدیکنه مبنی (ذی ـ البجادین) دیو تلقیب اولنمشدر.

مشارالیه سحروقتی مدینه یه واصل اولوب طوغریجه مسجده کتدی. صباح نمازینی رسول اکرم افندمزله قلدقدن صکره ذات رسالتپناهی عبدالعزی کورمکله «سن کیمسن» دیو سوال بیوردیلر. عبدالعزی اولدیغنی سویلدی. فخر کائنات افندمز حضرتلری «انت عبدالله» بیورمشلردر. مدینه ده قرآن کریمی تعلم ایدرك ذاتاً یوکسك سسلی اولدیغندن مسجد شریفده اقامت وصوت بلندایله قرآن اوقورکن صداسنی قالدیروب بشقه لرینك قرآن اوقومسنه مانع اوله یور» دیدکده رسول اکرم افندمز «یاعمر آنی حالنه براق. زیرا جناب حقه ورسولنه مهاجر اوله رق قومی ایچندن ایریلوب کلمشدر» بیوردیلر.

سید انبیا افندمز غزوهٔ تبوکه عزیمت بیوردقلری وقت عبدالله برابرجه چیقوب «یارسول‌الله بکا دعا بیورکه شهید اوله یم» دیورجا ایده یور ایدی. حضرت پیغمبر (اللهم حرم دمه علی الکفار) بیوردی. عبدالله «بنم استدیکم بودعا دکلدر» دیمکله ذات عالی رسالتپناهی «سن فی سبیل‌الله خروج ایلدك. سنی حمی طوتوب قتل ایده جکدر. سن ینه شهیدسن بیوردیلر.

تبوكه يتشدكدنصكره مشار اليه حمى خستهلغنه تصادفله وفات ايلدى .

وفاتى كيجهوقتى وقوعبولديغندن غسل وتكفين ونمازى ادا قلندقدن صكره قبرى حاضرلنوركن بلال حبشى حضرتلرى النده برآتش شعله‌سى طوتمشيدى .

عبدالله بن مسعود حضرتلرى ديركه « غزوهٔ تبوكده ايكن بر كيجه قالقديغمده عسكر طرفنده كوزمه برآتش شعله‌سى ايلشدى . شعله‌يه طوغرى كتديكمده حضرت رسول‌الله ايله ابوبكر وعمرى اوراده بولدم . عبدالله ذى‌البجادينك وفاتى جهتيله قبرينى تهيه ايده‌يورلرايدى . قبر حاضرلندقده رسول اكرم افندمز عبداللهك جنازه‌سنى مبارك اللريله قبره ايندروب وحضرت ابى بكر وعمر قبرى اورتوب اوزرينه قوغه ايله صو دوكديلر . مشار اليهما حضراتى صودوكركن سيد كائنات افندمز « قرنداشكزك اوزرينه قوغه‌يى دوكيكز » بيوره‌يورلر ...ى . امر تقبير ختام بولدقده حضرت پيغمبر « الهى ...عبداللهدن راضى‌يم . سنده كندوسنى ارضا بيور » ...تديلر » .

...الله بن مسعود ديركه « كاشكى اوقبرك ...ايدم » .

هدم مسجد ضرار — بنی عمرو بن عوف قبا قریه‌سنده بر مسجد بنا ایدرك او مسجدده نماز قلمق اوزره رسول اکرم افندمزی دعوت ایتمش و رسول اکرم افندمز دخی قریهٔ مذکوره‌یه عزیمتله مسجد مذکورده نماز قلمشیدی .

بنی عامرك اخوانی بولنان بنی غنم بن عوف بوکا حسد ایدرك انلرده هم نماز قلمق ایچون رسول اللهی دعوت ایتمك، همده راهب ابوعامر شامدن کلدکدن صکره اوراده نماز قلمق اوزره بر مسجد بناسنه شروع ایلدیلر . بنی غنم انصارك منافقلرندن وابوعامر اهل اسلامك دشمنلرندن ایدی .

ابوعامر ابوحنظله دیو معروف اولوب زمان جاهلیتده تنصر ایتمش وحضرت پیغمبر مدینه حوالیسنه کلدکده کوریشوب حضور نبویده مباحث دینیه‌جه بعض ترهاتده بولندیغندن فخر عالم افندمز مرقومی ابوعامر فاسق تسمیه بیورمشیدی . وراهب مرقوم احد غزاسندن هوازن غزوه‌سنه قدر اسلام علیهنده حرکت ایدن اعداء دین طرفنده بولنوب هوازن هزیمتندن صکره شامه قاچمشیدی . شامه قاچدقدن صکره اهل اسلام ایله حرب ایچون مهمات حربیه حاضرلمز بنی

وكندوسی ایچون برمسجد یاپدروب او مهماتی بومسجده قوملرینی بنی غنمه یازمش اولدیغندن بنی غنمك رسول الله علیه الصلوة والسلام افندمزی مسجده دعوت ایچون كوستردكلری معامله بنی عمروه حسدلرندن ناشی برمعاملهٔ منافقانه وراهب مرقوم ایچون جدی ایدی .

مسجد مذكوری بنی عمروك قبا قریه‌سنده یاپدقلری مسجدك برجانبنده بنا ومسجد ضرار تسمیه ایلمدیلر . بونی بنا ایدنلر بنی غنمدن اون كسه ایدی‌كه شو اون‌ایكی كسه‌نك بریسی جذام بن خالد اولوب مسجدك عرصه‌سی كندی ملكی اولدیغی حالده مسجد یاپلق اوزره ترك ایتمشیدی .

حضرت پیغمبر تبوك غزوه‌سی ایچون تجهیز عسكره تشبث بیوردقده اشخاص مرقومه مدینه‌یه كلوب « یارسول الله معلولین ومحتاجین قرانلق ویغمورلی كیجه‌لرده التجا ایتمك ودروننده نماز قلنمق اوزره برمسجد یاپدق . بالذات عزیمتله ایچنده نماز شریف ادا واو مسجدده بزه خیر وبركتله دعا ایتمكزی رجا ایدرز » دیدكلرنده رسول اكرم افندمز « بن شمدی تبوكه كیده‌جكم . عودتده كلوب اوراده نماز قیلارم » بیوردیلر . تبوكدن عودتده یول اوزرنده بولنان اوان بلده‌سنه

مواصلت بیوردقلرنده مذكور منافقلر اورایه كلوب مسجد مزبورده نماز قلمق ایچون بتكرار رجاده بولندیلر ذات عالئ رسالتپناهی كیتمك اوزره قیصه‌نی طلب بیورملرینی متعاقب جانب جلیل صمدانیدن وحی ایله منافقین مرقومه‌نك مقصدلری حضرت پیغمبره بیلدرلمش اولمغله فخر الانبیا افندمز درحال مالك بن دخشم ومعن بن عدی وعامر بن السكن حضراتیله قاتل حمزه وحشی‌یی مسجد مذكورك هدم واحراقنه مأمور تعیین وارسال بیوردیلر . وانلر دخی قبایه كیدرك امر پیغمبری اوزره مسجد مذكوری هدم واحراق ایلدیلر . بوندن صكره بنی غنم قبیله‌سی اورالردن طاغیلوب او مسجدك یری سوپرندی دوكیله‌جك مزبله اولدی .

كعب بن مالك ورفیقلرینك قصه‌سی وثقیفك اسلامی ولات بتخانه‌سنك هدمی

كعب ورفیقلری — ذات عالئ رسالتپناهی تبوك غزاسنه كیدركن كعب بن مالك ومراره بن الربیع وهلال بن امیه سائر تخلف ایدنلره اتباع ایتمشلر ایدی . حضرت پیغمبر انلرله هیچ بر مسلمك اختلاط ومصاحبت

ایتماسنی امر بیوردیلر . اوچیده اللی کون مدت توبه واستغفار وجناب حقه عرض تضرعله اغلامشلردر . بونلر مدار اعتذار اوله جق هیچ بر سوز بوله مدقلرندن ندامت وتأسفله خواب راحتی غیب ایتمش وحتی بعضلری کندوسنی مسجد شریفك دیرکنه باغلایوب « بن هر درلو مؤاخذه یه مستحق کنهکارم » دیو اغلامقده بولنمش ایدی . توبه لری درکاه الهیده مقبول اولدیغی اللنجی کون وحی ایله تبشیر بیورلدی .

کعب بن مالك دیمشدرکه « اختلاطدن ممنوع ومصاحبت نبویه دن محروم اولدیغم وقتلرده دنیا باشمه زندان ونفسم متحیر وسرکردان اوله رق کیجه می کوندزمی فرق ایده میه جك درجه ده کندمی شاشرمش وعذاب و اضطرابه دوچار اولمشیدم . اللنجی کونك صباحی صلوة فجری قلدقدن صکره خانه مك ارقه سنده اسیر دست حیرت اولدیغم حالده اوطوروب اغلایور ایدم . ناکاه برمنادی جبل سلع اوزرنده یوکسك بر سس ایله « مژده یا کعب مژده » دیدیکنی ایشتدیکمده سونجمدن وجودمه بررعشه کلوب ساجداً یره یقلدم . بیلدم که حقمده مرحمت الهیه ظهور ایدرك او کون قلدیغم فجر نمازینك عقیبنده اغلایه اغلایه بارکاه قاضی الحاجاته عرض ایلدیکم توبه وتضرع

درکاه کبریاده مقبول اولمشدر . بونی متعاقب راست کلان بربرینی سبقتله یانمه کلوب « مژده مژده » دیو بنی تبشیر ایلدیلر . طاغ اوزرنده یوکسك صدا ایله بکامژده ویرن آدم یانمه کلدکده اوزرمده‌کی البسه‌یی صویوب بخشش ویردم . واندن بشقه کیه‌جك لباسم اولمدیغندن بشقه‌سندن عاریةً برلباس الوب کیدکدن صکره حضور رسول اللهه کتدم . اوراده بولنان اصحاب فوج فوج بکاقارشی کلوب تبریك ایلدیلر . مسجد شریفه کیردیکمده حضرت پیغمبر جالس اولوب اطرافنده بعض اصحاب کرام وارایدی . طلحه بن عبدالله قیام وسرعت وبشاشتله یانمه کلوب بالمصافحه بنی تبریك ایلدی . طلحه‌نك او کون او بشاشتله بکا کوستردیکی معامله‌ٔ جمیله‌یی اونوده‌مم .

اوراده موجود مهاجرین وسائرلریده بکا طوغری کلوب تهنیت کوستردیلر . حضرت پیغمبری کورمامله برابر بنی برحال عجیب استیلا ایلدی‌که انامدن طوغدیغم کوندن برو او کوندن زیاده مسعود ومسرور اولدیغم بر کون تصور ایده‌مم . فخر کائنات افندمزك اوصره‌ده مبارك وجه تابناکاری سرورندن اول قدر پارلاق ایدی‌که بدر کاملده او پارلاقلق یوغیدی .

حضور عالیلرنده اوطوروب « یارسول الله کافهٔ متملکاتمی بو نعمته متشکراً صدقه اوله رق فقرایه طاغیده جغم » دیدم . حضرت پیغمبر لطف و بشاشتله « معیشتکه کفایت ایده جك مقداریني امساك ایلسه‌ك حقکده خیرلودر » بیوردیلر . خیبرده قازاندیغم حصهٔ غنایمی بالامساك ماعداسنی شکراً لاحسان الله صدقه اولمق اوزره محتاجینه طاغتدم . بنم توبه‌مك قبولی ـ غزوه‌دن تخلفمی اعذار کاذبه‌یه بنا ایتمیوب ـ قصورمی طوغریجه اعتراف ایتدیکم ایچون ایدی »

ثقیفك اسلامی — رسول اکرم افندمزك تبوکدن مدینه‌یه عودتلری رمضان شریفده ایدی . شهر مذکورده طائفدن ثقیفك وفدی ورود ایلدی .

عروة بن مسعودك قتلندن برقاچ آی کچدکده اهل ثقیف اسلامه قارشو بر بیوك مخاطره‌اوزرنده اولدقلرینی اکلادیلر . واطراف وجوارلرنده بولنان قبائلك طاقم طاقم دائرهٔ ناجیهٔ اسلامه دخوللری جهتیله کندولری بو دائره‌یه دخول ایدنلرك اورطه‌لرنده یشایه‌میه‌جقلرینه یقین حاصل ایتدیلر .

دهاة عربدن و بنی علاجك اخواندن عمرو بن امیه عبد یالیلك یاننه کیدرك کورشدکلرنده « اطرافده‌کی

قبائلك اسلامنی و اسلامه قارشو حرب ایده‌جك اقتدارلری اولمدقلرینی بیان ایله برابر سلامتلرینـه برطریق ارانمسی واجب اولدیغنی سویلدی · اوراده بولنان سائر متعینان دخی عبدیالیل ایله عمروك یاننده طوپلانوب مذاکره ایلدیلر حضور نبوی‌یه رسل ارسـالیله بعض شروط اوزرینـه اسلامی قبول ایتمکدن بشقه چاره بوله‌مدیلر ·

بنی احلافدن ایکی، بنی مالکدن اوچ کمسـه‌نك عبد یالیل ایله برابر مدینـه‌یه کوندرلملری قرارلشـدرلدی · و احلافـدن حکم بن عمرو و شرحبیل بن غیـلان، بنی مالکدن عثمان بن ابی العـاص واوس بن عوف و نمیر بن خرشه نام کمسه‌لر بالانتخاب عبدیالیل ایله برلکده مدینه‌یه کوندرلدی · بونلرك رئیسلری عبدیالیل ایدی ·

اشخاص مرقومه مدینه‌یه یاقن واردقلرنده اصحابدن مغیرة بن شـعبه‌یه تصادف ایتدیلرکه مغیره حسب المنـاوبه حضرت پیغمبرله اصحـاب کرامك بینك دوه‌لرینی رعی ایتدره‌یور ایدی · ثقفیلری کوردکده دوه‌لری انلره تودیع ایله ورودلرینی رسول اکرم افندمزه خبر ویرمك ایچون عزیمت ایلدکده حضرت ابی بکر الصدیقه تصادف و بیان کیفیت ایتمکله صدیق اکبر افندمز « کیفیتی ذات رسالت

پناهی‌یه بن خبر ویره‌یم » دیه‌رك عزیمت و ثقیفدن وفدك ورودینی عرض ایلدی.

بوندنصکره مغیره وفد مذکورك یاننه کیدرك کندولرینی رسول‌الله افندمزك حضور عالیلرینه دعوت وبعد الملاقاة نه صورتله عرض تحیت ایده‌جکلرینی تعریف ایتدی. لکن انلر ینه بیلدکاری کبی عرض تحیت ایلدیلر.

ثقفیلر حضور پیغمبری‌یه واصل اولدقدنصکره حقلرنده لطف ایله معامله و مسجد شریفك یاننده کندولری ایچون برچادر قوردیلوب هپسی اوراده اقامه اولندی.

خالد بن سعید حضرتلری بو صره‌ده ثقفیلره تبلیغ اوامره وانلرك معروضاتنی حضور نبوته عرض ایتمکه واسطه اولمشیدی. ثقفیلر قبول اسلام ایده‌جکلرینی وفقط لات بتخانه‌سنك هدمی اوچسنه صکره‌یه تأخیر اولنمسنی ونمازدن دخی عفولرینی استدعا ایلدیلر. بتخانه‌نك برساعت بیله بقاسی جائز اولمدیغی ونماز اولمیان دینده خیر اولمیه‌جغی جوابی ویرلدی. بتخانه هدمنك برسنه وجواب ردك تکررنده باری برآی اولسون تأخیری استدعاسنه مصر اولدیلر ایسه‌ده برساعت بیله تأخیر اولنه‌مز جواب قطعیسی اعطا اولندی. وفد مذکور لاتك هدمنی تعجیلده کندولرنجه بأس یوغیسه‌ده صبیان و نسوان بونی کور-

دکلرنده خوف و دهشته دوچار اوله جقلرینی و دین اسلامه الشد قدنصکره هدمنده او دهشته بالطبع محل قالمیه جغنی بیان ایله استدعالرینی بالدفعات تأکید ایتمش اولدقلری حالده استدعالرینك قبولی کلیاً ممکن دکلدر جوابنی الدیلر .

ثقفیلر اسلامی قبول ایتدکله ایچلرندن عثمان بن ابی العاص جمله سندن حدیث السن ایسه ده اسلامه اولان میل و محبتی و درحال تعلیم قرأن کریمه باشلامسی ممنونیت حضرت پیغمبری یی موجب اولدیغندن ثقفیلره آمر تعیین بیورلدی . ولات بتخانه سنده موجود اموالك اخراجیله مدینه یه کتورلمسی ایچون ابو سفیان ایله مغیرة بن شعبه کندولرینه بالترفیق کوندرلدی .

بونلرك ثقیفه وصولرنده بتخانه ایچنده کی مجموع اموال اخراج اولنه رق مدینه یه کتورلمشدر .

ابو ملیح بن عروه ایله قارب بن الاسود بوندن مقدم حضور رسالتپناهی یه کیدرك قبول اسلام ایتمشلر ایدی . بتخانه ده کی اموالك جلبی ایچون مأمورلر تعیین اولنورکن ابو ملیح « یارسول الله بابام عروه بورجلی وفات ایتمشدر . بتخانه دن چقاریله جق اموالدن بورجنك تسویه سنه مساعده بیوریکز » دیدیکندن مساعده بیورلدی . قارب بن الاسود « یا رسول الله بنم بابام دخی عروه نك لابوین

قرنداشی در. اوده بورجلی وفات ایتدی. انك ایچونده عروه‌نك بورجی حقنده‌كی مساعده‌یی اجرا بیوریكز » سویلدكده عروه مسلم اولدیغی حالده فوت اولمش وشریك قبول اسلام ایتمكسزین وفات ایتمش اولدیغندن انك ایچون اویله مساعده اولنه‌مز جوابی ویرلدی. قارب هرنه قدركه اسود كفر حالنده فوت اولمش ایسه‌ده مسلم ایله قرابتی اولمغله بوكا حرمةً مساعده بیورلمسنی نیازده اصرار ایتمكله انك ایچون دخی اویله معامله اولنمسنه امر اعطا بیورلمشدر. بناءً علیه مغیرة بن شعبه بتخانه‌دن چقاردیغی اموالدن امر پیغمبری وجهله عروه‌نك واسودك بورجلرینی تسویه ایلدی.

هدم لات ـ بوندنصكره خالد بن الولید ومغیرة بن شعبه رضی الله عنهما لات بتخانه‌سنك هدمنه مأمور اولدیلر. بتخانه‌یه كیدرك هدمه باشلاندیغی صره‌ده تجمع ایدن نسوان وصبیان فریاد ایله اغلامغه وتأسفلر كوستروب « ربمزی اولدره‌یور » دیو مغیره‌یه بدعا ایتمكه باشلادیلر. مغیره النده‌كی بر بیوك بالطه‌یی لات صنمنك باشنه شدتله اوردقده لات برندن اوینامغه باشلادیغندن لاته ضرر دوقندرنلرك مقهور اوله‌جقلری اعتقادنده اولان موجودین بر صیحهٔ مدهشه ایله دترمكه

باشـلامش اولدقلری حالده مغیره بالطـه‌نك ضربات شدیده‌سیله لاتی یوزی اوزری یره دوشوروب پاره‌پاره ایتـدیکنی و مغیره‌یه هیچ برشی اولمدیغنی کوردکلرنده « وای، بزم شمدی‌یه قدر معبود دیو طـاپدیغمز لاتك حالی بو ایمش ها » دیه‌رك طرف طرف قهقهه‌لرله کولمکه ولاتی استهزا ایتمکه باشلادیلر .

مغیره بتخانه‌یی طاش اوزرنده طاش قالمیه‌جق درجه‌یه قدر تخریبه همت ایتمش و اسـاسی قالمشیدی . بتخانه‌نك مفتاحداری « باری اساسنه دوقنمیکز » دیمکله حضرت خالد ومغیره اساسنده بولنان طاشلریده چقاروب بناسنی واساسنی خاك ایله یکسان ایلدیلر .

بتخانه‌دن چقاریلان اموالك جمله‌سی غنائم عد ایله بر نهج شرعی لازمکلانلره تقسیم اولندی .

کتاب رؤسای حمیر، وفات نجاشی، وفات ام کلثوم وفات عبدالله بن ابی بن سلول

کتاب رؤسای حمیر ــ ملوك حمیر نسـلندن و بنی حمیرك رؤساسندن حارث بن عبدکلال، نعیم بن عبدکلال، نعمان قیل ذی رعین، همدان، معافر نام ذوات حمیرك

اسلامنی عرض ایچون مالك بن مرة الرهاوی نام ذاتی سفارتله حضور نبوی‌یه بالارسال مخصوص مکتوب دخی کوندردیلر. سفیر و مکتوب تبوکدن عودت پیغمبری‌یی متعاقباً واصل اولدی.

مالك اسلامی قبول ایلدکلرینه دائر حامل اولدیغی مکتوبی تقدیم ایلدکده ذات عالیٔ رسالتپناهی رؤسای مشارالیهمه بر مکتوب یازوب اشبو مکتوبده - شریك ونظیردن منزه اولان الله تعالی حضرتلرینه حمددن وبلاد رومدن عودت اولندقده رسوللرینك ورودلرینی ومدینه‌ده کورشدکلرینی وانلکله کوندردکلری مکتوب و خبرك واصل اولدیغی بیاندن صکره - نماز و زکات وغنائم وصدقات حقنده بعض وصایای شریفه درج بیوریلوب معاذ بن جبل وعبدالله بن زید ومالك بن عباده و عقبه بن نمر مالك بن مره ایله برابر ایچلرینه کوندرلدکلرینی و معاذ حضرتلرینی کندولره امیر تعیین بیوردقلرینی امر و اشعار بیوردیلر.

وفات نجاشی - حبشه ملکی نجاشی اصحمه رضی الله عنه سنهٔ مذکوره رجبنده وفات ایلدی.

ملك مشارالیه دائرهٔ ناجیهٔ اسلامه داخل اولمش واصحاب کرامك حبشه‌یه هجرتلرنده حقلرنده کوستردیکی

حرمت و رعایتله برابر ذات عالیٔ پیغمبری یه اولان خلوص و محبتی دخی بالدفعات فعلاً مشاهده اولنمشیدی. خبر وفاتی مدینه یه وارد اولدقده رسالتپناه افندمز مصلایه چقارق اصحاب کرام خلف نبویده قبله یه متوجهاً صف بسته اولدقلری حالده درت تكبیر ایله جنازه نمازی قلدیلر.

وفات ام کلثوم — ام کلثوم بنت رسول الله سنهٔ مذکوره‌ده وفات ایلدی. مشارالیها رضی الله عنها قبل النبوه عتیبه بن ابی‌لهبه نكاح ایدلمشیدی. مبعث نبویدن صکره ابو لهبك حق جلیل نبویده کوستردیکی اذا و تجاوزات اوزرینه (تبت یدا ابی‌لهب) سورهٔ شریفه‌سی نازل اولدقده ابولهب و زوجه‌سی حمالة الحطب حدتلنوب مشارالیهایی تطلیق ایتدردیلر. هجرت نبویه‌ده مدینه یه جلب اولنوب رقیه بنت النبی رضی الله عنها حضرتلرینك وفاتلرندن صکره حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه تزویج اولنمشیدی. مشارالیهایی اسماء بنت عمیس و صفیه بنت عبدالمطلب و ام عطیه غسل ایدرك تجهیز و تكفین ایله نمازی قلندقدن صکره تابوتنی ابو طلحه رضی الله عنه قبره ایندردی.

وفات عبدالله بن ابی - عبدالله بن ابی بن سلول سنهٔ مذکوره ذی القعده سنده وفات ایتدی. مرقوم زمان جاهلیتك صوڭ كوڭلرنده خزرجیلرك سیدی و ظهور اسلامدن صکره منافقلرك رئیسی ایدی. راهب ابوعامر فاسقك خالەسی اوغلی‌در. اصحاب بدردن عبدالله حضرتلرینك باباسی اولدیغندن مشارالیه حضرتلری هر وقت باباسنك حالنه متأسف ایدی. ذات عالئ رسالتپناهی مرقومك قبری اوزرنده طوروب اوغلی عبداللهه تعزیه اجرا بیوردیلر.

عبدالله بن ابی مرض موتنده رسول اکرم افندمزی یاننه دعوت ایلدی. حضرت پیغمبر عزیمت ایلدکده «یا عبدالله یهود محبتی سنی هلاك ایتدی» بیوردیلر. عبدالله «یا رسول الله ذاتکزی یانمه دعوت ایتمکدن مرادم بکا اذا ایتمکز ایچون دکلدر. حقمده استغفار ایتمکز ایچوندر» سویلدکدن صکره فخر عالم افندمزك وجود مسعودلرینه تماس ایتمش اولان بر قمیص ایله تکفین اولنمسنی و اوزرینه نماز قلنمسنی رجا ایلدی. مرقومك وفاتندن صکره سید کائنات افندمز نمازینی قلمق استدکلرنده حضرت عمر «یا رسول الله ابن ابی اوزرینه می نماز قله‌جقسن. شو منافقك احوال و اقوال سابقەسی

شو، شو دکلی » دیه‌رك بر بر تعداد ایتدی. حضرت پیغمبر تبسم بیوروب عبدالله‌ك نمازینی قلمدیلر.

نماز عقیبنده (ولاتصل علی احد الی قوله تعالی وهم فاسقون) آیهٔ کریمه‌لری نازل اولمشدر.

حج ابی بکر رضی الله عنه

فخر کائنات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلری رمضان شریفده تبوکدن مدینه‌یه عودت بیوروب رمضانك بقیه‌سیله شوال و ذی القعده‌یی کچیردکدن صکره سلخ ذی القعده‌ده حضرت ابی بکری امیر الحاج تعیین و حج شریف ایچون مکهٔ مکرمه‌یه ارسال بیوردیلر.

حضرت علی حج شریفه کیدن قافله‌یه یتشمك اوزره ارقه‌دن کوندرلدی. قافله‌یه بالوصول حضرت ابی بکر الصدیق ایله کورشدکده « رسول یاخود امیر اوله‌رقمی کلدك » دیو حضرت صدیق استفسار ایلدی. حضرت علی « موقف حجده (براءة) سوره‌سنی نامه اوقومق ایچون رسول اوله‌رق کلدم » سویلدی.

حضرت صدیق رضی الله تعالی عنه حج شریفی اقامه بیوردیلر. اولوقته قدر اقوام عربدن مشرك اولانلر دخی حج موسمنده کلوب حج ایدرلر ایدی. او

سنه ده طاقم طاقم بالورود هر قبیله منازل مخصوصه لرینه قوندیلر . یوم نحرده حضرت علی قیام ایله اقوام مذکوره یه خطاباً سورهٔ شریفهٔ مذکوره یی قرائت و مسلمان اولمیانلر فیمابعد حجی ادا و بیت شریفی طوافدن ممنوع اولدقلرینی تبلیغ بیوردی . بوندن صکره حضرت صدیق و علی رضی الله عنهما رجوع ایتمش و قریشك بقیه سی چوق چکمکسزین کاملاً مسلمان اولمشلردر .

اون ایکنجی فصل

اوننجی سنهٔ هجریه وقایعی

قدوم عدی، بعث ابو موسی و معاذ • بعث خالد و علی و جریر و ابو عبیده • موت باذان، قصهٔ بدیل و تمیم الداری، وفات ابراهیم، کسوف شمس، طلوع جبریل، قدوم فیروز • حجة الوداع •

قدوم عدی، بعث ابی موسی و معاذ

قدوم عدی – مشهور حاتم طائینك اوغلی عدی سنهٔ مذکورهده مدینهیه کلهرك اسلامی قبول ایلدی •

بعث ابی موسی و معاذ – ابو موسی الاشعری و معاذ بن جبل رضی الله عنهما سنهٔ مذکورهده حجة الوداعدن مقدم مأموراً یمنه بعث بیورلدیلر •

معاذ بن جبلك مأمور اولدیغی محل یمنك جهت علیاسی و ابو موسانك محل مأموریتی یمنك جهت سفلاسی ایدی •

معاذ بن جبل مأموراً و یمنه متوجهاً مدینهدن حرکت

ایتدیکی کون رسول اکرم افندمز « یا بلال عمامه‌می کتور » دیو امر ایدرك عمامهٔ سعادتلرینی کیدکدنصکره معاذ راحله‌سنه ارکاب اولندی . حضرت پیغمبر مهاجرین و انصار ایله برلکده تشییع بیوردیلر . وقت تشییعده معاذ راکباً و فخر کائنات افندمز معاذك یانی صره ماشیاً کیده‌یور و معاذه وصایا اعطا بیوره‌یور ایدی . معاذ « یا رسول الله بن راکبم . سز پیاده‌سکز . رخصت ویریکز بنده راحله‌دن اینه‌یمده ایریلنجه‌یه قدر پیاده یوریه‌یم » سویلدی . حضرت رسول الله « یا معاذ سنك مأمور اولدیغك ایش فی سبیل الله در . فی سبیل الله کوریله‌جك ایشلرده اویله معامله جائز اوله‌مز » بیوردیلر .

بوندنصکره ذات قدسیت‌ایات حضرت رسالتپناهی « یا معاذ بوکوندن صکره برده ملاقات ایتمش اولسه ایدك سکا وصایایی قصه کسر ایدم . لکن یوم قیامته قدر برده کوریشه‌میه‌جکز . بو سنه‌دن صکره سن بنم مسجدمی وقبرمی کوره‌جکسن . بنی کوره‌میه‌جکسن » بیوردقلرنده حضرت معاذ فراق رسول اللهدن طولایی تحمل ایده‌میه‌رك اغلامغه باشلادی .

حضرت پیغمبر معاذه وصایایه دوام ایله « یا معاذ

سن اهل کتاب اولان بر قومك ایچنه کیده‌یورسن »
انلر جنتك مفتاحی ندر دیو سندن سؤال ایده‌جکلر.
مفتاح جنت (لااله الا الله) اولدیغنی سویله . یا معاذ
الله ایچون تواضع اختیار ایتملیسن‌که جناب حق سنی
عالی ایده . هیچ بر مصلحتده علم یقین حاصل اولمدقچه
حکم ایتمه . اکر بر ایشده مشکلات کوردیکك حالده
اوتانمه . بیلانلردن صور استشاره‌ایت . اندن‌صکره
کندی اجتهادیکه مراجعت‌ایله . زیرا صدق واستقامتی
التزام ایلدك ایسه الله تعالی حضرتلری سنی موفق
یبورر . بر مصلحتده انتقالجه ذهنکده تردد واشتباه حاصل
اولورایسه ذهنك ثابت اولنجه‌یه قدر طور . افکاریکی
طوپله . یاخود بکا یاز . هوادن حذر ایت زیرا هوا
اشقیاپی — قوللرندن طوتوب یدرك — جهنمه کوتورر .
هیچ بر ایشده غضب ایتمه . رفق اختیار ایت .

حضرت پیغمبر — (ینه معاذه خطاباً) سکا بر ایش
عرض اولندیغی وقت نصل حکم ایده‌جکسن

معاذ — اللهك کتابیله

حضرت پیغمبر — اللهك کتابنده بوله‌مدکسه

معاذ — سنت رسول الله ایله

حضرت پیغمبر — سنت رسول اللهده دخی بوله‌مدکسه

معاذ ـ اجتهادمله

حضرت معاذ بويله سويلسنی متعاقب رسول اکرم صلی الله عليه وسلم افندمز حضرتلری معاذی صدری اوزرينه باصـوب « اللهه حمد اولسون که رسولنك رسولنی رسول اللهك مرضيسنه موافق معامله يه موفق ايلدی » بيورديلر •

بوندن صکره وداع ايديلهرك حضرت معاذ يمنه متوجهاً عزيمت وحضرت پيغمبر تشييعده بولنان اصحاب کرام ايله مدينه يه عودت ايلدی •

معاذ بن جبل حضرتلری مأمور اولديغی محله واصل اولدقده منبره چقوب اللهه حمد وثنادن ورسول اللهه تصليه‌دن صکره عهد نبوی‌يی عموم حضورنده اوقودی • بعده منبردن اينديکده اوراده موجود صنعاتك بيوکاری « يامعاذ سنك ايچون مخصوص قوناق حاضرلمشز • اورايه بيور » ديديکارنده « مخصوص قوناغه اينمك ايچون حضرت پيغمبر بکا امرويرمدی » سويليوب مسجد شريفی اقامتگاه اتخاذ بيوردی •

معاذ رضی الله عنه يمنده اون درت آی اوامر الهيه‌يی مسلمينه تبليغ وقران وسنتی جمله يه تعليم ايله

اشتغال ایلدی . برکیجه یتاغنده ایکن قولاغنه هاتفدن
برصدا کلوب عطف سامعهٔ دقت ایتدکده شو صدادن
« یامعـاذ سن نصل معیشتکی مبـارك کوره یورسن که
حضرت محمد سکرات موتده‌در » خطاب وخبر مدهشنی
آلدیغندن قیامت قوپدی ظن ایدرك یرندن صیچرادقده
کوك آچق ویلدزلر میدانده اولدیغنی کورمکله « اعوذ
بالله من الشیطان الرجیم » سویلدی .

ایکنجی کیجه « یامعـاذ نصل معیشتکی مبـارك
کوره یورسن که حضرت محمد طپراق آلتنده‌در » نداسنی
ایشتمسیله برابر یرندن صیچرایوب صـبر وتحملنی برباد
ویوکسك صـدا ایله (وامحمداه . وامحمداه) دیو فریاد
ایلدی . اوجوارلرده بولنـان رجال، نسوان، شـبان،
صـبیان اوفریاد اوزرینه تلاش ایله اولرندن چقـوب
معاذك یاننه طوپلاندیلر . و « یامعاذ کندی کندیکه کل .
سکا نه اولدی » دیو استفسار کیفیت ایلدیلر . معاذ ایسه
بردریای حزن وتأسف ایچنـه دوشمش اولدیغی حالده
سسی چقه بیلدیکی قـدر « وامحمداه » دیو اغلامقـدن
بشقه برشی دیمیور ایدی . حالی صباحه قدر بویله دوام
ایتدی . صـباح اولدقده راحله‌سـنه بینوب برمقدار
سـویق (قاووت) وبرصوقابی اخذ ایله مدینه یه متوجهاً

حركت ومدينه يه اوچ قوناق قالنجه يه قدر نماز وقضاء حاجتدن بشقه برشی ايچون حيواندن اينمكسزين عزيمته دوام وسرعت ايلدی . مدينه يه اوچ قوناق مسافه قالدقده كيجه قرانلغنده يولنه دوام ايدركن يولك صول طرفندن « وا محمداه » ديو برحزين ومؤثر صدا قولاغنه وقولاغندن اوق كبی جكركاهنه دوقندی . لكن كثرت تلاشندن كيمك صداسی اولديغنی بيله مدی . بيلدی كه حضرت پيغمبر ذائقهٔ موتی طاتمش ودنيادن مفارقت ايتمشدر . معاذ « ياايها الهاتف (يرحمك الله) كيمسن . بوقرانلق كيجه ده نره يه كيده يورسن » ديدكده صدا طرفندن « عمار بن ياسرم » جوابنی آلدی . يانه وارد قده حضرت عمار اولديغنی كوردی .

معاذ ـ (عماره خطاباً) نه استيورسن (يرحمك الله)

عمار ـ ابوبكر الصديقدن يننده سكا مكتوب كتوره يور ايدم كه اومكتوبده حضرت پيغمبرك موتيله دنيادن مفارقت ايلديكی يازيلودر :

معاذ ـ رسول الله وفات ايتدكدن صكره اصحابنك حالی نصل اولدی

عمار ـ چوبانسز قيونلر كبی .

معاذ ـ مدينه يی نصل براقدك

عمار - اهالیسنك حالی خاتمدن دها زیاده طار بر حالده براقدم. حضرت معاذ بوندنصکره کوزلرندن یاشلر دوکه دوکه مدینه‌یه وصول بولدی.

بعث خالد وعلی وجریر وابو عبیده

بعث خالد بن الولید - مشارالیه حضرتلری سنهٔ مذکوره‌ده حجة الوداعدن مقدم نجرانده عبدالمدان قبیله‌سنی اسلامه دعوته مأموراً بعث بیورلدی. کیدوب امر رسالتپناهی‌یی تبلیغ ایتدکده هپسی مسلمان اولدیلر.

بعض روایتجه حضرت خالدك مأموریتی نجرانده بنی حارث بن کعب قبیله‌سنه ایدی. یانلرینه واردقده اوچ دفعه اسلامه دعوت اولنملری و اجابت ایتدکلری حالده کتاب اللهك و سنت نبویه‌نك کندولرینه تعلیمی امر بیورلمشیدی. قبول ایتدکلرندن حضرت خالد براز وقت اوراده اقامتله قرأن کریمی وسنت نبویه‌یی تعلیم ایلدی.

بوندن صکره طرف اشرف رسالتپناهیدن عمرو بن حزم نجرانه عامل تعیین بیوریله‌رق حضرت خالد عودت ایتمشدر.

بعث علی بن ابی طالب - مشارالیه افندمز سنهٔ

مذکوره رمضان شریفنده مأموراً یمنه بعث بیوردیلر .
حین عزیمتلرنده حضرت پیغمبر ید سعادتلریله حضرت
علینك عمامه‌سنی صاروب حضرت علی « یا رسول الله
بنی بندن یاشلی بر قوم ایچنه ارسال بیوره‌یورسن .
حالبوکه حدیث السنم » سویلدکده رسول اکرم افندمز
ید سعادتلرینی حضرت علینك کوکسنه وضع ایله (اللهم
ثبت لسانه واهد قلبه) بیوردقدنصکره « یا علی اکر
ایکی خصم سنك قارشوکده اوطورزلر ایسه هر بریسنك
افاده‌سنی تمامیله دکلدکجه دعوالرینه حکم ویرمه »
بیوردیلر .

حضرت علی رضی الله عنه اوچیوز اتلو ایله
چقوب کیتدکده اصحابنی اطرافه طاغتمش و مخالفته قیام
ایدنلری تنکیل ایلهماللرینی اغتنام ایتمشدر . بعده جمعیت
اعراب ایچنه کیدرك جمله‌سنی اسلامه دعوت ایتدکده
مخالفتله حضرت علی‌یه و رفقاسنه اوق اتمغه باشلادیلر .
بوطرفدن دخی بالمقابله مخالفلردن یکرمی کشی مقتول
و جمعیتلری منهزم اولدی . مؤخراً بتکرار اوزرلرینه
واروب تکلیف اسلام اولندقده اجابت و قبول اسلام ایله
سید کائنات افندمز حضرتلرینك نام عالیلرینه عرض

بیعت ایلدیلر . حضرت علی افندمز دخی اصحابیله برابر مدینه یه عودت بیوردی .

بعث جریر ـ ینه سنهٔ مذکوره ده جریر بن عبدالله البجلی رؤسای یمندن ذوالکلاعه کوندرلدی . ذوالکلاع باکور بن حبیب بن مالك بن حسان بن تبعك اوغلی ایدی . کندوسیله زوجه سی بولنان ابرهة بن الصباحك قزی صریمه اسلامی قبول ایلدیلر . ذوالکلاعك اصل اسمی سمیفع در .

اصمعی دیرکه « ذوالکلاع یمن ملوك طوائفندن اولوب ایشی پك بیوتمش و حتی ربوبیت بیله ادعا ایتمشیدی . رسالتپناه افندمز ـ جریر واسطه سیله ذوالکلاعه یازمش اولدیغی مکتوبدن صکره ـ عالم قدسه انتقال بیوردیلر . حضرت عمرك خلافتی اثناسنده سکز بیك کوله ایله برابر حضور خلافتپناهی یه کلوب اسلامی قبول ایتدکدنصکره کوله لرك درت بیك نفرینی ازاد ایلدی . حضرت عمر افندمز « یاذالکلاع یانکده کی سائر کوله لر اثمانك بر ثلثی بوراده ودیکر ثلثی یمنده وثلث اخیری شامده تسویه اولنمق اوزره انلریده ازاد ایت » بیوردیلر . ذوالکلاع « هله بر دوشونه یم » جوابنی ویروب منزلنه کتدکدنصکره کوله لرك هپسنی

بلا بدل ازاد ایلدی . ایکنجی کون حضرت عمر « یا ذا الکلاع دوشوندکمی » بیوردقده « جناب حق بکا وانلره خیرلو اولانی اختیار بیوردی . هپسنی ازاد ایتدم » سویلمشدر .

ذوالکلاع « یاامیرالمؤمنین بنم بر بیوك کناهم واردرکه جناب حق مغفرت بیوره جغنی امید ایده میورم . بر کون بر یوکسك محلده کسه نك کوره میه جکی بر صورتله اوطو یور ایدم . بولندیغم قصرك اوکنده کی میدانده ایسه بنی معبود اتخاذ ایدنلردن یوز بیك قدر غلبه لك طوپلانوب بنی کورمکه منتظر ایدیلر . کندمی انلره عرض ایتدیکم انده هپسی یره قپانوب بکا سجده ایتدیلر » دیدکده حضرت عمر اخلاص ایله توبه واقلاع ایله انابه دن غفار الذنوبك رحمت وغفرانی مرجودر بیوردیلر » .

بعث ابی عبیده ـ سنهٔ مذ کوره ده نجران اهالیسی تعلیم دین وقران مبین ایتمك اوزره حضرت پیغمبردن برامین ذات استدیلر . سید عالم افندمز « بو امتك امینی ابوعبیده در » بیوروب ابوعبیدة بن الجراح رضی الله عنهی نجرانه کوندردی .

موت باد ان، قصهٔ بدیل وتمیم الداری، وفات ابراهیم، کسوف شمس، طلوع جبریل، قدوم فیروز

موت بادان ـ مبحث مخصوصنده ذکری سبقت ایلدیکی وجهله طرف اشراف رسالتپناهیدن مقدما یمنه والی تعیین بیورلمش اولان بادان سنهٔ مذکوره‌ده وفات ایلدیکندن سلطان الانبیا افندمز یمن حکومتنی اقسام متعدده‌یه بالتفریق برقسمنه متوفای مشارالیهك اوغلی شهری واقسام سائره‌یه عامر بن شهر الهمدانی وابوموسی الاشعری وخالد بن العاص ویعلی بن منیه وعمرو بن حزم حضراتنی عمال تعیین بیوروب زیاد بن لبیدی حضرموته وعکاشه بن ثوری سکاسك قبائلی حکومتنه مأمور بیووریلر .

قصهٔ بدیل وتمیم الداری ـ مهاجریندن عمرو بن عاصك کوله‌سی بدیل بن ابی ماریه سنهٔ مذکوره‌ده تمیم الداری وعدی بن بدأ ناملرنده ایکی نصرانی ایله رفاقت وتجارت ایچون شامه متوجهاً مدینه‌دن حرکت ایتمشیدی . بدیل بولده خسته‌لنوب خسته‌لکی مرض موت اولدیغنی بیلدیکندن بروصیتنامه تحریر وشو وصیتنامه‌یی ارقداشلر-ینك خبری اولمقسزین اشیاسنك ایچنه وضع ایتدکدنصکره

اشیاسنی کوتوروب ورثه‌سنه ویرملرینی ارقداشلرینه
و صیت ایتمش واهل اسلامدن کمسه‌نك بولنمدیغی برمحلده
فوت اولمش ایدی. وفاتندن صکره ارقداشلری اشیای
مذکوره درونندن اوچیوز مثقال قدرالتون ایله نقش
وتزیین اولنمش برکومش کاسه‌چقاروب اختلاس‌ومدینه‌یه
عودتلرنده اشیای سائره‌یی بدیلك ورثه‌سنه اعطاایتدیلر.
ورثه اشیا ایچنده‌کی وصیتنامه‌یی اچوب اوقودقلرنده
کاسه‌نك مفقود اولدیغنی اکلادقلرندن مرقومدن استمش
اولدقلری حالده ایکیسیده انکار ایتمکله حضور عالیٔ
رسالتپناهی‌یه مراجعت وعرض شکایت ایلدیلر حضرت
پیغمبر ایکندی نمازنده صکر منبره صعوده ومرقوملره یمین
تکلیف بیوردی. مرقوملر یمین ایتدکدن براز صکره
کاسه مکه‌لیلردن بعضیلرینك اللرنده ظهور ایتدیکندن کیمدن
الدقلری لدی السؤال تمیم داری ایله عدیدن اشترا ایتدکلرینی
سویلدیلر. مرقوملرك امر وصایتده خیانتلری میدانه
چقدقده بدیلك ورثه‌سندن عبدالله بن عمر و بن العاص
ومطلب بن ابی وداعه «والله بزم شهادتمز (یمینمز) شو ایکی
خائنك شهادتلرندن زیاده قبوله احقدر» دیه‌رك استحقاق
دعواسنه قیام ایلدکلرینی متعاقب (یاایها الذین امنوا

شهـادة بینکم اذا حضر احـدکم الموت) آیة کریمه‌سی نازل اولدی.

وفات ابراهیم ـ نجـل حضرت پیغمبری ابراهیم اون سکز ایلق اولدیغی حالده سنهٔ مذکوره ربیع الاولنده وفات ایدرك بقیعده دفن اولندی.

کسوف شمس ـ ابراهیم بن النبینك وفات ایتدیکی کون کونش طوتلدیغندن خلق « شو کسوف ابراهیمك موتی ایچوندر » دیدکاری رسول اکرم افندمزك مسموع عالیلری اولدقده «شمس وقمر ایات الهیه‌دن برآیت اولمغله هیچ بر کمسه‌نك موتی و حیاتی ایچـون طوتلمزلر» بیورمشلردر.

طلوع جبریل ـ سنهٔ مذکوره‌ده البسه‌سی بیاض وصاچلری سیاه، رائحه‌سی لطیف، یوزی دلبر، بر ذات مجلس نبویده کورینوب مدینه‌ده اولوقته قدر بویله بر ذاتك کورلمامش اولدیغی واوزرنده سفرعلامتیده اولمدیغی جهتله اصحاب کرام کیم اولدیغنی بیله‌مدیلر. او ذات رسالتپناه افندمزه یاقن واروب (السلام علیك یا رسول الله) دیدکده رسـول الله افندمز (وعلیك السـلام) بیوردیلر. دیزلرینی حضرت پیغمبرك دیزلرینه اسـناد واللرینی فخذلرینه وضع ایتدکدنصکره ایماندن اسلامدن

احساندن قیامتدن سؤال ایلدی . رسول اکرم افندمز قیامتدن ماعدا اسئله‌یه جواب ویردکدنصکره « مسئول سائلدن اعلم دکلدر » بیوردیلر . او ذات مجلسدن چقمسنی متعاقب طلب ایتملرینی حضرت پیغمبر اصحاب کرامه امر بیوردی . چقوب ارادقلرنده بوله‌مدیلر . رسالتپناه افندمز « کوردیککز ذات جبریل ایدی . سزه دینکزی تعلیم ایچون کلدی » دیو خبر ویردی .

قدوم فیروز — سنهٔ مذکوره‌ده فیروز دیلمی مدینه‌یه کلوب حضور نبویده اسلامی قبول ایلدی . صکره کذباً دعوای نبوت ایدن اسود عنسینك قاتلی بو ذاتدرکه کیفیتی مبحث مخصوصنده بیان اولنه‌جقدر .

حجة الوداع

سنهٔ مذکوره‌ده حجة الوداع وقوعبولمشدر . بوکا (حجة الاسلام) و (حجة التمام) و (حجة البلاغ) دخی دینلور .

حضرت پیغمبر مذکور اوننجی سنهٔ هجریه ذی‌القعده‌سنك یکرمی بشنجی سبت کونی بین العصرین مدینهٔ منوره‌دن حرکت بیوردیلر . او سنه ذی‌الحجه‌سنك غره‌سی خمیس کونی ایدی . ذی‌الحجه‌نك دردنجی بازار

کونی قوشلق وقتنده مکهٔ مکرمه‌یه واصل اولمشلردر.

شو سفر نبویده حج ایچون رسالتپناه افندمزه رفاقت ایتمش اولان اصحاب کرام یوز بیکدن زیاده ایدی. حین عزیمتده ازواج طاهرات رضی الله عنهن حضراتنڭ جمله‌سی محفه‌لرله برابر النمش و قربانلق دوه‌لره علامتلر وضع اولنمش ایدی.

فخر الانبیا علیه الصلوة والسلام افندمز او جمعیت عظیمه ایله ذوالحلیفه نام موقعه واصل اولدقلرنده اوراده احرامه کیردیلر.

ذوالحلیفه مسجدنده ایکی رکعت نماز قلدقدن صکره ناقهٔ قصوایه رکوب ایله بیداء نام محله وصوللرنده - موقع مذکورڭ هر طرفی کوره‌جك مدبصری اولدیغندن - رفاقت همایونلرنده موجود جمعیت عظیمه تماميله کورینه‌یور ایدی.

او کون یوز بیکدن زیاده غلبه‌لکی حاوی اولان او جمعیت ناجیه جهت بجهت موج اوران دریا کبی نظارهٔ عظمت وقدسیت عرض ایتمکده ایدی. سید الانبیا افندمز (لبيك اللهم لبيك لاشريك لك لبيك ان الحمد والنعمة لك والملك لك لاشريك لك لبيك) دیه‌رك تلبیه‌یه باشلامسنی متعاقب او جمعیت جسیمه‌یی تشکیل ایدن یوز بیکدن زیاده

اصحاب کرامك سلطان کونین افندمزه بالاتباع براغزدن (لبيك اللهم لبيك) ديو تلبيه‌لرينه تهليل وتوحيـدی ضم ايله مجتمع اولان يوزبيكدن زياده صدا جوارده‌كی طاغلره وطاغلردن اسمانه طوغری عکس انداز مهابت اولمغـله سكان عالم بالا (ماشاالله) ديه دين‌اسلامك شان وعظمتنی القشلايور ايدی.

فخر كائنات عليه‌اتم الصـلوات افندمز كدأ نام ثنيهٔ عليادن مكه‌يه داخل اولديلر.

حضرت جابر رضی الله‌عنه ديركه «رسـول اكرم حضرتلريله برابر بيت شريفه كتدم. ركنه وصوللرنده استلام واوچ دفعه هروله [١] ودرت دفعه مشی‌ بيور- دقدن صكره مقام ابراهيمی مصلا اتخاذ بيوروب اوراده ايكی‌ركعت نماز قلدقلرندن بركعتده (قل ياايها الكافرون) وايكنجی ركعتده (قل‌هو الله‌احد) سـورهٔ شريفه‌سـنی اوقوديلر».

ينه حضرت جابرديركه «بوندن صكره ركنه‌رجوع ايله اسـتلام بيوروب صـفايه متوجهاً قپودن چقدی. صفايه تقرب ايلدكده (ان الصفا والمروة الی اخره) آية كريمه‌سـنی اوقيوب صفانك اوزرينه صعود بيورديلركه

[١] هروله عادی يوريمكله قوشمق اراسنده برنوع‌يوريشدر.

اورادن بیت شریفی کوره‌یورلر ایدی. بیتی استقبال وحق تعالی حضرتلرینی توحید ایله تکبیر الوب اوچ دفعه (لااله‌الاالله وحده لاشریك له له‌الملك وله‌الحمد وهو علی كل شیء قدیر. لااله‌الاالله وحده. انجز وعده. ونصر عبده. وهزم الاحزاب جنده) بیوردقدنصکره دعا ایلدیلر. بعده مروه‌یه اینوب اوراده تحمید وتمجید ودعایی یدی دفعه تکرار بیوردیلر.

حضرت علی یمندن عودتله مکه‌ده فخر عالم افندمزه یتمش ویوزعدد قربان دوه‌لری برابر کتیرمشدر.

یوم ترویه کلدکده حضرت پیغمبر وجمعیت حجاج منایه توجه ایتدیلر. رسول اکرم افندمز راکباً منایه عزیمت بیوروب ظهر، ایکندی، مغرب، عشا، فجر نمازلرینی اوراده قلدی. وبرآز اکلندکدن صکره کونش طوغدی. قلدن برچادر قورلمسنی امر بیوردیلر نمره‌یه چادر قوریلوب کونشك شدتی کچنجه‌یه قدر اوراده توقف وبعده قصوایه رکوب وبطن وادی‌یه عزیمتله مجتمع اولان مسلمینه ترجمه‌سی آتیده محرر خطبهٔ شریفه‌یی اوقودیلر.

خطبه

(بوكونك بوآيك شوبلده‌نك حرمتی كبی سزلردن هر بريكزك مال وقانی ديكريكزك اوزرينه حرامدر . اكاه اوليكزكه ايام جاهليتده كچمش اولان سيئات بعدالاسلام معافدر . قانلرمزدن الك ابتدا اياق آلتنه وضع ايله معاف طوتيله جق قان ابن ربيعه بن حارثك قانيدركه سعد قبيله سنده ارضاع اولنوركن هذيل قبيله سی انی اولديرمشيدی . زمان جاهليتده ربادن استفاده ايتمش اولانلرده بعدالاسلام معافدر . نسوان حقلرنده اللهه اتقا ايديكز . زيرا انلر سزك يدلريكزده امانتدرلر . نسايه‌ده لازمدركه فراشكزدن قاچيه‌لر . قاچارلرايسه انجتمكسزين كندولرينی دوكيكز . انلرك صورت معروفه‌ده رزقلری وكسوه‌لری سزك اوزريكزده‌در . بن احكام ومسائل دينيه‌دن سزه هرنه لازم ايسه تماميله تبليغ ايتدم . سزه لازم اولان شيلری ايچيكزده ترك ايتدكدن صكره غيبوبت ايده جكم . اللهك كتابنه اعتصام ايتديككز حالده بنم دنيادن كيدیشمدن سزه ضرر كلمكز . سزكده ديه جكز نه ايسه سويليكز .)

اصحاب كرام «بز شهادت ايدرزكه سن بزه هرشيئ تبليغ وهرشيئ ادا ايوردك» ديدكلرنده حضرت پيغمبر سبابه

یازمغنی کوکه طوغری قالدیروب صکره ناسه اشارتله اوچ دفعه (اللهم اشهد) بیوردیلر ·

بونی متعاقب اذان اوقوندی · صلوة ظهری و بعده اوراده اقامتله ایکندی نمازینی قلدی · شوایکی نماز اراسنده نافله نماز قلمدیلر · صکره ناقهٔ قصوایه بینوب موقفه وصوللرنده قصوانك قارننی صخره‌یه اعطا وقبله‌یه استقبال ایله اوراده طورر کن (الیوم اکملت لکم دینکم الی اخره) آیهٔ کریمه‌سی نازل اولدی · وآیهٔ کریمه نازل اولورکن قصوی تحمل ایده‌میوب یره چوکدی · کونش باطنجه‌یه قدر اوراده قالدیلر · بعده حرکت وراست کلان طاغك هر بریسنده براز توقفله کیدرك مزدلفه‌یه چقدیلر · ومغرب وعشا نمازینی ایکی اذان وایکی اقامتله ادا بیوردیلر · شوایکی وقت اراسنده تسبیح بیورمیورلر ایدی · بوندنصکره فجر ظهور ایدنجه‌یه قدر یان اوزری اویویوب فجر ظهورنده صلوة صبحی ادا وقصوایه رکوب ایله مشعر حرامه عزیمت بیوردیلر · مشعر حرامده قبله‌یه توجهله تکبیر وتهلیل وتوحیددن صکره دعا ایلدیلر · کونش طوغمزدن مقدمجه قصوایه بینه‌رك عزیمت وجمراتی اجرا ایله سائر مناسك حج دخی بعدالایفا منحره عزیمت بیورلدی · قربان دوه‌لرینك التمش

اوچ عددینی یدسعادتلریله نحر والتمش اوچ نفر دخی رقبه ازاد بیوردیلر • قربانلرك بقیه سنی حضرت علی نحر ایتمشدر •

اثنای حجده ذکر اولندیغی اوزره (الیوم اکملت لکم دینکم) ایهٔ کریمه سی نازل اولدقده اذاتم امر بدا نقصه مدلولنجه انتقال نبوینك تقربی استدلال اولندیغندن ابوبکر الصدیق رضی الله عنه افندمز اغلامغه باشلادی •

سلطان سریرلی مع الله افندمز بعد اتمام الحج مدینه یه عودت بیوردیلر •

بو حج شریف صوك حجلری اولمغله (حجة الوداع) تسمیه اولندی •

اون اوچنجی فصل

اون برنجی سنهٔ هجریه وقایعی

قدوم وفد نخع واستغفار النبی وسریهٔ اسامه٠ اسود عنسینك ظهور وقتلی ومسیلمة الکذابك وسجاح وطلیحه نك ظهورلری٠ انتقال نبوی٠ بیعة ابی بکر الصدیق٠ حضرت پیغمبرك غسل وتکفین وتدفینی ومیراث وترکهٔ نبوی٠

قدوم وفد نخع واستغفار النبی وسریهٔ اسامه

قدوم وفدنخع ـ اون برنجی سنهٔ هجریه محرمنك نصفنده یمنده نخع قبیله سندن ایکیوز کشی حضور حضرت پیغمبری یه کلدیلر٠ وفدمذ کور معاذ بن جبل حضرتلرینه عرض بیعتله قبول اسلام ایتمشلر ایدی٠

استغفار النبی ـ رسول اکرم افندمز سنهٔ مذکوره شهر صفرنده غلاملری ابومویهبه یی برابر الوب قبرستان بقیعه عزیمتله اوراده غنود کان بستر رحمت اولان موحدین ایچون دعا واستغفار ایلدکدن صکره «یاابامویهبه بکا دنیا ایله اخرت تکلیف بیورلدی٠ بن لقای رحمانی

اختیار ایلدم» بیوردیلر . بوندن صکره . انتقاللرینه قدر استغفاره دوام بیورمشلردر .

سریهٔ اسامه ـ شهر صفرك یکرمی التنجی پازار ایرتسی کونی فخر کائنات افندمز ابنی [١] حوالیسنه سوق بیورمق اوزره بر سریه تجهیزینه مباشرتله شو سریه نك امارتنی اسامه بن زید بن حارثه رضی الله عنه حضرتلرینه توجیه بیوردیلر . مذکور سریه ده کی عسکر رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك الك صوك کی وغزوهٔ روم ایچون ابوبکر الصدیق رضی الله عنه حضرتلرینك الك ابتدا ترتیب وتجهیز بیوردقلری اردوی همایوندر . ابنی اسامه نك والد ماجدلری زید بن حارثه حضرتلرینك روم غزوهٔ سابقه سنده مقتلی ایدی . حضرت پیغمبر یوم مذکورك فرداسی اسامه یی جلب ایله « یا اسامه بابا ك مقتلنه کیت . اورالری اتلره چکنت . سنی شو عسکره امیر تعیین ایتدم . اهل ابنایه غزا ایله دیارلرینی احراق ومظفریت حاصل اولدقده چوق اکلنمیوب عودت ایت . سنکله برابر لزومی قدر صو قوغه لری بولندرملیسن . کیده جك طریقده قیولری وپکارلری وطلیعه لری قارشوکه آل » امرینی ویردیلر .

[١] ابنی فعلی وزننده بلقا ناحیه سنده بر موضعك اسمیدر .

یوم مذکورك ایکنجی چهارشنبه کونی حضرت پیغمبرك مزاج عالیلرنده انحراف یوز کوستردی ·

پنجشنبه کونی ید سعادتلریله برلوای شریف عقد بیوروب اسامه یه (اغز بسم الله فی سبیل الله فقاتل من کفر بالله) بیوردقدن صکره خروج وجرف [٢] نام موضعی معسکر اتخاذ بیوردیلر · مهاجرین و انصارك جمله سی شو غزاده بولنمغی قبول ایتمشلردرکه ابوبکرالصدیق، عمر، سعد بن ابی وقاص، سعید بن زید، ابو عبیدة بن الجراح، قتادة بن النعمان حضراتی دخی قبول ایدنلردن معدوددرلر ·

بر طائفه «مهاجرین و انصار اوزرلرینه اسامه نصل امیر اوله بیلور» سویلدکلرینی فخر کائنات علیه افضل التحیات افندمز ایشتدکلرنده بو سوزدن غضبلنوب وسر سعادتلرینه بر عصابهٔ [٣] شریفه باغلایوب اوزرلرنده بر قطیفه اولدیغی حالده منبره صعود و جناب حقه حمد وثنادن صکره شو خطبه یی قرائت بیوردیلر ·

ایها الناس · اسامه عسکره امیر تعیین اولندقدنصکره بعض تفوهده بولندیغکزی ایشتدم · سزك بویله طعن

[٢] جرف مدینه یه بر فرسخ مسافه ده بر موضعدر ·

[٣] عصابه باشه صاریلان شی در ·

ایدیشکز بنم تعیین ایلدیکمه تعلق ایدر . مقدما اسامه‌نك باباسنی روم غزاسنه کیدن عسکره امیر تعیین ایلدیکم وقت اکا ده طعن ایتمش ایدیکز . باباسی امارته لایق اولانك اوغلنه ده جناب حق لیاقت ویرر . ناسدن بکا سوکیلی اولانلر کندوسنه خیر ایله دعا ایتملیدرلر . زیرا اسامه سزلك خیرلولرکزدن معدوددر » .

اشبو خطبهٔ شریفه‌یی قرائت بیوردقدنصکره منبردن اینوب حجرهٔ سعادته کتدیلر . خطبه‌نك یوم قرائتی شهر ربیع الاولك اون‌ایکنجی سبت کونی ایدی .

اسامه ایله کیده‌جك مجاهدین جرفده‌کی عسکره کیتمك اوزره رسول اکرم افندمزله وداع ایچون سعادتخانهٔ نبوی‌یه کلدیلر . روح جسم کائنات علیه افضل الصلوات افندمز حضرتلرینك مرضلری مشتد اولمغه باشلادی .

اندنصکره خسته‌لکلری دها زیاده مشتد اولدیغندن اسامه معسکر همایوندن حضور نبوی‌یه کلدی ایسه‌ده اول حضرت بایغین برحالده ایدی . شدت مرضدن تکلم بیورمدیلر . اسامه باشنی اکه‌رك ذات عالیٔ پیغمبری افندمزی تقبیل ایلدی . حضرت پیغمبر ید سعادتلرینی سمایه طوغری قالدروب اسامه‌نك اوزرینه وضع ایلدی که اسامه حقنده دعا بیورمقده اولدقلری اکلاشیلیور ایدی .

اسامه بوندنصکره معسکره عودتله عسکره حرکت امرینی ویرمسی متعاقب والده‌سی ام ایمن طرفندن بر آدم کلوب وفات پیغمبری خبر کدرآمیزنی تبلیغ ایتمکله اسامه و اعیان اصحاب درحال مدینه‌یه کیتدکلرندن عسکرك سوقی حضرت ابی بکر الصدیق رضی الله تعالی عنه افندمزك خلافتلری تقرر ایدنجه‌یه قدر تأخر ایلدی .

رسول اکرم افندمز حضرتلرینك کیفیت وفاتلری مبحث مخصوصنده و اسامه‌نك غزاسی خلافت صدیقیه فصلنده تفصیل و بیان اولنه‌جقدر ان شا الله تعالی .

وفات نبویدن مقدمجه دعوای نبوت ایدن مرتدین

اسود عنسی ـ حضرت پیغمبرك خسته‌لکلری اثناسنده اسود عنسینك ارتدادیله دعوای نبوته قیام ایلدیکی خبری ورود ایلدی . عنس یمن حوالیسنده بولنان بنی مذحج بطونی رؤساسندن زیدبن مالك بن اددك لقبی اولوب اسود عنسی اکا نسبت اولنان قبیله‌نك بیوکی وعبهله بن کعب نامیله معروف برشخص دنی ایدی . هر وقت یوزینی اورتوب کزمکی عادت ایتمش اولدیغندن ذوالخمار لقبیله شهرت ویرمشدر .

مرقوم مزاج نبویده انحراف نمایان اولمزدن مقدم یمن حوالیسنده ارتداد ودعوای نبوتله ظهور ایتمش وخبری مرض نبوی زماننده مدینه‌یه بالغ اولمشیدی .

رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری مرقومك هنوز خبر ظهوری مدینه‌یه کلمزدن مقدم سعادتخانه‌لرندن طشره چقوب «کیجه رؤیاده کوردمکه قولمده ایکی آلتون بلازك وار ایدی . شو بلازکاری مکروه عدایدوب اوزرلرینه اوفوردیکمده بریسی یمامه‌یه‌ودیکری یمنه طوغری اوچوب کتدی» بیوردیلر . حضار رؤیانك توجهله تعبیر بیورلدیغنی سؤال ایتدکلرنده «یمامه ویمن صاحبلری اولان ایکی کذاب خروج ایده‌جکلردر» جوابنی اعطا بیورمشلردرکه مذکور ایکی کذابك بریسی اسود، دیکری مسیلمه‌در .

یمن والیسی باذانك وفاتی خبری شیوع بولدقده اسود او حوالی‌یی استیلایه باشلایوب آتش فسادی حریق کبی یایلدی . شهربن باذانك یدنده‌کی بلادی ضبط ایله کندوسنی واقاربنی بالاعدام زوجه‌سی بنات عظمای فرسدن مرزبانه‌یی جبراً تحت نکاحنه الدی . یمنده بولنان عمال پیغمبریدن فروه بن مسیك بونك ایچون رسول اکرم

افندمزه علی وفق الاستعجال بر مکتوب کوندردیکندن شو مکتوب فخر کائنات علیه افضل الصلوات افندمزك خسته لکدن مضطرب اولدقلری بر وقتده واصل اولدی . ودرحال مسلمینك قتاله تحریضلریله یاغیلةً یاخود مصادمةً اسودك قتلی وعونه سنك تنکیللری ایچون یمنده کی عمالك جمله سنه اوامر شریفه کوندرلدی .

فیروز دیلمی رضی الله عنه که مقدمجه مسلماً مدینه یه کلوب شرف صحابتی احراز ایتمشیدی . مرزبانه نك عمزاده سی اولوب شهربن بادانی وسائر اقرباسنی اسودك قتل ایتمسی وفساداتنك انتشاری جهتیله لعین مرقومی اولدرمك اوزره رجال فرسدن دادویه نامنده بر ذاتی رفیق اتخاذ ایله خفیاً اسودك اولدیغی محله کیدرك مرزبانه ایله کزلیجه مخابره وملاقات ایتدکلرنده مشار الیهانك اسوده شدت بغضنی وازالهٔ وجودینه ارزوی عظیمنی کوردیلر . مرقومك ساکن اولدیغی قصرك اطرافی محافظلرله محاط اولدیغندن قصرك اتصالنده کی بشقه بر خانه نك نقبیله اورادن ایچرو کیرمکی قرارلشدردیلر . مرزبانه قصره کیدوب فیروز ایله دادویه کیجه وقتی مذکور خانه نك قصر جهتنده کی دیوارینی نقب ایله اسودك اویومقده اولدیغی اوطه یه کیردیلر . قصرك اطرافی حارسلرله

محفوظ ایدی ایسه‌ده ایچنده اسود ایله مرزبانه‌دن بشقه کیمسه یوغیدی. فیروز و دادویه ایچرو کیردکاری وقت اسود قوش تویندن معمول بر فراش اوزرنده اویومقده ایدی. فیروز قلیچ ضربیله اولدرمك استدی ایسه‌ده فراش ایچنده اوزانوب یاتمش بولندیغندن قلیچ دوقنمسندن بلکه مطلوب اوزره فائده حاصل اولمز ملاحظه‌سیله کوکسی اوزرینه چوکمکی واللریله اسودك باشنی طوتوب رفیق قلیچله کسمکی بالتنسیب دیزلرینی شدتله مرقومك کوکسنه وضع وایکی الیله باشنی قبض ایدوب سر منحوسنی بر بوکش بوکدی که یوزی ارقه‌یه وارقه طرفی اوکنه دونمکله دادویه قلیچله لعین مزبورك بوینی کسوب باشنی کوده‌سندن جدا ایلدی. ایکیسی برلکده سر مقطوعی الوب کلدکاری دلیکدن طشره چقدیلر. فیروز اسودك باشنی شدتله بوکرکن مرقوم اوکوز کبی بر صیحهٔ کریهه ایله باغردی . شو صیحه‌یی ایشیدن حارسلرك بریسی سببنی اکلامق اوزره اوطه‌یه طوغری کیده‌یور ایدی. مرزبانه‌نك اوطه‌دن چیقوب کلمکده اولدیغنی کورمکله «شو سس نه ایدی» دیو صوردی مرزبانه «پیغمبریکزه وحی کلیور صوص» دیدککده حارس چکیلوب مأمور اولدیغی نقطه‌یه کتدی.

صباح اولدقده اوراده بولنان اهل اسلام بینلرندهکی شعارلری وجهله نه دادن صکره اذان اوقوتدیلر . مؤذن اذانده (اشهدان محمداً رسول الله وان عبهلة کذاب) دیه اوقومقله اسودیلرك کوستردکلری ازدحام جمعیتنه پیغمبر۔ کاذبلرینك سر مقطوعی ارائه وخاك مذلته القا اولندی . مرقومه اتباع ایتمش اولانلر طاغیلوب متعاقباً دائرهٔ ناجیهٔ اسلامیه یه رجعت و استیلای سابقدن ناشی مرکزلرندن چکیلوب بر طرفده اختفایه مجبور اولان عمال پیغمبری یرلو یرلرینه عودت ایلدیلر .

مرقومك لیلهٔ قتلنده کیفیت هلاکی سید کائنات علیه اتم الصلوات افندمزه وحی الهی ایله بیلدیرلدی . صباحلین سعادتخانه لرندن خروج ایله مرقومك کیجه نصورتله قتل اولندیغنی خبرویرمش وارتحال نبویلری اوکونك فرداسی وقوعبولمشدر .

مسیلمة الکذاب ـ مرقوم یمامه نواحیسنده بولنان بنی حنیفه قبیلهسی رئیسی ایدی . اسمی هارون بن حبیب وکنیهسی ثمامهدر . رسول اکرم افندمز مرقومی مسیلمة تلقیب بیوردی . خلق قبیح صورتی وصفتی بغایت چرکین اولوب صورت وسیرت وصفتجه احسن خلق الله

اولان سيد كائنات عليه افضل الصلوات افندمز حضرتلرينك تمامي تمامنه عكسي ايدي .

ابن عباس حضرتلرندن مرويدركه مسيلمه نك قومي حضور حضرت رسالتپناهي يه كلدكده مسيلمه « اكر محمد كندوسندن صكره خلافتي بكا ويرر ايسه كندوسنه بيعت ايدرم » ديمشيدي . ثابت بن شماس ايله برلكده بشخص حضور نبوي يه كلديكي وقت (ما اراك الا الذي رأيت فيه مارأيت) بيورمشلر ايدي .

ابن عباس حضرتلري ديركه « ابوهريره دن شو كلام نبوينك نه اولديغني سؤال ايلديكمده (قولنده التوندن ايكي بلازك اولوب نفخ بيورملريله برابر بريسي يمامه يه ، ديكري يمنه اوچديغني رؤياده كوردكلرندن شو ايكي ناحيه نك صاحبلري اولان ايكي كذاب خروج ايده جكلردر بيورمشلر ايدي . كلام حكمت انسجام نبوي بوكا مبني دركه مسيلمه نك حال اخيرينه اطلاع شريفلريني بياندن عبارتدر) جوابني ويردي » .

مسيلمة الكذاب مدينه دن يمامه يه عودت ايلدكده ارتداد ونبوتجه فخر عالم افندمزله شركتني ادعا ايدرك رسالتپناه افندمزه شو مكتوبي يازدي .

« من مسیلمة رسول الله الی محمد رسول الله اما بعد فانی قد شرکت فی الامر معك وان لنا نصف الارض ولقریش نصفها ولکن قریش قوم یعتدون ».

مرقوم شو مکتوبی ایکی شخص ایله ذات عالیٔ پیغمبری‌یه کوندردی. سلطان المرسلین افندمز مکتوبی اوقوتدقلرنده مرقوملره خطاباً « بنم رسول الله اولدیغمه شهادت ایدرمیسکز » بیوردقلرنده « نعم » دیدیلر « مسیلمه‌نك رسول الله اولدیغنه شهادت ایدرمیسکز » بیوردقلرنده « نعم. امر نبوتده سنکله اورتاقدر » دیدیلر. حضرت پیغمبر « ایلچینك اولدرلمسی جائز اولسه ایدی. شمدی ایکیکزکده بوینکزی اوررایدم » بیوردیلر. ومسیلمه‌نك مکتوبنه شو جوابی یازدیلر.

بسم الله الرحمن الرحیم. من محمد رسول الله الی مسیلمة الکذاب. السلام علی من اتبع الهدی. امابعد. فان الارض لله یورثها من یشاء من عباده. والعاقبة للمتقین. وقد اهلکت اهل الحجر. اباذك الله ومن صوت معك.

مکتوب رسالتپناهی مسیلمه‌یه واصل اولدقده لعین مرقوم شو مکتوب شریفی صاقلایوب کویا کندوسنك نبوتجه شریك اولدیغنی فخر کائنات افندمز تصدیق بیورمش طرزنده ساخته بر مکتوب ترتیب ایله اعلان

ایتمش وقومی شو ساخته مکتوبه الدانوب فسادی کسب ازدیاد ایتمکه باشلامشدر .

لعین مزبور ادعاسنه عقلایه کولنج اولهجق رکیك شیلر دخی علاوه ایلدی . کویا قرآن عظیم الشانك بعض ایات کریمه‌سنه تشبیه صورتیله برطاقم اقوال مسجعه تفوه ایتمشدرکه اقوال آتیه انلردندر .

لقدانعم الله علی الحبلی اخرج منها نسمة تسعی من بین صفاق وحشا .

الم ترکیف فعل ربك بالحبلی اخرج منها نسمة تسعی من بین شراسیف وحشا .

الفیل ما الفیل و ما ادراك ما الفیل له ذنب وثیل وخرطوم طویل ان ذلك من خلق ربنا لقلیل .

قصه سوره‌لری تشبیهده مرقوم ترهات اتیه‌یی تفوه ایتمشدر .

یا ضفدع نقی کم تنقین النقیق صوت الضفدع فاذا رجع صوته قیل نقنق اعلاك فی الماء و اسفلك فی الطین لاالماء تکدرین ولاالشارب تمنعین .

یا ضفدع بنت ضفدعین لحسن ما تنقنقین لا الشارب تمنعین ولاالماء تکدرین امکثی فی الارض حتی یأتیك الخفاش

بالخبر الیقین لنانصف الارض و لقریش نصفها و لکن قریش قوم لایعدلون .

لعین مرقوم (انا اعطیناك الکوثر) سورهٔ کریمه‌سنه تشبیهده اقوال آتیه‌یی تفوه ایلدی .

انا اعطیناك الجواهر فصل لربك فهاجر ان مبغضك رجل فاجر .

لعین مزبور (والنازعات غرقاً) سورهٔ شریفه‌سنی ایشتدکده

و الزارعات زرعاً فالحاصدات حصداً و الذاریات قمحاً و الطابخات طبخا و الحافرات حفرا و الخابزات خبزا فالثاردات ثردا فاللاقمات لقما و الاکلات اکلا لقد فضلتم علی اهل الوبر وماسبقکم اهل المدر

دیو ترهات ایراد ایلدی .

برکون برعورت مسیلمه‌نك یانینه کلوب « محمد قومنه دعا ایتدکده صوقیولری طاشوب صولری ارتمشیدی . سنده بزم خرمالغمزه و صولرمزه دعا ایت » دیدی . مسیلمه « محمد نصل یاپدی » دیو سؤال ایلدی . مزبوره « بر قوغه استیوب مضمضه و اغز باریسنی قوغه‌یه القا ایتدکدنصکره قوغه‌یی هانکی قیویه صالالادیلر ایسه صویی طاشدی » دیدکده مسیلمه « هایدی بکاده برقوغه

کتوریکز » دیه‌رك کندوسیده اوبله یاپدقدن صکره قوغایی هانکی قیویه صالالدیلر ایسه صویی قوروبوب ایچنده بر قطره بیله قالمدی ۰

غزوهٔ خیبرده حضرت علینك کوزلری اغرکن حضرت پیغمبر دهان معجز فشان شریفلرینك باریني القا ایلدکده شفایاب اولدیغنی مسیله ایشتدکده کندوسیده معجزه کوسترمك ایچون برشخص بصیرك کوزلرینه توکوردی ۰ شخص مرقومك کوزلری کور اولدی ۰

مسیلة الکذاب « سوتنی ارتره‌جغم » دیه‌رك النی بر سوتلی قویونك ممه‌لرینه اوردقده درحال قویونك سوتی چکیلوب ممه‌سی قوریدی ۰

بنی حنیفه قبیله‌سی بر قیو قازمقله بر کوزل طاتلی صو چیقمشیدی ۰ مسیله « قیویی تقدیس ایده‌جکم » دیو اورایه کلوب درونینه توکوردکده قیونك صوینده زهرکبی اجیلق حاصل اولمغله برده طاتلیلاشمدی ۰

لعین مرقوم بر دیوار اوستنده ابدست الوب صولری یره دوکلدکده شو صولرك دوقندیغی محلده برده اوت بتمدی ۰

حضرت پیغمبرك اولاد اصحابی مبارکله‌دیکنی ایشتدکده « بنده قومك اولادینی مبارکلیه‌جکم » دیه‌رك

النی هانکی چوجغك اغزینه دوقندردی ایسه لال، کوزینه دوقندردی ایسه کور، النه مس ایتدی ایسه چولاق اولدی .

برشخصك قرق سنه معمر اولمسی ایچون دعا ایتدکده حریف اورادن خانه سنه کتدیکی انده فوت اولدی .

سجاح - مزبوره بنی تمیم قبیله سندن بر عورتدر . مسیلمه نك دعوای نبوت ایلدیکنی ایشتدکده «بنده پیغمبرم» دیه رك اورطه یه اتلدی . وقومنی جمع ایله « بکا وحی کلیور » دیو مؤذن، حاجب، منبر دخی اتخاذ ایتدی . قومنك ایچنده ایسه پك چوق فاسد الاخلاق ادملر اولمغله هپسی باشنه طوپلانه رق بر اردو ترتیب ومسیلمه علیهنه اعلان حرب ایله حرکت ایلدی .

مسیلمه ایله ملاقات ایلدکده «کل سنکله امتحان اولهلمده هانکی بریمز پیغمبرلکه احق اولدیغمز میدانه چقسون» دیه رك ابتدا خصمانه امتحانه باشلادیلر ایسه ده صکره اویوشدقلرندن ایکیسیده پیغمبرلکده قالمغی و بربرلریله ازدواج ایتمکی قرارلشدیردیلر . ومزبوره نك مهری اولمق اوزره امتلرندن صباح وعشا نمازلرینی اسقاط ایلدیلر .

ابو بکر الصدیق رضی الله عنه افندمز حضرتلرینك

خلافت علیه‌لری مبحثنده بقیهٔ وقوعاتی تفصیل اوله‌جغی وجهله بالاخره مسیلمه حضرت خالدبن الولیدك هجومیله قتل و سجاح دردست اولنوب اسلامی قبول ایتمکله وفاتنه قدر اسلامیتده دوام ایلدی .

طلیحة بن خویلد ــ مرقوم بنی اسد قبیله‌سنك رئیسی و شجاعتجه بین العرب بیك اتلویه معادل عد اولنور ایدی . حیات نبویده ادعای نبوت ایدنلرك صوك کیمسی‌ در .

بنی اسدك وفدیله برابر حضور رسالتپناهی‌یه کاوب اسلامی قبول ایتدکدنصکره رجعت ایتمشیدی . عودتنده ارتداد ومؤخراً نبوت ادعا ایلدی .

کیفیت ارتداد وادعاسی مسموع عالیٔ پیغمبری اولدقده ضرار بن ازور رضی الله عنه مرقومله قتاله مأمور بیورلمش وبونی متعاقب سید المرسلین علیه الصلوة والسلام افندمز کاشانه‌سرای خلدبرینه انتقال ایتمشدر .

وفات رسالتپناهیدن صکره فساد وفتنه‌سی کسب اشتداد و عیینه بن حصن الفزاری دخی قومیله برلکده طلیحه‌یه بالاتباع ارتداد ایلدی . کیفیتی مبحث مخصوصنده تفصیل اولنه‌جقدر ان شا الله تعالی .

انتقال النبی صلی الله تعالی علیه وسلم

روح جسم کائنات وسبب خلقت ممکنات محمد المصطفی علیه افضل الصلوات واتم التحیات افندمز حضرتلری اون برنجی سنهٔ هجریه‌نك شهر صفری اواخرنده ابو مویهبه ایله بقیع قبرستانه کیدرك اوراده دفین خاك رحمت اولان اصحاب کرام ایچون استغفار و طلب رحمت پروردکار ایلدیکی بو فصلك ابتداسنده بیان اولنمشدی.

بقیعدن عودت ایدرکن شدتلی برباش اغریسی عارض اوله‌رق حضرت عایشه رضی الله عنهانك سعادتخانه‌لرینه عزیمت بیوردقده حضرت عایشه‌ده (وارأساه) دیو باش اغریسندن مضطربه اولدیغنی کورمکله (بل انا والله وارأساه) بیوردیلر.

ایکنجی کونی علی بن ابی طالب و فضل بن عباس حضرتلرینك هر بریسی بر طرفنده اولدیغی حالده خانهٔ عایشه‌دن چقوب مسجد شریفه عزیمت و منبره صعود ایله جناب حقه حمد وثنادن واحد غزاسنده شهید اولان اصحاب کرامی ایچون مغفرت و رحمت الهیه‌یی طلبدن صکره

ایها الناس. بنده هرکیمك حقی وار ایسه طلب

ایتملیدر . اکر بر کمسه یه برقمچی اورمش ایسه‌م ایشته ارقه‌م . اوده اوروب بندن حقنی السون . اکر بر کمسه‌نك مالنی المش ایسه‌م ایشته مالم . حقنی استیفا ایتسون . بنم یانمده سزلك الك سوکیلوکز بنده حقی وار ایسه حقنی آلان یاخود بکا حلال ایدندر . بندن استیفای حقوق اولنملیدر که ربمه طیب النفس اولدیغم حالده ملاقی اوله‌یم .

خطبهٔ شریفه‌سنی قرائت ومنبردن نزول ایله صلوة ظهری ادادن صکره ینه منبره صعود بیوردقلرنده حضاردن بریسی اوچ درهم الهجق ادعا ایتمکله درحال ادا بیوردیلر . بوندنصکره

ایها الناس . کیمك کیمده حقی وار ایسه رد ایتسون . زیرا دنیا فضاحتی اخرت فضاحتندن اهوندر .

بیوردیلر . بعده اصحاب احد ایچون بالاستغفار

جناب حق بر قولنی دنیا ایله عند الهیلرنده اولان نعمت عظمی بیننده تخییر بیوردی . او قول عند مولاده‌کی نعمتی اختیار ایلدی .

بیوردقده حضرت ابی بکر الصدیق رضی الله عنه فخر کائنات علیه افضل التحیات افندمزك شو کلام معجز

اتمامرندن وقت انتقال نبویلری تقرب ایتدیکنی بالاستدلال کندوسنی ضبطه مقتدر اولهمیوب اغلامغه باشلادی. وباکیاً «یا رسول الله نفسلرمز و اولادمز سکا قربان اولسون» سویلدی.

بوندنصکره حضرت پیغمبر علیه الصلوة والسلام مسجد شریفده‌کی قپولردن یالکز ابو بکر قپوسنی اچق براقدروب سائر قپولرك قپانمسنه امر اعطا بیورمقله قپولری قپادیلر. و «بن صحبتجه عندمده ابو بکردن افضل کمسه‌یی بیلهمم. اگر خلیل اتخاذ ایتسه ایدم خلیلم ابوبکر ایدی. لکن او بنم دین قرداشمدر» بیوردقدن صکره حجرهٔ سعادته عودت ایلدیلر.

رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز مرضلری شدت بولدقده ازواج مطهراتی مقر سعادتلرینه جلب ایله حجرهٔ عایشه‌ده قالمسنی التماس ایلدی. هپسی موافقت کوستردی.

خسته‌لکلری دها زیاده شدت بولدقده اصحاب کرامك اغلادقلرینی ایشیدوب علی المرتضی و فضل بن عباسك اوموزلرینه بالاتکا مسجد شریفه عزیمتله جناب حقه حمد وثنادن صکره ترجمه‌سی آتیده محرر خطبهٔ شریفه‌یی قرائت بیوردیلر.

رسالتپناه افندمزك صوك خطبه‌سی

ای معشر ناس . ایشتدم که بنم ارتحالمدن خوف اوزره بولنیورسکز . بچمش انبیانك هیچ بریسی امتی اراسنده باقی قالمدی که بنده سزك ایچیکزده قاله‌یم . بنم لقای رب جلیله استحقاقم جمله‌دن زیاده‌در . انصاره وصیت ایدرم که بندن صکره مهاجرینه حرمت ورعایتده قصور ایتمسونلر . مهاجرینه‌ده وصیت ایدرم که انصار ایله حسن زندکانی ومعاشرت ایلسونلر .

ای مهاجرین وانصار . جریان امور قضا وقدرت حضرت پروردکارك مشیت ازلیه‌لرینه منوط اولدیغندن مؤجل اولان امورك تعجیلنده هیچ بر فائده مأمول دکلدر . حق عزوجل حضرتلری مخلوقاتندن هیچ بریسنك عجله‌سی ایچون امور قضایی تعجیل بیورمز . قهر الهی‌یه غلبه سوداسنده اولان کمسه‌نك مقهور اوله‌جغنده شبهه ایدلمامللی ومقدرات الهیه‌یی حیله وخدعه ایله تحویل زعمنده اولان آدم عاقبت مخذول ومخدوع اوله‌جغنی بیلملیدر .

ای معشر مهاجرین . انصار حقلرنده دائما حسن معامله وهر خصوصده مجامله‌دن ایرلماملیسکز . انلر حقلریکزده احسان وسزی دیارلرینه کتوروب مسکنلرنده

اسکان ایتدیلر . معیشتجه عسرت و مضایقه چکمکده بولندقلری بر وقتده تعیشلرینه سزی شریك ایدرك هر بریکزی کندی نفسلری اوزرینه ترجیح ایلدیلر . انصاره حاکم اولهجق ذات انلرك محسنلرندن اعمال حسنه‌یی قبول و مسیئلرندن مسامحه ایله دائرهٔ عفو و تجاوزه دخول ایتملیدر . بن سزه رؤف و مشفقم . سزلر بالآخره بکا لاحق اولهجقسکز . موعدمز حوضدر . حوضده بنمله ملاقات آرزوسنده اولانلر لسانلرینی مالایعنیدن حفظ ایتملیدرلر .

ای معشر ناس . کناه و معصیت نعمتك تغیرینه سببدر . اکر خلق طاعت و حسن حالده بولنورلر ایسه آمر و حکمدارلرینده عدالت و مکارمله مألوف و عکسی حالنده انلرده غدر و مظالمله موصوف اولورلر .

بنم حیاتم سزك حقکزده خیرلو اولدیغی کبی مماتم دخی خیرلودر .

(انتهی)

شو خطبه‌یی قرأتدن صکره حجرهٔ سعادته عودت بیوردیلر . مرضلرینك اشتدادی مسجد شریفه کتمکه مانع اولهجق درجه‌یه وارمغله انتقاللرینه دکین اون یدی وقت صلوات مفروضه‌ده امر رسالتپناهیلریله ابو بکر الصدیق افندمز ناسه امامت ایلدی .

واصل لقای رحمن اولدقلری کون - که سال ولادت جلیله‌لرینك التمش اوچنجی سنه‌سنك صوك کونی تعقیب ایدن التمش دردنجی سنه‌نك برنجی روز دلسوزی ایدی - خلق امامتله صلوة فجری ادا ایدرکن حجرهٔ سعادتك پرده‌سنی رفع ایله جماعت مسلمینه نظر انداز التفات اولدقلرنده اصحاب کرام وجود قدسیت آلودلرینك عودت عافیتنی استدلال ایدرك صوکجلرندن حاصل اولان تلاش اوزرینه نمازدن انحراف کوسترد کاری جهتله (اتموا الصلوة) امرینی اعطا ایله پردهٔ سعادتی ایندردیلر .

یوم مذکورك نصف نهارنده از برشی قالدقده حضرت عایشه‌دن برقدح صو استیوب ید عالیلرینی اول صویه وضع و مبارك یوزلرینه مسح ایله (اللهم اعنی علی سکرات الموت) بیوردقدن صکره سر سعادتلری حضرت عایشه‌نك دیزلری اوزرنده اغرلشمغه باشلامقله منتظر لقای رحمن اولان چشم ملکوت اشتالرینی اچوب (بل الرفیق الاعلی) کلام حکمت انسجامنی قائل و سر عالیلرینی زانوی عایشه‌دن وسادهٔ رحمت استفاده‌لرینه ناقل اولملرینی متعاقب روح پرفتوحلرینی خالق الارض و السموات تسلیم بیوردیلر .

روح جسم کائنات و سبب خلقت موجودات اولان وجود مسعود مقدسلرینك تنکنای عالم فانیدن وسعتسرای بقایه ارتحال ایتمسیله برابر اطراف قدسیت اتصافلرینی احاطه ایدن حضرات سیدات برآغزدن (واممداه) ندبه‌سیله حجرهٔ سعادتی ماتمخانه‌یه تحویل وجکرسوز نوحه‌لرله برکانون مصائب تشکیل ایلدیلر.

حجرهٔ سعادتدن انتشار ایدن فریاد و فغان دنیادن غیبوبت محمدیه‌یی عمومه اعلان ایتمکله مدینه‌نك هر کوشه‌سندن برصدای مصیبت کلمکه باشلایوب اصحاب کرام اول حضرتك ایام حیاتنده ایاق باصدقلری یرلره یوزلرینی سوره سوره (واانبیاه) نعره‌لریله لباس حیاتلرینی چاچاك ایده‌جك بر درجه‌یه قدر کریبان اختیارلری ایادئ یأس وماتمه کرفتار اولدیغندن شو حال شدت اشتمال هر برینی دیوانه کبی نه‌سویلدیکنی اکلایه‌میه‌جق برصورتده دائرهٔ بیهوشی‌یه تقریب ایلدی.
صدیق اکبر افندمز تسلیت فرمای عموم اولمق افکار خیریه‌سیله منبره چقوب (یاایها الناس. من کان یعبد محمداً فان محمداً قدمات) دیدکدنصکره (وما محمد الارسول قدخلت من قبله الرسل الی اخره) کریمه‌سنی تلاوت ایتمکله حضارك افکار محترقه‌لرنده سکون حاصل

اولمغه باشلايوب اول حالده اقدم امور مهام اولان
تعيين خليفه امر واجب الالتزامنه مباشرت اولندی .

بيعة ابی بكر الصديق رضی الله عنه

ذكر اولنديغی اوزره حضرت رسول اكرم صلی
الله تعالی عليه وسلم افندمز عالم قدسه انتقال بيوروب بين
الاصحاب حاصل اولان تلاش واضطراب تهوين اولنمسی
متعاقب انصار سقيفهٔ بنی ساعده يه طوپلانوب سعد بن عباده يه
بيعت ايتمك استدكلری حضرت ابی بكره بالغ اولدقده عمر
الفارق وابو عبيدة بن الجراح ايله برلكده بنی ساعده نك سقيفه
(صوفه) سنه كتديلر . يولده بعض مهاجرين كرام دخی
رفاقت ايلدی . حضرت ابوبكر «شونه حالدر» ديدكده
انصار «منا امير ومنكم امير» سويلمسی متعاقب هر طرفدن
بر صدا كلمكه باشلامقله حضرت صديق تسكين ايله ايشه
حسن صورت ويرمكی مراد بيوردی . سعد بن عباده
خسته اولديغی حالده اوجمعيت ايچنده اوطوره يور ايدی
انصارك خطيبلری اياغه قالقوب جناب حقه حمد و ثنا
وتصليهٔ نبويه يی ادادن صكره «بز الله ك انصاری وملت
اسلاميه نك فدايی عسكرلری يز يا معشر قريش سزده بزدن
معدودسكز» ديه رك شو افاده يی خلافته انصارك صلا -

حیثنی کوستره‌جك سوزلرله تطویل ایده‌جك اولدقده حضرت عمر «بونلرك مرادلری خلافتی غصب ایتمکدر» سویله‌یه‌رك خطیبك خطابتنی قطع ایتمکله حضرت ابی بکر انصاره خطاباً «حقکزده ذکر ایتدیککز خیره اهل اولدیغکزی بیلورز . سزك شانکزی قریش قدر هیچ بر طائفه بیلمز . فقط نسبه کلنجه کافهٔ اقوامك کزیده‌سی قریشدر . سز اواسط عربدن معدودسکز . بز حضرت پیغمبرك عشیرت واقرباسی وذورحمی یز . قریش طورورکن اقوام عرب سزه اطاعت ایتمز . امرا بزدن، وزرا سزدن» دیدکدن صکره حضرت عمر وحضرت ابی عبیده‌یه اشارتله «بن شو ایکی ذاتدن بریسنك امارتنه راضی‌یم . سز هانکی بریسنی مراد ایدرایسه‌کز اکا بیعت ایدیکز» بیوردیلر .

انصاردن جناب بن منذر «قاشنمق استیان دوه‌لرك قاشندقلری اغاج کبی سزك ایچکزده رأیندن استشفا اولنه‌جق کسه دخی بنم . یامعشر قریش سوزی اوزاتمیه‌لم سزدن برامیر بزدن برامیر» دیمسیله برابر جمعیت بیننده کفتکو چوغالمغه وینه هراغزدن برصدا چقمغه باشلادی . ابو عبیده «یامعشر انصار اللهدن قورقکز اللهدن . اسلامه ابتدا قوت ویرن ودینه منصرت ایدن سزلر ایکن شمدی

تبدیل و تغییر ایدنلرك اولی اولمه یکز » دیدکده انصاردن بشیر بن سعد اياغه قالقوب «یامعشر انصار حضرت محمد قریشدن اولدیغی ایچـون امارته احق اولان قوم البته پیغمبره منسوب اولاندر . بزم جهاد وغزالرده سـبقت ایدن بونجه فداکارلغمز هب اللهك ورسولنك رضاسنی تحصیل ایچون ایدی . دنیا ایچون قریشك حقوقنه تعرض لایق اولهمز» سویلدی . اگرچه انصاردن بعضیلری بشیره اعتراض ایتدی ایسـه ده اکثریسی امر خـلافت انصاره قالور ایسه «خلیفه اوسدنمی یوقسه خزرجدنمی اولهجقدر» معارضه سنه برقپو اچلوب قبل الاسلام شو ایکی طائفه بیننده برعصر مدت سـیللر کبی قانلر اقمش ودائرهٔ مسعودهٔ اسلامه دخوللرندن صکره قانلر کسیلوب طرفینك قلبلرندهکی یارهلر صاغالمشیکن شمدی خلافت ایچون اوسیلر وخزرجیلر ارالرنده اسکی خصومتلر ومنازعهلر یکی باشـدن میدانه چقهجغنی باالملاحظه اختلافی دهـا ایلرویه کوتورمامکی ارزو ایلدیلر . بناءً علیه انصاردن اسید بن حضـیر وبشیر بن سعد حضرت ابی بکره بیعت ایتمك اوزره اياغه قالقدقلرنده حضرت عمر انلری سبقتله «یاابا بکر سنکا بیعت ایدهجکم الیکی اوزات » سـویلمسی اوزرینه صدیق اکبر افندمز النی اوزاتدقده ابتدا حضرت

عمر الفاروق و متعاقباً اسید و بشیر مبایعه ایتمکله مهاجرین وانصار کرامك جمله‌سی امر بیعتی اجرا ایتدیلر.

علی بن ابی طالب و بنی هاشم و زبیر بن العوام و طلحه بن عبید الله حضراتی فاطمه رضی الله عنهانك سعادت‌خانه‌لرنده اولدقلرندن بیعتده حاضر بولنمدیلر.

بیعت امر مهمی اجرا اولندقدنصکره صدیق اکبر افندمز مسجد شریفه کیدرك منبره صعود بیورمش و سائر ناس طاقم طاقم کلوب بیعت عمومیه امر مشروعیده اکمال اولنمشدر. یوم بیعت یوم وفات پیغمبری اولان اون برنجی سنهٔ هجریه‌نك اون ایکنجی پازار ایرتسی کونی ایدی.

حضرت فاطمه رضی الله عنها التی ای صکره وفات ایدوب حضرت علی و بنی هاشم و زبیر و طلحه حضراتیده حضرت فاطمه‌نك وفاتندن صکره بیعت ایلدیلر.

سقیفه‌ده و بعده مسجد شریفده امر بیعت اجرا اولندقدن صکره رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم افندمز حضرتلرینك غسل و تجهیز و تکفیننه شروع اولندی.

غسل وتكفين ودفن نبوی علیه الصلوة والسلام

امر بیعت ختام بولدقده رسول اكرم افندمزك غسلنه مباشرت اولندی٠ بیت سعادتك بر طرفنه حضرت عباس بر پرده چكدی٠ جسد اسعد نبوی شو پرده ایله دیوار اراسنده ایدی٠ خارج مغسلده صلحای امتدن پك چوق ذوات مجتمع ایدیلر ٠ رجال بنی هاشم حضرت عباسك رخصتی اوزرینه دیگر دیوارله پرده بیننده اوطوردیلر ٠ صكره حضرت عباس حضرت علی ایله اوغلی فضلی وابو سفیان بن حارثله اسامة بن زیدی الوب پرده‌دن ایچرو كیردیلر٠ غسل نبوی حقنده بعض مرتبه اختلاف یوز كوستروب اهل بیتك اكثری جسد نبوی ذاتاً ظاهر اولدیغندن غسلی ایجاب ایتمز دیدیلر٠ حضرت عباس ترك سنت اولنمیه‌جغنی بیان ایتمكله بالاخره غسلنه قرار ویرلدی٠

حضرت عباس و علی بن ابی طالب و عباسك اوغللری فضل و قثم ایله اسامه بن زید و موالیٔ پیغمبریدن شقران حضراتی غسل ایچون حاضرلندیلر ٠ بو صره‌ده قپو ارقه‌سنده طوران اصحاب بدردن اوس بن خولی الانصاری صوت بلند ایله « یا علی بالله حضرت رسول اللهدن

حظمزی طلب ایدرز » دیدیکندن اوده ایچرو النوب غسلده حاضر بولندرلدی . جسد مطهر نبوی‌یی اوزرنده قمیص شریفلری ایله مجول (قصه انتاری) اولدیغی حالده - حضرت علی کوکسنه الوب عباس وفضل وقثم دخی حضرت علی ایله برلکده دوندردیلر . واسامی وشقران اوزرینه صو دوکدیلر . صافی صوایله غسل وکافور ایله تطییب اولندقدن صکره قمیص ومجول سعادتلری صقیلوب صولری چیقارلدی . صکره ذراع وکف شریفلرینی یقادیلر .

غسل ایچون کتوردکاری ماء خالص سعد بن خیثمه‌نك مالی اولان (غرس) نام قیودان ایدی که فخر کائنات افندمز حیاتلرنده او قیونك صوینندن ایچرلر ایدی .

کفن نبوی ذات قدسیت صفاتلرینك کندولرینه مخصوص اوچ اثوابدن عبارت اولوب ایکیسی بیاض وبریسی الاجه ایدی . تکفیندن صکره کافور ایله تحنیط اولندی .

امام الانبیا ومقتدای اصفیا علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرینك اوزرلرینه جماعتله نماز قلنمدی . ابتدا حضرت علی، بعده حضرت عباس، صکره بنی هاشم و مهاجرین وانصار، نساء، صبیان کمسه امامت

ایتمکسزین افذاذاً (هر بریسی بشقه بشقه) نماز قلدیلر .

نرەدەدفن اولنمسی حقندەدخی اختلاف وقوعبولدی . حضرت ابی بکر (لم یقبر نبی الاحیث یموت) حدیث شریفنی اوقودقده اختلاف زائل اولوب تسلیم روح بیوردقلری محلی حفر ایله اورایه دفن ایلدیلر . وجسد مقدس مسعودلرینی حضرت علی وفضل بن عباس وقثم بن عباس ایله مولی رسول‌الله شقران قبره ایندره جکلری اثناده اوس بن خولی « یا علی بنی بو شرفدن محرومیی ایده جکسکز » دیمکله آنکله برلکده ایندردیلر .

امر تقبیر تمام اولدقده اوزرینه طقوز عدد کرپچ وضع ایلدیلر . صکره بلال بن رباح بر قربه صو کتوروب باش طرفندن بداً ایله نهایتنه قدر قبرك اوستنه دوکدی .

مرقد منور نبوینك بولندیغی حجرهٔ سعادتده اوچ قبر اولوب بریسی ذات رسالتپناهی افندمزك، ایکنجیسی حضرت ابی بکرك، اوچنجیسی حضرت عمرك قبریدر . قبرلرك وضعیتنده اوچ روایت واردر . بر روایت

قبر عمر رضی‌الله عنه	قبر النبی علیه السلام

قبر ابی بکر رضی‌الله عنه

وضعیت مذکوره وجهله مدفون اولدقلرینی کوستره .
بو روایت سفیان بن تمارکدر .

رزینك روایتنه کوره وضعیت اتیه وجهله در .

| قبر النبی علیه السلام |

| قبر ابی بکر رضی الله عنه |

| قبر عمر رضی الله عنه الله |

خلاصة الوفاده وضعیت اتیه اوزره بولندیغی کوستریله یور .

| قبر عمر رضی الله عنه | قبر النبی علیه السلام |

| قبر ابی بکر رضی الله عنه |

یوم وفات نبوینك ایکنجی صالی کونی کونش افقدن طلوع ایدوب یوکسلمکه باشلادیغی وقت دفن اولنمشدر .
انتقال نبوی اصحاب کرامه اعظم مصائب اولدیغندن حقنده نظماً ونثراً مرثیه لرله ندبه لر اجرا ایلدیلر .
هر بریسی بر درلو ندبه ایدرکن حضرت عایشه الصدیقه رضی الله عنها (یامن لم یشبع من خبز الشعیر .

یا من اختار الحصیر علی السریر • یا من لم ینم اللیل کله من خوف السعیر) دیه‌رك اغلایور ایدی •

حضرت فاطمة الزهرا رضی الله عنها قبر نبینك طپراغنی آلوب قوقلادقده • بکا نه حال اولدی (بیله‌میورم) هر کیم حضرت احمدك طپراغنی قوقلاسه عمری ایچنده برده غالیه‌لر قوقلامز •

بنم اوزریمه بر طاقم مصائب دوکلدی که اکر او مصیبتلر کوندوزلرك اوزرلرینه دوکلسه کیجه اولورلر ایدی مآلنده اولان

ماذا علی من شم تربة احمد
ان لایشم مدی الزمان غوالیا
صبت علی مصائب لو انها
صبت علی الایام صرن لیالیا

مرثیه‌سنی انشاد ایله کوزلرندن یاشلر دوکدکجه آتش افتراق وحسرتی تزاید ایده‌یور ایدی •

حضرت پیغمبرك ارتحاللری زماننده التون وکومش نقودندن وکوله کبی موالیٔ غیر معتقه‌دن هیچ برکونه تملکاتی یوغیدی •

متروکاتی فصل مخصوصنده بیان اولنه‌جق دواب واسلحه ایله برمقدار اراضی واشیا ایدی‌که شو اراضی‌یی حال حیاتنده فقرایه وقف ایتمشدی ·

حیاتده ایکن زوجات طاهراتندن هر برینك کندولرندن صکره‌کی اداره‌ٔ معیشتلرینی تأمین و قبل الوفات «نسوانمه تخصیص ایلدیکم نفقه‌دن و مؤنت عیالمدن بشقه هرنه ترکه‌م ظهور ایدر ایسه صدقه‌در» دیو فرمان بیورمشلر ایدی ·

حضرت فاطمه رضی‌الله‌عنها ابوبکر الصدیق رضی الله عنه حضرتلرینه مراجعتله «سنك ورثه‌ك کیمدر» دیو سؤال ایلدکده «اهل و اولادمدر» جوابنی ویردی · «بن نه سببه مبنی بابامك ارثنی اله‌میورم» دیدکده حضرت صدیق پیغمبرلره کمسه وارث اوله‌مز» سویلدکده حضرت فاطمه بر شی دیمکسزین عودت بیوردیلر ·

—

اون دردنجی فصل

معلومات لازمهٔ متفرقه بیاننده در

حضرت پیغمبرك شمائل شریفه وخلق کریملری. رفقاء و حراس نبوی. اولاد و زوجاتی. خدمه وموالی ومولیات نبوی. امرا و سفراء و کتاب وقضاة ومؤذنین و شعراء پیغمبری. خیل و دواب واسلحهٔ نبوی. ثیاب واشیاسی. اصحاب کرامی.

حضرت پیغمبرك شمائل شریفه وخلق کریملری

شمائل شریفهٔ پیغمبری - رسول اکرم و بنی محترم صلی الله تعالی علیه و سلم افندمز حضرتلری اورطه بویلی، رنکلری قرمزی‌یه مائل اسمر ایدی. سرسعادتلری بیوك، وجه مبارکلری آز چکمه وتابناك ایدی. کوزلری سیاه، ایکی قاشنك اراسی آچق، لحیهٔ شریفه‌لری صیق، کتفین شریفلرینك اراسی واسع ایدی. مبارك اللری

و ایاقلری قانجه، صاچلری دوز، کردن شریفلری صاف
ایدی. بر طرفنه التفات بیورسه‌لر وجود شریفلرینك
جمله‌سی ایله دونر و بیوریدکاری وقت سرعتلیجه یوررلر
ایدی. دیشلری اینجو کبی پارلاق ایدی. تبسم بیوردقچه
نورلمعان ایدر ایدی. خلقت علیه‌لری اکمل و هر درلو
معایبدن بری ایدی. حق عالیلرنده

خلقت مبرءاً من کل عیب
کانك خلقت کما تشاء

مدیحهٔ جلیله‌سی انشاد اولنمشیدی.

مالی. سن هر درلو عیبدن بری اولدیغك حالده
خلق اولندك. کویا هر نصل دیلدك ایسه اویله
یاراتلدك.

خلق کریم نبوی — رسول کریم ومظهر سر جلیل
(وانك لعلی خلق عظیم) افندمز حضرتلری عقلاً کافهٔ
مخلوقاتك ارجحی ورأیاً عموم وخصوصك افضلی ایدی.
دائما خالق تعالی وتقدس حضرتلرینی ذکر ایله مشغول
اولوب لغویات ومالایعنی‌یه متعلق هیچ بر سوز سویلمز
ایدی. کفتار حکمت نثاری دائرهٔ لزوم ضروریده
وقوعبولور ایدی. اکثر وقتلرده صمت وسکوت اختیار

و جناب حقه تعلق ایده‌جك افکار قدسیت آثار ایله اشتغال بیوررلر ایدی. خلق کریمانه‌لری حلیمانه و رؤفانه، هرکسله معامله‌لری ملایمانه ومتواضعانه ایدی. هروقت بشوش ایدیلر. هرکیم کدورات دنیویه‌یه تصادف ایتسه مبارك یوزینی کوردیکی انده کدری زائل وقلبنده فرح ونشاط حاصل اولور ایدی. احقاق حقجه قریب وبعید، حاضر وغائب، ضعیف وقوی، شریف وسائل حقلرنده معامله‌لری مساوی ایدی. عدالتجه هیچ برکسه‌یی بشقه‌سی اوزرینه ترجیح ایتمز ایدی.

مسکینلری سور و تلطیفلرینی التزام ایدر ایدی. فقیری فقری ایچون تحقیر، بیوکه بیوکلکی ایچون تعظیم ایتمز ایدی. اهل شرفك و اصحاب کرامك ارالرنده مباینت ظهورینه هیچ بر وقت میدان ویرمیوب دائما تألیفلرینی التزام بیوررلر ایدی.

تنفیر و تعسیره متعلق سوزلردن ممنون دکل ایدی. تبشیر وتیسیره دلالت ایده‌جك سوزلری سور ایدی. بالتصادف ذات عالیلرینه عرض حاجت ایدن کمسه سوزینی اکمال و انصراف ایتمدکجه کندولری انصراف بیورمزلر ایدی. هر وقت اصحاب کرامنك وناسك احوالنی سؤال بیوررلر ایدی. هر خسته حقنده عیادت

اجراسنه رعایت اوزره ایدی . بر اوزرنده اوتوروب قیونڭ سوتنی ایله صاغار ایدی . نعل سعادتلری برتلدقده ایله دیکر وکذلك ید سعادتلریله ثوب شریفلرینه یامه اورر ایدی . یامه‌لی ویرتق البسه کیمك یاننده یکی البسه‌دن فرقسز ایدی . یدیکی اربه اتمکی وقوتی اکثر وقتلرده خرما وصو ایدی . هیچ بر وقت شبع حاصل اوله‌جق درجه‌ده طعام یمز ایدی . اجلقه متحمل اولمق اوزره امعاء شریفه‌لری اوزرینه طاش باغلار ایدی . (اللهم ارزقنا بشفاعته) .

رفقاء وحراس رسالتپناهی

سید موجودات افندمزك ملازمت علیه‌لرینه کمال اختصاصلری اولان رفقاء نجباسی ابوبکر الصدیق، عمر، عثمان، علی، جعفر، ابوذر، مقداد، سلمان فارسی، حذیفه، ابن مسعود، عمار بن یاسر، مؤذن بلال بن رباح حبشی ایدی . رضی الله عنهم .

غزالرده حراست (محافظه) خدمتنده بولنمش اولان ذوات کرام سید الاوس سعد بن معاذ، ذکوان بن عبد قیس، محمد بن مسلمه، زبیر بن العوام، عباد بن بشر، سعد

بن ابی‌وقاص، ابوایوب انصـاری، بلال حبشی، ابوبکر الصدیق، مغیرة بن‌شعبه حضراتی ایدی .

سعد بن معاذ بدر واحد وخندق غزوه‌لرنده بولنمش وغزوهٔ خندقده اوق اصـابتیله مجروح اولدقـدن برماه صکره شهیداً وفات ایتمشدر .

ذکوان بن‌قیس، محمد بن مسلمه یوم احدده، زبیر بن العوام وعباد بن بشر خندق غزوه‌سـنده، سعد بن ابی وقاص‌وابو ایوب انصاری خیبرده، بلال وادی‌القراده، ابوبکرالصدیق بدرکونی خرما داللرندن معمول‌عریشده، مغیرة بن شـعبه یوم حدیبیه‌ده حراست نبویه خدمتنده بولندیلر . رضی‌الله‌عنهم .

(والله یعصمك من النـاس) آیت کریمه‌سی نازل اولدقده حراست خدمتی ترك اولندی .

اولاد وزوجات نبویه

اولاد پیغمبری — ابراهیمدن ماعدا اولاد پیغمبرینك جمله‌سی حضرت خدیجه‌دندر . ابراهیم سکزنجی سنهٔ هجریه ذی‌الحجه‌سنده تولد واون سکز ماه صکره وفات ایلدی .

حضرت خدیجه‌دن متولد قاسم و طیب و طاهر و عبدالله کوچوك ایکن فوت اولدیلر . اولادذکورینك برنجیسی قاسم اولدیغندن حضرت پیغمبر (ابوالقاسم) کنیه‌سیله مکنی اولمشلردر .

اولاد اناث رسالتپناهی دردر . زوجهٔ علی حضرت فاطمه، زوجهٔ ابی العاص زینب، حضرت عثمان بن عفانك زوجه‌لری رقیه وام کلثومدر . زینب قبل الاسلام ابوالعاصه نکاح اولنوب مبعث نبویدن صکره مشارالیها اسلامی قبول و ابوالعاص قبولدن عدول ایتمشیدی . بعد الهجره حضرت زینب مدینه‌یه جلب اولنه‌رق مؤخراً ابوالعاص دخی اسلامی قبول ایلدیکندن ینه نکاحلری ابقا بیورلدی .

زوجات رسالتپناهی — حضرت رسول اکرم علیه الصلوة والسلام افندمز اون بش نسا تزوج و اون برعددینك بیننی جمع بیورمش و حین وفاتلرنده سریه‌لری ماریهٔ قبطیه‌دن ماعدا طقوز عدد زوجات طاهراتی برحیات بولنمشیدی . برحیات بولنمش اولانلر عایشه بنت ابی بکر الصدیق، حفصه بنت عمر، سوده بنت زمعه، زینب بنت جحش، میمونه، صفیه، جویریه، ام حبیبه، ام سلمه رضی الله عنهن حضراتیدر .

خدمه وموالی وموليات رسالتپناهی

خدمهٔ رسالتپناهی — انصاردن انس بن مالك خزرجی طقوز یاخود اون سنه خدمت نبویه یه ملازمت ایتمشدر . ابو حمزه کنیه‌سیله مکنی ایدیلر . فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری انس حقنده مالنك واولادینك کثرتی وجنته دخولیله دعا بیورمشلردر . خادم مشار الیه هجرتك (٩٣) سنه سنده وفات ایلدی .

ربیعة بن کعب حضرت پیغمبره ابدست صویی ویرر ایدی . وفاتی (٦٣) نجی سنهٔ هجریه‌ده‌در .

ایمن بن ام ایمن سفرلرده مطهرهٔ پیغمبری‌یی کزدرر ایدی . یوم حنینده حاضر ایدی .

عبدالله بن مسعود سابقین اولیندندر . بدر ومشاهد سائره‌ده حاضر بولندی . وساده ومسواك ونعلین سعادت خدمتنی حائز ایدی . رسالتپناه افندمز برمحله کتدیکی وقت نعلین سعادتلرینی خادم مشار الیه کیدرر وارقه‌لری صره کیدوب جلوس بیوردقلری زمان قوللرنده طوتار ایدی . (٣٢) سنه سنده مدینه‌ده وعلی روایةٍ کوفه‌ده وفات ایلدی .

عقبة بن عامر سفرلرده بغلهٔ نبویه‌یی یدر ایدی. خادم مشارالیه کتاب الله و فرائضه عالم و شاعر فصیح ایدی. وفاتی (۵۸) سنه‌سنده در.

مؤذن بلال بن رباح حبشی، حضرت ابی بکرک مولیسی سعد، و نجاشینک یکنی ذومخمره، بکر بن شداخ اللیثی، اشدخ بن شریک، ابوالسمح ایاد، ابوذر غفاری، نعیم بن ربیعه، ابوالحمراء، هلال بن الحارث، ثعلبة بن عبدالرحمن انصاری، جزوبن الحل خدام پیغمبری ایدیلر.

شرعاً اعدامی لازم کلانلرک بوینلرینی اورمق خدمت سیاسیه‌سی حضرت علی و حضرت زبیر بن العوام ومقداد بن عمرو و محمد بن سلمه وعاصم بن ثابت وضحاك بن سفیان حضراتنه مفوض ایدی.

قیس بن سعد بن عباده حضور نبویده صاحب شرطه کبی ایدی.

ابو رافع اسلم احمال واثقال وبلال نفقات اوزرینه ومعیقب ابن ابی فاطمه مهردارلق خدمتنه مأمور ایدیلر.

رضوان الله علیهم اجمعین.

موالیٔ حضرت پیغمبری ــ مشارالیهم حضراتنک اسملری بونلردر.

زيد بن حارثة بن شرحبيل . اسامة بن زيد بن حارثه . سلمان فارسى . ثوبان بن محمد . ابو سرح انيسه . سعيد بن تلزيد . شقران . رباح . ابورافع اسلم . ابو مويهبه . زيد بن يسار . فضالة اليمانى . رافع . مدعم . رفاعة بن زيد الجذامى . كركره . ضمرة بن ضمره . ابو السمح . ابو عبيد سعيد . حنين . عسيب . بدر . حاتم . عبيد بن عبدغفارى . زيد بن مولا . سعيد بن زيد . سعد . سندر . عبد الله بن اسلم . غيلان . فقير . كريب . محمد بن عبدالرحمن . ماهنه محمد . ابو مكحول . نافع بن السائب واوغلى . نهيك . ابو اليسر . ابو قبيله . سفينه . ابولبابه . انجشه الحادى . قيصر . ميمون . ابوبكره نفيع . ابو كيسان هرمز . ابو صفيه . ابو سلمى . شمعون بن زيد . ايمن بن ام ايمن . افلح . سابق . سالم . عبدالله بن اسلم . نبيل . وردان . كيسان . ابوايله .

بونلرك كيميسى اشترا و كيميسى هبه صورتيله النمش و بعضيسيده سبايادن معدود بولنمش اولديغى حالده جمله سى ازاد بيورلمشدر .

موليات نبوى — اسملرى اتيده مذكوردر .

امرافع . امايمن . اميه . خفره . رضوى . ريحانه .

ماریه • قیصر اخت ماریه • میمونه بنت سعد • میمونه بنت ابی عسیب • ام عیاش • ریحه • سائبه • ام ضمیره •

ام رافع ابو رافعك زوجه سی وحضرت فاطمه نك دایه سی وغاسله سی وابراهیم ابن النبینك قابله سیدر •

ام ایمنك اسمی برکة الحبشیه اولوب حضرت پیغمبره باباسندن ارثاً انتقال ایتمشیدی • اسامه بن زید حضرتلرینك والده سیدر • رسول اکرم افندمز حضرت خدیجه یی تزوج بیوردقده ام ایمنی ازاد بیورمشلردی • مشار الیها یوم احدده مجروحین اسلامه تداوی ومجاهدین کرامه صو کتوروب اسقا ایدردی •

مولیات مذکوره نك هپسی ازاد بیورلمشدر •

امرا وسفراؤ کتاب وقضاة ومؤذنین وشعراء پیغمبری

بادان بن سامان • خالد بن سعید • زیاد بن لبید • ابو موسی الاشعری • معاذ بن جبل • ابو سفیان بن حرب • یزید بن ابی سفیان • عتاب بن اسید • علی بن ابی طالب • عمرو بن العاص • ابوبکر الصدیق • رضوان الله علیهم اجمعین حضراتی امراء پیغمبریدرلر •

حضرت علی یمنه تعیین بیورلدیغی وابوبکر الصدیق حضرتلری امیر الحاج نصب بیورلمش اولدیغی مبحث مخصوصلرنده ذکر اولندی . صدیق اکبر افندمزك امیر الحاج تعیین وارسالندن صکره حضرت علی (براءة) سوره سنی اقوام عربه اوقومق وحضرت ابو بکره معاونت ایتمك اوزره ارسال بیورلمشیکن روافض طاقمنك « حضرت پیغمبر ابوبکری عزل وعلی یی امیر الحاج تعیین بیوردی » دیملری افترادر .

ذوات سائره نواحی ٔ معلومه یه ولاة وعمال تعیین بیوریلوب جمع صدقات ایچون مشار الیهمدن بشقه دها بك چوق ذوات عامل اولمق اوزره مواقع مقتضیه یه کوندرلمشلردر .

سفراء — حضرت پیغمبرك سفراسی بونلردر .

عمرو بن امیة الضمری . دحیة بن خلیفه . عبدالله بن حذافة السهمی . حاطب بن ابی بلتعة اللخمی . شجاع بن وهب الاسدی . سلیط بن عمرو العامری . عمرو بن العاص . علاء الحضرمی . امیة المخزومی . ابو موسی الاشعری . معاذ بن جبل . علی بن ابی طالب . جریر بن عبدالله البجلی . فرة بن عمرو الجزامی . عیینة بن حصن الفزاری . کعب بن مالك . عباد بن بشر . رافع بن

مکیث . ضحاك بن سفیان . بشر بن سفیان . عبدالله بن اللیتبه .

مشار الیهم حضراتندن بشقه بعض ذوات دخی قبائل سائره یه کوندرلمشدر که جمله سی اقوام وقبائلی دین اسلامه دعوته مأمور اولمشلردی .

کتاب پیغمبری — آتیده مذکور الاسامی ذواتدر .

حضرت ابی بکر الصدیق . حضرت عمر . حضرت عثمان . حضرت علی . زبیر بن العوام . سعد بن ابی وقاص . محمد بن مسلمه . ارقم بن ابی الارقم . عبدالله بن زید بن عبدربه . علاء بن عقبه . مغیرة بن شعبه . سهیل . عامر بن فهیره . ابی بن کعب . ثابت بن قیس . حنظلة بن الربیع الاسدی . زید بن ثابت بن الضحاك . ابو سفیان صخر بن حرب . معاویة بن ابی سفیان . یزید بن ابی سفیان . شرحبیل بن حسنه . علاء بن الحضرمی . خالد بن الولید . عمرو بن العاص . عبدالله بن رواحه . سعید بن العاص حذیفة بن الیمان . حویطب بن عبدالعزی العامری . حصین بن نمیر . عبدالله بن سعد بن ابی سرح . ابو سلمه بن عبدالاسد . حاطب بن عمرو بن حنظله .

مشار الیهم حضراتنك بعضیلری کتبهٔ وحی در .

قضاة پیغمبری — علی بن ابی طالب . و معاذ بن جبل . وابوموسی الاشعری رضی الله عنهم حضراتنك هر بری یمنده قضایه مأمور اولمشلر ایدی .

مؤذنلر — برنجیسی بلال بن رباح حبشی درکه ابتدا مؤذنلك شرفنی احراز ایدن شو ذاتدر . انتقال نبویدن صکره حضرت عمردن بشقه هیچ برخلیفه یه مؤذنلك ایتمیوب حضرت عمر شام حوالیسنه عزیمتله قدس شریفك فتحنده اذان اوقودیغندن اوقورکن مجاهدین زمان رسول اللهی تذکر ایدرك علی العموم اغلادیلر .

ایکنجیسی عمرو بن ام کلثوم قرشی اولوب حضرت پیغمبردن مقدم مدینه یه هجرت ایتمشدر . سید کائنات افندمز هجرت ایدرکن قبایی تشریف بیوردقده عمرو اذان اوقودی . مؤذن مشارالیه اعمی ایدی .

اوچنجیسی سعد بن عائذدرکه شوذات دخی رسول اکرم افندمز قباده ایکن اذان اوقومشدر .

دردنجیسی ابومحذوره اوس الجمحی المکی در . ابومحذوره اذانی ترجیع ایله اقامتی تثنیه ایدر ایدی . بلال اذانی ترجیع واقامتی تفرید ایتدیکندن امام شافعی رحمه الله بلالك اقامه سنی واهل مکه ابومحذوره نك اذانی

و بلالك اقامه‌سنی واما‌م اعظم رحمه الله حضرتلریله اهل عراق بلالك اذانی وابی محذوره‌نك اقامه‌سنی و اهل مدینه‌ایله احمد بن حنبل حضرتلری بلالك اذان واقامتنی اخذ ایلدی . مالك حضرتلری اعادهٔ تکبیر ایله تثنیهٔ لفظ اقامتده مشار الیهمه مخالفت کوسترمشدر .

شعرای پیغمبری — کعب بن مالك، عبدالله بن رواحه حسان بن ثابت ، عامر بن الاکوع ، انجشه حضراتی ایدی .

فخر عالم افندمز حضرتلری حسان بن ثابت حقنده (اللهم ایده بروح القدس) دیو دعا بیورمشلردر . کفار علیهلرنده هجویه تنظیم ایدن شعرانك اشدی کعب وحسان حضرتلری ایدی . عبدالله بن رواحه حضرتلری سفرلرده حضرت پیغمبرك اوکنده کیدر وصدای موزون ولطیف اظهار ایتدکجه دوه‌لر خوشلانوب سرعتله یوررلر ایدی . انجشه دخی حسن الحداء ایدی . [۱]

حضرت پیغمبرك یکرمی ایکی رأس فرسلری اولدیغی مروی اولوب بونلرك اون بشی مختلف فیهادر . یدی

---

[۱] حداء دوه‌لری یورتمك ایچون خوش صدا ایله ایرلامق معناسنه‌در .

رأسی متفق علیها اولمغله قاضی بدرالدین بن جماعه‌نك
شو بیتنده مندرجدر .

الخیل سکب لحیف سبحة ظرب
لزاز مرتجز ورد لها اسرار

رسول اکرم افندمزك ابتدا مالك اولدقلری فرس
(سکب) در . مدینه‌ده براعرابیدن اشترا بیوردیلر .
ابتداء غزالرنده سکبه راکب اولمشلردر . سکب طوری
النی اقتهلی، مطلق الیمین ایدی . پك سرعتلی یورر ویوررکن
کویا برصو جریان ایدر ایدی . غزوهٔ احدده شوفرسه
رکوب بیورمشلر ایدی .

سبحه یوررکن صوده یوزر کبی یورر وفرح ویرر
ایدی . بونك ایچون سبحه تسمیه اولندی .

مرتجزك کشنمه‌سی پك لطیف ایدی . رنکی قرایدی .
لزاز مقوقس طرفندن هدیه کوندرلمشیدی .

لحیف ربیعة بن ابی البرا جانبندن اهدا ایدلمشیدی .

ظرب یك طاولی اولدیغندن اویله تسمیه اولنمشیدی .

ورد تمیم الداری طرفندن هدیه اوله‌رق تقدیم
اولنمغله رسول اکرم افندمز دخی حضرت عمره اعطا

بیوردیلر .

بغال پیغمبرینك بریسی دلدل اولوب رنکاری بیاض ایدی . مقوقس طرفندن هدیه اولەرق کوندرلمشیدی . سیدکائنات افندمزدن صکره دلدله حضرت علی رکوب ایدر ایدی . پك چوق معمر اولوب حال کبرنده کوزلری اعمی اولمشیدی . بنی مدلج بوستانلغنه کیردیکندن بر شخصك اتدیغی اوق اصابتیله فوت اولدی .

حضرت پیغمبرك دلدلدن بشقه فضه وایلیه نامرنده ایکی استری دخی وار ایدی . بریسنی فروة بن عمرو ، دیکرینی ایله ملکی اهدا ایتمشیدی .

حمیرینك بریسی ععفیر ، دیکری یعفور اولوب برنجیسی مقوقسك ، ایکنجیسی فروة بن عمروك هدیەسی ایدی . حجة الوداعدن عودت نبویده یعفوره نغفه دینلان مرض اصابت ایتمشیدی . [۲]

سعد بن عباده رضی الله عنه دخی رسول اکرم افندمزه برحمار اهدا ایلمشیدی .

قصوی ، غضباء ، جدعاء نامریله اوجده بینك دوەلری وار ایدی . قصوی مقطوعة الاذن ایدی . شام تجارتنه عزیمت بیوردقلری وقت بوکا راکب اولمشلر ایدی .

---

[۲] نغفه حیوانك برونده قورد ظهور ایتمکدر .

عضباء مشقوق الاذن ایدی . جذعانك قولاغنك برطرفی مقطوع اولوب بونی درتیوز درهم بدل ایله حضرت ابی بکردن اشترا بیورمشلر ایدی .

یکرمی عدد دخی سودلی دوه‌لری اولمغله بونلردن کیجه‌ده ایکی بیوك قربه سوت حاصل اولور ایدی که شو سوتلر زوجات طاهراته تقسیم اولنور ایدی .

برقاچ عدد دخی قیون وکچیلری وار ایدی .

اسلحهٔ پیغمبری — رسول اکرم افندمزك طقوز عدد قلیجی وار ایدی . ابتدا مالك اولدیغی قلیجك اسمی مأثور ایدی .

ایکنجیسی عضب دیو موسوم ایدی . بدر غزاسنه عزیمتلرنده سیف مذکوری سعد بن عباده کوندرمش ایدی .

اوچنجیسی ذوالفقار ایدی . عاص بن منبه سهمینك ایکن یوم بدرده اغتنام وصکره حضرت علی یه اعطا بیورلدی .

بش عددی بنی قینقاع وسائر غزوه‌لر غنائمندن اولوب بر عدد دخی والد ماجدلرندن ارثاً کندولرینه منتقل ایدی .

اسلحه جه یدی عدد زره واوچ قارغی وبر حربه والتی قوس واوچ قالقانلریده وار ایدی ·

عقاب نامیله بر سیاه وبر قاج الویهٔ بیضا اولوب بیاض الویه‌دن برینک اوزرنده (کلمهٔ توحید) یازیلو ایدی ·

حضرت پیغمبرك ثیاب وسائر اشیاسی

حضرت پیغمبرك بر قاچ قلنسوه‌لری وار ایدی که عمامهٔ شریفه‌لرینك التندن قلنسوه لبس بیوررلر ایدی · بعضاً یالکزجه عمامه وبعضاً یالکزجه قلنسوه کیوب بعضاً هیچ برینی تلبس بیورمقسزین وردا دخی کیمکسزین راجلاً خسته‌لری عیادت ایدرلر ایدی ·

مکهٔ مکرمه‌یه داخل اولدقلری کون سیاه عمامه ایله تعمم بیورمشلر ایدی ·

معتاد اوزره هر کون تلبس بیوردقلری ثیابدن بشقه اوله‌رق جمعه‌یه مخصوص ایکی ثوب شریفلری وار ایدی ·

ابدست الدقلری وقت یوزلرینی سیلمك ایچون بر مندیلی وار ایدی ·

بعضاً وجه مبارکلرینی رداء شریفلرینك بر طرفیله سیلر ایدی .

بر قاچ عدد کوملك وصوفدن بر جبه وقوللری طار برشام جبه‌سی ودریدن بر قوشاق والتی قارش طولنده بر بردهٔ سعادتلری وایکی ازار وینه بر بردهٔ منسوجه‌لری وبریسی سیاه ودیکری قرمزی وبریسیده قلدن منسوج اوچ عدد کساء وایکی یشیل ثوب وزعفرانلی بر ثوب وایکی سیاه چزمه ونعلین شریفلری وبر کومش خاتم سعادتلری وبر سرمه‌دان وعاجدن بر طراق وبر قصعه و سائر بعض لزوم ضروریسی اولان اشیاسی وار ایدی .

اصحاب کرام نبوی

کیملك اوزرینه صحابه اطلاق اولنه‌جغنده بین العلما اختلاف اولوب سعید بن المسیب «حضرت رسول الله ایله بر سنه مدت برلکده اقامت و برابرجه غزا ایتمیان اصحابدن معدود اولمز» سویلدی . «بعضیلری بعدالبلوغ حضرت پیغمبری کوروب قبول اسلام ایدن و برساعت بیله صحبت رسول الله ایله مشرف اولان صحابیدر» . دیدیلر .

بعضیلری «حضرت پیغمبرانکله واوده حضرت پیغمبرله تخصص حاصل ایتمدکجه صحابی اوله‌مز که شو تخصص قلباً وسفر وحضرده رسول اکرمه ملازمهٔ حاصل اولمقدندر» دیو بیان ایلدیلر.

اکثریت اقواله نظراً هرکیم اسلامی قبول ورؤیت نبوی شرفیله تشرف ایتمش ایسه صحابی عد اولنور.

اصحاب کرامك نمقدار اولدیغنده اختلاف واردر مکه فتحنده اون بیك وحنینده اون ایکی بیك وغزوهٔ تبوکده اوتوز بیك وحجة الوداعده یوز بیکدن زیاده وانتقال نبوی زماننده یوز یکرمی درت بیك اصحاب کرام موجود اولدیغی روایات موثوقه‌دندر.

مراتب اصحاب — علی وجه الاجمال مهاجرین انصاردن افضلدر وعلی وجه التفصیل انصاردن اسلامی سبقت ایدنلر مهاجریندن اسلامی تأخر ایدنلردن افضل اولوب طبقات اصحابجه حضرت خدیجه وحضرت علی و ابی‌بکر رضی الله عنهم ایله اسلامجه انلری ولی ایدنلر برنجی طبقه، اصحاب دارالندوه‌دن اسلامی سبقت ایدنلر ایکنجی طبقه، حبشه مهاجرلری اوچنجی، عقبهٔ اولی اصحابی دردنجی، عقبهٔ ثانیه اصحابی بشنجی عقبهٔ ثالثه اصحابی اولان یتمش ایکی نفر التنجی، هجرتدن

صكره رسول اكرم افندمز قباده ایکن یانلرینه واصل اولانلر یدنجی ، بدر غزاسنده بولنانلر سکزنجی ، بدر وحدیبیه وقعه‌لری بیننده مدینه‌یه هجرت ایدنلر طقوزنجی ، حدیبیه‌ده‌کی شجره التنده بیعت ایدنلر اوننجی ، حدیبیه وقعه‌سیله فتح مکه ارەسنده هجرت ایدنلر اون برنجی مکه‌نك یوم فتحنده مسلمان اولانلر اون ایکنجی ، فخر عالم افندمزه ادراك ایدن صبیان اون اوچنجی طبقه عد اولنورلر .

اصحاب کرامك افضلی حضرت ابی بکر ، بعده حضرت عمر ، بعده حضرت عثمان ، بعده حضرت علی وبعده عشرهٔ مبشره‌نك بقیه‌سیدرکه ابوعبیدة بن الجراح طلحه ، زبیر ، عبدالرحمن بن عوف ، سعد بن ابی وقاص ، سعید بن زید حضراتی ومشار الیهمدن صکره اهل بدرك انلردن متباقیسی اولوب یوقاروده مذکور اولان طبقات وجهله هر طاقم دیگرندن افضل عد اولنورلر . رضوان الله علیهم اجمعین .

اصحاب مشار الیهم حضراتندن لازم الذکر اولان ذوات کرامك انتقال نبویدن صکره اولان خدمات مبروره‌لری بوندن صکره صره‌سی ومناسبتی ایله ذکر اولنه‌جقدر ان شا الله تعالی .

ایکنجی کتابك ایکنجی قسمی

خلفای راشدین تواریخنی حاویدر
(۱۱ — ٤۱)

برنجی فصل

خلافت ابی بکر الصدیق رضی الله عنه
(۱۲ ربیع الاول ۱۱ — ۲۲ جمادی الاخره ۱۳)
بقیهٔ وقایع (سنه ۱۱)

اسامه نك غزایه سوقی ـ مرتدین حقلرنده کی حرکات ـ
جمع قرأن و بعض وقایع

اسامه بن زیدك عسکرله غزایه سوقی

رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری عزم کلشن سرای بقا بیوردقدن صکره ابو بکر الصدیق رضی الله عنه افندمز هجرت نبویه نك اون برنجی سنه سنده واقع شهر ربیع الاولك اون ایکنجی

پازار ایرتسی کونی اجماع امتله مسند آرای خلافت عظمی اولدقلری قسم سابقده بیان اولنمشیدی .

رسالتپناه افندمزك قبل الوفاة ابنی حوالیسنه غزا ایچون اسامه بن زید رضی الله عنه امارتیله ترتیب وتجهیز بیورمش اولدقلری عسکرك سوقنی اجرا آت علیه‌لرینه مقدمه اتخاذ بیوردیلر .

اسامه‌نك حداثت سنی جهتیله امارته بشقه‌سنك تعیینی مناسب اوله‌جغی انصار کرامك بعضیلری طرفلرندن لسانه النه‌رق بونی حضور خلافته عرض ایتمك اوزره عمر بن الخطاب حضرتلری توسیط اولندی . حضرت عمر کیفیتی عرض ایلدکده ابو بکر الصدیق حضرتلری « رسول اکرمك امیر تعیین بیورمش اولدقلری ذاتك عزلنی می بکا تکلیف ایده‌یورسن » دیه‌رك غضب شدید اظهار وبلا توقف موضع جرفده مجتمع اولان اردوی همایونه عزیمت بیوروب اسامه‌یه عسکرله همان حرکت ایتمسی امرینی اعطا ایلدی . حضرت عمرك خلافت عظمایه معاونتی ایچون کوریلان لزوم اوزرینه اسامه طرفندن مدینه‌یه عودتنه رخصت ویرلمشدر .

اردونك حرکتی اثناسنده عساکر اسلامیه‌یه خطاباً خلیفه حضرتلری حرکات جهادیه‌جه صداقت التزام

وغدردن اتقا اولنمسنی وچوجقلرك، اختیارلرك، نسوانك، صومعه‌لرنده عبادتلریله مشغول اولانلرك قتل ایدلمامرینی، طعام اکل اولنه‌جغی وقت ذکراللهدن غفلت اولنمامسنی، کسه‌نك خرمالغنی کسمك و ضرورت اولمدقچه غیرك حیواناتنی ذبح ایتمك کبی حاللر وقوعه کتورلمامسنی امر وتوصیه‌دن صکره اسامه حضرتلرینه توجهله « یا اسامه بو غزاده حضرت پیغمبردن المش اولدیغك اوامر شریفه‌یی تمامیله اجرا ایتملیسن » بیوردیلر ۰

بوندنصکره اردوی همایون یوله چقاریلوب تشییعده اسامه راکب اولدقلری حالده کندولری اسامه‌نك یانی صره پیاده کیده‌یورلر ایدی ۰ اسامه « یا خلیفة رسول الله یا سزده حیوانه بینکز ۰ یاخود بن حیواندن اینه‌یم » سویلدکده خلیفه حضرتلری « فی سبیل الله بو قدر-ده‌می خدمت ایتمیه‌یم » دیه‌رك بر از مسافه کتدکدنصکره اسامه‌نك ویردیکی رخصت اوزرینه حضرت عمرله برابر مدینه‌یه عودت و اسامه اردوی همایون ایله محل مأموریتنه عزیمت ایلدی ۰

اسامه‌نك عسکرله حرکت وعودتی ارا سنده قرق وعلی روایة یتمش کون وقت کچمش وابنی حوالیسنجه

غلبهٔ کامله قازانوب غنائم و سبایا ایله عودتلری وقوع بولمشدر ۰

مرتدینك احوالیله اجرا بیوریلان اصلاحات

حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندمزك خلد اعلایه انتقاللری عقیبنده اهل اسلام قرانلق بر کیجه‌ده یغموره طوتلمش چوبانسز قویون سوریلری کبی بر حال اضطرابه کرفتار اولدیلر ۰ بلاد ونواحیده بولنان مسلمین مسلمان اولمیان اقوامه نسبتله پك از ایدیلر ۰ هپسی نبی ذیشانلرینی غائب ایتدکلری ایچون متأسف ومتحیر اولدقلری حالده انتقال پیغمبرینك شیوعنی متعاقب آفاق اسلامیه‌یی بر ظلمت اختلال احاطه ایلدی ۰

مدینه حوالیسنده‌کی اهل اسلامدن حرب و ضربه مقتدر اولانلرك قسم اعظمی اسامه ایله بلاد رومه کتمش وکیروده قالانلرك اصحاب اختلاله مدافعه‌لری بر حال تعذره وارمشیدی ۰ قبائل اعراب دارالخلافه‌نك جوارینه قدر هجوم ایله فناقلری ساعت بساعت کسب اشتداد وبالکز مکهٔ مکرمه حوالیسنده‌کی قریش ایله بنی ثقیف قبائلی

دائرهٔ اسلامیتده ثبات ایدوب جزیرة العربده بولنان قبائلك اکثری ارتداد ایلدی . یوقاروده کیفیتلری بیان اولنان طلیحه، مسیلمة الکذاب، سجاح نام متنبیٔ کاذبلر ایسه خارل خارل دائرهٔ فسادلرینی توسیع ایده‌یورلر ایدی . یمامه‌ده، هوازنده، بحرینده، مهره‌ده، عمانده بولنان قبائل ایله بنی عامر و بنی سلیم اقوامی راست کلان رؤسانك باشلرینه طوپلانوب اهل اسلام علیهنده قیام کوستردیلر . جزیرة العربك هرطرفی برمنبع فتن و اختلال و هر ناحیه بر میدان قتال اولمغه کسب استعداد ایتدی .

اهل مکه‌نك حالی ــ مکه اهالیسی وفات پیغمبری‌یی ایشتملریله برابر ارتداده میل کوستردیلر . اسلامیتده ثبات کوسترنلر میدانده عددجه قلت اوزره قالدقلرندن مکهٔ مکرمه امیری عتاب بن اسید حضرتلری حیرت و اضطراب ایله اختفایه مجبور اولدی .

خطبای عربدن سهیل بن عمرو رضی الله عنه بیت شریفك قپوسی اوکنده اهل مکه‌یی جمع ایتدکدنصکره « ای اهل مکه . اسلامجه جمله‌دن صکره‌یه قالوب سابقین اسلام شرفنی غیب ایتدیکز . ارتدادجه جمله‌دن ایلرویه کیتمك دنائتنی نصل قبول ایده‌یورسکز . اللهدن قورقیکز . حق تعالی حضرتلری پیغمبر عالیشانی

واسطهٔ صادقه‌سیله قوللرینه اخبار بیوردیغی وجهله شو دین مبین پك عالیدر. غفلته اوبوبده بولندیغکز طریق مستقیمدن شاشمایکز. قازاندیغکز شرف اسلامی محافظه ایدیکز » دیه‌رك خطابت وغیرتله اهل مکه‌نك جمله‌سنه حق قبول ایتدردیکندن جمیعسی میل سابقلرندن طولایی جناب حقدن استغفار و دائرهٔ اسلامیتده التزام ثبات ایلمدیلر.

مبحث مخصوصنده ذکر اولندیغی اوزره غزوهٔ بدرده سهیل اسیر اولمش وفدیهٔ نجات ایله اطلاق اولنورکن حضرت عمر « یارسول الله اذن ویرده سهیلك اوك دیشلرینی چکه‌لم که برده علیهکزده خطابت ایتمیه » سویلشیکن حضرت پیغمبر « یاعمر. سهیل بن عمرو بروقت دین اسلامه بربیوك خدمت ایده‌جکدر که کندوسندن پك چوق ممنون اوله‌جقسن » بیورمشلر ایدی. شو معجزهٔ رسالتپناهینك بوصورتله نمایان اولمسی اوزرینه حضرت عمر (صدق رسول الله) دیه‌رك سهیل حقنده بیوك بیوك ممنونیت کوستردی. رضی الله عنهما.

اطراف مدینه‌نك احوالی ـ یوقاروده کوسترلدیکی اوزره جزیرة العربده‌کی اقوام عرب اهل اسلام علیهلرنده قیام ایلدکاری خبرلری مقام خلافته منعکس ومدینه

اطرافنده‌کی عربلرك حرکات تجـاوزکارانه‌لری مشـهود عیون تأسف اولدقده حضور خلیفه‌ده برمجلس مشورت عقد اولنوب اصلاحات امور خیریه‌سی موقع مذاکره‌یه قونلدی . دارالخلافه‌ده وجوارنده‌کی اهل اسلام اصحاب قیام واختلاله مقابله‌یه کافی اولمدیغی کورندیکندن اسامه ایله بلاد رومه کیدن اردوی همایونك عودتنه قدر تحفظی حرکتك اختیاری وحرکات تجـاوزیه واصـلاحیه‌نك تأخیری صورتنه قرار ویریلوب صـورت قرار مکاتیب شریفه ایله لازمکلانلره ده یازلدی ایسـه‌ده ابرق نام محل وحوالیسنده‌کی بنی عبس وبنی ذبیان قبیله‌لری بنی اسد وبنی کنانه قبیله‌لریله برلشـوب مدینه‌یه جوار ذوالقصه نام موقعه نزول ونمازدن عفولرینی طلب ایچـون حضـور خلافته برجماعت مخصوصه ارسال ایلدیلر . خلیفه شروط مفروضهٔ اسـلامدن معدود اولان نمـازك عفوی ممکن اوله‌میه‌جغی جوابنی ویردی ایسه‌ده ـ ذکر اولنـدیغی اوزره ـ مدینه‌ده قبائلك تجاوزلرینی منعه کفایت ایده‌جك قوهٔ عسکریه موجود اولمدیغندن جماعت مرقومه عودت ایتدکلرنده قوهٔ عسکریه‌نك درجه‌سـنی اعـلان ایتملری قبائل باغیه‌نك برقاتدها حرکات فاسده‌لرینه قوت ویردی . بناءً علیه حرکات تجاوزیه‌لرینی تزییـده قیـام ایتدکاری

مشاهده اولندقده مدینه‌نك اوست طرفنده‌کی یوللرك محافظه‌سنه لزوم کورنمکله علی بن ابی طالب وزبیر وطلحه وعبد الله بن مسعود حضراتی محافظه‌یه تعیین بیوریلوب اهل مدینه دخی مسجد شریفه جمع اولندیغی صره‌ده قبائل مزبوره جمعیت موجوده‌لریله مدینه خارجنه هجوم ویغمایه باشلادقلری محافظلر طرفلرندن جانب خلافت عظمایه عرض اولندقده مسجد شریفده مجتمع اهالی ایله قبائل مرقومه‌نك دفع مضرتلرینه مباشرته لزوم ضروری کورندی . بناءً علی ذلك خلیفه اهالیٔ مشارالیهمی بالاستصحاب صاعقه کبی اقوام باغیه اوزرلرینه هجوم ایلدکده قبائل مزبوره مقابله‌یه مقتدر اوله‌میوب طاغلدیلر اهل اسلام ذی خشب دینلان محله قدر طاغیلانلری تعقیب واورادن عودت ایتدکدن صکره فراریلرك بعضیلری دونوب اوجوارده‌کی دوه‌لری کوتورمشلردر .

مصلحت کسب ایلدیکی اهمیت اوزرینه خلیفهٔ کزین حضرتلری اوکیجه ممکن اوله بیلدیکی قدر تجهیز عسکره بالاعتنا نعمان بن مقرنی میمنه‌یه ٔعبد الله بن مقرنی میسره‌یه . سوید بن مقرنی ساقه‌یه تعیین ایدرك فجرك طلوعیله برابر قوهٔ موجوده‌یی استصحاب ومدینه‌دن حرکت بیوردی .

وقبائل مذكوره‌نك بولندقلری محله قدر كيدلدی قبائل ایسه تعقیب ایدن مسلمینك عودتلرندن صكره ینه مدینه اوزرینه هجوم ایتمك اوزره بنی ذبیانك مسكنلری اولان ابرق حوالیسنده تجمع ایتمشلر ایدی . خلیفه حضرتلری رفاقت علیه‌لرنده‌كی عسكرله بغتةً یتشوب راست كتور-دكلرینی اعدام و یدلرنده‌كی منهوبات ایله حیوانات و اشیای موجوده‌لرینی اغتنام ایلدی . بقیة السیوف تارمار اولدیلر . لكن خلیفه عسكرله مدینه‌یه عودت بیوردقدن صكره ایچلرنده‌كی مسلمینی شهید ایتمشلردر .

بو حادثه‌یی متعاقب اسامة بن زید حضرتلری معیتنده‌كی اردوی همایون ایله مدینه‌یه عودت ایلدی . اردوی همایون افرادی یورغنلقلرینی چقارنجه‌یه قدر مدینه‌ده استراحته مأذون اولوب خلیفه تداركات ممكن ایله ابرقه عزیمت و اوراده ینه مجتمع اولان عبس و ذبیانیلری قبائل متفقه‌لریله برابر ضرب و تنكیل ایتدكدن صكره ابرقده اقامت و بنی ذبیانك او حوالیده اولان اراضی و دیارلرینی ضبط ایدرك بونلرك فیمابعد هیچ بریسی اوراره ایاق باصمالرینی اعلان ایله مدینهٔ منوره‌یه عودت بیوردیلر .

یمن حوالیسنده‌كی مرتدین - رسول اكرم صلی الله تعالی علیه و سلم افندمزك حین وفاتنده نجرانده صلاته

عمرو بن حزم وصدقاته ابوسفیان ، زبیددن نجرانه قدر خالدبن سعید، همدانده عامر بن شهر، صنعاده فیروزدیلمی ودادویه، ماربده ابوموسی الاشعری، جندده یعلی بن امیه، اشعر وعك قبائلنه طاهر بن هاله ، حضرموتده زیاد بن لبید وعکاشة بن ثور، کندهده مهاجر بن امیه حضراتی مأمور ایدیلر. معاذ بن جبل حضرتلری یمنده قرأن کریم واحکام دین مبیننك تعلیمنه مأمور ایدی.

وفات نبویدن مقدمجه اسود عبسیننك دعوای نبوته قیام ومسلمیندن طوتدیغی اعدام ایله اتش فسادی یمن حوالیسنه یایدیغی صرهده مشارالیهم حضراتنك اکثری یرلرندن اوینایوب کیمیسی عودت ایتمکده، کیمیسی عودته حاضرلنمقده ایدی. فیروز دیلمینك همتیله اسودك ازالهٔ وجودی یمن حوالیسنی تسکین ایتمش اولدیغی حالده فخرعالم افندمزك وفات بیوردقلری خبری شایع اولدقده نواحیٔ یمن اهالیسنك چوغی ارتداد ایلدی. دین اسلامده ثبات ایدنلر ایسه مرتدینه نسبتله از قالمش ونجران ایله صنعا ارالرندهکی یوللر مرتدین جانبندن سد اولنمشیدی. اوراردهکی عمال اسلام ومسلمین کمال اضطرابه تصادف ایلدکلری صرهده عمرو بن حزم وخالد بن سعید وسائر بعض ذوات بر یول بولوب مدینهیه عودت ایلدیلر.

مقتول اسودك غير تكشلرى قبائل عاصيه‌يى طرف طرف باشلرينه طوپليوب اهل اسلام عليهلرنده اعلان خصومت ايده‌يورلر ايدى • رؤساى قبائلدن مرتدينه التحاق ايتمش اولان قيس بن مكشوح فيروز ديلمى ايله دادويه‌يى اعدام ايتمك تصوريله حركت عسكريه‌يه تشبث وكيدرك صنعايى استيلا ايدى ويردى • مرقوم قيس ذو الكلاع بن سميفعه مراجعتله معاونت طلب ايتمش ايسه‌ده دوالكلاع مركز ديانتده ثابت اولديغندن قيسه جواب رد اعطاسيله برابر مرتدين عليهلرنده تداركاته‌ده باشلادى • قيس فيروزى ورفيقنى دسيسه‌ايله اورته‌دن قالدرمق افكاريله حسن معاشرت ارائه وكندولريچون برضيافت ترتيب ايتدى • دادويه فيروزدن اول ضيافتكاهه كيتدكده قيسك غدريله مقتول اولوب فيروز ضيافته كيدركن مرقومك تصورينى يولده خفياً استخبار ايلديكندن خولان جبلنده بولنان اخوالنك يانته فرار ايلدى • قيس ايسه برطرفدن تداركاتنى اكماله وديكر طرفدن يمن حواليسنده‌كى عظماً وابناء فرسك وسائر اهل اسلامك اعداملريچون رؤساى قبائلى كندوسيله اتحاده دعوت ايتمكله كيفيت فيروز طرفندن على التفصيل خلافت عظمى طرف اشرافنه عرض اولندى •

خلیفهٔ کزین حضرتلری مرکز خلافتجه بر قوهٔ امدادیه ترتیبنه قیام ایله برابر یمنده‌کی عمال کرامه و رؤسای محلیه‌یه مکاتیب شریفه تحریر و بالاتفاق، بغاة و مرتدین علیهلرنده اعمال حرب و جداله اعتنا اولنمسنی امر ایلدیکندن عمال مشارالیهم حضراتیله دین اسلامده ثبات ایدن رؤسا بالاتحاد خیلیجه عسکر جمع ایدرك قیس بن مکشوح ایله متفقلرینی حرباً اقبح هزیمت و اضمحلاله القا و غلبهٔ کلیه ایله صنعایی استیلا ایلدیلر. امر اصلاحاته واقع اولان اقدامات خالصانه و شجیعانه‌لری اوزرینه نمایان اولان افتاب مظفریت آفاق یمنی احاطه ایدن ظلمت فساد و اختلالی ازاله و هر طرفده اسایش و سکونی اعاده ایتمکله مرتدینك چوغی بتکرار اسلامی قبول و عمال کرام یرلرینه عودتله ایفای وظایفه مباشرت ایلدکلری مرکز خلافته عرض اولنمغله دارالخلافه‌ده ممنونیت عظیمه نمایان اولدی.

طلیحه بن خویلدك بقیهٔ احوالی ـ طلیحه مقدما حضور پیغمبری‌یه کلوب اسلامی قبول ایتمشیکن وفات نبویدن مقدمجه ارتداد و کذباً ادعای نبوت ایلدیکی مسموع رسالتپناهی اولدقده ضرار بن ازور حضرتلری طلیحه ایله قتاله مأمور اولدیغی و متعاقباً وفات پیغمبری وقوع بولدیغی قسم سابقده بیان اولنمش ایدی.

رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزك وفاتلرینی متعاقب غطفان قبیله‌سی خلیفهٔ محترم مصدیق اکبر افندمزه وفود ارسال وزکاتدن عفولرینی طلب ایتدیلر. طرف خلافتدن ردایله جواب ویرلدکدنصکره ذوالقصه نام موضعده تجمع ایدن عصاة ایله برلشوب اهل اسلام علیهنده کوستردکلری تجاوزات اوزرینه قوهٔ اسلامیه‌یه قارشو منهزم اولدقلرنده غطفان وهوازن قبیله‌لریله سائر بعض اقوام طلیحه‌نك جمعیتنه التحاق ایتمشلر ایدی.

طلیحه ایله متفقلرینك تنکیللرینه طرف خلافتدن خالد بن الولید رضی الله عنه مأمور اولوب مشار الیه حضرتلری انصاردن عکاشه بن محصن وثابت بن اقرمی طلیعه اوله‌رق سوق ایلدکده طلیحه ایله قرنداشی بالتصادف ایکیسنیده قتل ایلدیلر. کیفیت حضرت خالدك مسموعلری اولدقده موجود معیتی اولان عساکر اسلامی بالتعبیه عساکر مذکوره درونده‌کی انصاره ثابت بن قیسی وطی قبیله‌سندن موجود مسلمینه عدی بن حاتمی رئیس تعیین وسوق بیوردیلر. طلیحه‌یه اتباع ایتمش اولان عیینه بن حصن یدی‌یوز نفر غطفانیلرله عدی وثابته قارشو کلدکده حملات اسلامیه‌دن دهشته تصادف وطلیحه‌نك یانینه عزیمتله

«سکا هیچ وحی کلدیمی» دیدکده «کلدی» جوابنی الدی. مقاومتجه تصادف ایلدیکی مضایقهٔ شدیده اوزرینه اوچ دفعه طلیحه‌یه مراجعت واوچنده‌ده اوجوابی اخذ ایلدکده طلیحه‌نك باشنه طوپلانمش اولان قبائله «شو حریف پیغمبر دکل. یلانجیدر. بیهوده تهلکه‌یه قارشو طورمیکز. هایدی یرلریکزه کیدکز» دیمه‌سنی متعاقب طلیحه‌نك یاننده اولانلر طاقم طاقم طاغلمغه باشلادیلر. طلیحه قصراغنك اوزرینه صیچرایوب زوجه‌سنی بالترديف شامه طوغری فرار ایلدی. اوراده قضاعه قبیله‌سنه التجا وحضرت عمرك زمان خلافتلرنده بنی اسد وغطفان قبائلنك دائرهٔ جلیلهٔ اسلامه دخوللرنده طلیحه‌ده افعال سابقه‌سندن تائب ومستغفر اولدیغی حالده اسلامی قبول ایدرك حج شریفه کتدکدن صکره مدینه‌یه عزیمتله حضرت عمرله ملاقات ایتمش ومؤخراً مجاهدین ایله شام حوالیسنده‌کی غزالرده خدمتلرده دخی بولنمشدر.

هوازن وبنی سلیم و بنی عامرك حاللری ـ طلیحه دعوای نبوتله اطرافه صالدردیغی اثناده بنی عامر انك کتدیکی یولدن نه قازانه‌جغنه منتظر ایدیلر.

بنی عامردن قرة بن هبیره کعب وعلقمه بن علاثه کلاب قبیله‌سی ایچنده اولوب علقمه طائفك اسلامندن

صکره ارتداد وحضرت پیغمبرك وفاتی خبرینی الدقده کندی قبیله‌سی اولان بنی عامر درونده عودت ایتمشیدی. عودتی خلیفه حضرتلرینك مسموعی اولدقده بنی تمیمدن قعقاع بن عمرو رفاقتیله بنی عامر اوزرلرینه بر سریه ترتیب وسوق ایلدیکندن سریهٔ مذکوره‌نك کوستردیکی تضییقات صره‌سنده علقمه اهل وعیالیله اسلامی قبول ایلدی. وقرة بن هبیره عمان حوالیسندن عودت ایدن عمرو بن العاص ایله یولده ملاقات ایدوب «یاعمرو زکاتی ترك ایدیکز. زیرا عربلر سزه بورجلی وزکات ویرمکه متعهد دکلدرلر» دیمسندن عمرو غضب شدید اظهار ایتمکله مدینه‌یه کلدکده کیفیتی خلیفه حضرتلرینه بیلدردی.

خالد بن الولید حضرتلری بنی غطفان وبنی اسد اوزرلرینه کیتدکده هوازن وسلیم وعامر قبیله‌لری غطفانیلرك واسدیلرك نتیجهٔ حاللرینه انتظار ایده‌یورلر ایدی. حضرت خالد ایسه حوالیٔ حجازیه‌ده ارتداد ایدن قبائلك علی العموم تنکیل واصلاحاتنه مأمور اولوب غطفان واسد قبیله‌لرینك ایشلری بتورلدکدن صکره نوبت کندولرینه کله‌جکنی اکلادقلرندن عموماً حضرت خالده دخالتله دائرهٔ اسلام واطاعته رجوع ایلدیلر.

حضرت خالد دخالتلرینی قبول وعیینه بن حصن ایله
قرة بن هبیره‌یی حضور خلافته ارسال ایتدی . خلیفه
رضی الله عنه حضرتلری ایکیسنکده سیآت سابقه‌لرندن
تجاوز بیوردیلر .

بوندن صکره غطفان قبائلی حوأب نام محلده بدر بن
طفر قبیله‌سندن سلمی بنت مالك بن حذیفه‌نك (۱) یاننده
طوپلاندیلر .

غطفان وهوازن وطی واسد قبیله‌لری مزبوره‌نك
یاننده تجمعله حرکات شقاوتکارانه‌یه قیام اوزره
اولدقلرینی حضرت خالد ایشتدکده عسکرله اوزرلرینه
کیدوب حربه باشلادی . سلمی بر دوه اوزرینه محمول
هودج (محفه) ایچنده ایدی . دوه‌نك قلیجله ایاقلری
کسیلوب هودج یره القا وسلمی قتل اولندی . محفه‌نك
اطرافنده یوزقدر محافظ وار ایدی . هپسی بو صره‌ده

[۱] سلمی مقدماسبی اولنمش ایکن حضرت عایشه رضی الله
عنها مزبوره‌یی ازاد ایتمش و بیت عایشه‌ده بولنان نسوانه خطاباً
(ان احداکن تستنبح کلاب الحوأب) حدیث شریفی صادر اولدقده
نسوان مزبوره ایله برابر بولنمشیدی. شو حدیث شریفك مدلولی
بو صره‌ده ظهور ایلدی .

مقتول اولدیلر . جمعیت اشقیا ایسه بر ده طوپلانه میه‌جق درجه‌ده منهزم و تار مار اولمشلردر .

بنی سلیمدن فجاءة بن یالیل مقدمجه قبیله‌سندن آیریلوب حضور خلیفه‌یه عزیمت وعرض اسلام و دخالتله اهل ردت علیهلرنده قتال ایچون مأذونیت استمش و رخصت الوب جون طرفنه کتدکده مخالفتده ثبات ایدنلره بالتحاق ارتداد ایتدکدن صکره بنی شرید قبیله‌سندن نجیبة ابن ابی المثنایی بنی سلیم و هوازن طرفلرنده‌کی اهل اسلامی غارت ایتمك ایچون کوندرمش ایدی . طرف خلافتدن دردستنه تعیین اولنان طریفة بن حاجز بر قوهٔ مفرزه ایله کیدرك نجیبه‌یی قتل ایلدیکی فجاءة بن عبد یالیلك مسموعی اولدقده مرقوم فرار ایتمکله طریفه بالتعقیب طوتدروب حضور خلیفه‌یه کوتوردی . وامر خلیفه ایله مرقوم درحال اعدام اولندی .

بوندن صکره قبائل مذکوره‌نك هیچ بریسی حال ارتداد وعناده ثبات ایتمیوب بعضیلری اوته‌ده بروده بالاختفا مؤخراً واکثری همان دائرهٔ ناجیهٔ اسلام واطاعته دخالت ایلدیلر .

بنی تمیم وسجاح — فخر کائنات افندمزك خلد اعلایه انتقاللرنده بنی تمیم قبائلندن رباب قبیله‌لی زبر قان بن

بدر ، مقاعس وبطونه قیس بن عاصم ، بنی عمرو ه صفوان بن صفوان ایله سبرة بن عمرو ، بنی مالکه وکیع بن مالك حنظله قبیله‌سنه مالك بن نویره عامل ایدیلر .

انتقال نبوی عقیبنده صفوان بنی عمروك و زبرقان اصحابنك صدقاتنی بالاستصحاب ابو بکر الصدیق افندمزه کلوب مقاعس وبطونده عامل بولنان قیس بن عاصم مخالفت کوستردی .

بنی تغلب بطوننك بنی عطفان قبیله‌سندن ـ جلد سابقده کیفیتی ذکر اولنان ـ سجاح بنت حارث او صره‌ده بنی تغلب ایچنه کتمش ایدی . بنی تغلبدن هذیل بن عمران وعقبة بن هلال نمرده ، سلیل بن قیس وزیاد بن قیس وزیاد بن بلال الجزیره‌ده قبیله‌لریله طوپلانوب جمعیتلریله برابر سجاحه اتباع ایلدیلر . هذیل نصرانی اولدیغی حالده دیننی ترك و سجاحك جمعیتنه التحاق ایتمش ایدی . جمعیات مذکوره‌نك جمله‌سی اهل اسلام علیهنده اتفاق وحرب ایچون مدینه‌یه طوغری حرکت ایدرك جوار مدینه‌ده واقع جرفه تقربلری بنی تمیم ارالرنده یوز کوسترن اختلافك بیوك بیوك مشکلات احداث ایتمش اولدیغی بر وقته مصادف اولمش ، مالك بن نویره بنی تمیمدن آیریلوب محاربه‌دن چکلمش ، وکیع بن مالك

مقصدندن رجوعه میل ایتمش، یکدیکریله متفقا مجتمع اولان رباب وضبه قبیله‌لری حرباً فنا صورتله بوزلمش ایدی .

سجاح امیدسز بر حاله طوتیلوب تصادف ایلدیکی عساکر اسلامیه قارشو درحال مغلوبه اولدیغندن جمعیات عسکریه‌سی انهزام ومذلتله یوزلرینی سمت فراره چویردیلر سجاح الجزیره‌ده بولنان بنی تغلب درونده فرار ایدرك خیلی وقت اختفا ومؤخراً قبول اسلام ایتمکله وفاتنه قدر اسلامده دوام ایتدی .

بنی تمیم ایله دائرهٔ اتفاقلرنده بولنان قبائل ایسه طرف خلافت عظمادن اصلاحاته مأمور سیف مسلول الهی خالد بن الولید حضرتلرینك طرف طرف نشر مهابت ودهشت ایدن شمشیر اشقیا تدمیرلرینه قارشو دوچار خوف وندامت اولدقلری حالده دائرهٔ سکون واطاعته داخل اولدیلر .

مالك بن نویره‌نك قصه‌سی — بنی حنظله رئیسی مالك بن نویره مقدمجه طرف عالیٔ رسالتپناهیدن بعض قبائلك صدقه دوه‌لرینی جلبه مأمور ایدلمشیکن وفات نبوی‌یی ایشتدکده طوپلامش اولدیغی دوه‌لری اصحابنه

ردایلدیکی لدی الاستخبار خالد بن الولید مالکك دردست وقتلنی تصور ایتمش ایدی .

حضرت خالد بطاح دنیلان موقعه واردقده — اورایه وصولندن مقدم مالك بن نویره جماعتنی بشقه برلره طاغتمش اولدیغندن — بطاح طرفلرنده هیچ بر کمسه یه تصادف اولنه مدی . بالتحری جلبلری ایچون سوق اولنان سریه لردن ابوقتاده نك معیتنده کی مفرزه مالکی بنی یربوع قبیله سی اهالیسندن اون ایکی آدمله دردست وحضور خالده احضار ایلدی . بولندقلری محلده بونلرك اذان و اقامهٔ صلوات کبی شعائر اسلامیه یی اجرا ایدوب ایتمدکلرینی سؤال ایلدکده عرض اولنان اقوال اختلافدن سالم کوریله مدیکی جهتله هپسی حبس ومالك استنطاق ایدلدکدنصکره حضرت خالدك امریله قتل اولندی .

مالکك تحت نکاحنده ایکن تطلیق ویانده توقیف ایلمش اولدیغی ام متمم حضرت خالد نکاح ایتمکله کیفیت مرکز خلافتجه ایشیدلدکده حضرت عمر رضی الله عنه افندمز مالکك قتلندن طولایی خالد بن الولیدك قصاصنه اصرار بیوردیلر . خالد تحقیق ماده ایچون مدینه یه جلب اولنوب بعدالوصول مسجد شریفه عزیمتله هنوز حضور

خلیفه یه داخل اولمزدن مقدم حضرت عمره تصادف ایلدکده حضرت عمر حدتله یرندن صیچرایوب خالدك عمامه سنه یچورمش اولدیغی اوقلری نزع و کسر ایتدکدن صکره « هم بر مسلمی اولدردك . همده زوجه سنی ضبط ایتدك . ایش بکا قالسه والله سنی رجم ایدر ایدم » بیوردیغندن خالد رأی خلیفه یه واقف اولمدیغی ایچون حضرت عمرك شو معامله سندن ناشی بوغازینه قدر صعود ایدن غیظ درونی یوطوب حضور خلیفه یه داخل اولدی .

استنطاق اولندقده خالد « مالکی سویلتدردیکم وقت ذات پیغمبرینك بحثی کلدکچه « سزك پیغمبریکز » دیمسنی ارتدادینه دلیل کافی کوروب انك ایچون کندوسنی اولدردم . زوجه سی چند ماه مقدم مطلقه و عدتیده منقضیه اولدیغی ثابت اولدقدنصکره نکاح ایتمشم » سویلدی . خلیفه مادهٔ قتل ایچون برشی دیمدی ایسه ده او صره ده اجرا ایلدیکی نکاح ماده سندن طولایی خالد حقنده توبیخ اجرا بیوردیلر .

خالد حضور خلیفه دن چیقدقده ینه حضرت عمره تصادف ایدوب معاملهٔ سابقه دن طولایی غیظی تجدد ایلدیکندن « یا ابن ام سلمة . حقمده دمین کوستردیکك

او معامله نه ایدی » دیدكده حضرت عمر خلیفه‌نك عدم مؤاخذه‌سنی آكلایوب شق شفه بیورمدیلر .

خالدك مالكی قتلندن طولایی ورثه دعوایه قیام ایتدكده خلیفه ورثه‌یی ارضا و حضرت عمر هر نقدر خالدك عزلنه مصر اولدی ایسه‌ده « اللهك تشهیر ایلدیكی قلیجی بن غلافنه وضع ایده‌مم » جوابنی اعطا بیورمشلردر .

مسیلمة الكذاب و یمامه ــ وفات نبویدن مقدم یمامه حوالیسنده‌كی بنی حنیفه رئیسی مسیلمة الكذابك تصورتله دعوای نبوت ایلدیكی قسم سابقده بیان اولنمشیدی .

خلیفهٔ ذیشان حضرت ابی بكر الصدیق رضی الله عنه افندمز مرتدینك اصلاحاتنه قیام ایلدكاری صره‌ده عكرمة بن ابی جهلی مسیلمه‌نك ازالهٔ مفسدتنه مأمور تعیین بیوروب شرحبیلی دخی متعاقباً عكرمه‌یه معاونت ایچون كوندردی . عكرمه حضرتلری هر نصلسه استعجال ایلدیكندن منهزم اولمشدر . كیفیت خلافت عظمایه عرض اولندقده خلیفهٔ اعظم حضرتلری عكرمه‌یه تصدیر بیوردقلری مكتوب شریفده عودتی توهین خلقه سبب اوله‌جغندن مسیلمه ماده‌سنه بشقه‌جه باقلمق اوزره

حذيفه وعرفجه طرفلرينه عزيمت ومهره وعمان حواليلرنده ارتداد ايدن قبائل ايله قتاله مبادرت اولنمسى امرى اعطا بيوريلوب شرحبيل دخى خالد بن الوليد حضرتلرينك رفاقتنه مأمور ايدلدى .

حضرت خالد بن الوليد مالك بن نويره‌نك ايشندن فارغ اولدقدن صكره مسيلمه اوزرينه كتمسنه مأمور تعيين بيورلمغله رفاقتنده تجمع ايدن مجاهدين كرامدن مهاجرين اوزرلرينه ابو حذيفه وزيد، انصاره ثابت بن قيس ايله براء بن عازب رئيس تعيين اولندى .

خالد بطاحه عزيمتله رفاقتنه مأمور قوهٔ عسكريه اوراده تجمع ايتدكدن صكره يمامه وبنى حنيفه طرفلرينه توجه بيورديلر . مسيلمه‌نك باشنده طوپلانان بنى حنيفه مقاتللرى ايسه قرق بيك نفره بالغ اولمش وبونلرك هر طاقمى بر موقعه يرلشديرلمشيدى .

شرحبيل دخى عكرمه كبى مسيلمه‌نك قتالنده استعجاله كيرشديكندن قارشو كلان جمعيت عظيمه‌يه مقابله ايده‌ميوب منهزماً عودت وحضرت خالدك لوم وتوبيخنه تصادف ايلدى .

بونى متعاقب طرف خلافتدن معاونت ايچون كوندريلان خليط اردوى همايونه واصل اولمش وخالد

بن الولید مسیلمه‌نك بولندیغی محله طوغری حرکتله شرحبیل بن حسنه طلیعه صورتیله ایلرولمشیدی . بنی عامر و بنی تمیم فراریلرندن مسیلمه‌یه اتباع ایتمش اولان بر جمعیت جانبندن بالمقابله شرحبیل ایله معیتنده‌کی التمش قدر مجاهدین شهید اولدیلر .

حضرت خالد بالذات عسکرله یوریدکده مسیلمه ایله رفیقی رجال عسکرلرینك ایلروسنده اولدقلری حالده پك شدتلی بر مقاومت کوستردکلرندن محاربه‌ده اشتداد یوز کوستروب مجاهدین اسلام طاقم طاقم رجعته باشلادیلر . و بنی حنیفه عسکرینك برطاقی ایلرولیوب خالد بن الولید حضرتلرینك حرملرینه مخصوص چادره طوغری یوریدکلری جهتله چادری محافظه‌یه مأمور اولان غزاة کرام مدافعهٔ شدیده ایله مهاجملرك یوزلرینی کیرو چویردیلر .

عساکر اسلامیه‌دن رجعت ایتمش اولانلر بوصره‌دن تکرار میدان محاربه‌یه عودت و قضاء مبرم کی مسیلمه‌نك عسکرینه ضرب سیوف بسالت ایتدکله بنی حنیفه تلاش عظیم ایله یکدیکرینی پایمال ایدرجه‌سنه فرار و مجاهدین اسلام تعقیب ایله یقه‌لدقلرینی اعدام ایدی‌ویردیلر .

مسيلمه بو انهزام اثناسنده حديقه دينلان بر محله تحصن ايدرك محكم بن طفيل قوماندا سيله بر جمعيت اشقيا محل مذكورى محافظه يه اهتمام ايده يورلر ايدى . محكم عبد الرحمن بن ابى بكرك قلبجيله مقتول اولدى . لكن جمعيت مذكوره اوزرلرينه حمله ايدن مجاهدين اسلامك دخى بر طاقى شو هجومده شهيد اولمشلردر .

ايش بو درجه يه كلدكدن صكره دشمن فراريلرى ميدانده ثبات ايدن فسده يى محافظه ايچون معركه يه عودت ايتدكلرندن بازار كارزار ينه شدت بولمغه باشلادى .

سائق غيرت و حميت دينيه مجاهدين اسلامك هر بريسنى دين يولنده فدا يلكله سل سيف بسالت ايتمكه سوق و تحريض ايلديكندن غزاتك شديد شديد حمله لرى ميدان حربك هر نقطه سنه بر صاعقه اصابت ايده يور كبى خوف و دهشت القا و مسيلمه عسكرينك اثبات و اقتدارلرينى امحا ايلديكى جهتله عساكر اعدا ينه تارمار ايديله رك مسيلمه نك تحصن ايلديكى محل مجاهدين اسلام ايله دائراً مادار احاطه اولندى . كوستريلان هجوم شديده مقابل محافظه ده ثبات ايدن فسده نك جمله سى اولدرلمكله مسيلمه شو اتش غيرتك اطفاسى دائرۀ امكاندن خارجه چقديغنى بالادراك طريق فرار و سلامتى تحرى يه

باشلادی . غزاة كرام حدیقه درونه دخول ایلدیلر . حضرت حمزه نك قاتلی وحشی « بر وقت ناسك خیرلوسنی اولدردم . او جنایته مقابل باری بر بیوك ثواب ایشلیوب ناسك الك شریرینیده بن اولدره یم » دیه رك مسیلمه اوزرینه هجوم و بر حربه ایله وجود خبثینی خاك هلاكه القا ایلدی .

بو محاربه ده مسیلمه نك باشنده بولنان بنی حنیفه دن اون یدی بیك نفر مقتول اولمشدر .

حضرت خالد اوراده كی قلعه لرده بولنان نسوان وصبیانك طشره چیقمرینی ندا ایتدردی . بقیة السیوف نسوان وصبیانك سبی واسارتلرندن صرف اولنمق اوزره عرض تضرع ایلدكلری جهتله مساعده و او یولده عقد مصالحه اولنه رق بنی حنیفه نك جمله سی دائرهٔ اطاعته دخول ایلدیلر .

شو محاربه ده مهاجرین وانصار وتابعیندن بیك قدر شهید وقوعبولوب شهدای مشار الیهمك چوغی حفاظ وقرا اولدقلرندن بوندنصكره قرآن كریمك جمع و حفظنه لزوم كورندی .

قرآن كريمك جمع وتحريرى

قرآن كريم اصحاب كرامدن بعضيلرينك تماميله حفظلرنده ايدى. چوغيده سور و ايات قرآنيه‌يى دريلر وتخته‌لر اوزرلرنده متفرقاً يازمشلر ايدى. محاربه‌لرده حافظ القرآن اولانلردن اكثرينك شهيد اولدقلرى ايچون حفاظ آز قالديغندن يمامه وقعه‌سى عقيبنده عمر بن الخطاب حضرتلرينك اخطارى اوزرينه وحى كتبه‌سندن وفقهاى اصحابدن موجود اولان ذوات كرام قران كريمى صحيفه‌لره جمع وتحرير ايلديلر. مجموع قرآنه مصحف شريف اطلاق وخليفه حضرتلرينك نزد عاليلرنده حفظ اولندى. خليفه‌نك وفاتنده حضرت عمر اخذ و حفظ ايلدى. بعد وفاته كريمهٔ محترمه‌لرى ام المؤمنين حفصه رضى الله عنهانك يد حفظنده قالمش اولديغى حالده حضرت عثمانك خلافتلرنده نسخ متعدده‌سى يازدريلوب لازمكلان محلره ارسال اولنمشدر.

حطم واهل بحرينك احوالى ـ عبدقيس قبيله‌سندن جارود بن المعلى رضى الله عنه وفات نبويدن مقدم مدينه‌يه كلوب قبيله‌سنه عودت ايتدكدن صكره انتقال پيغمبرى وقوعبولمش ومتعاقباً بحرينده عامل بولنان منذر بن ساوى

دخی وفات ایتمش ایدی . بحرین اهالیسی « محمد پیغمبر اولسه ایدی وفات ایتمز ایدی » دیه‌رك ارتداد ایتدیلر . جارود « انبیا اولمیه‌جك اولسه‌لر ایدی حضرت محمددن مقدم طرف الهیدن مبعوث اولان پیغمبرلر حیاتده قالیرلر ایدی اولوم ضرورات ذوی الارواحدن اولدیغندن سائر پیغمبرلر وفات ایتدکلری کبی محمد علیه الصلوة والسلام دخی دار اخرته انتقال بیوردیلر » دیدیکندن عبدالقیس قبیله‌سی اسلامده ثبات کوستردیلر .

خلیفه حضرتلری عقیب خلافتلرنده علاء بن الحضرمی رضی الله عنهی منذر بن ساوی‌یه کوندرمش و منذرك وفاتیله بنی ربیعه‌نك ارتدادنده مغرور تسمیه ایدلمش اولان منذر بن سوید بن منذر اهالی جانبندن بحرین حکومتنه قبول اولنمشیدی . بنی ربیعه‌دن و بکر بن وائل قبیله‌سندن ارتداد ایتمش اولانلر بو صره‌ده خروج ایدن حطم بن ربیعه‌نك باشنه طوپلانوب مرقوم کندوسنه اتباع ایدنلرله برابر قطیف و هجر اراضیسنه نزول و بحرین حکومتنده ثباتنی منتج اولمق ایچون بولندیغی مسلکده دوام ایتمسنی مغروره توصیه ایلدی .

وحطمك اشعاری اوزرینه مغرور بن سوید جوابی

نام محله كيدرك اوراده كى اهل اسلامى محاصره التنه الدى.

بو اثناده علاء الحضرمى حضرتلرى جانب خلافتدن بحرين حواليسنده كى مرتدين ايله قتاله مأموراً هجره واصل اولدى. وعبد القيس قبيله سيله حطمك جمعيتى اوزرينه كيتمسى ايچون جاروده امر ويردى. دارينده بولنانلردن ماعدا او حواليده موجود مرتدلر حطمك باشنه واهل اسلام علا حضرتلرينك يانه طوپلانديلر. علاء الحضرمى جمعيت موجوده ايله بالذات حطم اوزرينه يوروب دشمن اردوسنه جوار بر محلى معسكر اتخاذ ايدرك هر اردو بولندقلرى محلك اطرافنه خندق اعماليله حربه باشلاديلر.

بر كيجه دشمن اردوسنده غفلت عموميه لرينى حس ايتدره جك بعض علامات كورنديكندن تحقيق ايچون كونديريلان مأمورلر عودت ايتدكلرنده دشمنلرك سراپا سرخوش وذوقياته انهماك ايله بيهوش اولدقلرى خبرينى ويرمكله علاء بن الحضرمى حضرتلرى عسكرله خندقى كچوب قضاء ناكهانى كبى دشمن عسكرينه شبخون كوستر- دى. اعدانك كيمسى مقتول، كيمسى مأسور اولوب بقية السيوفك هر طاقى بر طرفه قاچدى. حطم قيس بن

عاصمك قلیجیله مقتول اولدی . عفیف بن المنذر ایله منذر بن سوید بر طاقم مرتدین ایله یداسارته طوتلدیلر . مغرور (منذر) علا حضرتلرینك حضورلرینه کتیرلدکده هجره کوندریلوب اوراده اعدام ایدلدی .

علاء بن الحضرمی حضرتلری بکر بن وائل قبیله سندن دائرهٔ اسلامده ثبات ایدنلری فرار ایدنلرك یوللرینی طوتمغه مأمور ایدوب حفصهٔ تیمی و بنی شیبان قبیله سی رئیسی مثنی بن حارثه یه ده او یولده امرلر کوندردی .

منهزمینك چوغی ایسه دارین نام محله کتمشلر ایدی . ایادیٔ مسلمینده قالان غنائم مجاهدینه تقسیم اولندقدن صکره دارینده تجمع ایدنلرك تنکیللرینه قیام و ارالرنده حائل بولنان خلیجی قوهٔ قدسیه ایله مرور ایدرك جمعیت اعدایی تنکیل ایله برابرماللرینی اغتنام واهل وعیاللرینی اسیر ایتدیلر .

بوندنصکره بحرین حوالیسنده قوهٔ اسلامیه یه مقابله ایده جك اقتدار قالمدیغندن اوراده کی قبائل دخی دائرهٔ اطاعته داخل اولمشلردر .

عمان ومهره نك احوالی ـ وفات حضرت پیغمبریدن صکره عمان حوالیسنده لقیط بن مالك الازدی نامنده بر شخص ظهور ایدوب حوالیٔ مذکوره ده حکمدار اولان

جلندینك اوغللری جیفر وعبدی دفع ایتمش و اوراری استیلا ایلمشیدی ٠

کیفیت جیفر طرفنـدن جانب عالئ خـلافته عرض اولندقده اعیان حمیردن خدیفة بن محصن عمان و عرفجة مهره حوالیسنه کوندریلوب جیفرك رأیی اوزره حرکت ایتملریچون ایکیسنه ده امر ویرلدی ٠

مقدمجه مسیلمه ایله قتاله مأمور عکرمة بن ابی جهل ـ یوقاروده ذکر اولنـدیغی اوزره ـ منهزم اولدیغنـدن عکرمه یه ده حذیفه و عرفجه نك یانلرینه کیدرك برلکده عمان و مهره اصلاحاتنه باقمسی امری ویرلمش ایدی ٠ عکرمه حذیفه وعرفجه یه یتشـوب یانلرنده کی عسـکرله عمانه طـوغری کیتمك اوزره اولـدقلری خبری لقیطـه بالغ اولدقده جمع ایتمش اولدیغی جنود ایله محاربه یه حاضر ـ لندی ٠ لقیط دبا قصبه سنی معسکر اتخـاذ ایلمش وحربه باشلانه جغی وقت اهل وعیالنی صفوف جنودك ارقه طرفنده براقمش ایدی ٠ جیفر وعبد دخی دشمن اردوسی جوارنده واقع برصحرایی معسکر اتخاذ ایلدیلر ٠

عکرمه وحذیفه وعرفجه اوحوالیده کی رؤسـای اسلام ایله بالمخابره تشکل ایدن اردو ایله لقیط واصحابنك اوزرلرینه هجوم ایلدکلرنده عسکر اسلامده هزیمت یوز

کوسترمسنی متعاقب امداده کلکده اولان بنی ناجیه وعبدالقیس قبیله‌لری حریث بن راشد وسنجار بن صرصار رفاقتلریله یتشدکلرندن اردوی اسلامه قوت کلوب دشمن عسکرینی برباد واهل وعیاللرینی سبی ایله اموال واشیالرینی اغتنام ایلدیلر.

مهره حوالیسی دخی مرتدین ومفسده‌دن بالتطهیر دائرهٔ اطاعته النه‌رق فتوحات امرباخیری اکمال وتجمع ایدن غنائمك خمسی ـ بشارتی حاوی مکتوبله ـ جانب خلافت عظمایه ارسال اولنه‌رق ماعداسی بین المجاهدین تقسیم اولندی.

اقدامات مشروحه اوزرینه ارتق عربلردن ارتداد وعناده هیچ برقبیله اصرار ودوام ایده‌مدیکندن او- غائله‌لر کاملاً ازاله اولنمغله عراق وشام فتوحاتنه مباشرت بیورلدی.

وقایع { سنه ۱۲ }

فتوح عراق

اشبو کتاب ثانی مقدمه‌سنك لاحقه‌سنده مأخذی کوسترلدیکی اوزره شریعت اسلامیه‌نك نشر عدالت ایتمکه باشلادیغی اثناده فرس ممالکنده بولنان خرستیانلر

حمايۀ اسلامیه‌یی ارزو ایتمشلر ایدی . ممالك مذكوره‌ده بولنان خرستیانلرك جاثلیق عنوانیله یاد ایتدكلری الك بیوك رئیس روحانیلری ایشوعیب نام ذات خرستیانلر حقلرنده حمایۀ اسلامیه‌یی استدعا ایچون میسان رئیس روحانیسی حبریل نام اسقفی معروضات وهدایا ایله مدینۀ منوره‌یه كوندردی .

لكن اسقف مدینه‌یه یتشمزدن مقدم ذات عالی رسالتپناهی كلشنسرای بقایی تشریف بیورمش اولدقلرندن معروضات وهدایای مذكوره‌یی مسندارای خلافت كبری ابوبكر الصدیق رضی الله عنه حضرتلرینه بالتقدیم فرس دولتی علیهنده بولنه‌جق عساكر اسلامیه حقلرنده خرستیانلرك معاونته حاضر اولدقلرینی عرض ایلدكده صدیق اكبر حضرتلری اسقف مومی الیهی تلطیف ومسروراً اعاده بیورمش ایدی .

خالدبن الولید حضرتلری یمامه اصلاحاتندن فارغ اولدقدن صكره خلیفۀ كزین رضی الله تعالی عنه حضرتلری (١٢) سنه هجریه‌سی محرمنده فرس ممالكنك فتح وتسخیری ایچون مشار الیه حضرتلرینه عراق حوالیسنه عزیمت ایتمسی امرینی ویردی .

سیف مسلول الهی یمامه‌دن طوغریجه محل مأموریتنه

متوجهاً اون بیك قدر مجاهدین ایله یوله چیقارق سواد عراقده واقع بانقیا و برسوما نام قریه‌لره واردقده مذکور قریه‌لرك رئیسلری جابان استقبال و طلب مصالحه ایتمکله اون بیك درهم جزیه ویرمك اوزره عقد مصالحه اولندی . حضرت خالد اورادن حرکتله حیره جانبنه عزیمت بیوردی . نعمان بن منذردن صکره دولت ساسانیه طرفندن حیره‌یه حکمدار تعیین اولنمش اولان ایاس بن قبیصة الطائی اشراف مملکتله بالاستقبال طقسان بیك دینار جزیه ایله عقد مصالحه اولندی .

مثنی بن حارثه بحرین اصلاحاتندن صکره عراق حوالیسنده غزا ایتمك اوزره خلیفه‌دن بالاستیذان امر المش و حضرت خالدك ورودندن مقدم جمع ایتمش اولدیغی عساکرله او حوالیده غزایه باشلامش ایدی .

حضرت خالدك مأموریتنی متعاقب طرف خلافتدن مثنی ایله حرمله و مدعور و سلمان نام ذواته عسکرله خالد بن الولیده معاونت ایتملری ایچون محررات علیه کوندرلمش اولدیغندن انلرده جمع ایتمش اولدقلری سکز بیك نفر مجاهدین ایله اردوی همایون مذکوره التحاق ایلدیلر .

حضرت خالد عساکر موجوده‌یی اوچ فرقه‌یه بالتقسیم بر فرقه‌یی مثنی بن حارثه ایله ایلرو و دیکر فرقه‌یی

عدی بن حاتم ایله مثنانك ارقه‌سی صره سوقه ایدرك برفرقه پیده‌ سندی معیتنه الوب حرکت ایلدی ۰ هر فرقه‌نك اراسی بر کونلك مسافه‌دن عبارت ایدی ۰

ایاس بن قبیصه‌نك حضرت خالدله عقد ایلدیکی مصالحه فرس دولتی طرفندن عدم قبول ایله ایاس عزل ویرینه زازویه نامنده بریسی مرزبان تعیین اولندی ۰ فرج حوالیسنده فرس دولتنك الك بیوك رتبه‌لی مأموری بولنان هرمز حضرت خالدك صورت حرکتنی استخبار ایلدکده کیفیتی دولتنه عرض ایله برابر عساکر اسلامیه ایله محاربه ایچون تدارکات کلیه‌یه دخی باشلامش اولدیغی حالده خالد بن الولیدك خفیره‌یه وصولیله کاظمه جانبنه میل ایلدیکی خبرینی المش اولدیغندن سرعت و سبقت ایدرك صو موقعنی طوتمش ایدی ۰

حضرت خالد متعاقباً کاظمه جانبنه نزول ایتدی ایسه‌ده صو موقعی دشمن طرفندن طوتلدیغنی کورمکله اردوی اعدا جوارنده صوسز بر محلی معسکر اتخاذ ایلدی ۰ عساکر اسلامیه صوسزلقدن اضطرابه تصادف ایده‌جکلری صره‌ده جناب حق شدتلی بر یغمور احسان ایتمکله مجاهدینك جمله‌سی هم دفع ضرورت همده قربه‌ و مطهره‌لرینی املا ایتدیلر ۰

سیف الله حضرتلری حرب ایچون دشمنه میدان اوقویوب ایلرویه آت سوردی . هرمز بالذات مبارزه ایچون قارشو چقدی . ایکیسیده اتلرندن اینوب مبارزه یه باشلادیلر . حمله لری تخلف کوسترمسنی متعاقب حضرت خالد بغتةً هرمزی قوجاقلایوب التنه الدی . هرمزك اصحابی خالده غدر ایچون ایلرو یوریدیلر . انلر مقصدلرینه وقت بولمزدن اول سیف الهی هرمزی اولدردی .

مجاهدیندن قعقاع بن عمر اصحابیله برلکده حضرت خالد اوزرینه هجوم ایدنلری اعدام ایتدیلر .

شو سطوت مهابت افزا فرس اردوسنه بیوك دهشت القا ایتمسنی متعاقب دشمن عسکری هزیمت عظیمه ایله تارمار اولدیلر .

اولوقت فرس دولتنده اك بیوك رتبه یی حائز اولانلرك یوز بیك دینار قیمتلی برتاج کیملری عادات رسمیه دن اولدیغندن هرمزك باشنده ده بویله برتاج وار ایدی . خالد بن الولید هرمزك اسلحه و البسه سنی و دشمن اردوسنك میدان محاربه ده براقدقلری اموال و اشیانك جمله سنی بالاغتنام برخمسنی مظفریتی حاوی مکتوب ایله جانب خلافته ارسال و ماعداسنی مجاهدین کرامه تقسیم ایتدی . بو محاربه ذات السلاسل تسمیه اولنمشدر .

حضرت خالد بوندن صکره شمدی بصره شهرینك بولندیغی محل جوارنده واقع جسر اعظم دینلان موضعه نزول ایدرك مثنی بن حارثه‌یی تعقیب اعدایه ومعقل بن مقرنی (ابله) نام مدینه‌یی تسخیره مامور ایتمکله معقل بر هجومده ابله‌یی فتح ایتدی . مثنی دخی تعقیب اعداصره‌سنده حصن المرأه‌یی ضبط ایتمشدر .

ذکر اولنان حرکات عسکریه‌نك بدایتندن بروکرك ارباب زراعته وکرك عمران بلاده تعرض وقوعبولمدی .

حضرت خالد عراق حوالیسنه ورود ایلدیکی وقت هرمز جانبندن فرس دولتنه سبق ایدن اشعار اوزرینه کسری نهرعسکرلرندن قارنی خالد ایله محاربه‌یه مأموراً یوله چقارمش ایدی . قارن مدار نام محله یتشدکده محاربهٔ سابقه منهزملرینك فرارلرینه تصادف ایلدی که عساکرایرانه امراسندن قباد ونوشجان بونلرك ایچلرنده ایدیلر . قارن منهزملری کندی عساکریله برلشدروب ثنی دیمکله معروف نهر کنارینه نزول ایتدی . عساکر اسلامیه قارن ایله حرب ایچون دشمن اردوسنه قریب برمحله کلدکلریله برابر محاربه‌یه باشلادیلر . نوشجان عاصمك ، قباد عدی بن حاتمك قلیجیله مقتول اولوب فرس عساکری برهزیمت شدیده‌یه طوتلدیلرکه نهرده عزیقاً تلف اولانلردن

ماعدا اوتوز بیك مقتوللری میدان محاربه‌ده قالدی . شو محاربه‌یه‌ده نهر مذکوره نسبتله ثنی اطلاق ایلدیلر .

هزیمت مذکوره‌نك ایجاب ایلدیکی غیظ شدید کسرایی پك مضطرب ایلدیکندن ترتیب ایلدیکی فرقهٔ عسکریه‌یی اندرزغر نام قوماندان رفاقتیله یوله چقاروب بهمن جادویه نام قوماندان ایله دیکر بر فرقهٔ عظیمه‌ده متعاقباً کوندردی . اندر وجه دینلان موقعده مجاهدین ایله حرباً مقتول وعسکری منهزم اولدیغی خبری بهمنه بالغ اولدقده رفاقتنده‌کی فرقه‌یی جابان نامنده بر قوماندانه بالتودیع دونجه‌یه قدر حرب ایتمملری امرینی ویروب کندوسی استیذان ایچون مداینه عزیمت ایلدی .

جابان عسکرله ولیس دینلان موقعه کیدرك بهمنك عودتنه انتظاراً اوراده اقامتی اختیار ایتمش اولدیغی حالده سیف مسلول الهی قضاء مبرم کبی دشمنه قارشو کوروندی . جابانك اردوسنده تهیه ایدلمش اولان اطعمهٔ نفیسه ایله فرس عسکری قارنلرینی طویورمق وبعده حرب ایتمك استدیلر ایسه‌ده حضرت خالد بر ایچم صو ییله ایچمکه میدان ویرمکسزین قضاء ناکهانی کبی دشمن اردوسنه چاتوب محاربه کسب اشتداد ومجاهدین اسلام عسکر فرسی ضرب سیوف بسالتله بوزوب برباد

ایلدی . شو محاربه‌ده تلف اولان دشمن عسکری یتمش بیك رادەلرنده‌در .

بوندن صکره حضرت خالد امغیشا بلده‌سنی ضبط وتخریب ایدرك محاربات مذکوره‌ده جمع اولنان غنائمك خمسنی فتوحاتی حاوی بشارتنامه ایله بارکاه خلافته کوندردی .

خالد بن الولید رضی‌الله تعالی عنه حضرتلری امغیشا بلده‌سنك تخریبنی متعاقب اردوی همایونك احمال واثقالنی فرات اوزرنده‌کی کمیلره بالتحمیل کندولری عسکرله براً حیره‌یه توجه بیوردیلر . حیره خارجنده عسکرله مقابله‌یه حاضر بولنان مرزبان زازویه اوغلنی بر از عسکرله کوندروب نهرك صوینی کسدکلرندن کمیلر قاره‌ده قالمش اولدیغی حالده حضرت خالد سواریلرله کیدرك بادقلا نام محلده مرزبانك اوغلنی ویاننده بولنانلری اولدردی .

بو اراالق ممالك فرسده وقوعبولان اختلال اوزرینه زازویه ایرانه عزیمت وخالد حضرتلری عسکرله حیره‌یی محاصره ایلدی . محصورین شهری محافظه‌یه مقتدر اوله‌میه‌جغنی اکلایوب استیمان ایتمکله یوزطقسان بیك التون جزیه ویرمك اوزره عقد مصالحه ایلدی .

مجاهدیندن شریك فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزدن اهل اسلامك حیره‌یی فتح ایده‌جکنی ایشتمش وعبدالمسیحك قزی کرامه‌یی کنج ایکن کوروب مزبوره‌یه میل ایتمش اولدیغندن حیره‌نك فتحنده کرامه‌نك کندوسنه ویرلسنی نیاز ایتمکله طرف نبویدن وعد بیورلمشیدی • حیره النده‌قده شریك وعد رسالتپناهی‌یی اثبات وکرامه‌یی طلب ایلدی • بوماده اهل حیره‌یه پك اغر کلدیکندن صرف نظر اولنمسنی رجا ایتدیلر ایسه‌ده حضرت خالد وعد پیغمبری‌یی البته یرینه کتوره‌جکنی بیان وقزی طلبده اصرار بیوردی • کرامه کتوریلوب شریکه تسلیم ایدلدکدن صکره بیك درهم بدل ایله ینه باباسنه تسلیم ایدلمشدر • اشبو عبد المسیح نوشروان زماننده موبدانك رؤیاسنی تعبیر ایتدرمك اوزره سطیح کاهنه کیدن عبد المسیحدرکه چوق معمر اولمشدر •

حیره‌نك فتحندن صکره اطراف ونواحیسنده قبائلك بیوکلری حضور خالده کله‌رك عرض انقیاد ایتدیلر •

حضرت خالد برطرفدن عسکر سوقیله بلاد فرسی یغما ایتدرمکه ودیکر طرفدن یااسلامی یاخود جزیه‌یی قبول ایتمك ایچون فرس پادشاهنه مکتوب تحریرینه باشلادی •

مشار اليه حضرتلرينك فرس پادشاهنه يازديغى مكتوبلر قوهٔ اسلاميه‌نك درجهٔ علياسنى كوسترهجك لسان عالى ايله يازلمشيدى كه شو مكتوبلرك برينده « تكليفه موافقت ايتمديككز حالده سزك حياتى سوديككز قدر اولومه محبت ايدن عسكرلر اوزريكزه كله‌جكدر » ديو مندرجدر .

بوندن صكره انبار بلده‌سيله عين التمر قلعه‌سنك فتحنه مباشرت اولندى .

انبار بلده‌سى بالمحاصره تضييقات شديده التنه النديقده محافظى بولنان شيرازد نقدر ماللرى وارايسه مجاهدينه ترك ايتمك ويالكز حياتلرى تأمين اولنمق شرطيله بلده‌يى تسليم ايلدى .

عين التمرده حربه قيام ايدن ايران سر عسكرى بهرامى حضرت خالد حين محاربه‌ده قوجاقلايوب دردست ايتمكله فرس عسكرى فرار واسلام عسكرى قلعه‌يه دخول ايله محافظه‌يه مأمور عساكر ايرانيه‌نك چوغنى اعدام ايتديلر . قلعه فتح ايدلدى . بو محاربه‌ده حبشه مهاجرلرندن عمرو بن رثاب وانصاردن نعمان بن بشيرك باباسى بشير بن سعد شهيد اولمشلردر . رضى الله عنهما .

عياض بن غنم حضرتلرى طرف خلافتدن عسكرله

دومة الجندله کوندرلمشیدی • عین التمر قلعه‌سنك فتحی عقبنده شام طرفلرنده‌کی نصارانك نقض عهد ایلدکلرینه دائر عیاضدن خالده مکتوب ورود ایتمکله حضرت خالد دومه‌یه عزیمت ایلدی • اوراده مقابله‌یه قیام ایدنلرك برفرقه‌سی حضرت خالده ودیکر فرقه‌سی حضرت عیاضه قارشو مغلوب ورئیسلریله عسکرلرینك چوغی مقتول اولوب قلعه ضبط ایلهماللری اغتنام ایدلمشدر •

حضرت خالد براز وقت دومه‌ده قالمش اولدیغی حالده عراق حوالیسندن انفکاکنی فرس دولتی فرصت اتخاذ ایله جزیره عربلرینی انبار طرفلرینه سوق ایلدیکی خبری النده سیر سریع ایله حیره‌یه عودت وشدید شدید محاربه‌لرله اوحوالینك سکوننی اعاده‌یه همت بیورمشدر • مشار الیه حضرتلرینك حوالئ عراقیه‌جه اشتغالی برسنه‌یه بالغ اولدی •

وقایع { سنه ١٣ }

فتوح شام

هجرت نبویه‌نك (١٢) نجی سنه‌سی اواخرنده خلیفهٔ کزین ابوبکر الصدیق رضی الله عنه افندمز حج

شريفدن عودت بيوروب (۱۳) نجی سنهٔ هجريه دخولنده خالد بن سعيد رضی الله عنهی عسكرله شام حواليسنه مأمور تعيين بيورمش واو صره‌ده برالشام حواليسنده بولنان بهرا ، سليح ، كلب ، غسان ، لخم ، جذام قبيله‌لری روم ايمپراطوری هرقلك امريله اهل اسلام عليهنده تجمع ايلدكلری خبری الغمش اولديغندن خالد بن سعيد قبائل مذكوره‌يه طوغری عزيمتله بالمحاربه جمعيتلرينی طاغتمش ايدی ۰

كيفيت حضور خلافته عرض اولندقده دردست ترتيب اولان اردوی جديدك تجهيز وسوقی تسريع اولنمقده اولديغندن مسلكنده ثبات ومدافعه‌يه اقدام ايتمسی ايچون خالد بن سعيده امر مخصوص كوندرلدی ۰

خالد عسكرله دها ايلرويه كيتدكده روم جنرالرندن ماهان رفاقتنده‌كی عسكره ملاقی اولمغله حرباً انلريده بوزدی ۰ فقط اهل اسلامك غلبه‌لری روم دولتنی وهمه دوشوروب ايمپراطور او حوالیده‌كی قوهٔ عسكريه‌سنی خارل خارل تزييده چالشمسی واسلام عساكر موجوده‌سی ايسه مقابله‌يه كفايت ايده‌جك درجه‌ده اولمامسی جهتيله قوتك سرعت تكثيری ايچون خالد بن سعيد مقام عالیٔ خلافتدن استمداد ايلدی ۰ حير عسكريله دارالخلافه‌يه

كلمش اولان ذوالكلاع وتهامه‌دن ، شحردن ، عماندن ، بحرینندن كلوب موجود بولنان عسكرله عكرمة بن ابی جهل شام سفرینه مأمور اولدیلر .

عمرو بن العاص وفات نبویدن مقدم عمان حوالیسنه كوندریله‌رك عودتنده سعد هذیم وبنی عذره قبائلنه عامل تعیین اولنه‌جغی وعد بیورلمش ایدی . خلیفه حضرتلری وعد نبوی‌یی انجاز ایچون عمروی او مأموریته تعیین ایله برابر طوپلانه‌جغی عسكرله خالد بن سعیده معاونته وفلسطینك فتحنه مأمور ایدلدی . قضاعه قبیله‌سنه مأمور ولید بن عقبه اردن حوالیسنه بالتعیین یزید بن ابی سفیان وسهیل بن عمرو كبی بعض اشراف دخی برر فرقهٔ عسكریه ریاستیله شام حوالیسنه مأمور ایدیله‌رك كرك بونلرك وكرك خالد بن سعید رفاقتیله او حوالیده بولنان عساكر اسلامیه‌نك جمله‌سنه ابو عبیدة بن الجراح رضی الله عنه حضرتلری امیرالجیش تعیین بیورلدی .

ذكر اولنان قوهٔ امدادیه خالد بن سعیدك اردوسنه تقرب ایتدكده خالد شام طرفلرنده‌كی روم عسكریله محاربه‌یه استعجال كوستردی ایسه‌ده جنرال ماهان بر جمعیت جسیمه ایله مدافعه ومحافظه ایچون دمشقه عزیمت ایتدی .

خالد بن سعيد ذوالكلاع وعكرمه ايله وليدك رفاقتلرندهكی عساكر مسلمينی بالاستصحاب دمشق قربندهكی مرج صفر [١] نام موقعده نزول ايدرك يوللری سد واوغلی سعيدی ايلرويه سوق ايلدی ايسهده ماهان بر غلبهلكله قارشوكلوب سعيدی اولدردی . بونك اوزرينه خالد بن سعيدك يانده اولان عسكر بوزيلوب عكرمه طاقملك ماعداسی مدينه قربندهكی ذوالمروه دينلان محلهقدر فرار ايلديلر .

عكرمه بن ابی جهل ثبات ايله عساكر اعدايه قارشو مدافعه وقوهٔ موجودهسيله شامه قريب برمحلی اقامتكاه اتخاذ ايتدی .

بو اثناده شرحبيل بن حسنه عراقدن وافد اولمق اوزره حضور خليفهيه كلمش ومحاربه ايچون خيلوجه كوكلی عسكری دخی طوپلانمشيدی . شرحبيل طرف خلافتدن وليدك يرينه اردن حواليسندهكی عسكره امير تعيين ايدلدی . معاوية بن ابی سفيان قرنداشی يزيدك يانه كونديلهرك خالد بن سعيدك مدينهيه عودت ايتمسی ايچون امر ويرلدی .

ابو عبيده حضرتلرينك تحت رياست ونظارتلرنده

[١] صفر فانك تشديديله سكر وزننده برموقعدر .

تجمع ایدن عساکر مسلمینك هر طاقمی کندی رئیسلرینك معیتلریله مأمور اولدقلری محلاره کتدیلر ·

روم ایمپراطوری هرقل عسکرینی بالتعبیه حمص جانبنه کیدرك عربلرله حرب ایچون اوامر عمومیه نشر ایتدی · وشقیقه نامنده بر قوماندان رفاقتیله طقسان بیك عسکری حاوی بر جمعیت جسیمه‌یی عمرو بن العاصك بولندیغی فلسطین حوالیسنه، جورجی نامنده بر قوماندانی بر فرقهٔ عسکریه ایله یزید بن ابی‌سفیان، دراقوس نام قوماندان ایله بر اردو اردنده‌کی شرحبیل، قیقلان نام جنرال قومانداسیله التمش بیك عسکر دخی جابیه‌ده بولنان ابو عبیدة بن الجراح حضرتلری اوزرلرینه سوق ایلدی ·

بو اراق خلافت عظمی جانب عالیسندن ابوعبیده‌یه کلان مکتوب شریف اوزرینه عساکر اسلامیه‌نك بر یره جمعی لازم کلدیکندن جمله‌سی یرموك نام موقعه طوپلاندیلر · کافهٔ موجودلری یکرمی بربیك نفردن عبارت ایدی · هرقل دخی عساکر متفقه‌سنی جمع ایله اردوی همایونه قریب بر محلی معسکر اتخاذ ایتدی · اهل اسلام برطرفده وروم عسکری دیکر طرفده اردو-

لرینك اطرافنه خندق اعمالیله حربه فرصت كوزه دەرك اوچاه مدت بو حال اوزره یرلو یرلرنده قالدیلر ٠

هرقلك جمع ایتمش اولدیغی عسكرك مقداری ایسه ایكیوز قرق بیك نفره واروب عساكر اسلامیه اكا نسبتله پك از اولدیغندن مصلحتك كسب ایتمش اولدیغی اهمیت ابو عبیدة بن الجراح رضی الله عنه حضرتلری طرفلرندن خلافت كبری جانب عالیسنه عرض اولندی ٠

تلقیب عالئ رسالتپناهی ایله حائز لقب جلیل سیف الله خالد بن الولید رضی الله تعالی عنه وارضاه حضرتلرینك فنون حربیه وبسالتجه اقتدار طبیعی ایله یارادلمش اولمسی شام حوالیسندەكی قوهٔ عسكریەنك سرعسكرلكنه تعیینی ایجاب ایلدیكندن عراق ایشلرینی تنسیب ایدەجكی ذاته بالتفویض سریعاً شام حوالیسنه كیدرك سرعسكرلك امور مهمەسنی دست بسالتنه المسی ایچون طرف اشرف خلافتپناهیدن كندوسنه امر مخصوص كوندرلدی ٠

حضرت خالد درحال عراق ایشلرینی مثنی بن حارثەیه حواله وشامه متوجهاً علی اختلاف الاقوال اون بیكه قریب عسكرله حیرەدن دومەیه ودومەدن قراقرەعزیمت ایلدی ایسەده قراقرله شامدەكی اردوی همایونك بولندیغی موقعه كیدەجك یول اوزرنده روم عسكری

بولندیغندن اویولدن کتسه دشمنله حربه طوتشمق و بناءً علیه وصولی تأخر ایتمك لازم کلوب اردوی همایون مذکورك ایسه منتظر اولدیغی معاونتك تأخرنده محذور عظیم بولندیغی جهتله روم عسکرلرینك ارقه‌لرندن بلامانع کیده‌جك بر یولك تحقیقنه تشبث ایتدی . بر طریق وار ایسه‌ده صودن خالی بر دن عبارت ومع مافیه تهلکه‌دنده غیر سالم اولدیغنی بعض اصحاب معلومات خبرویردیلر . رافع بن عمیر الطائی قراقردن بش قوناق اوته‌یه وارنجیه‌دکین یوللرده صو اولمدیغندن طریق مزبوردن تك اتلینك بیله مروری مشکل ایکن جمعیت عسکریه نك امرارنده تهلکهٔ عظیمه ملحوظ اولدیغنی سویلدی .

حضرت خالد طریق مذکوردن عزیمتی اردوی همایونه سرعت وصوله وسیله کوردیکندن عزمنده ثبات ایله برابر هر بر سواری ایچه‌جکی مقدار صو قربه ومطهره‌لرینه طولدرملرینی وحیوانات ایچون دخی ممکن اولدیغی مرتبه دوه‌لره صو تحمیل ایدیله‌رك عطشدن دوه‌لرجه شدت حاصل اولدقجه بعضیلرینك ذبح و حوله‌لریله حیوانات موجوده اسقا ایدیله‌رك بو تدبیر ایله یوله دوام اولنمسنی تنسیب وقرا قردن حرکت ایلدیلر .. عوسیح

دینلان بر اغاج یانــه قدر صو یوق ایدی. رافع بن عمیر کنجلکنده باباسی ایله تجارت ایچون کیدرکن اوراده بر قیو کورمش وصکره لری قیو قپانوب اثر میدانده قالمشیدی رافعك ارائه سیله اثر کورینان محل قازلدقده قیو میدانه چقارق بر طـاتلی صو ظهور ایلدی. جمله سی جنـاب حقه تشکرورافعه بیان ممنونیتله احتیاجلرینی ازاله ایتدیلر.

اورادن سری نام محله کتدیلر. محل مذکور رومله تابع بهرا قبیله سیك منازلی ایدی. قبیلهٔ مذکوره خلقنك بعضیلری شرب خمر ایله مغنیلری

الاعللانی قبـل جیش ابی بکر

لعل منـایانا قریب ولاندری [۱]

مطلعیله مصدر بر نظم ایله تغنی ایده یورلر ایدی. خالد بن الولید حضرتلری رفاقتلرنده کی مجاهدین ایله اجل مبرم کبی قبیلهٔ مذکوره یی باصوب عندالمحاربه مغنیلری وقبیله دن یقه لدقلرینی اولدردیلر. قبیله رئیسی حرقوص بن نعمان بهرانی دخی مقتول اولدی.

اورادن ارك وتدمر طرفلرینه کیدرك اهالینك طوع

---

[۱] مألی. ای ساقی ابو بکرك عسکری کلمزدن اول بری بری اردنجه بکا شراب صونك ملحوظدرکه اولومز یاقلاشمشده درده بز بیله میورز.

و موافقتلریله عقد مصالحه اولندی . وتدمر حوالیسندهکی قریتین اهالیسی قتاله تصدی ایتدکلرندن حرباً تار مار وماللری اغتنام ایدلدی .

قریتیندن حوارینه کیدلدکده بالمحاربه غلبه وقصمه وارلدقده بطون قضاعهدن اوراده ساکن بنی مشجعه ایله عقد مصالحه اولندی .

قصمهدن ثنیهیه عزیمت اولنهرق رسول اکرم افندمزك عقاب نام سیاه سنجاغی اوراده اچلمقله مجاهدین کرامك شوق وغیرتلری تجدد ایدوب ثنیهٔ مذکوره اندن صکره ثنیة العقاب نامیله شهرت ویردی .

بوندن صکره حضرت خالد حورانه واصل اولوب اردوی همایون ایله مخابرهیه مباشرت وعبیدة بن الجراح حضرتلرینه شو مألده بر مکتوب ارسال ایلدی .

« بو مأموریت بنم طلبم سبقت ایتمکسزین طرف خلافتدن اعطا بیورلمش و امر خلیفهیه امتثالاً قبول اولنمش ایسهده سنك سید المسلمین اولدیغك مصدق وهر ایشده رأیکزه اتباع ایدهجکم مقرردر » .

مکتوب مذکوری عمرو بن الطفیل کوتوروب اعطا وابو عبیده قرائت ایتدکده بشره و اقوال شریفهلرنده

كراهته دائر ذره قدر بيله اثر نمايان اولمدقدن بشقه خليفه‌نك رأيني كمال ممنونيتله تقدير واستحسان ايتمشدر ·

او صره‌ده طرف خلافتدن ابو عبيده حضرتلرينه مألي آتيده محرر مكتوب عالى شرفورود ايلدى ·

« خالدك اميرالجيش تعيين اولنمسى حربجه اولان فطانت و معلوماتنه مبنى اولوب سنك عند خلافتده شانك وحقكده‌كى اعتماد هر وقت عالى ومصدقدر » ·

حضرت خالد عين التمره و اورادن مرج راهط جانبنه عزيمتله روملره منسوب غسان وبنى تغلب قبائلنى پايمال ايتدكدنصكره اردوى همايونه وصوله استعجال كوسترركن اعمال شامدن حورانه تابع بصرى بلده سنده‌كى روملر مخالفته قيام ايلدكلرندن برهجوم ايله بلده‌يى فتح وتسخير ايتدى· بصرادن واقوصه‌يه كيدرك اوراده‌كى عساكر مسلمينى بالاستصحاب ربيع الاخرده يرموكه واصل اولمشدر ·

اجنادين وقعه‌سى - حضرت خالد يرموكه بعد الوصول ابوعبيده حضرتلريله ملاقات وامور حربيه‌نك تسهيل وتمشيتنه مباشرت ايلدى ·

عمرو بن العاص فلسطين حواليسندن غور نام محلده و روم عسكرى هرقلك قرنداشى قوماندا سيله جلق

دینلان موضعده ایدی . روملر اول اثناده اردولرینی رمله‌نك ارقه طرفنده واقع اجنادین صحراسنه نقل ایتدیلر . اجنادینده‌کی روم اردوسی طقسان بیك نفر موجودلی اولوب عمرو بن العاصك معیتنده‌کی عسکر ایسه اکا نسبتله پك از ایدی . شو عسکره معاونتك وجوبی تحقق ایتمکله خالد بن الولید حضرتلری سائر امراء اسلامیه رفاقتلرنده‌کی فرقه‌لری کندی موجودیله برلشدروب عمروه امداد ایچون یرموکدن حرکت و دشمن عسکرینك مقابلنده نشر لوای بسالتله حربه باشلادی .

دشمن مقابله‌ده هر نقدر غیرت کوستردی ایسه‌ده مجاهدین کرام سیل هائل وابرو ابل کبی روملرك اردوسنی استیصالده شدت کوستردیلر . شهدای مسلمینك مقداری اوچیبك نفره بالغ اولمقسزین روملرك اللی بیك نفری خاك هلاکه یاتیرلدی .

مجاهدین اسلامك هر بریسی اوکوز سوریلرینه کیرمش بر ارسلان کبی دشمن اردوسنك ایچنده طرف طرف ارائهٔ صولت واعلاء کلمة الله اغورنده شهادتی حیاته ترجیح ایله اظهار جلادت و بسالتله اعدایه قارشو اشاعه ایلدکاری مهابت ودهشت روملرك اللرنده سلاح طوتمغه اقتدار براقدیغندن جمله‌سی منهزم و پریشان اولدیلر .

شو محاربه جمادی الاخره نك طقوزنجی كوننده واقع
اولوب یوم مذكور ابوبكر الصدیق رضی الله عنه
افندمزك وفاتندن اون اوچ كون مقدم ایدی . خالد بن
الولیدك یازدیغی بشارتنامه‌یی عبدالرحمن بن حمیر مدینه‌یه
كوتوروب تقدیم ایلدی ایسه‌ده عبدالرحمنك وصولی
حضرت خلیفه‌نك حالت احتضارده اولدیغی بر وقته
مصادف اولمغله خلیفهٔ ذیشان بشارتی الدقدن و جناب
حقه عرض شكران ایتدكدن صكره هجرت نبویه‌نك
اون اوچنجی سنه‌سی جمادی الاخره‌سنك یكرمی ایكنجی
كونی عازم روضهٔ جنان اولدی . رضی الله تعالی عنه .

ابوبكر الصدیق حضرتلرینك وفاتی

خلیفهٔ مشارالیه حضرتلرینه بر كون بر شخص
طرفندن بولاماج دینلان طعام اهدا اولندیغندن ذات
عالیلریله اطباء مشهورهٔ عربدن حرث بن كلده برلكده
اوله‌رق اكل ایده‌یورلرایدی . حرث « یا خلیفة رسول
الله والله شو طعامده سم حس ایده‌یورم الكی چك »
دیمكله النی چكمش و بر سنه صكره سمك تأثیرندن ایكیسیده

وفات ایتمش اولدیغنی تاریخ الخمیس صاحبی ابن شهابدن روایت ایده‌یور .

مع مافیه خلیفهٔ ذیشان رضی الله تعالی عنه حضرتلری وفات پیغمبریدن صكره استلزام ایلمش اولدیغی اسف وكدری هیچ برصورتله ازاله ایده‌میوب جسم شریفلرینه كوندن كونه ضعف غلبه ایده‌یور ایدی . اون اوچ سنهٔ هجریه‌سی جمادی الاخره‌سنك یكرمی ایكنجی جمعه كونی وقت عشاده عزم كلشن‌سرای بقا بیوردیلر . صوك تكلملری (رب توفنی مسلماً و الحقنی بالصالحین) ایدی . عمر شریفلری التمش ایكی سنه آلتی آی و مدت خلافتلری ایكی سنه ایكی آی اون كوندر .

مرض موتلرنده جسد مباركلرینی زوجه‌سی اسما بنت عمیس غسل ایتمسنی وقبر نبوینك جنبنده دفن اولنمسنی وصیت ایتمكله وصیتلری اجرا اولندی . نمازینی عمر بن الخطاب حضرتلری قیلدرمش ونجل عالیلری عبدالرحمن و عمر بن الخطاب و عثمان بن عفان و طلحة بن عبدالله رضی الله عنهم حضراتی قبره ایندرمشلردر . وفاتلرنده مدینه خلقی بیننده حاصل اولان یأس و ماتم بكای عمومی‌یی موجب اولوب حضرت پیغمبرك وفاتنده عمومه عارض اولمش اولان حزن واسف تجدد ایلدی .

خليفهٔ مشار اليه حضرتلرينك والد ماجدلری ابو قحافه بن عامر بن عمرو بن کعب بن سعد بن تیم بن مره‌در. نسب عالیلری نسب مسعود نبوی ایله مره‌ده برلشیر.

جسم عالیلری نحیف، لون شریفلری بیاض، عارضلری خفیف، کوزلری چقور، جبهه‌لری یومری ایدی.

احکام شریعت و علم انساب عربده ماهر وهردرلو مکارم اخلاقی جامع، عادل، عفیف، سخی، مکرم، شجیع ایدی. اموالنی دین مبین اغورنده صرف ایتمشدر.

زمان خلافتلرنده طرف طرف اچلان ابواب اختلالی توجهله سده موفق اولدیغی وتدابیر واقدامات علیالریله شان و شوکت اسلام دنیانك الك قوتلی دولتلری اولان روم وفرس دولتلرینك بلاد و ممالکنی تصورتله لرزه‌ناك دهشت ایلدیکی بالاده تفصیل اولندی.

مدت خلافتلرنده حضرت عمر قاضی و عثمان بن عفان وزید بن ثابت کاتبلری ایدیلر. عامللری مکه‌ده عتاب بن اسید، طائفده عثمان بن ابی العاص، صنعاده مهاجر بن ابی امیه، حضرموتده لبید بن زیاد، زبیدده ابو موسی الاشعری، جندده معاذ بن جبل، بحرینده علاء الحضرمی ایدی.

والدماجدلری ابوقحافه مکهٔ مکرمه‌ده ساکن ایدی. خلیفهٔ گزین حضرتلرینک وفاتلرندن التی آی و بر قاچ کون صکره طقسان یدی یاشنده اولدقلری حالده وفات ایلدی. رضوان الله علیهم اجمعین.

مرآة العبر

« مفصل تاریخ عمومی »

مؤلفی

دیاربکرلی سعید پاشا

آلتنجی جلد

صاحب و ناشری

عصر کتبخانه‌سی صاحبی کرکور

معارف نظارت جلیله‌سنک رخصتیله

استانبول

(قره‌بت و قصباد) مطبعه‌سی ـ باب عالی جاده‌سنده نومرو ۲۵

۱۳۰۵

ایکنجی فصل

حضرت عمر الفاروق رضی الله عنهك خلافتی و ترتیب سنین هجریه اوزره زمان خلافتلری وقایعی
(۲۲ جمادی الثانیه ۱۳ ـ ۲۶ ذی الحجه ۲۳)

بقیهٔ وقایع { سنه ۱۳ }

خلافت عمر ـ عزل خالد ـ وقعهٔ یرموك ـ فتح دمشق و بلاد سائره ـ احوال عراق

خلیفهٔ گزین ابوبکر الصدیق رضی الله عنه افندمز محتضر اولدقلرنده امر خلافتی باعهدنامهٔ شریف عمر بن الخطاب رضی الله عنه حضرتلرینه تفویض بیوردیلر. حضرت عمر (۱۳) سنهٔ هجریه‌سی جمادی الثانیه‌سنك یکرمی ایکنجی کونی مسند جلیل خلافتی بالتشریف منبره صعود ایله یانده ضعیف ایله قوینك فرقی اولمدیغنی بر خطبهٔ عادلانه ایله اعلان بیوردی.

عزل خالد بن الولید ـ خلیفهٔ مشارالیه حضرتلری خالد بن الولیدك شام امارت عسکریه‌سندن عزلنی اجرا آتنه

مقدمه اتخاذ بیورمشلردر . بناءً علیه ابو عبیدة بن الجراح حضرتلرینه یازدیغی مکتوبده مالك بن نویره‌یی مسلم ایکن اولدردیکنی خالد اعتراف ایدر ایسه سرعسکرلکده قالمسی وایتمز ایسه طوغری‌یی کتم ایدنك امارت عسکریه‌سی جائز اولمدیغندن سرعسکرلکی کندی یداداره‌سنه المسی اراده بیورلدی . ابو عبیده امر خلیفه‌یی تبلیغ ایلدکده خالد (سمعاً وطاعةً) دیه‌رك عزلنی قبول ایتمشدر .

وقعهٔ یرموك ـ اجنادین مظفریتندن صکره عساکر مسلمین یرموك حوالیسنده طوپلانوب امپراطور هرقل دخی قوه عسکریه‌سنی ایکیوز قرق بیك نفره ابلاغ ایله سوق ایتمش وعساکر اسلامیه قرق التی بیك نفردن عبارت بولنمشیدی . مجاهدین مشارالیهم ایچنده بیك قدر اصحاب کرام موجود ایدی . شو موجودك یوز نفری اهل بدردن ایدی .

یرموك وقعه‌سنك بدایتی جمادی الثانیه اواخرنده ومحاربه رجب اوائلنده اولدیغندن محاربه‌یه باشلانجه‌یه قدر اردوی اسلام تبدل خلافته دائر معلومات المامشیدی خالد بن الولید حضرتلری مجاهدین اسلامی الایلره تفریق وهر الایی بیکر نفر اولمق اوزره ترتیب ایلدی . امپراطورك سوق ایتمش اولدیغی اردو ایچنده‌کی پاپاسلر نطقلرله رومیلری اهل اسلام علیهنده حربه تشویق ایده‌یورلردی .

او ارالق اسلام اردوی همایوننده امارت عسکریه‌دن طولایی بعض مرتبه اختلاف نمایان اولدی . خالد بن الولید رضی الله عنه مجاهدینه خطاباً

«یامعشر مسلمین دنیا بینکزه تفرقه دوشورەیور . خلیفه ایسه سزی بربریکزه حسن معامله‌ده بولنمق اوزره کوندرمشدر . سزلك شو حالکز اهل اسلامی صارمش اولان حاللردن اشد واعدایه امداد کلمکدن انفعدر . جناب حق ایچیکزدن هانکی بریکزی امارتله افراد بیورسه دیکرلرینه عندالهیده و خلیفه عندنده نقیصه کلمز . کوره‌یورسکزکه دشمن عزم قوی ایله حربه حاضرلنمشدر . بوکون بزانلری بوزوبده خندقلرینه دوندردیکمز حالده بوندن صکره هروقت دشمنلرمزی مغلوب کوره‌جکز . اکر انلر بزی بوزارلر ایسه اندن صکره ارتق فلاح یوزی کورمیه‌جکز . عسکر امارتی وارسون الدن اله تداول ایتسونده بوکون بریکز یارین دیکریکز امیر اولیکز . بز شمدی تفرقه‌یی موجب حاللری براقه‌لمده بالاتفاق اعدایه غلبه ایتمکه چالیشه‌لم»

دیو بر خطبهٔ مؤثره اوقودی . امرا علی العموم حضرت خالده اطاعت کوستردیلر .

اردوی اسلامك قابنده ابوعبیدة بن الجراح وصاغ

جناحنده عمرو بن العاص ایله شرحبیل بن حسنه وصول جناحنده یزید بن ابی سفیان امر ریاستنه مأمور اولوب الایلرك هر برینك امیرلری معیتنده موجود اولدیغی حالده میدان محاربه‌ده دشمنه قارشو صف باغلادیلر . عبدالله بن مسعود قوهٔ احتیاطیه اوزرنده ایدی . ابو سفیان بن حرب اردو قاضیسی اولغله شجعان مجاهدینی خارل خارل حربه تشویق ایتمكده و بونلرك جمله‌سی سیف صارم الهی خالد بن الولید حضرتلرینك امر و ریاستلری التنده ایدی .

حضرت خالد دشمنه اوق اتمغه باشلاملری ایچون طلیعه‌ده بولنان عكرمه بن ابی جهل و قعقاع بن عمروه امر ویردی . مشارالیهما حضراتی رفاقتلرنده كی الایلرله حربه مباشرت ایتلرینه مقابل اعدا الایلری اوقلری یغمور كبی یاغدرمغه باشلادیلر . مجاهدین كرام طرفلرندن مقابلهٔ شدیده كوسترلدی . حربك اثنای اشتدادنده مدینهٔ منوره‌دن اردوی اسلامه ورود ایدن محمد بن زنیم ابو عبیده و خالد رضی الله عنهما حضرتلرینه ابوبكر الصدیق حضرتلرینك وفاتنی و خلیفهٔ جدید حضرت عمر خالد بن الولیدی عزل ایله ابو عبیده‌یی امیر عسكر تعیین بیوردیغنی افاده و تبلیغ ایلدی . محاربه‌نك جریانی صره‌سنده شو خبرك شیوعنی تجویز ایده مدكلرندن كتم ایله برابر ینه حربه دوام اولندی .

بوصره‌ده روم جنراللرندن یورغوس دشمن اردو-
سندن ایریلوب حضرت خالدك یانـنه بالورود دین مبین
اسلامی قبول ایتمکله شهید اولنجه‌یه قدر مجاهدین کرام
ایله برلکده روملرله حرب ایلدی٠

محاربه کتدکچه شدتلندی٠ روملرك قوه عسکریه‌سی
ایسه اهل اسلامك بش مثلی راده‌سنده ایدی ٠ دشمن
اردوسی برظلمتکاهه معادل وایکی اردونك مصادمه‌سنده
جمعیت اعدایه حمله‌ایله صفلرینی یاروب برطرفدن دیکر
طرفه مرور ایدن مجاهدین مفرزه‌لری او ظلمتکاه اره‌لرنده
صاعقه اتشفشان کبی جائل ایدی٠

مهاجمات خونریزانه اثناسنده شدتلی برفورطنه‌نك
قومسال اراضیدن قالدردیغی غبار عظیم کبی روملردن بر
جمعیت برهجوم مدهشانه‌ایله جمیتلرینه نسبتله اقل اولان
برفرقهٔ اسلامیه‌یی یرلرندن اوینادوب حضرت خالدك
چادرینه طوغری یوریدیلر٠ لکن غیرت دیانت وشوق
حمیت هربریسنك اوزرنده برر زره اهنین کبی اردوی
اسلامده‌کی افرادی امید مظفریتله تأمین ایتمش اولدیغندن
غزاتك هرفردی اعدایه قارشو برفدائی شکلنی المشیدی٠
امراء عسکریه‌دن عکرمه بن ابی‌جهل وعمیسی حرث بن
هشام وضرار بن الازور درتیوز نفر وجوه مسلمین ایله

خالد بن الولیدك چادرینی محافظه یه اقدام و جمله سی مجروح اولنجه یه قدر مدافعه یه دوام ایلدیلر . وجوه مشار الیهمك بعضیلری وروملردن ایریلوب اهتدا ایلدیکی انفا بیان اولنان یورغوس اوارالق شهید اولمشلردر . رضی الله عنهم .

حضرت خالدك چادری اطرافنده کی فدائیلرك غیرتی تفرقهٔ سابقه یه تصادف ایدن غزاتی مقناطیس کبی موقع محاربه یه جذب ایدرك غزاة مشار الیهم روملری خیول بسالته پایمال ایده جك درجه ده عزم قوی التزام و برقوری اورمانه اصابت ایدن حریق هائل مثللی دشمن اردوسنه هجوم ایلدکلرندن عساکر اعدا ثبات ایده میوب یوزلرینی کیرو یه چویردیلر . بو کارزار اثناسنده حضرت خالد غزاتك بر قسمنی بالاستصحاب دشمن سواریلریله پیاده لرینك ارالرینه کیردی . سواریلر روم پیاده لرینی چکینه رك فرار ایتمکله عسکر اسلام سواریلری تعقیب و پیاده لری پایمال ایتمکله باشلادیلر . و تفرقهٔ عظیمه یه مصادف اولان روم اردوسی یکدیکرینك یوزینه بیله باقغه وقت بوله میوب تلاش و دهشتله تارمار اولدقلرندن مجاهدین اسلام کوزلرینه ایلشن روملری قلیجدن کچیردیلر . میدان کارزارده اجل مبرم کبی ایادیٔ سطوتله اعدایی تنکیل ایدن غازیلره سکان عالم

بالاماشاالله والسنة مظفريت طرف طرف بارك الله ديه‌رك غلبه اهل اسلامده قالدی . شو محاربه‌ده خالك هلاكه سربلان روم عسكرينك مقداری سكسان بيك نفری كچمشدر .

عكرمه بن ابی‌جهل واوغلی عمرو ، سعيدك اوغللری عمرو وابان ، هشام بن‌عاص ، هبار بن‌سفيان ، طفيل بن‌عمرو ، خالد بن سعيد حضراتی محاربهٔ مذكورده شهيد اولوب شهدای اسلامك مجموعی اوچ بيك نفر راده‌لرنده‌در . اثنای حربده ابوسفيانك بر كوزی اوق اصابتيله معطل اولدی . رضوان الله عليهم اجمعين

فتح دمشق وبلاد سائره

حضرت عمر رضی الله عنه خالدبن الوليدی عزل ايله ابوعبيدة بن‌الجراحی شام سرعسكرلكنه تعيين بيوردقدن صكره سرعسكر مشار اليه حضرتلرينه اصدار بيوردقلری ديكر مكتوب شريفده فتوحاته دمشقدن بدأ اولنمسی وبعده فحل نام محلك فتحيله خالدی رفاقتنه الوب حمص فتحنه عزيمت ايدلمسی امر بيورلمش اولديغندن ابوعبيده فحلی محاصره ايچون برقوهٔ عسكريه اقامه ايلدكدن صكره خالد ايله برلكده عزيمت وشهر دمشقی محاصره ايلديلر .

حضرت ابی عبیده دمشقك بر طرفنده و خالدبن الولید حضرتلری دیکر طرفنده محاصره‌یی تشدید ایدوب امر محاصره یتمش کونه رسیده اولدی . برولادت ماده‌سندن طولایی درون شهرده بر ضیافت عمومیه ترتیب اولنه‌جغنی و محافظین قپولرنده نوبتجی اقامه‌سیله علی العموم اوضیافتده بولنه‌جقلرینی حضرت خالد جاسوس واسطه‌سیله استخبار ایلدیکندن بعدالمغرب اورطه‌لغی قراکلق باصدقده معیتنده‌کی عسکره «سور اوزرندن تکبیر صداسنی الدیغکز کبی قپو طرفنه طوغری یوریکز» امرینی ویردکدنصکره تهیه ایتمش اولدیغی ایپدن نردبان وکندلری استصحاب وسورك برمناسب جهتندن اوزرینه صعود ایلدی . کندلری شرفه‌لرك ایکیسنه باغلایوب اشاغی صارقتدیغندن قعقاع بن عمرو ومذعور بن عدی ایله برطاقم عسکرك کیمی نردبان وکیمی کندلرله سورك اوزرینه چقدیلر . حضرت خالد سورك اوزرنده‌کی مجاهدین ایله برلکده براغزدن (الله اکبر الله اکبر) صدالرینی اظهار ایتملریله برابر سورك اوسته‌نده کی غزاة ایچرودن وطشره‌ده‌کی مجاهدین خارجدن دروازهٔ شهره طوغری یوریوب حضرت خالد ایله رفقاسی قپونك ایچ طرفنده‌کی نوبتجیلری بالاعدام قپویی فتح ایله تکبیر صداسی اوزرینه طیشطرفده مجتمع اسلام عسکرینی شهره ادخال ایلدیلر .

شهره کیرن غزاتك کوکرهمش ارسلانلر کبی اشاعه ایلدکاری و اوله‌لر وقعه‌دن بیخبر اولان اهالینك زهره‌لرینی چاك ایدوب بر طرفدن راست کلان رومليك سيوف مجاهدینه طعمه اولمسی و دیکر طرفدن اهالینك غریو و فریادی او کیجه‌یی لیلهٔ محشردن بر نمونه‌یه دوندردی . رومليرنه بلایه اوغرادقلرینی بیله‌میوب درحال چاره‌تدارکنه باقزلر ایسه ایچلرنده طریق سلامتی بوله‌جق کمسه قالمیه‌جغنی تیقن ایلدکلرندن وقت کچیرمکسزین شهرك دیکر طرفنده‌کی قپویی اچوب او جهتده بولنان ابو عبیده حضرتلرینی صلحاً عساکر اسلام ایله برابر شهره ادخال ایتدیلر .

خالد بن الولید حضرتلرینك شو معامله‌تنه ابو عبیده حضرتلرینك وقوفی یوغیدی . کندوسی بر طرفدن عسکرله بطریق المصالحه بلده‌نك اورطه‌سنه طوغری یوریمکده و خالد او بر طرفدن محاربه ایله روملری چکنیه چکنیه ایلرولمکده ایدی . بریسی مصالح و دیکری محارب اولان ایکی فرقهٔ مجاهدین یکدیکرندن بیخبر اولدقلری حالده وسط شهرده قارشو قارشویه کلدیلر . ابو عبیده و خالد بن الولید حضرتلری دخی بربریله ملاقات ایلدکلرندن حضرت خالد رفاقتنده‌کی عسکرلرده‌ده حربی ترك امرینی اعطا و ایکیسی برلکده شهری ضبط ایله امر مصالحه و محافظه‌یی اکمال ایلدیلر .

کیفیت مرکز خلافته عرض اولندقده حوالیٔ شامیه جه متصور اولان فتوحاتك الك بیوکی برطرف اولمقدن ناشی فتح دمشق مقصدیله مقدما حوالیٔ عراقیه دن جلب اولنمش اولان عسکرك هاشم بن عتبه یه ترفیقاً حوالیٔ عراقیه فتوحاتنه مأمور سعد بن ابی وقاص معیتنه ارسالی امر بیورلدی .

دمشقك فتحندن صکره ابو عبیده حضرتلری یزید بن ابی سفیانی اوراده استخلاف ایله کندوسی فحله عزیمت ایلدی . حین عزیمتنده خالد بن الولیدی مقدمه اولمق اوزره کوندروب شرحبیل بن حسنه یی حضرت خالدك معیتنه ویرمش و اتلولر اوزرینه ضرار بن الازوری پیاده‌لر اوزرینه عیاض بن غنم مأمور ایدلمشدی . فحل اهالیسی اورایی ترك ایله بیسانه چکلمش اولدقلری کورلدکده شرحبیل عسکرله بیسانه طوغری کتدی ایسه‌ده کندی معیتنده‌کی اردو ایله رومل ارالرنده صولو و بطاقلقلر اولمغله شو عارضه تلاقیٔ طرفینه حائل ومانع اولدیغندن مرور ایده‌میوب طریق سهولت ارامق اوزره اولدیغی یرده اقامت و کیفیتی مقام خلافته عرض ایلدی . عساکر مسلمینك اوراده قالملری رومللری مغرور ایلدیکندن جنرال سقلار بر قوهٔ جسیمه ایله بغتةً عساکر اسلام

اوزرينه هجوم كوستروب اخشامدن صباحه و صباحدن اخشامه قدر ميانهٔ طرفينده قتال شديد جريان ايتدى. ايكنجى كيجه اورطه لغى ظلمت بوريدكده هر طرف بولندقلرى محلده متوقف ورومل مصادف اولدقلرى مشكلاتدن متحير ايكن مجاهدين كرام دشمنلر اوزرلرينه هجوم شديد كوستردیلر. و عساكر اعدا مقاومت ايده ميه رك شاشقين بر حال ايله طاغيلوب فحله قدر فرار ايتمكله جنود مسلمين بالتعقيب يقه لدقلرينى قتل ايله فحلى دخى استيلا و اموال و اشيالرينى اغتنام ايلديلر. شو محاربه ده روملرك مقتوللرى سكسان بيكه بالغ اولمش و اصحاب كرامدن سائب بن حارث السهمى رضى الله عنه محاربهٔ مذكوره ده شهيد اولانلردن معدود بولنمشدر.

بوندن صكره حضرت ابى عبيده و خالد رفاقتلرنده كى عسكرله حمص اوزرينه كتديلر.

سرعسكر مسلمين ابو عبيده حضرتلرينك شامه عامل تعيين بيورمش اولديغى يزيد بن ابى سفيان برادرى معاويه رفاقتنده اولديغى حالده ابو عبيده نك فحله عزيمتنى متعاقب عسكرله كيدرك سواحل شاميه ده واقع صيدا، غزنه، جبيل، بيروت شهرلرينى فتح و تسخير ايتمش و ابو عبيده فحلى ضبط ايتدكدنصكره عسكرله حمصه توجه ايلديكى

اثناده شرحبیل بن حسنه‌یی بیسانك فتحنه مأمور ایتمکله مشارالیه براز عسکرله کیتدکده اهالی قتاله تصدی ایلدکلرندن خیلیجه تلفات ویردکدن صکره صلحه ارائهٔ روی رضا و بیسانیده اهل اسلامه تسلیم واعطا ایلدیلر .

سرعسکر مشارالیه رضی الله عنه حضرتلری ینه اورالق ابوالاعوری طبریه‌نك فتحنه مأمور تعیین بیوردیغندن جنود مسلمینك جابجا قازاندقلری غلبهٔ دهشت انداز بلاد شام اولمغله طبریه اهالیسی ارتق مخالفته مقتدر اوله‌میوب مدینه‌لرینی صلحاً ابوالاعوره تسلیم ایتمشلردر .

بعض مورخین فحلك فتحنی (١٣) ذی القعده سنه‌سنده و دمشقك فتحنی (١٤) رجبنده و یرموك وقعه‌سنی (١٥) سنه‌سنده یازمش ایسه‌ده وقعهٔ یرموکده تبدل خلافت خبرینك ورودی اکثریت اقوال ایله ثابت اولدیغنه و مورخینك چوغی بالاده یازدیغمز ترتیب اوزره تأسیس روایت ایلدکلرینه نظراً بزم کوستردیکمز ترتیب روایات سائره‌یه مرجحدر .

احوال عراق

قسم سابقده بیان اولندیغی اوزره خالد بن الولید عراق حوالیسنده ایکن حضرت ابی بکر الصدیق رضی

الله عنه افندمز طرفلرندن شام سرعسکرلکنه مأمور ایدیلەرك سرعت عزیمتنه دائر امر اعطا اولندقدن و خالد عسکرك بر نصفنی استخلاف ایلدیکی مثنی بن حارثه رفاقتنده ترك ایله دیکر نصفنی برابر الوب او حوالیدن چقدقدن صکره فرس حکومتی هرمز نام قوماندان معیتیله حیره اوزرینه برقوهٔ عسکریه کوندردی. طرفین عدوة الضراء نام محلده تلاقی ایله پك شدتلی مقاتله ایلدیلر. غزاة اسلامك راکب اولدقلری اتلر فیل ایله مألوف اولمدقلرندن فرس عسکری ایچندەکی برفیل اتلری اورکوتمکده و بناءً علیه سواریلرك تعبیەسی اجرا اولنه مامقده ایدی. مثنی بالذات ایلرولیوب فیلی قلیج ایله اولدردی. جنود مسلمین کمال اقدام و بسالتله دشمن اردوسنك تنکیلنه غیرت ایتدیلر. دشمن عسکری مقاومتدن عاجز قالمقله طریق فراره عطف وجوه استعجال و شجعان اسلام اعدایی قهر و شدتله پایمال ایلدی. سواد عراقك فرس دولتنه عائد اولان برقسمی اهل اسلامك ایادیٔ استیلالرنده قالدی.

غزاة کرامك دائرهٔ تسخیر و استیلایی توسیعدن خالی اولمیەجقلرینی فرس دولتی اکلامقله محافظهٔ بلاد و ممالك چارەسنی ارایوب بلاد فرسدن عساکر مسلمینی اخراج ایتمکی التزام و قوهٔ جسیمه جمع و تکثیرینه اهتمام ایلدیکی

مثنی بن حارثه حضرتلرینك مسموعی اولدقده کیفیتی بالذات جانب جلیل خلافته عرض ایتمك اوزره بشر بن خصاصه‌یی یرینه توکیل و مدینهٔ منوره‌یه عزیمت ایلدی. مدینه‌یه وصولی خلیفهٔ کزین صدیق اکبر افندمزك اخر عمرلرینه مصادف ایدی. خلیفهٔ مشارالیه حضرتلری مثنی‌یه معاونت تامه‌نك وجوب اجراسنی عمر بن الخطاب حضرتلرینه وصیت بیوردقدن صکره کاشانهٔ سرای بقایه عزیمت بیوردیلر.

حضرت عمر تشریفساز مقام خلافت اولدقده مثنی ایله حوالیٔ عراقیه‌یه کیتمك اوزره راست کلانی تشویق و امر جهاده ترغیب ایده‌یور ایدی. اثنای تشویقده « ای معشر مسلمین حجاز الیکزده بر مرعادن عبارتدر. اهل حجاز او مرعی اوزرنده بوندن بشقه صورتله کسب قوت ایده‌مز. هانی مهاجرین. ای مهاجرین جناب حقك کتاب کریمنده تورث ایده‌جککزی سزه وعد ایلدیکی یرلره طوغری یوریکز. (لیظهره علی الدین کله) مدلول عالیسی اوزره حق تعالی حضرتلری دین مبینی اظهار و دینه یاردم ایدنی اعزاز ایدیجیدر. اللهك صالح قوللری نره‌ده‌در » سویلدکلرنده مشهور مختارك باباسی ابو عبید الثقفی رضی الله عنه میدانه چقوب « ایشته

بریسی بنم » دیمسنی متعاقب سعد بن عبید الانصاری و بعده سلیط بن قیس رضی الله عنهما عراق سفرینه رغبت کوستردیلر . خلیفهٔ اکرم حضرتلری - رغبتده سبقتی جهتیله - ابو عبید الثقفی یی عراق امارت عسکریه سنه تعیین بیوردی .

خلیفهٔ ذیشان امیر مشارالیهه وصایایه باشلایوب « یا اباعبید سنکله برابر بولنان اصحاب کرامك سوزلرینی دکله . انلردن ایده جکك استفاده دن طولایی تشکر ایت . ایشده سرعت ایتمه . تأنی اختیار ایله . زیرا مأمور اولدیغك مصلحت محاربه ایشیدر . حرب تأنی و تأخر اختیاریله بولنه بیلیر . بن سلیطی عراق امارت عسکریه سنه تعیین ایدر ایدم . لکن سرعته مائل اولدیغنی بیلدیکم ایچون تعیین ایتمدم . حربده سرعت ایسه ضایعاتی انتاج ایدر » بیوردیلر .

حضرت عمرك مرکز خلافتدن ابتدا حرب ایچون امارتله کوندردیکی ذات ابو عبیددر . اندن صکره وصیت نبویه اوزره اهل نجرانی دیارلرندن چقاروب بشقه اراضیده اسکان ایچون یعلی بن امیه یی یمنه کوندردی .

ابو عبید مثنی و سلیط و سعد ایله برلکده مدینه دن عراقه طوغری یوله چقدیلر . شو صره ده دولت ایرانیه نك

مركزی اولان مداین شهرنده بر اختلاف قپوسی اچلمشیدی . مثنی ارقداشلرندن ایریلوب انلردن مقدم حیره‌یه وصول بولدی . ابو عبید ایله رفیقلریده متعاقباً واصل اولدیلر . خلیفه حضرتلری عراقه کیده‌جك غازیلری جمع وسوقه دوام اوزره ایدی .

ایران سرعسكری رستم سواد عراقده بولنان كویلیلره مكتوبلر تحریریله هپسنی اهل اسلام علیهنه قیام ایتدرمكه وهر قریه‌یه بر مأمور ارسالیله حركتلرینی تسریعه چالشیور ایدی . ایران امراء عسكریه‌سندن جابان فرات نواحیسندن بادقلا نام محلده وكسرانك خاله زاده‌سی نرسی كسكرده ایدی . جابان مثنی ایله مصادمه ایچون براز عسكر كوندردی . عسكر فراتك اشاغی طرفنده طوپلاندیغنی مثنی ایشتمسیله برابر ایران عسكری ارقه‌لرینی الماق ایچون حیره‌دن حركت ایلدی . ابو عبید دخی كندوسیله برلشوب جابان بر بیوك اردو ایله نمارقه نزول ایتدی .

ابو عبید معیتنده‌كی عسكرله ایلرولیوب نمارقه‌ده دشمنه چاتمسنی متعاقب اوقلر هواده جراد منتشر كبی اوچمغه وایكی طرفدن قلیجلر پارلامغه باشلادی . غزاة كرامك كوستردكاری سطوت وبسالت ایرانیلری دوچار حیرت

ودهشت ایتمکده وفرس عسکری موقع حربده ایلرو اتلمق استدکچه دست خوف وتلاش هر بریسنی یقه سندن طوتوب کیرو چکمکده ایدی . جابانك قوماندا سنده کی اردو باشدن باشه بوزیلوب کندیسیده اسیر ایدلدکدن صکره براقلدی . ومنهزملرله برابر کسکرده بولنان نرسینك یاننه عزیمت ایتدی .

بو انهزام ایرانیلری تدابیر شدیده التزامنه مجبور ایتمشدر . بناءً علی ذلك فراریلرینی کسکرده جمع وقوتلرینی تزییده مباشرتله اردولری درونده برطاقم فیللر دخی یرلشدیردیلر . ابو عبید الثقفی دشمنك تشبثاتندن خبر الدیغی آنده علیهلرینه قیام وحرکت ایتمش ایدی . نرسی بر طرفده نفدویه ودیکر طرفده شیرویه نام قوماندانلر رفاقتلرنده کی عسکرلری تعبیه ایدرك امر مدافعه یه چالشمقده وجابانك خبر انهزامی اوزرینه ایران سرعسکری رستمك جالینوس رفاقتیله سوق ایلدیکی امداد انلره یتشمك ایچون سرعت کوسترمکده ایدی .

ابو عبید حضرتلری سرعت فوق العاده ایله امداد ورود ایتمزدن مقدم نرسی رفاقتنده کی اردویه یتشدی . یتشمسیله برابر اردوی مسلمین سیوف بسالتی طرف طرف پارلادوب حرباً فرسلری تار مار ایتمکله عساکر اعدا

یدلرندەکی اموال عساکر اسلامیەنك ایادئ اغتناملرندە قالدی .

جالینوس عساکر منهزمەیە امداد صورتیلە کلمکدە اولدیغنی او اراالق ابو عبید استخبار ایلدیکندن انك وصولندن مقدم عسکرلە قارشو کیدرك جالینوسك عسکرنیدە بالمقابلە بوزدی . وجالینوس شدتلە قاچوب نفسنی رستمك یانندە الە بیلدی .

ابو عبید حضرتلری حیرەیە عودت ایتدکدن صکرە رستم بهمن جادویە نام قوماندانی پك بیوك براردو ایلە ابو عبید اوزرینە سوق ایدوب اکاسرە یدلرندە بولنان ودرفش کاویانی دنیلان بایراق — کە قپلان دریسندن معمول وهر طرفی لآلی وجواهر ایلە مرصع ایدی — جادویە اردوسنە ویردی .

بهمن جادویە فرات اوزرندە واقع فس ناطف نام محلە وابو عبید عساکر اسلامیە ایلە برابر نهرك اوتە یوزینە قونوب ایکی طرف دخی جسرلرینی تمدیدو حرب ایتمك اوزرە فریقینك هانکی بریسی نهردن کچمسنی یکدیکری ایلە مخابرە ایتدیلر . بهمن دیکر طرفی تخییر ایلدیکندن ابو عبید حضرتلری عسکرلە نهری عبور ایتمکلە محاربەیە باشلاندی .

مجاهدینك آتلرینی اوركیدن رفیل تعبیهٔ جیشه خیلی، سكته ویره‌یور ایدی . ابو عبید آتندن اینوب راجلاً هجوم و قلیجله فیلك خرطومنی قطع ایتدی ایسه‌ده فیل جان اجیسیله ابو عبیدی التنه الوب تلف ایلمسی اسلام اردوسنده بر بیوك قاریشقلق حدوثنه و عساكر مسلمینك انهزامنه سبب اولدی . منهزمینك برقسمی نهراوزرنده‌كی جسره طوغری یوریدیلر . مثنی جسری قطع و « یاغلبه ایدنجه‌یه قدر حرب ایده‌جك، یاخود تلف اوله‌جقسكز » دیو فراریلری منع ایلدی . بر طاقی نهر فراته اتیلوب غریق اولدیلر . بقیه‌سی ینه موقع حربه عودتله محاربه دوام ایتمش وغلبه فرسلرده قالمش اولدیغی حالده محاربه‌نهایت بولمشدر .

شو محاربه‌ده اهل اسلامدن تلف ونهره غریق اولانلر درت بیك نفر اولوب ایرانلولرك مقتوللری‌ده درت بیك نفردن عبارت ایدی . لكن انلرك اردولری كثرت افرادی جامع ایكن عساكر مسلمینك تلفات مذكوره‌دن صكره مقداری اوچ بیك نفره تنزل ایتمكله مثنی عساكر باقیه‌یی الوب موقع محاربه‌دن حیره‌یه طوغری چكلدی

بو محاربه‌ده سلیط بن قیس واصحاب احددن عقبه وعبدالله ایله برادرلری و ابو زید الانصاری وقیس بن

سکن وابو عبیدك برادری حکم بن مسعود الثقفی واوغلی جبیر بن حکم ودها چوق ذوات مشهوره حائز شرف شهادت اولمشلردر . رضی الله عنهم

ابو زید الطائی بعض مصلحتله حیره یه کیتمشدی . عسکر اسلام فرسلر اوزرلرینه کندکاری وقت کندیسی نصرانی اولدیغی حالده مسلمین ایله بالاتحاد عزیمت وفرسلر ایله محاربه ده اظهار بسالت ایتمشدر .

مثنی حیره یه چکلدکدن صکره بهمن عسکرله اوزرلرینه کیتمك افکارنده ایکن مداینده اختلال وایرانیلرله رستم آره سنده اختلاف ظهور ایتدیکی خبرینی الدیغندن مداینه عودت ایلدی . امرای ایرانیه دن جابان ومردان شاه بهمنك نه ایچون کندیکنی بیلمکسزین انلرکده مداینه متوجهاً یوله چقدقلرینی مثنی حضرتلری ایشتدکده براز آتلو ایله تعقیب وایکیسنیده اسیر ایتدی .

لیس قریه سی اهالیسی جزیه کذار اولمق اوزره مثنی یه اطاعتله جابان ومردانشاهك اتباعنی دردست ومشار الیهه تسلیم ایلدیلر .

ذکر اولنان انهزامك خبری مرکز خلافته بالغ اولدقده حضرت عمر رضی الله عنه مثنی یه معاونت ایچون خلقی تشویقه پك چوق اقدام ایتدی . مجاهدینك تجمعی

اثناسنده بجيله قبيله‌سنى جمعه همت ايتمش اولان جرير بن عبدالله البجلى يى قبيلهٔ مذكوره‌يه امير تعيين بيوروب رؤسا وامراء سائره‌يه امرلر كوندردى . بر طرفدن دخى مثنى عراق حواليسنده‌كى قبائله رسل ارساليله خلقى امر جهاده دعوت ايده‌يور ايدى .

حوالئ مذكوره‌ده بر بيوك اردو طوپلاندى . نصارادن بنى نمر قبيله‌سيده انس بن هلال رياستى آلتنده اردوى مذكوره التحاق ايتمشدر .

كيفيت ايران سرعسكرى رستم وفيرزانه بالغ اولدقده مهران همدانى يى عسكرله حيره‌يه طوغرى يوله چقارديلر اولوقت مثنى قادسيه ايله خفان ارەسنده ايدى . مهرانك عسكرله كلمكده اولديغنى ايشتدكده كوفه‌يى ولى ايدن فرات كنارنده واقع عذيب نام موقعى طوتملرينى جرير ايله رؤسادن عصمة بن عبدالله الضبى‌يه امر ايتدى . مأمورين مشار اليهما عسكرله عذيبه عزيمت ايتدكدن صكره مثنى دخى اورايه ورود ايلدى . ومهران موجود معيتى اولان جنود كثيره ايله اسلام اردوسنك قارشوسنده بولنان فرات كنارنده قوندى . مثنى‌نك تعبيهٔ جيشه همت ايلديكى صره‌ده مهران عسكرله فراتى بچه‌رك ايكى اردو قارشو قارشويه طورديلر . امراء ايرانيه‌دن مردانشاه مثنى‌يه مقابل طوره‌يوردى .

بدایت محاربه‌ده آتلولر یکدیکری اوزرینه حمله ایلدیلر . بونی متعاقب مثنی ایران اردوسنك قلبنده بولنان مهران اوزرینه شدتلی بر هجوم کوستردکده مهرانی باشنده‌کی فرس عسکریله برابر مرکزلرندن اوینانتدی شو هجومده مثنی‌نك برادری مسعود شهید اولمشدر . رحمة الله علیه .

مثنی مجاهدین کزین ایله دشمن اردوسنك قلبکاهنه حمله ایتمسیله برابر جناحین دخی قارشولرنده‌کی دشمن قوللرینه هجوم ایتمشلر ایدی . میانهٔ طرفینده محاربه اول قدر اشتداد ایلدی که افراد قلیلهٔ اسلامی جمعیت عظیمهٔ اعدا ایچنده کورن جو هوایه سرچکمش اولان آتش ایچنده آب زلالك جریان و اول آتشی اطفا ایتدکده اولدیغنی خیال ایلر ایدی .

جنود اعدا هر نه قدر عساکر مسلمینه نسبتله کثرت عظیمه‌یی حاوی ایسه‌ده دین فدایلرینك هر بریسی مصادف اولدیغی دشمنی یوطه‌جق درجه‌ده ارائهٔ سطوت و بسالت وهانکی بر دشمن طاقمنه چارپسه کویا بر جبخانه‌یه بر آتش اصابت ایده‌یور ایدی . دشمن اردوسنه عارض اولان خوف و اضطراب اللرنده سلاح طوته‌جق اقتداری امحا واردوی مذکور فنا صورتله بوزیلوب هر نفری بر طرفه قاچمغه اعتنا ایلدی .

مثنی برفرقه ایله درحال جسری ضبط ایدرك عبور ایچون کلانلری خاك هلاکه القا ایدی ویردی . فراریلرك چوغی نهره دوکلدیلر .

کرك حرباً وکرك غریقاً تلف اولان فرس عسکری یوزبیك نفری کچدی . شو محاربه‌ده بر طاقم غازیلرك هر بریسی اون دشمن اولدردیکی تحقق ایتمشدر .

ایران اردوسی بوزیلوب طاغلدقدن صکره مجاهدین کیجه‌یه قدر ارقه‌لرینی براقیوب تعقیب ایتدیلر . مثنی طرفندن تعقیب ایچون سوق اولنان مفرزه اله کثوردیکنی اولدره اولدره ساباط نام موقعه قدر اچلمش واوراڵری یغما ایلمشدر .

بوندن صکره مثنی بشربن خصاصه‌یی یرینه بالتوکیل کندیسی برقوهٔ عسکریه ایله لیس وانبار طرفلرینه کیدرك خنافس وبغداد پنایرلرنده ایران تجارینك رکبان طرفلرینه سوق ایلدیکی مضارب عجلی ایله بنی‌تغلبه کیدن عتیبه بن نهاس اوراده‌کی ایران تبعیتنده مصر اولانلرك اموال واشیالرینی اغتنام ایتدیلر . مثنی بونی متعاقب تکریت طرفنده تجمع ایدن قبائلی اوروب طاغتدی . واوحوالی‌یه طرف طرف دهشت انداز بسالت وغلبه اوله‌رق صفینه عزیمت ایلدی .

شوغلبات مهابت افزا حوالئ عراقیه‌یی لرزه‌ناك
دهشت ایتمکله تکریندن اشاغی جزیرهٔ مابین النهرین
اراضیسی اهل اسلامك ایادئ استیلالرینه کچدی.

وقایع { سنه ١٤ }

قادسیه وقعه‌سی ـ عتبة بن غزوانك بصره والیلکی و ابله‌نك فتحی

قادسیه وقعه سی

اهل اسلامك عراق حوالیسنده‌کی غلبه‌لری ایرانلولره
تأثیر ایتدیکندن جسر وقعه‌سنده فرسلر غالب اولمش
ایکن کندو بینلرنده حدوث ایدن اختلاف مغلوبیت
اخیره‌یی انتاج ایلدیکنی درمیان ایله برابر یابالاتفاق اهل
اسلامدن انتقام المری یاخود ایکیسیده اضمحلاللرینه منتظر
اولملری اهالی طرفندن رستم ایله فیروزانه بیلدیرلدی.
بونلر اتفاق ایله تلافئ مافاته قیام ایتمکله فرس پادشاهی
یزدجردك امریله پك جسیم اردولر ترتیب و حیره ایله
انبار طرفلرینه سوق ایلدیلر. مثنی ایرانلولرك حرکتلرینی
وعساکر موجوده ایله مدافعه ممکن اوله میه جغنی خلافت

جلیله جانب اشرفنه عرض ایتمش و هنوز مرکز خلافتدن جواب کلمزدن مقدم عراق حوالیسندهکی قبائل عربدن بعضیلرینك ارتدادی دخی اوغائله‌یه منضم اولمشیدی. مثنی عسکر اسلامی ذی‌قار نام موضعه طوپلایوب بونیده خلافته عرض ایلدی.

امیر المومنین عمر بن الخطاب حضرتلری تدابیر لازمه‌یی درحال اله الوب عسکرله بالذات عراق حوالیسنه کیتمکی قرارلشدردی. عجملو ارالرنده‌کی مسلمینك خروج و صولی محلاره تفرق ایتملرینی، عراق و نجد و جزیره طرفلرنده بولنان ربیعه و مضر قبائلنك دائرهٔ اسلامه دعوتلرینی، عراقده بولنان مسلمینك حله و سروادن بصره‌یه متناظر بولنان عصی نام جبله قدر یایلوب ایچلرنده حرب و ضربه مقتدر نه‌مقدار سواری و پیاده وار ایسه کاملاً سلاح التنه چاغرلسنی مثنی‌یه جواباً و عمال عربك جمله‌سنه رأساً امر و اشعار بیوردیلر.

اوامر مذکوره اوزرینه دار الخلافه‌ده مجاهدینك تجمعه باشلاملرینی متعاقب خلیفهٔ ذیشان حضرت علی المرتضایی استخلاف ایله معسکر اتخاذ اولنان صراره عزیمت ایلدی. طلحه‌یی مقدمه‌یه و عبد الرحمن بن عوف ایله زبیر بن عوامی جناحینه بالتعیین عراق سفرینه

کیده‌جکنی اعلان ایلدکده اهالی عموماً استحسان ایتدیلر .

اصحاب کرام خلیفه‌نك دار الخلافه‌دن ایرلمسنی تجویز ایده‌میه‌رك بونی عرض ایتمك ایچون حضرت عثمانه مراجعت ایلدکلرندن مشارالیه حضرتلری کیفیتی عرض ایتدکده علی المرتضی و طلحه و زبیر و عبد الرحمن حضراتنی حضور عالیلرینه جلب ایله ایشی موقع مشورته وضع ایلدی . کندولرینك بالذات عزیمتی مناسب اولمدیغنی و مرکزدن عدم تباعد ایله بشقه بر مقتدر ذاتك عراق امارت عسکریه‌سنه تعیینی تنسیب ایتدیلر . خلیفه رأیلرینی قبول و سعد بن ابی وقاص حضرتلرینی عراق اوردوسنه امیر تعیین بیوردی .

سعد بن ابی وقاص اولوقت هوازن صدقاتنه مأمور اولدیغندن مدینه‌ده حاضر دکل ایدی . خلیفه احضار ایله مأموریتنی اجرا بیوردقدنصکره

« ای سعد رسول اکرمه قرابت و صحابتك سنی جناب حقدن مغرور ایتمسون حق تعالی حضرتلری سیئه‌یی سیئه ایله محو ایتمز . انجق سیئه‌یی حسنه محو ایدر . هیچ برکسه‌نك درکاه حقه اطاعتندن بشقه برصورتله نسبتی یوقدر . دین الهیده خلقك هپسی مساوات اوزره‌درلر . الله جل‌ه‌نك ربیسی و ناس هپ الهك قوللریدر . ناس حسن عاقبتله

تفاضل وعندالهيده كى طاعتلرينه ادراك ايدرلر . حضرت پيغمبردن كورديكك امره نظر واول امرى التزام ايله هرحالده صبره ملازمت اختيار ايتمليسن »
وصاياسنى اعطا بيورديلر .

معسكرده تجمع ايتمش اولان درتبيك نفر غزاة كرامى سعدك رفاقتنه بالاعطا هپسنى يوله چيقاردى . ومتعاقباً ايكى بيك يمن وبراولقدر ذخى نجدعسكرينى سوق ايلدى كه سعده ترفيق ايلدكلرى عساكر سكزبيك نفردن وعراقده مثنى معيتنده طوپلانان مجاهدين دخى كذلك اولمقداردن عبارت ايدى . اوامر مزبوره اوزرينه مواقع وقبائل سائره‌دن پك چوق عسكر تجمع ايلدى .

خليفه‌نك كونرديكى عسكر ايچنده خيلى مشاهير وارايدى . حميضه بن نعمان بارق ' عمرو بن معدى كرب وابوسبره بن ابى رهم مذجح ' يزيد بن الحرث عذره وجنب ومسليه ' بشر بن عبدالله الهلالى قيس عيلان ' حصين بن نمر ومعاويه بن خديج سكون وكنده قبائلندن مجتمع عسكر اوزرلرنده امير ايديلر . حضرت علينك قاتلى ابن ملجم دخى بوعسكر ايچنده ايدى .

مثنى بن حارثه صولككى محاربه‌لرك بريسنده بوجريحه المشيدى . سعد بن ابى وقاص حضرتلرى بزرود نام محله

واصل اولدقده مثنی نك جریحهٔ مذکوره‌دن متأثراً وفات ایلدیکی خبرینی المقله کرك کندولری کرك رفاقتلرنده‌کی مسلمین محزون ومتأسف اولدیلر. رحمة الله علیه.

مثنی نك عهده‌سندن منحل مأموریت برادری معنی یه توجیه اولندی. مرحوم مشارالیه حین وفاتنده فراتك برو طرفنده محاربه اولنمسنی معنی یه توصیه ایتمشیدی. کیفیت سعد جانبندن خلافت عظمایه عرض اولندقده اولوجهله حرکت اولنمسنه امر ویرلدی.

سعد بن ابی وقاص حضرتلری سیراف نام محله وارد قده اشعث بن قیس بیك یدیوز نفرله کلوب ملاقات ایلدی. عساکر موجوده اوتوز بیك نفردن زیاده‌یه بالغ اولوب شواردو ایچنده طقسان طقوز نفر اصحاب بدر اون نفردن زیاده بیعة الرضوانده واوچیوز نفردن زیاده فتح مکه‌ده حاضر بولنمش اصحاب ویدیوز قدر ابناء اصحاب موجود ایدی.

سیرافده عسکرك تعبیه‌سیله تنظیمنه تشبث اولنوب هر فرقه اوزرینه قدملی بر امیر هر اون نفره بر عریف (اون باشی) تعیین بیورلدی. اولر امرا یدلرینه اعطا ایدلدی. اردوی اسلامك طلیعه وجناحین وساقه‌سی واحتیاطی ترتیب وتقسیم ایله اصحاب کرامدن وبنی تمیم قبیله‌سندن

زهرة بن عبدالله مقدمة الجيش اولمق اوزره اول باول عذيبه كوندرلدی . صاغ جناحه عبدالله بن المعتمر ، صول جناحه شرجيل بن السمط وخليفه بن خالد بن عرفطه ، طليعه‌لره عاصم بن عمر التميمی وسواد بن مالك ، جرد اتلولر اوزرلرينه سلمان بن ربيعة الباهلی مأمور اولديلر .

بوندن صكره سرعسكر مشار اليه اردوی اسلامی الوب مهنی‌نك دلالتيله سيرافدن حركت وعذيب نام موقعه وبعده قادسيه‌ده عتيق ايله خندق اراسنده واقع كوپرينك حذاسنه نزول ايلديلر .

زهره رضی الله عنه رفاقتنده‌كی عسكرله اطراف واكنافه اقين صالمغه باشلادی . وبكير بن عبدالله الليثی معيتيله برسريه حيره طرفلرينه كوندرلدی . حيره ايسه مؤخراً ينه ايرانيلرك يد استيلالرينه چكمش واوراده برمرزبان اقامه اولنمشيدی . بكيرك ورودی مرزبانك قزقرنداشنی نامزديله زفاف ايچون كوتوردكلری برزمانه تصادف ايدرك بونك ايچون برشعشعه‌لی دوكون ياپلقده وعروسه اوتوز قدر نسوان ويوز قدر توابع ايله كوتورلكده ايدی . بكير بونلرك هپسنی جهاز واموال موجوده ايله چوروب سعدك يانته كوتورمكله اموال مذكوره بين المسلمين اغتنام اولندی .

سعد حضرتلری قادسیه‌ده ترتیب ایتدیکی مفرزه‌لرله کسکر و انبار اراولرینه سریه‌لر ارسالیله طرف اقینلر جریان ایده‌یور ایدی.

عساکر مسلمینك حرکات حاضره‌سی حیره و فرات اراسنی برباد ایتمکده و تجاوزات نفس بنفس توسع ایلمکده اولدیغی فرس پادشاهی یزدجرده بالغ اولدقده مشارالیه اهل اسلامك منع تجاوزلرینه اقدام ایتمسی ایچون رستمه امر ویردی ایسه‌ده رستم مرکز حکومتدن ایرلمق استمدیکندن کندوسنك مداینده قالمسنی و جالینوسك سردارلقله عزیمتنی عرض ایتمش اولدیغی حالده یزدجرد « البته کیده‌جکسك » دیو اصرار و برجسیم اردو ایله رستمی یوله چیقارمقله سردار مرقوم کیدرك ساباط نام موقعی معسکر اتخاذ ایتدی.

سعد کیفیتی خلیفه‌یه عرض ایتدکده خلیفه سعده « دشمنك حالی سنی قورقتمسون. جناب حقدن استعانه وتوکلده ثبات ایتملیسن » دیو جواب تحریر ایله برابر رجال مسلمیندن برقاچ ذاتك – یزدجردی اول امرده دینه دعوت ایتمك اوزره – مداینه ارسالنی امر ایتدی.

سعد نعمان بن مقرن، قیس بن زراره، فرات بن

حیـان، عاصم بن عمرو، عمرو بن معدی کرب، مغیرة بن شعبه، مهنی بن حارثه حضراتنی بالانتخـاب برکره وجه وجیه شرعی اوزره یزدجردی دین مبینه دعوت ایتمك ایچون سفارتله مداینه کوندردی . مشارالیهم رستمك یاننه اوغرامقسزین طوغریجه مداینه کتدیلر .

ورودلرینی یزدجرده خبرویردکلرنده یزدجرد رستمی ساباطدن جلب ایله وزراسنی جمع وکیفیتی استشـارهیه وضع ایتدکدن صـکره سفرای مشـار الیهمی حضورینه استیوب ترجمان واسطهسیله

« عزیمتـکزه سبب وسزی بلادمزه غزایه حریص ایدن ندر . بزم مرکز سلطنتجه یوز کوسـترن مشغولیتمز کبی حاللرمی سزه بوجسارتی ویردی » دیدکده نعمـان بن مقرن کندوسی جواب ویرمك ایچون ارقداشلرندن رخصت الدقدن صکره یزدجرده خطاباً

« جناب حق بزه مرحمت بیوروب برپیغمبر کوندر- دی که اوپیغمبر ذیشان بزلره خیر ایشلمکی وشردن احتراز ایتمکی امرایدر ایدی . نبوتنی تصدیق واوامرینه اجابتله دنیا واخرانك خیریله موعـود اولدق . اقوام عربدن بعضیلری اجابت وبعضیلری مخالفت کوستردی . بولندیغمز دین مبین دائرهسـنه داخل اولانلر ایکی قسم ایدی .

برقسمی طوعاً و دیكر قسمی كرهاً او دائره یه داخل اولدیلر ۰ طوعاً دخول ایدنلرك شرف وافتخارلری ارتدی ۰ كرهاً دین اسلامی قبول ایدنلر كاشكی دها مقدم طائعاً مسلمان اولسه ایدك دیه‌رك سابقین اسلام اولانلره صكره غبطه ایلدیلر ۰ رسول اكرمك شرعشریفی اوزرینه اجتماع ایله كتیردیكی احكامك فضلنی بیلدك ۰ صكره بزی ولی ایدن امتلرله غزا وانلری انصافه دعوت ایتمكله مأمور اولدق ایمدی سزی دین اسلامه دعوت ایده‌یورز ۰ مخالفت كوستر دیككز حالده اهون اولان جزیه‌یی قبول ایتملیسكز ۰ جزیه‌یده قبول ایتمز ایسه‌كز محاربه ایده‌جكز» سویلدی ۰

یزدجرد «یریوزنده سزدن دهازیاده شقی وعددجه آزبرامت بیله‌مم ۰ سزك اموریكزه نواحی اهالیسی كفایت ایدر ایدی ۰ معشتكزانلر واسطه‌سیله تسویه ایدیلیرایدی ۰ فرس علیهنده قیامه طمع ایتمز ایدیكز ۰ اكربومعامله‌لر احتیاجكزدن نشئت ایده‌یور ایسه سزه یه‌جك وكیه‌جك ویره‌لم ۰ اوزریكزه رفق ایله معامله ایدر برملك تعیین ایده‌لمده شوخیال خامدن چكیكز» دیدی ۰

قیس بن زراره یزدجرده خطاباً « شو كوردیكك ذوات اشراف عربدر ۰ اشراف اشرافدن اوتانر ۰ بن سنكله مكالمه ایده‌یمده بونلر شاهد اولسونلر» دیدكدنصكره

«عربلرك وقتيله حاللرى ديديككز كبى و بلكه دها بترايدى. دنياده هيچ برحال ايچون بقا ممكن اولەمز. جناب حق مرحمتيله كوندرديكى نبى عاليشان سايەسنده او حاللر هپ احسن حاله تحول ايتدى. سزك ايچون شمدى بشقه سوز سويلمكه لزوم يوقدر. يادين، ياجزيه، ياقليچ. والاباشك چارەسنى آره» سويلدى.

يزدجرد «اكر بندن مقدم كى پادشاهلرك بريسى ايلچى‌يى اولدرمش اولسه ايدى بوكون بن سزى اولدرر ايدم» سويلدكدن صكره برزنبيل طپراق كتيردوب «الك بيوككز كيم ايسه بونى يوكليوب اميريكزه كوتوريكز» ديدى. عاصم بن عمرو «بيوكلرى بنم» ديەرك زنبيلى الوب عودت ايتديلر.

سعدك يانته واردقلرنده عاصم «مژده جناب حق ارض ايرانك طپراغنى بزه ويردى» سويلمشدر.

عاصم يزدجردك حضورنده زنبيلى يوكلنركن يزدجرد «بونلرك بيوكلرى نقدر احمق اولديغنى كورەيورمى‌سن» ديدكده رستم «خير. احمق دكلدر. چوق عقللى‌در. بونكله حسن تفاؤل ايدەيور» سويلدى.

سفيرلر قادسيەيه عودت ايتدكدن صكره رستم دخى

ساباطه دوندی . ومجاهدینـدن هرطرفه سریه‌لر اچلمقـله آقینك ارقه‌سی کسلمدی .

رستم قوماندەسی آلتنده تجمع ایدن یوز یکرمی بیك عسـکر و اوتوز اوچ عدد فیلی ترتیبه وضـع ایله قرق بیك عسـکرله جالینوسی مقدمه‌یه تعیین ایتدی . ساقه‌یه یکرمی بیك نفر افراز ایله صاغ جناحه هرمزانی ، صول جناحه مهران بن بهرامی قوماندان نصب ایدرك فیللرك اون سکزی قلبده وقصوری جناحینده بولنمغی تنسیب وامر ایلدی .

لکن رستم علم نجومده ماهر اولدیغی جهتله اشکال فلکیه‌جه عربك طالعی مسعود و عجمك منحوس کوردیکندن بو معامله ایران دولتنك انقراضنه سبب ویره‌جکنی استدلال ایدرك اياق سـوریمکده ایدی . بناءً علیـه سـاباطدن حرکتیله قادسیه‌یه وصولی اراسنده التی آی مدت کچدی .

جالینوس دخی نجوم اشنا اولمغله رستم ساباط کوپر- یسندن کچرکن ایکیسی ملاقی اولدقلری اووه‌ده‌شو محاربه‌یی تقبیح ورستمی مؤاخذه ایله « بنم کوردیکم تهلکه‌یی سن کورمیورمیسن » دیدکده رسـتم « کوره‌یورم . نه‌چاره‌که امره اطاعت مجبوریتی بنی چکه چکه اوتهلکه‌یه کوتو- ره‌یور » سویلدی . وشاه نزدنده‌کی برادرینـه یازدیغی بر

مكتوبده «بيتم قوم عربك طالعی سعادتدن نحوستده دونجه يه قدر مدافعه ايله وقت گچورمك ايدی . حيفا كه بوندن صكره شاه بنم يوزيمی كورميه جك . بو بوقوشك نهايتنده بك تهلكه لی براوچورم كورينه يور . رستم رفاقتنده كی اردولرله برابر اول اوچورمه طوغری سوق اولنه يور . اوزرمده كی زره بكا كفن وقادسيه نك طپراغی كالبدمه مدفن اوله جقدر . سن شاهك خدمتندن ايريلوبده انی يالكز براقمه . زيرا ساسانيان خاندانندك آندن بشقه يادكاری قالمدی . بنم سرعسكرلكم زماننده او خاندانك رأيت اقبال ودولتلری منكوس اولديغنه اغلايه كوزمی قپايه جغم» كبی حزين حزين سوزلر يازدی .

رستمك ساحهٔ خيالنده هردرلو افكار مشوشه جولان ايدوب كوزينی يومدقجه مخوف رؤيالر كوره يور وكندوسی اميدسزلكله محزون وپرحال تأسفه تبعيتله دلخون اولديغی حالده ساباطدن قادسيه يه كيده يور ايدی . او اثناده عجملر برعرب اسير ايدرك حضورينه كتيرديلر . عربی استنطاقه باشلايوب

رستم — نه ايچون كلديكز . بورالرده ايشكز نه در

عرب — جناب حقك بزه وعدايتديكی يرلريكزی اليكزدن المق ايچون كلمشز . ايشمز بوندن عبارتدر .

رستم — اکر قتل اولندیکز ایسه

عرب — مقتول اولانمز جنتده و صاغ قالانمز سزه غلبه ایله ملکیکزه کیرر

رستم — دیمك أوله یورکه الله بزی سزه تسلیم ایتمشدر اویله می

عرب — سزی بزه تسلیم ایدن کندی سؤ اعمالکزدر

رستم — شواردونك جسامتنی کوره یورمی سن

عرب — اوت کوره یورم. اطرافکده کی غلبه لکه مغرور اولماملی و شونی بیلمیسکزکه سز مخلوق ایله اوغراشمیورسکز. قضا وقدرله اوغراشیورسکز» شو مکالمه نك نهایتی رستمك غضبنی موجب اولمغله عربی قتل ایتدیردی. لکن متعاقباً فرسلر یول اوزرنده کی کویلره صالدیروب کندو اطاعتلرنده کی اهالینك مال وعرضلرینه تجاوز کوستردکلرندن رستم «مقتول اولان عرب حقیقةً طوغری سوزلی ایمش» دیه رك اومقوله لرك بعضیلرینی اولدرمشدر.

رستم حیره یه نازل اولدیقده اشراف اهالی یی «بزه یاردم ایتمیورسکز» دیو مؤاخذه ایلدکده «نصرتدن عاجز اولدیغکز ایچون بزی لوم ایده یورسکز» جوابنی الدی.

رستم حیره ده ایکن سعدبن ابی وقاص حضرتلرینك خارل خارل سوق ایلدیکی مفرزه لر اغتنامه دوام ایده یور.

لرایدی . رستم مدافعه ایچون مفرزه‌لر چقاردی . سعد بو صره‌ده عمرو بن معدی کرب ایله طلیحة الاسدی‌یی دشمن اردوسنك حالنی تفتیشه کوندردی . بر فرسخ مسافه‌دن زیاده یول کتدکلرنده دشمن اردوسنه تصادف ایلدیلر . عمرو اردونك یاقن کلدیکنی خبرویرمك ایچون کیرویه دوندی . طلیحه اوراده کیجه‌لدی . لیلاً عجم اردوسنده برایکی چادرك ایپلرینی کسوب سورمش اولدیغی برقاچ اتی کوتوررکن ایرانلولرك بعض سواریلری تعقیب ایلدیلر . طلیحه بونلرك ایکیسنی اعدام وبریسنی اسیر ایدرك اردویه کتیردی . اسیر مزبوردین اسلامی قبول ایتمکله مسلم تسمیه اولندی .

رستم ایران اردوسیله قادسیه‌یه واصل اولوب عتیق نهرینك یانته قوندی . اسلام اردوسی دخی نهرك اوبر طرفنده ایدی . او کیجه رؤیاده ـ برملك ایرانلولرك سلاحلرینی طوپلایوب فخر عالم افندمزه و حضرت پیغمبر دخی حضرت عمره تسلیم ایتدیکنی ـ کورمکله خوف وتلاش ایله اویخودن اویاندی . احکام نجومیه‌دن استدلال ایلدیکی مخاطره مراقبه شورؤیا دخی منضم اولدیغندن مأیوسیت ومحزونیتی قات‌قات ارتمغه باشلادی . اسلام عسکری ایسه دشمنك کثرتنی کوردکده بعض ملاحظه‌یه

ذاهب اولدقلری حالده دیانت وغیرت اسلامیه یه قوهٔ قلبیه‌لرینه خلل کتیر میور ایدی.

رستم قادسیه یه وصولنك ایکنجی کونی اتنه بینوب نهر عتیق بوینه کزمکده واحکام نجومیه ایله رؤیادن استدلال ایلدیکی وخامت آتیه خیالخانه‌سنی افکار مختلفه ایله طولدرمقدن خالی اولمامقده ایدی. بو افکار ایله کوپری باشنده توقف ایلدی. اسلام اردوسنك مقدمة الجیشی زهره ایله ملاقات ایتمکی ارزو ایتمکله مشارالیهی یاننه استدی. زهره کیدرك ملاقات ایلدیلر.

رستم صلحه رغبت کوستروب زهره یه «سز بزم قومشولرمزسکز. بزه مراجعتکز وقوعبولدقچه حسن معامله کورر ایدیکز. حقوقکزی هروقت محافظه یه حاضرز. مصالحه اختیار ایده‌لم. بوکا دائر سزه احساندن استنکاف ایتمیز» دیدی.

زهره «احسان المق ودنیایه رغبت ایتمك ایچون سزکله بوزشمدق. بزم مقصدمز دنیا دکل. اخرتدر. مقدم دخی سزه بیلدیرمشزکه حق تعالی حضرتلری بزه برپیغمبر کوندردی. او پیغمبر صادق بزی حق دینه دعوت ایتدی. بزده اجابت ایتدك. بزنصرت الهیه ایله موعودز. دینمزی قبول ایدنلری حمایه‌یه، ایتمیانلرایله جهاده مأمورز.

سز مقتدر ایسه‌کز بزه غلبه ایدیکز» دیدی.

رستم «دین حق ندر» سویلدی

زهره «جناب حقك وحدانیتنه و پیغمبرینك نبوتنه شهادت، ناسی مخلوقك عبادتندن چقاروب اللهه عبادته دعوتدر. سز بزم قرنداشلرمزسکز. هپمز آدم اولادی یز قرنداش قرنداشنك خیرینی استر. بزده سزه حقکزده خیرلی اولان شیئی تکلیف ایده‌یورز» دیدی.

رستم «بز سزك دعوتکزه اجابتله دینکزی قبول ایتسه‌ك رجعت ایدرمی سکز» دیدی.

زهره «ای والله. هم درحال رجعت ایدر، همده خصومت نیتیله طپراغکزه اایاق بیله باصمیز» دیدی.

رستم زهره‌دن ایریلوب چادرینه کتدکده فارس رجالنی جمع و زهره ایله‌ چکن مکالمه‌لرینی بیان ایتدی. هیچ بری قبول ایتمدی. رستم ایسه طوتدقلری یولك چقماز اولدیغنی بیلدیکندن شو یولدن دونمك افکارینی ذهنندن چقاره‌میور ایدی. سعد بن ابی وقاصدن مکالمه ایچون برآدم استدی. سعد حضرتلری ربعی بن عامری کوندردی.

ربعی کوپری باشنه کلدکده قره غوللر کندیسنی اوراده آلی قویوب کلدیکنی رستمه خبر ویردیلر. رستم عجملرك شعشعه‌لرینی کوسترمك اوزره چادرنده التوندن

معمول بر سریر قوردردی . صرمه‌لی دوشمه‌لر ویصدقلرله چادری دوناتدقدن صکره بر طور شاهانه ایله سریر اوزرنده اوطوروب ربعی‌یی یانه استدی . ربعی آتلو اوله‌رق چادردن ایچرو یه کیردکده اتمسنی تکلیف ایتدیلر . اینوب آتنی یاصدیغه باغلادقدن و قارغیسنی فرش مزین اوزرینه دیکدکدن صکره آتنك چولنه بورینوب طپراق اوزرنده اوطوردی .

رستم ترجمان واسطه‌سیله ربعی‌یه « نیچون بورایه کلدیکز » دیو سؤال ایلدی .

ربعی « اللهك قوللرینی دنیا طارلغندن کنیشلکه چقارمق ، خلقی باطل دینلرك ظلمندن عدالت اسلامیه دائره‌سنه المق ایچون کلدك . بزخلقی دین حقه دعوته کوندرلشز . دعوتمزی قبول ایدنلری بزده قبول ایله یرلرینی کندولرینه ترك ایده‌جك وابا ایدنلرله غلبه ایدنجه‌یه قدر حرب ایلیه‌جکز » جوابنی ویردی .

رستم « مقتضاسی دوشوندك اوزره بوایشی تأخیر ایده‌بیلورمیسکز » دیدی . ربعی « برایکی کون تأخیر اولنه بیلور » سویلدی .

رستم « بر ایکی کونده اوله‌مز . میدان ویرملی که اصحاب رأی ورؤسای قومزله مکاتبه ایده‌لم » دیدی .

ربعی «رسول اکرمك سنت شریفه‌لری حکمنجه، دشمنه اوچکوندن زیاده مهلت ویره‌میز. سن وقومك دوشونیکز. یا اسلام، یا جزیه. اسلامی قبول ایتدیککز صورتده یرلریکزی ترك ایله کیده‌رز. جزیه‌یی قبول ایتدیککز تقدیرده خصومتدن ال چکرز. وبزدن هر نوقت معاونت طلبنده بولنور ایسه‌کز سزه یاردم ایتمکه بزی حاضر بولورسکز. شو ایکی صورتك بریسنی قبول ایتمدیککز تقدیرده اوچنجیسی حربه حاضر اولمقدر. بو سوزلرمده ارقداشلرمك موافقتنده بن کفیلم» دیدی.

رستم «سن انلرك سیدلری میسن» سویلدی.

ربعی «خیر سیدلری دکلم. لکن اهل اسلام یکوجود اولدیغندن بعضیسنك اجازتنی بعضیلری قبول ایدرلر. حتی ادنالرینك مجیز اولدقلری بر مصلحتی اعلالری رد ایتمزه» دیدی.

رستم رؤساء قومی ایله خلوت ایدرك «شو آدمك سوزلری کبی هیچ بر سوز کوردیکزمی» دیدکده رؤسا استخفاف ایله «شو لباس و قیافتده اولان بر شخصك سوزلرینه نه اعتبار اولنه‌بیلور» دیمرلیه رستم «یازق سزه. لباسنه باقمقدن سوزلرینه باقیکز. عربلر لباسه اعتبار ایتمزلر. حسبه اعتبار ایدرلر» سویلدن صکره سعد بن

ابی وقاص حضرتلرینه مراجعتله مکالمه ایچون ربعینك ینه کوندرلمسنی التماس ایتدی.

سعد بودفعه حذیفه بن محصنی کوندردی. حذیفه رستمك چادرینك اوکنه واصل اولدقده آتندن اینمکسزین مکالمه یه کیرشدی.

رستم «مقدم کی ذات نیچون کوندرلمدی» دیدی.

حذیفه «امیرمز شدت و رخاجه بیننزده عدالت التزام ایدر. بوکونده بنم نوبتمدر» دیه‌رك بوده ربعی کبی مکالمه‌ده بولندی.

رستم «مهلت مدتی نقدر اوله‌جق» دیدی.

حذیفه «دون کی کوندن اعتباراً اوچ کون» دیه جواب ویردی.

رستم قوم اسلامك حاللرندن کتدکجه تعجبنی ارتردی. ایکنجی کون ینه برذاتك ارسالنی طلب ایتدی. سعد حضرتلری مغیرة بن شعبه‌یی کوندردی.

رستم چادرندن بر اوق آتمی مسافه‌یه قدر مزین عجم قالیچه‌لری و مطلادوشمه‌لر سردرمش و امراء عسکریه‌نك هپسنه سرمه‌لی روبه‌لر کیدرمش ایدی. مغیره اسکی ویرتق لباس ایله کلوب رستمك یاننده اوتوردی. کندوسنی سریردن اشاغی ایندردیلر.

مغیره بومعامله‌دن پك اشوری صقلمغله «سز نه سفیه قوم ایمش‌سکز. عربلر بعضیلرینی بعضیلرینك قوللری عد ایتمزلر. بنده سزی اویله ظن ایتدم. بعضیکز بعضیکزك ربی اولدیغنی بکا بیلدرملی ایدیکز. حالبوکی بنم بورایه کلیشم کندیلکمدن دکل. سزك دعوتکز اوزرینه‌در. بن شمدی حقیقةً بیلدم که سز مغلوبسکز. زیرا بوسیرت ایله ملك قائم اوله‌من» سویلدی.

فرسلرك اشاغی طاقملری بوسوزدن پك ممنون اولوب «والله طوغری سویلیور» دیدیلر. لکن رؤساء قوم «شوآدم بیوکلرله کوچوکلر اراسنه ارقه‌سی کسلمیه‌جك برنزاع دوشوردی. بوامتك ایشنی کوچوك کورنی الله قهر ایتسون» دیدیلر.

بوندن صکره رستم مغیره ایله مکالمه‌یه باشلیوب ایرانیلری توصیف ایله پك بیوتدی. وعربلری استخفاف ایله پك کوچولتدی. «سزك معیشتکز چوق فنادر. هر وقت احتیاجکزی دفع ایچون بزم دیارمزه کلیر ایدیکز. خرما، اربه کبی شیلرله سزی اعاده ایدر ایدك. شمدی بوحالی اختیار ایدیشکزك سببی احتیاجدن بشقه برشی اولمدیغنی بیلورم. امیریکزه کسوه وبرقاتر ایله بیك درهم وسزك هربریکزه بریوك خرما ویره‌لده کلدیککز

محلاره دونوب کیدیکز. زیرا بن سزی اولدرمکی آرزو ایتمیورم» سویلدی.

مغیره «سؤحال وضیق معیشتجه بحث ایتدیکک احوال سابقه‌مز بر وقت دیدیکک کبی ایدی. لکن دنیا بر حالده قالمز. نوبتله دونر. شدت رخایه، عسر یسره محول اولور. جناب حق سزه احسان ایتدیکی نعمتلره چوق شکر ایتسه ایدیکز کوزل ایدی. حق تعالی حضرتلری بزه پیغمبر کوندردی. اکا و تبلیغ ایتدیکی اوامر الهیه‌یه اجابت و اطاعت ایتدیکمزدن سنک او بحث ایتدیکک احوال و معیشت سابقه‌مز حسن حاله محول اولمشدر. مکالمه‌مزی اوزاتمیه‌لم. یا اسلام، یا جزیه یاخود قتال» دیدکدنصکره «بزم ادملرمز سزک بلادکزک طعاملرینی طاتمشلر. صبر ایده‌میورز دیورلر» سویلدی.

رستم یامقتول اولدیکز ایسه»

مغیره «مقتول اولانمز شهیداً جنته، حیاتده قالانمز غازیاً ملککزه کیرر» جوابنی ویردی.

بو مکالمه رستمه پک حدت ویرمکله اهل اسلامک هپسی اولدرلمدکجه صلحی قبول ایتمیه‌جکنه یمین ایتدی. و مغیره اردوی اسلامه عودت ایلدی.

سعد حضرتلری صوک دفعه اولمق اوزره برکره‌دها

دین اسلامی قبول ایتملرینی ایرانلولره تکلیف ایله موافقت کوره‌مدیکندن ارتق ایکی طرف اراسنده حرب تحقق ایدرك هانکی طرف صودن کچمسی بحثی محاربه‌یه قونلدی. اهل اسلام «سز کچیکز» دیو ایرانیلره خبر کوندردیلر.

ایرانیلر اسلام اردوسی موقعنه طوغری کچمك استمکله سعد حضرتلری «مقدم ضبط ایتمش اولدیغمز طپراغه کچمکه یول ویرمیز. یدمزده اولمیان برجهتدن کچملیسکز» دیو خبر کوندردیکندن عجملر بشقه طرفه کوپری قوروب صویی کچدیلر. یزد جرد محاربه حوادثنی چابك الماق ایچون قادسیه‌دن مداینه قدر سوزلرینی بربرینه ایشتدیره‌جك مسافه‌یه نقطه‌لر ترتیب وادملر اقامه اولنمشیدی.

رستم جالینوسی میمنه‌ده و فیروزانی میسره‌ده بالاقامه فیللری قلب وجناحینه تقسیم ایتدردی.

سعد حضرتلری اوارالق عرق النسا علتنه مبتلا اولوب مقعدنده چبانلر چیقارمش اولدیغندن حیوانه بنمکه و بالذات محاربه‌ده بولنمغه اقتداری یوغیدی. ایکی طرفك عسکرینی کوره‌بیله‌جك مرتفع برمحلده توقفله عساکر مسلمینی خالد بن عرفطه‌نك ریاستیله سوق ایتدی. اسلام عسکری ایچنده اصحاب آرادن مغیره، حذیفه،

عاصم، طلیحه، قیس، غالب، عمرو کبی بر جماعت مجاهدینی خارل حربه تحریض و شماخ، حطیئه، عبدة بن المطلب مثللو شعرادن بر جماعت مؤثر شعرلر انشاد ایدرك وجدان غزاتی تشویق و تشجیع ایتمکه مأمور ایدیلر.

حضرت سعد اردوی اسلامده سورهٔ انفال اوقونمسی ایچون امر ویردی. مذکور سورهٔ شریفه اوقوندقده جملهده بشقه بر سکینت وشوق وغیرت پیدا اولدی. ختام قرائتده فرقهلر موقعلرینه ملازمت ایتلرینه وصلوة ظهردن صکره درت دفعه تکبیر صداسنه منتظر اولوب هر دفعهده نوجهله حرکت ایتلرینه دائر امر اعطا اولندی.

صلوة ظهر عقیبنده سعد رضی الله عنه بولندیغی موقعدن (الله اکبر) دیهرك تکبیر صداسنی غزاة مسلمین الملریله جملهسی بر اغزدن (الله اکبر) صدالرینی عیوقه چیقاردیلر. وایکنجی تکبیرده سلاحلانوب حربه حاضر اولدیلر.

طرفینك صفلری تنظیم وقلبلرله جناحلر وعجملرك فیللری ترتیب وتقسیم ایدلدی.

سعد حضرتلری اوچنجی تکبیری الدقده غزاة کرام یکزبان اولهرق (الله اکبر) صداسیله وعجملر کوسلرك

كورلديلريله معركه‌يی محشره دوندرمش اولدقلری حالده محاربه‌یه باشلادیلر .

طرفین یکدیکرندن مبارز طلبی ایچون میدانه آت سوردکاری صره‌ده غالب بن عبدالله الاسدی شجیعانه برنظم انشاد ایله دشمندن مبارز استدی . عجملرك اکابر شجعانندن باشی تاجلی هرمز قارشو کلدکده غالب نفس بیله المغه وسلاح قوللانمغه وقت ویرمکسزین یقه‌سندن طوتمسیله برابر یداسارتله سوریه سوریه هرمزی سعدك یاننه کوتوردکدن صکره ینه موقع محاربه‌یه عودت ایتدی .

مؤخراً ایران بهادرلرندن بریسی میدانه چیقوب مبارز طلب ایلدی . عمرو بن معدی‌کرب قارشو چقمسیله برابر سلاح استعمالنه بردقیقه بیله میدان ویرمکسزین مرقومی ایاغی التنه الوب اولدردی .

عجملر مبارزه صورتیله‌ایش‌باشه چیقار شی اولمدیغنی اکلادقلرندن فیللری مجاهدین الایلرندن بجیله قبیله‌سی عسکری اوزرینه‌سوق ایتدیلر . مألوف اولمدقلری فیللری کوردکده‌مجاهدین‌آتلرینك اورکه‌لری‌سواریلرك‌استدکاری کبی عجملره یناشملرینه مانع اولدی . فیلار اوزرلرنده‌کی تیراندازلر ایسه یغمور کبی اوقلری یاغدره‌یورلر ایدی .

غزاة کرام خیلی مشکلاته تصادف ایلدیلر. سعد حضرتلری بجیله قبیله‌سنه امداد ایچون بنی اسد غازیلرینه امر ویردی. طلیحه بن خویلد و حمل بن مالك بر جمعیتله ایلرولیوب تیراندازلر اوقلر و دیکرلری قلیجلرله فیللری جرح وخرطوملرینی قطع ایله سواریلرك میدانینی اچدیلر. بو صره‌ده فرسك بیوکلرندن بر بهادر طلیحه اوزرینه حمله ایتدکده طلیحه بر قلیجده مرقومك جسدینی خاك هلاکه دوشوردی.

اشعث بن قیس اسدیلرك شجاعتلرینی کوردکده کندی قبیله‌سنه «سز قاریلر کبی طوروب باقه‌جق می کلدیکز. اوتانمیورمی‌سکز» دیدکده انلرده غیرته کله‌رك قارشولرنده‌کی ایرانیلره قضاء مبرم کبی بالهجوم هر بریسنی بر طرفه قاچردیلر.

فرسلر غازیلرك بسالتلرینی کوردکلرنده جالینوس وذوالحاجب قوماندالریله هپسی بردن اهل اسلام اردوسنه هجوم ایلدیلر. بونی متعاقب سعد بن وقاص حضرتلری دردنجی تکبیری المغله بنی اسد عسکری یرلرنده ثبات ایله حربه دوام ایدرك ماعداسی تکبیر صدالریله عجملره طوغری بالهجوم قلیج قلیجه، کوکس کوکسه کلدیلر. محاربه دکرمنی بنی اسدك باشنده دونه‌یور ایدی. ایرانیلر ینه بر طاقم فیللری صاغه، صوله قوشدروب عرب اتلرینی اورکتدیلر. سعدك امریله عاصم بن عمرو بر طاقم شجعانی

فيلار اوزرلرینه سوق ایتدی . تیراندازلر فیللری اوقلرله کریی یه دوندردیلر . شجعان سائره‌ده قلیجلرله فیللرك پالانلرینی کسوب اوزرلرنده‌کی عجم تیر اندازلرینی یرلره دوشوردکدنصکره هپسنی اولدردیلر .

بوکونکی محاربه‌ده (رماة) یعنی اوق اتیجیلر فوق العاده غیرت وبسالتلر کوستردکلرندن یوم مذکور (یوم الرماة) تسمیه اولندی . واقشام چاتمقله هیچ برطرفده غلبه کورنمکسزین محاربه تعطیل ایدلدی .

ایکنجی کون علی الصباح شهدادفن ومجروحین نسوانه تسلیم ایله محاربه یه باشلاندیغی صره‌ده هاشم رفاقتیله ابوعبیدة بن الجراح رضی الله عنه حضرتلرینك شامدن عراقه سوق ایلدیکی عسکرك قعقاع بن عمرو رفاقتنده‌کی بیك نفر مقدمة الجیش سواریلرینك نواصیٔ لطیفه‌لری صباح الخیر سعادت کبی اردوی اسلام خلقنك عیون مسرتلرینی تنویر ایلدی . مقدما خالدبن الولیدر رفاقتیله شامه کیدن عساکر مسلمینك دمشقك فتحندن صکره عراقه اعاده‌لریچون جانب خلافتدن ابوعبیده حضرتلرینه امرویرلمش ویوله چقارلمش اولدیغی مقدمجه درج صحیفه بیان اولنمشدی . هاشم رفاقتیله بودفعه قادسیه یه کلان

عسکر او عسکردر. عساکر مشارالیهمك ورودلرندن اهل اسلام ممنون وعجملر محزون اولدیلر.

قعقاعك ورودی محاربه‌یه مباشرت زماننه تصادف ایتمکله هاشمك عسکر ایله کلمك اوزره اولدیغنی بالتبشیر ایاغی توزیله حربه کیریشوب عجملردن مبارز طلب ایلدی. ایران عسکرینك صول جناح قوماندانی ذوالحاجب مبارزه‌یه کلدکده مرقومی برحمله‌ده اولدردی. مجاهدین دین علی العموم کسب سرور وعجملر استلزام حزن وفتور ایلدیلر. قعقاع ینه مبارز طلب ایلدی. فیروزان ومتعاقباً بندوان قارشو کلدیلر ایکیسنیده ذوالحاجبك یاننه یاتردی.

اسلام عسکری قتالده پك شدت کوستردی. ایران اردوسنده‌کی فیللرك دخی بعضیلری یاره‌لنوب اوزرلرنده‌کی صندوقه‌لر قرلمقله درونده اوق اتمقده اولان عجملر یره دوشوب سیوف مجاهدینه طعمه اولدیلر.

دونکی محاربه‌ده فیللرك اسلام سواریلرینه ویردکاری مشکلاته مقابل بوکون اهل اسلام دوه‌لری جوله‌لر و برقعلرله برر شکل مخوفه تحویل وایران سواریلرینك اتلرینه قارشو سوق وابراز اولندقلرندن ایران اتلری اورکملریله دونکی کون فیللرك اسلام سواریلرینه ویردکاری فنالقدن زیاده دشمن ایچنده قارشقلق ظهور ایلدی بناءً

علیه شو ایکنجی کونه (یوم اغوات) تسمیه اولنمشدر. قعقاع ایسه یوم مذکورده بالذات اوتوز نفر دشمن اولدردی. مقتوللرینك صوك کیسی بزرجمهر همدانی ایدی غزاة کرامدن اعوربن قطنه سجستان شهریاریله مبارزه ایتدکلرندن ایکیسیده مقتول اولمشدر.

کون یاری اولدقده ایکی عسکر بربرلرینه حمله ایله یقه یقه یه کاوب قتالی دها زیاده شدتلندیردیلر. بو محاربه ده فرسلرك نقدر بهادرلری وار ایسه تلف اولدی. محاربه کیجه یاریسنه قدر امتداد ایدرك یاری کیجه فرقه لر یرلو یرلرینه عودت ایلدیلر. جنود مسلمیندن اوکون بیك نفر مقتول ومجروح اولمغله عجملرك مقتوللری اون بیك نفری کچدی.

فرداسی علی الصباح نسوان وصبیان شهدانك قبرلرینی حفر ایدرك غازیلر امر تدفینی اجرا وتداوی ایچون مجروحلری نسایه اعطا ایتدیلر.

قعقاع اوکیجه عسکردن ایرلدیغی محله عودتله عسکرینك بقیه سنی یوزر نفردن مرکب بلوکلره تفریق ایتدی. کذلك هاشم بن عتبه معیتنده کی جنود مسلمینك دخی بلوك بلوك سوقنی توصیه ایتمکله کونش طلوع ایدرکن قعقاعك عسکری طاقم طاقم اردویه کلدکجه اهل اسلام

عموماً تکبیر صدالرینی اقاقه نشر ایده‌یورلر ایدی . هاشم عسکرینی بتمتر بتمتر سوق ایلدی . هپسی تکبیرلرله اردونك قلبکاهنه قارشدیلر . ودشمن اردوسنه توجهله صنوف اعدایی نهایتنه‌قدر یاروب کچدکدنصکره عودت ایلدیلر .

فرسلر دونکی کون قرلمش اولان صندقلری بوکون تعمیر ایله اوزرلرینه تیر اندازلری بیندیردیلر ایسه‌ده اسلام غازیلری فیللرك پالانلرینی کسوب صندقلری یره دوشوردکلرینی مقدمجه کوردکلری ایچون کوزلری یلمش و فیللرك محافظه‌لریچون بوکون هر برینك اطرافنه طاقم طاقم پیاده‌لر ترتیب اولنمشدی . لکن شو اوچنجی کون محاربه‌سنده اسلام اتلری فیللرك یانلرنده پیاده‌لری کوردکلری جهتله ارتق اورکیوب کوزلری الشدی . سواریلریله ایستدکلری کبی فیلره یناشه بیلدیلر . بوکونه‌ده (یوم عماس) تسمیه اولندی .

اشبو محاربه‌ده عمروبن معدی کرب وشام عسکریله کلمش اولان قیس بن المکشوح پك زیاده بسالت کوستردیلر . قعقاع ایله قرنداشی عاصم مقابللرنده‌کی بر بیاض فیلك ومحمل ایله ذمیل بر بوز فیلك اوزرلرنده‌کی تیراندازلردن بعض مرتبه رخنه دار اولدقلرندن قعقاع وعاصم بر طاقم فداییلرله بالاقدام صوقیلوب بیاض فیل ایله اوزرنده‌کی

تیراندازلری اولدردکلری کبی محمل ایله ذمیـل دخی اوقله بوزفیلك کوزینی چقـاردوب قلیجـله دوداغنی یاردیلر بوزفیل جان اجیسیله قوشوب نهره اتلدی. دیکر فیلرده اکا باقەرق ایرانلولری چکنیه چکنیه مداینه طوغری فرار ایتدیلر.

بو محاربەده ایرانلولرك حرب و ضربه مقتدر اولانلری هپ مقتول اولمش و بقیەسی کاملاً بوزلمشدر. کیجه بیله غازیلر یقەلدقلرینی اولدردیلر. بنـاءً علیه او کیجـەیەده (لیلة الهریر) تسمیه اولندی.

سکر نام محلك ارقەسنده صوکچید ویرەیور ایدی. سعد حضرتلری طرفندن کچیدی محـافظه ایچون طلیحه وعمرو مأمور اولدیلر. مشارالیهما کچیدی طوتدقدن صکره قارشو طرفه عبور ایله عجملرك ارقەلرینی المغی قرارلشدر. دیغندن طلیحه براز عسکرله کچوب صوت بلند ایله تکبیر المغه باشلادیلر. عجملر نه بلایه اوغرادقلرینی بیـلەمیوب دست حیرت ودهشت هربریسنك یقـەسنی دستەلمسنی کچیدك الت طرفندن عسکرله عمروك نهری عبور ایتمسی وتکبیر صدالری تعقیب ایلدی. ارتق سـعددن اذن المغه وقت قالمدیغندن اردو بربرینه باقەرق قعقـاع عسـکریله ویکدیکرینی متعاقب بنی اسد نخع، بجیله، کنده قبیلەلری

کندی طاقملریله مجمله طوغری یوریدیلر . بونلرك طرف طرف تکبیر صدالری معرکه‌ده قیامتلر قوپاردیغندن عساکر اعدا هرجهتدن کندولرینی اجل‌مبرمله محاصره‌یه النذی خیال ایلدیلر . افراد ایرانیانك هربریسی چلدرمش کبی نه‌سویلدیکنی بیلمامکه‌واردوکاهلری تیمارخانه‌یه‌دوندی .

حضرت سعد رضی الله عنه بوشیوه ناکهظهور اوزرینه مجاهدین حقلرنده (اللهم اغفرلهم وانصرهم) دعاسنه دوام‌ایله برابر شعار معین ومخصوصلری اوزره تکبیرایله اردوی‌اسلامی اداره‌یه باشلادی . برنجی‌تکبیرده مجاهدین فرقه‌لری یکدیکریله اختلاط و ایکنجیده حربه حاضرلنوب اوچنجیده دشمن اردوسنه هجوم ایدی ویردیلر . بونه همت عظیمه‌در ، بونه غیرت دینیه‌درکه عساکراسلام اوکون اقشامه قدرکونشك شدتنده دشمنه قلیج چالوب ایاقلری التندن سیللرکبی قانلر اقش ونفس المغه وقت بوله‌مقسزین میدان کارزارده حرکات شدیده ایله اوغراشمشیکن عوارض طبیعیهٔ بشریه‌دن اولان یورغنلقلرینی‌غیرت دینیه‌نفس بنفس ازاله ایده‌یور ایدی . دشمن عسکرینك اقشام اوزری بازوی تاب وتوانلری قرلمش وهربریسی اردوکاهلرنده یورغنلقدن برر جنازه مثللو طیراق اوزرینه دوشمشیکن مجاهدین میدانه کویا

يکی کیره‌یور کبی نهری کچه‌رك قضاء نا کهانی کبی دشمنك باشـلرینه بلا اولمقده ایدیلر . دین اعورنده اولوم کندیلرینی کویانواله‌ٔ لذیذه ایله تهیه ایدلمش بر ضیافتکاهه واولدرمك آرزوسی تنشیط قلوب عموم ایده‌جك بر عیدکاهه دعوت ایده‌یور ایدی . محاربه میدانی خیـال ایدن اوحرکات دهشت افزا ایچنده‌، فرسلرك او جمعیت عظیمه‌لری اره‌لرنده او مجاهدین دینی جسیم اورمانلر درونـنده جولان ایدن صاعقه‌لردن بشقه برشیئه بکزته‌میور ایدی . عددجه مقدا-رلرینه نسبتله خارج دائرهٔ حساب اولان جمعیت بشریه ایچنده او طائفه جزئیه‌دن هم مذهب اولمیـانلرك احتراز ایتمالری نصل ممکن اوله بیلور ایدی‌که مسلمان اولمیانلرك هر بریسی مسلمینك هر فردینه بر دین فدایسی نظریله باقمغه باشلادیلر . هانکی بر مجاهد یالکز باشنه خصوصیله بر دشمن الاینه یوزچویرسه یلدیرم کبی اوکنه کلانی اوروب چکمکده ایدی . بو فدایی جمعیتك یدواحد کبی اتفاق وحرکتلری ایسه کورنلره وایشیدنلره پارمق دیشلدوب ملت اسلامیه-نك غلبه وعظمتلری ندرجه‌لره قدر توسع وتزاید ایده‌جکنی شام وعراقده‌کی مقدمهٔ فتوحات بسالتکارانه‌لرندن استدلال ایتمیان قالمدی .

ذکر اولدیغی اوزره عتیق نهرینی اوته طرفه کچن

جنود نصرتموعود اسلامك دشمنه هجوملرینی یاتسو قراكلغی تعقیب ایتدی. حرب اشتداد كسب ایتدكه ظلمت لیلده معركه‌دن ایشیدیلان صدا یالکز سلاح شاقر. دیسی ایدی.

سعد حضرتلری یاری کیجه‌یه قدر دعا ایله مشغول اولدی. نصف اللیلده شدت محاربه‌دن قیامتلر قوپمغه باشلادی. عجم عسكری قوماندانلرینك هربریسی كندی فرقه‌سنی غیب ایتمش ایدی. دشمن عسكری ایچنده باش، ایاق بللو اولمیوب جمله‌سی ایچلرینه ارسلانلر كیرمش كبی جان هولیله بربرلرینی چكنیوب اولدرمكده ایدیلر. كیجه صباحه و صباحدن قوشلغه قدر جنكك ارقه‌سی كسلمدی.

شوعربدهٔ دهشت افزایی برشدتلی قاصرغه تعقیب ایتدكه رستمك بولندیغی چادرباشنه یقلدی. رستم چادردن چقوب قاترلره حموله‌لرینك اراسنه صوقلدی. وقعقاع رستمك سرینه طوغری كتدی ایسه‌ده كندوسنی بوله‌مدی.

بو اثناده مجاهدیندن هلال بن علقمه ارقه طرفدن كیدرك رستمك نهر عتیق كنارنده برحموله‌لی قاترك یوكنی كولكه‌لك اتخاذ ایله اوكنده اوطوردیغنی كورمكله قلیجله حموله‌نك ایپلرینی كسوب یوكی رستمك اوزرینه دوشوردی.

رستم یوك التنـدن چقمغه چالشیرکن هـلالی کوروب کوزی انسان شکلنده قارغیلی قلیجلی بر ارسلانه ایلشمسیله برابر تلاشـندن کندوسنی نهره اتدی ٠ هلال اياغنـدن چکوب باشنی قطع ایله قارغی اوزرینه طاقدقدن صکره رستمك سریری اوزرینه چقوب (الا انی قتلت رستم) دیه سسی چقه بیلدیکی قدر باغردی٠ اردوی اسلام خلقی براغزدن (الله اکبر الله اکبر) صدالری ایله شادمانلق اظهار وعجملرك بردن بره بیلاری قریلوب هپسی غریو وفریاد ایله فرار ایتمکه باشلادیلر٠

حربده قاچامق ایچون عجملر عسـکرلرینك برقسمنی زنجیرلرله بربرینه باغلامشلر ایدی٠ بونلر برلکده قاچرکن طاقیله نهره دوشوب تلف اولدیلر٠

معرکه‌ده‌کی اموال و اشـیا مجاهدین دین طرفلرندن اغتنام اولنورکن درفش کاویانی دنیلان مرصع بایراغی ضرار بن الخطاب حضرتلری المش ایدی٠ برملیوندن زیاده قیمتی اولـدیغی حالده ضـراره اوتوزبیك درهم ویریله‌رك النوب خمس غنائم ایله مقام خلافته کوندرلدی٠

بوکون امر محاربه ختام بولدیغنـدن (یوم الفتح) دیو مشتهر اولمشدر٠

شو محاربه‌ده دشمن عسکرندن یکرمی بیکه قریب ادم

تلف اولمش و قعقاع ایله شرحبیل عسكرله فراریلرك تعقیبلرینه مأمور اولوب زهره بن حیوة ایسه انلردن مقدم فراریلرك ارقه‌لری صره كتمشیدی . فراریلره یتشدكده جالینوسی منهزملری طوپلامغله مشغول كوردیكندن بر حمله‌ده اوروب اولدردی . قعقاع و رفقاسیده یتشوب اله كتوردكلرینك سلاحه طاورانانلرینی اعدام ومدافعه اتمیانلرینی اسیر ایلدیلر .

قادسیه وقعه‌سی بدایتنده فرس اردوسنك موجودی یوزیكرمی بیك نفر ایكن ختام محاربه‌ده چوغی تلف اولمش وعساكر مسلمین هاشم رفاقتیله شامدن كلانلرله برابر اوتوزیدی بیك نفردن عبارت اولدیغی حالده اون بیك قدر مجاهدین شربت شهادتی ایچمشدر . كیفیت مظفریت سعد طرفندن علی التفصیل دركاه خلافته عرض اولنمغله دارالخلافة الجلیله‌ده برعید مسرت نمایان اولدی .

مظفریت مذكوره‌دن صكره فرسلرك كوزلری اهل اسلامدن بردرجه یلدی كه بر مجاهد عجملردن بربلوكه راست كلسه دتره‌یوب سلاحلری اللرندن دوشر ایدی .

كیفیت خلیفهٔ اكرم حضرتلرینه عرض اولندقدن صكره جواب صدورینه انتظاراً جنود موحدین قادسیه‌ده اقامت ایتدیلر .

قادسیه وقعه‌سی هجرتك اون‌دردنجی سنه‌سنده‌در. مورخینك بعضیلری اون‌بشنده و بعضیلری‌ده اون التیسنده اولدیغنی یازه‌یورلر ایسه‌ده برنجی روایت مرجحدر.

عتبه بن غزوانك بصره والیلکی وابله‌نك فتحی

حضرت عمر مثنی‌یی ابله‌یه کوندردیکی وقت قطبه بن قتادة السدوسی‌یی بصره حوالیسنه کوندرمشیدی. قطبه اوحوالیده اخذ غنایم ایله اشتغال ایتمش ایسه‌ده استمداده لزوم کوردیکندن وقوعبولان مراجعتی اوزرینه جانب عالئ خلافتدن شریح بن عامر بصره‌یه امداده کوندرلمکله شریح بصره‌یه کیتدکدن صکره اهوازه طرفنه متوجهاً یوله چقمش و ایرانلولرك برقوهٔ مسلحه‌لرینه تصادفله شهید اولمشدر. بونك اوزرینه طرف اشرف خلافتپناهیدن عتبه بن غزوان ناحیهٔ مذکوره‌یه والی تعیین بیوریلوب عرفجه بن هرثمه‌نك عتبه‌یه معاونت ایچون بصره‌یه کوندرلمسی بحرین والیسی علاءالحضرمی‌یه وعرب وعجم اراضیلری حدودنده اقامت ایتمسی عتبه‌یه تحریر وفرمان بیورلدی.

عتبه بشیوز نفرعسکرله یوله چقوب جسرك حذاسنه واصل اولدیغنی فرس دولتنك نواحئ فراتیه مرزبانی

ایشـتدكده درت بیك نفر فرس عسـكریله قارشو كاوب طرفین اراسـنده شدتلی محاربه وقوعبولدی. وفرسـلر مقتول اولوب مرزبان اسیر ایدلدی. شـووقعه هجرتك اون دردنجی سنه‌سنده ایدی.

بعض روایتجه وقعهٔ مذكوره هجرتك اون التنجی سنه‌سی جلولا وتكریت وقعه‌لرندن صكره اولوب عتبه سـعد بن ابی وقاص حضرتلری طرفـلرندن بصره‌یه كوندرلمش و بر ماه مدت اوراده قالدقدن صكره (ابله) شهری اهالیسی علیهنه قیـام وخروج ایتدكلرندن عتبه اهالیٔ مرقومه‌یی حرباً بوزوب شهره صوقدقدن صكره فرسـلر بو مغلوبیتدن خوفه ذاهب اولمغله یوكده خفیف اشیالرینی استصحاب ونقلی ممكن اوله‌میانماللرینی ابله‌ده ترك ایله شط العربی كچوب سـائر بلاد فرسه چكلدیلر. مسلمین شهری ضبطایله درونده‌كی اموال متروكه‌یی اغتنام وتقسیم ایتدیلر.

بوندن صكره بصره‌شهرینك تخطیط عمرانه میاشرتله ابتدا قامشـدن بر مسجد شریف بنا اولندی. دست میان اهالیسی تجمع وتعرض ایتدكلرنده عتبه عسكرله اوزرلرینه كیدوب اهـالیٔ مرقومه‌یی تنكیل و مرزبانلرینی اسیر ایلدی. بعده مركز خلافتـه عزیمت ایتـدی. جانب

خلافتدن مجاشع بن مسعود عسكرله فرات حواليسنه سوق اولنوب مجاشعك وصولنده قدرصلوته مغيرة بن شعبه استخلاف بيورلدى .

بو اثناده بيك قدر فرس عسكرى عسكر اسلام اوزرينه كلسيله مغيره استقبال ومرغاب نام محلده يتشوب حرباً هپسنى استيصال ايلدى . كيفيت خليفهٔ ذيشان حضرتلرينه عرض اولندقده عتبه‌يه مأموريت سابقه‌سنه تعيين بيورلمش اولديغى حالده يولده وفات ايتمكله مغيرة بن شعبه بصره‌يه والى تعيين اولنمش وايكى سنه صكره عزل ايله يرينه ابو موسى الاشعرى تعيين ايدلمشدر .

حضرت ابى بكرك والد ماجدى ابوقحافه و سعد بن عبادة الانصارى ومعاويه‌نك والده‌سى هندبنت عتبه بوسنه وفات ايلديلر .

وقايع {سنه ١٥}

مرج وقعه‌سى وشام فتوحاتى - اجنادين و بيسان وقوعاتى واردن و بيت المقدسك فتحى - تفريق عطا وتدوين دواوين - جزيره فتوحاتى - محاصرهٔ مداين

مرج روم وقعه سى وشام فتوحاتى

فحلده روملر منهزم اولدقدنصكره ابوعبيده و خالد

رضی الله عنهما حمصه کیدرکن یولده ذی الکلاعه تصادفله اجتماع ایلدیلر . روم امپراطوری هرقل جنرالرندن تئودوری لقالرینه کوندردی . جمله‌سی مرج الرومه نزول ایتدیلر . تئودور خالدك و روم جنرالرندن یانس ابو عبیده‌نك حذاسنده اقشاملدیلر . صباح اولدقده تئودور رفاقتنده‌کی عسکرله اقشامکی موقعده اولمدیغی کوریلوب دمشقه طوغری چکلدیکی خبری النـدی حضرت خالد عسکرله تعقیب و دمشق والیسی یزید بن ابی سفیان دخی دمشقدن استقبال ایدوب اوکدن و ارقه‌دن تئودورك معیتنده‌کی فرقهٔ عسکریه ایله بالمحاربه فرقهٔ مذکوره‌نك پك از بر مقداری خلاص و ماعداسی مقتول اولدیلر .

حضرت خالد کتدکدنصکره ابو عبیده حضرتلری یانس ایله محـاربه ایلدکده یانس منهزم اولمغـله بوزیلان روملر حمصه طوغری فرار ایتدیلر . و ابو عبیده عسکرله تعقیب و خالد عودت ایدرکن ایکیسی برلشمکله برلکده یانسك بوزغون عسکرینی حمصه قدر سوروب کوتوردیلر .

امپراطور هرقل مرج روم انهزامنی ایشتدکده حمصه‌کی جنراله امداد ایچون کتمسی امرینی اعطا و کندوسی اورفه‌یه عزیمت ایلدی . ابو عبیده و خالد رضی الله عنه حمصی بالمحاصره شـدتله تضییق ایلدکلرندن محصورین

مضايقهٔ عظيمه يه طوتلوب بوارالق هرقل جزيره اهاليسندن ترتيب ايلديكى عسكرى معاونت ايچون حمصه كوندردى . كيفيت عراق اردوسى اميرى سعد بن ابى وقاص رضى الله عنه حضرتلرينك مسموعى اولدقده برفرقه عسكر ترتيب ايله هيت وبلاد جزيره دن قرقيسا طرفلرينه سوق ايلدى .

هرقلك حمصه كونديردیکی جزيره عسكرى يورتلرينى محافظه ايچون عودته مجبور اولدقلرندن كيرويه دونديلر .

ابو عبيده و خالد رضى الله عنهما حمص شهرينى محاصره ايلدكلرى وقت شدت شتا حكم ايديور ايدى . حمصده بولنان روم عسكرينك رئيسى عربلرك هپسى يالين اياق چريل جبلاق اولوب صاغوقه ذاتاً الشمامش اولدقلرينى و محاصره اوزار ايسه صاغوقدن اياقلرى دوكيله جكنى روملره تفهيم ايلديكندن محصوريتده ثبات اولندى . محاصره امتداد ايدرك محصورينك ياقه جق بر دال او دونلرى قالمديغى جهتله اسلام عسكرندن شخص واحدك برپارمغنه بيله ضرر كلمامش اولديغى حالده روملردن بر چوغنك صاغوقدن اياقلرى دوكلدى . عاقبت كمال عجزلرينى اعتراف و حمصى مجاهدينه تسليم ايتديلر .

ابو عبيده حضرتلرى عبادة الصامتى براز عسكرله

محافظه یه تعیین وکندوسی کیدرك حما وشیزر ومعره مدینه‌لرینی صلحاً ولادقیه شهرینی عنوةً فتح ایتدی.

ابو عبیده حضرتلری بوندن صکره خالد بن الولید حضرتلرینی اولوقت حلب حوالیسنك مرکزی اولان قنسرین شهرینی فتحه مأمور ایتدی. خالد کیدرکن روم امراسندن میناس رفاقتنده برجسیم روم اردوسنه تصادف ایتمکله بالمحاربه میناس مقتول وروملر مغلوب اولدی.

قنسرینی محافظه ایچون امپراطور طرفندن اوراده برقوهٔ عسکریه اقامه اولنمشیدی. حضرت خالد قنسرینی محاصرهٔ شدیده آلتنه آلدقده روملر مدافعه ایتمك استدیلر. خالد «اکر هوایه چیقوبده بلوطلرك ایچنه کیرسه‌کز عون الهی ایله جو فضایه صعود وهپکزی نابود ایده‌جکز. بلوطلره آلامزیتشمز ایسه نصرت الهیه سزی یغمور کبی یاغدروب خدمت حقه ساعی اولان غازیلرك یدلرینه تسلیم ایده‌جکدر» دیو محصورینه خبر کوندردی ومحاصره‌یی تشدید ایلدی. روملر مجاهدین اسلامه مقاومت ایده‌میه‌جکلرینی اکلادقلرندن قنسرینی براغوب بشقه طرفه چکلدیلر.

امپراطور هرقل بواثناده اورفه‌ده ایدی. قنسرین ومتعاقباً حلب وانطاکیه وسائر بلاد شام دخی الدن

چیقوب حضرت خالد عسکرله طوغریجه کندی اوزرینه کلمکده وشام وسائر بلاد رومك چوراب سوکنتیسی کبی خارل خارل چوزیلوب کیتمکده اولدیغنی کوروب اکلا-مسیله ارتق محافظهٔ ممالکه روم دولتنك مقتدر اوله میه جغنی تمامیله تیقن ایتمش اولدیغندن مأیوس ومغموم برحال ایله قسطنطینیه یه توجه وعزیمت ایدرکن بریوکسك محل اوزرینه چیقوب عطف نظر تحسرله « ای ملکمزك اجزاء عظیمه سندن معدودیتیله دولتمزی مسعود ایتمش اولان سوریه سنکله مفتخر اولدیغمز کونلر زائل وافتخارمز منقضی اولدی. ای مبارك اراضی بوندن صکره روملردن شخص واحد بیله خوفه تابع اولمقسزین طپراغیکه ایاق باصه میه جقدر » دیه رك اغلایه اغلایه وداع ایتدی.

بونه قوهٔ قدسیه در که اوتاریخلرده دنیانك اك بیوك حکومتلری روم وفرس دولتلری اولوب بونلرك هربریسی قوهٔ عسکریه ومهمات حربیه جه کرهٔ اراضی دترتمکده وصولت وعظمتلری اقطار ارضك هرنقطه سنده القشلانمقده ایکن هر بریسنه قارشو هردرلو تکلفاتدن آزاده ولوازم حربیه جه بغایت ساده برکوچوك اسلام اردوسنك بریسی حدود ایرانیه دن بلاد عراقك انتهاسنه قدر اتش کبی برحمله ده استیلا ومتعاقباً ممالك فرسك

كافه‌سنی ضبط ایله قوجه برساسانیان دولت عظیمه‌سنی امحا ایلدی . بر كوچوك اردوسیده روم دولت عظیمه‌سنك آسیا و افریقا قطعه‌لرندن تصرفاتنی تماميله محو ایدرك یالكز دكزك حیلولتی و اسلامجه قوهٔ بحریه‌نك او تاریخلرده فقدانی مانعه سیله اوروپاده‌كی بلادلرندن قورتیله بیلدی . دكز اولمسه ایدی . بلاد مذكوره دخی همان ایادی مسلمینه چكه‌جك ایدی .

حضرت عمر رضی الله عنه افندمزك بدایت خلافتلرنده‌كی اجرا آتنك برنجیسی خالد بن الولید حضرتلرینك شام امارت عسكریه سندن عزلی اولدیغی بوقاروده بیان اولنمشیدی . فتوحات شامیه‌نك همان جمله‌سی خالدك همت و بسالتیله قازانلمش اولدیغی جهتله خلیفهٔ اكرم حضرتلری « جناب حق ابو بكره رحمت ایلسون مقتدر انسانی بندن ایی طانیر ایمش . بن خالدی عزل ایتمشكن او كندی كندیسنی تأمیر ایلدی » دیه‌رك مقدما عزل ایتدیكنه اظهار ندامت و مشار الیهی ینه امیرالجیش تعیین بیوردیلر .

ابو عبیده حضرتلری قنسرین فتحندن صكره حلبه كیتدكده قنسرین اهالیسی نقض عهد ایله عصیان ایلدكاری خبرینی المقله سمط الكندی یی كوندروب بتكرار قنسرینی محافظه ایلدی . مشار الیه حضرتلری بوندن صكره خناصر

حلب نام موضعه عزيمت واهاليسی ايله جزيه و يرمك اوزره عقد مصالحه ايدرك اورادن حلبه توجهله مقدمة الجيش تعيين ايلديكی عياض بن غنم الفهری يی حلبه كوندردی . عياض رضی الله عنه كيدرك حلب وانطاكيه شهرلرينی فتح وتسخير ايدی ويردی .

بوصره ده روملر معره وحلب اراسنده تجمع ايتمكده اولدقلرينی ابوعبيده حضرتلری استخبار وعسكرله اوزرلرينه واروب جمله سنی تنكيل ايتمكله رئيسلری مقتول ومعره واحواليده كی اراضیٔ سائره ده بلاد اسلاميه دن معدود اولدی . بوفتوحات عقبنده سلمان بن ربيعه واسطه سيله منبج شهری مصالحةً فتح ايدلدی .

ابوعبيده حضرتلری فتح اولنان محللره محافظلر وعسكر اقامه ايتمش و ميسره بن مسروق العبسی رفاقتيله سوق ايلديكی فرقه تفليس دربندينه قدر بلاد رومه آچلمشدر . حين عزيمتنده تنوخ و اياد قبيله لرندن برجمعيت روملره بالالتحاق مدافعه يه قيام ايلديلر . ميسره حرباً هپسنی بوزوب طاغتدی .

بوفتوحات اثناسنده خالدبن الوليد حضرتلری عسكرله مرعشه كيدرك استيلا واهاليسنی امان ايله بلاد سائره يه

سوروب شهری تخریب ایلدی . و ابوعبیده حضرتلری حبیب بن مسلمه ایله حصن الحرثه و یزید بن ابی سفیان قرنداشی معاویه رفاقتیله بحرشام سواحلنده بولنان قیساریه یه بر فرقه عسکر سوق ایدرك اورالرده حرباً فتح اولندی . قیساریه ده روم اردوسیله اهالی برلشوب مجاهدینه قارشو تصدی ایتدکاری محاربه ده سکسان بیك نفر تلفات ویرمشلر در . روم قوماندانی ارتبون فرار ایلدی .

مرج الروم محاربه سندن بدأ ایله فراته دك جریان ایدن یرلرده کی محاربه لرده روملرك تلفاتی لایعد ولایحصادر .

اجنادین و بیسان وقعه لری واردن وبیت المقدسك فتحی

ابوعبیده و خالد رضی الله عنهما مرج روم وقعه سندنصکره حمصه عزیمت ایتدکارنده عمرو وشرحبیل بیسان اوزرینه نزول ایدرك اردن اهالیسیله عقد مصالحه ایتمشلر ایدی . روملر ارتبون قومانداسیله اجنادین وغزه وبیسان طرفلرنده تجمع ایلدکاری استخبار اولنمشدقده اردنده ابوالاعور السلمی یی استخلاف ایله عمرو بن العاص ایله شرحبیل

عسکرله روملر اوزرلرینه کتدیلر . ارتبون بربیوك اردو ایله رمله یه نزول ایلمدی . بیت المقدس (قدس شریف) طرفلرنده دخی روم عسکرندن برجمعیت عظیمه اقامه ایدلمش اولدیغندن عمرو طرفندن علقمه بن حکیم الفراس ومسرور بن العکی وقدسده کی ابو ایوب المالکی رمله ده کی روم عسکریله قتال ایچون سوق اولندیلر . اوصره ده معاویه قیساریه نك محاصره سیله مشغول ایدی .

ذکر اولنان فرقهٔ اسلامیه نك هپسی حرب وقتاله طوتلدیلر . عمرو ارتبونك رفاقتنده کی عسکری بوزوب برباد ایتدیکندن ارتبون منهزملری جمع ایدوب بیت المقدسه چکلدی . اوراده کی عسکر اسلام اجنادینه نزول ایتمش اولان عمروك یاننه کتدیلر . ارتبون بیت المقدسه داخل اولدیغی وقت عمرو غزه یی استیلا ایلمدی . بونی متعاقب صبصطیه ، نابلس ، لد ، عمواس ، بیت حبرین ، یافا ، رفح مدینه لری ایله اردنك مداین سائره سی فتح اولنمشدر .

روملر مغلوبیت مذکوره اوزرینه شام حوالیسی کبی مصالحه یه رغبت کوستروب فقط مصالحه نك خلیفهٔ اکرم ایله عقدینی طلب والتماس ایلدکلرندن حضرت عمر مدینه ده علی المرتضی رضی الله عنه حضرتلرینی بالاستخلاف دار الخلافة العلیه دن حرکت واثنای راهده

یزید بن ابی سفیان وبعده ابو عبیده وخالد ملاقات خلافتپناهیلریله تشرف ایدرك جابیه یه مواصلت بیوردیلر ارتبون بو صره ده مصره فرار ایتمكله بیت المقدس اهالیسی بارگاه حضرت خلافتپناهی یه كلوب جزیه یی قبول ایتدكلرندن صلحاً بیت المقدس ومتعاقباً رمله فتح وتسخیر ایله علقمه بن الحكیم فلسطینك نصفنه وعلقمة بن مجزز دخی دیكر نصفنه والی تعیین بیورلدی . وبرنجیسی رمله ده وایكنجیسی بیت المقدسده اقامه ایدلدی .

عمرو بن العاص وشرحبیل جابیه یه عزیمتله اوراده ذات عالئ خلافتپناهی ایله ملاقات وتشرف ایلدیلر . خلیفهٔ ذیشان حضرتلری قدس شریفك فتحندن صكره شهره دخول ایله صخره یی سوپرندیدن تمیزلتدروب اوراده بر مسجد بناسنه امر اعطا ومدینهٔ منوره یه عودت بیوردیلر . قدس شریفك فتحی اصح اقواله كوره هجرتك اون بشنجی سنه سنده در . مورخلرك بعضیلری اون التیسنده اولدیغنی یازیورلر .

تفریق عطا وتدوین دواوین

زمان سعادتدن برو بیت المالدن مستحقینه عطیه لر ویریلیر ایدی . اشبو اون بش سنهٔ هجریه سنده فتوحاتك

وسعت وبیت المالك ثروتی اوزرینه امر توظیف وتدوینك قاعدهٔ مشروعه یه ربطنه لزوم کوردیکندن خلیفه حضرتلری اصحاب کرام ایله بو ماده یی مشورته وضع ایلدکده حضرت علی وعبدالرحمن بن عوف « ابتدا کندی نفسکزدن باشلاملیسکز » دیدیلر . حضرت عمر « خیر ابتدا عم اکرم رسول الله حضرت عباسدن بدأ ایله (الاقرب فالاقرب) طریقی ایله امر توظیف اجرا اولنملیدر » سویلدی .

بناءً علیه حضرت عباسدن بدأ ایله توظیف ماده سی اهل قرابت وصحابت اسلامده قدم اساسی اوزرینه بنا وبرنجی قسم (٥٠٠٠)، ایکنجی قسم (٤٠٠٠) اوچنجیسی (٣٠٠٠) وعلی الترتیب (٢٥٠٠) ، (٢٠٠٠) ، (١٠٠٠) (٥٠٠) ، (٤٠٠) ، (٣٠٠) ، (٢٥٠) ، (٢٠٠) درهم وظایف تحدید ایدیله رك صبیانه یوز درهم ومساکینه ایکیشر جریب بغدای ترتیب ایدلدی . صکره کندیسنه نفقه تعیینی اصحابدن استدی . ادارهٔ ضروریه سنه کفایت ایده جك مقداره اذن ویردیلر .

زوجات نبویه نك هر بریسنه اون بیك ویالکز عایشه رضی الله عنهایه اون ایکی بیك درهم وظیفه بالتخصیص مستحقینك اقسام واسامیسی ایچون قید جریده لری تدوین اولندی .

حضرت عمرك کندی اداره‌سیچون تخصیص ایتدیر .
دیکی وظیفه پك آز اولدیغندن اصحـاب کرام زوجات
رسـول اللهدن حفصه رضی الله عنهانك یانـنـه کیدرك
« پدریکزك تخصیصاتی پك آزدر . بزم افاده‌مزدن بحث
اولنمقسزین تزییدینی سن کندولرینه اخطار ایله » دیدیلر
حضرت حفصه کیفیتی خلیفه‌یه عرض ایلدکده « بونی
سکا سویلیان کیملردر » دیو سؤال بیوردی . « سویلیانلرك
اسملرینی بیان ایتمیه‌جکمی کندولرینه سوز ویرمشم» جوابنی
ویردی . خلیفه‌ء اکرم حضرتلری « بندن مقدمکی
دوستلرم رسول الله وابوبکر الصدیقك اثرلرندن آیریله‌مم .
زیرا ایرلسه‌م یوکم اغرلەشیر . انلره یتشه‌میوب کیروده
قالمش اولورم . » بیوردیلر . واخر عمرلرینـه‌قدر قوت
ضروریدن فضله بیت المالدن هیچ برشی المدیلر . رضی
الله عنه وارضاه .

جزیره‌جه بعض فتوحات

سنهٔ مذکوره جمادی الاولیسنده جزیرهٔ مابین النهرین
بلادندن بعض محللر فتح اولنمشدر .

موصل وتکریت او تاریخده روم دولتی طرفنـدن
منسوب انطاق نامنده بر والینك ید اداره‌سـنده ایدی .

فتوح عراقه مأمور سعد بن ابی وقاص حضرتلری عبدالمعتمری عسکرله تکریته سوق ایلدیکی صره‌ده عساکر مسلمینك وصولندن مقدم انطاق تکریته کیدرك اطراف شهری خندقله احاطه وجزیره‌ده‌کی عربلردن رومله تابع ایاد وتغلب ونمر وشهارجه قبیله‌لرینی محافظه‌یه تعیین ایتمشیدی . عبدالله عسکرله کلدکده مقاومت کوستردیلر . محاصره قرق کون ممتد اولدی . وایام مذکوره ظرفنده یکرمی ایکی دفعه محاربه وقوعبولدی . بلده ایچنده مضایقه تحمل اولنه‌جق درجه‌یی کچدیکندن عربلر امان طلب ایلدیلر . هپسی مسلمان اولمق شرطیله امان ویرلدی قبائل مذکوره اسلامیتی قبول ایله مجاهدینه ملحق اولدیلر محصورین سائره‌جه مقاومته اقتدار قالمدیغی جهتله تکریت فتح وتسخیر ایدلدی .

عبدالله تکریتك فتحندن صکره ربعی بن الافکلی بنی تغلب وسائر قبائل عربله موصلك فتحنه مأمور ایلدیکندن کیدرك بعدالمحاصره موصلی وبعده جبل الاکرادی فتح ایتدیلر . قرقیسادخی سنهٔ مذکوره فتوحاتندندر .

مداینك محاصره‌سی

مداین ازمنه قدیمه‌ده (کته‌سیفون) نامیله مشتهر

ودجله ساحلنده یدی مدینه‌دن مجتمع برشهرجسیم اولوب ساسانیان دولتنك پایتختی ایدی. مداین مرقومه‌دن عربلرجه (بهرسیر) دنیلان اردشیر مدینه‌سی نهر دجله‌نك صاغنده ودیکرلری صولنده ایدی .

بوقاروده ذکر اولندیغی اوزره قادسیه وقعه‌سندن صکره سعدبن ابی وقاص حضرتلری حرکت آتیه‌سنی مرکز خلافتدن استیذان ایدرك کندولری امره انتظاراً عسکرله قادسیه‌ده انتظار ایده‌یور ایدی . الدیغی امر اوزرینه احمال ونسوانی براز عسکرله قادسیه‌ده ترك ایدرك اردوی اسلامی بالاستصحاب حرکت بیوردیلر .

قادسیه هزیمتی اوزرینه ایران امراسی یزدجردك امریله بعض ترتیبات وتدارکانه قیام ایدوب رؤسادن نخیرجان ومهران وهرمزان وسائر امرا تکثیر قوته اعتنا ایده‌یورلر ایدی. سعد حضرتلری زهرة بن الحیوة ایله شرجیل بن السمط وعبد الله بن المعتمری برفرقه ایله مقدمة الجیش اولمق اوزره ایلرو سوق ایلدی . مقدمة الجیش رستن نام موضعه واصل اولدقلرنده تصادف ایلدکلری برایران فرقه‌سنی حرباً طاغتدیلر. شوفرقهٔ منهزمه‌یی تعقیب ایلدکلری اثناده سعد حضرتلری اردوسی ایله مقدمه‌یه یتشوب برلشدی. اسلام اردوسی بابله تقرب

ایلدکده اوراده‌کی فرس عسکری حصاردن چقوب مدافعه‌یه قیام ایتمکله حرباً جمله‌سی پریشان اولوب بر قسمی هرمزان ایله اهوازه، دیگر قسمی نخیرجان ومهران ایله مداینه طوغری قاچدیلر. بابل شهری عسکردن خالی قالدیغندن فتح اولندی.

سعد زهره‌یی ایلرویه سوق ایله کندولری امرادن بکیر بن عبدالله وکثیر بن شهاب ایله اردویی الوب دجله نهرینی مرور ایلدیلر. اثنای راهده بر ایران فرقه‌سنه راست کلدکلرندن بالتنکیل کوثی‌یه واصل اولوب کوثی شهرنده‌کی ایران شهریاری حربه قیام ایتمکله مقتول وعسکری منهزم اولدی.

اردوی اسلام بوندنصکره ساباطه کیدرك اوراده‌کی ایران عسکرینده بالمحاربه استیصال ایلدیلر. ساباط اهالیسی جزیه‌یی قبول ایتدکلرندن مصالحه ایدلدی. بعده جنود اسلامك هپسی بالاجتماع هجرتك اون بشنجی سنه‌سی شهر ذی الحجه‌سنده ساسانیان دولتنك عاصمه‌سی اولان اردشیر شهرینی تحت محاصره‌یه المشلردر.

عساکر مسلمین مداینه تقربله اوزاقدن ایوان کسرایی کوردکلرنده (هذا ما وعدنا الله ورسوله) دیه‌رك تکبیر ایلدیلر.

نوفل بن حارث بن عبد المطلب بو سنه وفات ایلدی .

وقایع { سنه ۱٦ }

مداین و جلولا و حلوانك فتحی ـ هرقلك حمصه عزیمتی و بعض فتوحات

مداین و جلولا و حلوانك فتحی

سنهٔ سابقه وقایعی بحثنده انفاً ذکر اولندیغی اوزره بابل مغلوبیتندن صکره بوزغون ایران عسکرینك برقسمی هرمزان ایله اهوازه، دیکر قسمی نخیرجان و مهران ایله کیدرك مداینی محاصره ایلمش ایدی .

مداینده اولانلر جسری قطع و اسباب محافظه یی اکماله نصب نفس اهتمام ایتمکله محاصره اوچ ماه امتداد ایلدی . اردوی اسلامك برقسمی محصورینی تضییقه دوام و برقسمیده نواحئ ایرانیه یه اچیلوب راست کلان مخالفلری پای قهر استیصال التنده چکنیه چکنیه اعدام ایده یور ایدی . مخالفت کوسترمیانلرك تأمینلری امر خلافت ایجابات مشروعه سندن اولدیغندن اومقوله لر هر درلو تأمینات و رعایته مظهر اولوب فلاحت و صنعتلریله مشغول ایدیلر .

مركز دولت اولان اردشير مدينه سنك اطرافنه منجنيقلر وضع ايله محصورينه بلانك اجيلرى طاتدرلمقده وصدمات غزاتك صلابت وشدتندن نمايان اولان صداى دهشت افزا اقطار وافاقه عكس انداز اولمقده اولديغى حالده درون شهرده مضايقه اولقدر مشتد اولدى كه محصورين كوپك وكديلره وارنجه يه قدر بوغازليوب يديلر .

اثناى محاصره ده بعضاً مبارزه ايچون قلعه دن چقان ايران قهرمانلرى كالاى حياتى قولتغنه الوب كلور وبازار مبارزه ده اوكالايى غيب ايدرك عودتندن محروم اولور ايدى

تضييقات اوزادقده ـ دكل كه مبارزه يه كلان ـ سور اوزرنده باش كوسترن بيله قالمدى . شو تضييقاتك صوك كوننده سوردن برشخص نمايان اولوب ايچروده كمسه قالمديغنى وهپسى مدينهٔ قصوايه كتدكارينى اشارتله اردوى اسلامه اكلاتدى . سعد ومسلمين اردشير شهرينه دخول ايدرك مدينهٔ قصوايه كتمك استدكارنده مدينهٔ مذكوره دجله نك عراق جهتنده اولوب فراريلر نهر اوزرنده كى جسرلرى كاملاً قالدرمش وصويك طغيانى جهتيله كچيد قالمامش ايدى . كچيد بولمق ايچون برقاچ كون اوراده قالديلر .

اول اثناده مصادف اولدقلری بر شخص دجله نك بر کچید محلنی سعد حضرتلرینه کوستروب عسکرك عبورنده کندوسی دلالت ایده جکنی سویلدی ایسه ده عربلر اویله بیوك نهرلره ات سوروب کچمامش و معبرده کی صولر ایسه اتلرك قرنلرینه اوره جق درجه ده کثرتلی بولنمشیدی سعد بویله صولره مألوف اولمیان مجاهدینی دجله دن کچورمکه جرأت ایده مدی ایسه ده مشاهده ایلدیکی بر رؤیانك تعبیرندن سلامتله کچمکه موفق اوله جقلرینی استدلال ایلدیکندن تشویق اوزرینه عاصم بن عمرو التیوز اتلی ایله همان صویه اوروب کچرکن ایرانیلر منع ایچون اوزرلرینه بر مفرزه چقاردی. مفرزه صویه اوروب فرسان مجاهدینه طوغری کلدکلرنده مجاهدین بالمقابله قارغیلری عجملرك کوزلرینه صوقغه غیرت ایلدکلرندن مدافعه یه کلانلرك کیمیسی کور کیمیسی مجروحاً صویه دوشه رك تلف اولدی. و عاصم رضی الله عنه رفقاسیله کچوب قارشویی طوتمسنی متعاقب اردوی اسلام خلقی دخی عبور ایلدی.

عساکر مسلمین عبور ایدرکن طغیان اوزره بولنان دجله نهری معبردن اطرافه نشر امواج ایتمکده و کچیدك بعض محللرنده صولر اتلرك قارنینه اورمقده ایسه ده بعض

محللرنده اياقلری يردن كسيلوب اتلر هواده قنـاد اچان قوشلر كبی صو اوزرنده يوزمكده ايدی . بوصورتله صويی كچن فرمان شجعان ارتق نهرك طغياننـدن تلاشه دوشميوب عسـاكر منتظمه كبی طاقم طاقم يان يانه كلدكلری حالده كچيورلر واموزلرنده كی قارغيلری اوزاقدن كورنلر معبری برقامشلق ظن ايديورلر ايدی . كچن عسكر هيچ بر كونه ضايعاته تصادف ايتمديلر . يالكز غزاتك بريسی حيوان ارقه سندن صيريلوب صويه دوشديكندن قعقاع حضرتلری درحال دوشـديكی يره كيدرك سـلامتله قارشو طرفه چقارمشدر .

مدينهٔ قصواده كی ايرانيلر غازيلرك اورايه ده يناشد- قلرينی كورملريله برابر بر قسمی يزدجردك فرار ايتديكی حلوانه قاچش وبر قسميده قصر ابيضه قپانوب تحصن ايتمشـيدی . قصر مذكورك اطرافی احاطه اولنـه رق تملندن صارصيـده جق درجه ده تضييق شـديد ارائه اولنديغندن محصورين استيمان وجزيه يی قبول ايله طشره چقانلر عرض اطاعت ايلمديلر .

يزدجرد اهل وعياليله حلوانه كيدركن قابل نقل اولان كرانقيمت اشـيايی برابرجه كوتوره بيلمش وثيـاب وامتعه واوانی كبی پك چوق شيلر كوتوره ميوب اوراده

ترك اولنمشیدی . هپسی اغتنام اولندی . مغتنماتك بهاسنی
بیك بشیوز قنطار دینار تخمین ایتدیلر .

حضرت سعد امر فتحی بالاکمال قصر ابیضه چقوب
ایوان کسرایی نمازکاه اتخاذ ایلدی . وایوانده کی تماثیلی
محو وتغییر ایتمیوب هیئت اصلیه‌سی اوزره براقدی .
ایوان مذکورده بلا فاصله سکز رکعت صلوة فتح ادا
بیورمشدر .

مجاهدینك بر طاقی عجملرك ارقه‌لری صره کیدوب
قاچرمقده اولدقلری اشیایی اللرندن اخذ واغتنام ومخالفت
ایدنلری اعدام ایلدیلر . نهروان طرفنده کتمکده اولان
عجملری زهرة بن حیوة حضرتلری عسکرله تعقیب
ایتدیکندن کوپری اوزرنده یتشوب اللرنده نه‌وار ایسه
نزع ایتدی . کسرانك تاجی وسائر بعض قیمتدار اشیاسی
بونلردن النان یوکلر ایچنده ظهور ایلدی . قعقاع بن عمرو
حضرتلری ایکی استر یوکی اشیایی برسوارینك کوتورمکده
اولدیغنی کوروب النده‌ن المغله ساسانیان پادشاهلرینك
مفتخر اولدقلری برطاقم اسلحه دخی شوجوالرك ایچلرنده
ظهور ایتمشدر . مغتنمات مذکوره‌نك خمسی بالافراز
فتوحاتی حاوی مکتوب ایله بارکاه خلافته تقدیم وماعداسی
بین المجاهدین تقسیم اولندی .

اوارالق سعد حضرتلرينك رفاقتلرنده‌كى عساكر مسلمينك مقدارى التمش بيك نفر ايدى‌كه ايچلرنده پياده اوليوب جميعسى سوارى ايديلر. هر سوارى‌يه اون ايكى بيك درهم اصابت ايلدى.

ايوان كسراده‌كى قاليچه‌نك طول وعرضى التمشر ارشون اولوب اوزرنده مجوهراتك انواعندن معمول نقوش فاخره نقش وترسيم اولنمش وبونقشلرك درونده يوللر، نهرلر، تمثاللر اغاجلر ودرلو درلو چيچكلر ترسيم ايدلمشيدى‌كه موسم شتاده ايوانه باقانلر كندولرينى ياز فصلنده كوزل باغچه‌لر ومسيره‌لرده ظن ايدرلردى. قاليچه مركز خلافته كوندرلدكده حضرت عمر انى پارچه‌پارچه كسدروب اصحاب كرامه تقسيم ايلدى. حضرت على كندى حصه‌سنه اصابت ايدن پارچه‌يى يكرمى بيك درهمه صاتمشدر.

فرسلر مداينه‌دن حلوانه قاچدقدن ومداين فتح اولندقدن صكره غزاة كرام جلولا اوزرينه كيدلمسنى تنسيب ايتديلر. زيرا جلولا ايران ممالكنه كيديله‌جك يوللرك باشنده واقع برنقطه اولديغندن اورادن ممالك مذكوره‌يه كيدلمكده سهولت وار ايدى. سعد حضرتلرى مقام خلافتدن استيذان ايتدكده خليفهٔ اكرم حضرتلرى

هاشم بن عتبه اون ایکی بیك نفر سواری ایله کوندریلوب جلولانك استیلاسنی و قعقاعك مقدمة الجیش تعیینیله جلولا وحلوانك ضبطندن صکره قعقاعك مقدار کافی عسکرله عراق وکوهستان اراسنده ابقاسنی امر ایلدیکندن عسکر اسلام جلولایه طوغری اچلدی.

ایران یوللرینك جلولاده متفرق اولدیغی جهتله ایرانلولرك طاغلری قورقوسندن ناشی امراء ایرانیه‌دن مهران رازی خندق انشاسیله اورایی استحکام التنه المش ایدی. خلیفه‌نك امری اوزرینه هاشم بن عتبه اون ایکی بیك نفر سواری ایله جلولایه طوغری یوله چقاریله‌رق قعقاع بن عمرو مقدمة الجیش اتخاذ اولندی. هاشم عسکرله جلولایه تقرب ایتدکده خندقلرك اطرافنی عسکرله احاطه وایرانیلری محاصره ایلدی. امر محاصره سکسان کون ممتد اولدیغی حالده ایرانلولرك بر بریتی ولی ایدن امدادلری برلشه‌رك محاصره‌نك صوك کونلرنده طرفین میانه‌لرنده محاربه باشلادی.

مسلمینك صولت دلیرانه‌لرندن ایرانیلره عارض اولان تلفات لیلة الهریرده‌کی تلفاتی چکوب شو اثناده من طرف الله ظهور ایدن پك شدتلی بر قاصرغه‌یی بر ظلمت دهشت افزا تعقیب ایتمکله فرسلرك اتلولری تلاش وحیرتله خندق

درونده دوكلديلر . مجاهدين دين شو حالدن خبراليرينى متعاقب قعقاع عسكرله خندقك قپوسنى طوتمقله خندقك ضبط اولنديغى بين العساكر شايع اولوب مجاهدينك هپسى خندقلره طولديلر . دشمن عسكرى يانغين ايچنده قالمش ابنيه درونندن قاچانلرك قپويى غيب ايله كندولرينى تهلكه‌لره چارپوب فرار ايديشلرى كبى مخلص وتهلكه‌يى فرق ايتمكسزين هول جان ايله اوته‌يه بريه قوشاركن عسكر اسلام يقه‌لدقلرينى اولدرمكده ايديلر . بقية السيوف تلاش عظيم ايله جسره طوغرى قوشديلر . كيمسنك بينديكى آتك اياغى يارلدى . كيمسى آتله برابر يره يقلوب بوينى قرلدى . غزاة كرام ايسه فرصتى بر دقيقه بيله فوت ايتميوب يقلانلرى پايمال وقاچانلرى استيصال ايده يورلرايدى . پك آز ايران عسكرى قورتيله بيلمكله ماعداسى تلف اولمشدر . اوكون مقتول اولان دشمن عسكرينك مقدارى يوز بيك نفرى كچدى .

جلولانك بووجهله فتحى ميسر اولوب جانلرينى قورتاران فرسلر خانقين طرفنه طوغرى قاچديلر . قعقاع اشبو فراريلرى تعقيب واتلاف ايله اوغراشوب كيده يورايدى . جلولاده انهزام خبرى ايسه قولپراشايعهٔ مدهشه‌سى كبى حلوانه قدر يايلمش اولديغندن يزدجرد اوراده ديكمش

طوتدره میوب حشر شوم نام امیری حلوانده اقامه وکندوسی ری طرفلرینه فرار ایلدی ·

مسلمین جلولادن ایرانیلری سیلوب سوپردکدن صکره قعقاع اسلام عسکرینك برفرقه‌سیله یوزیی حلوانه ۳۸ چویروب تقرب ایلدکده حشرشوم یانند‌ه‌کی عسکرله مدافعه‌یه چقمسیله برابر کندوسی مقتول وعسکری منهزم اوله‌رق حلوان دخی فتح اولندی ·

جلولا وحلوان غنائمنك خمسی مدینه‌یه کوندریلوب ماعداسی غزاة مسلمین ارالرنده تقسیم اولنمش وهرنفره طقوز بیك درهم اصابت ایتمشدر ·

حلوانك فتحندنصکره حضرت عمر افندمزه مراجعتله یزدجردایله باشنده بولنانلرك اوزرلرینه کیتمکی استیندان ایتدیلر ایسه‌ده سوادایله جبل ارا‌سنده سهولت مروره مانع اوله‌جق صعوبتلی یرلر اولوب شمدیکی حالده ایلرو کیدلمامسی امراولندیغندن عزیمتدن صرف نظر ایدلدی ·

وهاشم بن عتبه جلولادن مداینه عودت ایلدکده ادین نامنده برعجم سرداری عسکرله سهله کلدیکنی ایشتمکله ضرار بن الخطاب رفاقتیله سوق ایلدیکی فرقهٔ عسکریه ماسبذان نام محلده یتشوب بالمحاربه ادین مقتول وعسکری منهزم اولدی · منهزملر طاغلره التجا ایتدیلر · ضرار

تأمين ايله جمله سنى جلب و يرلرنده اسكان ايدرك مدينه يه عودت ايلدى .

جبله وقعه سى

ملوك غساندن جبلة بن الايهم اشبو اون التنجى سنهٔ هجريه ده مدينهٔ منوره يه عزيمت و ذات عالىٔ خلافتپناهى ايله ملاقات ايدرك برابرجه حجه كتمشيدى .

برنجى كتابك ايكنجى قسمنده واقع غسانه دولتى مبحثنده كيفيتى تفصيل اولنديغى اوزره بنى فزاره دن برشخصه برلطمه اورديغى جهتله خليفه حضرتلرينك اعطا بيورد قلرى حكمدن منقبض اوله رق شامه و اورادن قسطنطينيه يه فرار ايله ارتداد ايتمشدر .

هرقلك حمصه عزيمتى و بعض فتوحات اسلاميه

روم امپراطورى هرقل سبقت ايدن محاربه لرده بونجه مغلوبيتلره تصادف ايتمشيكن - من جرب المجرب حلت به الندامه - ديميه رك صوك نفسده كى حركت مذبوحانه كبى بركره ده بخت و طالعنى امتحان ايچون مجموع قوتنى جمع ايله مجاهدين اسلام ايله حرب ايتمكى بالملاحظه جزيرهٔ مابين النهرينك - يدنده قالمش اولان - اجزاسندن و سائر

بلاد رومدن اوچیوز بیك موجودی حاوی بربیوك اردو جمع ایلدیکی ابوعبیده حضرتلرینك مسموعلری اولدقده شامه چکلمك واوراده قوتلرینی برلشدرمك اوزره حمصی ترك ایتمسنی متعاقب روملر حمصه کیردیلر . بوتدبیرك یولسزلغندن بحثله خلیفه‌نك اعطا بیوردیغی امر اوزرینه شامه کیده‌میوب مناسب برمحلده تحصن ویاهجوم ایله محاربه جهتلرندن هانکی برینك خیرلو اولدیغی مذاکره اولندقده خالد بن الولید «مظفریت عسکرك کثرتنه تابع اولمیوب صدق نیت وثباتده اولدیغنی بیان ایله برابر جناب حقه متوکلاً بی قید وفتور اختیار حرب اولنمسنی» تنسیب ایلدی . بناءً علیه مجاهدین حمص یولنی طوته‌رق اوکلرینه کلان روم عسکرینی حرباً پریشان وبتکرار حمصی ضبط ایتدیلر .

بوصره‌ده سعد بن ابی وقاص حضرتلری فتوح عراقی نصیبین حوالیسنه طوغری ایلرو کوتورمکه دوام ایتمکده اولدیغی خبرلری شایع اولدیغندن هرقلك امریله تجمع ایدن اردونك جزیره اهالیسندن معدود قسم اعظمی ایریلوب مملکتلرینه طوغری صاوشدیلر . واردوی مذکورك بقیه‌سی برمحاربه یه بیله مقاومت ایده‌میه‌جکلرینی اکلادقلرندن عسکرك هپسی چکیلوب مملکتلرینه کتدیلر .

دیکر طرفدن ابو عبیده حضرتلری عیاض بن غنمی جزیره بلادینی فتحه مأمور ایتدیکندن عیاض عسکرله کیدرك رقه‌یی بالمحاصره اراضی بیت المالك اولمق واهالی جزیه ویرمك شرطیله صلحاً ضبط ایلدی .

بوندنصکره عیـاض ولید بن عقبه‌یی جزیره‌ده واقع وروملره تابع ایاد بن نزار قبیله‌سنك بر طاقمی اوزرینـه کوندروب قبیلهٔ مذکوره دها اول سائر بلاد رومه نقل وفرار ایتمش اولدقلری خبری آلندیغنـدن کیفیت بارکاه خلافته لدی العرض «قبیلهٔ مذکوره اعاده اولنمز ایسـه ایادیٔ مسلمینده بولنان بلادده موجـود روملرك ملکدن اخراج اولنه‌جغی» طرف خلافتدن هرقله اشعار اولندی هرقل ایسه حضرت عمرك آدینی ایشتدکجه دپه‌دن طرناغه قدر وجودی رعشـه‌دار اوله‌جق درجـه‌ده قورقمش اولدیغندن درحال قبیلهٔ مذکوره‌یی اعاده ایتدردی .

بونلردن درت بیـك کیشی جزیره‌ده‌کی سـائر قبائل عرب ارالرینه طاغیله‌رق بقیه‌سی ابو عبیده حضرتلرینه مراجعت ایلدیلر . قبیلهٔ مذکوره خلقنه جبراً دین اسلامك قبول ایتدیرلمسنی خلافت عظمایه عرض ایتدکده (لا اکراه فی الدین) نص جلیلی حکمنجـه اجبـاره جواز شرعی اولمدیغی جوابی ویرلمکله قبیلهٔ مرقومه رئیسلری دار

الخلافة العلیه یه عزیمت وجزیه نامنك صدقه یه تحویلیله مکلف طوتلرینی التماس ایلدیلر . جزیه نك ایکی مثلی صدقه نامیله ویرکو ویرملك اوزره قبول واستدعالرینه بناءً امیرلری ولیدبن عقبه عزل ایله برقسمنه فرات بن حیان ودیکر قسمنه هند بن عمر الجملی امیر تعیین بیورلدی .

شو اثناده عیاض بلامحاربه حرانی وسعد بن ابی وقاص طرفندن مأمور ابوموسی الاشعری بعدالمحاربه نصیبینی صلحاً فتح ایتدکلری کبی عیاض بن غنم بالذات عزیمتله ماردین ودارایی وابوعبیده طرفندن مأمور عثمان بن ابی العاص صلحاً ارمنیه حوالیسنك بعض بلادینی وحبیب بن مسلمه بالمحاربه اورفه یی ضبط ایلدی .

صامصاد، سروج، نواحیٔ فرات، رأس العین تل موز دخی عیاض بن غنم حضرتلرینك سنهٔ مذکوره فتوحاتندندر .

ابراهیم ابن النبینك والدهسی ماریه رضی الله عنها بوسنه وفات ایتدی .

وقایع { سنه ۱۷ }

آمد شهریله سائر بعض بلادك فتحی ـ خالد بن الولیدك عزلی ـ بصره و كوفه نك بناسی ـ بحرین و قوعاتی ـ اهواز و سوسك فتحی ـ وضع تاریخ هجری

آمد شهریله سائر بعض بلادك فتوحاتی

فتوحات مذكوره دن صكره ابو عبیده رضی الله عنه حضرتلرینك امریله عیاض بن غنم رضی الله عنه جزیرهٔ مابین النهرین بلادندن آمد شهریله دیار بكرك سائر بلادینی فتح ایتمشدر.

عیاض شهر مذكوری محاصره ایتدكدن صكره خیلی محاربه‌لر وقوعبولدی . لكن سورك متانتی جهتیله تسخیری مشكلاته تصادف ایتمشیدی . سور كشف و معاینه ایدلدكده شهرك جهت شرقیه‌سنده بولنان شمدیكی حكومت قوناغنك بولندیغی موقعه متصل سورده‌كی صو دلیكی توسیع اولنورایسه اورادن ایچرو كیریله‌بیله‌جكی اكلاشلدیغندن كیجه قراكلق باصدقده غزاة كرامدن بعضیلری او دلیكی بر انسان كیره بیله جك قدر توسیع ایتدیلر.

شهره دخول ایده‌جك اولانلر موقع مذکور جوارنده بولنان قپویی آچق وخارجه‌ده‌کی عسکر اوقپودن ایچ قلعه‌یه کیرمك اوزره ابتدا اصحاب کرامدن حضرت صعصه ومتعاقباً خالد بن الولید حضرتلرینك مخدوملری سلیمان رضی الله عنهم دایکدن ایچرو کیردیلر. ویکرمیدن متجاوز مجاهدین کرام دخی برد برر انلری تعقیب ایلدیلر.

سوردن ایچرو کیرن غازیلر دلیکه ایکیوز خطوه قدر اوزاق اولان وصکره باب الفتح نامیله اشتهار ایدن سور قپوسنه هجوم ونوبتجیلری اعدام ایله قپویی اچدیلر. اوجهتده‌کی مجاهدینك هپسی قپودن ایچرو کیروب ظلمت لیلده الدقلری تکبیر صدالری ایچ قلعه‌ده‌کی سورك دیوارلرینه عکس انداز اولدیغی حالده شمدیکی قلعه جامعنك بولندیغی موقعه طوغری ایلرو لدیلر.

روملر شوقضاء ناکهانیدن شاشروب کمال تلاشله مدافعه‌یه قیام ایلدکلرنده اوموقعده یکرمیدن زیاده مجاهدین شهید اولدی. غازیلر اوکیجه صباحه قدر روملرله حرب ایدوب صباحلین ایچ قلعه کاملاً ضبط ودرونده‌کی روم عسکری قتل اولندی.

ایچ قلعه دینلان محل ایله شهرك میانی دیکر بر سور فاصل اولدیغندن شهرده‌کی روم عسکری هرنقدر مقاومته

چالشمق استدیلر ایسه‌ده الله تعالی حضرتلری هربریسنی شجاعت مجسمه‌ـه اولمق اوزره خلق بیورمش اولدیغی فدایلره قارشو قومق صاعقه‌لره قارشو طورمقدن فرقسز اولدیغنی وسورك دیکر قپولرینی خارجدن چویرمش اولان عساکر اسـلامیه دخی ایچرو کیررلر ایسـه شهرده‌کی روملردن شخص واحدك بیله صاغ قالمیه‌جغنی اکلادقلر. ندن روملر شهری صلحاً ایادیٔ مسلمینه تسلیم ایلدیلر.

سلیمان بن خالد بن الولید حضرتلری اوکیجه‌ده‌کی هجومده شهید اولان مجاهدین ایچنده اولوب شـهدای مشارالیهم حضراتنك مدفن شریفلری جامع مذکورده‌در.

مدینهٔ آمدك فتحنی متعاقب اصحاب کرامدن صعصعه رضی الله عنه شهره عامل تعیین اولنه‌رق عیاض بن غنم هانی ومیافارقین مدینه‌لرینی فتح ایچون عزیمت ایتـدی. صعصعه حضرتلری لیلهٔ هجومده الدیغی یاره‌دن متأثراً چندکون صکره عازم دارنعیم اولمشدر. دیاربکره دولت اسلامیه طرفندن الك ابتدا والی اولان ذات مشـارالیه صعصعه رضی الله عنه حضرتلریدر.

مدینهٔ آمدك فتحنی متعاقب میافارقین وهـانی وبعده ارزن الروم (ارضروم) وبتلیس واخلاط مدینه‌لری فتح اولندی.

بعض روایتجه جزیره بلادینك فتحنده خالدبن الولید حضرتلری برابر ایدی. آتیده محرر کیفیته نظراً روایت مذکوره نك صحتی استدلال اولنور.

ملاطیه شهری سنهٔ مذکوره ده حبیب بن مسلمه واسطه سیله فتح اولنمشدر.

خالد بن الولیدك عزلی

خالدبن الولید حضرتلری مدینهٔ آمدده واقع حمامده اغتسال ایدرکن وجودینه دلك ایدیلان علاج ایچنده خمر بولندیغی وکندوسنی مدح ایدن اشعث نام شاعره اون بیك درهم جائزه ویردیکی مسموع خلافتپناهی اولدقده اعمال مأموره سنك جمله سندن عزل ایله « خمر ایله تداوی نه دیمك اولدیغی » استعلام بیورلدی. حضرت خالد علاج ایچنده خمر اولدیغنی بیلمدیکی و بعد التداوی مغسولاً حمامدن چقدیغی جوابنی ویردی ایسه ده « خالد اقامه وقلنسوه سی باشندن نزع اولندقدنصکره عمامه سنك صارغیسیله اللری باغلانوب اشعثه ویردیکی جائزه یی بیت المالهٔ عائد غنائمدنمی یوقسه کندی کیسه سندنمی ویردیکی لدی السؤال بیت المالهٔ عائد غنائمدن اولدیغی

افاده ایدر ایسه خیانتنی اعتراف وکندی مالندن ویرمش ایسه اسراف ایتمش اوله‌جغندن علی کلا التقدیرین هر -
برعملدن معزول اولمق اوزره مدینه‌یه احضار ایدلمسی » طرف خلافتدن ابوعبیده حضرتلرینه امر بیورلدی . ابو
عبیده منبر اوزرنده اوطوروب حضرت خالد امره تطبیقاً اقامه ایدلدکدن صکره برید واسطه‌سیله استنطاق
اولندقده هیچ برجواب ویرمدیکندن بلال حبشی حضر-
تلری یرندن قیام ایله « خلیفه‌نك امری بومرکزده‌در »
دیدکدن صکره حضرت خالدك قلنسوه‌سنی باشندن نزع وعمامه‌سنك صارغیسیله اللرینی بند ایدرك «اشعثه ویرد-
یکك جائزه‌یی بیت المالدنمی یوقسه کیسه‌کدنمی ویردك»
دیو سؤال ایتدی . حضرت خالد « کیسه‌مدن ویردم »
جوابنی ویردی . بلال قلنسوه‌یی‌ینه خالدك باشنه وضع ایله
اللرینك باغنی چوزوب صارغی‌یی‌ینه کندی الیله
قلنسوه‌نك اوزرینه صاردی . حضرت خالد بومعامله‌دن
اصلا تأثر کوسترمیوب «بز آمرلرمزك امرلرینه مطیعز»
دیمکدن بشقه برشی دیمدی .

ابوعبیده حضرتلری خالده تکریماً مدینه‌یه احضاری امرندن بحث ایده‌میورایدی . خالد ایسه معزولمیدر دکلمیدر بیله‌میوب متحیر قالدیغندن ابا عبیده‌یه مراجعت وحالی

نه‌رکزده اولدیغنی سؤال ایلدی . حقیقت حال افاده ومدینه‌یه ارسال اولنمغله حضور خلیفه‌یه وصولنده « یا امیر المؤمنین بنم حقمده لایق کوردیککڭ معامله‌لردن طولایی سنی جماعت مسلمینه شکایت ایلدم » سویلدی . حضرت عمر « شو یدنده‌کی ثروتی نره‌دن جمع ایلدڭ » بیوردیلر . حضرت خالد « بکا عائد غنائمدن » جوابنی ویردی . خلیفه ثروتڭ مقدارینی استیضاح ایلدکده « آلتمش بیڭ درهم قیمتنده اوله بیلور » سویلمکله لدی التقویم مقوملر اموال موجوده‌سنی سکسان بیڭ درهم قیمتنده کوستردکلرندن یکرمی بیڭ درهمی افراز وبیت الماله تسلیم اولندی .

فتوحات اسلامیه‌نڭ اڭ بیوکلری و ممالك مفتوحه‌نڭ قسم اعظمی حضرت خالدڭ سیف همت وسطوتیله قازانلمش وزمان سعادتدن برو جهاد وتوسیع بلاد حقنده‌کی خدمات علیاسی نامنی تقدیس ایده‌جك بر درجه‌یه وارمشکن جانب خلافتدن حقنده نمایان اولان معامله‌لردن طولایی لسان عمومی طرف طرف تعریضاته باشلادی . خلیفهٔ اکرم رضی الله تعالی عنه حضرتلری « خالدڭ عزل ومؤاخذه‌سی آنڭ بر کونه خیانت وقصورندن ، یاخود کندوسنڭ اکا بعضندن نشئت ایتمیوب انجق مظفریات

متابعه‌سندن ناشی عموم جانبندن حقنده حس اولنان نیات وتوجهات سؤ اعتقادی انتاج ایتمامك ملاحظه‌سیله هربر مظفریت و موفقیت حق تعالی حضرتلرندن اولدیغنی وخالد بوبابده برواسطه‌دن عبارت ایدوککنی جمله‌یه کوسترمك ایچون اومعامله‌لری اجرا ایلدیکنی » بلاد وامصاره تحریراً اعلان ایتدکدن صکره حضرت خالدی حضورعالیلرینه جلب ایدرك « ای وجودینی امت محمدك شاننی اعلایه وقف ایتمش اولان سیف الهی والله بنم یانمده هم محبوب همده کریمسین » دیو تلطیف ایله برابر بوندن مقدمجه نزع ایلمش اولدیغی اموالی بتکرار اعاده بیوردیلر رضی الله عنهما ٠

بصره وکوفه‌نك بنالری

هجرتك اون‌دردنجی سنه‌سی بحر فارس جهتنده برمدینه انشاسی تصور اولنه‌رق امر تخطیط اجرا وبر مسجدشریف بنا اولندیغی سنهٔ مذکوره وقایعی صره‌سنده بیان اولنمشیدی ٠

مداین حوالیسنده بولنان عربلرك وخامت هوادن مزاجلرینه انحراف ولونلرینه تغیر عارض اولدیغی مدینهٔ منوره‌یه کیدوب کلمکده اولانلرك یوزلرندن اکلاشلمقله عراق

حوالیسنده مزاجلرینه موافق ایکی مدینه یاپلمسنه امر اعطا و مواقع لازمه‌نك کشفی ایچون مأمورلر دخی تعیین وارسال اولندی .

مقدما بحر فارس جهتنده تخطیط اولنمش اولان موقع مذکورك و حیره ایله فرات اراسنده واقع خصبا نام موقعك الویرشلی اولدقلری تحقق ایتمکله بالاستیذان النان امر خلافتپناهی اوزرینه برنجی موقعده بصره وایکنجیسنده کوفه شهرلرینی قامشدن بنا ایلدیلر . صکره ایکیسیده محترق اولمغله امر خلافتله کرپیجه تحویل اولندی .

کوفه شهری حوالیٔ عراقیه‌یه مرکز اتخاذ اولنه‌رق اوراده برقصر امارت دخی یاپلمش و عراق امیرالجیشی سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه حضرتلری مداینده‌ن کوفه‌یه نقل بیورمشدر .

حلوان، ماسبذان، قرقیسیا، موصل شهرلرینك هر بریسی ملحقاتیله برابر کوفه‌یه ربط ایدلمشدرکه حلوانده قعقاع، ماسبذانده ضرار بن الخطاب، قرقیساده عمر بن مالك، موصلده عبدالله بن المعتمر عامل ایدیلر . مداین طرفلرندن بولنان عربلردن کوفه وبصره‌یه نقل واقامت مراد ایدنلرك عزیمتلری امر بیورلمغله جانی استیان کیدرك

دیلدیکی محلی مسکن اتخاذ ایتدی. و بصره یه عاصم بن الدلف و کوفه یه ده ابو هیاج بن مالك والی تعیین بیورلدی.

بحرین وقوعاتی

ابو بکر الصدیق رضی الله عنه افندمزك اثنای خلافتلرنده علاء بن الحضرمی بحرینده عامل بولنمش و موخراً عزل ایله ینه اعاده اولنمشیدی. اهل ردتله حرب اولنورکن سعد بن ابی وقاص ایله علاء الحضرمی ارالرنده بعض مرتبه خصومت سبقت ایتدیکندن سعد حضرتلرینك قادسیه مظفریتندن صکره کندوسیده انك خدمتلرینه موافق ایشلر کورمك افکاری علانك ذهننی طولدردی. واوتاریخلره قدر عربلر دکزله مألوف اولمدیغندن تجاوزات بحریه یه مقام خلافتدن رخصت یوغیکن بحر جهتندن فرسلر اوزرینه بر محاربه قپوسی اچمق استدی.

علا امیر المؤمنین حضرتلرندن استیذان ایتمکسزین او حوالیده بولنان اهل اسلامی فرسلرله محاربه یه تشویق ایلدکده انلرده موافقت کوستردیلر. بناءً علیه ترتیب ایلدیکی قوهٔ عسکریه یی اردولره بالتقسیم جارود بن المعلی، سوار بن همام، خلید بن المنذر نام ذواتك تحت

ریاستلرینه ویروب بونلرك جمله سنه خلیدی امیر تعیین وکمیلره ارکاب ایله فارس بلادینه سوق ایتدی .

اشبو اسلام اردوسی اصطخر حوالیسنه چقدقلرنده اوراده بولنان ایران سرداری هربد سفینه‌لرله اهل اسلام اراسنه صوقیلوب طوس نام محلده جمع ایلدیکی عسکری جنود اسلام اوزرینه چارپمغله میانهٔ طرفینده شدتلی محاربه وقوعبولدی . جارود وسوارك ایکیسیده شهید اولدیلر . خلید عسکرینه پیاده اوله‌رق محاربه ایتملرینی امر ایدوب جریان ایدن قتال خونریزانه‌ده فرسلردن پك چوق ادم مقتول اولدقدن صکره عساکر مسلمین براً بصره جهتنه توجه ایتدی ایسه‌ده فرسلر یوللری طوتوب مرورلرینه ممانعت کوستردیلر . خلید بصره‌یه کیده‌جك یول بوله‌مدیغندن اولدیغی محلده قالوب تدافعی حرکته مجبور اولدی .

حضرت عمر رضی الله عنه افندمز بو وقعه‌دن خبر الدقده عتبه بن غزوانی بصره‌یه ارسال وعساکر کافیه ایله خلیده امداد اولنمسنی امر ایتدی وعلاء بن الحضرمینك اویله بلا رخصت حرکتندن طولایی کندوسنی مجازاةً سعد بن ابی وقاصك معیتنه ویردی .

عتبه عامر بن لؤی قبیله‌سندن ابوسبرة بن رهم امارتیله

ترتیب ایتدیکی اون ایکی بیك سواری‌یی خلیدك امدادینه کوندردی . عاصم بن عمرو، عرفجة بن هرثمه، احنف بن قیس وسائر بعض مشاهیر شوعسکر ایچنده ایدیلر .

عساکر مذکوره ساحل طریقیله کیدرك خلیده یتشدیلر . طوس وقعه‌سندن صکره ایرانیلر هرطرفدن اقه‌رق فُرس اردرسنه یاردم ایتمکه کلمش و اردوی مذکور پك بیومش ایدی . ایکی فرقهٔ اسلامیه بالاتحاد قضاءنا کهانی کبی فرس اردوسیله چارپیشوب کوستردکلری صولت دهشت اندازانه عساکر اعدایی چیل یاوریلری کبی تارمار و هرطاقی بر طرفه فرار ایدوب اموال واشیالری مجاهدینك ایادیٔ اغتناملرنده قالدی . وخلید رفاقتنده‌کی عسکرله قورتیلوب ابوسبره‌نك اردوسیله برلکده بصره‌یه عزیمت ایلدی .

فتح اهواز وسوس وتستر

ایران سردارلرندن هرمزان قادسیه محاربه‌سنده بوزلدقدنصکره اهوازك قاعده‌سی اولان خوزستانه فرار ایله اورالری تملك ایتمش وثغور اهوازدن منادر ونهرتیر طریقلریله خارل خارل بصره‌یه تابع میسان ودست میسان طرفلرینه دست تعرضی اوزاتمقده بولنمشیدی .

عتبه بن غزوان بصره حوالیسنده ایکن سعد بن ابی وقاصه مراجعت وطلب معاونت ایتدکده نعیم بن مسعود امداده مأموراً بصره واهواز اراسنه نزول ایتمش اولدیغی حالده بنی عدویه‌دن سلمی بن القین بصره عسکرینك و حرمله بن مریطه کوفه عسکرینك امیری اولمق اوزره کوندریلوب بونلر میسانه واردقلرنده مهاجرتله خراسان طرفلرنده بولنان بنی العم بن مالك قبیله‌سنی یانلرینه استدیلر. وقبیلهٔ مذکوره‌دن غالب بن الدئلی وکلیب بن وائل الکلبی کله‌رك سلمی و حرمله ایله بالملاقاة منادر ونهر تیر طرفلرینه هجوم ایله فرسلر علیهلرینه تجاوزاته مسارعت ایده‌جکلرینه سوز ویردیلر.

سلمی وحرمله موعدده عسکرلرینی تعبیه وفرسلرله قتال ایچون لوازم حربیه‌یی تهیه ایتدکدنصکره نعیم بن مقرن ونعیم بن مسعود ایله بالاتفاق هرمزان اوزرینه عزیمت و محاربه ایتدکلرنده هرمزانك اردوسی منهزم وچوغی مقتول اولدی. وهرمزان فرار ایله سوق اهواز کوپریسنی کچوب اسلام ایله اراسنده دجیل نهری حد فاصل قالدی.

هرمزان بو هزیمت اوزرینه صلحه مجبور اولدیغندن نهر تیر ومنادرن ماعدا اهواز حوالیسنی غالب وکلیبه

ترك ايله عقد مصالحه‌يه طالب اولمش و مصالحه‌ده عقد ايدلمشكن صكره غالب وكليب ايله هرمزان اراولرنده حدوددن طولايي اختلاف ظهور ايتمكله سلمى وحرمله اورايه كيدرك غالب وكليبي حقلى و هرمزانى حقسز كوردكلرندن اصلاح ذات البينه تشبث ايلديلر ايسه‌ده هرمزان قبولدن استنكاف واكراد طائفه‌سندن استعانه ايله قوتنى آرتوروب محاربه‌يه قيام كوستردى .

عتبه بن غزوان حرقوص بن زهير السعدى‌يى غالب وكليبه امداده كوندروب محاربه ايتدكلرنده هرمزان بو دفعه‌ده منهزم ومغلوب اولمغله اهوازدن تاتستره قدر ممتد اراضئ ايرانيه فتح ايله كيفيت اميرالمؤمنين حضرتلرينه لدى العرض جزبن معاويه مقدار كافى عسكرله هرمزانى تعقيبه مأمور ايدلمش وجز سعزنام قريه‌يه‌واورادن دورقه واصل اوله‌رق اورالرى كاملاً ضبط ايتمشدر .

هرمزان بقيهٔ بلاد يدنده قالمق اوزره ينه مصالحه‌يه رغبت كوستروب حرقوص اهواز طرفلرنده‌كى عسكرينه نظام ويرمش اولديغى حالده فرس پادشاهى يزدجرد اهل اسلام ايله حرب ايتمك اوزره مروده كليتلو عسكر طوپلامقده اولديغى ايشيدلديكندن مركز خلافته لدى المراجعه نعمان بن مقرنك عساكر كثيره ايله حرقوصه

امداد کوندرلمسی ایچون سعد بن ابی وقاصه و کذلك معاونت لازمه‌نك سرعت اجراسنه دائر ابوموسی الاشعری‌یه امرلر اسطار و عراقدن کیده‌جك شو ایکی فرقه‌اوزرینه‌ده سبرة بن ابی رهم امیرتعیین بیورلمش و فرقه‌لردخی حرکت ایتمشیدی . هرمزان تدارك ایلدیکی عسکرله جنود اسلامیه‌یه قارشو کله‌رك محاربه‌یه تصدی ایتمسیله برابر اقبح هزیمتله تستره طوغری فرار ایلدی . مجاهدین درحال تعقیبه حاضرلندقلری صره‌ده بصره‌دن حرکت ایدن عسکردخی امیرلری نعمان ایله برلکده یتشمکله هپسی تستره اجتماع ایتدیلر .

ایرانیلر تستره تحصن و اسلام عسکری تستری بالمحاصره تضییق ایدرك طرفین ارالرنده سکسان دفعه محاربه وقوعبولدی . و جمله‌سنده ایران عسکری مغلوب اولدی . مجاهدین کرام عاقبت برطریق سهولت بوله‌رق تستره دخول و شهری ضبط ایلدیلر ایسه‌ده هرمزان ایچ قلعه‌یه التجا و مخالفته دوام ایدی ویردی . یانندهکی اسباب مقاومتك جمله‌سی مضمحل و هردرلو غلبه امیدی زائل اولمغله خلیفهٔ کزین و امیرالمؤمنین حضرتلرینك حقنده ویره‌جکی حکمه راضی اولدیغنی بیان و عرض استیمان ایلدی . اهل اسلام بلاشرط تستری ضبط ایله

اموال موجوده‌یی اغتنام ایتمكله هر اتلویه اوچبیك درهم غنیمت اصابت ایتمش و هرمزان خمس غنائم و خبر فتحی حاوی مكتوبله انس بن مالك و احنف بن قیس و سائر بعض ذواته تسلیماً مركزه خلافته كوندرلمشدر .

حضور خلیفه‌یه بعدالوصول هرمزان بالدفعات نقض عهد ایلدیكی ایچون مسئول طوتلدی ایسه‌ده لسان استرحام ایله جنایتنی اعتراف ایتدیكندن عفو اولنه‌رق شهری ایكی بیك درهم معاش ایله مدینه‌ده اقامتی فرمان بیورلدی .

ابوسبره رفاقتیله ابوموسی الاشعری و نعمان بن مقرن هرمزانك سوسده بولنان قرنداشی شهریار اوزرینه كیتمكله و سوس شهرینی فتحه مأمور اولدقلرندن مشارالیهم عسكرله كیدرك سوسی محاصره و تضییق ایتدیلر . ایچرودن كوستریلان مقاومت اوزرینه مجاهدین بالاتفاق دروازهٔ شهره یناشوب ضربهٔ بسالتله قپویی قردقدن صكره ایچرویه كیرمكه باشلادقلرنده اهالی صدای استیمانی رفع ایله « مصالحه مصالحه » دیو فریاد ایلدكلرندن اوراسیده ضبط اولندی .

بو اثناده ایران عسكری نهاوند طرفلرنده طوپلانمقده اولدقلری خبری التمغله نعمان بن مقرن كوفه عسكریله

نهاونده طوغری یوله چقارلدی وذر بن عبدالله بر فرقهٔ مجاهدین ایله بامر خلافتپناهی کیدرك جندیسابور شهرینی محاصره ایلدی . محاصره بر مدت امتداد ایتدکدنصکره اهالی استیمان ایتدیلر . جزیه ویرمك شرطیله محاصره یه ربطایله جندیسابور دخی ممالك اسلامیه صره سنه داخل اولدی .

جلولا و حلوانك فتحی عقیبنده اسلام عسکری بلاد عجمك ایچرولرینه یایلمری محافظه وانضباطجه مشکلاتی موجب اولور ملاحظه سیله ایلرو کیدلمامسی اولوقت امیر المؤمنین رضی الله عنه حضرتلری طرفلرندن امر بیورلمشیدی . هرمزان مدینه یه واصل اولدقدن صکره استنطاق ایدلدکده ایرانلولرك مقابله یه دوامدن وازکلمك احتمالی اولمدیغی افاده سندن اکلاشلمقله ممالك فرسك تمامیله استیلاسنه وساسانیان دولتنك اورطه دن قالدرلمسنه جانب عالیٔ خلافتدن قرار ویرلدی . بناءً علیه خلیفهٔ اکرم رضی الله تعالی عنه حضرتلری ممالك فرسك بتمامها فتحی ایچون تدابیر لازمه یه تشبث بیوروب ابوموسی الاشعرینك بصره دن بلاد فرسه طوغری چقمسنه وفقط یکده اوزاق کتمیه رك امره منتظر اولمسنه دائر مکتوب تحریر وصکره سهیل بن عدیی بلاد فرسه

كيده جك امراء عسكريه الويه سيله ابوموسى جانبنه ارسال بيورديلر خراسان لواسى احنف بن قيسه ، اردشيرخره لواسى مجاشع بن مسعود السلمى يه ، اصطخر لواسى عثمان بن العاص الثقفى يه ، بسا ودارابكرد لواسى ساريه بن زين الكنانى يه ، كرمان لواسى سهيل بن عديه سجستان لواسى عاصم بن عمروه ، مكران لواسى حكم بن عمير التغلبى يه تخصيص بيورلدى . بوندن صكره هربريسى كيدرك مأمور اولدقلرى محللرده نوجهله فتوحاته موفق اولدقلرى صره سيله كتابمزده بيان اولنه جقدر ان شاالله تعالى .

وضع تاريخ هجرى

مقدمهٔ كتابده بيان اولديغى اوزره عربلر هجرتك اون يدنجى سنه سنه قدر تاريخ متسلسل استعمال ايتمزلر ايدى . سنهٔ مرقومه ده بر داين مديوننك سنديني اميرالمؤمنين حضرتلرينه تقديم ايله استيفاى حقوق ايلدى . اشبو سندده مندرج مبالغك مديون طرفندن شهر شعبانده داينه ايفا اولنه جغى يازلمش ايسه ده هانكى سنه نك شعبانى اولديغى بيلنه مامش وبعض مخابره اوراقنده دخى تاريخجه تردد حاصل اولمش ايدوكندن حضرت عمر رضى الله عنه افندمز اصحاب

کرام ایله بالمشاوره تاریخ هجری استعمالنه قرار ویردیلر . فقط هجرت سنه‌یه ربیع الاولده وقوعبولمش ایکن سنه باشی محرم اعتبار اولندی . بعض مورخین تاریخ هجرینك بدایت استعمالنی اون التی سنه سنده کوستره‌یورلر .

وقایع {سنه ۱۸}

سنهٔ مذکوره‌ده مدینهٔ منوره‌ده خلقه قحط شدید اصابت ایدرك اجلقدن چوق آدم تلف اولمش وبونکله شام حوالیسنده شدتلی طاعون دخی ظهور ایدرك یایلمشدر بارانك انقطاعندن اراضی قوریوب کول کبی اولمغله سنهٔ مرقومه (عام الرماد) وطاعون ابتدا عمواس قریه سنده ظهور ایتمکله (طاعون عمواس) دیو شهرت ویردی . اهل مدینه‌یه اعانه اولنمسی ایچون طرف خلافتپناهیدن اوامر عمومیه نشر اولنوب ابو عبیده رضی الله عنه درت بیك یوك ذخیره ایله مدینه‌یه کلدی . وعمرو بن العاص بحر قلزم طرفلرندن خیلی ذخایر ارسال ایلدی . و اسعارده اوجوزلق نمایان اولدی .

حضرت عمر رضی الله عنه اهالی ایله استسقایه چقارق نماز قلدقدنصکره عم اکرم رسالتپناهی عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنه حضرتلرینك النی طوتوب انکله درگاه

قاضی‌الحاجاته توسل و حین توسلده طپراق اوستنه دیز چوکوپ خلقه اقبال ایله «ربکزه استغفار ایدیکز» دیدکدن صکره اغلایه‌رق جناب حقه عرض تضرع ایلدی. حضرت عباس کوز یاشلری سائل و لحیهٔ شریفه‌لری صدر عالیلرنده جائل اولدیغی حالده «الهی شکوی سکا مرفوعدر. عالم السر والخفا سن سن. شو عاجز مخلوقکی اغنا بیور» دیوب استنزال مطر رحمت ایچون دعا و نیاز ایلدی. متعاقباً بلوطلر ظهور ایله یاغمورلر یاغدی.

ابو عبیدة بن الجراح، معاذ بن جبل، یزید بن ابی سفیان حرث بن هشام، سهیل بن عمرو، اوغلی عتبه شامده طاعوندن وفات ایلدیلر. رضی الله عنهم.

یزید بن ابی سفیاندن منحل اولان دمشق والیلکنه قرنداشی معاویة بن ابی سفیان تعیین بیورلدی.

حضرت عمر رضی الله عنه شامه متوجهاً مدینهٔ منوره‌دن حرکت بیوروب سرغ قریه‌سنه بالوصول امراء اجناد ایله ملاقات ایتدکارنده وبانك شدت اوزره حکمنی اجرا ایتدیکنی خبر ویردیلر. عودت ایدوب ایتمامسی ایچون بین الاصحاب اختلاف وقوعبولمغله عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه وبا حقنده (اذا سمعتم به فی الارض فلا تقوموا علیه واذا وقعه بارض وانتم فیها فلا تخرجوا

فراراً منه) حدیث شریفنی روایت ایتمکله قریهٔ مذکوره‌دن مدینهٔ منوریه عودت بیوردیلر ·

سنهٔ مذکوره‌ده شریح بن حرث الکندی کوفه‌یه کعب بن سوار الازدی بصره‌یه قاضی تعیین بیورلدی ·

شام حوالیسنده طاعون زائل اولدقدنصکره وفات ایتمش اولانلرك میراثلری بر نهج شرعی تقسیم ومصاب اولانلر حقلرنده تعزیه وتسلیت اجرا بیورمق واو حوالی احوالنی تفتیش ایتمك ایچون خلیفهٔ اکرم رضی الله عنه حضرتلری حضرت علی رضی الله عنهی مدینه‌ده بالاستخلاف شامی تشریف ایدرك تقسیم مواریث ایله مصاب اولانلری تعزیه واحوال ولایتی تفتیش بیوردقدن صکره مدینهٔ منوره‌یه عودت بیورمشلردر ·

رها، حران، رقه عیاض وعین‌الورده، رأس العین عمیر بن سعد یدیله سنهٔ مذکوره‌ده فتح اولندیغی واقدینك روایاتندندر ·

وقایع {سنه ۱۹}

بعض مورخین مدائن و جلولانك و بلاد جزیره‌نك بو سنه ایچنده فتح اولندقلرینی بیان ایلمدیلر · قیساریه

شهری دخی سنهٔ مرقومه‌ده معاویة بن ابی سفیان یدیله فتح اولندیغی مرویدر .

بلاد مذکوره‌نك فتوحاتی سنین سابقه‌ده اولدیغی وتفصیلاتی بوندن مقدم صره‌سیله بیان اولنمشدر .

سنهٔ مذکوره‌ده مدینهٔ منوره جوارنده حرة‌لیلی دینلان محلده اتش ظهوریله صوکی جریان ایلدی . حضرت عمر رضی الله عنه افندمز صدقه ویرلمسنی امر بیوردیلر . خلق صدقه ویروب اتش سوندی .

خلیفهٔ اکرم رضی الله عنه بوسنه حج شریفی ادا بیورمشلردر .

وقایع {سنه ۲۰}

فتح مصر واسکندریه ـ عزل سعد بن ابی وقاص ـ
بعض وقایع

فتح مصر واسکندریه

حضرت عمر رضی الله عنه قدس شریفی فتح ایتدکده عمرو بن العاص مصرك فتحنه رخصت استمش واولوقت جنود اسلامیه‌نك طاغیدلمسی جائز کوریله‌مدیکندن رخصت ویرلمامشدی .

عمرو بن العاص اشبو یکرمنجی سنهٔ هجریه‌ده الدیغی رخصت اوزرینه زبیر بن العوام حضرتلریله برلکده عسکرله باب الیونه واورادن مصرك ریف قراسنه کتدیلر . جاثلیق عنوانیله معروف ابومریم نام رئیس روحانی کله‌رك کورشدکدن صکره جزیه تکلیفیله روم دولتنك مصرده بولنان مقوقسك یانه کوندرلدی . مقوقس موافقت کوستردی ایسه‌ده مقدما قدسدن اورایه فرار ایتمش اولان روم جنرالی ارتبونك کوسترمش اولدیغی مخالفت خبری اوزرینه عسکرله محاربه ایچون حرکت وعزیمت ایلدیلر . ارتبون مدافعه‌یه قیام ایتدی ایسه‌ده منهزم اولمغله عساکر مسلمین عین شمس (مطریه) جانبنه کیدرك ابرهة بن الصباح برفرقه ایله فرمایه وعوف بن مالك دخی کذلك برفرقه ایله اسکندریه‌نك محاصره‌سنه کوندرلدی .

عمرو وزبیر رضی الله عنهما عین‌شمسی شدیداً محاصره التنه الدقلرنده اهالی جزیه‌ایله صلحه رغبت کوستردکلرندن اوراسی بالمصالحه فتح اولندی .

بوندن صکره مصر ایچون مقوقسله مخابره جریان ایدرك جزیه وسائر بعض شروط ایله مقوقس مصالحه‌یه رغبت کوستروب مصالحه‌نامه یازلدی . مقدمکی محاربه‌لرده

دردست اولنان سبايانك ردى ابومريم طرفندن طلب اولندقده بونلر عندالمقاتله دائرهٔ اسارته داخل اولدقلری جهتله عمرو بن العاص موافقت كوسترمدى . كيفيت حضرت عمر رضى الله عنهك مسموع عاليلرى اولدقده سبايانك ردى امر بيورلمغله رد ومصالحه عقد اولنوب مصر فتح ايدلدى .

مصرك فتحى ختام بولدقده عمرو بن العاص اسكندريه نك فتحى ايچون حركت ايلدى . مصرك مصالحه سى خبرى قيصر هرقله بالغ اولدقده عدم قبول وقبطا اهاليسى موافقت كوسترمزلر ايسه ده اوحواليده كى روملر واسطه لريله مدافعه ومقاتله اولنمسنه امر ويرديكندن روملر مصر ايله اسكندريه ارالرنده ممانعت ومقاتله يه تصدى ايلديلر . اثناى راهده بيوك بيوك محاربه لر جريان وجنود مسلمين غلبه ايله اسكندريه سورينك اوكنه واروب اسكندريه يى اوچ ماه مدت محاصره وتضييقات وتماديه دن صكره بالهجوم شهرى ضبط ايتديلر .

بوندن صكره نوبه طرفلرينه عسكر كونديريله رك اوراليده تسخير ايتمك استمشلر ايسه ده سودان اهاليسنك اوق اتمقده مهارتلرى جهتيله جنود مسلمينك چوغى مجروح اوله رق عودته مجبور اولديلر . مبحث مخصوصنده

بیان اولنه‌جغی وجهله نوبه‌لیلر حضرت عثمانك اثنای خلافتنده دائرهٔ اطاعته داخل اولمشلردر ·

دردنجی جلدده ذکر اولندیغی اوزره اسکندریه مدرسه‌سنده فلاسفه طرفلرندن تدریس اولنان درسلر دیانت مسیحیه‌نك تغلیط و افسادینی موجب اولیور دیه‌رك قبل الاسلام مکتبلر تخریب و کتبخانه کتابلرله برابر احراق اولندیغی تاریخجه ثابتدر ·

حضرت عمرك خلافتی زماننده عمرو بن العاص استیذان ایتدکدن صکره اسکندریه شهرنده‌کی مکتبلری احراق ایله شهر مذکورده بولنان درت بیك حمام التی ای مدت شو کتابلرله قزدرلدیغنی ابن العبری روایت ایتمش ایسه‌ده شو روایتك موافق صحت اولمدیغی تحقیقات وادله ایله ثابتدر اسکندریه قصر و کتبخانه‌سی قیصرك حوالئ مصریه‌یه غزاسی اثناسنده محترق اولدی · دیو قلتن اسکندریه شهرینی نهب ایتدیرمش و ثیودوسیوس زماننده سیرابیوم مکتبی هدم اولنمش ایدوکی تاریخلرده مذکور اولوب فوریوم مدرسه‌سنه متعلق برشی ذکر اولنمامش ایسه‌ده بونك بعض کتابلری تلفدن قورتلمش و قیصر ایکنجی ثیودوسیوس زماننده اسکندریه‌ده‌کی نادر کتابلرك کافه‌سی ولایاته نقل اولنمشدر · پطریق

کیرلوس ومرشیانوس زمانلرنده اسکندریه‌ده اختلال ظهور ایدرك عجمـلرده اورایی استیلا ایتمش و بعض مورخلرك روایتلرینـه کوره عمرو بن العاصك فتحنـدن اوتوزسنه مقدم اسکندریه‌ده مکتب قالیوب مکاتب قدیمه کتابلرندن ارسطو تعالیمنك شرحنه دائر یالکز قرق جلد کتاب قالمشـیدی . بوروایاتك جمله‌سیٔ اسکندریه‌ده‌کی مکتبلر فتح اسلامدن مقدم خراب اولدیغنی اثبات ایدر .

تدقیقاته نظراً تاریخجه ثابت اوله‌یورکه اسکندریه‌نك فتحنده کتبخانه کلیاً احراق اولنمیوب اولوقت ارسطونك تعالیم فاسده‌سنه دائر فوریوم مدرسه‌سنده‌کی قرق جلددن بشقه کتاب نامنه اثر ناموجود ایدی .

مورخین اسـلامیه طرفلرندن یازلمش اولان امهات تاریخی بوعبدعاجز بر بر کوزدن کچیردم . اسکندریه‌ده کتبخانه وکتاب احراقنه دائر امهات مرقومه‌ده هیچ بر بحثه تصادف ایتمدم . اصول المعارف صاحبی مصرلی رفاعه بکك ابو الفدادن روایت ایلدیکی بر بحثی کتابنـه درج ورد ایتمشدرکه اوبحث شودر .

« عمرو بن العاص اسکندریه‌نك فتحندن صکره اوراده بولنان کتبخانه‌ده‌کی کتابلر حقنـده نه معامله ایده‌جکنی حضرت عمر رضی الله عنه افندمزدن اسـتیذان ایتدکده

احراقنه امر ویرمكله (٤٠٠٠٠٠) جلد كتاب احراق اولنوب اسكندریه‌ده بولنان (٤٠٠٠) حمام التی ماه مدت او كتابلرله قزدرلمشدر» .

بو حكایه ابوالفدانك بزه واصل اولمامش براثرنده مذكور ایسه اوراسنی بیله‌مم . حتا صاحبی ابوالفدانك یدمده موجود تاریخنده بو بحثی كوره‌مدیكم كبی دمشق ابوالفدانك «تاریخ ابن كثیر» دیو معروف اولان كتابنده دخی اویله بحثه تصادف ایده‌مدم . مع مافیه حكایهٔ مزبوره تاریخلرده مندرج اولسه بیله موازنه وتدقیق اولنسه التی ای (۱۸۰) كونی حاوی اولوب ایام مذكوره‌نك عدد حمام اولان درت بیكه حاصل ضربی (۷۲۰۰۰۰) عدده مساوی اولمسیله (٤٠٠٠٠٠) جلد (۷۲۰۰۰۰) عدده تقسیم اولندیغی حالده هرحمامه كونده یارم جلد اصابت ایدر . یارم كتاب ایله - دكلكه برحمامك اقشامه قدر قزدریلوب ایشلدلمسی - بر تنجره صوبیله قینادلمسی ممكن اوله‌میه‌جغی بدیهیدر . بوموازنه حكایهٔ مذكوره‌نك سراپا مصنوع اولدیغنی اثباته كافیدر .

كاتب جلبی وناصرالتواریخ صاحبی كبی بعض متأخرینك بو مبحثه دائر یازدقلری سوزلرك هیچ بریسی امهات تواریخه مستند دكلدر . روایت مذكوره‌نك

منشأ ومأخذ انتشاری مرقوم ابن‌العبری‌نك اثریدر. اشبو ابن العبری فرانسزلرجه «ابو الفرج» دیو معروفدر [۱]

سعد بن ابی وقاص حضرتلرینك عزلی

سعد بن ابی وقاص حضرتلری نمازی کوزل قلدر-مدیغنه و مرافعه‌لرده دقت و تقسیم غنائمده عدالت ایتمدیکنه دائر شکایت وقوعبولدیغندن امیر المؤمنین حضرتلری تحقیق ایچون کوندردیکی محمد بن مسلمه تحقیق اکمال وکندوسنیده مدینه‌یه احضار ایتمش وشکایتك بی‌اساس اولدیغی حالده بعض احتیاطه رعایةً مدینه‌یه کله‌جکی

[۱] اشبو (ابو الفرج) آسیای صغرده واقع ملطیه‌لی هرون بن توما نامنده بریهودینك اوغلی ایدی. اصل اسمی مار-غریغورس در. هجرتك (۶۲۲) سنه‌سنده تولد ایدوب اوائل حالنده باباسی تومادن فن طب اوقودقدن صکره انطاکیه‌یه عزیمت واوراده قبول نصرانیت ایتمش و ملت یعقوبیه علماسندن سریانی وعربی و یونانی لسانلرینی اوکرنوب برمدت انطاکیه‌ده اقامتله بعده غوبا وصکره حلب سریانی ملتی ریاست روحانیه‌سنده بولنمشدر. بریسی سریانی ودیکری عربی لسانی اوزره ایکی بیوك تاریخ عمومیسی واردر. عربی لسانیله محرر تاریخی لاتین لسانته ترجمه اولنه‌رق (۱۶۶۳) سنهٔ میلادیه‌سنده اکسفورده وسریانی لساننده‌کی تاریخی (۱۷۷۹) سنهٔ میلادیه‌سنده لیپسیقده طبع اولنمشدر.

وقت توكیل ایلدیكی عبدالله بن عبدالله الانصاری یرینه تعیین بیورلمشدر.

بعض وقایع

بحرین عاملی قدامة بن مظعون شرب خمر تهمتیله عزل وحقنده حد شرعی اجرا بیورلدی. وحركت غیر مرضیه‌لری جهتیله نجران یهودیلری كوفه‌یه وخیبر یهودیلری بشقه دیاره اجلا اولنه‌رق خیبر یهودیلرینك اللرنده‌كی وادی القری اراضیسی مسلمینه تقسیم اولندی.

اسید بن حضیر، زوجة النبی زینب بنت جحش، جزیره والیسی عیاض بن غنم، بلال حبشی، انیس بن مرثد، سعد بن عامر بن خدیم، صفیه بنت عبدالمطلب بوسنه وفات ایتدیلر رضی الله عنهم.

وقایع { سنه ٢١ }

نهاوند وقعه‌سی وبعض فتوحات ـ همدان وبلاد سائره فتوحاتی ـ بعض وقایع

نهاوند وقعه‌سی

اهوازك فتحیله یزد جرد مروه فرار ایتدكده باب وسند وخراسان ملوكندن استمداد ایلدیكندن هپسی امداد ایتمكی قبول ایتمكله اهل اسلام علیهنده حرب ایتمك

اوزره سوق ایلدکلری عساکرکثیره نهاوند حوالیسنده تجمع ایلدی ۰ بوعساکر ایچنده یوز اللی بیك نفر فرس عسکری وار ایدی که بونلر فیروزانك قومانداسی آلتنده ایدیلر ۰

سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه اوارالق کوفه‌ده بولندیغندن کیفیتی امیر المؤمنین رضی الله عنه حضرتلرینه عرض ایتمش وبواثناده سعد علیهنده شکایت وقوعبولدیغندن ذکر اولندیغی اوزره مدینه‌یه جلب وعزل اولنمش ایدی ۰ فرسلرك حرکات مذکوره‌سی اوزرینه اولنه‌جق تشبثات موقع مذاکره‌یه قونلدی ۰ اصحاب کرامك بعضیلری شام ویمن حوالیسندن تدارکی ممکن اوله‌جق عساکرك سوقنی وحرمین عسکریله‌ده خلیفه حضرتلرینك بالذات عزیمتنی تنسیب ایلدیلر ۰

حضرت علی رضی الله عنه شامدن عسکر اخراجی روملرك ویمندن عسکر چیقارلمسی حبشیلرك تجاوزلرینی موجب اوله‌جغی کبی خلیفه حضرتلرینك حرمین عسکریله مرکز خلافتدن تباعدی عربلرك نقض عهدایله فنالغه قیاملری محذورندن سالم اولمیه‌جغندن بحث ایله کوفه وبصره حوالیسنده‌کی مسلمینك محافظهٔ اهل وعیال وبلاده کفایت ایده‌جك مقدارندن ماعداسی

کاملاً سلاح آلتنه آلنه‌رق سوق اولنملرینی تنسیب ایلدی وبوصورت جانب خلافتدن قبول وتصویب ایله عساکر مجتمعه‌نك نعمـان بن مقرن امارتیله حرب ایتملرینـه قرار ویرلدی .

نعمان وسائر لازمکلانلره اویولده اوامر مخصوصه اعطا بیوریلوب کوفه‌دن اوتوز بشـبیك موجودلی بر اردو تحشد ایلدی .

نعمان اشبو اردویی بالاستصحاب حرکتله نهـاونده یکرمی فرسخ مسافه‌سی اولان بر محلده دشمن عسـکرینه مصادف اولدیلر وطرفین میانه‌لرنده جریان ایدن مخابرات صلحیه‌دن نتیجه حاصل اولمدیغی جهتله عساکر اسلامیه حرب ایچـون عجملرك اردوكاهلرینه طوغری یوریدیلر ایسه‌ده عجملر بولندقلری محلده بالتحصن مقابله‌یه جرأت ایده‌میورلر ایدی . محل مذکور ایسـه هجومه مسـاعد اولمدیغندن مجاهدین بونلرله باب محاربه‌یی اچغه موفق اوله‌میوب انلر حربه چقنجـه‌یه قدر محـاصره‌یه دوام اولنمسی بحثی سویلشلدی . لکن اوزون اوزادی محاصره ایله وقت کچیرمکدن نتیجهٔ مطلوبه‌نك اله کتیرلمسی امر موهوم عداولنوب برساعت اول اسباب غلبه‌نك استحصا-لنه تشبث اولنمسنده اتفـاق ارا حاصل اولمغله اتخـاذ

اولنـان تدبيرلردن معدود اولمق اوزره قعقـاع رفاقتيله عجملره طوغرى برفرقهٔ مفرزه سوق اولندى ·

شوفرقه دشمنه خيلى تقرب ايدرك انلرده بولندقلرى يرلردن اوقلرله مدافعـه ايلديلر · بوصره‌ده مجـاهدين خوف وتلاش ارائه‌ســيله بعض جوله‌لرينى اولدقلرى يرده ترك وفرار صورتنى ارائه ايلدكلرندن بوصـورتى عجملر خوفه حـمل ايله يوركنوب فرقـهٔ مذكوره‌نك كوستردیكى خدعهٔ حربيه اولديغندن غفلت واستحكامدن چقارق، عساكر مسلمينه هجوم ايلديلر ·

عجم اردوسى عساكر مسلمينه يناشر يناشمز غزاتك هپسى براغزدن تكبير صدالريله بالمقابله اشـتداد حرب وقتال بردرجه‌يه واردى‌كه ميداند قليجلرك چكاچاكندن بشقه صدا ايشيدلمدى · مجاهدين بومحاربه‌ده يرلره‌سردكارى دشمن مقتوللرينى خزان موسمنده بورايه تصـادف ايدن اورمان ياپراقلرينـه دوندرديلر ايســه‌ده اوكون وقت ظهردن مقدم حربه تشبث اولنوركن نعمان عند المحاربه مظفريت اسلاميه‌يى كوردكدن صكره كندوسنى شهادتله ملته قربان ايتمسنى جناب حقدن تضرع ايتمش اولديغندن عجملرك تمـامىٔ انهزامى صره‌سنده خاصره‌ســنه براوق

اصابتله راکب اولدیغی قصراقدن اشاغی دوشوب شهید ویدنده‌کی لوا یره ساقط اولدی ۰

نعمان اثنای محاربه ده وفات ایدرایسه یرینه حذیفة بن الیمانینك امیرعسکر اولمسی حقنده‌کی وصیت سابقه‌سی اوزرینه قرنداشی نعیم سنجاغی الوب حذیفه‌یه تسلیم ایلدی ۰ اردوده موجود غزاة مسلمین نعمانك شهادتنه واقف اولوبده محاربه‌جه سؤ تأثیرایتمسون ملاحظه‌سیله واقف اولانلر شهادتی اشاعه ایتمیه‌رك اقشامه قدر حربه دوام وعجملرك بوزیلوب فراریله قورتیلانلرندن ماعداسی اعدام اولندی ۰ عندالمحاربه تلف اولان عجملر سکسان بیك وحین فرارده اولدریلانلر اوتوز بیك راده‌لرنده اولدیغنه مورخینك چوغی اتفاق ایده یورلر ۰

عجملرك انهزامندن صکره فیرو زان همدانه طوغری فرارایدرکن نعیم تعقیب ایله عقبه ده یتشدی ۰ عقبه احمال ایله مسدود اولدیغی جهتله مرقوم حیواندن اینوب پیاده اوله‌رق طاغه قاچدی ۰ دردست واعدام اولندی ۰ مسلمین عقبه ده اولان عجملری اعدام ومعرکه ده‌کی اهل اسلام اوکون نهاونده داخل اولوب اموال موجوده‌یی اغتنام ایتدیلر ۰

كيفيت غنائم مفرزه ايله برابر خلافت كبرايه عرض اولندقده مظفريتك شهيد بشارتى نعمانك خبر شهادتنك اجيسيله ممزوج اولديغى حالده بالغ اولديغندن خليفه كوزلرندن دموع تأسف اقتديلر ٠

غنايم مذكوره‌دن هر برسوارى يه التى بيك وهر برپياده يه ايكى بيك درهم اصابت ايتدى ٠ بومحاربه دن صكره فرس ايچون اجتماع وقوعبولمامشدر ٠ ابوموسى الاشعرى رضى الله عنه بصره عسكريله نهاوند وقعه سنده حاضر ايدى ٠ اورادن دينوره كيدرك بش كون محاصره دن صكره اهاليسى جزيه ايله مصالحه يى قبول ايلديلر ٠ بوندنصكره سيروانه كتمكله انلرله ده اولوجهله مصالحه وقوعبولدى ٠

ابوموسى حضرتلرى سائب بن اقرعى صيره نك فتحنه مأمور ايتمكله صيره ده صلحاً فتح اولندى ٠

همدان و سائر بلادك فتحى

نهاوند مظفريتندنصكره نعيم وقعقاع رضى الله عنهما عسكرله همدان اوزرينه كتديلر ٠ اوراده كى فرس مرزبانى درون شهرده تحصن ايتمكله عساكر مسلمين طرفلرندن محاصره يه شدت كوسترلدى ٠ مرزبان مقاومتدن

عاجز قالدیغی جهتله جزیه ایله مصالحه یی قبول ایلدی .
یزدجردك استمدادی اوزرینه معاونته قیام ایدن ماهین ملوکی باشلرینه کله جك عقوبتی اکلادقلرندن مرزبانك کوستردیکی معامله یه بالاقتدا حذیفه حضرتلرینه مراجعتله مصالحه یی قبول ایتدیلر .

بو اثناده عبدالله بن عبدالله کوفه دن عزل ایله یرینه ابن حنظله تعیین بیورلدی ایسه ده مشار الیه استعفا ایلدیکندن عمار بن یاسر رضی الله عنه کوفه یه و عمرو بن سراقه بصره یه تعیین ایدلدیلر .

همدان اهالیسی ذکر اولندیغی اوزره قبول مصالحه ایتمشیکن نقض عهدایله مخالفته قیام ایلدکلرندن نعیم بن مقرن باامر خلافتپناهی عسکرله کیدرك اورایی قبضهٔ تسخیره الدقدنصکره خراسانه طوغری عزیمت و عتبه بن فرقدایله بکر بن عبدالله‌یی اذربیجانه ارسال ایلدی .

سابق کوفه والیسی عبدالله بن عبدالله دخی اصفهان فتحنه مأمور اولمغله عتبه حلوان وبکر موصل طریقیله محل مأموریتلرینه کتدیلر .

عبدالله بن عبدالله کیدرك اصفهانی شدیداً تحت تضییقه الدقده اهالیسی مقاومتدن عاجز اولدقلری جهتله

بالمصالحه اطاعت کوستردیلر . عنوةً ضبط اولنمش اولان نواحی اهالیسی وطنلرینه عودت ایدرلر ایسه یرلرینه مالك اولملری شرطی بو مصالحه‌نك شروطندن عد اولنمش واصفهان بعدالفتح سائب اورایه محافظ تعیین قلنمشدر .

بعض وقایع

بو سنه عمار بن یاسر حضرتلری کوفه‌یه والی وابن مسعود حضرتلری بیت‌الماله مأمور اولدقلری حالده کوفه اهالیسی عماری شکوی ایلدکلرندن مشارالیه استعفا ایتدکده یرینه جبیر بن مطعم تعیین بیورلمشدی . صکره بعض اسباب اوزرینه اوده عزل اولنه‌رق یرینه مغیرة بن شعبه نصب اولندی .

مصر والیسی عمرو بن العاص طرفندن مأمور عقبة بن نافع الفهری بو سنه زویله‌یی وزویله ایله برقه اراسنده‌کی نواحی اهالیسنی دائرهٔ انقیاده ادخال ایلدی .

خالد بن الولید رضی الله عنه بو سنه حمصده وفات ایلدی .

وقایع { سنه ٢٢ }

قزوین و بلاد سائر فتوحاتی — طرابلس غرب و برقه‌نك فتحی — اذربیجان و بلاد سائره فتوحاتی و ترك غزاسی — خرسانك فتحی — بعض وقایع

قزوین و بلاد سائره فتوحاتی

مغیرة بن شعبه طرفندن براء بن عازب مقدار کافی عسکرله قزوینك فتحنه مأمور ایدیله‌رك اورایی فتح ایتدکدن صکره دیلم حوالیسنی ضبطه چالشمسی امرینی ویردی٠

براء ابهره کیدرك بعدالمقاتله اهالیسی استیمان ایلدیلر صلحاً اورایی دائرهٔ انقیاده ادخال وقزوینه عزیمت ایلدی٠ قزوین اهالیسی برانك کلمك اوزره اولدیغنی ایشتدکلرندن دیلم اهالیسندن استعانه ایلدیلر٠ عساکر مسلمین قزوین حوالیسنه واصل اولدقلرنده اهالی محاربه‌یه باشلامش اولدقلری حالده دیلم اهالیسی طاغ باشنده سیرجی کبی باقوب امداددن استنکاف ایتدکلرندن قزوینلیلر بونی کوردکلرنده امداددن قطع امید وابهر اهالیسی کبی مصالحه‌یی قبول ایتمشلردر٠

براء بوندن صكره ديلمه كتدكده اهالى انقياد كوستر-
ديلر . بعده جيلان ، زنجـان طرفلرينه عزيمتله زنجـانى
عنوةً فتح ايتدى .

نعيم بن مقرن بوسـنه رى حواليسنك فتحى ايچون
عسـكرله كتدكده رى اشرافندن ابوالفرخان زينبى نام
ذات بلده‌دن چقوب نعيم ايله ملاقات وصلح ومسـالمتى
طلب وارزو ايتمشيكن حكمدارى بهرام چوبينك حفيدى
سياوخش عدم قبول ايله دناوند وطبرسـتان وقومس
وجرجان بلادندن استمداد وكليتلو عسكر جلب ايلدى .
فرسلرك كثرتى جهتيله محاربه مشكل اوله‌جغى وبرمدخل
مناسبدن كندوسى براز عسكرله شهره كيروبده عساكر
مسلمين دخى بوصره‌ده ايلرولديكى حالده دشمن تلاشـه
دوشـه‌رك تسخيرده سهولت حصـوله كله‌جكى زينبى
طرفندن اخطار اولنمسى اوزرينه نعيم براز سوارى ايله
زينبى بوايشه مأمور ايتمكله زينبى اعدانك مأمول ايتديكى
برجهتدن عسكرله بغتةً شهره دخول و حركات عسكريه
ايله دشمنى اشغال ايلدى . سياوخش عسكرله قتاله
باشلايوب بعض مرتبه ثبات دخى كوستردى ايسـه‌ده
اوصره‌ده شهره طوغرى ايلروليـان عساكر مسلمينك
ارقه طرفدن تكبير صدالرينى ايشتمكله عسكرى بوزلدى .

وری شهری ضبط ایله بالتخریب کیفیت امیر المؤمنین حضرتلرینه عرض اولندی.

شهر مذکورك خرابندن صکره عمرانی بالتجدید زینی متعلقات وتوابعیله اوراده شرف واعتباره نائل اولمش وبوشرفی پك چوق وقتلر خاندانی اوزرنده باقی قالمشدر.

امیر المؤمنین رضی الله عنه حضرتلری نعیمه یازدیغی جوابنامه‌ده قرنداشی سوید بن مقرنی هند بن عمرو الجملی ایله برابر قومسه کوندرمسی امرینی ویردی. سوید عسکرله کتدکده قومس اهالیسندن هیچ بر کمسه مخالفت ایتمیوب جمله‌سی اطاعت کوستردیلر. بونی متعاقب طبرستان وجرجان بلادی جزیه ویرمك شرطیله مصالحه‌یی قبول ایتمشلردر.

طرابلس غرب وبرقه‌نك فتحی

سنهٔ مرقومه‌ده عمرو بن العاص مصردن برقه‌یه کیدرك جزیه ویرمك اوزره اهالیسی قبول مصالحه ایلدیلر.

برقه‌نك فتحندن فارغ اولدقدن صکره طرابلس غربه عزیمت ایتدی. وطرابلس غرب برماه تحت محاصره‌یه آلنه‌رق هرنقدر تضییق اولندی ایسه‌ده فتحنه ظفر بولنه‌مدی.

عمرو بن العاصك عسكری ایچنده بولنان بنی مدلج قبیله سندن بریسی یدی نفر رفقاسیله صید وشکار ایچون شهرك غرب جهتنه کتدکلرنده حرارت شمسك شدتندن ناشی رجعت ایدرکن دکز جانبنده‌کی یولی طوتدیلر . شهرك سوری ایسه دکزه متصل اولمیوب لیمانده برطاقم روم کمیلری طوره‌یور ایدی . مدلجی ایله ارقداشلری شهر ایله دکز ارەسندن یوریدکلرنده اورادن شهره کیدر برمسلکه تصادف ایلدکلرندن همان مسلك مذکوردن شهره دخول ایله برابر صوت بلندایله تکبیر المغه باشلادیلر . اهالی شهری اسلام عسکری باصدی دیه‌رك شدت تلاش ایله بعضیلری کمیلره التجا و بعضیلری اللرینه قلیچ الوب شاشقین شاشقین اوته‌ده بروده جولان ایدرکن عمرو بن العاص ایله یانندەکی جنود مسلمین کیفیته وشهر ایچندەکی قارشقلغه کسب وقوف ایدرك همان هجوم وبلده‌یی ضبط ایدی ویردیلر . مخالفلردن یالکز کمی‌یه قاچانلر قورتیلوب ماعداسی مقتول اولدی .

طرابلس بلادندن سبره قلعه‌سی برحصن قوی اولدیغندن عمرو طرابلسه نزول ایلدیکی وقت سبره اهالیسی قلعه‌لرنده تحصن ایتمش ایدیلر . عمرو بن العاص اورایه براردو سوق ایلدی . اهالیٔ مرقومه طرابلس

غرب شهری الندیغندن هنوز خبرالەمدقلری جهتله عسکر سبره یه تقرب ایلدیکی وقت اهالی مواشیلربنی رعی ایچون طشره چقارمق اوزره قلعه قپوسنی اچشلر ایدی . او صره ده عسکر همان قپویه یناشوب ایچرویه دخول ایلدیلر . عمرو بن العاص بوندن صکره او حوالیده بولنان بعض قبائل و بلادی دائرهٔ اطاعته المشدر .

اذربیجان و بلاد سائره فتوحاتی

اذربیجان حوالیسنك فتحنه طرف عالیٔ خلافتدن بکیر بن عبد الله حضرتلری مأمور ایدی . فرخزادك اوغلی وقادسیه محاربه سنده مقتول اولان رستمك برادری اسفندیار مقدما عسکر اسلامه قارشو هزیمت کوروب اوته یه بریه طاغلمش اولان فرسلردن تصادف ایدنلری باشنه جمع ایله طاغده براردو تشکیل ایتمش اولدیغی حالده بکیر عسکرله اورایه تقرب ایلدی . اسفندیار اسارتندن صکره نفسنك سلامتی ایچون اهل اسلامه برخدمت کوسترمك ارزوسنی التزام ایله اذربیجانك فتحنی تعهد و بکیر شو تعهددن طولایی ابراز ممنونیت ایلدی . بناءً علیه اسفندیارك وساطتیله قلعه‌لردن ماعدا اذربیجان بلادینك

جملەسی جزیه ویرمك شرطیله دائرۂ انقیاده داخل اولدیلر. لکن قلعەلرده متحصن اهالی موقعلرینك صعوبتنه مغروراً اطاعتدن استنکاف ایدرك بکیرك رفاقتندەکی قوۂ عسکریه ایسه بو ایشی کورمکه کافی اولمدیغندن وقوع بولان مراجعتی اوزره خلیفۂ ذیشان حضرتلری سماك بن خراشەنك براز عسکرله بکیره امداده کوندرلمسی ایچون نعیم بن مقرنه امر ویرمکله سماك عزیمت و بکیر ایله ملاقات ایتدکدنصکره بالاقدام بعض قلعەلرك فتحنه موفق اولدیلر عتبة بن فرقد دخی حوالئ مرقومەده برطرفدن فتوحاته دوام ایدەیور ایدی.

بکیر بوندنصکره باب طرفنه کتمسنی خلیفەدن استیذان ایلدکده خلیفه رخصت اعطا ایله برابر فتح اولنەجق محللره عتبەنك محافظ تعیینی امرینده اعطا بیوردی.

شوامر ورخصت اوزرینه عتبه ایلرویه تجاوز ایدر ایکن فرخزادك اوغلی بهرام تعرض ایتمك ایچون عسکرله عتبەنك اوغورینه چقدیغی صرەده عتبه حرباً بهرامك عسکرینی بوزوب تارمار ایتدی. کیفیت یداسارتده بولنان برادری اسفندیارك مسموعی اولدقده توسطیله اذربیجانه ملحق قلاع وبقاعك هپسی صلحاً اطاعتی قبول ایتدیلر.

عتبه بوندنصکره شهرزور وصامغان طرفلرینه کیدرك

حرب ایلدیککندن او حوالی خلقیده جزیه ویرمك شرطیله مصالحه‌یی قبول ایلدیلر . بو محاربه‌ده خیلی اکراد مقتول اولمش و کیفیت بارکاه خلافته لدی العرض عتبه اذربیجان و ملحقاتنه و هرثمة بن عرفجه موصله والی تعیین اولنمشلردر .

جانب عالیٔ خلافتپناهیدن سنهٔ مرقومه‌ده ابو موسی الاشعری حضرتلری بصره‌یه اعاده بیوریلوب ویریلان امر اوزرینه ابو موسی سراقة بن عمروی باب حوالیسنك تسخیری ایچون کوندرمکله سراقـه بصره‌دن حوالیٔ مذکوره‌یه طوغری حرکت و رفاقتنده‌کی عسکرك مقدمه‌سنه عبدالرحمن بن الرباعی، صاغ جناحه ابن اسید الغفاری‌یی صول جناحه بکیر بن عبداللهی ترتیب ایلمشـیدی . بابه طوغری سبقت ایتدکدن صکره خلیفه رضی الله عنه حضرتلری حبیب بن مسلمه‌یی جزیره‌دن سراقـه‌نك امـدادینه مأمور ایلدیککندن یرینه زیاد بن حنظله تعیین بیورلدی .

مقدمة الجیش عبدالرحمن بن ربیعه بابه تقرب ایلدیکی وقت باب حوالیسـنده حکمدار بولنان شهریار بالمخابره استیمان و دائمـا مسلمینه اطاعت و معاونت ایتمك اوزره جزیه‌دن عفوینی التماس ایتدی . عبدالرحمن شـهریاری سراقه‌نك یانـنـه کوندروب صورت حال بارکاه خلافته

عرض اولنـدقده شهريارك اولوجهله ترويج التماسـنه مساعده بيورلمشدر.

سراقه بابك فتحندن فارغ اولدقدن صكره بكير بن عبداللهى موقان (مغان) ه وحبيب بن مسلمه يى تفليسـه حذيفة اليمانى يى لان جبالنه، سلمـان بن ربيعـه يى ديكر بر طرفه مأمور ايدرك كيفيتى حضور خلافته عرض ايتدكدن صكره ارتحال دار بقا ايتمكله يرينه عبدالرحمن بن ربيعه تعيين بيورلدى. وامراء مشـاراليهمدن بكير بن عبدالله موقانك فتحنه موفق اولدى.

بو اثناده جانب خلافت كبرادن تركارله غزا ايچون عبدالرحمن بن ربيعـه يه امر ويرلمكله عبـدالرحمن بابه وشهريارى رفاقتنه الهرق اورادن بلنجر قبائلنـه كيتدى ايسه ده بلنجر تركلرى فرار ايتدكلرندن براز ايلرو كيتدكدن صكره اله كچوردكلرى غنائم ايله عودت ايتديلر.

خراسان وبلاد سائره فتوحاتى

سبقت ايدن فرس محاربه لرنده ايران اردولرى طرف بطرف پريشان ويزدجرد جهت بجهت كريزان اولديغى اثناده فرس اهاليسى اسلام عليهنده تحريكه دوامدن خالى اولمديغندن ممالك ايرانيه نك كاملاً ضبطيله دولت ساسانيه نك

اورطه‌دن قالدیرلمسی خلافت کبراجه قرارلاشدریله‌رق ترتیب اولنان امرا الویه‌سنك نصورتله تقسیم اولندیغی (۱۷) سنهٔ هجریه‌سی وقایعی صره‌سنده بیان اولنمشیدی .

امراء مشارالیهمدن خراسان حوالیسی فتوحاتنه مأمور احنف بن القیس حضرتلری اشبو یکرمی ایکنجی سنهٔ هجریه‌ده عسکرله کیدرك بلاد فرسدن هراة نام شهری عنوةً فتح ایلدی و اورایه صحار بن فلان العبدی نام ذاتی استخلاف ایتدکدن صکره مرو الشاهجانه عزیمتله مطرف بن عبدالله الشخیری نیشابوره ' حرث بن حسانی سرخسه کوندردی .

یزدجرد اوارالق مرو الشاهجانده بولندیغی حالده غزاة کرامك اوحوالی‌یی سطوت و مهابتله دترتمکه باشلادقلرینی ایشتدکده مرو الشاهجاندن مروالروذه فرار ایتمکله احنف مرو الشاهجانی فتح و حارثة بن النعمان الباهلی‌یی اورایه عامل تعیین ایلدی .

بونی متعاقب کوفه جانبندن ترتیب اولنان قوهٔ امدادیه احنف حضرتلرینك بولندقلری موقعه واصل اولدیغندن کوفه عسکرینی مقدمه‌یه بالتعیین مرو الشاهجاندن مروالروذه متوجهاً یوله چقدی . یزدجرد بلخده ترتیب ایلدیکی عسکرله قارشوکلوب حربه تصدی ایتدی ایسه‌ده

منهزماً جیحون نهرینی عبور ایله فرار و خراسان اهالیسی استیمان ایلدیکندن خراسان ایله نیشابور و طخارستان اراولرنده کی بلاد صلحاً فتوحات اسلامیه صره سنه داخل اولدی ·

احنف طخارستانه ربعی بن عامری والی تعیین ایلدکدنصکره مروالروده عودت و کیفیتی عرض عتبهٔ خلافت ایلدکده خلافت کبرا جانب عالیسندن اصدار بیوریلان جوابنامه ده شمدیلك نهرك بروطرفنده کی بلادك فتحیله بالاکتفا ماوراءالنهر بلادینه تجاوز اولنمامسی امری ویرلدی ·

یزدجرد مروالروده ایکن چین و ترك و صغد حکمدارلرندن استمداد ایلمش اولدیغی حالده فرسلرك مغلوب اولدیغی و یزد جردك نهری عبور ایلدیکی خبری شایع اولمغله خاقان ترك ایله فرغان و صغد اهالیسی معاونته قیام ایلدیلر · بناءً علیه یزدجرد خاقان ترك ایله برابر خراسانه متوجهاً بلخ شهرینه کلمکله اوراده کی کوفه عسکری مروالروده بولنان احنفك یاننه عودت ایلدی · یزدجرد ایله خاقان بلخ و خراسان طرفلرینی بعدالاستیلا برجسیم اردو ایله مروالروذه اچلدقلری خبری احنفه بالغ اولدقده یکرمی بیك نفر بصره و کوفه عسکری طاغ اتکنه

ایندریلوب ایکی عسکر خندق انشاسیله تحت استحکامه کیرمش وکونلرله محاربه‌یه حاضرلنمش اولدقلری حالده مبارزه صورتیله حربه ابتدا اولندی . ترکلردن اوچ نفر بهادر ایریلوب اهل اسلامدن مبارز طلب ایتدکلرنده امیر عسکر اسلام احنف حضرتلری بالذات قارشو چقه‌رق اوچیده برر برر احنفله مبارزه ایدرکن مقتولی اولدیلر .

خاقان ترك بو مبارزه‌دن تشاؤم ایلدیکندن کیجه‌وقتی عسکرینی الوب بلخه طوغری چکلدی . یزد جرد یالکز قالمغله یانده‌کی اموال وخزائن ایله جیحونی کچمك استدکده اشراف و ارکان دولتی اسلام ایله مصالحه‌نك عاقبتی خیرلو اوله‌جغنی ونهرك اوته طرفنده‌کی ترکلردن محافظهٔ اموال ممکن اوله‌میه‌جغنی اخطار ایتدیلر ایسه‌ده یزد جرد دکلیوب نهری کچمکه حاضرلنمسیله برابر یانده‌کی اموال وخزائنی جبراً الندن الدقدن صکره کندوسنی حالنه براقدیلر . نهری کچدکده خاقان ترکك امریله ارائه اولنان محله کیدرك حضرت عثمانك خلافتی زماننه دکین اوراده اقامت ایلدی .

یزد جرد چکیلوب کتمسنی متعاقب فرسك ارکان واشرافی یدندن نزع ایتمش اولدقلری اموال و خزائنی احنف حضرتلرینه کوتوروب بالتسلیم جزیه‌یی قبول ایله

صلح التماسنده بولندقلرندن اولوجهله مصالحه عقد اولندی .

احنف بلخده براز اقامت وبعده مروالروده عودتله غنائم موجوده‌نك خمسنی خبر فتوحاتی حاوی مکتوبله مدینهٔ منوره‌یه کوندروب ماعداسنی بین المجاهدین تقسیم ایلدی .

خبر فتوحات دارالخلافة العلیه‌یه بالغ اولدقده امیر المؤمنین رضی الله عنه افندمز عمومی جمع ایله شو خطبه‌یی ایراد بیوردیلر .

«ای معشر مسلمین اکاه اولیکزکه مجوسیلرك حکمدارلری کتدی . برده اهل اسلامه ضرر ویره‌جك برصورتله بلده‌لرندن برقارش یره بیله مالك اوله‌مزلر . الله تعالی حضرتلری انلرك یرلرینه ودیارلرینه واولادلرینه سزلری وارث قلدی نوجهله عمل ایده‌جککزه نظر بیورر . سز مسلککزی تبدیل ایتمیکزکه جناب حق دخی سزی بشقه برقوم ایله استبدال ایتمیه . بن شو امت اوزرینه بشقه شیدن قورقمم . کندی جانکزدن کله‌جك حالدن قورقرم» .

بعض وقایع

دمشق والیسی معاویه بوسنه اون بیك عسکرله بلاد رومه داخل اوله‌رق غزا ایتمش واوغلی یزید ایله عبدالملك بن مروان سنهٔ مرقومه‌ده تولد ایلمشدر .

حضرت عمر رضی الله عنه بو سنه حج شریفی ادا
بیوردیلر ٠

بعض مورخلر همدانك ایکنجی فتحی سنهٔ مذکورهده
وقوعبولدیغنی بیان ایتمشلردر ٠

علاءالحضرمی بوسنه وفات ایلدی ٠ رضی الله عنه ٠

وقایع ﴿سنه ۲۳﴾

فتوحات ـ حضرت عمرك شهادتی و شوری ـ اول
حضرتك صفت و بعض سیر شریفه لری

فتوحات

فتح توج ـ امراء کرام اسلام عسکرله ممالك ایران
ایچرولرینه اچلدقلری وساریة بن زنیم الکنانی حضرتلری
برفرقهٔ عسکریه ایله ممالك مذکورهیه دخول ایلدیکی
وقت عجملر توج دینلان بلده حوالیسنده مجتمع اولمشلر
ایدی ٠ اسلام اردوسی عجملر اوزرلرینه دفعةً طوپلیجه
کتمیوب اول امرده برقوهٔ مفرزه کوندردیلر ٠ شو مفرزهنك
کلمك اوزره اولدیغنی عجملر ایشتدکلرنده جمعیتلری متفرق
اولدی ٠ بو صرهده مجاشع بن مسعود جنود مسلمین ایله

ســابور وارد شير خره جهتلرينــه كيدرك بالمقاتله غلبه وتوج شهريني محاصرةً فتح ايلدى .

اصطخر وجورك فتحى . عثمان بن ابى العاص الثقفى عســكرله اصطخره كتدكده اهاليسى جور (فيروزاباد) طرفلرينه چكلمشلر ايدى جوره عزيمتله محاربه وقوعنده فرسلر منهزم وجور دخى دائرهٔ فتوحاته داخل اولوب اهالى جزيه‌يى قبول ايتديلر . بوندن صــكره كازرون ونوبندجان مدينه‌لرى فتح اولندى .

شيراز وارجانك فتحى — فتوحات مذكوره عقيبنده ابوموسى الاشعرى حضرتلرى عسكرله اردوى همايونه التحاق ايلديكندن شيراز وارجان شهرلرى فتح ايله اهاليلرى جزيه‌يى قبول ايلديلر . عثمان بن العاص اول اثناده جنابه بلده‌سنى فتح ايلدكدن صكره چهرم ناحيه‌سنده تجمع ايدن فرسلرى حرباً بوزوب پريشان ايتدى .

فتح بسا ودار ابكرد — ســاريه بن زنيم الكنانى سنهٔ مرقومه‌ده عسكرله كيدرك بساو دارابكرد شهرلرينى محــاصره ايلدى . فارس اكرادى طوپلانوب صحراده عساكر موحدين ايله قتاله باشلاديلر . عساكر اكراده نسبتله جنود مسلمينك قلتى جهتيله بو محاربه‌ده مخاطره‌يوز كوســتره‌جكى وقت اميرالمؤمنين حضرت عمر رضى الله

عنه افندمز مدینهٔ منوره‌ده منبر اوزرنده خطبه قرائت بیوره‌بورلر ایدی. منبردن (یاسارية الجبل) دیو رفع صدا بیورمقله صدای عالیلری صحرای مذکورده محاربه ایتمکده بولنان ساریه‌نك سمعنه واصل اولدیغندن مشار الیه عسکرله طاغ اتکنی طوتوب حربه دوام وکردلره غلبه ایلدی. بو محاربه‌ده اغتنام اولنان اموالدن بر چکمجه‌ده بر کرانقیمت جوهر بولندیغندن ساریه شو جوهرك خلیفه‌یه ارسالنی رفاقتنده‌کی مجاهدیندن التماس ایتدکده هپسی موافقت کوستردی. جوهر مذکور خمس غنائم ایله کوندرلمش ایسه‌ده خلیفه قبول ایتمیوب اعاده وصاتیلوب اقچه‌سنك مسلمینه تقسیم اولنمسنی امر بیوردی. اویله یاپدیلر.

فتح کرمان — امراء اسلامدن سهیل بن عدی کرمانك فتحنه مأمور ایدی. عبدالله بن عبدالله بن عتبان دخی عسکرله کیدرك ایکیسی برلشدکدن صکره کرمان حوالیسنده مجتمع ایران عسکرینی حرباً دوچار انهزام ایتدیلر. وبو هزیمت اوزرینه فرس عسکری فرار ایدرکن اهل اسلام یوللرینی طوتوب اکثیرلرینی اولدردیلر.

عساکر مسلمینك قول امراسندن نسیر بن عمرو العجلی جیرفت نام بلده‌یی ضبط ایچون عسکرله یوله چیقدقده

کرمان مرزبانته تصادف ایتمکله مرزبان مرقومی قتل ایلدی . بعض روایتجه کرمانك فاتحی عبدالله بن بدیلدر .

فتح سجستان — امراء کرامدن عاصم بن عمرو سجستان حوالیسنده بولنان فرسلرله محاربه وغلبه ایتدکدن صکره ایرانیلر زرنجده تحصن ایلدیلر . عساکر مسلمین شدیداً حصر وتضییقه باشلادقلرنده اهالئ سجستان اراضیدن خراج ویرمك اوزره صلحه رغبت کوستردکلرندن اولوجهله عقد مصالحه اولندی .

فتح مکران — امراء اسلامدن حکم بن عمرو التغلبی مکران فتحنه مأمور اولمغله شهاب بن مخارق وسهیل بن عدی وعبدالله بن عبدالله بن عتبان دخی حکم ایله برلشوب کتدکلرنده سند حوالیسندن مکران اهالیسنه عسکرله امداد وقوع بولدی ایسه‌ده جنود مسلمین صلابت ارائه‌سیله حربه دوام ایلدیلر . مکران اهالیسی ومعاونلری اقبح هزیمتله پریشان اولوب جنود اسلام طرفلرندن منهزملر کونلرجه تعقیب واله کتوریلانلر اعدام ایدلدی . ومکران دخی فتح ایدلدی .

اکراد وقعه‌سی — ایران ممالکی فتوحاتنه مأمور امراء کرامك هرطرفدن عسکرله ممالك مذکوره‌یه دخول ایله بازار کارزاره شدت ویردکلری اثناده ابو-

موسی الاشعری امیرالمؤمنین حضرتلرینك امریله لاجل الامداد عسکرله بصره‌دن چقوب نهایت حدوده قدر کتمکه مأمور ایدی. بناءً علیه مقدار وافی غزاة کرام ایله بیروز طرفنه کیدرکن نهر تیری ومنادر اراسنده اهواز کردلرندن بر جمعیته تصادف ایلدی. میانهٔ طرفینده قتال شدید وقوعیله رؤسای عسکر اسلامدن مهاجر بن زیاد شهید اولدی. جنود موحدین نصرت الهیه‌یه اعتماداً محاربه‌ده ثباتی التزام وعساکر اکرادی دوچار انهزام ایلدیلر.

ابوموسی اکرادك ارتق تجاوز ایده‌جك اقتدارلری قالمدیغنی کوروب اصفهان حوالیسنده‌کی اردوی اسلامه امداد ایچون عزیمت وبرادری ربیع بن زیادی محاصره التنده براقدیغی اکرادك اضمحلالنه مأمور ایتمشدی. اصفهاندن بصره‌یه دوندیکی وقت ربیع دخی بیروزی فتح وغنائم ایله عودت ایلدی. خمس غنائمی فتحنامه ایله مدینه‌یه ارسال ایتدیلر.

بو اثناده ابوموسی طرفندن زیاد بن سمیه خدمتنده قوللانیله‌یور دیو ضبة بن محصن جانبندن بارکاه خلافته شکایت وقوعبولدیغندن عند التحقیق زیادك استخدامه اهلیتی تحقق ایدرك ضبه‌نك شکایتی رداولندی.

حضرت عمر افندمزك شهادتی

مغيرة بن شعبه‌نك كوله‌سی ابولؤلؤه نام نصرانی بركون امير المؤمنين حضرت عمرو بن الخطاب رضی الله عنه افندمزه زقاقده تصادفله «ياامير المؤمنين مغيره‌يه كونده ايكی درهم ويرمك اوزره خراجه مقطوع ايسه‌مده بو مقدار خراج پك چوقدر تقليلنه امر وير» ديدكده حضرت عمر «صنعتك ندر» ديو سؤال ايلدی. ابولؤلؤه «صنعتم دولكرلك نقاشلق تيمورجيلق» سويلكه خليفه صنعتكه كوره خراجك چوق دكلدر» بيورديلر.

خليفهٔ اكرم حضرتلری ابولؤلؤه‌نك يل دكرمنی ياپمق بيلديكنی ايشتمش اولدقلرندن مدينه‌ده اعمال اولنمق اوزره بريل دكرمنی انشا ايتمسنی مرقومه امر ايتدی. ابولؤلؤه «سكا بر دكرمن ياپه‌يم كه آسياب فلك دوندكجه حوادثی شرقدن غربه قدر دللرده داستان اوله» سويلدكده خليفه «شو كوله بكا سؤقصد نيتنده اولديغنی ايما ايده‌يور» بيورديلر.

يوم مذكورك اوچنجی كونی صباحلين خليفهٔ اكرم حضرتلری صباح نمازينی قلمق ايچون مسجد شريفه

کیدرك جماعت مسلمینه امامتله نماز قلمقده ایکن ابو لؤلوه نصابی وسطنده واقع ایکی باشلی بر خنجرله بغتةً یوریوب مشارالیه حضرتلرینی التی یردن ضرب و جرح ایلدی بو جریحه‌لرك برنجیسی والك شدیدی کوبکی التنده‌کی یاره ایدی. کلیب ابن ابی البکیر اللیثی ایله جماعتدن بعضیلرینیده جرح و قتل ایله فرار ایتدکدن صکره خلیفهٔ اکرم حضرتلری سلاحك تأثیرینی حس ایدوب یره دوشمکله جماعته نماز قلدرمسنی عبدالرحمن بن عوف حضرتلرینه امر بیوردیلر ذات عالیلری مجروحاً یرده قالمش اولدقلری حالده جماعت نمازی قلدقدن صکره ارقه‌ده سعادتخانه‌لرنه کوتورلدی.

جریحه‌نك شدتی جهتیله خلیفهٔ عالیشان افندمز حیاتلرندن امیدسز اولدقلرندن خلافته کیمك احق اولدیغنی بالمطالعه «ابو عبیدة بن الجراحك امین امت اولدقلرینی حضرت پیغمبر بیان بیورمشلردی. حیاتده اولسه ایدی انی استخلاف ایدر ایدم» دیدکدن صکره عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنهی جلب ایله «سنی استخلاف ایتمك ارزوسنده‌یم» دیدکده عبد الرحمن «بو امری قبولمه دائر بکا نصیحت ایده‌بیلورمیسن» سویلدی. خلیفه «ایده‌مم» جوابنی ویردی.

بوندن صکره عشرهٔ مبشرهدن عثمان وعلی وزبیرو-
سعد رضی الله عنهم حضرتلرینی جلب بیوردیلر. طلحه
رضی الله عنه مدینهده حاضر دکلدی. خلیفهٔ ذیشـان
رضی الله عنه مشـارالیهمه خطاباً «طلحهنك ورودینه
انتظاراً اوچ کون بکلهیکز. کلمز ایسـه امریکزی قضـا
ایدیکز» دیدکدن صکره حضارك هر برینه بشقه بشقه
خطاب ایله «یاعلی ولایت ناسك اموری سنده تقرر ایدر
ایسه بنی هاشمی رقاب ناسه تحمیل ایتملیسن». «یاعثمان
امور ناسه والی اولدکسـه بنی ابیمعیطی خلقك رقابنه
تحمیل ایتملیسن». «یاسـعد امور نامسـه والی اولور
ایسهك اقاربكی رقاب ناسه تحمیل ایتملیسن» دیو توصیه
و«قالقیکز. بالمشاوره امریکزی قضا ایتمکه باشـلایکز»
دیو اراده بیوردیلر.

بوندن صکره ابوطلحة الانصاری حضرتلرینی جلب
ایله مذاکره اولنهجق محلك قپوسی اوکنده طوروب
ایچرویه کیمسهیی براقماسی امرینی اعطا ایلدی. وهر
کیم خلیفه اولور ایسه انصار کرامه حرمتله محسنلری
حقلرندهاحسان ومسیئلری ایچون عفو ایله معاملهاولنمسنی
وعربلرك مادهٔ اسلام اولدقلری جهتله صدقاندن حقلرینك
تمامیله ویرلمسنی امر ایتدی.

بعده مخدوم عالیلرینه خطاب ایله « یاعبدالله باق بنی اولدرن کیمدر » بیوردیلر . عبدالله « یا امیرالمؤمنین قاتلك مغیرة بن شعبه‌نك کوله‌سی ابولؤلؤه‌در » دیدکده خلیفهٔ گزین حضرتلری « الحمدلله که اولومم جناب حقه سجدهٔ واحده ایتمش اولان بر کیمسه‌نك یدیله اولمدی یاعبدالله عایشه‌یه کیت . سؤال ایت . حضرت رسول اکرم وابی بکرالصدیق ایله برابر دفن اولنمقلغم ایچون بکا بریر ویررمی . یاعبدالله اکرناس بر ایشده اختلاف کوسترر ایسه سن اکثریت طرفنده بولن . اکرمشاوره‌ده بولندك ایسه عبدالرحمن بن عوفك بولندیغی طرفدن آیرلمه . یاعبدالله خلقه اذن ویر هرکیم دیلرسه یانمه کلسون » بیوردیلر . ومهاجرین وانصار حضور عالیلرینه ادخال اولوب سلام دویردیلر .

بوندن صکره مخدوم عالیلرینه باقوب « یاعبدالله باشمی یاصدقدن قالدر . طپراق اوستنه قو . رجا اولنورکه ارحم الراحمین باقوبده بکا مرحمت بیوره » سویلدی .

بنی الحرث بن کعب قبیله‌سندن جلب اولنان طبیب خلیفه حضرتلرینه خرما یکمزی وصکره سوت ایچروب ایکیسیده تغیر ایتمکسزین خروج ایتمکله طبیب « یاامیر المؤمنین عهدیکی ادا ایله » دیو امیدسزلکی ایما ایلدی .

خليفهٔ عاليشان افندمز بونی متعاقب حالت احتضاره تصادفله سرمبارکلری فرزند مکرملری عبدالله حضرتلرینك قوجاغنده اولدیغی حالده

ظلوم لنفسی غیر انی مسلم
اصلی الصلوة کلها واصوم

سویلیوب ذکر الله و کلمتین شهادتینی ادایه دوامدن فارغ اولمقسزین مجروحیتنك بشنجی و(٢٣) نجی سنهٔ هجریه ذی الحجه سنك یکرمی التنجی بازار کونی مرغ روح مقدسلری کلشنسرای جنانه پرواز ایدوب جسدشریفلری غسل و تکفین ایله نمازی قلندقدن صکره وصیت علیه لری اوزره مرقد جلیل حضرت پیغمبری قربنده واقع مدفن صدیق اکبر اتصالنده دفن اولندی . سن عالیلری اصح روایاتجه التمش اوچ ومدت خلافتلری اون بچق سنه در . رضی الله تعالی عنه .

خلیفهٔ مغفور حضرتلرینك وفاتنی متعاقب قاتلی ابولؤلؤه جفینه وهرمزان ایله بعدالاتفاق اوجنایتی ارتکاب ایتدیکی مخدوملرندن عبید اللهه خبرویرلدیکندن عبیدالله کیدرك اوچنیده اعدام ایلدی . جنایتلرنده اشتباه اولنانلرك قبل الثبوت اعداملرینه تصدی ایتمسندن طولایی

حضرت علی وبعض اصحاب کرام عبیداللهك قصاصاً اعدامنه اصرر ایلدیلر ایسه ده عمرو بن العاص « دون کی کون باباسی مقتول اولدی . بو کونده اوغلنی‌می اولدره‌لم » دیو مخالفت کوسترمکله خلافت حضرت عثمانده تقرر ایلدکده ابولؤلؤه دن ماعداسنك وارثلرینی دیتله بالارضا عبید اللهی قصاصدن عفوایتدرمشدر .

شوری

خلیفهٔ شهید رضی عنه رب الوحید حضرتلری - بالاده بیان اولدیغی اوزره - حیاتندن امید منقطع اولدقده بقیهٔ عشرهٔ مبشره اولان التی ذاتك شورایه وضعیله ایچلرندن کیمك حقنده اتفاق آرا حاصل اولور ایسه اکا بیعت اولنمسنی وصیت بیورمشلردی . طائر روح مقدسلری روضهٔ خلد اعلاده اشیانساز اولدقده حضرت عثمان وحضرت علینك ماعداسی اعباء خلافتی تحملدن استنکاف کوسترمکله عموم طرفلرندن حقوق انتخابیه عبدالرحمن بن عوف حضرتلرینك کف کفایت وتصویبلرینه تودیع اولندی .

عبد الرحمن براز زمان افکار عمومیه‌یی تدقیق وتشریح ایله اوغراشوب اکابر واشرافه مراجعتله

«بن پك اغر برامرمشكل التنه دوشدم . الله ایچون بكا ياردم ايديكز » ديوحق وصوابی تحريده بغايت اهتمام كوستردی . عمومك افكاری حضرت عثمان وحضرت علی رضی الله عنهمانك خلا فتلرنده اتحاد وتساوی اوزره اولوب بريسنی ديكرينه ترجيح ايده جك هيچ برفكره ظفر ياب اوله مدی .

حضرت عمر رضی الله تعالى عنه افندمزك يوم وفاتنك اوچنجی كونی اصحاب كرام مسجد شريفده تجمع ايدرك عبد الرحمن بن عوف رضی الله عنه سيد المرسلين صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز زمان حياتلرنده يد سعادتلريله تعميم وكندوسنه اعطا بيورمش اولدقلری عمامهٔ شريفه يی باشنه وضع وقليجنی تقليد ايتمش اولديغی حالده منبر نبوی يه صعود ايله « ايها الناس . خفی وجلی هردرلو تحقيقاتی اجرا ايلدم . شو ايكی ذاتك بريسنی ديكرينه ترجيح ايده جك هيچ برفكره تصادف ايده مدم » ديدكدنصكره حضرت علی يه خطاباً

« ياعلی اياغه قالق » سويلدی .

حضرت علی قيام ايله منبرك اوكنده طوردی .

عبدالرحمن حضرتلری حضرت علينك النی النه الوب « ياعلی كتاب الله وسنت رسول الله وسيرت

شیخین ایله عامل اولمق اوزره بیعتی قبول ایده جکمیسن» دیدی .

حضرت علی « بن کندی جهد وقدرتمه کوره عمل ایده بیلورم» سویلدی .

عبدالرحمن حضرت علینك النی صالیویروب حضرت عثمانه خطاباً یاعثمان ایاغه قالق » سویلدی .

حضرت عثمان قیام ایله منبرك اوکنده طوردی .

عبدالرحمن حضرتلری حضرت عثمانك النی الته‌لوب حضرت علی‌یه ایراد ایتدیکی سؤالی حضرت عثمانه‌ده ایراد ایلدکده «نعم» جوابنی المقله باشنی سقف مسجده طوغری قالدیروب «الهی شو امر عظیمدن بنم بوینمده هرنه وار ایسه عثمانك رقبه‌سنه وضع ایلدم» دیدکدنصکره کندوسی منبرك درجهٔ علیاسنده وحضرت عثمان برقدمه اشاغیده قاعد اولدیغی حالده بیعت عمومیه رسم مشروعی اجرا اولندی .

حضرت علی‌یه‌ده تکلیف بیعت اولندقده «خلافته کیمك احق اولدیغی عموم بیلورکن مقتضای علمه کوره حرکت اولنمدی . معمافیه مسلمینك سلامتی بنم تسلیمیمه وحیف ایسه یالکز بکا عائد اولدیغی حالده امر خلافتدن

ال‌چکدم» دیه‌رك عثمان ذی‌النورین حضرتلرینه بیعت ایلدی.

عمر الفاروق رضی الله عنه افندمزك نسب و صفت و بعض سیر شریفه‌لری

فاروق منیع الجناب رضی‌عنه رب الوهاب افندمز حضرتلرینك نسب عالیلری عمر بن الخطاب بن نفیل بن عبدالعزی بن‌زیاح بن‌عبدالله بن‌قرط بن‌زراح بن‌عدی بن کعب بن‌لؤی اولوب کنیه‌سی ابوحفص‌در. والده‌لری حنتمة بنت هشامدر. صفت شریفه‌لری اوزون بویلی متناسب‌الاعضا، بکزی قرمزی‌یه مائل بیاض، لحیهٔ‌شریفه‌لری آق ایدی. باشنده صاچ یوغیدی.

ذکا وفطانت واصابت‌رأی وعدالتله متصف اولوب زهد واتقاده یکتا ایدیلر. خلافت جلیله‌لری مدتنده اتخاذ بیورمش اولدقلری مسلك عالیده کندوسندنصکره سلوکه هیچ برخلیفه مقتدر اوله‌مدی.

زمان عدالت‌نشان عالیلرنده اسایش‌مسلمین بردرجه‌یه وارمشیدی که الك متعین وشریف بر ذات الك وضیع مسکین برادمدن ادعای حقوق ایتسه اوسائل‌اوشریفدن

وجه شرعی اوزره تمامیله حقوقنی استیفا ایده جکنده امین ایدی.

اصحاب جرم و جنایت حقلرنده اقامهٔ حدود اللهه نه شرف نده منزلت مانع اوله بیلور ایدی.

خلیفهٔ مغفور مشار الیه اسبغ الله رضوانه علیه حضرتلری (لایخاف فی الله لومة لائم) خصیصهٔ جلیله سنه مظهر اولوب اجراآت عادلانه لرنده هیچ برکسه نك لومنه باقمز ایدی.

مصر والیسی عمرو بن العاصك اوغلی بر یهودی یی دوکدیکی ایچون مضروب طرفندن بارکاه خلافتپناهیلرینه عرض شکایت اولندقده ایکیسنیده محاکمه یوروب بعد الثبوت ضارب حقنده حکم ایتدیکی جزایی کندی حضورنده مضروبك الیله اجرا ایتدیردی.

مخادیم کرامندن مصرده شرب خمر ایدن عبدالرحمن الاصغره مصر والیسی کندی قوناغنك اورته سنده حد شرعی اقامه ایتدیکنی ایشیدوب « عبدالرحمن بنم اوغلم ایسه ده سنك افراد رعیتکدن معدود ایکن جزاسی بشقه لرینه مجازات اولنان محلده اجرا اولنمیوب ده بالاستثنا سنك قوناغك درونده اجرا و بر مجرم حقنده بو وجهله رعایت اولنمسنی نقوله عهدده تطبیق ایتمش سن » دیو

مصر والیسی عمرو بن العاصی مؤاخذه التنه الوب عمرو سائر مجرمینك مجازاتیده او مجلده اجرا اولندیغنی اثبات ایتدکچه مؤاخذه‌دن قورتیله‌مدی .

دیکر مخدوم عالیلری ابوشحمه‌نك شرب خمر وزنا ارتکاب ایتدیکی ثبوت بولدقدنصکره حقنده علی ملاء الناس جزای شرعی اجرا وابوشحمه تحت الاجراوفات ایدوب قبل الوفات «بابا بکا بر مرحمت ایت» دیدکده اغلایه‌رق «اوغلم حقنده جزاء شرعی اجرا ایده‌یورم که الله تعالی حضرتلری هم سکا همده بکا مرحمت بیوره» دیدی .

بیت المال مسلمینك زماننده‌کی موجودی محافظه‌سی مشکل اوله‌جق درجه‌ده کثرت بولمش ایکن اوزرنده‌کی لباسك یکرمی برمحلنده یامه اولدیغی ومشروع اولمیان محله بردرهم بیله صرف ایتمدیکی عموم مورخلرجه مصدقدر .

عهد خلافتنده حکم عالیلری شرقاً اب جیحونه، غرباً مصر واسکندریه نهایتنه، شمالاً ترکستانه، جنوباً سرحدهنده متصل اولوب بویله برقطعهٔ جسیمه‌نك پادشاه ذیشانی اولدقلری حالده هرکون ارقه‌سیله مجاهدین خانه‌لرینه لوازمات کوتورر ایدی . رضی الله تعالی عنه .

اوچنجی فصل

حضرت عثمان رضی الله عنهك خلافتی
(٢٩ ذی الحجه ٢٣ - ١٨ ذی الحجه ٣٤)

وقایع { سنه ٢٤ }

خلافت - مغیره نك کوفه دن عزلی - بعض وقایع

خلافت

فصل سابقده ذکر اولندیغی اوزره عثمان بن عفان رضی الله عنه افندمز حضرتلرینه بیعت عمومیه اجرا اولنه رق ختام مبایعه وقت عصره تصادف ایتمکله مسجد شریفده امامتله صلوة عصری ادا بیوردیلر. بعض روایتجه یوم بیعت (٢٤) سنه سی غرهٔ محرمنده در.

بیت المالدن وظیفه دار اولان اقسامه یوز درهم ضم ایله رمضان شریفده اصحاب وظایفك هربرینه افطاریه اوله رن یومیه برر وامهات مؤمنین رضی الله عنهن حضراتنه ایکیشر درهم فضله تخصیص بیوردی.

اجرا آتنك بریسی خلیفهٔ شهید حضرت عمرك قاتلی

ابو لؤلؤه ایله متفق دیو عبید الله بن عمرك اولدردیکی ادملر «قبل الثبوت قتل اولنديلر» ديو حضرت علی و سائر بعض اصحاب کرامك قصاص شرعی اجراسنی ادعا ایتملری اوزرینه مقتوللرك وارثلرینی دیتله ارضا بیورمسی و عبید اللهی قصاصدن عفو ایتدرمسیدر .

مغیره نك كوفه‌دن عزلی

سعد بن ابی وقاص رضی الله عنهك كوفه‌دن عزلی وقت وحال ایجاباتندن اولدیغی و کندوسنك خیانتی و مواخذه‌یی موجب هیچ بر حالی اولمدیغی جهتله ینه کوفه ولایتی والیلکنه نصب و اعاده‌سی حضرت عمر رضی الله عنه طرفلرندن قبل الوفات وصیت بیورلمشیدی . حضرت عثمان رضی الله عنه مغیرة بن شعبه‌یی عزل ایله کوفه والیلکنی سعده توجیه بیوردیلر .

بعض وقایع

حضرت عثمانك عمیسی حکم بن ابی العاص زمان سعادتده ذات عالئ پیغمبری‌یی استهزا ایتمش و بعض احوال غیر مرضیه‌ده بولنمشیدی . امر رسالتپناهی ایله نفی اولنه‌رق شیخین رضی الله عنهمانك ایکیسیده مرقومی منفاده ابقا

ایلمشیکن حضرت عثمان رضی الله عنه اطلاق ایلدی ۰ خلیفهٔ مشارالیه حضرتلری حقلرنده خلقک تفوهاتندن بریسی بو ماده‌در ۰

بو سنه حرارت پك مشتد اوله‌رق چوغنك برونلرندن قان کلمکله سنهٔ مرقومه عام الرعاف تسمیه اولندی ۰

ام الفضل وام ایمن رضی الله عنهما بو سنه وفات ایلدیلر ۰

وقایع { سنه ٢٥ }

اسکندریه‌نك عصیانی ـ سعدك کوفه‌دن عزلی ـ اذربیجان وقعه‌سی ـ معاویه‌نك روم غزاسی

اسکندریه عصیانی

اهل اسلام مقدما اسکندریه‌یی استیلا ایدرك روملر حکومت اسلامیه‌نك تحت اداره‌سنده قالدقده قیصره مراجعتله اسکندریه‌نك نزعنه غیرت ایتمسنی طلب ایتدیلر قیصر طواشی منویل ایله سوق ایلدیکی اردو اسکندریه ساحلنه واصل اولدقدنصکره مصره طوغری اچلمش اولدیغی حالده عمرو بن العاص عسکرله قارشو چقوب محاربه‌یه باشلاندی ۰ بو محاربه‌ده منویلك عسکری برباد

وپریشان اولوب پك چوق تلفات ویرمش وکندوسیده مقتول اولمشدر. اسکندریه اهالیسنك اومعامله‌سی اوزرینه عمروبن العاص اسکندریه‌نك سوربنی هدم ایتدردکدنصکره مصره رجعت ایلدی.

سعدك کوفه‌دن عزلی

کوفه والیسی سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه عبد الله بن مسعود رضی الله عنهك یدادارەسنده بولنان بیت المالدن براز اقچه استقراض ایتمشیدی. ابن مسعود حضرتلری اقچه‌یی استدکده سعد حضرتلری تدارك وادا ایده‌مدیکی ایچون ایکیسی بیننده بعض مرتبه منازعهٔ لسانیه وقوعبولدی. یکدیکرینه قارشو رفع صورت ایله منازعه ایتمکده اولدقلری حالده هاشم بن عتبة بن ابی وقاص «ایکیکزده اصحاب رسول اللهدن سکز. منازعه‌کز مناسبمیدر» دیدکده سعد حدتله النی قالدیروب ابن مسعود علیهنده دعا ایتمك استدی. ابن مسعود «یاسعد خیرسویله» دیمکله سعد «جناب حقه اتقا ایتمامش اولسه ایدم سنك علیهکده برکونه دعا ایدر ایدمکه خطا ایتمز ایدی» سویلدی ابن مسعود حضرتلری بوصره‌ده طشره چقوب سعد حضرتلری علیهنده بعضیلرندن استعانه ایلدکده سعد دخی

انك علیهنده استعانه‌ده بولندیغی صره‌ده بعض متوسطین ارالرینی تفریق و هرایکیسنك شانلری عالی ایکن بو معامله‌لرندن طولایی ایکیسنیده توبیخ ایلدیلر . کیفیت خلیفهٔ گزین حضرت عثمان رضی الله عنه بالغ اولدقده ابن مسعود حضرتلرینی مأموریتنده بالابقا سعد بن ابی وقاص حضرتلرینی کوفه والیلکندن عزل ایله یرینه ولید بن عقبه بن ابی معیطی تعیین بیوردی .

ابی معیطك اسمی ابان اولوب ذکوان بن امیه بن عبدشمسك اوغلی و معیط حضرت عثمانك انا بر قرنداشی در .

ولید او صره‌ده جزیرهٔ مابین النهرین‌ده‌کی عربلر اوزرلرنده عامل ایدی . کوفه‌ده والیلکی بش سنه ممتد اولمشدر .

حضرت عثمان علیهنده خلقك تفوهاتنه سبب اولان موادك بریسیده بودرکه « سعد بن ابی وقاص حضرتلری اصحاب رسول اللهدن و عشرهٔ مبشره و اصحاب شورادن ایکن کوفه‌دن آنی عزل ایله ولید کبی بر فاسق تعیین ایلدی » دیو قیل وقال ایلدیلر .

اذربیجان وقعه‌سی

سنهٔ مرقومه‌ده اذربجان اهالیسی حضرت عمر رضی الله عنه زماننده منعقد اولان عهد و مصالحه‌یی نقض

ایله اعلان عصیان ایلدیلر . کوفه والیسی ولید عسکرله کیدرك مملکتلرینی پایمال ومخالفلری تنکیل و استیصال ایتمشدر . اهالی علی العموم مظهر اضمحلال اوله جقلرینی اکلادقلرندن حضرت عمر زماننده کی شروط ایله مصالحه نیاز ایلدیلر . هرسنه سکزیوزبیك درهم جزیه وبرسنه لکی پشین ویرملك اوزره عقد مصالحه اولندی .

معاویه نك روم غزاسی

بوسنه روملر بالاتفاق شام حوالیسنده تجاوز شدیده تصدی ایلدکلرندن شام والیسی معاویه برطرفدن خلقی غزا ومدافعه یه تحریص وبرطرفدن جانب خلافته مراجعتله استمداد ایدوب . خلیفه حضرتلری سکز اون بیك نفرله شامه امداد اولنمسی ایچون کوفه والیسی ولیده امر ویرمکله ولید ترتیب ایلدیکی جنود مسلمینی سلمان بن ربیعه ایله شامه ارسال ومعاویه دخی او حوالیده خیلی عسکر جمع ایلدی . ایکی اردو برلشدکده روملر اوزرینه کیدیلوب حرباً غلبه ویك چوق غنائم وسبایا اخذ ایتدیلر .

وقایع { سنه ٢٦ }

حضرت عثمان بوسنه حرم شریفك دیوارینی تجدیده

ومسجدالحرامی توسیعه مباشرت بیوردی. حرم شریفك اطراف وجوارنده بولنان بعض منازل بها ورضالریله اصحابندن النوب قیمتلری ویرلدی. اصحاب منازلدن بعض اشخاصك کوستردکاری تمرد وتعند اوزرینه خانه‌لری حرم شریف ایچون ضبط ایله برابر بدللری بیت‌الماله تسلیم وکندولری حبس اولنوب صکره بعض طرفدن وقوع بولان شفاعتك قبولیله سبیللری بالتخلیه منزللرینك بهالری کندولرینه اعطا اولنمشدر.

عبدالله بن سعدك مصر والیلکی

بوسنه حضرت عثمان رضی‌الله عنه عمربن‌العاصی مصر والیلکندن عزل ایدرك یرینه اخ رضاعیلری عبدالله بن سعدبن ابی‌السرحی تعیین ایلدی.

عبدالله زمان سعادتده وحی کاتبی ایکن وحی منزلی تحریف ایله یازدیغندن مغضوب حضرت پیغمبری اولمش وصکره مکه‌یه فرار ایله ارتداد ایتمشیدی. فتح مکه کوننده دمی هدر اولنمشیکن حضرت عثمانك دلالت وشفاعتیله حضور نبوی‌یه کلوب بتکرار اسلامی قبول ایتدیکی صره‌ده ذات رسالتپناهی بغایت منقبض اولوب حتی حضور نبویدن چقدقدن صکره «یانمه کلورکن بونی اولدیره‌جك برآدم

يوقی ایدی » بیورمشلر ایدی. حضرت عثمانك عبدالله‌ی مصره والی تعیین اتمسی دخی بین الخلق علیهنده وقوع بولان تفوهات اسبابندن معدوددر.

وقایع {سنه ۲۷}

افریقا غزاسی ــ اندلس غزاسی ــ بعض وقایع

افریقا غزاسی

عبدالله بن سعد مصر والیسی اولدقدنصکره افریقا حوالیسنه غزا ایتمك ایچون خلیفه حضرتلرندن رخصت استدی. حضرت عمر رضی الله عنه افندمزك زمان خلافتلرنده افریقایه تجاوز اولنمامسنه دائر امر ویرلمش اولدیغندن حضرت عثمان رضی الله عنـه بوبابده بعض مرتبه تردد کوستردی. بعده کیفیتی اصحاب کرام ایله مشاوره‌یه عرض ایلدکده هر وقتك بر اقتضاسی اولوب حضرت عمر زمانندهکی امر اول وقتك ایجاباتندن اولمسنه نظراً فتوحات جاریهٔ اسلامیه صره‌سنده افریقا بلادینه تجاوزه شمه‌ی مانع ومزاحم قالمامش اولدیغندن متوکلاً علی الله مصر ولایتنه امر اعطاسیله برابر مرکز خلافتجه‌ده معاونت مقتضیه‌یه تشبث اولنمسی قرارلشدیرلدی.

بناءً علی ذلك افریقا بلادینه غزا ایچون مصر والیسنه رخصت ویریله‌رك مدینهٔ منوره‌جه‌ده تشویقات لازمه اجرا اولندقده خیلی مجاهدین تجمع ایتمشدرکه عبدالله بن عباس، عبدالله بن عمر، وابن جعفر وحسین رضی الله عنهم حضراتیله عمرو بن العاصك اوغلی عبدالله دخی شو مجاهدین ایچنده ایدیلر. جنود مجتمعه مصره کیدرك عبدالله بن سعد ایله برابر افریقایه توجه ایلدیلر. عقبة بن نافع رفاقتنده‌کی عسکرله برقه‌ده اشبو اردوی همایونه ملاقی اولدی.

اردوی همایون طرابلس غربه واصل اولدقدنصکره اوحوالیده بعض مرتبه مخالفت کوسترن روملری تنکیل ایتدکدنصکره افریقیه‌یه عزیمت و طرف طرف سریه‌لر طاغتمغه مباشرت ایتدیلر. افریقیه حکمداری جرجیر نامنده برشخص اولوب روم دولتی طرفندن منصوب و طرابلس حدودندن طنجه قدر حکمی جاری ایدی. عساکر مسلمینك زیر دستنده‌کی بلاده طوغری کلمکده اولدقلری خبرینی الدقده قاعده‌سی اولان سبیطله شهرنده جمع ایلدیکی یوزیکرمی بیك عسکرله مدافعه‌یه حاضرلندی اسلام اردوسنده‌کی عسکرك مقداری ایسه یکرمی اوچ ویکرمی درت بیك راده‌لرنده ایدی. جرجیر قوهٔ وجوده

سيله سبيطله‌دن حركت و بر كون و بر كيجه ظرفنده جنود اسلامك بولنديغى موقعه تقرب ايلدى.

طرفين محاربه‌يه قيام ايلديكى صره‌ده عبدالله بن سعد يادين اسلامى، ياخود جزيه‌يى قبول ايتملريچون جرجيره خبر كوندردى. جرجير عنف واستكبار ارائه‌سيله برابر اردوى همايونى احاطه‌يه قيام ايلدكده مدينهٔ منوره‌دن امداد ايچون عسكرله سوق اولنان عبدالله بن زبير رضى الله عنه اردوى همايونه واصل اولدى.

ابن زبير حضرتلرينك فرقه‌سى عساكر سائرهٔ مسلمين ايله برابر حربه حاضرلنديلر. عبدالله بن سعد بالذات محاربه‌يه حاضر اولميوب غيبوبت ايلدى. ابن زبير سببنى تحقيق ايلدكده جرجير هركيم عبدالله بن سعدى اولدرر ايسه بيك التون احسان وقزنيده اكا تزويج ايده‌جكنى اعلان ايلمسى جهتيله عبدالله بوندن خوفه ذهاب و چادرنده اختفا ايلديكى جوابنى ويرديلر. ابن زبير عبداللهك يانه واروب «شو احترازده مناسبت كوره‌مم» ديدكدنصكره كنديسيده هركيم جرجيرى اولدرر ايسه جرجيرك قزيله برابر بيك التون اكا اعطا ايده‌جكنى مناديلر واسطه‌لريله طرف طرف اعلان ايتديكندن بو شايعه درحال يايلوب جرجيرك قولاغنه واصل اولمغله عبداللهه قوهٔ قلب كلوب جرجير قورقوسندن كندى چادرينه قپاندى.

بوندن صکره اردوی همایون موجودینك حربه باشلاملرینی و کندوسی بر جمعیت مجاهدین ایله الارغه بولنه‌رق جمعیت مرقومه‌یی اتعاب ایتمکسزین وقت فرصته منتظر اولمسنی ابن زبیر حضرتلری عبدالله بن سعددن طلب ایتمکله اردوی همایون حربه مباشرت و طرفین یکدیکرینه سل سیف سطوتله قتاله دوام ایلدکاری اثناده ابن زبیر حضرتلری یاننده‌کی جمعیت غزاة ایله حربه کیرمیوب سیرجی کبی برطرفده طورمقده ایدی .

ایکی عسکر یوریلوب حربه ختام ویرلدکده دشمن طرفی استراحت ایتمك اوزره ایکن ابن زبیر رفاقتنده‌کی عسکرله قضاء اسمانی کبی دشمن اوزرینه هجوم ایدوب یکیدن حربه باشلادی . دشمنه بوندن شاشقنلق کلوب مدافعه‌یه طاورانه‌مدقلرندن غزاة کرام تکبیر صدالریله آت باشی چکمکسزین دشمن چادرلرینه صوقیلوب بقه‌لدقلرینی اولدردیلر . جرجیر بو هجومده مقتول و عسکری سراپا منهزم اولدی قزیده دست اسارته طوتلدی .

بو مظفریتی متعاقب عبدالله بن سعد اردوی همایون ایله ایلرولیوب سبیطله‌یی بالمحاصره فتح ایتمشدر . اغتنام اولنان اموال واشیادن غزاة مسلمینك هر اتلوسنه اوچ بیك وهرپیاده‌سنه بیك درهم حصه اصابت ایلدی .

مظفریت مذکوره عقیبنده قفصه یه و اورارجه ده
بعدالاغتنام حصن الاجمه عسکر کوندرلدی . اوراسیده
محاصره و امان ایله فتح ایدلدکدن صکره اهالیٔ افریقیه
مصالحه یه طالب اولدقلرندن ایکی ملیون بشیوز بیك
دینار اوزرینه عقد مصالحه اولندی . و ابن زبیر حضرتلری
فتحنامه ایله بارکاه خلافته ارسال قلندی .

افریقیه غزاسندن حاصل اوله جق غنائمك خمس
الخمسی طرف خلافتدن عبدالله بن سعده موعود ایدی
غنائمك مدینهٔ منوره یه عائد مقدار خمسنه بشیوز بیك
دینار قیمت تقدیر اولنوب بونك نقلنده کورینان صعوبت
اوزرینه خمس مذکوری اول مقدار بدل ایله مروان
بن الحکم اشترا ودرت یوز بیك دیناردن زیاده سنی نقداً
ادا ایتدکدنصکره بقیه سنی مدینهٔ منوره ده ویرمك اوزره
عزیمت ایلدی . بقیهٔ دیونی مژدهٔ فتح اوله رق طرف
خلافتدن کندوسنه احسان اولندیغی و خلیفه حضرتلری
حقنده تکون ایدن اعتراضاتك برسببی دخی بوماده اولدیغی
بعض تاریخلرده مذکور ایسه ده حقیقت حال بویله اولمیوب
فتح مژده سنی مروان دن مقدم عبدالله بن زبیر حضرتلری
کوتورمش و افریقیه غزاسندن حاصل اوله جق غنائمك
خمس الخمسی جانب خلافتدن مقدما عبدالله بن سعده

وعد بیورلمش اولدیغنه نظراً مروانك ادا ایتدیکی مقدار عبداللهه عائد اشبو خمس الخمس ایکن مفتریلر بو قالبه دوکه رك اشاعه ایلدکلرندن مورخین مرقومه تدقیقده ذهول ایله او یله یازمشلردر ٠

افریقیه نك فتحندن صکره حضرت عثمان رضی الله عنه عبدالله بن نافع بن الحصین ایله عبدالله بن نافع بن عبدالقیسی غزا ایتمك اوزره اندلس حوالیسنه عزیمته مأمور بیوردی ٠ مشارالیهما کیلرله کیدرك حرباً اندلسی فتح ایتدیلر ٠

بعض وقایع

حضرت عمر زماننده فتح اولنان اصطخر اهالیسی نقض عهد ایله عصیان ایلدکلرندن عثمان بن ابی العاص امارتیله سوق اولنان مجاهدین کیدرك بالمحاربه اهالیٔ مرقومه یه غلبه و اصطخری بتکرار فتح ایلدی ٠

قنسرین اهالیسی دخی عصیان ایتمکله سنهٔ مرقومه ده معاویة بن ابی سفیان جنود کافیه ایله عزیمت و مخالفلری تنکیل ایتدی ٠

وقایع {سنه ٢٨}

فتح قبریس

ابوعبیدة بن الجراح رضی الله عنه حالت احتضارده

ایکن عمزاده‌سی عیاض بن غنم رضی الله عنهی استخلاف ایتمشیدی . صکره استخلاف اولنان سعید بن خدیم الجمحی استخدام ویراز صکره وفات ایلدیکندن حضرت عمر رضی الله عنه افندمز طرفلرندن یرینه عمیر بن سعید الانصاری تعیین بیورلمش ویزید بن ابی سفیان فوت اولدقده عهده‌سندن منحل اولان دمشق ولایتی قرنداشی معاویه‌یه توجیه بیوریلوب معاویه رضی الله عنه عهده‌سنده هم دمشق وهمده اردن ولایتلری اجتماع ایلمشیدی .

عمر رضی الله عنه افندمزك وفاتنده معاویه‌نك عهده‌سنده اولان محللر ذکر اولندیغی اوزره دمشق واردندن عبارت اولدیغی حالده حمص وقنسرین ولایتلری والیسی عمیر استعفا وصکره فلسطین والیسی عبدالرحمن بن علقمه وفات ایتمکله ایکیسنك عهده‌لرندن منحل ولایتلرده حضرت عثمان رضی الله عنه طرفلرندن معاویه عهده‌سنه توجیه بیورلدی .

حضرت عمر رضی الله عنه زماننده معاویه حمصده اولدیغی حالده دریا غزاسنی بالالحاح استیذان ایدرك قبرسده اوتن خروسلرك بیله سسلری حمص کویلرنده ایشیدیله‌جك درجه‌ده مسافه‌جه یاقنلق اولدیغنی یازمش ایسه‌ده طرف خلافتدن رخصت ویرلمامشیدی .

حضرت عثمانك خلافتنده معاویه بحراً غزایه رخصت ویرلمسی ایچون ینه الحاح کوستردی . حضرت عثمان دکز غزاسنده بولنه جق اهل اسلامه برکونا جبر اولنمیوب کندی طوع و اختیارلرینه ترك ایله هرکیم طوعاً رغبت کوسترر ایسه سوقی ایچون امر ویردی . اصحاب کرامدن برجماعت شو غزاده بولندیلرکه ابوذر ، ابو الدرداء ، شداد بن اوس ، عبادة بن الصامت وزوجه سی ام حرام بنت ملحان شوجماعتله بیله ایدیلر .

بنی فزاره نك حیلفی عبد الله بن قیس ذکر اولنان دریا غزاسنه کیده جك مجاهدین اوزرلرینه امیر تعیین اولندی . هپسی کمیلره بینوب قبرسه طوغری اچلدیلر . خلیفه نك ویردیکی امر اوزرینه مصر والیسی عبد الله بن سعد دخی معاونت ایچون مصردن کمیلرله کلوب ایکی دونما برلشدی . قبرس اهالیسی مقاومتدن عاجز قالدقلرندن سنوی یدی بیك دینار جزیه ویرمك واهل اسلامك روم دولتیله بحراً محاربه لری وقوعنده روملره معاونت ایتمامك ، قبرس لیمانی اسلام عسکرینه استنادکاه اولمق کبی شروط ایله مصالحه عقد اولندی .

ام حرام کمیدن چقوب حیوانه بندکده دوشوب فوت اولدی . بو وقعه یی حضرت پیغمبر خبر ویرمش اولدیغندن عینی ایله ظهور ایلدی .

عبدالله بن قیس حضرتلری برمدت قبرسده اقامتله سفن اسلامیه دکز قورصانلرینك تنکیلیله اوغراشوب اللی قدر محاربهٔ بحریه وقوعبولدی . وهپسنده غلبه اهل اسلامده قالدی . صکره بلاد رومدن مرقی ساحلنده ایکن روملر هجوم ایله بغتةً عبداللهی شهید ایلدیلر . اسلام کمیلری نجات بولوب عبداللهك یرینه سفیان بن عوف الازدی سفائن اسلامیه امارتنه تعیین اولندی . ومشارالیه عسکرله کیدرك بالمحاربه روملرك چوغنی اولدردی .

وقایع { سنه ۲۹ }

ابن عامرك بصره والیلکی ـ اهل فرسك نقض عهدلری ـ بعض وقایع

ابن عامرك بصره والیلکنه تعیینی

سنهٔ مذکورهده خلیفه رضی الله عنه حضرتلری ابوموسی الاشعری حضرتلرینی بصره والیلکندن عزل ایله یرینه خالهزادهلری عبدالله بن عامری تعیین بیوردیلر . ابن عامر اوتاریخده هنوز یکرمی یاشنده ایدی . حضرت عمر رضی الله عنه کندولرندن صکره خلیفه اولهجق

ذاتك ابوموسایی عزل ایتماسنی توصیه بیورمشیدی • حضرت عثمان علیهنده بین الخلق وقوعبولان تفوهات اسبابنك بریسیده بودر •

ابوموسی حضرتلری کندوسنك انفصالیله ابن عامرك بصره والیلکنه مأمور اولدیغنی ایشتدکده بصره اهالیسنه « بنم انفصالم وقوعبولدی • یریمه سادات قریشدن منعم وکریم برذات کلیور • حقلریکزده لطف واحسانده قصور ایتمیه جکدر » سویلدی • فی الواقع ابن عامر هردرلو اوصاف حسنه ایله متصف ایدی •

ابوموسانك بصره دن سبب انفصالی کابل اوزرینه جهاده کیدرکن احمال واثقالنی قاترله یوکلدکاری وقت بعضیلری بنمك ایچون قاترله تعرض ایلدکارنده تعرض ایدنلری قامچی ایله دوکدرمسی ایدی • مضروبلر بارکاه خلافته شکایت ایتدکارنده خلیفه حضرتلری ابوموسایی عزل بیوردیلر •

ابن عامر بصره یه واصل اولدقدن صکره برنجی جمعه کونی جامع اعظمده منبره چقوب خطبه اوقومغه باشلادقده جماعتك ازدحامندن حیا ایلدیکندن نطقنده حصر واقع اولدی • بناءً علیه (الحمدلله الذی خلق.

السموات والارض فی ستة ایام) اوقورکن حجابندن شاشروب (فی ستین سنین) دیو قرائت ایلدیکی جهتله ابن‌مازن قبیله‌سندن بریسی جماعت میانندن (اصلح الله الامیر) سویلمکله ابن‌عامر منبردن نزول و خطبه اوقو- مسنی بشقه برذاته امر ایتدی. جمعه نمازی قلندقدن وسرایه عودتدن صکره خطبه‌یی بالذات اوقومقدن صرف نظرله بشقه‌سنه اوقوتدرمسی بعض خیر خواهان طرفلرندن اخطار اولنمغله اندن صکره خطبه‌یی کندوسی اوقو- میوب بشقه‌سنه حواله ایلدی.

ابن‌عامر بصره‌یه مربوط محللرده‌کی عامللری تبدیل ایله خراسانه عمیر بن عثمان بن سعدی، سجستانه عبدالله بن عمیر اللیثی‌یی تعیین ایتدی. وابوموسی الاشعرینک موجود عسکرینه عمان وبحرین طرفلرنده وعثمان بن ابی العاص رفاقتنده‌کی عسکرده منضم اولمغله عبدالله بن عمیر کابل، عمیر بن عثمان خراسان طرفلرینه کتدیلر. عمیر فرغانه‌یه دکین اپاق باصدیغی یرلری اصلاحه موفق اولدی.

خراساندن منفصل عبیدالله بن معمر مکرانه، عبد- الرحمن بن عبیس کرمانه تعیین قلنمش اولدیغی حالده صکره عبدالرحمن عزل ایله یرینه عدی بن سهیل وعبیدالله

بن معمر فارسه نقل ایله یرینه خراسانه مأمور عمیر بن عثمان نصب اولنوب عمیردن منحل خراسانه امیر بن احمر الیشکری وعدی بن سهیل دخی عزل ایدیله‌رك یرینه عاصم بن عمرو تعیین اولندیغی کبی سجستان والیسی عبدالله بن عمیر اللیثی دخی بالتبدیل سجستان والیلکنه عمران بن الفضیل الرجمی تعیین قلندی •

اهل فرسك نقض عهدلری

فرس اهالیسی سنهٔ مذکوره‌ده نقض عهد ایله عصیان ایلدیلر • عبیدالله بن معمر عسکرله کیدرك باب اصطخرده تلاقی وحرب ایلدکده کندوسی مقتول واسلام عسکری منهزم اولدی •

بوخبر عبدالله بن عامره بالغ اولدقده بصره اهالیسنی بالتشویق نفیرعام صورتیله طوپلایوب بلاد فرسه عزیمت واصطخرده‌کی جمعیت عصاته تقرب ایلدی • اسلام اردوسنك صاغ جناحنه ابوبرزة الاسلمی وصول جناحنه معقل بن یسار وسواریلر اوزرلرینه عمران بن الحصین مأمور ایدیلر • قتاله شدت کلوب معرکه‌ده قانلر جریان ایتدی • مجاهدین دین سطوات قاهره کوستروب افراد اعدایی خیول بسالتله پایمال ودشمن اردوسنی سراپا استیصال

ایتدکدن صکره اصطخر شهرینی عنوةً وایلرویه تجاوزله دارابکرد شهرینده متعاقباً استیلا ایتدیلر . بوندن صکره مدینهٔ جوره توجهله اوراسیده بالمحاصره دست غلبه ایله ضبط ومظفریتك تفصیلاتی بارگاه خلافت کبرایه عرض اولندی .

خلیفهٔ اکرم حضرتلری هرم بن حبان الیشکری وهرم بن حیان العبدی، خریت بن راشد، منجاب بن راشد، ترجان الهجیمی نام ذواتك خراسان حوالیسنك مواقع مناسبه سنده استخدام اولنملرینی امر ایتمش وشو امر موجبنجه هربریسی برجماعتله برناحیه یه سوق اولنمشدر .

بوصره ده احنف بن قیس مرویه، حبیب بن قرة الیربوعی بلخه، خالد بن عبدالله بن زهیر هراته، امیر بن احمر طوسه، قیس بن هبیرة نیشابوره تعیین اولندیلر .

بعض وقایع

حضرت عثمان رضی الله عنه افندمز بوسنه مسجد شریف نبوی یه بعض محللر علاوه ایلدی . حین انشاده کرج بطن نخله دن نقل ایله منقوش طاشلرله بنا ودیوارلر قورشونله وضع اولنمشدر که مسجد شریف مذکورك شو

بناده طولی یوز التمش وعرضی یوز اللی قارش توسع ایلدی. حضرت عمر زماننده اولدیغی كبی قپولری ینه التی عدد اولمق اوزره انشا قلندی.

خلیفهٔ ذیشان حضرتلری بوسنه حج شریفه عزیمتله مناده چادر قوردی ونمازی قصر ایتمیوب اتمام ایلدی. كرك فخر كائنات علیه افضل التحیات افندمز وكرك شیخین رضی الله عنهما حج شریفه عزیمتلرنده درت ركعتی حاوی صلوات مفروضه‌یی مناده قصر ایتمشیكن حضرت عثمانك اتمام ایتمسندن ناشی حقنده خیلی اعتراض وقوع بولوب بدایت خلافتدن برو خلیفهٔ مشار الیه حضرتلری دخی هرسنه حجه عزیمت وصلوات مفروضه‌یی قصر ایدركن اشبو التنجی سنهٔ خلافتده اتمام ایتمسنه تعجب اولنمغله عبدالرحمن بن عوف حضرتلری خلیفه‌یه « بومكانده حضرت پیغمبر وشیخین ایله برابر نماز قلمدكمی. انلر ایكیشر ركعت قلمشیكن سن نصل درت ركعت قله‌یورسن » سویلدكده حضرت عثمان « اوت اویله‌در. فقط بن مكه‌ده اهل اتخاذ ایتدم. طائفده‌ده ملكم واردر. علی الخصوص كچن سنه مقیم حقنده نماز ایكی ركعتدر دیو اهل یمن توهم ایتمشلر ایدی. كچن سنه بنم ایكی ركعت نماز قلدیغمی بوكا دلیل اتخاذ ایتدكلرینی

ایشتدم. انلرکده توهملرینی ازاله ایچون درت رکعت قلدم» بیوردیلر. عبدالرحمن بن عوف حضرتلری «بوسوزده دلیل وتمسك عد اولنەجق برشی کورەمم. کذلك اهل مکەدن اولدم، طائفده ملکم وار دیدیکك دخی مسموع دکلدر. زیرا مکەدەکی اهلك چیقاروب مدینەیه کوتورمکه قادرسن. وسن هم اهل طائفدن دکلسن، همده بوراسی ایله طائفك اراسنده اوچ قوناق مسافه وار. حضرت پیغمبر حجه کلدکده بوراده ادای صلوة ایدرکن قصر ایله ایکی رکعت عقیبنده سلام ویرمسیله برابر اقامت اوزره بولنانلره خطاباً (سز نمازکزی اتمام ایدیکز بز اهل سفرز) بیوررلر ایدی» دیو اعتراض ایلدی.

حضرت عثمان علیهنده خلقك لسان اعتراضه الدقلری موادك بریسیده بومادەدر.

وقایع {سنه ٣٠}

ولیدك کوفەدن عزلی – طبرستان غزاسی – امر مصاحف — خاتم پیغمبرینك بئره سقوطی — ابو ذرك ربذه‌یه ارسالی

ولیدك کوفەدن عزلی

ولید بن عقبه بش سنه مقدم کوفه والیلکنه تعیین

بیورلمشیدی . اشبو (٣٠) نجی سنهٔ هجریه‌ده حقنده متشکیلر ظهور ایدرك بر شخص « ولیدك شرب خمر ایلدیکنی کوردم »، دیکر بریسی « ولیدك شراب قی ایلدیکنی کوردم » سویلدکله حضرت عثمان رضی الله عنه ولیدی عزل ومدینه‌یه جلب ایله بعد المحاکمه شرب خمر ایلدیکی ثابت اولدیغندن حقنده حد شرعی اقامه‌سنی امر بیوردی . حضرت علی رضی الله عنه ولیدك ایاغنده‌کی خفینی چقاروب سعید بن العاص خلیفه‌نك امری موجبنجه ضرب ایله حد شرعی‌یی اجرا ایلدی .

ولیدك عزلی جهتیله کوفه والیلکنه سعید بن العاص رضی الله عنه مأمور اولوب کوفه‌یه واردقده « ولید فاسقك اثار فسقی منبره تأثیر ایتمشدر . منبر یقانمدقجه اوزرینه چقمم » دیمکله منبری یقادیلر .

طبرستان غزاسی

حضرت عمر رضی الله عنه افندمزك زمان خلافتلرنده سوید بن مقرن طبرسانه کیدرك جزیه اوزرینه اهالی ایله عقد مصالحه ایتمشیدی . اهالیٔ مرقومه صکره نقض عهد ایله اعلان عصیان ایلدیلر .

سعید بن العاص بوسنه عسکرله طبرستان اوزرینه

كتدكده اصحاب كرامدن بعض ذوات دخی برابر كتمشلر-
دركه حسنين، ابن عباس، ابن عمر، ابن عمرو بن العاص،
ابن الزبير، حذيفة اليمانی رضی الله عنهم حضراتی
انلردن معدود درلر.

مجاهدين كزين بصره‌دن چقوب خراسان و بعده
نيشابوره نزول ايتديلر.

سعيد قومسه واصل اولدقده اهالينك موافقيتله
عقد صلح ايدلدی. بعده ساحل درياده واقع طميسه
كيدلدكده اهالی حربه قيام ايلديلر. و اويله شدتلی
مقاومت كوستردیلر كه مسلمين صلوة خوف اداسنه مجبور
اولديلر. مؤخراً مجاهدين طرفلرندن ارائه اولنان صولت
شديده اوزرينه اهالیء مرقومه تماميله مغلوب اولوب
استيمان ايتديلر ايسه‌ده عهدلرينه اعتماد اولنه‌میه‌جغی
مقدم ومؤخر ثابت اولمغله هيچ برينه امان ويرلميه‌رك
هپسی اعدام اولندی. يوسف بن عمرو (حجاج ظالم)ك
جدی محمد بن الحكم شو محاربه‌ده مقتول اولمشدر.

بو مظفريت عقيبنده سعيد كوفه‌يه ومعاونته كلمش
اولان ابن عامر بصره‌يه عودت ايتدكدن صكره جرجان
اهاليسی نقض عهد و يوللری سد ايلدكلری خبری
النمدی. قتيبه رفاقتيله سوق اولنان عسكر يوللری

اچدقدن صکره کیدرك حرباً مخالفلری تنکیل و بتکرار جرجانی تسخیر ایلدیلر .

امر مصاحف شریفه

قرآن کریمك بعض مخارجنده اهل شام مقداد بن اسود و اهل عراق ابوموسی الاشعری رضی الله عنهمادن «بووجهله اخذ ایتدك» دیو اختلاف کوستردیلر . ابو بکر الصدیق رضی الله عنه افندمزك زمان خلافتلرنده یازیلوب حضرت عمر رضی الله عنهك کریمهٔ محترمه‌لری امهات مؤمنیندن حفصه رضی الله عنها حضرتلرینك یانده محفوظ اولان مصحف شریف اصحاب کرامك رأیلری وحضرت عثمانك امریله جلب اولنه‌رق زید بن ثابت، عبد الله بن زبیر، سعید بن العاص، عبد الرحمن بن الحارث رضی الله عنهم حضراتیله سائر ذوات کرام التی عدد مصحف شریف استنساخ ایتمکله برنسخه‌سی مکهٔ مکرمه‌یه بری یمنه، بری کوفه‌یه، بری شامه، بری بصره‌یه کوندر. لدی بر نسخه‌سیده مدینهٔ منوره‌ده حفظ اولنه‌رق اصلی ینه حضرت حفصه رضی الله عنهایه رد اولندقدن صکره شونك بونك یدلرنده اولان صحایف قرآنیه‌نك بعضیسی پرر ناتمام سوره‌دن وبعضیلری پرر صحیفه‌دن

عبارت اولمغله اشبو ناتمام سوره و صحیفه‌لری حاوی اولان اوراق امر خلافتله احراق اولندی .

مصحف شریفك جمعی حضرت ابی بکر رضی الله عنه زماننده ایسه‌ده حضرت عثمان ـ زماننده استنساخ ونشر ایدلدیکندن ـ (جامع القرآن) عنوانیله یاد اولنمشدر

خاتم پیغمبرینك بئر اریسه سقوطی

سید المرسلین علیه الصلوة والسلام افندمز معاصر بولنان ملوکه ـ دین اسلامه دعوتی حاوی ـ مکتوبلر تسطیر بیوردیغی وقت بین الملوك مهر استعمالی معتاد اولدیغندن ـ قسم اولده کوستردیکی اوزره ـ بر خاتم شریف حك ایتدیرمشلر ایدی .

انتقال حضرت پیغمبریده خاتم شریف مذکور حضرت عایشه رضی الله عنها طرفندن حضرت ابی‌بکره ویریلوب اندن دخی حضرت عمره انتقال ایتمش وایکیسیده تبرکاً مکاتیب شریفه‌یی خاتم معظم الیه ایله تختیم ایتمکده بولنمشیدی . حضرت عمر امر خلافتی شورایه حواله ایلدکده هرکیم خلیفه اولور ایسه اکا تسلیم اولنمق اوزره خاتم سعادتی حفصه رضی الله عنهایه تسلیم ایدوب

خلافت حضرت عثمانده تقرر ایتدکدن صکره مشارالیها جانبندن حضرت عثمانه اعطا اولندی. بدایت خلافتدن برو تسطیر اولنان مکاتیب شریفه‌یی شیخین مکرمین حضراتی کبی حضرت عثمان دخی خاتم پیغمبری ایله تختیم ایده‌یور ایدی.

اشبو (۳۰) نجی سنهٔ هجریه‌ده خلیفه حضرتلری بر کون مدینهٔ منوره‌نك ایکی میل بعدنده واقع بئر اریس باشنده خاتم شریف مذکوری پارمغنه طاقوب چقارر کن قضاءً الندن قیویه دوشوردی. قیونك ایچنده‌کی صو وچامور پك آز اولدیغی وبالاعتنا تمامیله اخراج وتحری اولندیغی حالده بولنه‌مدی.

خلیفهٔ مشارالیه حضرتلری صکره اوقطعه ویازوده دیکر برخاتم اعمال وحك ایتدیردی ایسه‌ده حقیقتك تقلید ایله مناسبت قبول ایده‌میه‌جکی جهتله افواه ناسده درلو درلو کفتکو حاصل وبوندنصکره ادارهٔ امورجه انضباط زائل اولدی.

ابوذرك ربذه‌یه ارسالی

زهاد اصحاب کرامدن ابوذر غفاری رضی الله عنه شامده ایدی. عفت تامه‌لری جهتیله بعض خصوصده

شام والیسی معاویه بن ابی سفیانه مخالفتله برابر (آلتون وکومش ادخار ایدوبده فی سبیل الله انفاق ایتمیانلری عذاب الیم ایله تبشیر ایت) امری امر جلیل سبحانی اولدیغندن نقود واموال ادخار ایتمامرینی واحتیاجلری خارجنده اولان نقودلرینی فقرایه صدقه ویرملرینی زنکینلره امر ایتملیسن » دیو معاویه یه اصرار ایتمکده ومعاویه «خلق اموال ونقودینك زکاتنی ویردکدنصکره فقرایه صدقه ویریکز دیو تهدید اولنه مز » جوابنی ویرمکده ایدی.

ابوذرك اعتراضاتی کندوسنی تضییق ایلدیکنی معاویه حضرت عثمانه عرض ایتدکده مدینه یه ارسالی ایچون امر ویرلدی. ابوذر مدینه یه بعدالوصول حضرت عثمانکده بعض معاملاتنده اعتراض ایلدکدن صکره «رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز (نوقتکه بنالر کاله یتشه مدینه ده طورمه) دیو بکا امر ویرمش ایدی بن ارتق بوراده طورهمم. بکا اذن ویرده ربذه یه کیدیم» دیدیکندن خلیفه حضرتلری کندوسنی ربذه یه کوندردی. بعضاً دارهجرت نبویه یه کلوب روضهٔ مطهره یی زیارتله دفع اشتیاق ایدر وینه ربذه یه عودت ایدردی.

حضرت عثمان معاویه نك خاطرینه رعایةً ابوذر

حقنده حقارتله کندوسنی ربذه‌یه نفی وتغریب ایلدی
دیو معترضلر تفوهاته بو ماده‌یی بالتحریف علاوه ایتمشلر
ایسه‌ده حقیقت حال وجه مشروح اوزره‌در .

وقایع { سنه ۳۱ }

صواری غزاسی - یزدجردك مقتولیتی - ابن عامرك خراسانه عزیمتی - کرمان وقعه‌سی - سجستان وقعه‌سی

صواری غزوه‌سی

اهل اسلام افریقیه‌ده مظفریت عظیمه‌یه مظهر اولدقده روم امپراطوری قسطنطین بش التی یوز کمی عسکرله طولدروب محاربه ایچون بحراً کلمك اوزره اولدیغی خبری آلندی. شام عسکری براً ومصر والیسی عبدالله بن سعد کمیلرله بحراً کیدرك اسلام وروم دونمالری یکدیکرینی کوردکلری وقت روزکار اسلام دونماسی اوزرینه اسمکده ایدی. اسلام دونماسی ذات الصوار نام محل لیماننده تیمور اتدیلر. هواده سکون حاصل اولدی. او کیجه ایکی دونما بربرینه تعرض ایتمکسزین زمرهٔ مسلمین صباحه قدر تکبیر وتلاوت قرآن وروملر چاکلرله کورلدیلر اعلان ایدرك صباحه داخل اولدیلر.

صباح اولدقده ایکی دونغا کمیلرینی یکدیکرینه باغلا-
یوب روی دریاده قلیجـلر پارلامغـه، خنجرلر ایشلمکـه
باشلادی. حرب اولقدر شدتلندی که دکزك یوزنده انسان
جثه‌لری حباب کبی نمایان وغائب اولمقده ودوکیلان قانلر
کمیلردن دکزه اقه‌رق صولر قب‌قرمزی کورنمکده ایدی
کمیلر بربرینه مربوط وهرطاقك اوسـتنده کوك، آلتنده
برقان دریاسی موجود اوله‌رق رجعت وفرارك امکانی
مفقود وبو امکانسزلقدن نشئت ایدن مجبوریت اوزرینه
طرفین افرادینك خوف واحتراز افکاری نابود ایدی.
بناءً علیه هرطرف مقاتله ومقابله‌ده صبر وثبات اختیـار
ایلدیلر. اهل اسـلامك شهداسی کثرت اوزره اولوب
روملرك مقتوللری ایسه لایعد ولایحصا ایدی. قسطنطین
دخی بومحاربه‌ده برقاچ یردن یاره‌لندی. کمیلرینك باغلرینی
قطع ایله فرار ایدن روملر قورتیله بیلوب ماعداسی کاملاً
تلف اولمشدر. عبدالله بن سـعد غلبه‌دن صـکره براز
کونلر ذات الصوارده اقامت وبعده عودت ایلدی.

محمد بن حذیفـه، محمد بن ابی بکر بوغزا اثناسـنده
عبد الله بن سعد ایله بوزیشوب حضرت عثمان رضی الله
عنه علیهنده قیل وقاله تصدی ایله « حضرت پیغمبر عبد
الله بن سعدك دمنی هدر ایتمش وکفری حقنده آیة کریمه

نازل اولمشیکن عثمان بونی وسائر متعلقاتنی عامل تعیین وحضرت عمرك ابقالرینی وصیت بیوردیغی ذواتی اعمالدن عزل ایله ولید کبی برفاسقی استخدام ایلدی» دیو لسان ذم وتعریضی اطاله ایتدیلر ٠

یزد جردك مقتولیتی

دولت ساسانیه‌نك حکمدار اخیری اولوب حضرت عمر زماننده مجاهدین دینه قارشو مغلوب وممالك وبلادی طرف طرف اهل اسلام جانبندن مضبوط اولان یزدجرد مغلوبیت اخیره‌سندن صکره ماوراء النهره چکمش وخاقان ترکك ارائه ایلدیکی محلده اقامت ایتمش اولدیغی مبحث مخصوصنده ذکر اولنمشیدی ٠

حکمدار مشارالیه هردرلو اقتداردن ساقط اولدیغی حالده مروه عزیمتله اوراده بر دکرمنجینك خانه‌سنده ایکن هجرتك اشبو (٣١) نجی سنه‌سنده البسه واشیاسنه طمعاً دکرمنجی مشارالیهی قتل ایتمکله دولت ساسانیه منقرض اولدی ٠ سبحان من لایزول ملکه ٠

ابن عامرك خراسانه عزیمتی

اهل فرسك نقض عهد ایتدکلری جهتیله عبد الله بن

عامر بصره اهالیسنی بالتشویق نفیر عام صورتیله تدارك ایلدیکی عسکرله بلاذ فرسه عزیمت و بعض فتوحاته مظهریتله برابر احنف بن قیس مروین (مروالشاهجان و مرو الروذ) ه٬ حبیب بن قرة الیربوعی بلخه٬ خالد بن عبد الله بن زهیر هراته٬ امیر بن احمر طوسه٬ قیس بن هبیره نیشابوره تعیین اولندقلری (٢٩) نجی سنهٔ هجریه وقایعی صره سنده ذکر اولنمشیدی.

مشار الیه عبدالله بن عامر اشبو (٣١) نجی سنهٔ هجریه ده زیاد بن ابی سفیانی بصره ده بالاستخلاف کندوسی عسکرله کرمان حوالیسنه کیدرك مجاشع بن مسعود السلمی‌یی نقص عهد ایتمش اولان کرمانه و ربیع بن زیادی سجستانه عامل تعیین و محاربه‌یه امرویردکدن صکره جنود مسلمین ایله نیشابوره عزیمت ایلدی.

حین عزیمتنده مقدمة الجیشه تعیین ایتمش اولدیغی احنف خراسان حوالیسنده ایکی قلعه‌دن عبارت اولان طبسین جانبنه کیدرك اهالی صلحاً دائرهٔ اطاعته داخل اولدی. بوندن صکره قهستان اوزرینه کتدیلر. اهالی مقاتله‌یه قیام ایلدکلرندن حرباً مغلوب اولوب قلعه‌لرینه التجا ایلدیلر. عبدالله بن عامر قلعه‌یی محاصره و تضییق

ایلدی والتیوز بیك درهم جزیه ویرمك شرطیله مصالحه عقد اولندی .

بو مصالحه‌یی متعاقب عبدالله بن عامر نیشابور اعمالندن رستاق زام نام محله برسریه کوندروب سریهٔ مذکوره اوراسنی عنوةً تحت استیلایه الدقدنصکره نیشابور اعمالندن بعض نواحی‌یی فتح اویلدی .

فتوحات مذکوره اثناسنده اسود بن کلثوم عدوی بیهق طرفلرینه مأمور ایدی . برقوهٔ عسکریه ایله کتدکده اهالی سورك قپولرینی سدد ایله تعند کوستردی . اسود سور دیوارنده تصادف اولنان دلیکدن براز عسکرله ایچرو دخول ایلدکده دشمن دلیکك اوکنی طوتوب جنود سائره‌یه دخوله میدان ویرمکسزین اسود ایله برابر بولنانلری شهید ایتدیلر . اسود شهید اولدقده قرنداشی ادهم عسکر امارتنه قیام وتضییق شدید ایله بیهقی فتح ایلدی .

ابن عامر بو صره ده نیشا بور اعمالندن بشت واسفراین وارغنیان نواحیسنی استیلا ایتدکدن صکره کیدرك نیشابوری محاصره ایتمکله اهالی مقاومت ومحاصره بر ماه مدت امتداد کوستردی . نیشا بور درت ربعه منقسم وهرربعه فرسك برمرزبانی حاکم ایدی . تضییقات عظیمه اوزرینه مرزبانلرك بریسی جنود اسلامی شهره ادخال ایتمك شرطیله

امان طلب ایلدی. ابن عامر امان اعطا وعسکرله شهره دخول ایتمش اولدیغی حالده بیوك مرزبان دخی کندی عسکریله برابر استیمانه مجبور اولمغله بر ملیون درهم جزیه ویرمك شرطیله نیشابور اهالیسنك هپسی اطاعتی قبول ایلدیلر. قیس بن هیثم السلمی اورایه والی تعیین قلندی.

بوندن صکره بسا وابیورد طرفلرینه عسکر سوقیله صلحاً وثانیاً فتح واستیلا ایدلدی. عبدالله بن خازم السلمی رفاقتیله برسریه‌ده سرخسه کوندرلمکله اهالی بعدالمقاتله مغلوباً استیمان ایلدیلر. اوراسیده صلحاً دائرهٔ اطاعته دخول ایلدی.

بوفتوحات عقیبنده طوس مرزبانی ابن عامرك یاننه کله‌رك اطاعتی قبول ایتمش وعبدالله بن خازم معیتیله هرات اوزرینه سوق اولنان عسکرك سوق اولندیغی خبری هرات مرزبانه بالغ اولدقده مرزبان مرقوم عسکرك وصولندن مقدم باسیرسریع ابن عامرك یاننه عزیمتله هرات وبادغیس وبوشنجی صلحاً تقدیم ایله عرض اطاعت ایلمشدر.

طخارستان فتوحاتنه مأمور احنف بن قیس رستاقه کیدرك بالمحاصره اوجیوز بیك درهم جزیه ویرمك شرطیله اهالیسنك صلحاً اطاعتنی تحصیل وبعده ترك

انقیاد ایتمش اولان مرو الروذ شهرینه عزیمتله حرباً غلبه
و التیوز بیك درهم جزیه ایله عقد مصالحه ایلدی .
قوهٔ جلیلهٔ اسلامیه نك جهت بجهت نمایان اولان
غلبه‌لری اوزرینه طخارستانك بلاد سائره سی دخی کاملاً
اطاعتی قبول ایلمش اولدقلری حالده جوزجان وطالقان
وفاریاب حوالیلری صغانیان حکمداری ایله بالاتفاق
عساکر کثیره جمع ایدرك احنفله محاربه‌یه قیام ایلدیلر
ایسه ده اقبح هزیمتله منهزم اولمغله حوالیٔ مذکوره دخی
کاملاً فتح و تسخیر ایدلدی .

ابن عامر بلاد مذکوره جه اولان فتوحاتنده اسلافنه
تفوق ایلمش اولدیغندن حقنده خلق ستایش و ثنایی تشهیر
ایلدیلر . مشارالیه جناب حقك احسان بیوردیغی
شو موفقیت عظیمه اوزرینه شاکراً لله تعالی نیشابوردن
احرام بند اولدیغی حالده عمره ایچون خروج و حضرت
خلیفه نك نزد عالیلرینه عزیمت ایلدی . و طرف اشرف
خلافتپناهیدن خراسان ولایتی والیلکی قیس بن الهیثمه
توجیه بیوریله‌رق قیس طخارستان حوالیسنه وصولندن
صکره هر نه طرفه یوز چویردی ایسه سمنجانه قدر
فتوحاته مظهر اولمشکن سمنجان اهالیسی مخالفت کوستره‌مکله
اوراسنی دخی بالمحاصره عنوةً فتح و تسخیر ایدیویردی .

كرمان وسجستان وقوعاتی

ابن عامر کرماندن خراسانه کتدیکی وقت مجاشع بن مسعود السلمی يی خراسانه عامل تعیین ایلدیکی يوقاروده ذکر اولنمشیدی. کرمان اهالیسی مقدمکی عهدی نقض ایتمکله بالمحاربه عنوةً کرمانی فتح ایلدکدن صکره سیرجان (اصل کرمان) شهرینه عزیمت واوراده براز مدت اقامت ایلدی. سیرجاندن قفص مدینه سنه توجه ایلدکده عجملردن برغلبه لکلی جمعیت قارشوکله رك ارالرنده محاربه وقوع بولمقله مجاشع هپسنی بوزوب پریشان ایلدیکندن منهزمین کیملره و بعضیلری مکرانه، بعضیلرده سجستانه فرار ایتدیلر یوللری ضبط اولندی.

سجستان ممالکی حضرت عمر رضی الله عنه افندمزك زمان عالیلرنده فتح اولنمش وصکره نقض عهد ایلدکلرندن ابن عامر حضرتلری خراسانه کتدکده ربیع بن زیادی بتکرار استیلایه مأمور ایتمشیدی. ربیع برقوهٔ عسکریه ایله حصن زالقه کیدرك اهالی مقاومتدن عاجز اولغله سائر بلاد فرس کبی مصالحه يی قبول ایلدیلر. صکره کرکویه، زرنج، روشت، ناشرود، شرواد شهرلرینه توجهله بعضیسنی صلحاً وبعضیسنی حرباً فتح وتسخیر ایلدی.

حسن بصری رحمه الله ربیعك کاتبی ایدی . سجستانك تمامیٔ فتحنده ابن عامر طرفندن عبدالرحمن بن سمره اورایه عامل تعیین اولندی . عبد الرحمن دخی زرنج ایله کش مدینه‌سی بیننده ورخج ایله دوان اراسنده واقع بلاد هنده غلبه ایتمش و حضرت عثمان رضی الله عنه علیهنده قیام ظهورینه قدر اوحوالیده قالەرق عسکره امیر بن احمر الیشکری یی بالاستخلاف عودت ایلمش اولدیغی حالده اهالی امیری دفع واخراج وزیاد بن الاعجم نام کمسه‌یی کندولرینه امیر انتخاب ایتدیلر .

ابو سفیان بن الحارث بن عبد المطلب وابو سفیان بن الحرث بن امیه بو سنه وفات ایلدیلر .

وقایع { سنه ۳۲ }

ترکلرك غلبه‌سی - بعض وقایع

(۳۲) نجی سنهٔ هجریه‌ده کوفه والیسی سعید بن العاص حضرتلری جانبندن باب حوالیسنده بولنان سلمان بن ربیعة الباهلی بلنجر حوالیسنك اصلاحاتنه مأمور ایدیله‌رك سلمانه معاونت اولنمسی ایچون ناحیهٔ مذکوره عاملی بولنان عبد الرحمن بن ربیعه‌یه امر ویردی . سلمان عسکرله بلنجر مدینه‌سنی بالمحاصره تضییق ایدرکن جوار -

لرنده‌کی ترکلر برجمعیت عسکریه ایله بلنجر اهالیسنه امداده کلدیلر . طرفین میانه‌لرنده قتال شدید وقوعبولدی .

اهل اسلامك هر یرده غالب و مظفر اولدقلری ایچون ترکلر اول وقته قدر مسلمین سلاح تأثیریله مقتول اولمزلر اعتقادنده ایکن بو محاربه‌ده عبدالرحمن بن ربیعه شهید اولدیغندن ترکلرك او اعتقادلری بوزیلوب اسلام علیهنده جسارتلندیلر . محاربه‌ده کوستردکلری شدت و صلابت اوزرینه اسلام عسکری منهزم اولوب برقسمی بلاد خزره و برفرقه‌سی جرجان طرفنه چکلدی . ابوهریره و سلمان فارسی رضی الله عنهما بونلرله برابر ایدیلر .

بعض وقایع

شام والیسی معاویه بوسنه بلاد رومه غزا ایدرك استانبول بوغازینه قدر ایلرولدی . اهل اسلام خیلی اموال اغتنام و روملر قلعه‌لره تحصن ایتمکله معاویه عسکرله کیرویه دوندی .

سنهٔ مرقومه‌ده قارن نامنده برترك رئیسی طبسین و بادغیس و هرات و قهستان طرفلرندن قرق بیك قدر عسکر طوپلایوب خراسان حوالیسنه هجوم ایتمکله عبدالله بن خازم درت بیك نفر عسکر مسلمین ایله مدافعه‌یه قیام

وخراسان حدودنده بالتلاقی محاربه ایله قارنك عسکرینی بوزوب چوغنی اعدام ایلدی . عبد الله بن خازم بو وقعه‌دن مقدم خراسان والیسی ایکن عزل ایله یرینه قیس بن الهیثم تعیین اولنمش ایدی . شو مظفریت اوزرینه ینه خراسان والیلکی عهده‌سنده ابقا اولندی .

عم النبی عباس بن عبدالمطلب وعبد الله بن مسعود وعبدالرحمن بن عوف وابوذر الغفاری وسلمان فارسی رضی الله عنهم حضراتی بوسنه وفات ایلدیلر .

وقایع {سنه ۳۳}

مفاسدك ظهور وانتشاری ـ بعض وقایع

مفاسدك ظهور انتشاری

سعید بن العاص رضی الله عنه طرف خلافتدن کوفه والیکنه تعیین بیوریلوب کتدکدن صکره بر کیجه کوفه اشرافی زیارتنه کتمکله مصاحبت ایده‌یورلر ایدی . مالك بن کعب الارحبی، اسود بن یزید، علقمة بن قیس، مالك الاشتر النخعی دخی بونلرله برابر ایدیلر .

اثنای مصاحبتده سعید «شو سواد (اراضی) قریشك بوستانیدر» دیدکده مالك الاشتر «الله تعالی حضرتلرینك

قلبجلرمزله بزه احسان بیوردیغی برلر نه‌دن سنك وقریشك بوستانی اوله‌یور» سویلمکله سعید حضرتلرینك اوراده بولنان صاحب الشرطه‌سی عبد الرحمن الاسدی «امیرك سوزینی ردمی ایده‌یورسکز» دیو شدت کوستردی. اشتر و ارقداشلری حدتلنه‌رك عبد الرحمنی ضرب ایلدیلر سعید «بوندن صکره کیجه قونشمق ایچون کیمسه یانمه کلمسون» دیو منع ایله برابر بو معامله‌یی خلیفهٔ اکرم حضرتلرینه تحریراً شکایت ایلدی.

خلیفه رضی الله عنه مالك الاشتر ورفقاسنك شامه تبعیدلریچون سعید بن العاصه و شامده نصح و پندایله اصلاحلرینه باقلوب متنبه اولمدقلری حالده مدینه‌یه ارسالرینه دائر شام والیسی معاویه‌یه امرویرمکله مالك الاشتر، ثابت بن قیس الهمدانی، کمیل بن زیاد، زید بن صوحان، قرنداشی صعصعه، جناب بن زهیر العامری، جندب بن کعب الازدی، عروة بن الجعد، عمرو بن الحمق الخزاعی، ابن الکواء کوفه‌دن شامه کوندرلدیلر.

شامه وصوللرنده معاویه براز ایام حقلرنده حرمتله بوکون «اسلام شرفنه نائل و بوسایه‌ده امم سائره‌یه غالب اولدقلری حالده سبب شرافتلری اولان قریش حقنده بو اسز معامله‌ده بولنمق مناسب اولمدیغنی» حسن صورتله

كندولرینه بیان ایلدكده ایچلرندن صعصعه بو نصیحته بعض مرتبه اعتراض ایتدی. ومعاویه « بو معاملهلریكز قلت عقوللكزدندر» كبی سوزلرله افادهلرینی تقبیح ایلدی. برقاچ كون كچدكده كوفهلیلری جلب ایله «سزدن نه نفع نده ضرر مأمولدر. هایدی نره یه كیتمك استر ایسهكز كیدیكز مأذونسكز» دیدكدن صكره خلیفه حضرتلرینه «بنم یانمه برطاقم اشخاص كلدیلركه عقول وادیان نه اولدیغنی بیلمزلر. فتنه چیقارمق، خلقك مالنی القدن بشقه مقصدلری یوقدر» دیه برمكتوب یازدی.

كوفهلیلر شامدن چقوب كوفهیه طوغری كیدركن حمص والیسی وخالد بن الولید رضی الله عنهك مخدومی عبدالرحمن اوحوالیدن كچمك اوزره اولدقلرینی بالاستخبار هپسنی حمصه جلب ایتدردی.

بونلر عبدالرحمنك حضورینه واردقلرنده عبدالرحمن «ای شیطانك آلات فسادی سزه مرحبا یوق. ای عرب میدر عجم میدر نه اولدقلرینی بیلمیان آدملر معاویهیه سویلدیككز سوزلری بكا سویلیهجكسكز. زیرا بن مرتدینی قتل ایدن خالدبن الولیدك اوغلی یم. یصعصعه والله اویله سوزلریكزی ایشیدر ایسهم برونكزی اوفاتورم» دیو تهدید و برماه قدر كندولرینی حمصده توقیف ایتدكده هپسی

توبه ایتدك » دیدیلر . ایچلرندن مالك الاشتر مدینه یه عزیمت وخلیفه نك امریله ینه حمصه عودت ایلدی .

حمصه کی کوفه لیلرك هر بریسی بر بلا وسوزله تهدیدله قورقار شیلر اولمدقلری ناصیه وترجمهٔ حاللرندن دخی هویدا ایکن عبدالرحمن تهدید سابقنه هر نه حکمته مبنی ایسه روی ملایمت کورمسی وکندوسنك ذاتاً کرم وسرد روزکاردن اخذ تجارب ایله لسان جمیل استعمالنه هنوز قدرت استحصال ایده مامش اولمسی کوفه لیلره بر طور متحکمانه دها کوسترمك تصورینی موجب اولدیغندن هپسنی حضورینه جلب ایتدکدنصکره « هایدی دوشنکزده سزه واهالیکزه خیرلو اولان شی هر نه ایسه انی طلب ایدیکزکه اجابته باقه لم » دیدکده کوفه لیلردن صعصعه «سنده بوسوزه اهلیت کورمیورز . مع مافیه اللهه معصیت کوستریده سکا اطاعت ایتمکده کرامتده یوقدر » سویلدی .

عبدالرحمنك بغتةً بوجواب جسورانه یه تصادف ایتمسی حدتنی موجب اولوب توبیخ و مؤاخذه یی دها ایلرویه کوتوردی . صعصعه ایسه دها زیاده شدتله رد ایتدی .

عبدالرحمن « بن قورقیورم که سز شیطانه اطاعت وارتکاب معصیت ایده جکسکز . بیلیسکزکه بو حاللریکز

عاجل وآجلده سزی برفنا موقعه دوشوره‌جکدر »دیمسیله
برابر کوفه‌لیلر « ارتق چوق سویلیورسن » دیه‌رك
اوزرینه صچرایوب عبدالرحمنك کیمیسی باشنه، وکیمیسی
صقالنه یاپشدی.

عبدالرحمن یقاسنی دست بلایه طوتدردیغنی کور-
دیکندن برطرفدن طور سابقنی محافظه، برطرفدن سوزله
تهدید ومدافعه مقصدینی التزام ایدرك «براقیکز بوراسی
کوفه دکلدر. والله شامیلر شوایشلدیککزی کورمش
اولسه‌لر سزی پارچه پارچه ایدرلر» دیدکده کوفه‌لیلر
«هله طوره، هله سوزه باقیکز. بزی شاملیلره پارچه‌لته‌جق
ایمش» دیه‌رك عربده‌یی بیوتمکه حاضرلندقلرینی متعاقب
عبدالرحمن یانلرندن قالقوب وقوعاتی خلیفه حضرتلرینه
انها ایتدی.

خلیفه رضی الله عنه هپسنی سعید بن العاصك یاننه
اعاده ایتمسنی جواباً تحریر بیورمقله عبدالرحمن کوفه‌لیلری
بالاطلاق بلایی باشندن دفع ایلدی ایسه‌ده سعید بن العاص
بونلرك عودتلرندن پك مضطرب اولمغله ینه خلیفه‌یه
مراجعتله رخصت استحصال و هپسنی عبدالرحمن بن
خالدك یاننه اعاده وارسال ایتدی. جمله‌سی حمصده اقامت
وعبدالرحمن وقعهٔ سابقه‌دن ناشی اسکی طور ومعامله‌سنی

دکشمکه مجبور اولوب یوزلرندن بلاچقمامق ملاحظه سیله بالضروره حقلرنده حرمت و جمله سنه بسط مائدهٔ اکرام و معیشت ایلدی .

آتیده بیان اولنه جغی وجهله بو ماده بوندنصکره خلیفه نك علیهنده ظهور ایدن فساداتك کوفه شعبه سنی تشکیله سبب اولمشدر .

بصره والیسی عبدالله بن عامرك بصره یه مأمور- یتلرندن اوچ سنه صکره عبدالله بن سبانامیله موسوم وابن السوداء دیو معروف برشخص بصره یه کلدیکنی ایشتدیکندن ابن عامر مرقومی جلب ایله « سن کیمسن » دیو سؤال ایلدکده « اهل کتابدن بر کیمسه یم . اسلامه وسنك جواریکه رغبت ایتدم » سویلدی ایسه ده ابن عامر بونك سوزندن وحالندن بعض مرتبه شبهه یه دوشمکله « بوراده طورمیه جقسن » دیو مرقومی طرد ایدی ویردی مرقوم اورادن کوفه یه و صکره مصره عزیمت و « یهود ایمانه کلمز مرد ملحد توبه کار اولمز » مدلولنجه ذاتاً یهودی ایکن خلاف حقیقت کندوسنی مهتدی صفتنده خلقه ابراز ایدرك خلیفهٔ ذیشان حضرتلرینك اجراآتنی اراجیف و تحریفات ایله راست کلدیکنه اعلان ایتمش و بونکله برابر بعض مخابرات فاسدانه یه ده جسارتله

خلیفهٔ بالحق علیهنده برقیام عمومی تشکیلنه و بین المسلمین تفرقهٔ عظیمه یه سببیت ویرمشدر که شو قیام نامشروعك تفصیلاتی اشاغیده صره‌سیله کتابمزه درج اولنه‌جقدر .

حمران بن ابان عدتی منقضیه اولمقسزین بر عورتله ازدواج ایلدیککندن حضرت عثمان رضی الله عنه حمرانی ضرب ایله بصره‌یه تبعید ایتمشیدی .

بصره‌ده عامر بن قیس نامنده زاهد ومتدین برذات اولمغله حمران زاهد مشارالیه علیهنده ابن عامره بعض مرتبه سعایته تصدی ایلدی ایسه‌ده قبول ایتدیره‌مدی . صکره اطلاقنه امر کلوب مدینه‌یه کیتدکده عامر بن قیس حقنده خلیفه حضرتلرینه سعایته باشلایوب عامر تزوجدن استنکاف ایتدیکنی ٬ ات یمدیکنی ٬ جمعه نمازینی قلمدیغنی بیان ایتدی . خلیفه عامرك شامه ارسالنه دائر امر ویرمکله عامر بصره‌دن شامه کوندرلدکده معاویه عامرك کندوسیله برلکده ات یدیکنی وجمعه نمازینه حاضر اولدیغنی کورمکله علیهنده سویلنان سوزلردن طولایی تدقیق و استنطاق ایتدکده ابن عامر « تزوج ایتمدیکم شیخوخت جهتیله قدرت و رجولیتدن ساقط اولدیغم ایچوندر . جمعه نمازینی هروقت قیلارایدم . فقط جماعتك صوك صفنده طوروب جمله‌دن اول جامعدن چقمغی عادت

ایتدیکمدن خلقك چوغی بنی جامعده کورهمدیکی جهتله حقمده اویله سوز سویلنمشدر» جوابنی ویردی. معاویه شو ذاتك تصادف ایتدیکی افترایه تأسفله بصریه عودتنه رخصت ویردی ایسه‌ده کتمیه‌رك شامده اختیار انزوا وعبادت ایلدی.

کوفه‌ده، بصره‌ده، مصرده اجراآت مشروحه‌دن طولایی تکون ایدن مقالات انشعاب ایدرك مرقوم یهودی عبدالله بن سبا ایسه کوفه وبصره حوالیرنده خلیفه علیهنده جابجا تخم فسادی سرپدکدن و مصره کتدکدن صکره کندوسنی بر طاقم سبکمغزانه سودرمش وخلیفه‌نك اجراآتنی تحریفات، ومفتریات ایله مزج ایدرك اعلانه دوام ایتمکده بولنمشیدی. معاملات مذکوره‌نك کوفه وبصره‌ومصرده سؤ تأثیراتی قولیرا کبی یایله‌رق طرف طرف فساد قپولری اچلمغه باشلادی.

بعض وقایع

معاویه بوسنه بلاد رومه غزا ایدرك ملاطیه اعمالندن حصن المرأه‌یی و مأموراً کوندردیکی حبیب بن مسلمه ملاطیه‌یی فتح ایتمشدر.

مقداد بن اسود رضی‌الله‌عنه بوسنه وفات ایتدی.

وقایع {سنه ٣٤}

فدك باغچه‌سی ـ خلافت علیهنده قیام نامشروع

فدك باغچه‌سی

صدقهٔ پیغمبری اولان فدك باغچه‌سی بو سنه جانب خلیفه‌دن مروان بن الحکمه تملیك اولندی دیو بیوك قیل وقال تکون ایدرك بوده خلیفه علیهنده‌کی تفوهاته منضم اولدی.

خلافت علیهنده قیام نامشروع

بوقاروده ذکر وبیان اولندیغی اوزره حرکات غیر مرضیه‌لرندن طولایی شامه وبعده حمصه کوندریلان کوفه‌لیلرك وبصره‌دن شامه ارسال ایدلمش اولان بعض اشخاصك وکوفه‌یی، بصره‌یی دور ایله مصره کیدن یهودی عبدالله بن سبانك هرطرفده انتشار ایدن اراجیف ومفتریات متمادیه‌لری جهت بجهت اختلاف اماره‌لرینی کوسترمش اولدیغندن کوفه والیسی سعید بن العاص رضی الله عنه شفاهاً بعض شیلر عرض ایتمك اوزره کوفه‌دن مدینه‌یه عزیمت ایلدی. خلیفهٔ بالحق رضی الله عنه افندمز

سعیدك ورودندن مقدم اشعث بن قیسی اذربجانه، سعید بن قیسی ری ولایتنه، نسر العجلی‌یی همدانه، سائب بن اقرعی اصفهانه، مالك بن حبیبی ماهه، حکیم بن سلامه‌یی موصله جریر بن عبداللهی قرقیسایه، سلمان بن ربیعه‌یی بابه، عتبه بن نهاسی حلوانه عامل وقعقاع بن عمرووی حربه مأمور ایدوب هربری محل مأموریتنه کتمش وسعید بن العاص کوفه‌دن حرکتنده عمرو بن حریثی استخلاف ایدرك کوفه حوالیسی رؤسادن خالی قالمشیدی.

خلیفه علیهنده بولنان اصحاب طعن و اراجیف مرضیٔ فاسدلرینی اظهار ایله حضرت عثمانك خلعی ایچون خروج ایلدیلر. یزید بن قیس دخی بونلرله برابر ایدی. قعقاع بن عمرو اول اراالق هنوز اوحوالیده بولنمغله منعه قیام ایدرك یزید بن قیسه «شو مناسبتسز حرکتك معناسی ندر» دیدکده یزید «سعید بن العاصك عزلنی طلب ایچون» جوابنی ویردی ایسه‌ده برطرفدن دخی کوفه‌یه سرعت عزیمتلری ایچون حمصده بولنان کوفه‌لیلره خبر کوندردی.

بوخبر اوزرینه مالك الاشتر حمصدن سیر سریع ایله کوفه‌یه کیدرك جمعه کونی مسجد شریف قپوسنده طوروب «بز حضرت عثمانك یانندن کلورکن

سعید بن العاصی اوراده براقدق . سعید نسوانکزه مخصص اولان وظیفه‌نك تقلیلنه چالشیور . سزك قلیج سایه‌سنده مالك اولدیغکز اراضی قریشك بوستانیدر سویلیور » کبی سوزلرله تغلیط اذهان ایلدکده یزید بن قیس « سعید کوفه‌یه کلیور . ردی ایچون بکا ارقداش یوقیدر » دیو باغردی . برطاقم سبکمغزان باشنه طوپلانمقله کوفه‌یه کلمك اوزره اثنای راهده بولنان سعیدبن‌العاص حضرتلرینی ردایچون حرکت ایلدیلر . اصحاب عقول وآراء طرفلرندن « عیبدرعیب . بویله نامشروع ایشه جسارتله بین‌المسلمین فسادی تعمیمدن چکلیکز » دیو منعه تصدی اولندی ایسه ده هیچ بریسی دکلدیکلرندن اصحاب عقولك هپسی عمروبن حریث ایله کوفه‌ده قالوب یزید و اصحابی اثناء طریقده وقادسیه قربنده بولنان جزعه نام موقعه عزیمتله سعید بن العاص حضرتلرینی رد ایچون ورودینه منتظر اولدیلر .

سعید رضی الله عنه اورایه واصل اولدقده ارباب قیام « بزم سکا احتیاجمز یوقدر . کلدیکك یولدن کیرویه طوغری بیور باقه‌لم » دیدکلرنده سعیدك برکوله‌سی بونلری رده باشلامسیله برابر مالك الاشتر کوله‌یی اوروب اولدردی . سعید کوفه‌لیلرك افکارینی اکلادقده

ارتق كوفه يه عزيمت ايتمكده مناسبت كوره مديكندن مدينه يه عودت و حضرت عثمانه بيان كيفيت ايلدی .

او صره ده مالك الاشتر طرفندن پك مناسبتسز برمكتوب دخی خليفه يه كوندرلمش اولديغی حالده خليفهٔ اكرم حضرتلری حلم عظيم اختيار يله تسكين فساد ايچون كوفه ليلرك طلبلرينه موافقت و سعيدی عزل ايله ابوموسى الاشعری حضرتلرينی كوفه يه والی نصب وارسال بيوردی . و بونكله برابر تأمينات و نصايح لازمه يی حاوی برامرنامه دخی يازدی .

ابوموسى رضی الله عنه كوفه يه بعدالوصول خلقی مسجد شريفه جمع ايله منبره چقوب حضرت عثمان رضی الله عنه طاعتك وجوبنه دائر برخطبه قرائت ايتمكله جماعت روی رضا و اطاعت كوستروب طاغلديلر ايسه ده ارباب قيامك استدكلری يالكز سعيدك عزلی اولمديغندن فكر سقيملرندن چكمه مديلر . بصره و مصرده بولنان هوادارلری ايسه درلو درلو اراجيف نشر يله دائرهٔ فسادی توسيعدن كرو طورميورلر ايدی .

وقایع {سنه ۳۵}

قیامك اشتدادی — حضرت عثمانك محاصره‌
سیله شهادتی – ملاحظات و محاکمات – خلیفهٔ
مشارالیهك صفت و سیرت شریفه‌لری

قیامك اشتدادی

احوال مذکوره مرکز خلافته تمامیله منعکس اولمش ایکن خلیفهٔ حلیم افندمز حسن معامله ایله تسکین ایتمکی التزام بیوردقلرندن کندو حقنده تام الاخلاص اولدقلرینه اعتماد بیوردقلری معاویه و عبدالله بن ابی سرح و سعید بن العاص ، عبدالله بن عامر ، عمرو بن العاص حضراتنی مدینه‌ده جمع ایله « سزخلافتك وزرا و نصحاسی و هر بریکز موثوق و معتمدیسکز خلقك کوستردکاری معامله‌لری کوره یورسکز . هر نه طلب ایدرلرایسه ترویج اولنمسنی استیورلر . برنجی طلبلری عمالك عزللریدر . رأیلریکز نه مرکزده ایسه سویلیکز » بیوردیلر .

ابن عامر « بویله حالده اوغراشمغه میدان قالمامق اوزره خلقی جهاد ایله اشغال ایتمکز خیرلودر » .

سعيدبن العاص « فسادده بولنانلرك تأديبلری لازمدر »
معاويه « بونلر اميرلرينك تحت كفالتلرينه ويرلمليدر .
شامجه بن كفيل اولورم » .
عبدالله بن ابی سرح « مال و عطايا ابذاليله ارباب قيام
تسكين و اصلاح اولنمليدر » .
ديه‌رك هربريسی رايلرينی بيان ايلديلر .
عمروبن العاص قيام ايدرك « ياامير المؤمنين تسكين
فساد املنده ايسه‌ك ناسك منفوری اولان عمالی عزل
ايله قلبلرينی تطييب ، دكل ايسه‌ك هر عاملی يرنده براغوب
خلقی تحريك ايله » سويلدی . لكن عمروبن العاص بونی
عمومك ايشيدوب ممنون و فسادك ممنوع اولمسی ايچون
سويلديكنی خفياً حضرت عثمانه عرض ايلدی .
بو مذاكره‌دن صكره حضرت عثمان عمالی يرلويرينه
اعاده وجهاد ايچون هرطرفده اهالينك جمعلرينه دائر
عامللره اوامر عموميه اعطا بيوردی . عمال ولايتلرينه
كتدكلرنده فسده‌نك قلبلرينی عطايا ايله‌ده تطييبه چالشوب
تأمين و تسكينه غيرت ايلديلر .
معاويه مدينه‌دن حركت ايدركن خليفه حضرتلرينه
« مدينه احوالنه امنيت اولنه‌ميور . كل برابرجه شامه
كيدلم . شام اهاليسی عددجه كثرت اوزره‌در . اوراده

عساکر کافیه تجهیز ایده‌بیلورز . ارباب قیامدن شـامه کلانلر بولنور ایسه استیصاللری پك قولای اولـور » سویلمش و خلیفه حضرتلری «بن جوار رسول اللهدن ایریلمم . اشقیا اوزرینه کلورلر ایسه حسبی الله و نعم الوکیل » جوابنی ویرمشیدی .

عمال ولایتلرده فساداتی تسکین ایچون وسع واقتدا-رلرینی صرف ایده‌یورلر ایدی . ارباب قیامك رؤساسی بر طرفدن، یهودی عبدالله بن سبـا مصرده بر جانبدن نائرهٔ مفسدتی کورکلیوب بربرلریله مخـابرات مضره‌یه سکون ویرمیورلر ایدی .

مالك الاشتر سنهٔ مذکوره‌ده کوفه‌دن الدیغی ایکیوز غلبه‌لکله بصره و مصر ارباب قیامنه بالالتحاق مخابرهٔ سابقه‌لری اوزرینه هپسی برلـکده جـمع‌ کتمك بهانه‌سیله مدینه‌یه طوپلاندیلر . خلیفه جمعیتك نیات فاسده‌لرینی حس ایلدیکندن کتاب‌الله و سنت رسول‌اللهه اتباعلری ایچون مغیرة بن شعبه ایله عمرو بن العاصی یانلرینه کوندردی . ایکیسنیده طرد ایتدیلر .

نائرهٔ فسادك سوندرلمسیچون حضرت علی واسطه-سیله نصح و پند و مسؤللرینه مساعـده اولنه‌جغی وعد اولنه‌رق جمعیت طشره چقارلدقـد نصکره منشـأ قیل

وقال اولان مروانك دائرۀ خلافتدن طردی واجب اولدیغنی حضرت علی خلیفه‌یه عرض ایلدی. خلیفه‌نك زوجۀ محترمه‌لری نائله دخی «یاامیرالمؤمنین والله علینك سکا سویلدیکی سوزلرك هپسی خیرخواهلغندندر. عمومك تهورینی تسکین ایچون مروانك دفعی چاره‌سنه باق» دیو اصرارده بولندی ایسه‌ده اوله‌جق که اوله‌جقدر اوله‌جغی جهتله مروانی بلاثبوت اولدررلر ملاحظه‌سی دائرۀ خلافتده محافظه‌سنه بادی اولدیغندن مروانك اندن صکره ارتکاب ایلدیکی حرکت بالاخره خلیفه‌نك شهادتنی نتیجه ویردی.

مقدمجه مدینه‌یه طوپلانان ارباب قیامدن مصر طاقنك استدکاری شی والیلری عبدالله بن سعدك عزلیله یرینه محمدبن‌ابی‌بکرك تعیینی ایدی. خلیفه مساعده ایدوب مصرلیلر محمد ایله برلکده مدینه‌دن مصره دوندکدن صکره یولده حضرت عثمانك برغلامی یدنده مروانك ال‌یازوسیله عبدالله بن‌سعده یازلمش برمکتوب طوتدیلر. شومکتوب خلیفه‌نك مهریله ممهور و ایچنده محمد ایله رفقاسنك قتل اولنملری مذکور ایدی.

مصره کیتمك اوزره یولده اولانلر حدت و تهورله مدینه‌یه عودت ایتدکاری کبی حادثه‌نك شیوعنی متعاقب

طاغلمش اولان سائر جمعیتلر دخی سیل کبی دارالخلافه یه اقغه باشلادیلر .

مکتوب میدانه قونلدقده خلیفه مهر کندی مهری و قاصد کندی غلامی اولدیغنی اعتراف و مکتوبدن معلوماتی اولمدیغنه یمین ایلدی .

ارباب قیام حضرت عثمانك مسند خلافتدن چکلمسنی تکلیف ایلدیلر . خلیفه حضرتلری « جناب حقك الباس بیوردیغی لباس خلافتی اوزرمدن چقـاره‌مم » جوابنی ویردی » .

ارباب قیام حضرت علینك یانه کیدرك « یاعلی قالق اوکمزه دوش . عثمانك خلعی چاره‌سنه باقه‌لم » دیدکلرندن حضرت علی خلافت اسلامیه علیهنده بویله نامشروع برایشه جسارت هم مغایر دیانت و انسانیت ، همده موجب شأمت اولدیغنی بیان و نصیحت ایلدی ایسه‌ده « مادامکه بزمله اتفاق ایتمیه‌جك ایدك نه‌سببه مبنی مکتوب یازوبده بزی مدینه‌یه طوپلادك » دیو مغلطه‌یه قیـام ایتدیلر .

حضرت علی « حاشا بن سزه نه مکتوب یازدم . نه‌ده سزی بویله نامشروع ایشـلره تشویق ایتـدم » دیه‌رك امام المسلمین علیهنده‌کی فکرلرینه اشتراك ایتمسنك امکانی اولمدیغنی بیلدردی .

بو سوز اوزرینه ارباب قیامك بعضیسی بعضیسنك یوزینه باقه‌رق « شونی بونی ارضا ایده‌لم دیو نیچون اوغراشوب طوره‌یورز. هایدی بز ایشمزی کندی الیمزله کوره‌لم » دیدکدنصکره تهورله اورادان قالقوب خلیفه‌نك قوناغنه طوغری یوریدیلر. حضرت علی سرر شته‌ٔ تدبیرك الدن چقدیغنی کوردکده برقریه‌یه چکلدی.

حضرت عثمانك محاصره‌سیله شهادتی

ارباب قیام خلیفهٔ بالحق حضرت عثمانك قوناغنی دائراً مادار احاطه و محاصره ایتدیلر

خلیفه حادثه‌نك بودرجه‌یه کلدیکنه تأسفله برابر حضرت پیغمبر حیاتده ایکن « یا عثمان حق تعالی سکا برخلعت کیدره جکدر. او خلعتی اوزرکدن چقارمق استدکلرنده موافقت ایتمیه‌رك اویولده سکا لاحق اوله‌جق بلیه‌یه صبر ایتملیس » دیو وصیت بیورمشلرایدی » بناءً علی ذلك خلافتدن کفید ایده مدی. علی و طلحه و زبیر حضراتنی جلب و طام اوزرنه چقه‌رق موجود اولانلره « هپکز اوطوریکز » امرینی اعطا ایتمکله محارب و مسالملرك جمله‌سی اوطوردیلر.

خلیفه مدینه اهالیسندن دعوتنه اجابتله اورایه کلمش

اولانلره خطاباً « ای اهل مدینه . سزدن بعض شیلر سؤال ایده جکم . الله ایچون او سؤاللرك جوابلرینی ویریکز » دیدکده اهل مدینه‌دن موجود اولانلرك جمله‌سی خلیفه‌نك سؤاللرینه منتظر اولدیلر .

خلیفه — حضرت عمرك وفاتنده استخاره و مشورت عمومیه‌دن صکره بکا بیعت ایتدیکزمی

اهل مدینه — اوت . استخاره و مشورت عمومیه ایله سکا بیعت ایدك .

خلیفه — بنم اسلامده قدمی ، پیغمبره قرابتمك درجه‌سنی ، سابقینك اخیارندن اولدیغمی بیلزمی سکز .

اهل مدینه — اوت بیلورز اویله در .

خلیفه — ارباب قیام بنی قتل ایده جکلرینی سویلیورلر . قتل جزاسی احصاندن صکره زنا ، ایماندن صکره کفر ، بغیر حق برشخصی قتل افعالنی ارتکاب ایدنلر حقلرنده مشروعدر . بن شو افعالك هانکی برینی ارتکاب ایلدم

اهل مدینه — حاشا هیچ برینی ارتکاب ایتمدك .

ارباب قیامك ایلرو سوردکاری برآدم — « یا عثمان سنك شو سؤاللرك هپسنه بز جواب ویره‌لم . حضرت عمرك وفاتندن صکره واقعا استخاره و مشورت عمومیه ایله

سـكا بيعت اولندى . اللهك هر ايشى خيرلو اولديغنى وسنك قبل الخلافه عدالتك عمومجه مصدق اولديغى حالده سـكا بيعت ايدلديكنى بزده انكار ايتمز . عدالت جريان ايدركن كمسه نك برسوز سويلمكه صلاحيتى يوغيدى . حال شمدى اويله مى در ديدى .

ارباب قيامه سوز اكـلاتمق ممكن اوله مديغندن خليفه مدينه اهاليسنك رجوعلرينه رخصت ويروب كندوسيده خانه درونه چكلدى . اهالى طاغلديلر ايسه ده حضرت حسن بن على ، عبدالله بن عباس ، محمد بن طلحه ، عبدالله بن زبير ، وسائر بعض ذوات محافظه ايچون اوراده قالديلر . ارباب قيام ايسه جمعيتلرينى تكثير ومحاصره يى تشديد ايده يورلر ايدى . شدتى بر درجه يه واردى ديلركه خليفه يه ايچه جك صو كوتورنلريده منع ايتديلر .

خليفه حضرت على وزبير وطلحه ايله ازواج مطهراته خبركوندروب ايچه جك صو ايچون استعانه ايلدى .

حضرت على كيدرك ارباب قيامه «اللهدن قورقيكز رومل ، فرسلر بيله اسيرلرندن طعامى ، صويى منع ايتمزايكن امام المسلمين حقنده كوستر ديككز شو معامله لرى هانكى دين قبول ايدر» ديو مؤاخذه يه قيام ايتدى ايسه ده ـ ورق

مهر ووفایی کیم اوقور کیم دیکار _ لقردی اکلاتمغه بیله امکان کوره مدیکدن حدتله رجوع ایتدی .

حضرت علینک ارباب قیامه سوز اکلاته مقسزین عودتندن صکره ازواج مطهراتدن ام حبیبه رضی الله عنها برقاچ مطره صو استصحابیله بربغله اوزرنده اولدیغی حالده خانهٔ خلیفه یه کیتمکه چالشمش ایسه ده اوده موفق اوله مامشدر .

مدینه ده مجتمع اولان بغاة وارباب قیام اهالینک مقاومت ایده جکی مقداردن زیاده ایدی . بناءً علیه تنکیللرینه قیام اولنمقده ملاحظه اولنان محذور عظیم اوزرینه شامدن عساکر کافیه جلبنه لزوم کورنمکله عسکرک سرعت ارسالی ایچون شام والیسی معاویه یه مکتوب یازلدی ایسه ده طلب اولنان عسکر ورود ایتمدی .

ایش بیودکجه بیودی . خلیفهٔ اکرم رضی الله عنه افندمز بر نصیحت دها تصوریله طام اوزرینه چقوب جمعیته خطاباً «سزدن بعض شیلر سؤال ایده جکم . الله ایچون بکا طوغری جواب ویریکز» دیدکده جمعیت خلیفه نک سؤالنه انتظار کوستردیلر .

خلیفه _ رسول الله مدینه یی تشریف بیوردقده مدینه نک اطرافنده بئر رومه دن بشقه طاتلی صو یوغیکن

اوقیویی بن کندی مالمله اشترا و مسلمینه وقف ایلمدممی .

جمعیت ـ اوت اویله‌در .

خلیفه ـ شمدی بنی اوقیونك صـویندن منع ایدوبده خانه‌مده‌کی قیونك شورصـویله افطاره مجبـور ایتمکی انصاف قبول ایدرمی . الله ایچون سویله‌یکز . بن برطاقم اراضی‌یی مالمله الوب مسجد شریفه علاوه ایتمدممی .

جمعیت ـ اوت اویله‌در .

خلیفه ـ شمدی بنی نه صلاحیتله او مسجدده نماز قلمقدن منع ایده‌یورسکز . رسول اللهك حقمـده حسن شهادتنه دائر اولان احادیث شریفه‌سنی ایشتمدیکزمی .

جمعیت ـ اوت ایشتدك .

بوندن صکره بین الخلق برقاریشـقلق ظهور ایدرك ارباب قیامك بعضیلری طاغلمق استدیلر ایسـه‌ده مالك الاشتر جمعیتی تسکین و محاصره‌یی ابقا ایلدی .

حضرت علی رضی الله عنه بواثنـاده بعض ذواتك معـاونتیله خلیفه رضی الله عنه حضرتلرینـه اوچ قربه طاتلی‌صو یتشدیره بیلمشدر .

موسم حجك تقربی جهتیله حضرت عایشـه حجـه کیدرکن ارباب قیام ایچنده بولنان برادری محمدی برابر کوتورمکه چبالادی ایسه‌ده کوتوره‌مدی . کوفه‌لیلردن

حنظله نامنده بر ذات انصافه کلوب «یا محمد عرب قورتلر- ینه اتباع ایتمکی حضرت عایشه‌یه اتباعه‌می ترجیح ایده یورسن» دیه‌رك حدتله جمعیتدن ایریلوب مملکتنه کتدی.

باب خلیفه‌یی محافظه‌یه دوام ایدن ذوات فرصت بولدقچه خلیفه‌یه صوکبی لوازم ایصالی خدمتنده بولنه- یورلر ایدی.

محاصره اثناسنده حج موسمی تقرب ایلدیکندن خلیفه رضی الله عنه حضرتلری عبدالله بن عباس بن عبد المطلب رضی الله عنهی جلب ایله امیر الحاج تعیین بیوردقده عبدالله «بونلرله جهاد ایتمك حجه کیتمکدن اولادر» دیه‌رك بشقه‌سنك تعیینی رجا ایلدی ایسه‌ده خلیفه‌نك اصراری اوزرینه امره امتثال کوستردی.

عبدالله بن عباس بن ربیعه دیرکه «محاصره‌نك دوام ایلدیکی صره‌ده حضرت عثمانك یاننه کیتدم. الیمی النه الوب قپو خارجنده سویلنان سوزلری دیکلمکلکمی امر ایتدی. قولاق ویردیکمده کیمیسی «نه‌یه انتظار ایده‌یورز» کیمیسی «رجعت زمانی یاقلاشدی. ایشی دها اوزاته‌جقمی‌یز» کبی سوزلر سویلیورلر ایدی. بز طورورکن طلحه اورادن کچوب ابن عدیسك نره‌ده اولدیغنی سؤال ایلدی. ابن عدیس قالقوب یاننه کیتدکده ایکیسی برلکده فسلدی

ایلدکدن و طلحه صاوشوب کتدکدن صکره ابن عدیس اصحابنه خطاباً « خارجدن کیسه‌یی عثمانك یاننه کتمکه وایچرودن دیشاری چقمغه براقیکز » سویلدی . [*]

ارباب قیامك ابتداکی مقصدلری یالکز خلیفه‌نك خلعندن وکوستردکلری معامله‌لر بو مقصدلرینی یوریتمك ایچون تهدیددن عبارت ایدی . لکن بویله بر امر عظیمی تصور وشو تصوره بر طاقم اشخاصی تشریك ایتمك ایشی او تصور نقطه‌سنده محافظه ایده‌میه‌جکی وبالطبع سوز ایاغه دوشه‌جکی جهتله حضرت عثمانك خلعی حقنده‌کی قیامك ظهوریله برابر تدابیرده بیوك بیوك نقصانلر وقوعبولوب خلیفه طرفنده بولنانلر نائرهٔ فسادی پارلایه‌جغی صره‌ده سوندرمك اسباب طبیعیه‌سنده غفلت ایتملری وعلیهنده بولنانلر سوزی ایاغه دوشورملری شریعت مطهره‌نك تجویز ایده‌میه‌جکی جسارتلری و بر خلیفهٔ بالحقك شهادتیله امت مرحومهٔ محمدیه اراسنده اندن صکره بونجه اختلافی بونجه اهل اسلامك مقتولیتلرینی موجب اولمشدر .

بناءً علی ذلك حضرت عثمانك یالکز خلعی تصوریله بو فتنه‌یی چقارمغه بادی اولانلر تصور مذکوری هر نقدر

---

[*] حضرت طلحه ابن عدیسه اویله امر ویردیکنه بعضیلری ذاهب اولمش ایسه‌ده اشبو ذهاب توهمدر .

که محاصره نك صوك کوننه قدر محافظه ایده بیلدیلر ایسه ده خلیفه رضی الله عنه خلافتدن چکلمه سی حقنده حضرت پیغمبر علیه الصلوة والسلامك وصیت علیه لرینی محافظه یولنده جاننی فدا ایتمکی جزم ایدوب محاصرلر حصول مقصدلری خلیفه نك بنای حیاتنی هدم ایتمکه متوقف اولدیغنی اکلادیلر، نه شریعتی نه ده انسانیتی طانیوب فکرلرینی بردن بره تحویل ایله خانه درونه کیرمك ایچون مصریلر قپویه هجوم ایتدکلرندن حسنین وابن زبیر و محمد بن طلحه وسعید بن العاص رضی الله عنهم حضراتیله مروان بن الحکم وبرابر بولنان سائر محافظلر مقاومتلرده بولندیلر ایسه ده ابناء اصحابك وخصوصیله حسنین رضی الله عنهمانك قانلری دوکیلور ایسه بنی هاشم وارباب قیام ارالرنده اچله جق اختلاف اصحاب وجیران رسول اللهی محو ایده جکنی خلیفه بالملاحظه محافظلرك جمله سنی خانه درونه الوب مصادمه دن منع ایتدی.

مهاجملرك کوستردکاری شدت ایسه مقاومتی درجهٔ وجوبه واردردی.

محافظه ده بولنان ذوات قپویی اچوب بتکرار مصریلره هجوم ایلدیلر. خلیفه حضرتلری ینه محافظلری ایچرو الوب قپویی قپاتدردی. مخالفلر قپویی اچغه چبالادیلر

ایسه‌ده اچه‌مدقلرندن احراق ایتمکه قرار ویردیلر . قپو اوزرنده‌کی کولکه‌لك طوتشمسیله برابر محافظلر قپودن چقوب بالمدافعه سوندردیلر .

حضرت حسن وحسین ورفقاسی مخالفلرك مدافعه‌سیله اوغراشورلر ایکن بنی لیث قبیله‌سندن بیاع نامنده برشخص مروان ایله مضاربه‌یه طوتشدی . بیاع برضربه ایله مروانك بوین سکرلرندن بریسنی قردی . مروان یره یقلدقده عبیدبن رفاعه باشنی کسمك ایچون قلیجله اوزرینه یوریدی ایسه‌ده اوراده بولنان سود اناسی ام ابراهیم فاطمه « مرادیکز قتلی ایسه ایشته مقتول اولدی کتدی » دیه‌رك منع ایله مروانی ارقه‌یه ویروب خانه‌سنه کوتوردی .

بومصادمه صره‌سنده حضرت حسن رضی الله عنه افندمزله کوله قنبر وبرابر بولنان ابناء اصحابك بعضیلری مجروح اولدیلر .

ارباب قیام محافظلر تلف ایدلمدکجه قپودن هجومك امکانی اولمدیغنی واتلافلری ایسه بنی هاشمی کاملاً علیهلرنده ایاغه قالدره‌جغنی وشوحالده بلاد وامصار اسلامیه‌نك دخی یکدیکرلری علیهلرنده قیام ایده‌جکلرینی بیلدکلرندن بعضیلری خلیفه‌نك قوناغی اتصالنده‌کی عمرو بن خرامك خانه‌سی دیوارینی دلوب اورادن خلیفه‌نك بولندیغی اوطه‌یه هجومه باشلادیلر .

ابتدا اوچ کیمسه وصکره محمد بن ابی بکر ایچرو کیروب خلیفه‌نك سویلدیکی سوزلردن متأثراً مضرت ایتمکه الری وارمقسزین کیرویه چکلدیلر.

بونلر چقوب کتدکدنصکره مصریلرك رئیسی غافقی ایله قتیره وسودان بن حمران وعمرو بن الحمق وکنانه بن بشر النجیبی ایچرویه کیردیلر. غافقی النده‌کی تیمور ایله حضرت عثمانك باشنه وایاغیله‌ده قارشوسنده‌کی مصحف شریفه اوردیغندن مصحف دونه‌رك مکشوفاً خلیفه‌نك اوکنده طورمغله باشندن اقان قان (فسیکفیکهم الله) آیت کریمه‌سنك اوزرینه اقدی.

حضرت عثمان رضی الله عنه اوکونك کیجه‌سی رؤیاده سید المرسلین افندمزی کوروب ذات عالیٔ رسالتپناهی «یاعثمان یارین اقشام سنکله برلکده افطار ایده‌لم» بیورمشلر ایدی. ذی الحجه‌نك اون سکزنجی و محاصره‌نك قرق طقوزنجی بازار کونی سکسان درت یاشنده اولدقلری حالده صائما شهید اولدیلر.

اشخاص مرقومه ایچروده حضرت عثمانه سوء قصدلرینی اجرا ایدرکن اوطه خارجنده‌کی کوله‌لر کیفیته واقف اولوب ایچرویه کیردکلرنده مشار الیه افندمزك شهید اولدیغنی کورملریله کوله‌لرك بریسی برحربه ایله

سودانی اولدردی . سودانك رفیق قتیره کوله‌یی اولدر-
دکده دیکر کوله قلیجله قتیره‌یی و دیکری کنانه‌یی سودانك
یاننـه یاتیر دیلر . ایچرویه طولانلر ارتق مقاومت قبول
ایده‌میه‌جك درجه‌ده چوغالوب سراپا قوناغی یغما ایلدیلر .

حضرت حسن و رفقای کرامی ارباب قیامك بشقه
خانه دیواربنی دلوب ایچرویه کیردکلرندن خبر بیله الـه‌مامشلر
ایدی . قپویه هجوم ایدنلرله کوکس کوکسه کلوب اوغراشور
وایکی طرفك کورلدیلری مدینه‌یی طولدررکن نائله قانلره
بویانمش اولدیغی حالده اغلایه اغـلایه قوناغك طـامی
اوزرینـه چقوب « واخلیفتاه » ندبهٔ مؤلمه‌سـیله خلیفهٔ
مظلومك شهادتنی خبرویردی . جنازه‌لری اوچ کون یرده
قالوب ارباب قیـامك قورقوسندن کمسـه دفننه جرأت
ایده‌میـور ایدی . حکیم بن خرام القرشی وجبیر بن مطعم
وزبیر وحسن حضـراتیله ابوجهم ومروان بین العشـائین
خفیاً شهید مشارالیه حضرتلرینك نعش مبارکلرینی بقیعه
کوتوروب حسن کوکب نام حائط اوزرینه وضع ونمازینی
ادا ایله موضع مذکورده دفن ایلدیلر . رضی الله تعالی عنه .

ملاحظات ومحاکمات

بو وقعهٔ مؤلمه‌جه اول امرده حضرت عثمان رضی الله

عنه افندمزك علیهنده بولنانلرك اعتراضلرینی بیان ایده‌لم.

(برنجی اعتراض) اصحاب کرامدن بعض ذواتك اعمالدن عزللریدر.

(جواب) ابوموسی الاشعری حضرتلرینك عزلی لزوم ضروری اوزرینه مبنی ایدی که اهالی بی ضرب ایتدردی دیو شکایت وقوع بولدی. بصره عسکریله بلاد فرسده‌کی کوفه عسکرینه امداده کتدکده بین الجندین سبایا ماده‌سندن طولایی دخی پك بیوك اختلاف تحدث ایتدی. ابوموسی عزل اولنمسه ایدی ایکی عسکر بیننده اختلال عظیم ظهور ایده‌جك ایدی بناءً علیه عزلی شایان اعتراض اوله‌مز.

عمرو بن العاص حضرت عمر زماننده اهالینك شکایتی اوزرینه عزل اولنوب مدینه‌یه کلدکده توبه ایتدیکندن ینه مأموریتنه اعاده اولنمشیدی. حضرت عثمان زماننده شکایت دها زیاده تکثر ایتمکله عزل اولندی. بو ماده‌یی لسان اعتراضه آلان روافض ایسه عمرو بن العاصك هم منافق اولدیغنه قائل اولمش همده عزلنه اعتراض ایتمشلردر. عبدالله بن ابی سرحك مصره والی تعیین اولنمسی حقنده‌کی اعتراض دخی اعتباره شایاندر دنیله‌مز. زیرا عبدالله هر نقدر زمان سعادتده ارتداد ایتمش ایسه‌ده صکره اسلامیتی قبول ایله توبه‌یه مظهر اولمش و مصری الیلکنده فتوحات

عظیمه و حسن اداره ده موفقیت ممدوحه سی وقوعبولمشیدی •

عمار بن یاسر و مغیرة بن شعبه نك کوفه دن عزللری حقنده کی اعتراضات بی اساسدر • زیرا عمار حضرتلری استعفا ایله انفصال ایتمش و مغیره نك عزلنه اعتراض ایدن روافض ایسه مغیره نك کفرینه قدر تفوه ایلمشدر •

مع مافیه برخلیفه نك زماننده منصوب اولان ولاة و عمالك اندن صکره بقالری شرعاً امور مرعیه دن عد اولنه میه جغی معلومدر : اسامة بن زید حضرتلری طرف پیغمبریدن بلاد رومه کیده جك عسکر امارتنه تعیین بیورلمشیکن حضرت ابی بکرك مسندارای خلافت اولدیغنی متعاقب حضرت عمر وسائر اصحاب کزین اسامه نك حداثت سنی جهتیله تبدیلنی خلیفه یه عرض ایتمشلر ایدی •
کذلك خالد بن الولید حضرت ابی بکر الصدیق طرفندن شام امارت عسکریه سنه منصوب ایکن حضرت عمر خلافتی عقیبنده عزل ایله یرینه ابو عبیدة بن الجراح حضرتلرینی نصب ایلدی • ومالك الاشتر اصحابدن دکل ایکن حضرت علی اصحابدن قیسی مصردن عزل ایله یرینه مالکی تعیین ایتدی • عبدالله بن عامرك یکرمی یاشنده ایکن بصره والیلکنه تعیینی دخی شرعاً اعتراض قبول ایتمز • زیرا عتاب بن اسید رضی الله عنه یکرمی یاشنده

ایکن طرف عالیٔ پیغمبریدن مکه امارتنه تعیین بیورلمشیدی •

بناءً علی ذلك خلافت ودولت وامارت مسندلرنده بولنان ذوات عظام عزل ونصب ولاة و عمال حقلرنده هیچ برکونه قید ایله مقیداولمدقلرندن کیملرك عزل ونصبلرنده صواب اولدیغنی اجتهاد ایدرلر ایسه اجتهادلری وجهله عمل ایتملری مشروع ومستحسندر •

(ایکنجی اعتراض) حضرت عثمان بیت المالجه سوء تصرف واسرافی ارتکاب ایلدی دیو روافضك تحریف وافترالریدر • بونك ایچون امور متعدده لسان اعتراضه الدیلر •

(۱) حکم بن العاص منفاسی اولان طائفدن اطلاق ایله مدینه یه کلدکده حضرت عثمان بیت المالدن حکمه یوز بیك درهم عطیه ویردی دیدیلر •

(جواب) ایش بویله دکلدر • حکم بن العاص زمان سعادتده واقعا امر پیغمبری ایله نفی اولنمشیدی • وفات نبویدن مقدم حضرت عثمان ذات عالیٔ رسالتپناهیدن اطلاقنی رجا ایتمش واطلاق اولنه جغی وعد بیورلمشکن قبل الاجرا انتقال نبوی وقوعبولوب شیخین مکرمین افندیلرمزك خلافتلرنده وعد پیغمبری یی عرض ایتمش ایسه ده مشارالیهما افندیلرمز حضرت عثمانك وعد نبوی

حقنده‌کی افاده‌سنی خبر واحد عد ایدرك بشقه شاهد دخی اولمدیغندن حکمی اطلاق ایتمامشلر ایدی. حضرت عثمان خلیفه اولدقده کندی علمیله قضا ایلدی.

حکمه بیت‌المالدن یوز بیك درهم عطیه ویردی دیو اولنان تفوه دخی افترادر. خلیفهٔ مشارالیه کریمه‌سنی حارث بن‌الحکمه تزویج ایلدیکی وقت کندی مالندن یوز بیك درهم جهاز اعطا ایتمشدر. حضرت عثمانك ثروتی ایسه زمان جاهلیتده‌بیله حوالئ حجازیه‌جه برنجی درجه‌ده ایدی.

(٢) حارث بن الحکمی چارسویه مأمور ایدرك صاتیلان شیلردن عشر الدردی دیملریدر،

(جواب) بوده افترادر. حارث بن‌الحکم فی‌الواقع چارسویه مأمور اولمشیدی. مأموریتی عشر المق ایچون اولمیوب انضباطه باقق ایچون ایدی. خلیفه‌نك امری اولمقسزین صاتیلان شیلردن عشر المغه تصدی ایتدیکی خبر ویرلدیکی آنده خلیفهٔ اکرم حضرتلری حارثی هم عزل، همده مؤاخذه ایلدی.

(٣) خلیفه افریقیه غنائمی خمسنك بقیهٔ اثمانی مروانه باغشلادی دیئلمیدر.

(جواب) بوده اویله دکلدر. غنائم افریقیه خمسنك

خمسی قبل الفتح تشویق ایچون عبدالله بن ابی سرحه موعود ایدی . مروانك اشترا ایلدیکی بونك ماعداسی ایدی که مبحث مخصوصنده ذکری سبقت ایلدی .

(٤) عبدالله بن خالد بن اسید بن ابی العیص یاننه کلدکده خلیفه اوچیوز بیك درهم عبداللهه بیت المالدن عطیه ویردی دیملریدر .

(جواب) بوده افترادر . زیرا عبداللهه بیت المالدن عطیه ویرلمیوب طلبی اوزرینه قرضاً اقچه ویرلمش وصکره بورجنی بیت الماله ایفا وتسویه ایلمشدر .

(٥) غنایمدن حلی و التون کبی مالردن قزلرینه ونسوانه چوق شیلر ویروب حتی برقزینه یاقوت واینجو ایله مرصع بربخوردان ودیکرینه کرانقیمت ایکی اینجو ویردی دیملریدر .

(جواب) معترضلر بو مادهنك راویسی ابوموسی الاشعری حضرتلریدر دیمشلر ایسهده مشارالیه حضرتلرینك اویله سوز سویلدیکی اصلا ثابت اولمامغله بوده افترادر .

(٦) کندوسنك واولادینك ضیاع وخانهلرنده بیت المال اموالنك صرف اولنمسنی تجویز ایلمسیله بیت المال مأمورلری عبدالله بن الارقم ومعیقب استعفا ایلدکلرندن

شو مأمورينه تعيين ايلديكی زيد بن ثابته بيت المالده موجود يوز بيك درهمدن زياده نقودی احسان ايتدی ديدكلريدر .

(جواب) بوده يلاندر . زيرا بيت المال مأموری عبدالله بن الارقم ومعيقب پك اختيار اولوب اداره يه اقتدارلری قالمديغندن عزل ايله يرلرينه تعيين اولنان زيد بن ثابت حضرتلری بيت المالك يوز بيك درهمدن زياده موجودی اولديغنی خليفه يه عرض ايلدكده مسلميندن احتياجی اولانلرك شو نقود ايله انفاق اولنملری وبر مقدارينك دخی مسجد شريف نبوينك تعميرينه صرفی طرف عالئ خلافتپناهيدن امر بيورلمش و او اوجهله ايجابی اجرا اولنمشدر .

(اوچنجی اعتراض) ابوذر غفاری حضرتلرينی ربذه يه نفی ايتمش دينلمشيدر .

(جواب) بوده يلاندر . زيرا بحث مخصوصنده ذكر اولنديغی اوزره ابوذر خليفه‌دن رخصت الوب طوعاً ربذه يه كتدی .

(دردنجی اعتراض) نقيع مدينه چايرينی كندی دوه‌لرينه حصر ايدوب بشقه‌لرينك دوه‌لرينی اوراده رعيدن منع ايلدی دينلمشيدر .

(جواب) صرف افترادر . زیرا خلیفه حضرتلری اوچاپری کندی دوه‌لرینه تخصیص ایتمیوب صدقه دوه‌لرینه تخصیص ایتمش و حضرت پیغمبر دخی زمان سعادتلرنده اورایی صدقه دوه‌لرینه تخصیص بیورمشیدی .

(بشنجی اعتراض) مدینه چارسوسنی کندی اشیاسنك بیع و شراسنه حصر ایلدی دینلمسیدر .

(جواب) کلیاً یلان و صرف بهتاندر . زیرا ایکنجی اعتراضده کوسترلدیکی اوزره ینه شو معترضلر او چارسوده بشقه‌لرینك صاتیلان اشیاسندن حارث بن الحکم عشر الدی دیه‌رك چارسوده اهالینك اشیاسی صاتلدیغنی اعتراف ایدرکن اکا مناقض اوله‌رق بویله ترهاتده بولنمشلردر .

(التنجی اعتراض) کندوسنك کمیسندن بشقه کمیلری دکز تجارتندن منع ایتدی دینلمسیدر .

(جواب) تحریفاتدندر . زیرا حضرت عثمان خلقك کمیلرینی دکز تجارتندن منع ایتمیوب کندی مالی اولان کمی‌یه بشقه‌سنك اشیاسی تحمیل اولنمامسنی امر ایتمشیدی .

(یدنجی اعتراض) اصحابنه بلاد اسلامدن اراضی اقطاع ایلدی دیملریدر .

(جواب) بوده تحریفاتدندر . زیرا اصحابك

برطاقی قابل زراعت اولمیان اراضی‌یی احیا ایلدکلرندن (من احیـا ارضـاً میتةً فهی‌له) حکم شرعیسی اوزره اراضیٔ مرقومه‌یی احیا ایدنلره ویردی . ویمن طرفلرندن هجرت ایدن بعض مهاجرینی اعاشـه ایچون معاونت لازمه‌ده بولنمسنی اصحابنه امر ایتدیکندن اصحاب مشارالیهم کندی یرلرندن مقدار کافی تارلالری مهاجرینه اعطـا ایدوب انلرده بوکا مقـابل وطنلرنده ترك ایتمش اولدقلری اراضی‌یی اصحاب مشارالیهمه ویرمشلردر .

(سکزنجی اعتراض) ابن مسعود حضرتلری کوفه‌ده بعض اعتراضده بولنمسی جهتیله مدینه‌یه جلب وضرب اولندی دینلمسیدر .

(جواب) بوده تحریفاتندر . زیرا ابن مسـعود حضرتلری خلیفه رضی الله عنه حقنده بعض اعتراضده بولندیغندن خلیفه‌نك امری وخبری اولقمسزین خدمتکارلری کندوسنی دوکمشـیدی . خلیفه خبرالدقده ضـاربلری مؤاخـذه ایله برابر بالذات ابن مسـعود حضرتلرینـه کیدرك بیان معذرت وتلطیفنه مسارعت بیوردی . ابن مسـعود رضی الله عنـه مرض موتده ایکن بعضیلری یاننده خلیفه‌یی ذم ایتمکله مشارالیه ذم ایدنلری بالتوبیخ «عثمان کبی خلیفه بوله‌مزسکز» دیدیکی رضاوخشنودیسنه دلیلدر .

(طقوزنجی اعتراض) عمار بن یاسر حضرتلرینی هم کندوسی ضرب ایلدی همده خدمتکارلرینه دوکدردی دینلمسیدر .

(جواب) بوده تحریفاتدندر . زیرا اصحاب کرامدن بعض ذوات مدینه‌ده اجتماع ایله بعض اخطاراتی حاوی حضرت عثمانه برمکتوب یازوب عمار بن یاسر ایله کوندردکلرندن عمار حضرتلری « شومکتوبی کوندرن اصحاب کرامدر اوقو » دیوب دیشاری چقدقده حضرت عثمانك امری تعلق ایتمکسزین خدمتکارلری عماری دوکدیلر . کندولری خبر الدقده دوکنلری مؤاخذه ایله برابر اعتذار ایچون عمار حضرتلرینك یانته کیدوب او مناسبتسزلك امری ورضاسی اولمقسزین وقوعبولدیغنی مع القسم بیان و « کوکلك خوش اولمق ایچون طلب ایدر ایسه‌ك سنده بنی دوك » دیو حلم ومروت ارائه بیوردیلر . خلیفهٔ مشار الیه رضی الله عنه محصور ایکن عمار رضی الله عنه ارباب قیامك اوزرلرینه کیدوب « اللهدن قورقیکز اللهدن . بئر رومه‌یی خلیفه کندی پاره‌سیله الوب مسلمینه وقف ایتمشیکن صوینی ایچمکدن نه صلاحیتله کندوسنی منع ایده‌یورسکز » دیو حدت کوسترمشیدی . عثمان رضی الله عنه حضرتلرندن راضی اولدیغنه بوده دلالت ایدر .

(اوننجی اعتراض) کعب بن عبدة النهری کندوسنه برمکتوب یازمقله حضرت عثمان بونك ایچون کعبی ضرب ایله کوفه‌نك طاغلرینه طرد ایتمسنی کوفه والیسی سعید بن العاصه امر ویردی دیملریدر .

(جواب) بوده تحریفاتدندر . زیرا کعب حضرت عثمانه لسان آدابه یاقشمیه‌جق آغر برمکتوب یازمشیدی . حضرت عثمان کعبك معززاً مدینه‌یه ارسالی ایچون سعید بن العاصه امر ویروب کعب حضور عالیلرینه واصل اولدقده « یا کعب سن بکا غایت مناسبتسز وغلیظ برمکتوب یازمش سن . مکتوبك لسان آدابه موافق اولسه ایدی سنکله مشورتی قبول ایدر ایدم » دیه‌رك کعبه یکرمی قامچی اوردردی . بوندن صکره کعبی تطییب ایله یاننده الیقومش وکعب حضرت عثمانك خواصندن معدود اولمشیدی . حضرت عمر رضی الله عنه اوکبی قصور ایدنلری ضرب ایلدیکی دخی معلوم اولوب خلافت وحکومت علیهنده سوء ادبی ارتکاب ایدنلر حقلرنده ضرب وسائر صورتله مؤاخذهٔ سیاسیه اجراسی ذاتاً مشروع اولمغله کعبك ضربی ماده‌سیده شایان اعتراض دکلدر .

(اون برنجی اعتراض) حضرت عثمان کوفه‌لی مالك الاشتر النخعینك حرمتنی هتك ایتدی دیملریدر .

(جواب) بوده هیچ برصورتله شایان اعتراض اولەمز. زیرا مالك الاشتر ورفقاسی سعید بن العاص حضرتلرینك مجلسنده صاحب الشرطه‌یی ضرب وشان حکومتی تخفیف ایتملری اوزرینه ارقداشلریله برابر بحق شامه نفی اولنمش وصکره ینه کوفه‌یه کیدرك مناسبتسز معامله‌یه تصدی ایلدیکندن خلیفه بعض وصایای مشروعه‌یی حاوی کندوسنه برامرنامه یازمشیدی. مالك « من مالك بن حویرث الی الخلیفة الخارج عن سنة نبیه . النابذ حکم القرآن وراء ظهره الی اخره » مقدمه‌سیله بغایت غلیظ وشعار ادبه کلیاً مغایر برجوابنامه یازوب کمیل بن زیاد ایله مدینه‌یه کوندردی . کمیل حضور خلیفه‌یه واصل اولدقده دخی مناسبتسزلك ارتکاب ایتمش اولدیغی حالده خلیفهٔ اکرم افندمز ینه حلم اختیار بیوروب طلبلری وجهله سعید بن العاصی عزل وابوموسی الاشعری‌یی کوفه والیلکنه تعیین بیوردی .

مالك الاشتر کوفه‌ده فساد چقاردیغی ایچون شامه نفیی مستحق اولدیغی جزانك اك خفیفی ایدی . مع مافیه مطلوبلری وجهله کوفه‌یه والی تعیيننه طرف خلافتدن مساعده بیورلمشیکن کوفه‌ده باشنه طوپلادیغی اجلاف واوباش ایله بصره و مصر فسده‌سنه بالالتحاق خلیفهٔ

بالحق رضی الله عنه حضرتلرینی محـاصره و ظلم عظیم ارتکاب ایتمش اولدیغی حالده مخالفلر آنك سوء معامله سندن کوز یوموبده حسن شهـادت پیغمبری یه مظهر اولان برخلیفـهٔ جلیل الشانی لسـان طعنه الملری نه بیـوك انصافسزلقدر ٠

(اون ایکنجی اعتراض) حضرت عثمان عبد الله بن مسعود حضرتلرینك یازمش اولدیغی مصحف شریفی احراق ایتدردی دیملریدر ٠

(جواب) بوده تحریفاتدندر ٠ زیرا یوقاروده ذکر اولندیغی اوزره حضرت ابی بکر رضی الله عنـه زمان خلافتلرنده ابن مسـعود رضی الله عنهك ال یازوسـیله یازیلوب حفصه رضی الله عنهـانك یاننده محفوظ اولان مصحف شریف بالاستنساح نسخه لری ولایاته کوندرلدکدن صکره ینه مشار الیهایه ویرلمشدی ٠ احراق اولنان صحیفه لر شونك بونك یدلرنده کی ناتمام اوراقدن عبارت ایدی ٠

(اون اوچنجی اعتراض) عبیدالله بن عمر بن الخطاب حقنده حضرت عثمان حدود اللهی اقامه ایتمدی دیملریدر ٠

(جواب) بوده افترادر ٠ زیرا شو فصلك ابتداسنده بحثی کچـدیکی اوزره عبیداللهك قتـل ایلدیکی آدملرك وارثلری اصحاب کرامك موافقتلری منضم اولدیغی حالده

بروجه شرعی دیت اعطاسیله بالارضا عبیدالله قصاصدن عفو ایتدیرلمشدر ·

(اون دردنجی اعتراض) حضرت عثمانك منـاده اتمام صلوة ایتمسیدر ·

(جواب) حضرت عثمانك بو ماده‌جه وقوع بولان اجتهـاداتنك بریسی مکه‌ده زوجه‌سی بولندیغی جهتله اورایه وصولنده نفسنی اهل سفردن عد ایتامسی ایدی · مجتهدین کرام اجتهادلرنده خطا ایتسه‌لر بیله شرعاً مسئول اوله‌مزلر ·

(اون بشنجی اعتراض) محمد بن ابی بکر الصـدیق علیهنده مصر والیسنه یازیلان مکتوب مروانك تصنیعی اولدیغی اکلاشلمش ایکن مروان حقنده سـکوت ایلدی دینلمسیدر ·

(جواب) بوقاروده ذکر اولندیغی اوزره بو ماده‌ده حضرت عثمـانك صنع ومعلوماتی اولمدیغی یمینیله ثابت اولمشدر · اول ارالق طرف طرف فساد اماره‌لری یوز کوستردیکی بر وقت اولدیغندن ومروانك محاکمه ومؤاخذه سنه میدان اولمدیغندن مروانی همان دائرهٔ خلافتدن طرد ایتسه ایدی مخالفلر یقه‌لمریله برابر بلامحاکمه وبلا ثبوت شرعی اولدررلر ایدی · بو ملاحظه میدانده ایکن خلیفه

محذوردن کوز یوموبده بلاثبوت بر شخصك اعدامنده مسئولیت معنویه حسب الخلافه کندی مسامحه سنده قاله جغی بدیهی اولمغله بالضروره اوصره ده مروانی طرد ایده مدی . مرواندن ممنون اولمدیغنه ایسه اشبو قاریشق کونلرك بریسنده برمذاکره وقوعبولور ایکن مروان سوزه قارشدقده « صوص الله اغزلك یرتسون صوص » دیوب مروانی شدتله تکدیر بیوردقلری دخی دلالت ایدر .

بونلردن بشقه ده بعض اعتراضات واهیه وارایسه ده الك موثوق تاریخلر احکامنجه انلرکده کیمیسی افترا ، کیمیسی تحریفدن عبارت اولمغله کتابمزه درجلرینه لزوم کوریله مدی .

وقعهٔ مذکوره جه ملاحظات ومحاکمات — ارباب قیامك برنجی طلبلری عمالك عزللری اولدیغی معلوم مدر .

خلیفه حضرتلری عمالی عزل ایتسه ایدی فساد زائل اولورمی ایدی

خیر اوله مز ایدی دیه بیلورز . زیرا نمونه میدانده درکه کوفه لیلرك طلبلرینی ترویج ایله سعید بن العاصی کوفه دن عزل وابوموسی الاشعریی نصب بیورمش وکوفه لیلرك طلبلری بوندن عبارت بولنمشیکن ینه فساده دوام ایلدیلر .

شامده والیدن ذاتاً شکایت یوغیدی. بصره والیسی عبدالله بن عامر عموم اهالیجه ممدوح ومشکور ایدی. مصر والیسی عبدالله بن ابی سرح علیهنده قیل وقال احداث ایدن عبدالله بن سبا ایله محمد بعض اهالی شکایت کوستردکلری ایچون طرف خلافتدن مبعوث مأمورلر عزلنی موجب هیچ بر حالنی کورهمدیلر.

بناءً علی ذلك عمالك عزلی حقنده‌کی مغلطه‌لر هپ فساده بهانه ایدی.

یا بو فسادی کیملر تشکیل ایلدی. اسباب فساد نه ایدی.

فسادی تشکیل ایدنلر اورطه‌لغی قارشدروب ده امنیتی ازاله‌دن استفاده یعنی عربده‌لر صره‌سنده یغما واعمال نفوذ ایله اهل ذمتی بالاضرار استفاده مقصدنده اولان فسده ایدی.

مصر ارباب قیامی ایله متفق کورینان محمد بن ابی بکر الصدیق فی الحقیقه مقدما مصر والیسی عبدالله بن ابی سرحك عزلنی طلب ایدن اجلاف مدینه‌یه کلوب کندوسی مصر والیلکنه تعیین اولندقدن صکره کیدرکن یولده طوتیلان مکتوب ماده‌سنجه مروانك معامله‌سندن بغایت عقده‌دار اولمشیدی.

بناءً علیه ارباب قیامك خلیفه‌یی محاصره ایلدکلرنده

ضروری اوطرفده کورینه‌یور ایدی. خلیفه مروانی تأدیب وکندوسنی مصره اعاده‌یه موفق اوله بیلسه ایدی مصرجه اولان فساداتك تسکین وازاله‌سنه‌ده چالشیر ایدی. لکن بوصورت حاصل اوله‌مدیغندن هم خلافت لهنده اویله برخدمتدن محروم اولدیغنه متأسف ایدی. همده حین محاصره‌ده خلیفه طرفدارلری‌اولانلرك ایچلرینه قاتلسه فائده حاصل اوله‌میه‌جغنی وبلکه کندی ومتعلقاتی علیهلرنده فنالغه‌ده تصدی ایده‌جکارینی بیلور ایدی. یوم شهادتده ابتدا خلیفه‌نك یانه کندیسی کتمشیکن هیچ برفنالق ایتمیوب دیشاری چقمسیده سوء قصد افکارنده اولمدیغنه دلیلدر.

یامحمد بن ابی‌بکرخلیفه‌نك یانه کتدکده لحیهٔ شریفه‌-لرینه یاپشوب شویله بویله یاپدی دینلان روایت ندر

واقعا مورخلر بویله برشی‌یازه‌یورلر. بوروایت‌تواتره مستند اولمیان‌برمأخذدن منتشر اوله‌رق تاریخ کتابلرینك چوغنه‌درج‌اولنمش‌ایسه‌ده‌ایش‌محاکه‌اولنورایسه‌بومادەنك حقیقتی‌بویله‌اولدیغی یقین‌حاصل اوله‌جق درجه‌ده ثابت

اوله‌مز . زیرا محمد خلیفه‌نك یانه کتدیکی وقت خلیفه‌نك یاننده نائله‌دن بشقه کیمسه یوغیدی . نائله بویله دییوب اویله بر سوز روایت ایتمش اولسه بیله خبر واحددن عبارت قالیر. محمد ایسه بونی اقرار ایتمیوب یالکز «خلیفه‌نك حالنه باقدم . آجیوب وجودمه رعشه کلدیکندن طشره چقدم» سوزندن بشقه برشی سویلمدی . بوتقدیرجه تواتر مذکورك مصدرنده تحریف وقوعبولمشده ماده اوقالبه دوکلمشدر دیمکده تردد ایتمیز .

محمد بن ابی‌بکرك حضرت عایشه ایله حجه کیتمامسی دخی ضروری ایدی . زیرا مصرلیلرك صکره کندی ماده‌سنی بهانه ایدرك فساد اتشنی علولتمشیکن کندوسی براغوب کتسه‌ایدی قاچدی دیه‌رك مدینه‌ده‌کی متعلقاتی حقلرنده غدر ایده‌جکاری ملحوظ ایدی . محمدی حجه کیتمکدن منع ایدن ملاحظه بو اولدیغی بدیهیدر .

بو فسادك ظهورنده حضرت علینك و مدینه‌ده بولنان سائر اصحاب کرامك مدخللری وارمیدر

حاشا . هیچ بریسنك مدخللری اولمدیغی ادلهٔ واضحه ایله ثابتدر . زیرا حضرت علینك هرمعامله‌سی خلعی موجب اوله‌جق صورتده اولمیوب خلیفه‌نك بقای خلافتی اسبابنی استکماله متعلق ایدی . حتی قیل وقال

اثناسنده خلقی اسکات وتسکین ایده‌جك سوزلر و معامله‌لرده بولنمسنی اخطار ونصایح خیرخواهانه‌یه هروقت دوام ایتمش اولدیغی افادات آتیه‌دن معلومدر .

مصر ارباب قیامی بیك نفردن عبارت اولوب امیرلری غافقی بن حرب رفاقتنده ، کوفه‌لیلر صکره‌دن التحاق ایدنلر ایله برابر ایچه غلبه‌لکلی درت بلوکی حاوی اولدقلری حالده مالك الاشتر ، زید بن صوحان العبدی ، زیاد بن النضر الحارثی ، عبدالله بن الاصم معیتنده ، بصره‌لیلر دخی درت بلوکی وخیلجه غلبه‌لکی حاوی اوله‌رق حکم بن جبلة العبدی ، دریح بن عباد العبدی ، بشر بن شریح بن الحکم القیسی ، سدوس بن عبس الشنی قوماندا سنده ایدیلر . مسلم شکلنده کورینان یهودی عبدالله بن سبا مصر و عمرو الحنفی بصره عسکری ایچنده ایدیلر . ظاهرده مصرلیلر حضرت علینك ، کوفه‌لیلر حضرت زبیرك ، بصره‌لیلر حضرت طلحه‌نك خلافتنی طلب ایده‌یورلر ایدی . لکن هپسنك مرادی فتنه‌دن وخلافته شؤونی استرز دیدکاری صنیعه‌دن عبارت ایدی .

بوجمعیت مدینه‌یه اوچ مرحله بعدی اولان ذی خشب نام موضعه کلدکلرنده حسن صورتله اعاده

واصلاحلری ایچون علی المرتضی، سعد بن ابی وقاص، سعید بن العاص، زید بن ثابت، محمد بن مسلمه، حسان بن ثابت رضی الله عنهم کبی اصحاب کرامدن برجماعت یانلرینه کیدوب استمالات وتأميناتی مقتضی هردرلو نصایحی اجرا ایتمش وحتی ارباب قیام طرفندن بوقاروده یازدیغمز اعتراضات درمیان اولندقده ـ تاریخ عینیده مذکور اولدیغی اوزره ـ هر اعتراض عقیبنده‌کی جوابلرمز اولوقت حضرت علی افندمز طرفلرندن ارباب قیامه بیان ایله اعتراضلری رد اولنمشیدی. وکذلك ارباب قیام « محمد بن ابی بکرك مقدما عبدالله بن ابی سرح علیهنده وقوعبولان افاداتی اوزرینه » عثمان نیچون کندوسنی تعزیر ایلدی » دیدکلرنده حضرت علی « محمد بن ابی بکر حقنده تعزیر اجراسی عثمانه واجب ایدی » جوابنی ویرمش ایدی.

بو الزامات اوزرینه ارباب قیام بشقه سوز بوله مدقلرندن عودت ایدرز دیه‌رك ذی‌خشبدن چکلدیلر ایسه‌ده اعتراضات مذکوره هپ حقوق عبادی اغتصاب ایچون بهانه‌لردن عبارت اولدیغندن وطنلرینه کتمیوب طاقم طاقم حجازك مواقع مختلفه‌سنه طاغلدیلر.

حضرت علی ایله اصحاب کرام مشارالیهم حضرت

عثمانك یاننـه عودت ایلدکده « ذاتکزه ذره قدر ضرر وشانکزه اصلا خلل کلمسنی ایستمیز . فسده فی الواقع ذی خشبدن چکلدیلر . لکن ینه عودته سررشته ارایه جقلرنده شبهه یوقدر . مسجد شریفـده هرکسی جمع ایله برخطبه اوقیوب سوامع خلقی معاملات حسنه نك وعد وشایعه سیله طولدرملیسن که عمومك قلوبی سزه منجذب اوله . بو وسیله ایله فسـده نك جسـارتلریده زائل اولور » سـویلدی خلیفه حضرتلری خلقی جمع ایله منبره چقوب « یامعشر مسلمین معلومکز اولسون که بنی آدمدن خطا ظهور ایدر . بنده بشر جمله سندنم . دعوای عصمت ایتم . بندن بیلمزلکله هرنه خطا صادر اولمش ایسه توبه ایتدم هرکیمك حاجتی وار ایسه طوغریجه یانمه کلسونلر . منع اولنمزلر » دیوب منبردن نزول ایلدی . ونمازقلدروب دولتخانه لرینه عزیمت بیوردی . حضرت علی و اصحاب کزین وسامعین ممنون اولدیلر .

خلیفه خانه لرینه کتدکده مروان خلیفه یه اعتراض ایله « بوخطبه مناسب اولمدی . خلافتك آب روینی ازاله ایتدك » دیو بعض اجراآت حسنه یه مانع اولدقدن بشقه مشورت ایچون کلمش ودیشـاریده بولنمش اولان ذواتی عنف ایله دفع ایتدی . بومعـامله دن مدینه ایچنـده دخی

بعض قیل وقال تکون ایتمکله اکابر حضرت علینك یانه واروب مرواندن شکایت ایلدیلر. حضرت علی ایسه خلیفه‌نك شاننی محافظه‌یی بغایت التزام ایتدیکندن خانهٔ خلیفه‌یه عزیمتله بو مناسبتسزلکاره تصدی ایدن مروانك منع سیئاتنی اخطار ایدرك «شو مفسد سنی مهالکه سوق ایده‌یور سوزینه اویمه (من یمشی مع الغراب سیرجع الی الخراب)» سویلدی. خلیفه حضرتلری بو سوزلره حق ویروب مروانی تکدیر ایلدی. بو صره‌ده محمد بن ابی بکر مصره والی تعیین اولنوب مصر ارباب قیامیده بالاسکات مملکتلرینه چویرلشکن ـ مبحث مخصوصنده ذکری سبقت ایلدیکی اوزره ـ مروانك ابن ابی سرحه ترتیب ایلدیکی ساخته مکتوب طوتمسیله ایش علولندی.

ارباب قیام ینه مدینه‌یه طولوب حضرت علینك یانه عزیمتله خلع امر غیر مشروعنده کندولرینه پیشرو اولمسنی استدیلر. حضرت علینك ویردیکی جوابلری بو قاروده درج ایلدك. علی رضی الله عنه قرة العین رسول اولان جکرپاره‌سی حضرت حسنی حضرت عثمانك محافظه‌سی اغورنده اك تهلکه‌لی بر موقعده اقامه ایلدی. حضرت حسن مجروح بیله اولدی.

احوال مبحوث عنها کلمه بکلمه اثبات ایدرکه حضرت

عثمان علیهنده نمایان اولان قیامده حضرت علینك اصلا مدخلی وخلعده هیچ برکونه رضاسی یوغیدی .

سائر اصحاب کرام دخی منع فساده پك چوق چالشوب اکابر اصحابك هر بریسی جکرپارهسی اولان اوغلنی محافظه یه تعیین ایلدی .

حضرت علی و سائر اصحاب کرام رضی الله عنهم فساد مذکوری قوهٔ جبریه ایله تسکینه مقتدر دکلمی ایدیلر .

قوهٔ جبریه ایله تسکین ایده بیلملری بلکه ممکن اوله بیلور ایدی . حضرت علی وسائر اصحاب کزین ایله اهل مدینه نك اکثری شوفکر ورأیده ایدیلر . لکن قوهٔ جبریه یه تشبثلری خلیفه نك امرو رضاسیله مشروع اولوب خلیفه رخصت و رضا کوسترمدکجه قوهٔ جبریه یه شریعت رخصت ویرمیور ایدی . خلیفه حضرتلری ایسه حربه رخصت ویرسه فسدهٔ متجمعه درحال حرب ایده جکلرینی وبو صرهده بنی هاشم وخاندان نبوتك وموجود اصحاب کزینك قانلری دوکیلور ایسه اساس اسلامیته خلل کله جکنی وبلاد وامصار مسلمینده دخی بو یوزدن طرف فساد قپولری اچله جغنی ملاحظه بیوردیغندن حربه رخصت ویرمیوب یالکز کندی نفسنی فدا ایتمکی ترجیح ایده یور ایدی . قوهٔ جبریه استعمال اولنهمامسنك سببی بودر .

خلیفه طوعاً خلافتدن چکلسه حیاتنی و اسایشی محافظه ممکن اوله‌مزمی ایدی.

اولا ترك خلافت ایتمامسی ایچون وصیت نبویه‌یه مخالفت ایده‌مز ایدی. ثانیاً خلافتك انتخابی ایچون حاصل اوله‌جق اختلافده کندو طرفداری اولانلر وخصوصیله شاملیلر ایشه قاریشوب قسم عظیم ینه کندوسنی خلافته اعاده‌یه وسائر طاقملرك کیمیسی حضرت علی‌یی، کیمیسی طلحه‌یی، کیمیسی زبیری، کیمیسی سعد بن ابی وقاصی استمکه قالقشوب انلر بزه لازم دکلدر دیسه‌لر بیله مادام که فسده بومادده‌یی سررشتهٔ فساد عد ایده‌یورلر ایدی هرطاقم کندی سوزینی یورتمکه چالشه‌جغی ومع هذا عساکر مذکوره‌نك وصوللرندن مقدم ارباب قیام کندوسنی اولدروب اورطه‌دن قالدردقدن صکره هر بریسی برطرفه صاوشه‌جغیده بی اشتباه ایدی. لکن خلافت عهده‌سنده ایکن شامدن کله‌جك عسکرك شایعه‌سی واصل اولسه ایدی مدینه‌ده کی اصحاب کرام واهالی عسکرك ورودینه قدر هردرلو محافظه‌یه چالشه‌جقلری وفسده‌نك جسارتلری قالیوب مضرته میدان بوله‌مقسزین طاغله‌جقلری ملحوظ ایدی. نه‌چاره‌که شامدن استنلان عسکر وقتیله حرکت ایتمیوب اوعسکردن اثر ظهور

ایتدی٠ ارباب قیام اویله بر شایعه حاصل اولمزدن مقدم اول حضرتی شهید ایتدیلر٠

تفصیلات مذکوره کوسترر که کرك حضرت عثمان کرك حضرت علی و سائر اصحاب کرامك شو محاصره اثناسنده اجتهادلرنده اصلا خطا و حضرت علی و سائر اصحاب کزینك شو حادثهٔ مؤلمه‌ده ذی‌مدخل اولدقلرینه دلالتدن اثر یوقدر٠

حضرت علی ایله بعض اصحاب کرام و معاویه بینلرنده مؤخراً یوز کوسترن اختلاف ایسه بو ماده‌یه تعلق ایدر شی اولمیوب او اختلاف خلیفهٔ شهیدك قاتللری حقنده اتخاذی لازم کلان معامله‌جه اجتهاددن عبارت ایدی که بو بحثده حضرت علینك اجتهادینی شاملیلر سوء استعمال ایله باب اختلافی توسیع و مناسبتسز سوزلری تفوهات باطله‌لرینه مزج ایتدیلر٠ آتیده انشاالله تعالی صره‌سیله کتابمزه درج ایدرز٠

حضرت عثمانك نسب و صفت و بعض سیر شریفه‌لری

حضرت عثمان رضی الله عنه افندمزك نسب شریفلری عثمان بن عفان بن امیه بن عبد شمس بن عبد مناف دیو

مضبوط اولوب حضرت پیغمبر ایله نسبلری عبد مناف ده برلشیر .

صفت شریفه‌لری کوزل یوزلی ، دریسی اینجه لحیهٔ شریفه‌لری صق و آق ، قامتلری معتدل ، اوموزلرینك باشلری قالینجه ، کوکسی کنیش ، بکزی اسمر ایدی . یوزنده چیچك اثری وار ایدی .

خلیفهٔ مشارالیه حضرتلرینك کاتبی مروان ، حاجبی حمران ، قاضیسی زید بن ثابت ایدی .

والیلری مکه‌ده عبدالله بن الحضرمی ، طائفده قاسم بن ربیعة الثقفی ، صنعاده یعلی بن منیه ، جنود اوزرنده عبدالله بن ربیعه ، بصره‌ده الك صکره کی والیسی عبدالله بن عامر ، کوفه‌ده ابوموسی الاشعری ، مصرده عبدالله بن سعد بن ابی سرح ، شامده معاویة بن ابی سفیان ، حمصده عبدالرحمن بن خالد بن الولید ، قنسرینده حبیب بن مسلمه ، اردنده ابو الاعور السلمی ، فلسطینده علقمه بن الحکیم الکندی ، بحرینده عبدالله بن قیس الفزاری ، قرقیساده جریر بن عبدالله ، اذربیجانده اشعث بن قیس ، حلوانده عتبة بن النهاس ، ریده سعید بن قیس ، اصفهانده سائب بن اقرع اولوب شام ولایتنه تابع اولان محلارك والیلری معاویه طرفندن وبعض ولایات مربوطاتی عمالی او ولایاتك ولاتی طرفلرندن منصوب ایدیلر .

خليفهٔ مشار اليه اسبغ الله رضوانه عليه افندمز حضرتلری عشرهٔ مبشره‌دن واصحاب شورادن اولوب حسن شهادت پیغمبری‌یه مظهر وداماد اکرم سید البشردر فضائلی چوقدر . غزوهٔ تبوکده بین المجاهدین نمایان اولان مضایقهٔ عمومیه اوزرینه اصحاب کرامك ارباب اقتداری اعانه ایلدکلری صره‌ده اوتوز بیك نفر غزاة کرامك برثلثنی حضرت عثمان اطعام ایتمکله ذات عالئ رسالتپناهی (مایضر عثمان مافعل بعد الیوم) بیوردیلر .

ذات عالیلری حلیم ، کریم ، کثیر الحیا ایدی رضی الله تعالی عنه .

دردنجی فصل

حضرت علی رضی الله عنهك خلافتی
(٢٤ ذالحجه سنه ٣٥ — ١٧ رمضان ٤٠)

امر بیعت

حضرت عثمانك شهادتندن صکره طلحه وزبیر ومهاجرین وانصار رضی الله عنهم حضرت علی رضی الله عنه افندمزك یانه کیدرك بیعت ایتمك استدکارنده حضرت علی استنکاف ایله «سزدن هرکیمه بیعت اختیار اولنور ایسه بنده راضی اولورم . بنم سزه وزیر اولیشم امیر اولیشمدن خیرلودر » سویلدی ایسه ده « سندن احق کیمسه یی کوره میورز » دیه رك الحاح ایلدکارندن خلافتی قبول ایتمکله مسجد شریفده امر بیعت اجرا اولندی .

ابتدا بیعت ایدن طلحه نك احد غزاسنده قلیج پاره سی ایله الی چولاق اولمش ایدی . حبیب بن دویب « ید شلاء لایتم هذا الامر » سویلدی .

اصحابدن حسان بن ثابت ، کعب بن مالك ، مسلمه

بن مخلد ، ابو سعيد الخدرى ، محمد بن مسلمه ، نعمان بن بشير ، زيد بن ثابت ، رافع بن خديج ، فضاله بن عبيد ، كعب بن عمره ، سلمة بن سلامه ، صهيب بن سنان اسامة بن زيد ، قدامة بن مظعون ، مغيرة بن شعبه بيعتده تأخر كوستردیلر .

زبير و طلحه نك بيعتلرى كرهى اولديغنى سويليانلر بيعتك صورت جريانني وجه آتى اوزره روايت ايلمديلر .

حضرت عثمان رضى الله عنهك شهادتندن صكره بش كون مدينه خلافتدن خالى قالدى . ارباب قيام اوچ فرقه اولوب مصريلر على يى ، كوفه ليلر زبيرى ، بصره ليلر طلحه يى استيورلر ايدى . شواوچ طاقك هربريسى طلب ايتدكلرى ذاته و مؤخراً سعد بن ابى وقاص ايله عبدالله بن عمره تكليف خلافت ايتديلر ايسه ده موافقت كوره مديلر . امام المسلمين ميدانده موجود اولمديغندن خليفه سز ارباب قيام عليهلرنده بشقه درلو حركتك محذور عظيم و تهلكه سى دخى بديهى ايدى .

مدينه اهاليسى متحير قالوب حضرت علينك يانده عزيمتله قبول بيعتى تكليف ايتدكلرنده حضرت على تردد كوستردى . اهل مدينه « ياعلى بو كون كى كونده اهل اسلامك باشلرينه كلان فلاكتى و ميدانده فتنه دن

بشقه حاکم قالمدیغنی کوره یورسن . سندن بشقه کمسه یه بیعتمزلك امکانی یوقدر . الله ایچون شوتردی براق » دیه‌رك اصرار ایلدی .

اهل مدینه اصرار ده وحضرت علی استنکافده اولدقلری حالده ایش ایکنجی کونه براغلدی . وز بیرایله طلحه‌نك موافقتلری النمدقجه ایش یولنه کیرمیه جکدر ملاحظه سیله بصریون حکیم بن جبله یی ز بیرك ، کوفیون اشتری طلحه‌نك احضارینه تعیین ایدرك موافقت ایتمزلر ایسه جبراً کتورلملرینه رأی ویردیلر . حکیم واشتر برر غلبه‌لکله کیدوب ایکیسنیده بالتهدید کتوردکارندن بیعت جمعیتنده موجود اوله‌جقلرینه اقشامدن موافقتلری النْدی .

اول کونك ایکنجی و اوتوز بش سنهٔ هجریه‌سی ذالحجه‌سنك یکرمی دردنجی کونی عموم اصحاب مسجدشریفده تجمعله حضرت علی منبره چقوب « دونکی کون بکا تکلیف ایتدیککز امری قبولده کاره اولدیغمی بیله‌رك رجوع ایتمشیدیکز . تکلیف ایتدیککز ایشده هیچ برکمسه‌نك طلب کوسترمکه حق اولمیوب سز هرکمی انتخاب ایدر ایسه‌کز حق اکا توجه ایدر » دیو برخطبه اوقودی .

حضار « بز دونکی رأیمزدن دونمامشز » سویلدیلر .

ابتدا طلحة بن عبدالله ، بعده زبير بن العوام رضی الله عنهما کاوب کرهلرینی تصریح ایله بیعت ایلدیلر .

صکره بیعتدن تخلف ایتمش بر طائفه کتورلدی . بونلر بیعت ایدرکن « اوزاق ، یقین ، عزیز ، ذلیل هرکم اولور ایسه اولسون جمله‌سی حقلرنده کتاب الله احکامی اقامه اولنمق شرطیله بیعت ایده یورز » دیدیلر .

متعاقباً هرکس قیام ایدرك بیعت عمومیه اجرا اولندی .

هل مدینه‌نك بیعتی خالصانه ایدی .

امر بیعت تمام اولدقده حضرت علی خیره دوام وشردن حذر اولنمسنی ، فرائض الهیه ایله حرمت مسلمینك محافظه‌سنی ، حقوق اسلامیه نك اخلاص وتوحیده مربوطیتنی وسائر مواعظ ونصایحی شامل برخطبهٔ بلیغه قرائت بیوردقدنصکره هرکس خانه‌سنه کتدی .

حضرت علینك دولتخانه‌لرینه عزیمتلری عقیبنده طلحه وزبیر یانئه کیدرك «یاعلی عثمانك قاتللری حقلرنده حدود الله اقامه اولنمق شرطیله سکا بیعت ایتمشز» دیدکلرنده حضرت علی «سویلدیککز سوز بنجه مجهول دکلدر . نه چاره‌که بوکون اختیارلری یدمزده اولمیان برجمعیت عظیمه یه قارشو طوره‌جغز . حالبوکه اول جمعیت ایچنده

سزه متعلق پك چوق اعراب و اشخاص دخی موجوددر قاتللرك درحال مؤاخذه‌لرنده‌كی وخامت قولای ملاحظه اولنه بیلور. سزك مراد ایتدیككز ایشی اجرایه مناسب برمحل شمدی بوله بیلورمی‌سكز» دیدكده «بوله‌میز» دیدیلر.

امیر المؤمنین رضی الله عنه افندمز «ان شاالله تعالی اول ایشی كوره‌جك ضره كلدكده ایجابنه باقلمق اوزره شمدیلك واجب اولان سكوت اختیار اولنمسیدر» سویلدی ایكیسیده قبول وعودت ایلدیلر.

اوكونلر عجایب قارشقلقلر حكم ایده‌یور ایدی :

ارباب قیام اپاق سوریوب طاغلمامقده، خلیفه رضی الله عنه حضرتلری بونلری یرلرینه اعاده چاره‌سنی ارامقده. بنی امیه‌نك هربریسی برطرفه قاچمقده، مدینه‌ده‌كی اهالی ولایتلردن شهادت عثمان وبیعت علی رضی الله عنهما حقنده نه سوزلر ایشیدیله‌جكنی مراق ایتمكده ایدیلر.

بو اثناده طلحه وزبیر امیر المؤمنین حضرتلرینه مراجعتله « ایجابی حالنده بزی درحال عسكرله یانكده حاضر بولورسن» دیه‌رك بریسی بصره، دیكری كوفه والیلكنی استدی. امارتپناه افندمز « ایجابنه باقه‌رز» بیوردیلر.

عبد الله بن عباس رضی الله عنه حجدن عودت ایدوب خلیفه‌نك یاننه كیدركن مغیرة بن شعبه یانندن چقایور ایدی.

عبدالله خليفه حضرتلرینه «مغیره ایله نه‌قونشدیکز» سویلدی .

خلیفه «مغیره بوندن اول بر دفعه ده یانمه کلمشیدی . شمدیلك کرك معاویه‌یی، کرك عثمانك سائر عامللرینی یرلرنده ابقا ایدوب انلردن ده بیعت النده‌قدنصکره جانك استدیکنی عزل و دیلدیککی نصب ایتملیسن دیمشیدی . بن دیمده مداهنه ایده‌مم جوابنی ویرمشیدم . هیچ اولمز ایسه معاویه‌یه دوقنمه زیرا معاویه‌نك حضرت عمر زماننده‌ن بروشامده والی بولنشی ابقاسی حقنده قیل وقاله قارشو سکا حجت اوله‌بیلور سویلمشدی . معاویه‌یی ایکی کون بیله ابقا ایده‌مم دیمشیدم . مغیره بوکون دخی یانمه کلوب سنك رأیك مناسبدر . استدیککی عزل، استدیککی نصب ایتملیسن دیه‌رك کتدی» بیوردیلر .

عبدالله - (خلیفه‌یه خطاباً) مغیره مقدمکی کلیشنده سکا نصیحت و ایکنجی کلیشنده اهانت ایتمشدر دیدی .

وقایع { سنه ۳٦ }

توجیهات ـ معاویه‌نك مخالفتی حضرت عایشه‌نك مخالفتی ـ وقعۀ جمل ـ حضرت علینك بصره‌یه عزیمتی ـ خوارجك سجستانه هجوملری ـ محمد بن خدیفه‌نك قتلی ـ قیس بن سعدك مصر والیلکندن عزلی ـ عمرو بن العاصك معاویه‌یه متابعتی ـ صفین وقعه‌سی

توجیهات

بوندن صکره اوتوز التی سنه‌سی شهر محرمی دخول ایدوب ولایتلره والیلر تعیيننه شروع بیورلدی .

کوفه‌یه عمارة بن شهاب ، بصره‌یه عثمان بن حنیف ـ یمنه عبید الله بن عباس ، مصره قیس بن سعد ، شامه سهل بن حنیف والی تعیین اولندیلر .

سهل تبوکه وصولنده برطاقم شام اتلوسنه راست کلدیکندن اتلولر « سن کیمسن » دیو سؤال ایلدکلرنده « شام والیسی‌یم » دیدی . اتلولر « اکر والیلک عثمان طرفندن ایسه دیه‌جك یوق . بشقه طرفدن ایسه کلدیکك یوله دونملیسن » سویلدیلر . سهل « وقوعاتی ایشتمدیکزمی »

دیدکده اتلولر «ایشتدك» سویلدکلرندن سهل مدینه یه عودت ایلدی .

قیس مصره کتدکده برکوچوك فرقه طرفندن اعتزال واهالیٔ سائره طرفندن روی قبول کوستردی .

عثمان بن حنیف بصره یه کتدکده برفرقه قبولده ، برفرقه مخالفتده بولندی .

عماره کوفه یه کیدرکن طلیحه بن خویلده تصادف ایدوب «کوفه اهالیسی والیلری ابوموسادن ممنوندرلر . بیهوده کتمه» دیدیکندن مدینه یه عودت ایتدی .

عبید الله یمنه کتدکده عموم جانبندن قبول اولنمغله والیٔ سابق یعلی بن منیه مالدن هرنه موجود ایسه الوب مکه یه عزیمت وکوتوردیکی مالی حضرت عایشه یه تسلیم ایلدی .

شام والیسی سهل بن حنیفك عودتیله شامیلرك وعماره بن شهابك رجوعیله کوفه لیلرك مخالفتلری اکلا. شلدقده ذات عالیٔ امارتپناهی افندمز معاویه وابوموسی الاشعری یه برر مکتوب یازوب اهالینك بیعت واطاعتلرینی طلب وتکلیف بیوردی .

اهل کوفه نك چوغی بیعت ایدرك بعضیلرینك تخلف کوستردیکنه دائر ابوموسادن جواب کلدی ایسه ده معاویه دن جواب کلمدی .

معاویه‌نك مخالفتی

حضرت علینك شامه كیدن رسولی سبرة الجهنی وقعهٔ شهادتك اوچنجی آینه قدر اویالاندریلوب سنهٔ مذكوره صفرنده معاویه بنی عبس قبیله‌سندن قبیصه نامنده بریسنی مدینه‌یه كوندرمك اوزره رسول تعیین واوزرینه (من معاویة الی علی) عباره‌سی یازلمش برطومار اعطا ایله «مدینه‌یه وصولكده شو طوماری الت طرفندن طوتوب طوغریجه علینك یانینه كیده‌جك وشویله بویله حركت ایده‌جكسن» دیو قبیصه‌یه بعض تعلیمات شفاهیه اعطا وسبره یله بالترفیق اعاده ایتدی.

معاویه‌نك مخالفتی شایعه‌سندن طولایی اهل مدینه كله‌جك جوابه منتظر ایدیلر. قبیصه مدینه‌یه واصل اولدقده طوماری الت طرفندن طوتوب دارالخلافه‌یه طوغری كتمكده اولدیغنی كورنلر ارقه‌سی صره كیدرك دار الخلافه اوكنده طوپلاندیلر.

قبیصه حضور خلیفه‌یه چقوب طوماری ویردی. خلیفه طوماری مهرینی اچدقده ایچنده مكتوب كورمدی.

خلیفه ـ (قبیصه‌یی استنطاقه باشلایوب) ارقه‌كده نه‌وار سویلدی.

قبیصه ـ امان طلب ایدرم .

خلیفه ـ ایلجی قتل اولنه مز سکا اماندر .

قبیصه ـ ارقه مده برجمعیت براغوب کلدم که جمله سی عثمانك قصاصندن بشقه برشئیه راضی اولمیورلر .

خلیفه ـ کیمدن قصاص استیورلر .

قبیصه ـ سزدن . عثمانك قانلی کوملککنك التنده طوپلانان التمش بیك پیر صالح اغلایوب اویله ادعا ایده یورلر .

حضاردن بریسی ـ عثمان بونجه کونلر محاصره ده قالوب معاویه دن وشاملیلردن امداد طلب ایتدیکی وقت معاویه وشاملیلر امداددن اثر بیله کوسترمامشیکن شمدی نه دن اغلایورلر .

قبیصه ـ اوراسنی بن بیله مم .

خلیفه ـ عثمانك قانتی بندنمی استیورلر .

قبیصه ـ اوت .

خلیفه ـ بنده انك کبی معذور دکلی ایدم . عثمانك قانندن بری اولدیغمی الله بیلور . مادامکی بکا افترا ایده یورلر بو افترا اوزرینه ایشی بتمله مجادله ده براغوب عثمانك قاتللرینی قورتارمغه خدمت ایتمش اوله یورلر . مکرکه مجازاتلرینی جناب حق مراد بیوره . دیشاری چق .

قبیصه ـ امان طلب ایدرم .

خلیفه ـ امین سن .

قبیصه حضور خلیفه دن چقدقده سبئیه[*] طاقی «شو حریف شام کوپکلرینک بر ایلچیسیدر . قتل اولنملی» دیدیلر .

قبیصه «یاآل مضر یاآل قیس . یتشیکز» دیو باغردقدن صکره «آتلولر کلیور . اوقلر حاضرلنیور . اوزرلریکزه کله جك آتلولر ایچلرنده درت بیك قدر ایکدیج وار . کحیلان آتلره بنمش سواریلرك کثرتنی بوندن قیاس ایدیکز» دیو صیحه ایلدی .

خلق قبیصه نك هذیاننی ایشتدکده «صوص» دیو صوصدرمق استدیلر ایسه ده قبیصه «خیر . خیر صوصمیه جغم . بونلر فلاح بولمیه جقلردر . باشلرینه کله جك کلدی . قورقدقلرینه اوغرامق اوزره درلر . عمرلری نهایت بولیور . روزکارلری دکیشلدی . والله بوندن صکره کونلرندن برکون بیله ادبارسز اقشاملمیه جق دکلدر» دیه رك هذیانه دوام ایلدی . لکن ایلچی اولوب تأمین اولنمش ایدوکندن حقنده بشقه معامله تجویز اولنمدی .

---

[*] سبئیه یمن عسکرندن برشریر طاقم ایدی منزللری مدینهٔ سبا جوارنده اولدیغندن قبیله لری سبئیه دیو مشتهر اولمشدر .

بو خبر شایع اولدقدنصکره مدینه اهالیسی خلیفه‌نك معاویه حقنده نه معامله‌ده بولنه‌جغنی و اهل قبله ایله مقاتله ایدوب ایتمیه‌جکنی بیلمك استدیلر.

زیاد بن حنظله خلیفه‌نك یانه کیتدکده.

خلیفه «یازیاد حاضر اول» بیوردی.

زیاد «نه ایچون؟».

خلیفه «شام غزاسی ایچون» سویلدی.

زیاد دیشاری چقوب مجتمع اولان خلق «یازیاد نه وار» دیدکده زیاد «قلیج» دیه جواب ویردی.

بو شایعه‌یی متعاقب طلحه و زبیر عمره ایچون رخصت الەرق مکه‌یه کیتدیلر. سعد بن ابی وقاص انلری و بر طاقم اهالی سعدی تعقیب ایدرك یوله چقدیلر.

حضرت علی لوایی مخدوم عالیلری محمد بن حنفیه‌یه ویروب عبدالله بن عباسی میمنهٔ عسکره، عمر بن ابی سلمه‌یی میسره‌یه؛ عبیدة بن الجراحك برادر زاده‌سی ابولیلی‌یی مقدمه‌یه تعیین بیوردی. قثم بن عباس مدینه‌ده وکیل براغلدی. ولایات اهالیلرینی شاملیلر علیهلرنده‌کی محاربه‌یه تشویق ایچون امرلر یازلدی.

خلیفه بو ترتیباتی اجرا و شامه طوغری حرکت ایتمك اوزره ایکن ام المؤمنین حضرت عایشه رضی الله

عنها ایله طلحه و زبیرك مکه‌ده علیهنه قیـام ایتدکاری خبری ورود ایتمکله شام ایشنی صکره‌یه بالتعلیق انلره مقابله اسبابنه تشبث ایلدی٠

حضرت عایشه‌نك مخالفتی

بو بحثه باشلامزدن اول وجه‌آتی اوزره بعض افادات و اخطاراته لزوم کوریرز٠

علی وعایشه وطلحه وزبیر رضی‌الله عنهم حضراتی بنی‌امیه عماللرینك احوالندن وبوکبی بعض اسبابدن طولایی حضرت عثمانك معاملاتنی تصویب ایتمیه‌رك اصلاح معامله ایتمسنی استیورلر ایدی٠ایش شهادت درجه سنـه قـدر ایلرو کتمکه راضی دکللر ایدی٠

بناءً علیـه عایشـه وطلحـه و زبیر حضراتی «برخلیفهٔ ذیشانك بناء حیاتی برجمعیت فسده‌نك غدرلریله هدم اولنمشدر٠ قاتللر طوتیلوب همان حقلرنده حدود الله اقامه اولنمز ایسه بوندن‌صکره خلافت و حکومت اسلامیه‌نك شان و امنیتی زائل اولوب اجلاف، اوباش مقوله‌لری هر نوقت افکار غیر مشروعه‌لرینه خلافت و حکومتی موافق و مساعد کورمسه‌لر درحال قیام ایله شقاوت وفتنه ایقاعنه جسارت ایدرلر٠ بناءعلی‌ذلك

قاتللر و فساده متجاسر اولانلر بلاتأخیر دردستله حقلرنده مجازات شرعیه اجرا اولنمز ایسه علینك تصدیق خلافتی جائز اولەمز » دیو اجتهاد ایتدیلر .

حضرت علی « واقعا بویله برجنایت عظیمه وغلیظه‌یی ارتکاب ایدنلر حقلرنده سکوت ایتمك جائزدکل . فقط ارباب قیام اشخاص معدوده‌دن عبارت وهمان دردست و مجازاتلرنده امکان و سهولت اولمیوب فعلاً فسادی ایقاع ایدنلر یکدیکره مربوط برجمعیت عظیمه‌یی شامل اولدقدن بشقه بونلرك بلادوامصارده اولان طرفدرلریده لایعد ولایحصا اولدیغندن ارباب قیام طاغلدقدن ونفوذ خلافت تقرر ایتدکدنصکره احقاق حق ماده‌سنه صره کلور . شوحال حاضر حکم یوریدرکن اوماده عظیمه‌ده استعجال فسادك دها زیاده تعظم وانتشارینی وکلمهٔ اسلامك طرف طرف انشقاقی کبی برمحذور عظیمی دعوت ایدر . بو محذورك میدانده کی اسباب تعظم وانتشاری زائل اولمدقجه قاتللرك دردست وحقلرنده مجازات اجرا اولنمسنه امکان وجواز کوریله مز . بناءً علیه تأخیری واجبدر » دیو اجتهاد ایلدی .

حضرت علی رضی الله عنه افندمزك اجتهادی صواب اولدیغی بدیهی ایسه ده بو اجتهاده مخالف

بولنانلرك دخی کندی اجتهادلریله عمل ایتملری اوزرلرینه واجب اولدیغندن حضرت عایشه نك وطلحه وزبیر ومعاویه نك ومشارالیهمه اتباع ایدن اصحاب کرامك مخالفتلرینه سبب بو اجتهاد اولدیغی وارالرنده ذاتیات وشخصیاته دائر امل ومنافع دنیویه اوزرینه مبنی برکونه اختلاف وخصومت اولمدیغی حالده وقعهٔ جملده کوفه لیلر وصفین وقعه سنده شاملیلر اجتهاد مذکوری سؤ استعمال وتجاوزات غیر مشروعه یه تصدی ایلدیلر ․

اسباب اختلاف وجه مشروح اوزر اولمغله ایکی طرفده بولنان اصحاب کرامك اجتهاد اوزرینه یکدیکری علیهلرنده کی معامله لرندن طولایی ائمهٔ عظام انارالله براهینهم الی یوم القیام حضراتی اعتراضی هیچ بر صورتله تجویز ایتمامشلردر ․

اجتهادلرنده خطا ایدن اصحاب کرام رضی الله عنهم حضراتی مادام که اجتهادلریله عمل ایتمکه مأمور درلر (لاصحابی ذلة یغفرالله لهم) حدیث شریفنك مدلول جلیلنه مظهر اولدقلرندن وقایع تاریخیه لرینی اوقویان ذواتك سؤ ظن وتعریضدن اتقا ایتملری مقتضای دیانتدر ․ کله لم صدده ․

حضرت عثمان رضی الله عنه افندمز محصور ایکن

ام المؤمنين عايشه رضی الله عنها حج ایچون مکهٔ مکرمه یه کیتدیکی فصل سابقده بیان اولنمش ایدی .

مکه یه عزیمت و حج شریفی ادا ایتدکدنصکره مدینهٔ منوره یه عودت ایدرکن سرف نام موضعه کلدکده بنی لیث قبیله سندن عبید بن سلمه یه تصادف ایتمکله مدینه نك حالندن سؤال ایلدی . عبید حضرت عثمانك شهادتنی و حضرت علی یه بیعت اولندیغنی تفصیل و حکایه ایتدکده ظلمه نك بلدالحرامده، اشهر حرمدن ذی الحجه ده خلیفهٔ مظلومی شهید ، مالنی استحلال و اغتصاب ایلدکلرندن طولایی تأسفله برابر « قاتللر حقلرنده حدودالله اقامه اولنمسی واجبدر » دیه رك مکه یه عودت ایلدی .

مکه یه بعد الوصول حضرت عثمانك قاننی طلب ایچون خلقی کندوسیله برابر دعوایه دعوت ایلدکده حضرت عثمان جانبندن مکه ده عامل بولنان عبدالله بن عامر الحضرمی جمله دن اول موافقت کوستردی . سعید بن العاص ، ولید بن عقبه وسائر بنی امیه ایله یمندن معزول یعلی بن منیه و بصره دن معزول عبدالله بن عامر دخی مکه یه کلدکلرندن انلرده حضرت عایشه یه اتباع کوستروب عمره مقصدیله خلیفه دن بالاستیذان مکه یه کیتمش اولان طلحه و زبیرده بو اتفاقه داخل اولدیلر .

کیفیت امیرالمؤمنین حضرتلرینك مسموعی اولدقده ذکراولندیغی اوزره شام ایشنی کیرو براغوب بوایشی برطرف ایتمکی مناسب کوردی . بناءً علیه منبره صعود ایله حضرت عایشه و ذوات سائره نك خروجه تشبث ایتدکارینی ورب العالمین منزللرینه ملازمت ایتملرینه امر بیوردیغی امهات مؤمنیندن حضرت عایشه نك بومعاملهیی اختیار ایتدیکنه تأسفله برابر بین الاسلام اختلافك تعمم ایتمسندن احترازاً اصلا حاته قیامك وجوبنی برخطبهٔ بلیغه ایله بیان بیوردقدن صکره منبردن نزول ایلدی .

بوایش مدینه لولره پك آغر کاوب نه ایشلیه جکلرنده متحیر قالدیلر . حضرت علی کندوسیله برابر قتالده حاضر اولمسنی کمیل بن زیاد واسطهسیله عبدالله بن عمر حضرتلرینه تبلیغ ایلدکده عبدالله « بن مدینهلی یم . مدینهلیلر نه معاملهده بولنورلرایسه انلره اتباع ایتمکلکم طبیعیدر » جوابنی ویردی . امیرالمؤمنین علیهنده بولنمیه جغنه برکفیل استدکده عبدالله « کفیل ویرمم » جوابنی ویردکدن صکره شامه طوغری یوله چقدیغی خبری النديغندن اعادهسنه تشبث اولندی ایسهده عبداللهدن کندوسنه برضرر کلمیه جکنی کریمهٔ محترمهلری و عبداللهك

اوكى والدەسى ام كلثوم رضى الله عنها افادە وعبدالله شامە كتميوب عمرە ايچون مكەيە كيتديكندە امير المؤمنين حضرتلرى استخبار ايتمكلە اعادەسندن صرف نظر اولندى .

حضرت عايشە اتباعيلە برلكدە صورت حركتلرينى مذاكرە ايلدكدە برطاقى طوغريجە شامە كيدلمسى رأيندە بولندى . ابن عامر « شامجە معاويە كفايت ايدر . بنم بصرەجە بيلدكلرم چوقدر . طوغريجە بصرەيە كيدەلم » سويلدى . بورأيە بعض مرتبە اعتراض وقوعبولدقدن صكرە ديكرلرى طرفلرندندە موافقت كوسترلمكلە طوغريجە بصرەيە كيدلمسنە قرار ويرلدى .

عبدالله بن عمر اواثنادە مكەيە كلمشيدى . موافقتى طلب اولندى ايسەدە ردايلە جواب ويردى .

يعلى بن منيە يمندن التى يوز دوە والتى يوز بيك درهم قدر نقود وابن عامر دخى بصرەدن كليتلو اموال واقچە كتورمش ايدى . اشبو اموال ومبالغك بواغوردە اختيار اولنەجق تجهيز وادارۀ عسكر مصارفنە صرفنى تعهد ايلديلر .

سعيد بن العاص ، خالد بن اسيد ، مغيرة بن شعبە ابتدا موافقت كوسترمشلر ايدى . صكرە مغيرە « بوايش بنم عقلمە كيرميور . بالاخرە نصرت نەطرفدە قالير ايسە اكا

تابع اولمق اوزره شمدیلك چکیلوب بیطرف طورمق خیرلو کورینه‌یور » دیدیکنده اوچیده کیرویه چکلدی . حضرت عثمانك اوغللری ابان ایله ولید ومروان بن الحکم بوجمعیت ایچنه داخل اولمشلردر .

یعلی بن منیه عرینه نامنده برشخصدن یوز التونه عسکر نامنده بردوه المش وعرینه یوللرك احوالنه واقف بولندیغندن کیدرکن دلالت ایتمك اوزره قلاغوز تعیین اولنمشیدی . یعلی اشبو دوه‌یی حضرت عایشه‌یه تقدیم ایتمکله مشارالیهاك محفه‌سی بوکا تحمیل اولندیغندن شو وقعه‌یه « وقعهٔ جمل » دینلدی .

وقعهٔ جمل

حضرت عایشه اصحاب مشارالیهم دخی برابر اولدیغی حالده مکه ومدینه‌دن کندوسنه اتباع ایدن طقوز یوز نفرله مکه‌دن حرکت ایدرك یولده قبائل سائره‌دن دخی موافقت واتحاد ایدنلرله برابر عسکرك مقداری اوچبیك نفره بالغ اولدی .

مروان طلحه‌یه وزبیره کیدرك « نمازی کیم قلدره‌جقدر » دیدی . « ابن زبیر بنم بابام » ، ابن طلحه « بنم بابام » دیه‌رك اختلافه استعداد کورنمکله حضرت عایشه

« ایشه تفرقه‌می ویرمك استیورسن » دیو مروانه تکدیر امیز خبر کوندروب ادای صلوتی عبدالله بن اسیده حواله ایلدی . مروانك مرادی ایسه فتنه‌دن عبارت ایدی .

کیدرکن اثنای راهده واقع حوأب نام صو باشنه یتشدکلرنده اوراده‌کی کلبلر اجی اجی اوریورلر ایدی . مشار الیها « بو محلك اسمی ندر » دیو سؤال ایتکله « ماء الحوأب » جوابنی ویردیلر . حضرت عایشه اغلامغه باشلایوب « برکون سائر ازواج مطهرات ایله حضور پیغمبریده ایکن حضرت رسول‌الله (عجبا حوأبده اولان کلبلر هانکی بریکزك اوزریکزه اوریه‌جکدر) بیورمشلر ایدی . مکرکه حوأبك صاحبه‌سی بن ایمشم » دیوب دوه‌سنی اناخه و مدینه‌یه عودت ایده‌جکنی اعلان ایتدی . همشیره‌زاده‌سی عبدالله بن زبیر یاننه کلوب او محلك اسمی حوأب اولمدیغنی و کندوسنه یکلش خبر ویردکلرینی تفهیمه چالشدی ایسه‌ده عایشه عودت ایده‌جکنه اصرار کوسترمش اولدیغی حالده حضرت علینك عسکرله یاقن محله کلدیکی و عودتك فائده‌سی اولمدیغی بیان اولندیغندن ناچار و ناخواه نیت سابقه‌سنه دوام و برابر بولنان عسکرله بصره‌یه طوغری حرکت ایلدی .

حضرت عایشه ایله یانندهكی جمعیت فناء بصره‌یه واصل اولدقلرنده عمیر بن عبد الله التمیمی انلره ملاقی اولوب عایشه حضرتلرینه خطاباً « یاام المؤمنین بوارتكاب ایلدیكك حالدن طولایی رب العالمینك غضبندن قورقادكمی» دیدی.

حضرت عایشه عمره « بو سوزدن مقصدك ندر » دیدی.

عمر « مادام كه بو محله قدر كلدك قان دوكلكده عجله ایتمه » .

حضرت عایشه « شمدیكی حالده سنجه رأی حسن ندر » .

عمر « بصره‌یه طوغری كتمیوب عبد الله بن عامری اهل بصره‌یه كوندرمك وایكی طرف اراسنده محاربه وقوعندن احتراز ایله لطف وتأنی اختیار ایلمكدر» دیدی.

بونك اوزرینه حضرت عایشه یانندهكی جمعیتله بصره‌یه جوار خُنیر دینلان موضعه كیدرك بصره والیسیله رؤساسنه استمالتی حاوی مكتوبلر یازدی.

بصره والیسی عثمان بن حنیف وسائر رؤسا حضرت عایشه‌نك عسكرله كلك اوزره اولدیغنی ایشتدكلرنده سبب عزیمت ومرادینی اكلامق ایچون عمران بن الحصین وابو الاسود الدئلی‌یی كوندرمشلر ایدی.

حضرت عایشه نك مكتوبلری بو طرفدن کوتورلدیکی صره ده بصره لیلرك قاصدلری ده دیکر طرفدن عایشه نك یانه کلدیلر.

بصره قاصدلری بعدالملاقاة حضرت عایشه یه « یاام المؤمنین سبب مجیئکز ندر » دیه صوردیلر.

حضرت عایشه « بر طاقم کیمسه لر دارالخلافه یه طولوب اهالینك اوزرلرینه بارکران اولدقلری حالده خلیفهٔ مسلمین علیهنده اللهك ورسولنك رضالرینه مغایر تجاوز ومظالم کوستردیلر. خلیفه یی بغیر حق اولدردیلر اموال واشیاسنی یغما ایتدیلر. بلدالحرامده شهرالحرامك حرمتنه رعایت ایتمیوب قان دوکدیلر. امنیت اسلامیه یی محو ایلدیلر. بو فساده جسارت ایدنلرك مقتضای حکم شریعت اوزره مؤاخذه لری واجب اولدیغنه اکابر اصحابك رأی واتفاقلری حاصل اولدی. عزیمتمزه سبب بو مقصد مشروعی اجرادر » سویلدی.

عمران وابوالاسود حضرت عایشه نك حضورندن چقدقدن صکره حضرت طلحه نك یانه کیدرك « یاطلحه سن امیرالمؤمنین حضرت علی یه بیعت ایلدکمی » دیدیلر.

طلحه « کرهاً بیعت ایلدم. مع مافیه علی ایله مقاتله نیتنده دکلم. عثمانك قاتلاری علیهلرنده کی مقصدمزه مانع اولور ایسه اوراسی بحث آخر اولور » سویلدی.

عمران « یاطلحه عثمانك قاتللری بصره‌ده دکلدر . مدینه‌ده‌درلر . هنوز طاغلمدیلر . سزك انلری اوراده براغوبده بورایه قدر کلمکزده مناسبت کوره‌میورز . کلیشکزدن امیرالمؤمنینك امورینه اختلال واحکامنه اختلاف ویرمکدن بشقه رائحه النه‌میور . سن اسلامده سابقین اولیندن وکبار مهاجریندن ایکن تشبثلرندن برنتیجه حاصل اوله‌جغنی ملاحظه ایتمیان برجمعیتك اوکنه دوشوبده بورالره قدر اچلمق وام المؤمنین حضرتلرینی اقوال جمیله ایله فکرندن منع ایتمیوبده بویولسز ایشلره تشریك ایتمك سکا یاقیشیرمی » سویلدی .

عمران وابوالاسود حضرت زبیرك یانه کیدرك انکله‌ده میانه‌لرنده بویله مکالمه جریان ایلدکدن وحضرت عایشه‌نك یانه عودتله انجامك وخیم اولدیغنی اخطار ایتدکدن صکره بصره‌یه عودت ایلدیلر .

عمران وابوالاسود برطرفده ام‌المؤمنین ایله عشرهٔ مبشره‌دن ایکی ذات ودیکر طرفده امیرالمؤمنین اولوب نطرفه اتباع ایتسه‌لر یقه‌لرینی دست تأسفدن قورتاره‌میه‌جقلرینی دوشوندکلرندن عمران عثمان بن حنیفه « بنم ایچون انزوادن خیرلوسنی کوره‌میورم » سویلدی . عثمان « بن امیرالمؤمنینك عاملی ورأی واجتهادینك خادمی‌یم .

کندمی مأجور بیله‌رك اغورنده خدمت ایده‌جکم » دیه‌رك حضرت عایشه‌نك عسکرله بصره‌یه توجهنده حرباً مدافعه اسبابنه تشبث ایلدی.

بو مقصدی ترویج ایچون وقوعبولان اعلانی اوزرینه سلاحنی الان جامعه طوغری یوریدی. رفاقتنده بر جمعیت عسکریه تشکل ایتدکدن صکره شهردن خارجه چقدیلر. حضرت عایشه عسکرله بصره‌یه تقرب ایلدکده بصره‌لیلرك بر طاقی مشار الیها حضرتلرینه اتباع کوستردی

ایکی طرف مربد نام موقعده بربرلرینه مقابل کلدیلر طلحه و متعاقباً زبیر بصره‌لیلره « حرکتمزك سببی معلوم مدرکه خلیفهٔ مظلوم وشهیدك قانی استحلال وامنیت مسلمینی اخلال ایدنلر حقلرنده حدود اللهی اقامه‌در. بزدن تخلف کوسترر ایسه‌کز شمدیدن صکره اختلاف کتدکجه تعمم ایدرك مسلمین ایچون سلطان معین وامام مبین تقرر ایده‌مز » دیدکده صاغ طرفده‌کی بصره‌لیلر « طلحه طوغری سویلیور » دیه‌رك انك طرفنه اتباع وصول طرفده‌کیلر « طوغری سویلیور » دیه‌رك رده تصدی ایلدیلر.

حضرت عایشه نطقه آغاز ایله خلیفهٔ مظلومك قانی دعواده صلاحیتلری اولدیغنه دائر افادات مؤثره‌سنی بعض آیات قرآنیه ایله تأیید ایلدی. بونك اوزرینه عثمان

بن حنیفك باشنده اولان غلبه‌لکك برطاقیده حضرت عایشه‌یه اتباع ایدوب عثمان بن حنیفك یانندهکی عسکر پك آزقالدی.

حضرت عایشه مربده کلدکده جاریة بن قدامة السعدی حضورینه واروب «یاام‌المؤمنین والله عثمانك شهادتی شوجمل اوزرینه هودجکی تحمیل ایله منزلکدن خروج ایدیشکدن اهوندر. اکر بورالره قدر کلیشك کندی طوعکله ایسه سکا نصیحت ایدرزکه شو فکری براق. کندی منزلکه رجوع ایله اکر عزیمتك کرهی ایسه جناب حقدن استعانه ایله عودت چاره‌سنه باق» سویلدی.

بواثناده حضرت علینك طرفدارلرندن حکیم بن جبله برطاقم اتلولرله ورود ایتمسیله ارقداشلریله برلکده حضرت عایشه طرفنده‌کی عسکره اوقلر اتمغه باشلادی. انلرده قارغیلرله بالمقابله عثمان بن حنیف طاقیده حربه مشارکت کوستردیلر. فم السکه نام موضعده اقشامه قدر میانهٔ طرفینده محاربه ممتد اولدی. واقشام اولدقده حضرت عایشه طاقی عثمان التمیمی قبیله‌سندن ابو الجربا دلالتیله بنی مازن مقبره‌سنده‌کی طاغ جانبندن بنی حصن مقبره‌سی اولان دابوقه نام محله چکیلوب عثمان بن حنیفله حکیم بن جبله طاقلری فم السکه‌ده کیجه‌لدیلر.

ایکنجی کون ینه محاربه‌یه باشلانوب حکیم بن جبله النده قارغی اولدیغی حالده زباندرازلق ایلدی . عبد القیس قبیله‌سندن بریسی حکیمی اولدردی . طرفین دخی حمله ایله وقت ظهره قدر موقع محاربه‌ده قانلر دوکلدی حضرت عایشه «بن بو محله حرب ایچون کلمدم . احقاق واصلاح ایچون کلدم . محاربه‌یی ترك ایدیکز» دیو منادیلرله ندا ایتدردی ایسه‌ده سکون حاصل اولمیوب عثمان بن حنیفك عسکری مغلوب اولنجه‌یه قدر حرب ممتد اولدی . بو وقعه (۳٦) سنهٔ هجریه‌سی ربیع الاخرینك بشنجی کوننده ایدی .

شو محاربه عقیبنده برده قتاله میدان قالمامق ایچون بصره‌لیلر مدینه‌یه برمکتوب یازوب زبیر وطلحه‌نك حضرت علی‌یه بیعتلری کرهی اولوب اولمدیغنی استعلام ایتمك وبیعت کرهی اولدیغی تحقق ایدر ایسه عثمان بصره‌دن چقوب مدینه‌یه کیتمك وکرهی دکل ایسه عایشه وطلحه وزبیر مدینه‌یه طوغری چکلمك شرطیله طرفین عقد مصالحه‌یه رغبت کوستردی . بو حالده یازیلان مکتوبی بصره قاضیسی کعب بن سور ایله مدینه‌یه کوندردیلر .

کعب مدینه‌یه واصل اولمزدن مقدمجه حضرت علی

عسکرله ربذه‌یه طوغری مدینه‌دن چقمشیدی. کعب بعد الوصول مسجد شریفه عزیمتله منبرك یاننده طوروب اهالی‌یه خطاباً یازلمش اولان مکتوبی اوقودی. سامعین سکوت ایلدیلر.

اسامة بن زید رضی الله عنه «زبیر و طلحه‌نك بیعتلری کرهی ایدی» دیدکده مدینه‌ده حضرت علینك استخلاف ایتمش اولدیغی تمام بن عباس اسامه‌نك ضربنه امر ویرمکله سهل بن حنیف وسائر برطاقم اشخاص اسامه‌یی شدتله دوکدیلر. بو معامله اوزرینه صهیب بن سنان و ابو ایوب الانصاری ومحمد بن مسلمه ایله سائر اصحاب کرامدن برجماعت «زبیر و طلحه‌نك بیعتلری کرهی اولدیغی معلوم ایکن اسامه‌یی دوکمك ودوکدرمك نه دیمکدر» دیو بالمدافعه مشار الیهی تخلیص ایله خانه‌سنه کوتوردیلر. کعب دخی بصره‌یه عودت ایلدی.

بو کیفیت ربذه‌ده حضرت علینك مسموع اولدقده عثمان بن حنیفه برمکتوب یازوب «طلحه وزبیر طوعاً بیعت ایتمش اولدقلری حالده شمدی بویله افاده ومعامله‌ده بولنمقدن مرادلری نه اوله‌یور» دیو استشعار بیوردی. ومکتوب دخی واصل اولدی.

حضرت عایشه مدینه‌ده‌کی اصحاب کرامدن بر

جماعتك كعب واسطه سيله وقوعبولان افاده‌لرینی، عثمان بن حنیف حضرت علینك مكتوبنی سند اتخاذایدرك تجدد ایدن اختلاف اوزرینه حضرت عایشه طرفنده اولانلر ادای صلوة ایچون عبدالرحمن بن عتابی مسجده تقدیم ایلدیلر. عثمان مسجدده امامت ایتمك اوزره ایكن زبیر وطلحه‌نك ادملری بالهجوم كندوسنی حضرت عایشه‌یه كوندردیلر. بومنازعه ومعامله‌لرك هیچ بریسنه حضرت عایشه‌نك رضاسی اولمیوب حتی محاربهٔ سابقه بیله امر ورضاسنك خارجنده بولندیغنه وعثمان بن حنیف ایسه رسول اكرمك اصحابندن بولدیغنه مبنی حقنده‌كی بوحقارته تأسفله برابر سبیلنی تخلیه ایلدی. طلحه وزبیرك ادملری طرفلرندن وقوعبولان منازعهٔ مذكوره مشارالیهمانك دخی امر ورضالری خارجنده ایدی.

عثمان بن حنیف ذی‌قارده بولنان حضرت علینك یانه كیدرك «یاامیرالمؤمنین حالیمی كوریورمیسن» سویلدی حضرت علی «مأجورسن» بیوردیلر.

عثمان چقدقدن صكره بصره شهری مخالفلرك ید استیلالرنده قالدی. كلهلم حضرت علینك مدینه‌دن حركت وعزیمتی بحثنه.

حضرت علینك مدینه‌دن بصره‌یه عزیمتی

امیر المؤمنین رضی الله تعالی عنه شام علیهنده اعلان حرب ایله ترتیبات عسکریه‌یه قیام ایلدیکی صره‌ده عایشه وطلحه و زبیر رضی الله عنهم حضرت عثمان رضی الله عنهك قتلنه تصدی ایدنلر حقلرنده اقامهٔ حدود الله اولنمسی دعواسیله علیهنه قیام ایلدکاری خبرینی الدیغندن شام علیهنده‌کی حرکتنی بالتأخیر بوایشه تشبث ایلدیکی بوندن مقدمجه بیان اولنمشیدی.

امیر المؤمنین رضی الله عنه مدینه‌ده تمام بن عباسی استخلاف ومکه‌یه قثم بن عباسی امیر تعیین بیوردقدن صکره شام ایچون مهیا اولان درت بیك قدر عسکری رفاقتنه الوب (۳٦) سنهٔ هجریه‌سی ربیع الاخرنده مدینه‌دن حرکت بیوردیلر. شو عسکر ایچنده اصحاب بدردن التی، تحت شجره‌ده بیعت ایدنلردن درتیوز، انصاردن سکز یوز نفر اصحاب کرام حضراتی موجود ایدی.

اردوی همایونك علمدارلغنه مخدوم امارتپناهی محمد بن حنفیه، صاغ جناحه حضرت حسن، صول جناحه حضرت حسین، اتلولر اوزرینه عمار بن یاسر، پیاده‌لر

اوزرینه محمد بن ابی بکر الصدیق، مقدمة الجیشه عبد الله
بن عباس رضی الله عنهم تعیین بیورلمشیدی . بصره،
کوفه، مصر اهالیسندن مدینه‌ده موجود طقوز یوز نفر
دخی بو عسکر ایچنده ایدیلر .

بو لده عبد الله بن سلام امارتپناه افندمزله ملاقی
اولوب « یا امیر المؤمنین مدینه‌دن چقمامالی ایدك » دیو
حرکتنی تحسین ایتمدیککندن عسکردن بعضیلری عبد اللهه
اطالهٔ لسان ایلدیلر . حضرت علی منع ایتدی . وابن
سلام دخی عسکره رفاقت ایلدی .

حضرت امام عسکرله طوغریجه ربذه‌یه کیدرك
اوراده برقاچ کون اقامت وعسکره انتظام اعطاسیله
اشتغال بیوردی . شاید حضرت عایشه ایله اتباعنه
تصادف وتفهیم مرام ممکن اولورده قان دوکلمکه حاجت
قالمز فکرینی التزام ایلدیککندن براز اغر طاوراندی‌ایسه‌ده
حارثك غلامی عطا ربذه‌یه کلوب عایشه واتباعنك بشقه
یولدن بصره‌یه کتدکلرینی خبر ویرمکله خلیفهٔ اکرم
عسکرله ربذه‌دن حرکتله ذی قار نام موضعه وصولی
فناء بصره‌ده وقوعبولان محاربه‌دن وعثمان بن حنیف
طوتیلوب سبیلی تخلیه اولندقدن صکره‌یه مصادف اولمش
وعثمان ذی قارده حضرت علی ایله ملاقات ایتمشدر .

امارتپناه افندمز مدینه‌دن حرکت ایلدیکی وقت کوفه اهالیسنه برمکتوب یازوب مقصد اصلیسی بین المسلمین شقاق ونفاقی قالدرمق وسکون واسایش عمومینك تحصیلیله جمله‌نك قرنداش کبی ائتلاف وحسن معاشرتی اسبابنی اکمال ایتمك مقصدینه مبنی اولمغله بواغورده مرتب اولان اردویه التحاق اولنمسنی او مکتوبده تفصیل ایلمش وبو مکتوبی محمد بن ابی بکر ومحمد بن جعفر ایله کوفه‌یه کوندرمشیدی . برطرفندن حضرت عایشه کوفه ومدینه ویمامه رؤساسنه مکتوبلر یازوب خلقی حضرت عثمانك قاننی دعوایه دعوت ایده‌یور ایدی .

کوفه والیسی ابو موسی الاشعری رضی الله عنه بین الاسلام فتنه حدوثندن احترازاً حضرت عایشه‌نك دعوتندن استنکاف ایتدیکی کبی مدینه اهالیسی دخی موافقت کوسترمدیلر .

کوفه‌یه حضرت علی طرفندن مکتوب کوتورن محمد بن ابی بکر ومحمد بن جعفر کوفه‌یه واصل وابو موسی ایله ملاقی اولوب مأموریتلرینی اجرا ایتمك استدیلر ایسه‌ده ابوموسی خلقی بیطرفلغه تشویقه دوام ایلدیکندن هیچ بر ایش کوره‌مکسزین عودتله ذی قارده حضرت علینك یاننه واصل اولدیلر .

ابو موسانك بو معامله سی اوزرینه حضرت امام مالك الاشترله عبد الله بن عباسی كوفه یه كوندردی ایسه ده انلرده موفق اولمقسزین كیرویه دوندیلر ·

ابو موسی ایسه كوفه ده اهالی یی هیچ بر طرفه معاونته براقیوب «ایها الناس بو صره ده او یخوده اولان اوطوراندن، اوطوران اایاق اوزره طوراندن، ایاق اوزره طوران آته بینندن، اته بینن یورینندن خیرلودر· قلیجلریكزی قینلرینه قویكز · مزراقلریكزك دمرلرینی چقاریكز، اوقلریكزی قریكز» دیو خطبه لر اوقیور ایدی ·

حضرت علی مخدوم مكرملری حسن المجتبی حضرتلریله عمار بن یاسری كوفه یه كوندروب ابو موسایه بو معامله لردن واز كلسنی اكلاتملری امرینی ویردی · مشار الیهما كوفه یه عزیمتله طوغریجه مسجد شریفه كتدیلر ·

ابو موسی خبر الدقده همان مسجده كیدرك حضرت حسنی باغرینه باصوب رعایت لایقه یی ادادن صكره حضرت حسن « یا ابا موسی خلقی نیچون امر مشروعدن منع ایده یورسن · بزم مرادمز اصلاح اولدیغنی وافساد اولمدیغنی بیلیورمیسن » دیدكده ابو موسی فخر عالم افندمزدن (ستكون فتنة · القاعد فیها خیر من القائم الی

اخره) حدیث شریفنی ایشتدیکم ایچون بیطرفلعه خدمت ایده‌جکم جوابنی ویردی.

بو اثناده عمار بن یاسر وابو موسی رضی الله عنهما ارالرنده برمنازعه ظهور ایتدیکندن خلقك بر طاقی بریسنه، دیکر طاقی بریسنه میل ایله بیوك بر اختلافه استعداد یوز کوستردی.

ابو موسی منبرده خلقی تسکینه ومقصدینی تأمینه دائر برخطبه اوقومقله زید بن صوحان، بعده قعقاع بن عمرو برر نطق ایله خلقی امیرالمؤمنینه انقیاده دعوت ایتدیلر. بو صره‌ده عبد خیر نامنده بریسی بر نطقه باشلایوب «بو کونکی کونده مسلمین درت فرقه در. بر فرقه طلحه وزبیر ایله بصره‌ده، برفرقه علی ایله ذی قارده، بر فرقه معاویه ایله شامده، برفرقه بیطرفلق عالمنده اولمغله الك خیرلو طریق بیطرفلقدر» دیمسیله برابر خلقده برقاریشقلق یوز کوسترمکه باشلادیغندن حسن وعمار رضی الله عنهما «امام المسلمینه مطاوعتك مشروعیتنی وامرینه امتثالك وجوبنی بیان ایله مقصد اصلاح اساسی اوزرینه مبنی اولدیغی ایچون بو اساسدن آیریلانلر بناء صلاحی یقمغه چالشمقدن بشقه برشیئه خادم عد اولنه‌مزلر» دیمسنی متعاقب افرادن بریسی اطالهٔ لسانه جسارت ایتمکله ابو موسی «صوص» دیو مرقومی تکدیر ایتدی.

حجر بن عدی (انفروا خفافاً وثقالاً و جاهدوا) آیهٔ کریمه‌سندن بالاقتباس بر نطق ایراد ایله اهالی‌یی امیر المؤمنین حضرتلرینه انقیاده تحریض ایتمکه باشلایوب او ارالق منبر اوزرنده بولنان ابو موسی‌یه بیطرفلق داعیه‌سنی ترویجه متعلق حرکت کوستررکوسترمز حسن بن علی رضی الله عنه افندمز همان منبر اوزرینه چقوب «ای معشر مسلمین بوکون منصب خلافت ومسند امارت علینکدر. یا ابا موسی امر اولی الامره مخالفت ایتدیکك ایچون سن معزولسن. معزول اولان عاملك منبر اوزرینه چقوبده سویلنمکه صلاحیتی یوقدر. هایدی منبردن اشاغی‌یه این» دیدیکی بروقتده - علی المرتضی رضی الله عنه افندمز طرفندن مأموراً کوفه‌یه کوندریلان - مالك الاشتر مسجد قپوسندن ایچرو کیرمکله درحال منبره چقمسیله برابر ابو موسانك قولندن طوتوب چکه چکه کندوسنی منبردن اشاغی ایندردی.

بناءً علیه ابو موسانك ارتق سوزنده تأثیر قالمدیغی جهتله حضرت حسن وعمار واشترك همتلریله درحال کوفه‌دن طقوز وعلی روایةٍ اون ایکی بیك تام الاسلحه عسکر حاضرلنوب حضرت علینك یانه کیتدیلر.

بصره رؤساسی ایچنده بیعتله مشرف اولان قعقاع -

بن عمرو، سعید بن مالك، هند بن عمرو، هیثم بن التیهان، حجر بن عدی نام ذواتدر. عبد القیس قبیله‌سیده كاملاً حضرت علی‌یه اطاعت ایتمكله بیكارلر اهالیٔ قبیله ذی قار ایله بصره اراسنده قدوم مسعدت رسوم امارتپناهی‌یه منتظرو امیر المؤمنین حضرتلری عسكرله ذی‌قاردن چقوب ثعلبیه دینلان قیو باشنه نزول ایلمدكده عبد القیس، بنی سعد، ربیعه قبیله‌لری خدمتنه حاضر اولدیلر. معیت علیه‌لرنده‌كی اردوی همایونك مقداری یكرمی بیكه بالغ اولمشدی. بو جمعیتله بصره جوارینه كیدلدكدن صكره حضرت امام تهدید ونصایحی ایفا ایچون قعقاع بن عمرو حضرتلرینی بصره‌یه كوندردیلر. وحضرت عائشه و طلحه‌یه وزبیره برر مكتوب دخی یازدیلر.

طلحه ایله زبیره اولان مكتوبلرده «سزجه معلوم ومعین در كه بكا بیعت ایچون هیچ بركیمسه‌یه جبر ایتمدم. عمومك كوستردیكی اصرار و الحاح اوزرینه خلافتی قبول ایلدم. سزده طوعاً بكا بیعت ایتدیكز. اول وقت طائعاً بیعت ایلمشیكن شمدی نقض عهد ایله علیهمه قیام وخروج ایتمك كبی بر وقاحتی نه صورتله ارتكاب ایده‌یور سكز. بو معامله‌دن تائب ومستغفر اولوب رضای الهی‌یه موافق بر یول طوتیكز. ای طلحه سن مشایخ مهاجریندن

سن. ای زبیر سن قریشـك فرسان شجعـانندن بر ذی شرفسن . سزك کبی صـاحب شرف و رفیع الشـان اولانلردن بویله ایشـلری کمسه مأمـول ایتمز ایدی » وصایاسی مندرج ایدی .

حضرت عایشه رضی الله عنهایه یازدیغی مکتوب دخی « ای ام المؤمنین ملازمتنه مأموره اولدیغك بیتدن خروج ایله بویولری اختیار ایدیشك رب العـالمینك امرینه موافق دکلدر . بو ایشلرك سنکله مناسبتی یوقدر . مقصدك اهل اسلامی اصلاح ایسه بو کیدشـله اصلاح ممکن اولهمز . سندن سؤال ایده یورم . ازواج رسول الله کندی اولرنده ملازمته مأموره ایکن سن بو امره مخالفتی نصل ارتکاب ایده یورسن . مقصدك عثمانك قاتلی دعوی ایسه عثمان بنی امیه دندر . سن بنی تیمدن بر عورت سن . بو امرك بیوك اختلافه سبب اوله جغنی ملاحظه ایتمیور-میسن که ملحوظ اولان اختلافك سوء نتیجه سنده عثمانك قاتنده کی وبالدن زیاده وبال حاصـل اوله جقدر » مآلنی حاوی ایدی .

قعقاع بصره یه واروب مکتوبلری ویردکدنصکره طلحه ایله زبیرك حضـورینه جلب اولنملرینی حضرت عایشه دن طلب ایتدی . جلب اولندیلر .

قعقاع « بو حرکت و خیمه‌نك سببی ندر. اکر حق سزك الیکزده اولدیغنی بیلسه ایدم بنده سزه اتباع ایدر ایدم. لکن اولدیغنی بیلورم » سویلدی.

طلحه وزبیر « حضرت عثمانك قاتلنی طلب ایتمکه امر قرآن ایله مأمورز. بو ایشی ترك ایتمك قرآنك امرینه مخالفتدر » دیدیلر.

قعقاع « سزك بو حرکت و ادعاکز اسایش مسلمینی اکمال ایچون ایسه برکره دوشنملیسکزکه بو یوله سلوکیکزدن برو نقدر مسلمان تلف اولدی. خلیفه‌نك امرینه مخالفتله بصره‌دن التی یوز آدم اولدردیکز. اولدردیککز آدملردن هانکی بریسی عثمانك قاتلی ایدی. التی یوز آدم اولدرمکله التی بیك آدمك غضبنی قازاندیکز. اختیار ایتدیککز طریق وخیمدر. بوجسارتلر اخلال حال مسلمینی و بیوك بیوك فسادی نتیجه ویره‌جکنی بیلمیورمیسکز. حالبوکه امام المسلمین ـ بونفاق وخلاف اورطه‌دن قالقدقدن صکره ـ حضرت عثمانك قاتللرینی بولوب حقلرنده بالمحاکمه حدود اللهی اقامه ایتمکی سزدن زیاده التزام ایدر. فقط میدانده بو اختلافلر، بوقاریشقلقلر حکم یورتدکجه اول ایشه نه شریعت رخصت ویرر، نده امکان بولنه بیلور. (التأنی من الرحمن) احقاق حقك صره‌سنی کوزلیوب شوفکر نابجادن وازکلیکز » سویلدی.

حضرت عایشه « ای قعقاع شمدیدن صکره سنك فکرجه چاره سی ندر » دیدی .

قعقاع « صلحه میل ومخالفتی مجادله یی ازاله در . اندن صکره هرایش قولایلاشر » جوابنی ویردی .

بوندن صکره امیرالمؤمنین ایله مخابره لر جریان ایلدی . لکن مصالحهٔ طرفین مالك الاشتر کبی محاصره ده ذی مدخل اولانلرك جمعیت عسکریه دن تبعیدلرینه متوقف اولوب بونلر ایسه ایرلریله برابر حوالیٔ عراقیه ده بربیوك جمعیت باغیه تشکل ایده جکی وبناءً علی ذلك کرك حضرت علی ایله متعلقاتنك، کرك دیکر طرفده اولانلرك عموماً حیاتلری تهلکه یه دوشه جکی وانلر عسکر ایچنده بولندقچه ایکی طرف برلشه میه جکی اکلاشلدیغندن برطریق احسن تحری اولندی ایسه ده محاصره ده ذی مدخل وانلره متعلق بولنانلر- دن « حضرت عثمانك قاتنی دعوی ایدیورز » دیو میدان خلافه اتمش اولانلر وقت مرهونه قدر بوسوزی اورطه دن قالدرمق وایشلرده سکون حاصل اولدقدن صکره اقامه اولنه جق دعوای شرعیه اوزرینه فعلاً ذی مدخل اولان اشخاص معدوده دن بدأ ایله محاکه نك کوستره جکی تسلسل طبیعیدن حاصل اوله جق نتایج شرعیه موقع اجرایه قونلمق صورتندن بشقه طریق صواب اولمدیغندن بوایش حضرت

عثمان علیهنده بولنمش اولانلره منعکس اولمیه جق صورتله
موقع مخابره یه قونلدی وهردرلو تدبیر واقدامك صرفیله
ایش حبل المتین مصالحه یه ربط اولنمق نتیجهٔ خیریه سی
ایکی طرف رؤساسنك فکرلرنده جولان ایتمکه باشلادی .

نه چاره که ایکی طرفده دخی محاصره ده ذی مدخل
وذی مدخللره متعلق پك چوق آدملر موجود اولوب بونلر
ذاتاً مصالحه یه مائل وسیئات سابقه یی اورطه لغی قارشدر-
مقله باصدرمقدن بشقه بر فکره خادم اولمدقلرندن بو
طاقلردن حضرت عایشه طرفنده اولانلر « علی ایله برابر اولان
عسکر خیلی وقت یوللرده مشاق سفره تصادفله یورلمشلر
بزم عسکرمز یورغنلقدن سالمدر . ارتق انلری تنفسلنمکه
میدان ویرمیه لم . فرصت وقتیدر » دیمکه باشلادی .
بونلرك فکرلرینه شریك اولمیانلر « مادام که بر مصالحه
عقدی موقع مخابره یه قونلمشدر . نتیجه ظهورینه قدر
تأنی ایده لم » سویلدیلر .

حضرت عثمانی فعلاً محاصره ده وبوکونکی کونده
حضرت علینك عسکری ایچنده بولنمش اولان طاقم ایسه
ایش نه مرکزده دوندیکنی تمامیله حس ایتمش اولدقلرندن
خارل خارل اتش اختلافی کورکلمکه ومصالحه یه مانع
اوله جق برفساد چقارمغه چالشیورلر ایدی . مصالحه

تقرر ایتمکسزین طرفین بصره اوکنده بولنان ـ وصکره‌لری عبیدالله بن زیادك کوشکی دینکله مشهور اولان محلده ـ قارشو قارشویه کاوب (٣٦) سنه هجریه‌سنك جمادی الاخره‌سی اواسطنده موقع مذکورده اقامت وهرطرفك رؤسامی بربرلرینی اقناعه بتکرار مباشرت ایتدیلر.

هنوز محاربه‌یه باشلانمزدن اول حضرت علی وطلحه وزبیر آرالرنده ملاقات وقوعیله بروجه آتی مکالمه جریان ایلدی.

حضرت علی ـ یاطلحه سن بکا بیعت ایتدکمی.

حضرت طلحه ـ اوت بیعت ایتدم. فقط قلیج بوینك اوزرنده ایدی.

حضرت علی ـ یازبیر برکون حضرت پیغمبرك یاننده بولندیغمز حالده رسول اکرم افندمز سکا خطاباً (ای زبیر علی ایله مقاتله‌ده سن آکا ظلم ایده‌جکسن) بیوردیغی خاطرکده دکلیدر.

حضرت زبیر ـ اوت خاطرمه کلدی. حیفا که مقدم خاطرمه کلمامشیدی. والله سنکله شمدیدن صکره مقاتله‌ده بولنمم » سویلدکدنصکره حضرت عایشه‌نك یاننه کیدرك « یا عایشه حیفا که رسول اللهك بر امرینی اونوتدیغم

ایچون غفلتله علی یه مخالف بولندم » دیدکده حضرت عایشه « شمدی مرادك ندر » سویلدی . « بو یولسز ایشلری ترك ایدوب کیده لم » جوابنی ویردی .

بونك اوزرینه حضرت زبیرك مخدومی عبدالله باباسنه « سن ابن ابی طالبی کورماکله برابر کندوسندن و یانکده کی بنی هاشم یکیدلرندن قورقدیغك ایچون حربدن چکلمك استیورسن » سویلدی . زبیر « یمین ایتدم . نه یاپه یم » دیدکده عبدالله کوله مکحولك عتقیله کفارت ویرمسنی افاده ایتدیکندن حضرت زبیر اولوجهله کفارت اعطا ایلدی .

لکن حضرت زبیر میدانده جریان ایدن صلح مذاکره و مخابره سی حسن نتیجه بولور مأمول قویسنده بولندیغی ایچون او معامله سی حرب وقوعبولمیه جغی فکرینه مبنی ایدی . عبدالله بن زبیر دخی مصالحه وقوعبوله جقدر امیدنده اولدیغی حالده بین العموم کندی طرفلرنده قورقاقلق کورنمامك مقصدیله باباسنك چکلماسنی بالالتزام او معامله یی اختیار ایلدی .

اهل بصره اوچ فرقه اولوب حضرت عایشه ایله حضرت علی طرفلرینه بر رفرقه التحاق ایتمش و اوچنجیسی اعتزال ایلمشیدی . احنف بن قیس ، عمران بن حصین

اعتزال ایدنلرك ایچلرنده ایدیلر . حضرت عایشه ازد قبیله‌سی خلقنك یانلرینه نزول ایله قبیله‌یی کندو طرفنه جلب ایچون رئیسلری صبره بن شیمانه امر ویردی . کعب بن سور « صاقن موافقت ایتمه » دیدی ایسه‌ده صبره دیکلمدی .

حضرت عایشه‌نك یانده مضرك رباب قبائلی فروعندن خیلی غلبه‌لك اولوب بونلرك اوزرلرنده منجاب بن راشد و بنی عمرو بن تمیم اوزرلرنده ابوالجرب ، بنی حنظله اوزرنده هلال بن وکیع ، بنی سلیم اوزرنده مجاشع بن مسعود ، بنی عامر وغطفان اوزرلرنده زفر بن الحرث ، ازد اوزرنده صبره بن شیمان ، بنی بکر اوزرنده مالك بن مسمع ، بنی ناجیه اوزرنده حریث بن راشد رئیس ایدیلر . شو قبائلك موجودلری اوتوز بیك نفر راده‌لرنده ایدی . و حضرت علینك موجود عسکری یکرمی بیك نفره قریب ایدی .

قبائل مذکوره رؤساسی برلشوب « بر مصالحه یولنی بوله‌لم » مذاکره‌سنی التزام ایلدیلر . و مقصدده برچاره بولنمق اوزره حکیم بن سلام ایله مالك بن حبیبی حضرت علینك یانته کوندردیلر .

ابن عباس دخی طلحه ایله زبیرك و محمد بن طلحه حضرت علینك یاننه عزیمتله طرف طرف بو اختلافك

ازالهسنه چالشدیلر . مصالحه صورتپذیر اولهجق بر درجهیه کلدی . کرك حضرت علینك، کرك حضرت عایشهنك طرفلرندهکی رؤسا تمامی تمامنه مصالحه افکارینی التزام ایتمش اولدقلری حالده اوکونی اقشاملادیلر .

نه چارهکی بحث مخابره حضرت عثمانك قاتللری اوزرینه دوران ایدرك محاصره مفسدتنی ایقاع ایتمش اولانلرك چوغی حضرت علینك عسکرینه وبصرهدهکی اقربا و هوادارلرندن خیلی ادملرده حضرت عایشهنك عسکرینه التحاق ایتمش و حضرت علی افندمزك غیرتنی التزام ایدن عساکر سائره هر نقدرکه اومفسدتده ذی مدخل دکلر ایسهده ذیمدخلارك هربریسی کوفه وبصرهلیلردن برطاقه منسوب بولنمش اولدیغندن بوجمعیت ایچندهده حضرت عثمان علیهندهکی طاقلر وعلی الخصوص کوفهلیلرك برقسم عظیمی اصلا راحت طورمیوب ایشی بوزمغه ومحاربه چیقارمغه چالشمقدن کیرو طورمیورلر ایدی . امیرالمؤمنین حضرتلری بو مشکلاتی اردوسندن ازالهده پك متحیر ایدی .

حضرت عایشه طرفنده بولنان رؤسا ایسه مصلحته عارض اولان بو مشکلاته تمامیله کسب وقوف ایدرك غفلت اوزرینه سبقت ایدن حرکات نابجالرندن نادم

اولمشیکن کندی ایچلرنده‌ده عثمانك محاصره‌سی مفسدتندن متوحش بصره‌ایلر تشویش القاسندن چکلمدکارینی حس ایتدکارندن ایش ید اختیارلرندن چقمشیدی. مع مافیـه مصـالحه طرفنی التزامه وبو مشـکلاتی حسن صورتله ازاله‌یه حصر افکار ایدوب چالشیورلر ایدی.

بر ایشـه بدایت تشـبثده اول ایش نقدر اهمیتسز وکوچوك کورینور کورنسون. صـکره خاطره خطور ایتمامش عوارضه تصادفله اهمیت وعظمت کسب ایدوب اصـلاحی ید اختیاردن چقه‌جغی وبرشراره هرنقـدر کوچوك اولسه غفلته تصادفله پارلاینجه برشهری احراق ایده‌جکی بدیهیدر. حضرت عایشـه‌نك مقصدی یالکز حضرت عثمانك قاتللرینی دردست ایله حقلرنده حدوداللهی اقامه ایتدیرمك فکرینه منحصر ایکن صکره ایش تعظمله بویله برنقطهٔ مشکله‌یه بناشوب قالدی.

حضرت عثمان علیهنده فعلاً فساد چقارمش وصکره حضرت علینك اردوسـنه التحاق ایتمش اولان فسـده بودقیقه‌لری تمامی تمامنه حس ایده‌یور ایدی. بنـاءً علیه همشهریلرندن فکرلرینه اویانلر دخی انلرله اتحـاد ایدرك مصـالحه‌یی بردن بره دائرهٔ امکاندن چقاره‌جق برتدبیر فاسده تشبث ایلدیلر.

بو ایش ایچون ایچلرندن افراز ایلدکلری بر فرقه نه حضرت علینك نده کندولرندن بشقه‌لرینك خبرلری اولمقسزین کیجه طلوع فجردن مقدم بغتةً حضرت عایشه طرفنده بولنان ربیعه ومضر قبیله‌لری اوزرلرینه یوریوب قضاء ناکهانی کبی اوقلر اتمغه وحرب ایقاعنه باشلادیلر قبیله‌لر مصالحه امیدیله طاتلی اویخو اویورکن بو عربده اوزرینه تلاشله اویقودن اویانوب نه یه اوغرا. دقلرینی بیله‌مدیلر. اویخودن قالقان سلاحه صارلدی. دشمن کیمدر، دوست کیمدر بیله‌مکسزین ظلمت ایلده مجهول اوزرینه عایشه طرفنده‌کی ربیعه ربیعه‌نك، مضر مضرك، اهل یمن اهل یمنك، بصره‌لیلر بصره‌لیلرك، هر قبیله کندی اصحابنك یوزلرینه قارشو سلاح استعمالنه مجبور اولدیلر. اورطه‌ده قیامتلر قوپدی. کوفه‌لیلرك شبخون کوستردکلرینی اوکرنجه‌یه قدر بوقاریشقلق دوام ایلدی. ایش اکلاشلدقده قبیله‌لر برلشوب کوفه‌لیلرله مدافعه صورتنی اله الدیلر.

طلحه وزبیر کورلتیلری ایشتدکلرنده عبد الرحمن بن الحرثی صاغده بولنان ربیعه قبائلی عسکرینه کوندروب عبدالرحمن بن عتاب آتله صول طرفه طوغری قوشمغه باشلادی «نه اولدی. شونه کورلتیدر» دیو عسکردن سؤال ایلدیلر

عسکر «کوفه‌لیلر بزه شبخون کوستردیلر» جوابنی ویردی وکیفیت زبیر وطلحه‌یه خبرویرلدکده «قان دوکملدکچه علی بزدن واز کلمیه‌جکنی میدانه قویدی» دیه‌رك مقاتللری دفعه قیام ایلدیلر . حضرت علینك ایسه هیچ برشیدن خبری یوق .

حضرت علی وفساد مذکورده مدخلی اولمیان سائر عسکری طاقی صیحه‌لری کورلتیلری ایشتدکلرنده «بونه‌در» دیو تحقیقه قیام ایلدیلر . کوفه‌فرقه‌سی افرادندن بریسی بصره‌لیلر بزه شبخون کوستردیلر» جوابنی‌ویرمکله حضرت علی «قان دوکملدکچه طلحه وزبیر اختلافدن ال چکمیه‌جکلر‌ینی میدانه قویدیلر» سویلدی . طلحه ایله زبیرك ایسه هیچ برشیدن خبرلری یوق .

حضرت علی حربی تسکین ایچون آتنه بینوب هر طرفی جولان ایله «محاربه‌دن چکیلکز» دیو ندا ایتدی . دیکلیان بیله بولنمدی .

حالبوکه ایکی طرفك رؤساسیده اوکیجه‌یه کلنجه‌یه دکین مصالحه‌یه تقویت ویرمکدن بشقه افکارده دکللر ایدی . یالکز اجتهادلرنجه دلائل وحجتله یکدیکرینی اقناع ایدنجه‌یه قدر چالشمق نیتنده ایدیلر . نه‌چاره‌که (وکان امر الله قدراً مقدورا) .

قتال مذکور اثناسنده کعب بن سور « حضرت عایشه نك یاننه کیدرك عسکر بر برینه قارشدی . صلح امیدی قالمدی جناب حق سنك سببکله اصلاح بیورمسی مرجودر » دیوب محفه یی دوه یه تحمیل و مشار الیهایی محفه یه ارکاب ایله غوغایی ایشیده جك بر یرده دوه یی طوردردی .

بوندن صکره اصحاب جمل منهزم و پریشان اولنجه یه قدر فریقین بیننده محاربه دوام ایتمشدر .

طلحه رضی الله عنهك ایاغنه بر اوق اصابت ایتمکله مجروحاً قانی آقه آقه بصره یه عزیمتله اوراده وفات ایتدی زبیر رضی الله عنه وادی السباعه چکیلوب اوراده نماز قیلارکن احنفك عسکرندن تعقیب ایله فرصت کوزتمکده اولان عمرو بن الجرموز بغتةً مشار الیه حضرتلرینی اوق ایله شهید ایتدکدن صکره باشنی کسوب احنفه کوتوردی . احنف ابن جرموزه « بو ایشلدیکك ایش صوابمیدر کناهمیدر بیلهمم » دیمکله ابن جرموز سر زبیری حضرت علی یه کوتوردیکندن حضرت علی ابن جرموز حقنده حاجب واسطه سیله (بشره بالنار) وعیدینی تبلیغ ایتدیکندن ابن جرموز « سزك یانکزده دوستلق ، دشمنلك مساویدر » دیه رك بعض هذیان تفوهیله یقیلوب کتدی .

اثنای محاربه‌ده حضرت عایشه دوه‌سنك يولاريني طوتان كعبه «يولاري بشقه‌سنه ويرده مصحف شريفي اليكه الوب خلقي احكام قرآنه دعوت ايت» سويلدی . كعب يولاري عبدالرحمن بن عتابه ويروب مصحف شريفي اخذ ايله «اي جماعت مسلمين جناب حقك كلام قديمی بودر . اطاعت ايديكز» ديدكده سبئيه طاقمي بالهجوم كعبي اولدر- ديلر . بنی ضبه قبيله‌سی دوه‌يی احاطه ومحافظه‌يه اعتنا ايلدی .

محاربه كتدكچه شدت بولدی . مالك الاشتر عبدالله بن الزبيری اورمق ايچون اراركن عبدالله‌ه تصادف ايتمكله «بوفتنه‌يه سبب سن دكلميسن» ديه‌رك باشنه اوردقده عبد- الله سرسملیوب مالكی قوجاقلدقدن صكره «بنيده مالكيده اولدريكز» ديو صيحه ايلدی ايسه‌ده مالك بين العسكر اشتر ديو معروف اولديغندن اوراده اولانلر اشتری طانيدقلری جهتله ابن زبيرك سوزندن برشی اكلايه‌مديلر ايكيسنی اراليوب بربرندن ايرديلر .

سبئيه طاقمی حضرت عايشه‌نك هودجنی محافظه ايدنلره وهودجه خارل خارل اوق آتيورلر ايدی هودج اوقلردن كرپی‌يه دوندی . مشاراليها حضرتلری هودج ايچنده سس ايشيديله‌جك درجه‌ده عثمانك قاتللرينه بددعا

ایتمکله صداسنی حضرت علی ایشندکده «نه‌ـ‌ویلیور» دیو سؤال ایلدی. «عثمانك قاتلارینه بددعا ایده‌یور» دیدیلر حضرت علیـده (اللهم العن قتـلة عثمـان) دیو بددعا ایلدی.

بو محاربه‌ده رایت حیدری محمـد بن حنفیه‌نك یدنده ایدی. امیر المؤمنین بالذات سنجاغی الوب عسکرك اوکنه دوشدی و محاربه‌یه شدت ویردی. حرب مشتد اوله‌رق نیچه‌لری هلاك اولدیلر.

عمار رضی الله عنه یتمش یاشنده اولدیغی واوزرنده برکورکله برلیف قوشاقدن بشقه برشی اولمـدیغی حالده مخالفـلره قلیج چالیور ایدی. مخالفلرك بهـادرلرندن ابن یثرب عماره حمله ایلدکده خلق «امان عمار کتدی» دیرکن عمار بر قلیجله ابن یثربك اياغنی دوشوردی.

کعب بن سور مقتول اولدقده دوه‌نك یولارینی عبد الرحمن بن عتاب المشیدی. اوده مقتول اولدی. دوه‌نك یولارینی سجادی دیمکله عریف محمد بن طلحه الدقده (حم لاینصرون) اوقورکن برنفر قارشوب کاوب

تذکرنی حم والرمح شاجر

فهلاتلی حم قبل التندم

دیه‌رك محمدی اولدردی. دوه‌نك یولارینی عمرو بن

الاشرف الوب اوزرنده کلانلرك برطاقنی اولدردی ٠ حارث بن الازدی حمله ایتمکله ایکیسیده بربرینی اولدردیلر ٠ دوه‌نك محافظه‌سیچون یولاری طوتانلردن مقتول اولانلرك عددی یتمشه وارمشدی ٠ بونلرك اکثری قریشدن ایدیلر ٠

دوه‌نك محافظه‌و مهاجمه‌سی اغورنده ایش پك بیودی ٠ حضرت علی « دوه‌نك ایاقلرینی قلیجله‌یکز » دیو ندا ایلدیکندن عسکردن بریسی دوه‌نك ایاقلرینی قلیجله‌دقده دوه شدتله باغروب یره یقلدی ٠

کوفه عسکرنده‌کی ازد قبیله‌سنك سنجاغی مخنف بن سلیمده ایدی ٠ مقتول اولدقده قرنداشی صقعب سنجاغی آلدی ٠ اوده قتل اولندقده دیکر قرنداشی عبد الله آلدی ٠ صکره سنجاغی علاالمقاله بونك النده ایکن غلبه یوز کوسترمشدر ٠

ینه کوفه‌لیلردن عبد القیس قبیله‌سنك بایراغی قاسم بن سلیمده ایدی ٠ مقتول اولدقده صوحانك اوغللری زید وسیحان یکدیکرینی متعاقب الوب بونلر ومؤخراً عبدالله بن رقیه، منقذ ابن نعمان الدیلر ٠ هپسی مقتول اولمغله سنجاق نعمانك اوغلی مره‌نك یدنده ایکن فتح ظهور ایلدی ٠

بکر بن وائلك سنجاغی حرث بن حسانده ایدی ٠ بونکله برابر بش نفر حرثك اهلندن، برقاچ ادم بنی مجدوحدن، اوتوز بش آدم بنی ذهلدن سنجاق التنده تلف اولدیلر ٠

دوه‌نك ایاقلری کسیلوب یره دوشدکده هودجك مقتوللر ارالرندن قالدیریلوب اوزرینه چادر قورلمسی وحضرت عایشه‌یه جریحه اصابت ایدوب ایتمدیکنی تحقیق ایتمسی ایچون امیرالمؤمنین طرفندن حضرت عایشه‌نك قرنداشی محمدبن ابی بکره امر ویرلدی . محمدله عماربن یاسر کیدرك تحقیق ایلدکلرنده مشارالیها رضی الله عنها جریحه‌دار اولمدیغی اکلاشیلوب جناب حقه عرض شکران اولنمش وهودج لیس ناحیه‌سنه نقل ایله اوزرینه چادر قوریلوب کیفیت امیرالمؤمنین حضرتلرینه عرض وتبشیر ایدلمشدر . امارتپناه افندمز حق تعالی حضرتلرینه عرض شکران ایتدکدنصکره حضرت عایشه‌نك زیارتنه کیدرك «یاام المؤمنین نصل سن» دیدکده حضرت عایشه « الحمد الله خیر وسلامتده‌یم » سویلدی . امیرالمؤمنین « الله سنی مغفرت بیورسون» دیمکله حضرت عایشه «سنیده» دیه‌رك حسن مقابله کوستردی .

بوندن صکره قعقاع بن عمرو اردوی همایونده‌کی وجوه کرام ایله برلکده ام المؤمنین رضی الله تعالی عنها حضرتلرینك زیارتنه کیدرك سلام ویردیلر حضرت عایشه ردسلام ایله برابر « کاشکی یکرمی سنه مقدم وفات ایتمش اوله‌ایدم» سویلدی . بوسوزی حضرت علی‌یه تبلیغ ایلدیلر .

حضرت عليه ده «كاشكى بنده يكرمى سنه اول وفات ايده ايدمده بوكونلرى كورمامش اوله ايدم» بيورديلر .

كيجه اولدقده محمد بن ابى بكر همشيرهٔ محترمه لرى بولنان ام المؤمنين حضرتلرينى بصره يه كوتوروب عبد الله بن خلف الخزاعينك خانه سنده بنى عبد الداردن حرث بن ابى طلحه نك قزى و عبدالله ك زوجه سى صفيه نك يانته عزت واحترام ايله اوطوردوب اسباب راحتنى تهيه ايلدى .

غلبهٔ كامله امير المؤمنين طرفنده اولديغى حالده مخالفلرك جمله سى مغلوب وتارمار اولديلر . محاربه ختام بولدى . طرفينك مقتوللرى اون بيك راده لرنده ايدى . كيجه اولدقده مجروحلر تداوى ايچون بصره يه نقل ايله ايكى طرف مقتوللريده نمازلرى قلندقدن صكره دفن اولنديلر .

وقعه نك ايكنجى كونى امير المؤمنين حضرتلرى بصره يه داخل اولمغله اهاليدن برنفر بيله كيرويه قالمقسزين مجروحلره وارنجه يه قدر بيعت ايلديلر .

بيعتدن صكره حضرت عايشه نك زيارتنه كيدرك حقنده حرمت ورعايت كامله كوستردى . ولوازم سفريه سنى بالاكمال مدينه يه كوتورمسى ايچون مشار اليها حضرتلرينه برادر عاليكهرلرى محمد بن ابى بكرى ترفيق

وبصره نسوانندن قرق قدر خواتین دخی خدمتنه تعیین ایله اصحاب کرام وبالجمله وجوه واشراف واعیان امیرالمؤمنین حضرتلریله برابر احترامات وتکریمات فائقه ایله مشارالیها رضی الله عنها حضرتلرینی بالتشییع سنهٔ مذکوره شهر رجبنك غرهسنده یوله چقاردیلر . امیرالمؤمنین رضی الله عنه افندمز حضرتلری برقاچ میل مسافه ام المؤمنین حضرتلرینی محفه‌لرینك یانی صره پیاده اوله‌رق تشییع ایلدی ویکدیکری اراسنده مقدرات الهیه‌دن نشئت ایدن وقوعاتدن طولایی بربرندن استحلال وهر بریسی دیکری حقنده دعای باخیر ادا ایله وداع ومفارقت ایلدیلر . مخادیم کرام امارتپناهی حسنین ومحمد بن حنیفه رضی الله تعالی عنهم وعن ابیهم حضراتی برمرحله مسافه تشییع خدمتنده بولندیلر . مشارالیها حضرتلری طوغریجه مکهٔ مکرمه‌یه کیدرك حج شریفی ادادن صکره مدینهٔ منوره‌یه عزیمت وخانهٔ سعادتلرینه ملازمت بیورمشلردر .

محاربه‌دن صکره بنی امیه طاقمی شامه کتدیلر . عبدالله بن عامر بنی حرقوص قبیله‌سنه ؛ مروان بن الحکم حضرت عایشه ایله برابر مکه‌یه وبعده مدینه‌یه عزیمت ایتدی . عبدالله بن زبیر ازد قبیله‌سی اهالیسندن بریسنك

خانه‌سنده کزلنمشیدی . صکره حضرت عایشه خبرالوب برادری محمد بن ابی بکری بالارسال ابن زبیری یاننه جلب ایتدردی .

خوارجك سجستانه هجوملری

وقعهٔ جمل عقیبنده جبلة بن عتاب الحبطی و عمران بن فضیل البرجمی قوماندالرنده عربلردن بر طاقم خوارج اجتماع ایله سجستان اوزرینه هجوم و مظالم و تعرضاته تصدی ایلدیلر . کیفیت امیرالمؤمنین حضرتلرینك مسموعلری اولدقده عبد الرحمن بن جرو الطائی نصایح اجراسیله اصلاحلرینه مأمور ایدیله‌رك ایچلرینه کوندرلدی ایسه‌ده عبدالرحمنی اولدردیلر .

طرف خلافتپناهیدن ربعی بن کاس العنبری سجستانه والی تعیین اولنه‌رق درت بیك نفر عسکر بالترفیق حصین بن ابی الحرث ایله برابر سریعاً ارسال اولنمسنه دائر عبدالله بن العباسه امر ویرلمکله امرك حکمی اجرا اولندی .

ربعی و حصین کیدرك خوارجی تنکیل و استیصال واسایشی اعاده و اکمال ایلدیلر .

محمد بن حذیفه‌نك قتلی

حذیفه یمامه محاربه‌سنده شهید اولدقدن صکره اوغلی محمد حضرت عثمانك دائرهٔ تربیه‌سنده قالمش اولدیغی حالده برکون خمر ایچدیکی ثابت اولدیغندن حقنده حد شرعی اجرا اولنمش ومؤخراً زهد وصلاحی ظاهر اولوب بر وقت مصر والیلکنه طالب اولمشیکن حضرت عثمان «اهلیتك یوقدر» دیو جواب ویرمشیدی.

صکره ذات الصواری غزاسنه کیدرك اوراده محمد بن ابی بکر الصدیق ایله بالاتفاق مصر والیسی عبدالله بن ابی السرحك علیهنه قیام ایله قیل وقال احداثنه جسارت وبعده حضرت عثمان علیهنده مصردن خروج ایدن ارباب قیامك تشکیلنده عبدالله بن سبا ایله بالاتحاد ولی نعمتی علیهنده ارتکاب کفران نعمت ایلدی.

مدینه‌ده ارباب قیام عربده‌سی ظهور ایتمزدن مقدم حس اولنان اختلالك اصلاحنی مذاکره ایچون والیلرك دارالخلافه‌یه عزیمت ایتدکلری اثناده عبدالله بن ابی السرح دخی مصردن حرکت ایلدکده محمد بن حذیفه فرصت بولوب مصری استیلا وعبدالله عودت ایدرکن کندوسنی مصره دخولدن منع ایتمسنی متعاقب حضرت عثمانك

شهادتی و حضرت علینك خلافتی شایع اولمغله عبدالله عسقلانه چکیلوب وفات ایدنجه‌یه قدر اوراده انزوا ایلدی.

حضرت علی طرفندن قیس بن سعد مصره والی اولوب کتدکده محمد عریشه فرار و بیك قدر غلبه‌لکله اوراده تحصن ایلدیکندن قیس طرفندن کوندریلان عسکر بالمحاصره محمدی دردست وقتل ایلدیلر. بونك قتلی وزمان مقتولیتی حقنده تاریخلرجه بعض اختلاف واردر. تفصیلنه لزوم کوره‌مدك.

قیس بن سعدك مصر والیلکندن عزلی

حضرت علی رضی الله عنه بدایت بیعتده قیس بن سعدی مصر والیلکنه تعیین بیورمش وکیدرکن جمع جنوده همت ایتمسی امرینی ویرمشیدی.

والیٔ مشارالیه یدی نفر اصحابیله شهر صفرده مصره کیدرك امیر المؤمنینك مکتوبنی قرائت واهالی‌یه تکلیف بیعت ایلدی. اکثر اهالی بیعت ایلمش اولدیغی حالده حضرت عثمانك طرفدارلرندن بر فرقهٔ قلیله بیعتدن استنکاف ایتمشلر ایدی که یزید بن الحرث، مسلمه بن مخلد بیعت ایتمیانلردن ایدیلر.

شام والیسی معاویه حضرت علینك عراق وقیسك
مصر عسکریله اوزرینه کلملرندن خوفه ذاهب اولدیغندن
دسیسه ایله قیسی کندوسنه میل ایتدرمکه تشبث ایدرك
بو فکرینی ترویجه مدار عد ایتدیکی تعبیراتی و موافقت
ایدر ایسه عراق والیلکنی لاینعزل اولمق شرطیله
کندویه توجیه ایده‌جکنی حاوی قیس حضرتلرینه بر
مکتوب یازدی .

قیس ایسه عراق حوالیسنك مصره اوزاقلغی
وشام ولایتیله مربوطاتنك یاقینلغی جهتیله بوز وشوبده
معاویه طرفندن مصره تجاوز وقوعبولور ایسه عراقدن
استعانه‌یه وقت قالمقسزین مشکلاته تصادف ایده‌جکنی
ملاحظه ایلدیکندن معاویه‌یی بوزشدرمیه‌جق برصورت
اختیار ایدوب « حضرت علی‌یه بیعت ایدرك امریله
مصره کلدیکنی وفقط کندی طرفندن استکراهی موجب
اوله‌جق بر حال ظهور ایتمیه‌جکنی حاوی معاویه‌یه بر
جوابنامه یازدی .

معاویه ایسه بوجوابله قناعت ایده‌مدیکندن قیسه
ینه برمکتوب یازه‌رق شو مکتوبده « بن مکتوبکدن بر
شی اکلایه‌مدم . بکا موافقت ایده‌جك ایسه‌ك موافقتی
ایتمیه‌جك ایسه‌ك مخالفتی صراحةً کوستره‌جك برجواب

استرم » دیو اشعار ایتکله قیس « حضرت علینك هر وجهله فضل ورجحاننی وحق صریح ایله مسند نشین خلافت اولان امام المسلمینك مبایعتنی براغوبده کندوسنه موافقتك امکانی اولمدیغنی » مشعر براغز جواب تحریر ایله معاویه‌نك مقصدینی شدیداً رد وتقبیح ایلدی ·

معاویه قیسك موافقتندن مأیوس اولدی ایسه‌ده اهالی‌یه قارشو مأیوسیتنی کوسترمك ایشنه کلمدیکندن خلاف واقع نشریاته ابتدار وقیس « بزم شیعه‌مزدن معدوددر · حتی بزه موافقتنی وموفقیتمزه مدار اوله‌جق نصایحی شامل مکتوبلرینیده الیورم » کبی بی‌اصل سوزلر اعلان ایتدیکندن معاویه‌نك بو نشریاتی بعض طرفدن امیر المؤمنین حضرتلرینه عرض اولندی · بونك اوزرینه ذات عالئ امارتپناهی افندمز حسنین وعبد الله بن جعفر حضراتنی یاننه جلب ایله قیسك مصر والیلکندن عزلی مناسب اولوب اولمدیغنی مذاکره بیوردقلرنده ابن جعفر حضرتلری « بو ماده‌جه انتشار ایدن حوادث معاویه‌نك تصنیعاتندن اولسه‌ده ملحوظدر · قیسك معامله‌سی اکلاشلمق اوزره بیعتدن استنکاف ایتمش اولانلر ایله حرب ایتمك اوزره کندوسنه امر اعطا اولنمسی وبو امره نه جواب ویرر ایسه افکاری اندن استفاده

اولنه بیله جکندن جواب کلدکده نظر مطالعه یه الممسی مناسبدر » سویلدی .

ابن جعفرك رأیی وجهله طرف عالئ امارتپناهیدن قیسه برمکتوب یازلدی . کلان جوابنامه ده « بیعتدن استنکاف واعتزال ایدنلرله حربه تشبث اولنمق انلری مخالفلره التحاقه میدان و سببیت ویرلمکدن بشقه فائده اوله میه جغندن شمدیکی حالده مادام که سکون وکندی حاللریله اشتغال اوزره درلر علیهلرنده حرکات عسکریه یه تشبث وقت وحالك اقتضاسنه موافق دوشمیه جکی » بیان اولنمشدر .

بوجواب هرنقدرکه قیس حقنده بعض مرتبه شبهه یی دعوت ایلدی ایسه ده بوندن صورت قطعیه ده معاویه یه میلی استدلال اولنه مدی . مع مافیه نمایان اولان اشتباه اوزرینه احتیاطه ده لزوم کورندیکیدن قیسك تبدیلیله محمد بن ابی بکرك مصر والیلکنه تعیینی بالتنسیب ایجابی اجرا بیورلدی .

محمد مصره کتدکده قیس بومعامله دن مغضوباً مصردن طوغریجه مدینه یه کتدی ایسه ده صکره ینه حضرت علینك یاننه عزیمت وخدمتنه ملازمت ایتمشدر .

عمرو بن العاصك معاويه يه متابعتى

حضرت عثمانك محاصره سى اثناسنده عمرو بن العاص اوغللرى عبدالله و محمدى الوب مدينه دن فرار و فلسطينه عزيمت ايتمشيدى . حضرت عثمانك شهادتى خبرينى الدقده كوزلرندن ياشلر دوكوب قاريلر كبى سوزلر سويلمكه باشلادى . و اوغللريله برابر حركتله «نه طريق اختيار ايده لم» ديو اوغللرندن صوردى . بيوك اوغلى عبدالله «شرف اسلام ايله مشرف اولديغك كوندن برو حضرت پيغمبرك و شيخينك رضالرينه مخالف بولنمدك . بوكونه قدر اسانه كلمدك . شو ميدانده كى فتنه بتنجه يه قدر كندى خانه كه چكيلوب انزوا اختيار ايتمليسن» و محمد «سن دهاة عربدن معدود بر ذاتسن . خانه كده اوطوروبده انزوا ايتمك سكا ياقشمز» ديو هر بريسى رأيينى سويلدى .

عمرو عبد الله يه «سنك سوزك آخرتجه خيرلى ، دنياجه شرليدر» و محمده «سنك سوزك دنياجه خيرلى و آخرتجه شرليدر» ديه رك شامه كتدى .

شامه وصولنده معاويه دن هيچ يوز كوره مدى . وقعهٔ جملده حضرت عليك غلبه سى و عراق حواليسنده مخالفى قالمديغى خبرى الندقده ارتق نوبت شامه كله جكى

اکلاشلدیغندن معاویه‌نك انکاری طوتشدیغی برصره‌ده عمرو بن العاص یاننه کیدرك «سنی بکا هیچ ملتفت کوره‌میورم. علینك اسلامجه سابقیتی وحقیقةً فضل ومزیتی ایکمیزجه‌ده معلومدر. لکن بزم مرادمز دنیادر» دیدکده معاویه ایله میانه‌لرنده مصالحه وقوعبولمغله اندن صکره مستشاری ومحرم اسراری اولدی.

وقعهٔ صفین

وقعهٔ جمل برطرف اولدقده حضرت علی کوفه‌یی تشریف وشام محاربه‌سی ایچون عسکر تجهیزینه مباشرت بیوردی.

حضرت عثمانك عامللرندن جریر بن عبد الله البجلی همدانده واشعث بن قیس اذربیجانده ایدی. اخذ بیعت ایچون ایکیسیده کوفه‌یه جلب اولندیلر. جریر واشعث کوفه‌یه کلدکدنصکره معاویه‌یی بیعته دعوت ایتمك وطلحه وزبیر ایله یانلرنده‌کی احزابك مغلوبیتلرینی وخلقك دائرهٔ بیعته دخوللرینی بیلدرمك اوزره حضرت علی جریری شامه کتمکه مأمور ایتدی.

جریر شامه کیدرك کیفیتی معاویه‌یه تبلیغ ایتدکده

معاویه شام اهالیسنی قیامه تشدید ایتمك وشدتلرینی جریره کوسترمك ایچون جوابی درت آی قدر اوزاتدی .

حضرت عثمانك شهادتی عقیبنده انصاردن نعمان بن بشیر قانلی کوملکی الوب شامه کتمش اولدیغنی ومعاویه کوملکی شامده منبره تعلیق ایله خلقی حضرت عثمانك قاتللرندن اخذ انتقامه تحریض ایلدیکنی بوندن مقدم بیان ایتمشیدك . جریرك شامه وصولندن صکره معاویه ینه کوملکی منبره تعلیق ایله اهالی بی طاقم طاقم مسجده جلب ایتمکه باشلادی . اهل شام مسجدی ماتمخانه اتخاذ ایله کوزلرندن یاشلر دوکه‌رك « عثمانك قاتللرندن انتقام المغه عزم ایلدیلر .

معاویه جریره « شاملیلرك نه‌حال ومقصد اوزرنده اولدقلرینی کوردکمی . هایدی کیتده کوردیککی سنی کوندرنه خبر ویر » دیه‌رك جریری اعاده ایتدی .

جریر کوفه‌یه رجعتله کیفیتی حضرت علی‌یه عرض ایلدکده اشتر « جریر معاویه‌نك هوادارلرندندر . آنی کوندرمیوبده بنی کوندرمش اوله ایدك معاویه‌یی یاتهدید یابشقه صورتله سوزه یاترر ایدم » دیمکله جریر « سن هیچ برایش کوره‌مز ایدك . شاملیلر حضرت عثمانك قاتللرندن بریسی اشتردر دیورلر . سنی کوردکلری آنده

اولدررلر ایدی » سویلدی . بو بحث اوزرینه ایکیسی بربرینه زباندرازلق ایلدیلر . جریر طاریلوب کوفه‌دن خروج و قرقیسایه عزیمت ایلدی . قرقیسایه کیتدکده معاویه طرفنه میل ایله وقوعاتی اکا یازمش و معاویه‌نك طلبی اوزرینه یانته کیدرك شامیلره التحاق ایتمشدر .

بوندن صکره حضرت علی رضی الله عنه عسکرله کوفه‌دن چقوب نخیله نام محله عزیمتله کوفه‌ده ابا مسعود الانصاری یی استخلاف ایتدی . و عبدالله بن عباس بصره عسکریله نخیله‌ده امیرالمؤمنینه ملاقی اولدی .

حضرت علینك عسکرله شام اوزرینه کلمکده اولدیغی خبری النده قده معاویه عسکر ترتیبنه اقدام ایتمکده و عمرو بن العاص « قورقه . علینك هم عسکری ازدر . همده عسکرینك چوغی بصره مقتوللرینك جکرلری یانمش اقرباسیدرلر . هیسنی علینك علیهنده بیلملیسن » دیه‌رك معاویه‌یی حربه تشجیع ایلمکده ایدی . معاویه عسکرینی تعبیه ایله عقد ایتمش اولدیغی الویه‌دن عمروه ٬ اوغللرینه ٬ کوله‌سی وردانه ٬ بر سنجاق ویردی . و حضرت علی زیاد بن النضر الحارثی یی سکز بیك و شریح بن هانی یی درت بیك عسکرله ایلرو کوندروب کندوسیده نخیله‌دن مداینه عزیمت و اهالی یی نفیر عام صورتیله جمعه همت بیوردی .

موصل طریقیله رقه‌یه قدر کیتمك و اوراده کندوسنی بکلمك اوزره معقل بن سنانیده اوچیبك نفرله یوله چقاردقدن صکره مشهور مختار بن ابی عبید الثقفینك عمیسی سعد بن مسعودی مداین والیلکنه بالتعیین اورادن حرکتله رقه‌یه عزیمت بیوردی رقه اهالیسی واسطه‌سیله فرات اوزرینه کوپری تمدید ایدرك صویی کچدیلر.

حضرت علی نخیله‌دن حرکت ایتزدن مقدم یوله چقارمش اولدیغی زیاد ایله شریح فراته قدر کلدکلرنده معاویه‌نك عسکرله شامدن چقدیغنی خبر الوب رقه‌دن فراتی کچوبده اوراده امیر المؤمنینی بکلسه‌لر معاویه یاقین کلدکده کندولریله حضرت علی ارا سنه نهر حائل وشام عساکر کلیه‌سنه یالکزجه قارشو قویوب مدافعه کوسترملری پك مشکل اوله‌جغنی بالملاحظه هیت جانبنه کتمشلر ایدی. حضرت علی فراتی کچدکده رفاقتلرنده‌کی عسکرله یاننه کلدیلر. ذات عالئ امارتپناهی مشار الیهمایی معیتلری عسکریله برابر ایلرویه سوق ایتدی.

زیاد وشریح سور الروم دینلان موقعه واردقلری وقت معاویه‌نك عسکرندن بربیوك جمعیت ابو الاعور السلمی ایله یاقین کلدیکنی اوکرندکلرنده دها ایلرویه کیده‌میوب کیفیتی حضرت علی‌یه عرض ایلدیلر.

حضرت علی زیاد و شریح رفاقتلرندەکی عسکرە اشتری رئیس تعیین ایدرك ارسال وزیاد ایله شریحك صاغ وصول جناحلردە بولنملرینی وکندولری یانلرینەوارنجەیە دکین مقاتلەیە کیرشمملرینی امر ایلدی.

اشتر رفاقتندەکی عسکر امیرالمؤمنینك امرینە امتثالاً مقاتلە ایتمیوب اورادە بکلمکدە ایکن ابوالاعور شام عسکریلە اوزرلرینە کلدی. بناءً علیە بروطرفدن بالضرورە مقابلە اولنەرق برساعت قدر غوغا وقوعندن صکرە ایرلدیلر. ایکنجی کون ابوالاعور ینە حملە کوستر مکلە اشتر هاشم بن عتبەیی مقابلەیە سوق ایلدی. اقشامە قدر حربە دوامدن صکرە اشتر سنان بن مالك النخعییی ابو الاعورە کوندروب مبارزە طلب ایلدی ایسەدە کیجە حلول ایلدیکندن ایکی عسکر یرلرینە چکلدیلر.

او کیجەنك صباحی امیرالمؤمنین رضی اللّٰه عنه عسکرلە اورایی بالتشریف اردوی همایونی معیتلرینە الوب (صفین) دینلان محلە عزیمت بیوردیلر. بوندن صکرە شاملیلرلە جریان ایدن محاربە اوموقعدە وقوعبولدیغندن بووقعە « وقعهٔ صفین » دیو شهرت بولدی.

حضرت علی عسکرلە صفینە یتشمزدن مقدم معاویەنك عسکری فرات کنارندە بردوز محلی احاطە ایتمشیدی.

اوراده فراتدن بشقه صو یوغیدی . امیرالمؤمنینك عسكری
صفینه واردقلرنده فراتدن صو المغه مانع اولدیلر .
عسكرده احتیاج غلبه ایلدی . امیرالمؤمنین صعصعة بن
صوحانی معاویه یه كوندروب « بزم بورایه كلیشمزدن
مقصد همان حرب ایتمك ایچون دكلدر . سنی اطاعته
وعرض جتله بر برمزی قاندرمغه چالشمق وایش حرب
وخصومتی منتج اولور ایسه اولوقت محاربه ایتمك
ایچوندر . من طرف الله عمومه مباح اولان فرات صوینندن
عسكرمزی منع مناسبت الماز . صودن منع ایتاملرینی
عسكرلریكه امر ایت . ارامزده قتال قرارلاشیر ایسه
غلبه ایدن طرف صوییده منع ایده بیلور » دیو معاویه یه
تفهیم ایتمسنی صعصعه یه امر ایتدی . صعصعه كیدوب
كیفیتی معاویه یه تبلیغ ایتدكده اوراده بولنان بنی امیه نك
كیمیسی « صودن منعده مناسبت یوقدر » كیمیسی « واردر »
دیو اختلاف كوستردیلر . نهایت الامر « صودن منع
اولنه جقسكز » جوابیله صعصعه نك عودتندن صكره
معاویه طرفندن ابوالاعوره علینك عسكرینی صودن
منع ایتمك ایچون امر قطعی ویرلدیكندن اصحاب علیدن
اشعث بن قیس براز عسكرله فراته طوغری كیتدی ایسه ده
ابوالاعور عسكرله منعه قیام ایتدی . و اشعث قتاله

باشلادی . بونك اوزرینه معاویه یزید بن ابی اسد القسری یی عسکرله کوندروب حرب وقوعیله شاملیلر منهزم و تارمار اولدیلر . فراتی حضرت علینك عسکری ضبط ایدی ویردی .

بووقوعاتدن صکره شام عسکرنده صویه احتیاج شدید عارض اولمغله معاویه قاصد ارسالیله صویه ممانعت اولنمامسنی حضرت علیدن التماس ایلدکده رؤسای عسکردن بعضیلری « انك معامله سنه مقابله لازمدر » دیدیلر ایسه ده حضرت علی « جناب حقك عمومه اباحه ایتدیکی صودن قوللرینی منع جائز دکلدر » دیه رك شاملیلرك کلوب استدکاری قدر صودن کوتورملرینه رخصت ویردی .

بو وقعه دن ایکی کون کچدکده حضرت علی معاویه یی اطاعته دعوت ایچون بشیر بن عمرو بن محصن الانصاری وسعید بن قیس الهمدانی وشیث بن ربعی التمیمی نام ذواتی معاویه یه کوندردی که بونلرك مأموریت وعزیمتلری (۳٦) سنهٔ هجریه سی ذی الحجه سنك غره سی کونی ایدی .

مشارالیهم معاویه نك یانه واروب بشیر بن عمرو جناب حقه حمد وثنا وبرموعظهٔ حسنه ادا ایتدکدن صکره « یامعاویه جماعت مسلمینك تفرقه یه دوشمسنی وقان دوکلمسنی تجویز ایتاملی وامیر المؤمنینه اطاعتله بو اختلافی

اهل اسلام اراسندن قالدرملی » دیدکده معاویه « صاحبکز سزه بویله سویلمکی می توصیه ایلدی » سویلدیکندن بشیر « اوت. سن حضرت پیغمبره قرابت ودین اسلامده سبقتجه صاحبمزدن احق دکلسن » دیدی.

معاویه ـ رأیك ندر.

بشیر ـ دعوت اولندیغك امر حقه اطاعت ایتما کدر.

معاویه ـ عثمانك قان دعواسنی ترك ایدهلم. اویله می لا والله. بو هیچ بر وقت اولهمز.

شیث ـ یامعاویه سن عثمانك قاننی می طلب ایدهیور ـ سن. عثمان محاصرهده صقلدیغی و « عسکر یتشدر » دیو سندن استمداد ایتدیکی وقت نه ایچون امدادینه یتشمدك.

معاویه ـ (بونك اوزرینه پرآتش اولدیغی حالده اطالهٔ لسان ایله برابر) هایدی کیدیکز. سزکله بزم ارامزده قلیجدن بشقه برشی یوقدر سویلدی.

شیث ـ « بزی قلیجله می قورقوته یورسن. عجله ایتمه. انشاالله قلیج میدانده نیجه اویناینه جغنی کوره ـ جکسن » دیدکدنصکره اوچیده عودت و حضرت علی یه بیان کیفیت ایلدیلر.

بوندن صکره ارتق طرفین ارالرنده محاربه تحقق

ایتمکله امیر المؤمنین حضرتلری اعیان اصحاب ایله حربه چیقدقده معاویه خلیفه‌نك عسکرینه قارشـو عبدالرحمن بن خالد بن الولید، ذوالکلاع الحمـیری ایله عبیدالله بن عمر بن الخطابی برر فرقه اوزرینه وحضرت علی مالك الاشتر، حجر بن عدی، قیس بن سعدی برر طاقم عسـکره امرا نصب ایله یکدیکره مقابل سـوق ایلدیلر . براز محاربه‌دن صکره هرطرف موقعنه چکلدی . محـاربه‌یه مباشرت ذی‌الحجه اوائلده اولمغله آیك صوك کوننه‌قدر متمادیاً محاربه وقوعبولدی .

وقایع {سنه ۳۷}

وقعهٔ صفینك تتمه‌سی ـ خوارجك بعض معامله‌لری ـ حکمینك اجتماعی ـ خوارجله قتال وقوعی

وقعهٔ صفینك تتمه‌سی

شهر محرم اشهر حرمدن معدود اولدیغـندن صفر غره‌سنه قدر ایکی طرفدن محاربه‌جه متارکه وقوعبولدی . شو متارکه مدتی ایچنده بلکه بوندن صکره قان دوکلمکه حاجت قالمزده طرفین بیننده مصالحه منعقد اولور امیدیله مخابره جریان ایتمشدر .

حضرت علی رضی الله عنه ینه معاویه‌یی اطاعته دعوت ایچـون عدی بن حاتم، یزید بن قیس الارحبی، شبث بن ربعی، زیاد بن حفصه نام ذواتی مأمور ایدوب کوندردی. مشار الیهم حضراتی معاویه‌نك یاننه وار- دقلرنده مکالمه‌یه باشلادیلر.

عدی بن حاتم — (جناب حقه حمد وثنادن صکره) یا معاویه سـندن بشقه حضرت علی‌یه اطاعت ایتمامش کمسـه قالمدیغنی بیلورسن. کلمهٔ اسلامك انشقاقنی جائز کورمیوب امیر المؤمنینه اطـاعت ایتمکی سـکا نصیحت ایدرز.

یا معاویه اصحاب جملك تصادف ایلدیکی حال سکاده اصابت ایتمامك ایچون حذر اوزره اول.

معـاویه — دیمك اولیورکه کلیشـکز صلح ایچون دکل. بنی قورقتمق ایچوندر. هیهات بن حرب اوغلی‌یم تخویف بکا اضطراب ویرمز.

یزید بن قیس — یا معاویه بز سکا ایلچیلکله کلدك. اوزرمزه لازم اولان سعی و نصیحتی ادا ایده‌جکز. حضرت علینك فضلنی، تقواسنی، زهدینی، خلافته احق اولدیغنی بیلمز دکلسن.

معاویه — (جناب حقه حمد وثنا ایتدکدن صکره)

اطاعته دعوت ایتدیککز جماعت بنمله برابردر. سزلك صاحبکزه اطاعت ایتمیورلر. صاحبکز خلیفه‌مزی اولدردی، بزم هدف انتقامز اولانلری حمایه‌سنه الدی دیورلر. بویله دکل ایسه عثمانك قاتللرینی بزه ویرسونده اندنصکره خلافتجه جماعته اجابت ایده‌لم.

بوندنصکره‌ده ارالرنده بعض مکالمهٔ متهورانه وقوع بولوب عدی ورفقاسی عودت ایلدیلر.

مشار الیهمك عودتلرینی متعاقب معاویه طرفندن حبیب بن مسلمه، شرجیل بن السمط، معن بن یزید بن الاخنس حضرت علینك یانته کوندریله‌رك واسطه‌لریله بعض مرتبه یولسز ومناسبتسز سوزلر تبلیغ اولندی. برو طرفدن امر حقده معاویه‌یی اقناع ایتمکه امکان یوز کوسترمکسزین شهر صفرك غره‌سی کوروندی. ینه محاربه تجدد ایلدی.

ایکی طرفدن عسکر تعبیه‌سنه باقله‌رق امیر المؤمنینك امریله کوفه سواریلری اشترك وپیاده‌لری عمار بن یاسرك، بصره سواریلری سهل بن حنیفك وپیاده‌لری قیس بن سعدك ریاستلری التنده ولواء شریف هاشم بن عتبه‌نك النده، مسعر بن فدك قراء ریاستنده اولدقلری حالده تعبیهٔ عسکر اجرا اولندی. اوته طرفدن معاویه عسکرینك

صاغ جناحنه ذوالکلاعی، صول جناحنه حبیب بن مسلمه‌یی، مقدمه‌یه ابا الاعوری، دمشق سواریلرینه عمرو بن عاصی و پیاده‌لرینه مسلم بن عقبه‌یی رئیس تعیین ایدرك بونلرك جمله‌سنی ضحاك بن قیسك تحت امارتنه اعطا ایتدکدنصکره شاملیلرك برطاقی فدایی یازلدیلر . شو فدایلر محاربه‌ده بش صنف تشکیل ایلدی . بونلرك هپسی صارقلی ایدی . ایکی طرفك عسکری صفرك غره‌سی اولان پنجشنبه کونی میدان حربه اینديلر . او کون اقشامه قدر محاربه‌یه دوام اولندی .

ایکنجی کون حضرت علی طرفندن هاشم بن عتبه واوبر طرفدن ابو الاعور واوچنجی کون برطرفدن عمار بن یاسر، واوبر طرفدن عمرو بن العاص برر فرقه ایله محاربه‌یه طوتشه‌رق عمار برهجوم شدید ایله عمروی ومعیتنده‌کی شاملیلری یرلرندن اوینانتدی . دردنجی کون برطرفدن محمد بن حنفیه واوته‌دن عبید الله بن عمر بن الخطاب برر فرقه ایله یکدیکرینی قارشولیوب هر بری دیکرینی مبارزه‌یه دعوت ایلدکده حضرت علی محمد بن حنفیه‌یی کیرو الدی . ایکی عسکر ینه یرلرینه رجوع ایتدیلر . بشنجی کون عبد الله بن عباس، ولید بن عقبه برر فرقه ایله قارشولشوب شدتلی مقاتله‌ده بولندیلر .

التنجی کون اشترله حبیب بن مسلمه ارالرنده قتال شدید وقوعندن صکره یرلرینه دوندیلر.

حضرت علی او کونی تعقیب ایدن کیجه‌نك سحر وقتنده عسکره خطاباً «ای عسکر مسلمین اولوم بر طالبدرکه وقتی کلدکده مطلوبی هرنقدر قاچسه قورتیله‌مز. وقتی کلمامش ایسه انسان هر نه موقعده بولنسه اولوم کندیسنه یتاشمز. محاربه‌دن چکلمکده عیب وعاردن بشقه نتیجه یوقدر. والله ابن ابی طالبه قلیج یاره‌سیله اولمك یتاقده اولمکدن اهوندر. مغلوبیت یوز کوسترر ایسه قاچغه میدان قالمقسزین دسمنك قلیجلری یوزلریکزه، قارغیلری کوکسلریکزه دوقنور. اوقلیجلری یوزلریکزه، او قارغیلری کوکسلریکزه دوقندرمغه میدان ویرمامکه غیرت ایدیکز. سنجاغه پك زیاده ملازمت لازمدر. غلبه جناب حقك نصرتنه تابعدر. حق تعالادن نصرت استدعاسنده دوام اوزره اوله‌لم» مآلنده برخطبه ایراد بیوردی.

اوکیجه‌یی تعقیب ایدن کون - که صفرك ومحاربه‌نك یدنجی چهارشنبه کونی ایدی - ایکی طرفك هرفرقه‌سی برموقعی التزام ومعاویه اهل شام ایله برابر خروج ایتمشیدی. اقشامه قدر پك قانلی محاربه جریان ایلدی.

سکزنجی پنجشنبه کونی امیرالمؤمنین حضرتلری جانبندن تعبیهٔ جیوشه همتله صاغ جناحه عبد الله بن بدیل، صوله عبد الله بن عباس، قراء اوزرینه عمار بن یاسرله قیس بن سعد وعبد الله بن یزید مأمور اولوب هر طاقم سنجاغنك التنده ومرکزلرنده حاضرلاندی.

حضرت علی بصره وکوفه و مدینه وخزاعه عسکرلرندن برر طاقم ایله کوفه وبصره عسکرلرینك قلبنده طوردی، بو اثناده معاویه برموقعه برعظمتلی چادر قوردرمش اولدیغی حالده اهل شامدن فدایی تفریق ایده‌یور ایدی. چادرینك اطرافی دمشق آتلولریله محاط ایدی.

ابن بدیل عسکرینه خطاباً «ای دین ارسلانلری، ای غزا ارلری بر کمسه ایله حرب ایده‌یورز که اللهك - خلافته احق وممدوح - بر قولنه احسان بیورمش اولدیغی برخلعت مقدسه‌یی غصب ایتمك استیور. بز حق وعدالت خادملری‌یز، دین، ایمان عاشقلری‌یز. هایدی غیرت ایده‌لم» مآلنده برنطق مؤثر ایراد ایلدکدنصکره صاغ قولدن حربه باشلایوب وقت ظهره قدر دوام ایتدی.

صکره آتلولر اچلوب معاویه‌نك چادرینه قدر ایلرولدیلر. معاویه اغورنده اولمك ایچون مبایعه ایتمش اولان

فدایلر حبیب بن مسلمه ریاستیله مدافعه وحربه شدت اعطا ایلدیلر. ابن بدیل ایله رفاقتنده اوچیوز قدر قراء ثبات ایدرک ماعداسی منهزم وهزیمت حضرت علینک یاننه قدر منتهی اولدی .

حضرت علی اهل مدینه‌دن براز عسکرله سهل بن حنیفی امداده سوق ایلدی . مهاجرلری تپه‌لیه تپه‌لیه کیرو چویردیلر .

بوندنصکره مصر عسکری صول قولدن شامیلره طوغری اچیلوب راست کلانلری اقدام قهر التنده پایمال ایدرکن معاویه‌نک کوله‌سی احمر سهله تعرض ایچون صالدرمغه باشلادیغی صره‌ده حضرت علینک کوله‌سی کیسانه تصادف ایتمکله کیسانی اوروب اولدردی . حضرت علی بالذات احمره حمله ایدرک زرهندن طوتمسیله برابر شدتله یره بر اورش اوردی‌که احمرک دیزلری وقوللری قریلوب جانسز یرده قالدی .

حضرت علی بونی متعاقب میمنه‌ده بولنان ربیعه عسکرینه التحاق ایدرک افراد قبیله‌یی تشجیع ودشمنه طوغری هجوم ایتدررکن اشتر عسکر ایچنده بوزلمغه ازقالمش اولان برفرقه‌یی « اولومدن قاچمقله قورتلشمی اولور . ثبات ایدیکز . نصرت وغلبه ثباتده‌در » نداسیله

تشجيع ايده‌يور ايدی. يانده تجمع ايدن سكز يوز نفر همدان يكيدلريله صاغ قوله طوغری اتش كبی يوريديلر. معاويه‌نك چادرينه قدر ايلروليوب قارشوسنده صف باغلامش اولان صارقلی فدايیلری تارمار ودشمن اراسنده محصوراً حربه دوام ايدن ابن بديل ايله اوچيوز قدر قرايه التحاق ايلدی.

اشترك شو معاونتی اوزرينه محصوريتدن قورتيلان ابن بديل ورفقاسی اشترك عسكريله برلشوب همان معاويه‌نك چادرينی هدف تعرض اتخاذ ايلدكلری بر وقتده ابن بديل شام فدايیلرينك مدافعهٔ شديده‌لرينه تصادفله شهيد اولدی.

ابن بديلك النه‌دن دوشن سنجاغی عمار بن ياسر حضرتلری الوب هجومه دوام ايلدكده عمار ايله رفقاسی پك بيوك مخاطره التنده اولديغنی اشتر مشاهده ايتمكله بر امداد مفرزه‌سی سوقيله عماری و ارقداشلرينی موقع مخاطره‌دن يانه جلب ايتدی. بو مصادمه اراسنده بعض مشاهير مقتول اولديلر كه ذو الكلاع الحميری وعبيد الله بن عمر او مشاهيردن وشام مقتوللرندندرلر.

مصادمه پك شدتلی حكم يورتديكی صره‌ده عمار بن ياسر «ای معشر مسلمين بوفاسقلرله محاربه‌دن بيوك جهاد

یوقدر. رضوانه سعی ایدنلر بونلره قلیج چالسونلرکه حضرت عثمانك قانی بهانه سیله خلقی الداتمغه چالشیورلر» دیه صیحه ایده ایده هجوم ایلدی. اوتمش یاشنده اولان پیرجوان همت راست کلانه سل سیف اقتدار ایدرکن اتباع ایدن یکیدلر کندوسیله اتحاد وهربریسی دشمن عسکری ایچنده بر اتشپاره کبی نشر شرارهٔ صولت واشتداد ایلدیلر.

امیر المؤمنین رضی الله عنه حضرتلری عسکرینك علمدارلرندن هاشم بن عتبه‌نك عمرو بن العاص کوزینه ایلشدیکندن هاشم «ای عمرو اللهدن قورق. اللهدن اوتان دینك مصر والیلکنه صاتیورسن. اللهك قهرینه مظهر اوله‌سن» دیدکده عمرو «یوق. یوق. اویله دکل. بز عثمانك قانی استیورز» سویلدی. هاشم «والله یلان سویلیورسن سن عثمانك قانی استمیورسن. مصری استیورسن» دیه‌رك ارالرنده منازعه جریان وعمرو منازعهٔ قولیه‌نك حس ایتدیردیکی مصادمهٔ فعلیه‌دن احترازاً یان جزوب عسکرینه التحاق ایلدی.

عمار بن یاسر رضی الله عنه بو محاربه‌ده ابن العادیه نامنده بر خبیثك سیف غدریله شهید اولمشدر. عمار حضرتلری حقنده فخر عالم افندمز (ستقتلك الفئة الباغیة)

بیورمشلر ایدی . عمارك شهادتی شامیلرك باغی اولدقلرینی ایچلرندن بیلمیانلره ده بیلدردی . ربیعه ، مضر ، همدان ارسلانلری « شو باغیلر ینه می عثمانك قانني بهانه ایتمكدن واز كلیه جكدر » دیه رك شامیلر اوزرلرینه برحملهٔ شدیده كوستردیلر كه صدمات كوه اندازانه لرندن جان قورتاره بیلان منهزمینك براوجی معاویه نك چادرینه یتشدی .

عمارك شهادتنی عمرو بن العاص ایشتدكده كماله تأسف اظهاریله « قاتل عمار فی النار » سویلیوب طوره یور ایدی . نه چاره كه مصر ولایتنك ارزوسندن بچه میور ایدی . حدیث شریف نبوی عموجه معلوم اولدیغندن عمارك قتلی شایعه سی اوزرینه شام عسكری ایچنده بربیوك قاریشقلق یوزكوستردی . معاویه شوقارشقلغی ازاله ایچون « عماری اولدرن كندوسنی حربه سوق ایدندر » دیمش وحضرت علی بوسوزی ایشتدكده « حمزه یی ده حربه سوق ایدن رسول الله ایدی » بیورمشدر .

احوال مخاصمت دریا كبی جوش وخروش ایتمكده وایكی طرفدن بونجه مسلمین اودریانك امواج خطرناكی ارالرنده غرق اولوب كتمكده ایكن حضرت علی دشمن عسكرینه یاقین كیدرك معاویه یه خطاباً « یا ابن هند نیچه بر اهل اسلام تلف اولوب كیده جكدر . كل ایكیمز بربرمزله

مبارزه ایده‌لم» دیو ندا ایلدی. معاویه شونی بونی اغفال ایله ایلرو سوق ایتمك طورركن اللهك ارسلانیله مبارزه ایتمك ایشنه كلدیكندن حضرت علینك نداسنه مقابل اغزینی طوتوب بوزیله بوزیله طورمغه باشلادی.

عمرو بن العاص - (معاویه یه خطاباً) والله عمزاده‌ك طوغری سویلیور. بوزیلوب طورمامالی. اوسکا میدان اوقدیغنی هركس كوریور. سنك كتمیشك ناموسیدر.

معاویه - (عمروبن العاصه خطاباً) قصاب اوغلی! سن ناموسمی ارایورسن. ارادیغك اودكل بنی اورطه‌دن قالدروبده كالای خلافتی قاپمقدر. جسارتك وار ایسه سن مبارزه‌یه یور دیدی.

بوندنصكره حضرت علی قلبده، مالك الاشتر میمنه‌ده ابن عباس میسره‌ده اولدقلری حالده بربیوك طاغ حركت شدیدهٔ ارضه تصادفله یرندن قوپمشده برجمعیت اوزرینه طوغری یوریور كبی برحملهٔ مدهشه كوستردیلر. بوحملهٔ شدیده‌یه مصادف اولانلر دوچار اضمحلال وانهزام واول كون اقشامه و(لیلة الهریر) تسمیه اولنان اول كیجه صباحه قدر محاربه دوام ایلدی.

فرداسی جمعه كونی - كه هم شهر صفرك، همده محاربه‌نك طقوزنجی كونی ایدی - قوشلق وقتنه قدر

حربك ارقه‌سی کسلمدی . بوشدت فوق العاده اثناسنده معرکه‌ده سیلر کبی قانلر اققده و مصادماتك کورلتیلری عیوقه چقمقده ایکن مالك الاشتر عسکرك اوکنه دوشه‌رك عسکره «هایدی ارقداشلر ایلروله‌یه‌لم . محاربه‌ده ناموس اولومی استقبالدن چکنمامکدر . ناموسسزلق اولومه ارقه ویروب قاچمقدر» نداسنی اعلان وعسکرله بالاتحاد شام عسکرینك اورطه‌سنده صواعق اتشفشان کبی جولان ایده‌رك ایده صفوف اعدانك نهایتنه قدر یوریدیلر . شاملیلرك بوزلمدق برصفی بیله قالمدی .

محاربه‌یه باشلاندیغی وقت حضرت علینك معیت جلیله‌لرنده‌کی اردونك مقدار موجودی سکسان بیك ومعاویه اردوسنك مقداری طقسان بیك رادہ‌لرنده اولوب بدایت محاربه‌دن بوکونه قدر حضرت علینك عسکرندن یکرمی بشبیك ومعاویه‌نك عسکرندن قرق بشبیك ادم مقتول اولمش وبوکون امیرالمؤمنین طرفنده نمایان اولان غلبهٔ عظیمه شاملیلرك بوندن صکره ارتق مظفریت امیدلرینی تمامیله محو ایتمش اولدیغندن عمرو بن العاص ایش بتدیکنی وبوندن صکره غلبه قازاندره‌جق تدبیر قالمدیغنی اکلامسیله معاویه‌یه بالاخطار قارغیلرك اوزرلرینه مصاحف شریفه تعلیق ایتدیروب «ایشته کتاب الله .

مسلمینك ارتق قانلری دوکملکه راضی دکلز . ای اهـل عراق ! ای قبائل عرب سزی کتاب اللهك حکمنه دعوت ایدهیورز » دیه رك شاملیلرك جمله سنه براغزدن ندا ایتدردی .

حضرت علی معیتنده کی عراق عسکرینك چوغی محاربه‌لردن اوصانمش وبعض رؤسا ایسه معاویه طرفندن مواعید وعطایای خفیه ایله جلب ایدلمش اولدیغندن بویله بر مواضعه‌لی بهانه اللرینه کیرر کیرمز حضرت علینك یاننده بولنان جمعیت عسکریه‌دن اون ایکی بیك قدر اشخاص «یاعلی شاملیلر حق سویلیورلر . بزده کتاب الله ایله حکم استرز . ارتق محاربه ایتمیز » دیه طرف طرف باغرمغه باشلادیلر .

حضرت علی «معاویه وعمروبن العاص ایله متفقلری اولان رؤسا چوجق ایکن چوجقلرك بیودکدن صکره بیوکلرك اشراسی اولدقلرینی بن بیلورم . بونلر دین وقرآن اصحابی دکلردر . سزی اغفال ایتمك استیورلر . کوسترمش اولدیغکز غیرت وشجاعتلری ' قزاندیغکز نامی محوایتمیه‌لم» سویلدکنده خوارجدن مسعر بن فدك التمیمی وزید بن حصین الطائی دائرهٔ خوارجه دخول ایدن بر جماعت قرا ایله «یاعلی حریفلر بزی کتاب اللهك حکمنه دعوت ایده‌یورلر کتاب اللهه اجابت ایده‌لم» دیه‌رك چوق مناسبتسز سوزلر سویلدیلر .

حضرت علی ـ سوزیکزی محافظه ایدیکز ایچکزدن اطاعت ایدن حرب وایتمیان استدیکی محله عزیمت ایده بیلور.

خوارج ـ مالك الاشتری محاربه‌دن کیرویه چاغره‌جقمیسن.

حضرت علی ـ مالك الاشترله محاربه‌ده اولانلر بطوعهم حرب ایده‌یورلر. سزك انلری اعاده‌یه صلاحیتکز یوقدر.

خوارج ـ کتاب الله، یا علی کتاب الله. کیرویه چاغره‌جقمیسن چاغرمیه‌جقمیسن. شمدی صورت قطعیه‌ده جواب استرز.

حضرت علی بونلرك کوستردکاری حاللره تأسفله برابر اشترك جلبی ایچون یزید بن‌هانی‌یی کوندردی. اشتر «عودت صره‌سی دکلدر» جوابنی اعطا ودها زیاده حربی تشدید ایلدی.

خوارج ـ (بونی کوردکده) یاعلی اشتره حربی تشدید ایتمك امرینی سن کوندردك. بزی الداتمقمی استیورسن.

حضرت علی ـ یزیدی کوندرکن ویردیکم امری قارشوکزده ویردمی.

خوارج - یا علی بز بوندنصکره سنك امریکه اطاعت ایتمیه جکز. اشتری کیرواله جقمیسن المیه جقمیسن.

حضرت علی متحیر قالوب البته کلمسیچون بتکرار یزیدی اشتره کوندردی. یزید کیدرك اشتره بیان کیفیت ایلدکده اشتر «فتحی کورمدکجه حربدن دونه میه جکم» سویلدی. یزید «یا اشتر امیرالمؤمنینی دشمنه تسلیم ویا قتل ایتملرینه راضی اوله جقمیسن» دیدکده اشتر «سبحان الله» دیه‌رك عودتله خوارجه خطاباً

اشتر - ای عراق اهالیسی. شامیلر مصحفلری قالدرمقله انلری کتاب اللهه انقیاد ایدر طاقمی اکلادیکز. فتحك یوز کوستردیکی بروقتده شو فتنه‌یی اورطه‌یه قویمقلغکزدن بیوك ناموسزلقمی اولور. بوکون بنی حالمه براقیکز. اقشامه قدر فتح میسر اولمز ایسه یارین دیدیککز کبی یاپه‌لم.

خوارج - خیر خیر براقه‌میه‌جغز. بز کتاب اللهك حکمنی استرز. شمدی حربی ترك ایده‌جکمیسکز ایتمیه‌جکمیسکز.

اشتر - کتاب الله جانکزه غریم اولسون. اللهدن قورقیکز. بوکون بنی حالمه براغیکز.

خوارج - یا اشتر حربی ترك ایت سکا سویلیورز یوقسه شمدی سزکله مقاتله‌یه باشلارز.

اشتر — ای یوزلری قاره ناموسسزلر . بزسزك قلدیغکز نمازلری زهد وعبادت ولقاء اللهه شوق و محبتکزدن ظن ایدرایدك . سز ' الحق ' ناموسسز طاقم ایمش سکز . ای نفاقی دینلرینه ' ناموسلرینه ترجیح ایدن رذیللر . سز بوندن صکره عزت واعتبار یوزینی کورمیه جکسکز . قیامته قدر السنهٔ عوامده قبح ورذالتله مذکور اوله جقسکز .

دیدکده خوارج اشتری شتم ایتمکه واللرنده کی قمچیلر ایله آتنك یوزینه اورمغه باشلادیلر . اشتردخی النده کی قمچی ایله انلرك یوزلرینه ووروب منازعه ومشاتمه کوراتیلری عیوقه چقدی .

حضرت علی — ای اهل عراق . انصاف ایدیکز شو حالکزی کتاب الله تجویز ایتمز . دنیا واخرت رذالتنی ارتکاب ایتمیکز .

خوارج - یاعلی حریفلر بزی کتاب اللهك حکمنه دعوت ایدیورلر .

حضرت علی — ای اهل عراق . استرایسه کز منازع فیها اولان مسائلی یازوب معاویه یه کوندرلم . انك ویره جکی جوابلری کوریکز .

خوارج — کتاب الله . یاعلی کتاب الله .

حضرت علی بونلره سوز اکلاته میه جغنی کوروب « الله بلاکزی ویرسون » دیه‌رك حربی تعطیل ایله خوارجك کوستردیکی اشعث بن قیسی معاویه‌نك یاننه ارسال و «مصاحفی نیچون رفع ایتدیکز» دیو سؤال ایتدی . معاویه « الله قرآنده نه امر ایتمش ایسه اکا راضی اولدیغمزی بیلدیرمك ایچون رفع ایلدك . منازع فیها اولان مسائلی تدقیق و کتاب اللهك حکمنه تطبیق ایچون هرطرفدن بر حکم تعیین اولنسون » جوابنی ویرمکله اشعث عودت و بیان کیفیت ایلدی .

او نه طرفدن عمرو بن العاص کوستر لدی . بو طرفدن خوارج ابوموسی الاشعری‌یی کوستردیلر .

حضرت علی — سز بکا عصیان ایدوب سوزیکزی قبول ایتدیردیکز . شمدیده باری سز بنم سوزمی قبول ایدیکز . ابوموسی بو ایشه مناسب دکلدر .

خوارج — اندن بشقه سنه راضی اوله میز .

حضرت علی — عبدالله بن عباسی تعیین ایده لم .

خوارج — او سنك عمزاده کدر . صکره ایشه غرض قاریشورده کناهه کیرمش اولورز .

حضرت علی — اشتری تعیین ایده لم .

خوارج — اوله مز . اوله مز . ابوموسی اوله جقدر .

حضرت علی « ارتق کیمی استرایسه کز واریکز تعیین ایدیکز. بوندن صکره سزدن بکا خیر مأمول اولمدیغی اکلاشلدی » دیمکله بوطرفدن ابوموسی الاشعری اوته طرفدن عمرو بن العاص حکم تعیین اولنمق اوزره ایکیسیده حضور امیرالمؤمنینه کلدیلر.

حکملرك تعیینه دائر سند یازلدی. درونده « ایکی طرفك منازعه‌سی کتاب الله موجبنجه فصل اولنمق و کتاب اللهده بولنه‌میان ماده‌لر سنت عادله ایله حکم ایدلمك» بحثی درج ایله سنده اوتوزیدی سنهٔ هجریه‌سی صفرینك اون اوچی تاریخی وضع اولندی. و حکمینك وقت اجتماعی رمضان شریفه تعلیق ایله طرفینجه قراره ربط ایدلدی.

خوارجك بعض معامله‌لری

سند یازیلوب بتدکدنصکره عسکر حضرت علینك یاننه طوپلانوب ینه شاملیلرله حربه رخصت استدیلر. حضرت علی « ارتق رضادن صکره رجوع، قراردن صکره تبدیل جائز اوله‌مز » بیوردیلر.

بوندنصکره صفیندن عسکر طاغیلوب حضرت علیده کوفه‌یه طوغری حرکت ایلدی. خوارجدن اون

ایکی بیك قدر اشقیا امر تحکیمه اعتراضه باشلایوب بشقه طریقدن نخیله یه کتدیلر. کوفه نك اولری اورادن کورینه‌یور ایدی . حضرت علی کوفه‌دن حرکت بیوردقدنصکره وفات ایتمش اولان خباب بن الارث رضی الله عنهك قبری اوکندن کچرکن - خبابك قبرینی زیارتله حقنده استرحام ایلدی . کوفه‌یه داخل اولدقلرنده خانه‌لردن اغلامق صدالری کلیوردی . سؤال بیوردقلرنده «مقتوللر ایچون اغلایورلر» جوابنی ویردیلر . قصره دخول ایدنجه‌یه قدر ذکر الله ایله مشغول ایدیلر .

حضرت علی رضی الله عنه کوفه‌یه داخل اولدقدنصکره خوارج شهره کیرمیوب حرورا دینلان موضعه نزول ایلدیلر . بونلر اون ایکی بیك نفردن مرکب برجمعیت ایدیلر . حرورایه نزول ایتدکلرنده « امیر قتال شبث بن ربعی التمیمی ' امیر صلوة عبد الله بن الکوا الیشکریدر . بعد الفتح امر خلافت شورایه عائددر . بیعت و امر بالمعروف ونهی عن المنکر الله تعالی حضرتلری ایچوندر » دیو منادیلرله ندا ایتدردیلر .

بونلرك حضرت علی حقنده‌کی بیعته‌ده اعتراضاته و بوبابده درلودرلو ترهاته تصدی ایتدکلری جهتله زیاد بن النضر «والله بز کتاب و سنت موجبنجه بیعت

ایتمشسز . سز مخالفتله ضلالتی قبول ایده‌یورسکز »
سویلدی .

بو کفتوکو حضرت علینك مسموعی اولدقده عبدالله
بن عباس حضرتلرینی ایچلرینه کوندروب فقط « بن کلنجه‌یه
قدر اعتراضلرینه جواب ویرمه » بیوردیلر . ابن عباس
کتدکده خوارجك تحکیم امرینه اعتراض ایله اغزلرینه
کلانی سویلدکلرینه تصادف ایلدی .

خوارجك امام اتخاذ ایتمش اولدقلری حرقوص بن
زهیر [١] دینلان ضال « تحکیم ماده‌سی مشروع دکلدر .
قرآن بوکا رضا ویرمز » دیو اعتراض ایلدی .

ابن عباس حضرتلری صبر ایده‌میوب « زوجین
بیننده جناب حق حکمین تعیینی امر ایدوب جائز اولمش
ایکن امت بیننده فصل جائز اولمز » دیدکده خوارج
« حکم قرآن قیاس قبول ایتمز » جوابنی ویردیلر . ابن
عباس « (یحکم به ذوا عدل منکم) آیت کریمه‌سنی اوقو-
مدیکزمی » سویلدی . خوارج « صید وزوجین

[١] اشبو حرقوص حنین غزوه‌سنده غنائم تقسیم اولنورکن
فخر عالم افندمزه اعتراض ایدن ذوالخویصره‌نك حفیدیدر . اول
وقت حضرت پیغمبر « خوارج بونك اولادندن ظهور ایده‌جکدر »
بیورمشلر ایدی . شمدی مرقوم حرقوص امام الخوارج اولدیکه
بوده معجزات نبویه‌دن معدوددر .

ایشلری مسلمین قانی کبی دکلدر . بز دونکی کون عمرو بن العاص ایله حرب ایدرکن بوکون انك حکم نصب اولنمسنی نصل تحسین ایدرز . عمرو بن العاص ذو عدل ایسه نیچون کندوسیله حرب ایتدك . دکل ایسه حکم تعیینی نصل جائز اولهیور . سز قرآنی براغیورسکز رجالی معاویه واصحابنك ایشلرنده حکم تعیین ایدهیور سکز . بز تحکیمی نصل قبول ایدهلم » دیدیلر .

بو مکالمهنك جریانی حضرت علینك اورایه ورودی تعقیب ایتمکله حضرت علی یزید بن قیسك چادرینه اینوب اوراده ایکی رکعت نماز قلدقدن صکره ابن عباسك مجلسنده مجتمع خوارجك یانلرینه واردی . «کیمی سزه بیوك عد ایدهیورسکز» دیو سؤال بیوردقده ابن الکوایی کوستردیلر .

حضرت علی - (ابن الکوایه خطاباً) شو خروجك سببی ندر .

ابن الکوا - یوم صفینده حکم تعیین ایتدیککزدر .

حضرت علی - حکم تعیینی بنم رأیمله می اولدی یوقسه سزك رأیکزله می . سزك اجباریکز اوزرینه حکم قرآنه موافق حرکت ایتمك شرطیله بنده موافقت ایتدم . حکمینك قرارلری حکم قرآنه موافق اولور ایسه قبول و اولمز ایسه رد اولنور .

خوارج ـ تحكيم قرآن ايله اولنجه اورطه ده رجالك ايشلری ندر .

حضرت علی — بز قرآن ايله حكم ايدرز . ايكی دفه اراسنده يازلمش اولان قرآن نطق ايتمز . رجال قرآن ايله تكلم ايدر .

خوارج ـ نيچون حكملرك وقت اجتماعنی رمضانه قدر اوزاتديكز .

حضرت علی ـ بلكه افتراق امتدن تولد ايدن نزاع اولوقته قدر قابل صلاح اولورده مخالفلر انصاف ايدرلر ملاحظه سی ايچون .

خوارج — يا علی حق سويليورسن . شهركزه يورويوب راحت ايديكز . بز ده التی آيه قدر مالمزی جبايت ونقصانمزی اكمال ايله صكره دشمنلرمزك اوزرلرينه خروج ايده لم .

بو مكالمه دن صكره حضرت علی كوفه يه كيدرك خوارج يرلرينه طاغلديلر .

حكملرك اجتماعی

حكمينك اجتماعی زمانی كلدكده حضرت علی درت يوز آدم ايله ابو موسی الاشعری يی ومعاويه كذلك درت يوز آدم ايله عمرو بن العاصی كوندردی .

شریح بن هانی ایله عبد الله بن عباس امیر المؤمنین طرفندن ابو موسایه ترفیق اولنمشیدی. عبد الله بن عمر، عبد الرحمن بن ابی بکر، عبد الله بن الزبیر، عبد الله بن الحرث، عبد الرحمن بن یغوث، ابو جهم بن خذیفة العدوی، مغیره بن شعبه، سعد بن ابی وقاص حکمین ایله برابر بولندیلر. بعض روایتجه سعد بن ابی وقاص بو جمعیتده دکل ایدی.

قبل الاجتماع عمرو بن العاص ابو موسی الاشعری یی اغفاله چالشوب «یا ابو موسی عثمانک مظلوماً مقتول اولدیغنی ومعاویه دعواجه ولیسی ایدوکنی بیلمزمیسن» دیدکده ابو موسی «عثمانک مظلوماً مقتول اولدیغنی بیلورز. فقط معاویه ندن دعواجه ولیسی اولهیور. ولایت ودعوی عثمانک اوغللرینه عائددر» دیدی. عمرو بن العاص معاویه نك خلافتنه اتفاق ایتملرینی طلب ایلدی. ابوموسی رد ایتدی. عمرو کندی اوغلی عبد الله ایچون تکلیفده بولندی. ابوموسی «اوغلك محاربهٔ سابقه جه لوث فتنه دن پاکدامن دکلدر» دیدی.

ابو موسی «عبد الله بن عمر مناسبدر» دیدی. عمرو «ابن عمرده غفلت واردر اولهمز» دیدی.

ارالرنده خیلی مباحثه کچدی. ابو موسی «یا ابن

العاص قلبجلر پارلادقدن صكره خلق بو ایشی بزه اسناد ایلدی . فتنه یکیدن اویانمسنه سبب اولمیه‌لم دیدی . عمرو بن العاص « سنك رایك ندر » . ابو موسی هم علی‌یی همده معاویه‌یی خلع ایله ایشی شورایه براقمقدر » سویلدکده عمرو دخی بونی قبول ایتدی .

ابن عباس حضرتلری بو مذاکره‌یه کسب وقوف ایلدکده ابو موسی قلبی صاف وخدعه‌دن عاری برذات وعمرو دساس اولدیغنی بیلدیکندن قبل الاجتماع ابو موسایه « قورقارمکه عمرو سنی اغفال ایده‌جکدر . خلع ماده‌سنده تقدم ایتمه . عمرویی تقدیم ایت » سویلدی . ابو موسی ایسه عند الاجتماع عمرودن تخلف وقوعبولمز اعتقادنده ایدی .

حکملر وسائر ذوات موجوده موقع اجتماع اولان دومة الجندلده واذرج نام محلده واقع مسجد شریفه کیدرك اولا ابوموسی منبره صعود ایله « علی ومعاویه‌نك ایکیسنیده خلع ایتدکدن صکره ایشی شورایه عرض ایده‌جکز قرارمز بودر . جماعت هرکیمی مناسب کورر ایسه انتخاب ایتسون . بن علی‌یی خلافتدن خلع ایلدم » دیدکدنصکره منبردن ایندی .

متعاقباً عمرو بن العاص منبره چقوب « ابو موسانك

افادەسنی ایشتدیکز. کندوسی صاحبنی خلع ایتدی. بنده علی‌یی خلع ومعاویەنك خلافتنی تصدیق واثبات ایلدم» دینجه ابو موسی «بویله‌می اولەجق ایدی» دیدکده عمرو«اولدی کندی» سویلدی. ابو موسانك خجالتدن کیسه‌یه باقەجق یوزی قالمدیغندن چکیلوب مکه‌یه کتدی. هرکس کلدیکی سمته دونوب عمرو بن العاص شامه عزیمتله معاویەیه خلافتله سلام ویردی.

ایش بودرجه‌یی بولدقدنصکره حضرت علینك امورینه ضعف عارض اولمغله بر طرفدن خوارج، بر طرفدن معاویه اول حضرته راحت اویخو اویومغه میدان ویرمدیلر.

خوارجله قتال

حضرت علی ابو موسایی حکومت ایچون کوندردکدن صکره خوارجدن حرقوص بن زهیر السعدی وزرعة بن الریاح الطائی حضرت علینك یانه کلوب «یاعلی سن خطا ایتدك. توبه وشو حکم قضیه‌سندن رجوع ایدوب بزمله برابر دشمن اوزرینه خروج ایت» دیدیلر.

حضرت علی — بیلمزدە سند یازلدی. معاهده قرارلشدی.

حرقوص ـ كناه ايشلدك توبه لازمدر .

حضرت على ـ كناه ايشلمدم . بن وقتيله شاملرك مصاحفى رفع ايتملرى حيله‌در ديدم . سز بكا عصيان ايتديكز . بالاجبار حربى ترك وحكمين نصب ايتدرديكز . شمدى نقض عهد اولنه‌مز . زيرا جناب حق (واوفوا بعهد الله اذا عاهدتم) بيورمشدر .

زرعه ـ ابو موسانك منع ايله تحكيمى فسخ وابطال ايتمز ايسه‌ك سنكله مقاتله ايده‌جكز .

حضرت على ـ سز نه ادبسز ، نه شقى ادملرسكز . بر وقت حربى ترك ايتمكه بنى اجبار ايدرك حكم تعيين ايتديرديكز . ابو موسى حكم اوله‌مز ديدم . خير خير اندن بشقه‌سى اوله‌ميه‌جقدر ديديكز . شمدى ابو موسانى كيرو المدكسه مقاتله ايده‌جكز ديورسكز اوتانمزميسكز . »

مكالمه ومنازعه بودرجه‌يه كلدكدن صكره خوارج اورادن چكيلوب ابو موسانك محل اجتماعه سوقنده لسان طعنى اطاله وعصيانى اعلان ايتديلر .

خوارجك بيوكلرى كوفه‌ده عبد الله بن وهب الراسبينك قوناغنه طولوب « حكملرك تعيينى حكم قرآنه مخالف وتعيين ايدنلر اوزرلرينه اعلان جهاد اولنمسى لازمدر » ديو قرار ويرديلر .

ابتدا مداینه کیتمك واوراده جمعیت فاسده‌لرینی تشکیل ایتدکدن صکره امیر المؤمنین ایله حرب ایلمك اوزره بینلرنده مذاکره وقوعبولدی ایسه‌ده صکره مداینك معسکر اتخاذی ایشلرینه الویرمدیکندن ایکیشر ایکیشر، اوچر اوچر کوفه‌دن چقمق وکمسه‌یه سررشته ویرمکسزین نهروانده طوپلانمق، بصره ایله بالمخابره کندولره موافقت ایدنلری اورایه دعوت ایتمك، جمعیتلری درجهٔ کافیه‌یه بالغ اولدقده فکر فاسدلرینی میدانه قومق صورتلرینی تنسیب ایتدیلر .

بوتنسیب اوزرینه نهروانه طوپلانمغه وبصره ایله مخابرات خفیه‌یه بدأ ایلدیلر . بصره‌دن برجماعتله مسعر بن فدك جمعیتلرینه التحاق ایلدی . کوفه خارجیلری مشاهیرندن حرقوص بن زهیر، زید بن حصین الطائی، حمزة بن سنان، عبدالله بن وهب شوجمعیت ایچنده ایدیلر . نشر لوای خلاف ایتمك اوزره هپسی عبدالله بن وهبه بیعت ایتدیلر .

کیفیت امیرالمؤمنین حضرتلرینك مسموعلری اولدقده « خوارج اوطرفه کلورایسه دردست وتأدیبلرنده » مسارعت کوسترلسی مداین عاملی سعد بن مسعوده امر اولندی . مسعود قرنداشی اوغلی مشهور مختار بن ابی

عبیدی مداینده بالاستخلاف بر از اتلو ایله خوارجدن تصادف ایتدیکنی طوتمق ایچون کوفه دن چقدی . عبدالله بن وهب اوتوز قدر غلبه لکله او حوالی یه یاقن کلدیکنی ایشتمکله اوزرینه کتدی ایسه ده وهب نهروانه طوغرو چکلدی . سعدك رفاقتنده بشیوز قدر سواری وارایدی . لکن مداین دائره سندن چقوبده بصره یه مربوط بولنان نهروانه طوغری اچلمغه وقتاله مأذون اولمدیغندن مداینه عودت ایتدی .

بصره ولایتی والیلکنه تعیین بیورلمش اولان عبدالله بن عباس حضرتلری طرفندن ابوالاسود الدئلی بر از عسکرله نهروانه طوغری یوله چقارلمغله ابوالاسود کیدرکن مسعر بن فدك رفاقتیله نهروانه کتمك اوزره بولنان خوارجه مصادف اولدی . بینلرنده قتال وقوعبولدی . کیجه حلولیله قتالدن ال چکدیلر . مسعر بو فرصتدن بالاستفاده لیلاً نهروانه فرار واوراده کی خارجیلره التحاق ایلدی .

امیرالمؤمنین حضرتلری خوارجك نصایحله اصلاح اولنلمرینی وعنادلرنده ثبات ایدرلر ایسه هنوز تنکیلرینی التزام بیوردقلرندن نهروانده بولنان خوارجه نصایحی شامل برمکتوب یازدی . خوارج بر طاقم هذیانی حاوی جواب یازدیلر .

حضرت علی نخیله‌ده اتخاذ ایلدیکی معسکردن ابن عباس حضرتلرینه برمکتوب یازوب دیکرامرك ورودینه قدر عسکرله حاضر بولنمسنی امرایتدی . ابن عباس احنف بن قیس رفاقتیله بیك بشیوز ومتعاقباً جاریة بن قدامة السعدی معیتیله بیك التیوز نفر حاضرلیوب صکره بوعسکری بشبیکه ابلاغ ایلدی . حضرت علی دخی معسکرده اوچبیك نفر جمع ایتمش . وخوارجك ایسه نهروانده تشکیل ایتدیکی جمعیتك مقداری دردبیك نفره وارمشیدی .

حضرت علی عساکر موجوده ایله نهروانه یاقن کیدرك خوارجی طریق حقه دعوت ایچون حرث بن مرة العبدی یی کوندردی . خوارج حرثی شهید ایتدیلر . وحضرت علی‌یه «امر تحکیمده‌کی معامله‌دن توبه ایتمدك ایسه سنکله مقاتله ایده‌جکز» دیو بتکرار خبر کوندردیلر .

خوارج بومعامله‌لرله‌ده قناعت ایتمیه‌رك اوحوالیدن هر کیم کچر ایسه طوتدقلرینی صویغه و هر طرفه صالدرمغه‌ده جرأت ایده‌یورلر ایدی . بونلره قیس بن سعد وابو ایوب الانصاری رضی الله عنهما واسطه‌لریله‌ده نصایح اجرا اولندی . «علی تحکیمده خطا ایتمشدر . خطاسنی تصحیح ایتمدکچه قتالدن واز کلمیه‌جکز» دیمکه

مصر اولديلر. قيس و سعد «صفينده امير المؤمنيني تحكيمه مجبور ايدن سز دكلمي ايديكز» سويلديلر. «اوت بزايدك. فقط بز اولوقت كفر ايتديكمزي اكلايوب اعترافدن صكره تائب و مستغفر اولدق. ديديلر.

خوارج ايله قتالده وجوب تحقق ايتمكله حضرت علي عسكرله كيدرك خوارجه قارشو «هركيم شو جمعيت ضالهدن ايريلوب كوفه و بصره يولني طوتار ايسه امينذر» ديو ندا ايتدردي. شوندا اوزرينه فروة بن نوفل الاشجعي بشيوز نفرله خوارجدن ايريلوب كوفه يولني طوتديلر. صكره بر رطاقم دخي فروهيه اتباعاً خوارجدن ايرلديلر. عبدالله بن وهب، زيد بن حصين، حرقوص بن زهير، عبدالله بن شجره، شريح بن اوفي ايله برابر بيك سكزيوز نفر مركز تعنده اصرار ايتمكله طرفين قتاله باشلايوب تمرد ايدن خوارجك برنفري بيله قورتلمقسزين جملهسي قيلجدن كچيرلدي. و امير المؤمنينك عسكرندن يالكز يدي نفر شهيد اولدي.

بوندنصكره حضرت علي كوفهيه عودت بيوروب عسكر يرلرينه طوغري رجعت ايلديلر.

وقايع { سنه ٣٨ }

هجرتك اوتوز سكزنجي سنهسنده معاويه عمرو بن

العاصی عسکرله مصره طوغری یوله چقاردیغی مصر و الیسی محمد بن ابی بکر طرفندن بارگاه خلافته عرض اولندقده حرب صفیندن مقدمجه جزیره و الیلکنه تعیین و بعدالحرب جزیره‌یه ارسال بیورلمش اولان مالك الاشترالنخعی‌یه مصر ولایتی والیلکی توجیه و جزیره ولایتی والیلکنه‌ده شبیب بن عامر تعیین بیوریلوب مالك الاشتر مصره کیدرکن قلزمه واصل و معاویه هوادار-لرندن برشخصك خانه‌سنه مسافر اولدقده شخص مرقوم زهر ایله قارشدردیغی بال شربتنی تقدیم ایدرك اشتر شربتی ایچمکله مسموماً وفات ایلدی رحمة الله علیه ·

اشترك وفاتی خبری حضرت علی‌یه بالغ اولدقده « آه اشتر آه · یمور اولسه‌ایدك قید، طاش اولسه‌ایدك پك قتی برطاش اوله‌جق ایدك که سکا دوقنانی یمور اولسه قبض، طاش اولسه کسر ایده‌جك ایدك » دیه‌رك هونکور هونکور اغلادی · ایشیدنلرك هپسی اغلادیلر ·

عمرو بن العاص مصره واردقده بالمحاربه محمد بن ابی بکر منهزم اولدیغندن عسکرلر محمدی طوتوب عمروك معاونلرندن معاویه بن خدیجه کوتوردیلر · معاویه بن خدیجك امریله محمد قتل ایدلدی · وعمرو بن العاص مصری استیلا ایدرك مرادینه نائل اولدی ·

سنهٔ مذکوره‌ده معاویه نعمان بن بشیری امیر المؤمنین حضرتلرینك بلادندن عین التمره و سفیان بن عوفی هیت و انبار و مداین طرفلرینه کوندردی . ایکیسیده کتدکلری یرلری یغما ایتدکدن صکره شامه عودت ایلدیلر .

معاویه برفرقهٔ عسکریه دخی حجاز طرفلرینه سوق ایدوب فرقهٔ مذکوره عندالمحاربه اهل حجازه قارشو بوزلدیلر .

معاویه بلاد علی اوزرینه مفرزه‌لر سوقیله طرف طرف یغما ایتدرمکدن خالی اولمدی . امیر المؤمنین حضرتلری خطب بلیغه و نصایح مشروعه ایله خلقی هر نقدر شام علیهنده محاربه‌یه تشویق ایلدی ایسه‌ده کمسه موافقت کوسترمدی .

وقایع { سنه ٣٩ }

اوتوز طقوز سنه‌سنده معاویه عبدالرحمن بن قباثی جزیره بلادینی نهب وغارته مأمور ایدوب جزیره والیسی شبیب نصیبین شهرنده اولدیغی حالده مدافعه‌یه قیام ایله برابر کیفیتی امیر المؤمنینه عرض ایلدکده هیت عاملی کمیل بن زیاد التیوز سواری ایله شبیبه معاونته مأمور ایدلدی . شبیب وکمیل عبدالرحمنی بوزوب برباد

ایتدكدنصكره ارقەلرینی براقیوب معاویەنك بلادندن بعلبكە قدر یغمـا ایلدیلر. معاویە حبیب بن مسلمـەیی مدافعەیە كوندردی ایسەدە حبیب یتشەمدی.

شبیب بلاد جزیرەدن معاویەیە اتباع ایتمش اولان رقە نواحیسنی دخی غارت ایلدیكنی حضرت علی ایشتدكدە یالكز مقابلە ایدنلرك آت و سلاحلری النوب اهالیدن برشی المامالرینی امر و تنبیه بیوردی.

معاویە بوندنصكره حرث بن نمر التنوخی‌یی عسكرلە بلاد جزیرەیە كوندروب حضرت علینك طاعتندە اولانلری تنكیل و اخذە مأمور ایلـدی. حرث دارا اهالیسندن و بنی تغلبدن یدی نفر اسیر كوتورمكلە حضرت علینك مفرزەلرندن بریسـنك شامیلردن اسیر ایلدیكی معقل بن قیس و رفقاسیلە مبادلە اولندیلر.

شاملیلرك بلاد جزیرەیی خارل خارل پایمال ایتملرندن ناشی امیر المؤمنین خثعم قبیلەسندن عبدالرحمنی لاجل المحافظە موصلە ارسال بیورمشیدی. اندن مقدم معاـ ویەدن اعتزال و حضرت علی‌یە اتباع ایتمش اولان بنی تغلب قبیلەسـندن قریع بن الحرث ایلە عبدالرحمن ارالرندە ظهور ایدن منازعە و مشاتمە صرەسندە عبدـ الرحمن مقتول اولدیغندن حضرت علی بنی تغلب

اوزرینه عسکر سوق ایتمکی مراد بیوردی ایسه‌ده بونلر معاویه‌دن یکی ایریلوب عبدالرحمنك مقتولیتی خطاءً وقوعبولدیغی تحقق ایتدیکندن محاربه‌دن صرف نظر بیورلدی .

سنهٔ مذکوره‌ده بصره والیسی عبدالله بن عباس حضرتلری طرفلرندن زیاد بن سمیه فارسه عامل تعیین اولندی . فارس اهالیسنك اختلاف جاریدن طولایی اسایشلری بوزلمشیدی . زیادك زمان مأموریتنده حسن اداره‌سی اسایش عمومی‌یی اعاده ایدرك اهل فارس نوشیرواندن برو زیاد کبی حسن انضباط وسیاسته مقتدر عامله تصادف ایتمدکلرینی اعتراف و حقنده عموماً عرض ممنونیت ایلدیلر .

وقایع {سنه ٤٠}

هجرتك قرقنجی سنه‌سی معاویه بسر بن ارطاتی عسکرله مدینه‌یه کوندروب حضرت علینك عاملی ابوایوب الانصاری حضرتلری مقاومت ایده‌مدیکندن کوفه‌یه عزیمت ایلدی . اهل مدینه معاویه‌یه بیعتی قبول ایتدکلرندن بسر سفك دماء مسلمینده مبالغه واورادن یمنه کیدرك مظالمك انواعنی ارتکاب ایتدی . یمن والیسی

عبیدالله بن عباس یمنی ترك وحضور عالیٔ خلافتپناهی‌یه عزیمت ایتدکده عبیداللهك ایکی نفرصبیٔ معصومی بسر طرفندن ذبح ایتدیرلدی . بونی امیرالمؤمنین وامام المتقین حضرتلری ایشتدکده عقلندن محروم اولمسنه دائر بسر حقنده بددعا بیوردیلر . بسر بالاخره جنت کتوروب اسؤ حال ایله فوت اولدی .

حضرت علی جاریة بن قدامة السعدی‌یی عسکرله مدینه و یمن حوالیلرینه مأمور ایدوب جاریه تصادف ایلدیکی معاویه هوادارلرینی قتل ویمن وحرمینی بتکرار ضبط ایلدی . بوندن صکره هیچ بریسی دیکرینك بلادینه تعرض ایتمامك اوزره حضرت علی ایله معاویه میانه‌لرنده مصالحه منعقد اولمشدر .

شو صره‌ده بصره والیسی عبدالله بن عباس حضرتلری بغیرحقٍ اهالیدن بعض شیلر الدی دیو حقنده امیرالمؤمنین حضرتلرینه بعض طرفدن شکایت وقوع بولدیغندن حضرت علی استعلامه دائر یازدقلری مکتوبه عبدالله اوروایتلرك بی اصل واساس اولدیغی جوابنی یازدقدن صکره بصره حوالیسنده حکومتدن ذاتاً اوصانمش اولدیغنی وبرینه هرکیمی تنسیب بیورر ایسه ارسالنی طرف خلافتپناهیدن بالاستدعا متعلقاتیله برابر مکه‌یه کتدی .

حضرت علینك شهادتی

سنهٔ مذكوره رمضاننك اون يدنجی كونی امیرالمؤمنین وامام المتقین رضی الله عنه افندمز حضرتلری شهيداً عازم دار النعیم اولدیلر .

انس بن مالك روایت ایدوب دیركه « زمان سعادتده حضرت علی انحراف مزاجه مبتلا اولمشیدی . عیادت ایچون یانه كتدم . حضرت ابی بكر وعمر اوراده ایدیلر . رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلریده تشریف بیوردیلر . ابو بكر وعمر « یانبی الله بز علی یی بوخسته لكدن قورتلمز كوره يورز » دیدیلر . طرف پیغمبریدن علی شمدی وفات ایتمز غیظ ایله مملو اولمدقچه فوت اولمیوب مقتولاً وفات ایده جكدر) بیورلدی .

حضرت علی رمضان كلدكده بر كیجه حضرت حسننك ، بر كیجه حضرت حسیننك ، بر كیجه ده عبدالله بن جعفر حضرتلرينك یانلرنده افطار ویالكز اوچ لقمه ایله اكتفا بیوررلر ایدی .

اول حضرت بر كیجه حسنین افندیلرمزدن « بوآیدن قاچ كون كچدی » دیو سؤال بیوردی . « اون ایكی كون » دیه جواب ویردیلر . « بش كون دها سزه مسافرم » بیوردیلر .

قتل اولندیغی کیجه صلوة صبحی ادا ایچون مسجد شریفه کیدرکن یول اوزرنده تصادف ایتدکاری قازلر اجی اجی باغره‌یورلر ایدی. برابر بولنانلردن بریسی بو طاش الوب قازلره اتدقده حضرت علی «حیوانلره دوقنمیکز. بنم ماتممی طوتوب نوحه ایده‌یورلر» سویلدی. جامع شریفه کیدرکن خوارجدن عبد الرحمن بن ملجم «الحکم الله یاعلی لا لك» یعنی یا علی حکم الله ایچوندر. سنك ایچون دکلدر دیه‌رك بغتةً یتشوب قلنجله اول حضرتی شهید ایلدی.

تفصیلی بویله درکه خوارجدن مرقوم ابن ملجم ایله برك بن عبد الله وعمرو بن بکر بینلرنده بر مجلس مذاکره عقد اولنه‌رق «میدانده اوچ کسه واردرکه عالمك راحتسزلغی انلرك یوزلرندندر. اوچنی دخی اولدره‌لم» دیه قرارلشدردیلر. ابن ملجم حضرت علی‌یی، برك بن عبد الله معاویه‌یی، عمرو بن بکر عمرو بن العاصی اولدرمك اوزره تعهد ایلدی. ابن ملجم کیدوب کوفه‌ده خوارجدن وبنی اشجع قبیله‌سندن شبیب بن بجره ایله تیم الرباب قبیله‌سندن وردانی دخی رفیق اتخاذ ایتدی. حضرت علی جمعه کیجه‌سی صباح نمازینه کیدرکن اوچی برلکده بغتةً یتشوب شبیب بر قلیج اتدی ایسه‌ده

اصابت ایتدره‌مدی . شبیب وردان ایله برلکده فرار ایدوب ابن ملجم اول حضرتك جبههٔ مبارکه‌لرینه شدتلی بر قلیج اوردقدن صکره قاچارکن دردست اولندی . حضرت علی دولتخانه‌لرینه کوتورلدکده ابن ملجم دینلان ملعون حضور عالیلرینه جلب ایله « بن وفات ایتدکجه بونی اولدرمیکز » دیو امر بیورمقله ابن ملجمی حبس ایلدیلر .

جندب بن عبدالله حضور شریفلرینه کلوب « یاامام سندن صکره حسنه بیعت ایده‌جکز » سویلدکده « سزلك بیله‌جککز شیدر . بن نه امر نه‌ده نهی ایدرم » بیوردیلر . حسنین افندیلرمزه بعض وصایای جلیله ایفا بیوردقدن صکره کلمهٔ توحید لسان شریفلرنده جاری اولدیغی حالده روح پرفتوحلری عازم خلد برین اولدی . رضی الله تعالی عنه . غسل وتکفین ونمازی قلنوب دفن اولندقدن صکره عبد الرحمن بن ملجم قتل اولندی .

برك اوکیجه معاویه‌یه برقلیج اتدی ایسه‌ده تأثیر ایتدره‌مدیکندن طوتلوب قتل ایدلدی . عمرو بن بکر مصرده کیجه مترصد ایکن عمرو بن العاص قیاس ایدرك خارجه نامنده بریسنی اولدردیکندن طوتلوب عمروه کوتورلدکده (اردت عمرواً واراد الله الخارجه) یعنی

بن عمروی مراد ایتدم وحق تعالی خارجه‌یی مراد ایتدی سویلدکله اوده اولدرلدی٠

حضرت علینك صفت شریفه‌لری وبعض مأمورینی ایله ازواج واولادی وبعض اخباری

علی المرتضی رضی الله عنه ابن عم النبی ابی طالب بن عبد المطلب بن هاشم افندمز بغدای بکزلی، کوزلری بیوك، قارنلی، لحیهٔ شریفه‌لری، وکوکسی کثیر الشعر، بویی قیصه‌یه مائل، یوزلری کوزل، هروقت متبسم ایدی٠

حاجبی کوله‌سی قنبر، صاحب شرطه‌سی نعثل بن قیس الرباحی، قاضیسی شریح ایدی٠

ابتدا حضرت فاطمه رضی الله عنهایی تزوج ایدوب مشار الیهانك وفاتنه قدر بشقه زوجه اختیار بیورمدیلر٠ بعد وفاتها ازواج متعدده تزوج ایتمشلردر ٠

حسنین افندیلرمزله محسن نام مخدومی ایله قزلری زینب و ام کلثوم ـ که حضرت عمر بن الخطابك زوجه‌سی ایدی ـ حضرت فاطمه‌دن متولددرلر ٠ محسن چوجق ایکن فوت اولدی٠ مخدوملرندن عباس، جعفر، عبد الله، عثمان زوجه‌لری ام البنیندن تولد ایلدیلر ٠

بونلرك درديده حضرت حسين افندمزله برلكده
شهيد اولمشلردر . مخدوملرندن محمد الاوسطك والده سى
امامه بنت ابى العاص در كه زينب بنت رسول اللهك
قزيدر . وحضرت حسين ايله برابر شهيد اولان عبيد الله
وابو بكرك والده لرى ليلى بنت مسعود وديكر مخدوملرى
محمد الاصغرك ويحيانك والده لرى اسما بنت عميسيدر . بر
زوجه لريده خوله بنت جعفر الحنفيه ايدى كه محمد بن الحنفيه
ديو معروف مخدوم عاليلرينك والده سيدر . ديكر مخدوملرى
عمر وكريمه لرى رقيه صهبا نام جاريه دن متولد درلر .
بونلردن بشقه امهات شتادن كريمات عديده لريده واردر .
اولاد مشار اليهمدن يالكز حسنين ومحمد بن الحنفيه وعباس
وعمرك اعقابى اولوب بشقه لرينك يوقدر .

حضرت على كرم الله وجهه ورضى الله تعالى عنه
افندمز وفات ايدركن التمش اوچ ياشنده ايديلر . نجفده
واليوم زيارتكاه عموم اولان محلده مدفون اولديغنى ابن
اثير كاملده تصريح ايتمشدر . حقنده كى احاديث شريفهٔ
رسالتپناهينك وزمان سعادتده اعلاء كلمة الله ايچون كوستر-
دكلرى شجاعتلرك، اغور پيغمبريده كى فداكارلقلرينك هر
بريسى علو شان وقدسيتنه بربيوك برهاندر .

خطبه لرندن خلقك حفظ ايده بيلديكى خطب شريفه

درت یوز سکساندن زیاده اولوب بوخطبه‌لری بالبداهه ایراد بیورمشلردر. هپسی مفصلاتده مندرجدر. اخلاق کتابلرینی طولدران و هر بریسی بر دریای حکمت اولان کلام درربارلری پك چوقدر.

معاویه‌نك خلافتی اثناسنده خواص علیدن ضرار بن حمزه برکون معاویه‌نك مجلسنده ایکن معاویه ضراردن حضرت علینك وصفنی طلب ایتدکده ضرار وجه آتی اوزره توصیف ایلدی.

« علی سوز سویلرکن کلامنك هر بریسی برفصل الخطاب حکمت، حکم ایدرکن هر حکمی عین عدالت ایدی. اونه فضائل وکمالات ایدی‌که کویا هریاننده بر منبع وار ایدی. واو منبعلرك هر بریسندن برعین علم وفضیلت نبعان وهر طرفندن برچشمه سار حکمت جریان ایدر ایدی ».

« یکی البسه کیموب کیدیکی پك عادی واسکی عبا وقبا واطعمهٔ نفیسه یمیوب تعیشی قوت لایموت ایله اکتفا ایدی » .

«والله علیدن هرنه استدك ایسه طلبمزه مساعد ونه سوال ایتدك ایسه اجابتده احسانی زائد کوردك » .

« اونه تواضع، اونه مروت ایدی که ذات قدسی صفاتلری خصایص مسعوده ایله آفاق واقطاره مهابتنی

طانتدره‌جق عزت ومزيت فطريه‌يى بتمامها حائز ايكن يانمزده اوطورديغى وقت احادناس كبى هردرلو كبر ومهابت لباسندن عارى وقباى حلم وزهد وتواضعله متوارى بولنور ايدى» .

«يوزنده اونه بشاشت دلكشا ايدى‌كه تبسم ايتديكنى كورن برديزى قيمتدار انجويه مالك اولمش كبى فرحياب اولور ايدى . اونه خلق حسن، اونه ديانت ايدى‌كه اهل ديندن برذات يانه كلديكى وقت بردرجه‌ده تعظيم وتكريم كوستر ايدى‌كه هركس يانه بربيوك پادشاه كليور ظن ايدر ايدى» .

« مساكينه بذل وعطا وعريان اولانلرى اكساده براب كريم مشفق ايدى‌كه محتاجينك كنديه مراجعتلرى اولاد صغارك بابالرينه مراجعتلرينى آكدر ايدى . مكدر ومغموم اولانلره بردرجه‌ده تسليت خالصانه اعطاسنده بولنور ايدى‌كه سوزينى ايشيدن بلانك انواعيله مصاب اولسه دردينى، كدرينى اونودر ايدى» .

«دنيادن وحشت واستغناسى برحده وارمش ايدى‌كه الك كوزل نزهتكاه يانندہ زندان ايله مساوى ايدى . الك قيمتدار برجوهرك اعتبارى يانندہ برصاقسى پارچه‌سنه معادل ايدى» .

«کیجه قرانلغنده لحیهٔ سعادتلری النده اولدیغی حالده بوینی بوکوب قائم ومعبودینك اذکارینه ملازم بولندیغی وقت ماسوادن اول قدر منقطع اولور ایدی که افاقی ستر ایدن حجاب ظلمت دست صباح ایله رفع وانوار افتاب جعیات کواکبی دفع ایتدیکنه واقف اولهمز ایدی».

«یاننده دنیا بحثی اچلسه «دنیانك عمری قصیر، عیشی حقیر، خطری یسیردر. آه زاد اخرتك قلتندن آه، یولك وحشتندن آه» دیه‌رك تعرض فنادن سالم وتشوق دنیادن متباعد بولنور ایدی».

ضرار اوصاف جلیلهٔ علی‌یی تعداد ایتدکجه معاویه سامعهٔ دقتنی عطف ایله تصدیقه تعلق ایدن حسیاتنی لسان حال ایله اعلان ایدوب طوره‌یور ایدی. ضراره باقه‌رق «یاضرار رجا ایدرم که علیدن ایشتدیکك سوزلردنده بحث ایت دیکلیه‌یم» سویلدی.

ضرار «علیدن ایشتدم. دیر ایدی که»

«انسانده اولان شیلرك الك عجیبی قلبدرکه قلب حکمتدن بك چوق ماده‌لری جامع اولدیغی کبی او حکمته مخالف بك چوق اضدادی دخی جامعدر».

«انسان نه عجیب مخلوقدرکه کندوسندن برشی رجا اولنسه طمعه، طمعدن صکره کندوسنی هلاك ایده‌جك

درجه یه قدرده حرصه میل ایدر . امیدسزلکه تصادف ایدر ایسه اول درجه متأسف اولور که حیاتنك لذتنی غیب ایدر . درونه غضب عارض اولورسه اولقدر تهور کوسترر که غیظنك تأثیرندن خسته بیله اولور . رضا ایله مسعود اولسه تحفظ نه اولدیغنی اونودر . اقباله مظهر اولسه ادباری خیالنه بیله کتیرمز . قورقو یه تصادف ایتسه جزع و فزعله کندوسنی رسوا ایدر . اجلق کندوسنی دیشلسه فقرینی اعلان ایدرك باغرر . اجلغه ملازمت ایتسه ضعفندن ایاغه قالقه جق قدرتی قالمز . چوق یسه قارنی شیشوب معده سنه' امعاسنه فساد عارض اولور . انسان ایچون هر بر تقصیرده مضرت' هر بر افراطده مفسدت واردر» .

معاویه « یاضرار رجا ایدرم که سوزیکه دوام ایت» دیدی .

ضرار «هیهات که بنم علیدن ایشتدیکم کلمات حکمت آیاتی سویلمکله دوکته بیله یم »

«علی المرتضادن ایشتدیکم سوزلردن درکه»

«دنیا برقومه اقبال ایدر ایسه بشقه سنك محاسننی سلب ایدوب اوقومه عاریت ویرر . ادبار کوسترر ایسه کندی اللرنده اولانی سلب ایدر» .

«مؤمنه لازمدرکه نظرنده عبرت، سکوتنده فکرت، کلامنده حکمت اوله».

معاویه هیچ بر وقت حضرت علینك فضیلت و رجحان و مزیتنی انکار ایدهمز ایدی. حتی مرض موتنده «بکا علینك حقوقنی غصب ایدیشمدن بیوك سیئه اولهمز. حیفا که بو سببله اخرتمی خراب ایتدم. جناب حق علی‌یی ارضا و بنی عفو ایتمز ایسه اخرتده ایشم فنادر» دیدیکی صحایف تواریخده مضبوطدر. رضی الله تعالی عنه.

بشنجی فصل

حضرت حسنك خلافتی

{١٧ رمضان ٤٠ ـ ١٥ ربیع الاول ٤١}

حضرت علی رضی الله عنه عزم کاشانسرای جنان ایلدیکی کون مخدوم سیادت‌موسوم عالیلری حسن المجتبی رضی الله عنهه بیعت اولندی . ابتدا بیعت ایدن ذات اصحاب کرامدن قیس بن سعد بن عبادة الانصاری رضی الله عنهدر .

سبقت ایدن مصالحه دنصکره معاویه حضرت علی حقنده‌کی خصومتنی هضم ایده‌مدیکندن امیرالمؤمنین علیهنده بتکرار حرکات خصمانه‌یه قیام ایلدیکی خبرلری آلمش وقبل الوفات وقوع بولان تشویقات علیه‌لری اوزرینه «محو اولنجه‌یه قدر معاویه‌نك عسکریله حربه دوام ایده‌جکز» دیه‌رك قرق بیك نفر عسکر تجمع ایتمش ایدی . حضرت علی حربه موفق اولمقسزین وفات ایلدیکی جهتله حضرت حسنه بیعت اولنمسنی متعاقب عساکر مذکوره جزم سابقلرنده دوام کوستردی .

معاویه‌نك عسکریله مسکنه‌یه کلدیکی خبری دخی آلمغله حضرت حسن کوفه‌دن حرکت ومداینه عزیمت بیوردقدن صکره قیس بن سعد حضرتلرینی اون ایکی بیك نفر ایله ایلرویه کوندردی .

بوصره ده مفسدلك بریسی « سعد قتل اولنمشدر »
دیو اردو ایچنده باغردیغی جهتله عسکرلر بر طرفدن
طاغلمغه ، بر طرفدن دخی حضرت حسنك اموالنی یغمایه
باشلادیلر . اوزرنده اوطورمقده اولدیغی سجاده‌یی
بیله التندن چکوب نهب ایتدیلر .

اهل عراقك والد ماجدلرینه کوستردکلری مخالفت
ومعامله‌لره وشمدیده حق عالیلرنده ارتکاب ایلدکلری
حقارتلره نظراً بومقوله نفاق ایله معتاد اولان عسکره
وهرحرکتلرنده برکدر مشاهده اولنان اهل عراقه اعتماد
اولنوبده معاویه کبی بر دشمن قوی ایله محاربه خاندان
نبوتك محوندن بشقه بر نتیجه ویرمیه جکی اچقدن اچغه
معلوم اولدیغی جهتله حضرت حسن مداینده واقع
مقصورهٔ بیضایی بالتشریف کوفه ودارا بکرد خراجنك
مصارفنه مدار اولمق اوزره کندولرینه تخصیص وشما-
ملیلرك ارتکاب ایده کلدکلری بعض تجاوزاتك کلیاً ترك
اولنمسی کبی بعض شروط ایله خلافتی کندوسنه تسلیم
ایده‌جکنه دائر معاویه‌یه برمکتوب یازدی .

مصالحه سندی یازیلوب بعدالامضا معاویه کوفه‌یه
کیدرك ابتدا حضرت حسندن وصکره اهالیدن اخذ
بیعت ایتمش اولدیغی حالده حضرت حسین رضی الله عنه

افندمزك كوستردكلرى استنكاف دخى ازاله اولندى .

امر مصالحه‌يى وحركات عسكريه‌دن صرف نظر اولنمسنى حاوى قيس بن سعده يازيلان مكتوب اوزرينه قيس مع التأسف عسكرى جمع ايله «تقدير الهى بويله بر صورت كوستردى . بر امام ضلالته بيعت ، ياخود بلاامام حربه دوام صورتلرندن هانكى برينى مناسب كوريلور ايسه اويله حركت ايده‌لم» ديو سؤال ايلدكده ايش بودرجه‌يه كلدكدن صكره ارتق محاربه‌دن حسن نتيجه مأمول اولمديغى وبيعت ضرورى ايدوكى جوابى ويرلديكندن قيس حضرتلرى دخى هر برعضو باطنيسنده برداغ اچلديغى حالده ناچار وناخواه بيعت ايلدى .

قرق برسنه‌سى ربيع الاولى نصفنده امر خلافت معاويه‌يه تسليم اولندقدنصكره حضرت حسن اهل بيت ومتعلقات عليه‌لرينى استصحاب ايله كوفه‌دن علاقه‌يى قطع ومدينهٔ منوره‌يه متوجهاً حركت بيوردقلرنده اهل كوفه‌نك كرك حضرت على وكرك حضرت حسن حقلرنده سبقت ايدن مظالم وحقارتلرى بربر خاطرلرينه كلمكله باشلايوب على الخصوص بروقتدن برو مفخرامت اولان برخاندان جليل الشانه مقر ودار الخلافه اولمق كبى برشرف عظيمه مظهر اولان كوفه شهرينك شرف واعتباردن سقوط ايلديكنى كورملريله برابر هر فردك بدنندن روح

منتزع اوله یورکبی حصوله کلان تأثر عمومی بیوت شهرك هربر یسنی برماتمخانه یه تحویل وطرف طرف « واسفاه » صدالری مسرات سابقهٔ عمومیه یی بیوك بیوك حزنلره تبدیل ایلدیکی حالده خاندان واهل بیت نبوتك اطرافنده بالاجتماع فریاد وافغان ایله یوز لرینی یرلره سوره سوره تشییع ویکدیکرینی مؤاخذه وتشنیع ایلدیلر .

حضرت ابی بکرك بدایت خلافتندن حضرت حسنك معاویه یه خلافتی ترك ایلدیکی زمانه قدراوتوز سنه مدت کچمشیدی . (الخلافة بعدی ثلاثون سنة ثم یعود ملکاً عضوضاً) حدیث شریفنك مدلول عالیسی ظهور ایلدی .

حضرت حسن افندمز قرق طقوز سنه سی ربیع الاولنه قدر مدینه ده اقامت بیورروب اوتاریخده زوجه لری جانبندن تسمیم اولنمغله قرق التی یاشنده اولدقلری حالده عازم فردوس برین اولدیلر . رضی الله تعالی عنه .

برحدیث شریف نبویده حضرت حسن حقنده (ان ابنی هذا سید اهل الجنة و سیصلح الله به بین فئتین من المسلمین) بیورلمش اولدیغندن وقایع مذکوره نك نتیجه سنه دائر مشکوة صدر نبوتدن طلوع ایدن خبر مذکور دخی معجزات نبویه دن معدوددر .

فهرست

صحیفه	
٢	حضرت عمرك خلافتی
٢	عزل خالد بن الولید
٣	وقعهٔ یرموك
٨	فتح دمشق وبلاد سائره
١٣	احوال عراق
٢٥	قادسیه وقعه‌سی
٦٠	عتبه بن غزوانك بصره والیلگی
٦٢	مرج روم وقعه‌سی
٦٩	اجنادین وبیسان وقعه‌لری واردن وبیت المقدسك فتحی
٧١	تفریق عطا وتدوین دواین
٧٣	جزیره‌جه بعض فتوحات
٧٤	مداینك محاصره‌سی
٧٧	مداین وجلولا وحلوانك فتحی
٨٦	جبله وقعه‌سی
٨٦	هرقلك حمصه عزیمتی وبعض فتوحات
٩٠	امد شهریله سائر بلادك فتحی
٩٣	خالد بن الولیدك عزلی
٩٦	بصره وكوفه‌نك بنالری

صحيفه

٩٨ بحرين وقوعاتى
١٠٠ فتح اهواز وسوس وتستر
١٠٦ وضع تاريخ هجرى
١٠٧ وقايع (سنه ١٨)
١٠٩ وقايع سنه ١٩)
١١٠ وقايع (سنه ٢٠)
١١٠ فتح مصر واسكندريه
١١٦ سعد بن ابى وقاصك عزلى
١١٧ نهاوند وقعه سى وسائر فتوحات
١٢٥ قزوين وسائر بلادك فتوحاتى
١٢٧ طرابلس غرب وبرقه نك فتحى
١٢٩ اذربيجان وسائر بلادك فتوحاتى
١٣٢ خراسان وبلاد سائره فتوحاتى
١٣٧ فتوحات
١٤٢ حضرت عمرك شهادتى
١٤٧ شورى
١٥٠ حضرت عمرك نسب وصفت وسير شريفه لرى
١٥٣ حضرت عثمانك خلافتى
١٥٤ مغيره نك كوفه دن عزلى
١٥٥ اسكندريه عصيانى وسائر وقوعات
١٥٩ عبدالله بن ابى سرحك مصر واليلكى

صحیفه

١٦٠ افریقا و اندلس غزالری
١٦٥ فتح قبریس
١٦٨ ابن عامرك بصره والیلکی
١٧١ اهل فرسك نقض عهدلری
١٧٤ ولیدك کوفه‌دن عزلی
١٧٥ طبرستان غزاسی
١٧٧ امر مصاحف شریفه
١٧٨ خاتم پیغمبرینك بئراریسه سقوطی
١٧٩ ابوذرك ربذه‌یه ارسالی
١٨١ صواری غزوه‌سی
١٨٣ ابن عامرك خراسانه عزیمتی
١٨٦ ترکلرك غلبه‌سی
١٩١ مفاسدك ظهور وانتشاری
١٩٩ خلافت علیهنده قیام نامشروع
٢٠٣ قیامك اشتدادی
٢٨٠ حضرت عثمانك محاصره‌سیله شهادتی
٢٨١ ملاحظات ومحاکمات
٢٤٢ حضرت عثمانك نصب وصفت وسیر شریفه‌لری
٣٤٥ حضرت علینك خلافتی
٢٥١ توجیهات

صحیفه

۲۵۳ معاویه نك مخالفتی
۲۵۷ حضرت عایشه نك مخالفتی
۲۶۳ وقعهٔ جمل
۲۹۸ خوارجك سجستانه هجوملری
۲۹۹ محمد بن حذیفه نك قتلی
۳۰۰ قیس بن سعدك مصر والیلکندن عزلی
۳۰۴ عمرو بن العاصك معاویه یه متابعتی
۳۰۵ وقعهٔ صفین
۳۳۰ خوارجك بعض معامله لری
۳۳۴ حکملرك اجتماعی
۳۳۷ خوارجله قتال
۳۴۲ وقایع (سنه ۳۸)
۳۴۴ وقایع (سنه ۲۱)
۳۴۶ وقایع (سنه ۴۰)
۳۴۸ حضرت علینك شهادتی
۲۵۱ حضرت علینك صفت شریفه لری وسائر بعض اخباری
۲۵۸ حضرت حسنك خلافتی و معاویه یه ترك خلافت بیورمسی

خطا وصواب جدولی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٦	١٠	صاعقه	صاعقهٔ
٧	١٥	ایتمکله	ایتمکه
١٠	١٦	بیجبر	بیخبر
١٦	١٥	خلاوتدن	خلافتدن
٣٣	١٣	میشتکز	معیشتکز
٦٠	٤	بصر	بصره
٦٠	١٠	اهوازه	اهواز
٧٧	١١	محاصرهٔ	محاصره
١١٢	١٥	ومتمادیه‌دن	متمادیه‌دن
١٢٠	١٢	میداند	میدانده
١٤٢	٣	عمرو	عمر
١٥٦	١١	صورت	صوت
١٧٩	١٣	خانم	خاتم
٢١٠	١٥	ازواچ	ازواج
٢١٤	٥	یوریمك	یورتمك
٢٤٨	٩	هل	اهل
٢٥٨	١١	تقدر	تقرر

صحيفه	سطر	خطا	صواب
٢٥٩	٩	اوزر	اوزره
٢٨٢	١٤	عثمالك	عثمانك
٢٩٥	١١	حضرب	حضرت
٣١٠	٧	ولوقت	اولوقت
٣١٦	٦	صنف	صف
٣١٧	١	قال	قتال
٣٢٠	٥	محصوراً	محصوراً
٣٤٢	١	وسعد	وابو ايوب
٣٤٩	٧	الله	لله